ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt • 3

Anıtkabir Derneği Yayınları

-I-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

"Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle"

Cilt 3

Osmanlıca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25•26•27

Kapak
Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Mutluoğlu • Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-95835-5-0

Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu harflerle dizilmiştir.

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme
Bekir Koç • Haldun Eroğlu
A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

TÖMER Tercüme Editörü
Selen Doğan

Fransızca Tercüme
Ali Osman Sönmez
TÖMER

İngilizce Tercüme
Özlem Kura • Önay Çokluk • Fatih Ekinci
TÖMER

Almanca Tercüme
Ayşe Pahşi • Özmen Kara
TÖMER

İtalyanca Tercüme
Suna Ertekin
TÖMER

Yunanca Tercüme
Özge Ceylan
TÖMER

İçindekiler

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşılmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılamamıştır. Ulaşılamayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'mizde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi II Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

- Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.
- Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.
- Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.
- Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.
- ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.
- Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

• Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.

• Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.

• Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde güncelleştirilmiş, ulaşılamıyanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.

• Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır.

• Kitap ve dergiler konularına göre [Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.] ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkmıyacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz
Yayın Koordinatörü

تاريخ اسلام

برنجی جلد

طبع اول

طابع وناشری

دارالشفقه کتابخانه سی صاحبی

حسين حسنی

قسطنطنيه

حكمت مطبعه سی

١٣٢٦

Tarih-i İslâm

Filibeli Ahmet Hilmi

Birinci Cilt

Basım-Yayın
Daruşşafaka Kitaphanesi sahibi
Hüseyin Hüsnü

İstanbul
Hikmet Matbaası
1326

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 185
Yazar	: Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi
Cild	: Bordo
Ebadı	:
	En : 14 cm.
	Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi	: 320

Önsöz [özet]

Her fırsatta söylüyoruz ki insan toplumunun hayatını yönlendiren kanunlardan bizim toplumumuz da aynı ölçüde etkilenir. Düşüncelerin gelişmesi gibi, kanunlar da gelişim gösterir. Gelişmiş toplumlarla gelişmemiş toplumlar arasında ekonomik kazanç, giyim-kuşam, sanat ve daha başka alanlarda ne kadar fark varsa; evren ve içeriği ile ilgili düşünceler arasında da o kadar fark vardır.

Tarihî bir gerçektir ki insanoğlu muhafazakârdır. Şöyle ki gelişim gösteren kanuna bağlı olacağı ve vicdanıyla bu kanunun etkisini kolaylaştıracağı yerde, tersine tamamen buna karşı durmuş ve muhalefet etmiştir.

Bizde henüz iyi bir tarih yazımı yapılmamıştır. Tarih felsefesi, eleştirisi, analizi ve tarih yöntemi henüz çok yenidir.

Biz şimdiye kadar ulusal değerlerimizden habersiz ve bilgisizlik içinde yaşarken, Avrupalı bilim adamları bizim yapmadığımız İslâm incelemelerini bile kendi dinleri olan Hristiyanlığa uyguladıkları yöntemlerle incelemeye başlamışlardır. Hollandalı Doğu bilimci Dozy'nin yazdığı ve Dr. Abdullah Cevdet Bey'in Türkçe'ye çevirdiği "Tarih-î İslâmiyet" bunlardan biridir.

Bu eserin yayınlanması, Müslümanlar arasında hayretle karışık bir hiddete, nefretle karışık bir hayrete neden oldu. Hatta, bu esere karşı birçok eleştiri kaleme alındı. Fakat itiraf etmeliyiz ki bu eleştiri yazılarının hiç birisinin bilimsel bir değeri yoktur.

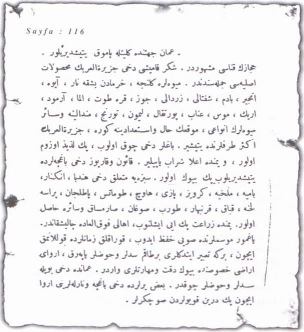
Bu kadar çok sayıdaki esere ayrı ayrı eleştirde bulunmak hiçbir şekilde başarılı olamaz. Bu sebeple bir İslâm Tarihi yazılması gerektiğini ve böylece diğer eserlerdeki eleştirilecek yerlere de cevap vermiş olunacağını düşündüm.

Eğitim Bakanlığı Dozy'nin eserini reddetmek için bir komisyon kurdu. Bu komisyona başkan seçildiğimde bu düşüncemi Bakana açtım. Bakan, bu düşüncemi kabul etti ve komisyonun adı "Tarih-i İslâm Encüme-

ni" oldu. Fakat bu komisyonun çalışmaları kısa sürdü. Daha sonra ben vicdanıma karşı koyamayarak bu eseri yazmaya başladım.

Bu eseri yazarken bütün insanlığa seslendiğimizi ve üç yüz elli milyonluk bir kitleyi muhatap aldığımızı asla unutmadık.

Ahmet Hilmi

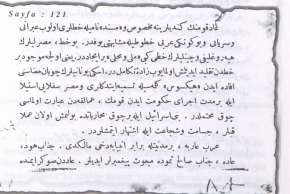
Sayfa : 116

. عمان جهتنده كليتله پاموق يتيشديريلور .

حجازك قاسى مشهوردر . شكر قاميشى دخى جزيرةالعربك محصولات
اصليه‌سى جمله‌سندندر . ميوه‌لره كلنجه ، خرمادن بشقه نار ، آيوه ،
انجير ، بادم ، شفتالى ، زردالى ، جوز ، قره طوت ، الما ، آرمود ،
اريك ، موس ، عناب ، پورتقال ، ليمون ، تورنج ، مندالينه وسائر
ميوه‌لرك انواعى ، موقعك حال واستعدادينه كوره ، جزيرةالعربك
اكثر طرفلرنده يتيشير . باغلر دخى چوق اولوب ، پك لذيذ اوزوم
اولور ، و يمنده اعلا شراب ياپيلير . قاون وقارپوز دخى باغچه‌لرده
يتيشديريلوب پك بيوك اولور . سبزه‌يه متعلق دخى هندبا ، انكنار ،
باميه ، ملخيه ، كرويز ، پازى ، هاوچ ، طوماتس ، پاطلجان ، پراسه
لخنه ، قباق ، قرنبهار ، طورب ، صوغان ، صارمساق وسائره حاصل
اولور. يمنده زراعت پك ايى ايشلنوب ، اهالى فوق‌العاده چاليشقاندر.
ياغمور موسملرنده صويى حفظ ايدوب ، قوراقلق زمانلرده قوللانمق
ايچون ، بركه تعبير ايتدكلرى برطاقم سدلر وحوضلر ياپه‌رق ، اروای
اراضى خصوصنده بيوك دقت ومهارتلرى واردر . عمانده دخى بويله
سدلر وحوضلر چوقدر . بعض يرلرده دخى باغچه وتارله‌لرى اروا
ايچون پك درين قويولردن صو چكرلر .

Sayfa: 116

Umman tarafında büyük miktarlarda pamuk yetiştirilmektedir. Hicaz'ın ise kınası meşhurdur. Şeker kamışı da Arap Yarımadası'nın en önemli ürünü sayılmaktadır. Meyve olarak ise; hurmadan başka nar, ayva, incir, badem, şeftali, zerdali, ceviz, karadut, elma, armut, erik, muz, ünnâb [Kızılcığa benzeyen küçük meyve], portakal, limon, turunç, mandalina ve toprağın niteliğine göre diğer meyve çeşitleri yarımadanın çoğu bölgelerinde yetişmektedir. Bu bölgede bağlar da çok olup, çok leziz üzüm olur ve Yemen'de kaliteli şarap yapılır. Kavun ve karpuz bahçelerde yetiştirilip, çok büyük olur. **Sebze cinsinden hındibâ, enginar, bamya, muluhiyye, kereviz, pazı, havuç, domates, patlıcan, pırasa, lahana, kabak, karnabahar, turp, soğan, sarımsak ve diğerleri üretilir. Yemen'de tarım son derecede ileri ve halk fevkâlede çalışkandır. Yağmur mevsimlerinde suyu saklayıp kuraklık zamanlarında kullanmak için berke dedikleri bir takım setler ve havzalar yaparlar. Arazileri sulama konusunda büyük becerileri vardır ve Umman'da da böyle setler ve havzalar çoktur. Bazı yerlerde ise bahçe ve tarlalarını sulamak için çok derin kuyulardan su çekerler.**

Sayfa : 121

عادقومنك كنديلرينه مخصوص و«مسند»ناميله خطلرى اولوب عبرانى
وسريانى وبوكونكى عربى خطوطيله مشابهتى يوقدر. بوخط، مصرليلرك
هيه‌روغليفى وچينليلرك خطى كبى «ملى ومحلى» برايجاددر. يعنى اولجه موجودبر
خطدن تقليد ايدلمش اولمايوب زاده تكامل در. اسكى يونانيلرك چوبان معناسنى
افاده ايدن «هيكسوس» كلمه‌سيله تسميه ايتدكلرى ومصر سفلايى استيلا
ايله برمدت اجراى حكومت ايدن قومك، عمالقه‌دن عبارت اولماسى
چوق محتملدر. بنى اسرائيل ايله برچوق محاربانده بولنمش اولان عملا
قلر، جسامت وشجاعت ايله اشتهار ايتمشلردر.
عرب عاربه، برمدتله برابر انبيايه‌دخى مالكدى. جناب هود،
عاده، جناب صالح ثموده مبعوث پيغمبرلر ايديلر. عاددن صوكرايمنده

Sayfa : 122

حمیریلر وبنی کهلان اشتهار ایتمش ومدنیت عربیه‌یی دوام ایتدیرمشدر.

حجازده ساکن اولان جرهم قبیله‌سی أوللری شایان قید بر موجودیت تاریخیه کوسترەمەمشلر ایسه‌ده سوریه‌دن وقوعه کلن بر هجرتدن صوکرا، شهرتلری بویومش واونلرله عبرانیلرك امتزاجندن یکی بر قوم میدانه کلمشدر.

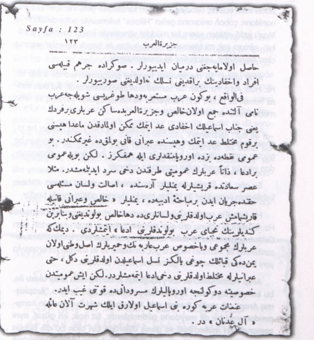
بو هجرت ، جناب ابراهیمك ، اوغلی حضرت اسماعیلی والده‌سی هاجرله ، جرهم قبیله‌سنك سکناسی داخلنده مکه جوارینه کوتورمه‌سیله باشلار.

حضرت اسماعیلك اوراده بویوبوب یتیشمه‌سی ، جرهمیلردن قیز آلماسی وحضرت ابراهیمك اوغلی آره صیرا زیارته کلمه‌سی ، عرب عاربه‌دن جرهم قبائلیله عبرانیلر آره‌سنده تأسیس مناسباته وعبرانیلردن بعضیسنك حجازه مهاجرتنه وایکی قومك اختلاطیله یکی بر قوم میدانه کلمه‌سنه سبب اولمشدر.

جزیرة العربك اهالیٔ اصلیه‌سی اولان «عرب عاربه» ایله بو قوم مختلط فرق ایدلمك اوزره اونلره «عرب مستعربه» نامی ویریلیر.

بونلرك اسکی عربی ایله اسکی عبرانیدن مرکب بر لسانلری پیدا اولمشدرکه اك فصیح واك بلیغ، عین زمانده اك مکمل وواسع لسانلردن بری اولان بو لسان ، الیوم همان بوتون عربلرك لسان ادبی واجتماعیسی وبوتون اسلامك لسان دینیسیدر .قرآن کریم ،بو لسانله نازل اولمش ، معلقات سبعه بو لسانله یازلمشدر.

عرب تاریخلرینك ادعاسنه کوره عرب مستعربه کلیتلی نفوس وقبائلی محتوی اولوب هپسی جناب اسماعیلك سلاله‌سندن کلمه‌در. اوروپا منقدلری بونك آرظن اولدیغنی وبرتك آدمدن برقاچ بیك سنه‌ده ملیونلر

Sayfa : 123

١٢٣ جزيرة العرب

حاصل اولامايه‌جغنی درميان ايديبورلر . صوكراده جرهم قبيله‌سی
افراد واخفادينك براقديغی نسلك نه‌اولديغنی صوريبورلر .
فی‌الواقع ، بوكون عرب مستعربه‌ودها طوغريسی شويله‌جه‌عرب
نامی آلتنده جمع اولان‌خالص وجزيرة‌العربده‌ساكن عربلری برفردك
يعنی جناب اسماعيلك اخفادی عد ايتمك ممكن اولمادقدن ماعدا هپسنی
برقوم مختلط عد ايتمك وهپسنده عبرانی قانی بولمقده غيرممكندر . بو
عمومی نقطه‌ده بزده اوروپامنقدلری ايله همفكرز . لكن بويله‌عمومی
برادعا ، ذاتاً عربلرك عموميتی طرفندن دخی سرد ايديلمه‌مشدر. مثلا
عصر سعادتده قريشيلرله يمنليلر آره‌سنده ، اصالت ولسان مسئله‌سی
حقنده‌جريان ايدن برمباحثهٔ ادبيه‌ده ، يمنليلر « خالص وعبرانی قانيله
قاريشمامش عرب‌اولدقلرينی‌ولسانلری‌ده دهاخالص بولونديغنی‌وبنابرين
كنديلرينك نجبای عرب بولوندقلرينی ادعا » ايتمشلردی . ديمك‌كه
عربلرك مجموعی وباخصوص عرب‌عاربه نك‌وحميريلرك اصل‌وطنی‌اولان
يمن‌ده‌كی قبائلك چوغی يالكز نسل اسماعيلدن اولدقلرينی دكل ، حتی
عبرانيلرله مختلط‌اولدقلرينی دخی‌ادعا ايتمه‌مشلردر. لكن ايش عموميتدن
خصوصيته دوكولنجه اوروپاليلرك مسرودانی‌ده قوتی غيب ايدر.
عنعنات عربه كوره بنی اسماعيل اولارق ايلك شهرت آلان عائله
« آل عدنان » در .

Sayfa: 121

Âd ulusunun kendilerine özgü ve "Mesned" isminde bir yazıları bulunmakta olup, İbranî, Süryanî ve bugünkü Arap yazılarıyla herhangi bir benzerliği yoktur. Bu yazı, Mısırlıların Hiyeroglifi ve Çinlilerin yazısı gibi "ulusal ve yerel" bir özelliğe sahiptir. Yani daha önceden var olan bir ya-

zıdan taklit edilmiş olmayıp, kendileri tarafından geliştirilmiştir. Eski Yunanlıların, çoban anlamına gelen "Hiksos" kelimesiyle adlandırdıkları ve Mısır'ı istilâ ettikten sonra bir müddet yönetimde kalan kavmin, 'Amalika' olması çok muhtemeldir. İsrailoğulları ile birçok savaşlar yapmış olan Amalikalar, cesaretleri ile ünlenmişlerdir.

Arap ulusu, bir medeniyetle beraber peygamberlere de sahip idi. Hz. Hûd, Âd'a; Hz. Salih ise Samud'a ait peygamberlerdi. **Âd'dan sonra** Yemen'de [Sayfa 122] **Himyerîler** ve Kehlanoğulları yayılmış ve Arap medeniyetini devam ettirmişlerdi.

Hicaz'da yerleşik olan Cirhem kabilesi, önceleri kayda değer bir tarihsel varlık gösterememişler ise de, Suriye tarafından gerçekleşen bir göçten sonra, şöhretleri büyümüş ve onlarla İbranîlerin kaynaşmasından yeni bir kuvvetli millet meydana gelmiştir.

Bu göç, Hz. İbrahim'in, oğlu Hz. İsmail'i ve annesi Hacer'i, Cirhem kabilesinin yerleşikleri ile birlikte Mekke civarına götürmesi ile başlar.

Hz. İsmail'in orada büyüyüp yetişmesi, Cirhemîlerden kız alması ve Hz. İbrahim'in oğlunu ara-sıra ziyarete gelmesi, Arap ulusundan olan Cirhem kabileleriyle İbranîler arasında çeşitli ilişkilerin kurulmasına, İbranîlerden bir kısmının Hicaz'a göç etmesine ve iki kavmin karışmasıyla yeni bir kavmin meydana gelmesine neden olmuştur.

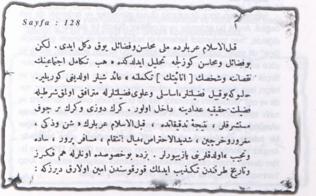
Arap Yarımadası'nın asıl yerleşikleri (otokton) olan Arap ulusu ile, bu karışmış kuvvetleri birbirinden ayırdetmek için onlara "Araplaşmış Arap" adı verilir. Bunlar, eski Arapça ile eski İbranîce'nin karışımından yeni bir dil meydana getirmişlerdir. En açık, en güzel, aynı zamanda en mükemmel ve geniş dillerden biri olan bu dil, bugün hemen hemen bütün Arapların edebî dili ve bütün İslâm Dünyası'nın dinî dilidir. Kur'an-ı Kerim bu dille inmiştir.

Arap tarihlerinin iddiasına göre Araplaşmış Araplar, çok sayıda nüfus ve kabileyi içermekte olup, hepsi Hz. İsmail'in soyundan gelmedir. Avrupalı eleştirmenler bunun bir tahmin olduğunu ve bir tek kişiden birkaç bin senede milyonlar **[Sayfa 123]** meydana gelemeyeceğini belirti-

yorlar. Sonra da Cirhem kabilesi fertlerinin bıraktığı neslin ne olduğunu soruyorlar.

Gerçekten bugün, Araplaşmış Arap ve daha doğrusu Arap adı altında toplanan saf ve Arap Yarımadası'nda ki yerleşik Arapları, bir ferdin, yani Hz. İsmail'in soyundan gelenler olarak kabul etmek mümkün görünmemektedir. Ayrıca hepsini karışmış bir ulus saymak ve hepsinde İbranî kanı bulmak da mümkün değildir. Bu noktada biz de Avrupalı eleştirmenler ile aynı düşüncedeyiz. Ancak böyle genel bir iddia, zaten Arapların geneli tarafından da ortaya konulmamıştır. Örneğin, Peygamber devrinde Kureyşlilerle Yemenliler arasında, asalet ve dil sorunuyla ilgili cereyan eden bir edebî tartışmada, **Yemenliler; "saf ve İbranî kanıyla karışmamış Arap olduklarını ve dillerinin de daha saf bulunduğunu ve ayrıca kendilerinin asil Araplardan olduklarını" iddia etmişlerdi.** Ancak iş genelden özele dökülünce, Avrupalıların ortaya atmış olduğu iddialar da kuvvetini kaybeder.

Arap geleneklerine göre İsmailoğulları olarak ünlenen ilk aile, Adnanoğulları'dır.

Sayfa : 128

قبل الاسلام عربلرده ملی محاسن وفضائل یوق دکل ایدی . لکن
بو فضائل ومحاسن کوزلجه تحلیل ایدلدکده « هب تکامل اجتماعینك
نقصاننه وشخصك [انانیتك] تکملنه » عائد شیلر اولدیغی کوریلیر.
حالبوکه بوقبیل فضیلتلر، اساسلی وعلوی فضیلتلرله مترافق اولمق شرطیله
فضیلت حقیقیه عدادینه داخل اولور . کرك دوزی وکرك بر چوق
مستشرقلر ، نتیجهٔ تدقیقاتده ، قبل الاسلام عربلرك « شن وذکی ،
مغرور وخرجین ، شدید الاحتراص، میال انتقام ، مسافر پرور ، ساده
ونجیب » اولدقلرینی یازییورلر . بزده بو خصوصده اونلرله هم فکرز
وتاریخ طرفندن تکذیب ایدلمك قورقوسندن امین اولارق دیرزکه :

Sayfa : 128

قوم عربده فضیلت حقیقیه‌یی ابداع ایدن ، اخلاق ایجاد ایله‌ین دین
اسلام وتعبیر آخرله ذات عالیٔ نبوی‌در .
عربلرك معلوم اولان احوالنك تتبعندن حاصل اولان نتیجه‌یه

Sayfa : 129

كوره،دین اسلامك ظهورینی ایجاب وتسهیل ایلیه‌جك عوامل تكاملیه
واجتماعیه ، جزیرة العربده برصورة عمومیه‌ده مفقود ایدی .

Sayfa: 128

İslâmiyetten önce Araplarda ulusal güzellikler ve erdemler de yok değildi. Ancak bu erdemler ve güzellikler dikkatli bir şekilde analiz edildiğinde, "hep toplumsal ilerlemenin noksanlığına ve bireyin gelişmişliğine" ait şeyler olduğu görülür. Halbuki bu türden erdemler, esaslı ve yüce erdemlerle karışması şartıyla gerçek erdemler sınıfına dahil olur. Birçok oryantalist, İslâm öncesinde Arapların "şen ve zeki, gururlu ve hırçın, aşırı derecede ihtiraslı, intikam almaya eğilimli, misafirperver, sade ve asil" olduklarını yazıyorlar. Biz de bu konuda onlarla hemfikiriz ve tarih tarafından yalanlanmak korkusundan emin olarak deriz ki: **Arap ulusunda gerçek erdemi yaratan, ahlâkı keşfeden İslâm dini ve diğer bir tabirle söyleyecek olursak, Hz. Peygamberin yüce kişiliğidir.** Araplar hakkında yapılan araştırmaların sonucuna **[Sayfa 129]** göre İslâm dininin ortaya çıkışını gerektiren toplumsal gelişimin etkenleri, Arap Yarımadası'nda genel bir şekilde ortaya çıkmış değildi.

Sayfa : 129

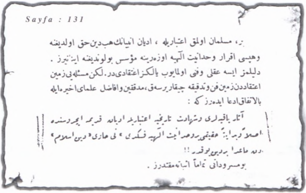
اولجه متخذ فكرلردن ، مبدأ ومعيار دعوا ديه قبول اولونمش
فكرلردن وباخصوص غرضدن عارى برصورتله تاريخ تدقيق ايديليرسه،
بالضروره قبول اولونوركه « اسلام ديمك، محمد [ص . ع] ديمكدر. »
ويك محتمل ايدىكه اونبى كلسه‌يدى، عربلر هيچ برموجوديت تاريخيه
كوسترميه‌جك ، محصور بولونديغى جزيره خارجنه چيقامايه‌جق
وبدويلكدن ايلرى كچه‌ميه‌جك ايدى .

Sayfa: 129

Daha önceden kabul edilmiş fikirlerden, gerçek ölçü diye kabul olunmuş fikirlerden ve özellikle art niyetten sıyrılmış bir şekilde tarih incelenecek olursa, kesinlikle kabul edilebilir ki **"İslâm demek Hz. Muhammed demektir" ve pek muhtemel idi ki o peygamber gelmeseydi, Araplar hiçbir tarihsel varlık gösteremeyecek, içinde kapalı bir halde yaşadığı yarımada dışına çıkamayacak ve hiçbir zaman bedevilikten ileri bir toplumsal yapı ortaya koyamayacaklardı.**

Sayfa : 131

ايشته بركره دها ثابت اولوركه اسلاميت ، عربلرده حاصل اولان
تكامل ملى نتيجه‌سنده ميدانه كلمش برشى اولمايوب صرف ظهور
محمدى‌نك اثريدر .

Sayfa : 131

بز، مسلمان اولمق اعتباریله ، ادیان انبیانك هب دین حق اولدیغنه
وهپسی اقرار وحدانیت الٓهیه اوزه‌رینه مؤسس بولوندیغنه ایناننیرز .
دلیلمز ایسه عقلی وفنی اولمایوب یالکز اعتقادی‌در. لکن مسئله‌یی زمین
اعتقاددن زمین فن وتدقیقه چیقاریرسه‌ق، مدققین وافاضل علمای اخیره ایله
بالاتفاق ادعا ایده‌رز که :

آثار باقیه‌لری و شهادت تاریخیه اعتباریله ادیان قدیمه ایچرسنده
اصلاً و ابتداً حقیقی بر وحدانیت الٓهیه فکرینی حاوی دین اسلام
دن ماعدا بر دین یوقدر !!

بو مسرودا تی تماماً اثباته مقتدرز .

Sayfa: 131

İşte bir kere daha ortaya çıkıyor ki İslâmiyet, Araplarda ortaya çıkan bir ulusal gelişmenin sonucunda meydana gelmiş bir şey olmayıp, sadece ve sadece Hz. Muhammed'in ortaya çıkışının bir sonucudur.

Biz, Müslüman olmamız açısından, bütün peygamberlerin getirmiş olduğu dinlerin hep hak dini olduğuna ve hepsinin ilâhî birliğin kabulü üzerine kurulmuş bulunduğuna inanırız. Kanıtımız ise akla ve bilime dayanıyor olmayıp yalnızca bir inançtır. Ancak sorunu inanç temelinden bilim ve inceleme platformuna çıkarırsak, başka bilginler ve araştırmacılar ile ittifak halinde iddia ederiz ki:

Günümüze kadar ulaşan eserler ve tarihin tanıklığı açısından en eski dinler içerisinde, gerçekten ilk olarak gerçek bir ilâhî birlik fikrini içeren, İslâm dininden başka bir din yoktur!

İleri sürmüş olduğumuz düşünceleri kanıtlamaya gücümüzün yettiğini de belirtelim.

Sayfa : 133

شوراسی‌ده شایان دقتدرکه تعمیقات اخیره ایله ثابت اولدیغنه کوره
اقوام سامیه‌ده هب معبودی افهام ایچون مستعمل اولان « ایل ، أل ،
بل ، بعل ، آله ، الله » کبی الفاظ ، اسم نوع ، اسم مشترك اولوب « اسم خاص »
دکلدر . توراتده خالق معناسنی ادا ایدن کلمه ایلك دفعه « ألوهیم »
شکلنده قوللانیلدیغی حالده ایکی آیت آشاغیسنده « یاهوه » شکلنده
قوللانیلمشدر . کذا آرامی ، آثوری ، کلدانی کبی اقوام سامیه‌ده بو
اسم نوع ، یاهب بر اسم خاصله برابر اولارق قوللانیلمش ویاخود
یالکزجه اسم خاص استعمال اولونمشدر .

Sayfa: 133

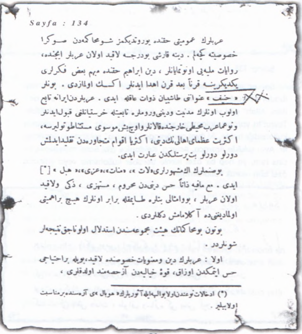
Son araştırmalar ile sabit olduğuna göre Samî kavimlerinde hep ibadet edilecek olanı tanımlamak için kullanılmış olan "il, el, bel, be'l, ilâhî, Allah" gibi sözler; cins isim, ortak isim olup, özel isim değildir. Tevrat'ta yaratıcı anlamına gelen kelime ilk defa "Elohim" şeklinde kullanıldığı halde, iki âyet aşağısında "Yahova" şeklinde kullanılmıştır. Aynı şekilde Âramca, Asurca, Keldanîce gibi Samî milletlerde bu cins isim, ya hep bir özel isimle beraber kullanılmış veya yalnızca özel isim olarak kullanılmıştır.

Sayfa : 133

مع‌مافیه بز شو نتایج ذنیه ایله عقیده‌یی تألیف ایده‌رك دیرزكه :
توراتده یکانه یادکار موسی ، احتمالکه « ألوهیم » [*] و آیین یهودده
بعض عبادات ایله برابر مبهم ومحرف بر « وحدانیت » فکری اولدیغی
کبی ، عربلر نزدنده دخی دین ابراهیمدن بقیه قالانشی ، خاصیتدن
نوعیته دوکولمش « الله » لفظی وسنت اولمق ، غسل ایتمك ، طرناق
کسمك کبی بعض عادات ، طواف وسائره کبی بعض آیین ایدی .

Sayfa: 133

Bununla beraber biz şu bilimsel sonuç ve inancı birleştirerek diyebiliriz ki; Tevrat'taki **Elohim** kelimesi ve Yahudilikteki bir takım âyîn ve ibadetler de şüpheli ve çarpıtılmış olsa da bir birlik fikri vardı. Araplara İbrahim'in dininden arta kalan şeyler ise; Allah ismi, sünnet olmak, gusül, tırnak kesmek gibi bazı âdetler ve tavaf gibi bazı âyînleridir.

Sayfa : 134

عربلرك عموميتی حقنده يوروتديكمز شو محاكمه‌دن صوكرا
خصوصيته كچه‌لم . دينه قارشی بو درجه لاقيد اولان عربلر ايچنده،
روايات مليه‌يی اونوتمايانلر ، دين ابراهيم حقنده مبهم بعض فكرلری
يكديكرينه قرناً بعد قرن اهدا ايدنلر اكسك اولمازدی . بونلر
« حنيف » عنوانی طاشيان ذوات عاقله ايدی . عربلردن ايرانه تابع
اولوب اونلرك مدنيت ودينی وروملره تابعيتله خرستيانلغی قبول ايدنلر
ونو عماعرب محيطی خارجنده قالانلر واوچ بش موسوی مستثنا طوتوليرسه،
اكثريت عظمای اهالی‌نك دينی، اكثريا اقوام متجاوره‌دن تقليد ايدلمش
دورلو دورلو بت پرستلكدن عبارت ايدی.

بوصنملرك اك مشهورلری « لات »، « منات »، « عزی »، « هبل » [*]
ايدی . مع مافيه ذاتاً حس دينی‌دن محروم ، مستهزی ، ذكی ولاقيد
اولان عربلر ، بو وامثالی بتلره طابمقله برابر اونلرك هيچ براهميتی
اولماديغنی‌ده آكلامامش دكللردی .

بوتون بو محاكماتك هيئت مجموعه‌سندن استدلال اولوناجق نتيجه‌لر
شونلردر .

اولا : عربلرك دين ومعنويات خصوصنده لاقيد، بويله براحتياجی
حس ايتمكدن اوزاق، قوهٔ خياليه‌دن آز حصه‌مند اولدقلری ،

(*) ادخالات نوعندن اولا بو الهه ايله آتوريلرك « هوبال »ی آره‌سنده برمناسبت
اولابيلير .

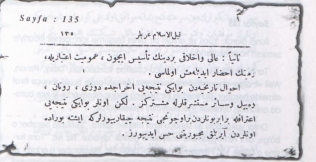
Sayfa: 134

Arapların geneli hakkında yürüttüğümüz şu yargılamadan sonra özele geçelim. Dine karşı bu derece kayıtsız olan Araplar içinde, millî rivayeti unutmayanlar, İbrahim dini hakkında şüpheli bazı fikirleri yekdiğerine duydukları şekilde aktaranlar eksik olmazdı. Bunlar **"Hanif"** ünvanını taşıyan akıllı kimselerdi. Araplardan İran'a tâbi olup onların medeniyet ve dinini benimseyenler, Rumlara bağlanarak Hristiyanlığı kabul edenler ve üç-beş Musevî dışarıda tutulursa, ahâlinin büyük çoğunluğunun dini, çoğunlukla civarlarında bulunan milletlerden taklit edilmiş türlü türlü putperestlikden ibaretti.

Bu putların en meşhurları; Lat, Menat, Uzza ve Hübel idi. Bununla beraber zaten din duygusundan yoksun, ironik, zeki ve kayıtsız olan Araplar, bu gibi putlara tapmakla beraber, onların hiçbir önemi olmadığını da anlamamış değillerdi.

Bütün bu değerlendirmelerin toplamından ortaya çıkarılacak sonuçlar şunlardır:

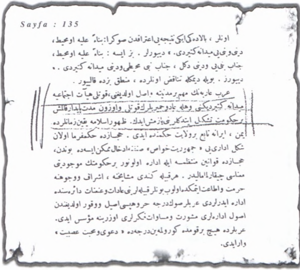
Öncelikle; Arapların din ve maneviyat konusunda kayıtsız, böyle bir ihtiyacı hissetmekten uzak, hayal gücünden hisse sahibi olmadıkları.

Sayfa : 135

١٣٥ قبل الاسلام عربلر

ثانیاً : عالی واخلاقی بر دینك تأسیس ایچون ، عمومیت اعتباریله، زمنك احضار ایدیلمەمش اولماسی .

احوال تاریخیەدن بوایکی نتیجەیی اخراجده دوزی ، رونان ، دەبیل وسائر مستشرقلرله مشترکز . لکن اونلر بوایکی نتیجەیی اعترافله برابر بونلردن براوچونجی نتیجه چیقاریورلرکه ایشته بورادە اونلردن آیریلق مجبوریتنی حس ایدیورز .

Sayfa : 135

اونلر ، بالاده‌کی ایکی نتیجه‌یی اعترافدن صوکرا: بناءً علیه او محیط،
دینی و نبی‌یی میدانه کتیردی. » دیورلر . بز ایسه : بناءً علیه او محیط،
جناب نبی‌یی و دینی دکل ، جناب نبی محیطی و دینی میدانه کتیردی . .
دیورز . بویله دیمکله تناقض اونلرده ، منطق بزده قالیور .
عرب عاربه‌نك مهم بر مدنیته ، اصل اولدیغنی، قوتلی هیأت اجتماعیه
میدانه کتیردیکنی و هله یاد وحمیرلرك قوتلی و اوزون مدت پایدار قالمش
برحکومت تشکیل ایتدکلرنی یازمش ایدك. ظهور اسلامه یقین زمانلرده
یمن ، ایرانه تابع بر ولایت حکمنده ایدی . حجازده حکمفرما اولان
شکل اداری‌یی « جمهوریت خواص » صنفنه ادخال ممکن ایسه‌ده بوندن،
حجازده قوانین منتظمه ایله اداره اولونور برحکومتك موجودیتی
معناسی چیقارلماملیدر . هرقبیله کندی مشایخنه ، اشراف و وجوهنه
حرمت و اطاعت ایتمکده اولوب بونلر قبیله‌لرنی عادات و عنعنات دائره‌سنده
اداره ایدرلردی عربلر صوك درجه حروهبی اصیل و وقور اولدیغندن
اصول اداره‌لری مشورت و مساوات فکرلری اوزرینه مؤسس ایدی.
عربلرده هیچ برقومده کورولمه‌ین درجه‌ده « دعوی و محبت عصبیت »
وارایدی.

Sayfa: 135

İkinci olarak: Yüce ve ahlâkî bir dinin oluşumu için, geneli itibariyle zeminin hazır olmaması.

Tarihî realiteden bu iki sonucu çıkarma konusunda, Dozy, Renan, Weil ve diğer oryantalistlerle beraberiz. Ancak, onlar bu iki sonucu itiraf etmekle beraber, bunlardan bir üçüncü sonuç çıkarıyorlar ki işte burada onlardan ayrılmak mecburiyetini hissediyoruz.

Onlar yukarıdaki iki sonucu itiraf ettikten sonra, "Bununla beraber o bölge, dini ve Peygamberi meydana getirdi "diyorlar. Biz ise, "Tam tersine o bölge, Hz. Peygamberi ve dini değil, Hz. Peygamber o ortamı ve

dini meydana getirdi" diyoruz. Böyle demekle çelişki onlarda, mantık bizde kalıyor.

Araplaşmış Arapların önemli bir medeniyete ulaşmış olduğunu, kuvvetli bir toplumsal hayat meydana getirdiğini ve hele Himyerilerin kuvvetli ve uzun zaman ayakta kalmış bir hükümet oluşturduklarını yazmıştık. İslâmın doğuşuna yakın zamanlarda Yemen, İran'a bağlı bir vilayet konumundaydı. Hicaz'da yürürlükte olan idare şeklini "Elitler Cumhuriyeti" sınıfına sokmak mümkün ise de bundan, Hicaz'da belirli kanunlarla idare olunur bir hükümetin varolduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Her kabile kendi şeyhlerine, ileri gelenlerine saygı ve bağlılıklarını sunmakta olup bunlar, kabilelerini gelenek ve görenekleri çerçevesinde idare ederlerdi. Araplar son derece hür, hepsi asil ve vakur olduğundan, yönetim biçimleri karşılıklı danışma ve eşitlik fikirleri üzerine kurulmuştu. Araplarda hiçbir toplumda görülmeyen derecede "dâvâ, soy ve sop sevgisi" vardı.

Sayfa : 352

عراق واونی متعاقب شام فتوحاتی، تاریخ بشریتده مستثنا بر موقع
اشغال ایدر. بوفتوحات، جداً برخارقه. اجتماعی بر معجزه ایدی. واقعا
بعض جهانکیرلرك عین سرعتله فتح بلدانه موافق اولدیغی کوریلیر. شوقدر که
اونلرك موفقیات وفتوحاتی، برسیلابه حائل شکنك مجومنه بکزر ،
آقار، ییقار، یکر، وبرازصوکرا هرشیٔ حال طبیعیسنی، اسکی حالنی آلدیغی
کوریلیر. فتوحات اسلامیه بویله دکلدی. فتوحات اسلامیه، سیلابهٔ بلادکل،
امراض سیاسیه یه علاج، علل اجتماعیه یه دوا ایدی. کیردیکی یری ییقمیور،
ییقلری یاپیوردی . الله عادل نامنه قینندن چیقان مسلمان قلنجلری،
بشریتك باعث سفالتی اولان مستبدلری ، اخلاقسز رئیسلری ،
وجدانسز قاصبلری ، انسانیتی محروم رفاه وحقوق براقان جانیلری امحا
ایدییور وعامهٔ بشری محمد شریعتنك ظل امانته آلیوردی .

Sayfa : 352

بوندن دولايى استيلاى اسلامى‌يى ، غروب شمسدن صوكرا
تدريجاً عالمه مستولى اولان ظلمانه دكل ، مهرطالعك استيلاى حيات
بخشاسنه بكزتمك لازمدر .

زه‌سى تحت حكومت اسلاميه‌يه دوشرسه ، درحال اورادن ظلم
وسفالت قالقيور ، يرينه عدالت اسلاميه ورفاه كليوردى . عدالت
اسلاميه اودرجه‌لرده آشكار ومنجلى ايدى كه مغلوب اولانلرك الك
جاهل صنفى بيله اسكى حكومت ظالمه ايله يكى حكومت عادله آراسنده‌كى
فرقى كوريور وكنديسنك حيات وسعادتنى تأمين ايدن حكومت
اسلاميه‌يه صداقت تامه‌ايله مربوط اوليوردى .

ممالك مفتوحه‌ده عصيان ظهور ايتمه‌يشنك الك مهم سببى بودر . ابوبكر

Sayfa : 353

٣٥٣ خلافت ابى بكر

قدرت سياست و جلالت دهاسنى كوسترەجك وثايق تاريخيه‌دندركه
مشاراليه ، محاربه‌لرده ، مقتضاى زمان اولارق مغلوبلره اصابت ايتمه‌سى
ضرورى اولان اتقالى يالكز مغلوبلرك اصيلزادكان، مأمورين وعسكر
اولانلرينه يوكلتمكده ، صنعتكار ، زراع كبى آسوده خلق تماماً مصون
راقمقده ايدى . خالدبن وليده ويريلن امرلردن برى‌ده اسارت حربيه‌يى
بوصوك صنفه تشميل ايتمه‌مسنه ، اعمار بلاد عوامل اولان خلقى تلطيف
وتشويق ايله‌مه‌سنه دائرايدى .

Sayfa : 353

اسلامك يالكز قليجله انتشار ايلديكنى ادعا ايدنلرك وقوعات تاريخيه‌يى نه‌درجه‌لرده ياكلش تلقى ايتدكلرى ، بو وقوعاتك بى‌طرفانه تدقيقيله ثابت اولور . حتى ملوك امويه وعباسيه طرفندن ممالك مفتوحه اهاليسنك اسلامى قبوللرى ، تشويق ويا جبر شويله دورسون ، بر نوع ممانعت معنويه‌يه مصادمه ايدييوردى . بويله ايكن هر كس دين اسلامك هر مسلمانه تأمين ايتديكى فوائد متساويه‌دن مستفيد اولمق امليله وبا خصوص دين اسلامك مغاير محاكمه ووجدان عقايددن مبرى اولماسى سببيله اسلام اوليوردى . عراقك كاملاً فتحى قوهٔ قريبه‌يه كلمش ، شام فتوحاتنه موفقيتله دوام ايدلمكده ايكن ، هجرتك اون اوچنجى سنه‌سى ابوبكر الصديق خسته‌لندى .

كندندن صوكرا وظيفهٔ عظماى خلافتى ايفا ايچون عمرى مناسب بولدى . عبدالرحمن بن عوف ، سعيد بن زيد ، عثمان ورئيس انصار اسيد بن خضر ودها بعض اكابر قريش وانصارله استشاره ايتدى . بعضيلرى عمرك براز حديد المزاج اولديغنى سويله‌مكله برابر هپسى مزاياسنى تصديق وخلافتى تنسيب ايتديلر . يالكز طلحه معترض قالدى .

Sayfa : 354

امام على ، عمرك موقع رياسته كتيرلمه‌سنه طرفدار ايدى ، حتى « عمردن باشقاسنى ايسته‌مه‌يز . » ديمشدى . بونك اوزه‌رينه ابو بكر شويله بر وصيتنامه يازدى .

Sayfa : 354

عهد نامهٔ صدیق

«بسم الله الرحمن الرحیم بعهد آنی محمد رسول الله صلی الله علیه
وسلمك خلیفه‌سی ابوبكرك دنیاجه الك صوك و آخرتجه الك اول دمنده
كافرك ایمانه وفاجرك ایقانه كلدیكی برحالده ایتدیكی وعد ووصیتدر .
بن عمر بن الخطابی خلافته انتخاب ایتدم. آنی دیكله‌یك، اكا اطاعت ایلیك،
خیری تحریده قصور ایتمدم، اگر خیر و عدالت ایلرسه بنی تصدیق ایتمش
اولور واگر جور وتبدیل مسلك ایدرسه بن غیبی بیلمم معذورم. بن
انجق خیر مراد ایتدم. هركس عملنك جزاسنی بولور وظلم ایدنلر قریباً نه
حاله كرفتار اوله‌جقلرنی بیلور . السلام علیكم ورحمة الله.»

ارتحال نبی‌دن ایكی سنه اوچ آی واو نبش كون كچمشدی كه ابو
بكر ، صالی كیجه‌سی آلتمش اوچ یاشنده اولدیغی حالده دار عقبایه
انتقال ایتدی . قاضیسی عمر ، كاتبی امام علی ایدی . بیت المالدن
كندیسنه ویریلن نفقه ایله یاشاردی وفاتنده هیچ پاره‌سی چیقمادی .
اموال امیریه‌دن كندیسنه برده‌وه ویركوله اعاده ایدلمشدی ، اونلرك
اعاده‌سنی وصیت ایتدی .

Sayfa: 352

Irak ve onun ardından Şam'ın fethi, insanlık tarihinde özel bir öneme sahiptir. Bu fetihler, cidden harika ve toplumsal bir mucize idi. Gerçi bazı başka fatihlerin aynı süratle çeşitli yerleri ele geçirme başarısına ulaşmış olduğu görülür. Ancak onların başarıları ve fetihleri, bir sel suyunun hücumuna benzer; akar, yıkar, geçer ve biraz sonra her şeyin doğal halini, eski halini aldığı görülür. İslâm fetihleri böyle değildi. İslâm fetihleri, bela seli değil, siyasî hastalıklara ilaç, toplumsal çöküntülere devâ idi. Girdiği yeri yıkmıyor, yıkıkları yapıyordu. Allah'ın adaleti adına

kınından çıkan Müslüman kılıçları, insanlığın sefaletine neden olan zalimleri, ahlâksız başkanları, vicdansız hırsızları, insanlığı refahtan ve hukuktan yoksun bırakan cânileri imha ediyor ve toplumu Muhammed şeriatının koruyuculuğu altına alıyordu.

Bundan dolayı İslâm istilâsını, güneşin batışından sonra derece derece dünyayı istilâ eden bir zalimlik değil, hayat veren bir şans olarak değerlendirmek lâzımdır.

Neresi İslâmiyet'in egemenliği altına girerse, derhal oradan zulüm ve sefalet kalkıyor, yerine İslâm adaleti ve refah geliyordu. İslâm adaleti o derecede açıktı ki mağlup olanların en cahil sınıfı bile eski zalim hükümet ile yeni âdil hükümet arasındaki farkı görüyor ve kendisinin hayat ve mutluluğunu sağlayan İslâm Devleti'ne tam bir sadakat ile bağlı oluyordu.

Ele geçirilen bölgelerde isyanların ortaya çıkmayışının en önemli nedeni budur. Ebubekir'in **[Sayfa 353]** siyasî kudretini ve dehasının büyüklüğünü gösterecek tarihî belgelerden anlaşılmaktadır ki savaşlarda, zamanın gereği olarak mağluplardan istenmekte olan yükümlülükleri yalnız mağlupların asilzâde, memur ve asker olanlarına yükletmekte, sanatkâr, çiftçi gibi sıradan halkı bundan tamamen uzak bırakmaktaydı. Halid bin Velid'e verilen emirlerden biri de, "savaş esirlerine zulmetmemesi, şehirlerin kalkınmasında yararları olan halkı teşvik etmesi" yönündedir.

İslâm'ın yalnız kılıçla yayıldığını iddia edenlerin tarihî olayları ne kadar yanlış yorumlamış oldukları, bu olayların tarafsız bir şekilde incelenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Hatta Emevî ve Abbasî hükümdarları tarafından fethedilen memleketlerin ahâlisinin İslâm'ı kabulleri, teşvik veya zorlama şöyle dursun, bir çeşit manevî engelleme sonucunda gerçekleşmişti. Hal böyleyken herkes İslâm dininin her Müslümana sağladığı eşitlikten yararlanmak amacıyla ve özellikle İslâm dininin vicdanlarda uyandırdığı ışık nedeniyle İslâm'ı kabul ediyorlardı. Irak'ın fethi hemen hemen gerçekleşmiş, Şam fetihlerine başarıyla devam edilmekteyken,

hicretin 13. senesinde Ebubekirü's-Sıddık hastalanmıştı.

Kendinden sonra o büyük görevi, yani halifeliği üstlenmesi için Ömer'i uygun buldu. Abdurrahman bin Avf, Sait bin Zeyd, Osman ve Ensarların önderi Esid bin Hızır ve daha bazı Kureyş'in ileri gelenleri ve Ensar'la görüştü. Bazıları Ömer'in sert mizaçlı olduğunu söylemekle beraber hepsi meziyetlerini övdüler ve halifeliğini onayladılar. Yalnız Talha çekimser kaldı.

[Sayfa 354]

İmam Ali, Ömer'in başkanlığa getirilmesine taraftardı, hatta "Ömer'den başkasını istemeyiz" demişti. Bunu üzerine Ebu Bekir şöyle bir vasiyetname yazdı

Ebu Bekir'in Vasiyetnamesi

"Bismillahirrahmanirrahim, Muhammed Resullullah SAV'in halifesi Ebu Bekir dünyaca en son ve ahiretce en evvel deminde kâfirin imana ve günahkârın tövbeye geldiği bir halde ettiği vaadi ve vasiyetidir. Ben Ömer bin El-Hattabı halifeliğe seçtim. Onu dinleyin, ona itaat edin, iyi olanı araştırmada kusur etmedim. Eğer hayır ve adalet işlerse beni tasdik etmiş olur ve eğer şimdiye kadar yaptıklarını terkederse ben bilemem, mazurum. Ben ancak hayır istedim.Herkes yaptıklarının cezasını bulur ve zulmedenler en yakın zamanda ne hale düşeceklerini bilir.Allah'ın selamı ve acıması üzerinize olsun."

Peygamber'in vefatından iki sene üç ay on beş gün geçmişti ki Ebu Bekir, Salı gecesi altmış üç yaşında olduğu halde öldü. **Kadısı Ömer, kâtibi İmam Ali idi. Beytü'l-mâl'dan** [Devlet Hazinesi] **kendisine verilen nafaka ile yaşardı. Vefatında hiç parası çıkmadı.** Halifelik hazinesinden kendisine bir deve ve bir köle iade edilmişti. Onların geri verilmesini de vasiyet etmişti.

Sayfa : 360

بوتون بو تبدلات ، بوتون بو تكاملات ، هيچ بر تدريجه تابع
اولمقسزين، هيچ بر تكيد دوره‌سی كچيرمكسزين وقوعه كلمش ايدی.

قدس مفتاحنی استلام ايچون علی‌يی قائممقام براقوب شامه كيدن
وياماڭی كوملكنی طاشيان ، كوله‌سيله مناوبةً دوه‌سنه بينن عمر ،
كنديسنی استقباله چيقان ابوعبيده ، يزيدبن ابی‌سفيان وخالدی اژدرها
كبی آتلره بينمش ، اطلسلر كيمش كورونجه حيرتدن حدته ، حدتدن
تهوره دوشه‌رك اونلری طاشه طوتمش ايدی . [*]

عمر ، بو حالك وخامتنی تماماً كورمش ايدی . لكن بونك منعی
دائرهٔ امكانده دكلدی . دنيانك ثروتی مسلمانلره آقوب كليوردی .
هيچ كيمسه ثروتی قبولدن امتناع ايتميوردی . يالكز برشهبال فضيلت ،
بو آلتون طاغلرينك جانسز وقوقوسز شاهقه‌لرينه تنزل ايدوب دوشميور
ومقر ايديندبكی سمای استغنادن او معدن كتله‌لرينه حزين بر نظرله
باقيوردی . بو عنقای فضل وقناعت ، عمرالفاروق ايدی .

Sayfa: 360

Bütün bu değişim, bütün bu ilerleme, hiçbir aşamaya bağlı olmaksızın, hiçbir geçit devresi geçirmeksizin gerçekleşmişti.

Kudüs'ün anahtarını almak için Ali'yi kaymakam bırakıp Şam'a giden ve yamalı gömleğini taşıyan kölesiyle nöbetleşe devesine binen Ömer, kendisini karşılamaya çıkan Ebu Abid, Yezid bin Ebu Süfyan ve Halid'i; ejderha gibi atlara binmiş ve atlaslar giymiş görünce hayretden hiddete, hiddetten gazaba düşerek onları taşa tutmuştu.

Ömer, bu halin vehametini tamamen görmüştü. Ancak bunu engellemek olanak dahilinde değildi. Dünyanın serveti Müslümanlara akıp

geliyordu. Hiç kimse serveti kabul etmezlik edemiyordu. Yalnız bir erdem simgesi, bu altın dağlarının cansız ve kokusuz şahikalarına tenezzül edip düşmüyor ve prensip edindiği alçakgönüllülük tepesinden o maden kitlelerine hazin bir şekilde bakıyordu. Bu erdem ve kanaat sembolü kişi, Ömerü'l-Faruk idi.

Sayfa : 393

مركز خلافت اولان مدينه‌ده ، سنت نبويه وعادات صافية اسلاميه محافظ ايدلمكده ايكن مراكز مشهورهٔ سائره‌ده ايش بام‌باشقا ايدى . بصره وكوفه ايران ، شام ومصر روم مدنيتنك نفوذندن قورتولامامش وايران وروما اجتماعياتندن بك چوق شيلر ، ازجمله سفاهت ودارات ، ذوق حيات ، عشق ثروت ، اسلامه انضمام ايتمشدى.

مع‌مافيه اسلامه انضمام ايدن شيلر ، يالكز بوقبيل مساوى‌اولمايوب برچوق‌ده محاسن وار ايدى . عصر سعادتده‌كى شكل اجتماعى‌نك ادامه‌سى ارتق ممكن اولامازدى . داهى‌مبجل عمر ، بوحقيقتى تماميله آكلامش وكنديسنك غيوبتيله برابر عالم اسلامده تبدلات مهمه حصوله كله‌جكنى كسديرمش ايدى .

اكر مركز خلافت اولان مدينه‌ليلر ، عمره مكشوف اولان بوحقيقتى درك ايتمش ووقوعى ضرورى اولان تبدلاتى ، نافع برتكامل صورتنده مفيد برمجرايه سوق ايله‌مش اولسه‌يديلر ، اسلام بويوك قازانجلر ايدردى . لكن مدينه‌ده اتحاد واتفاق ، عمرله برابر غيب اولدقدن ماعدا ، مدينه‌ليلر نيم بدوى اولان شكل اجتماعيلريله مدنى اولان محيطه حكم ايتمك فكرنده ايديلر . حالبوكه بو ، غير ممكن ايدى .

Sayfa: 393

Halifelik merkezi olan Medine'de peygamberin sünnetleri ve İslâmiyet'in saf gelenekleri korunabilmekteyken, diğer ünlü şehirlerde iş bambaşka idi. Basra ve Kufe İran, Şam ve Mısır Rum medeniyetinin nüfuzundan kurtulamamış, İran ve Roma toplumsal değerlerinden pekçok şey, kısacası; sefahat, eğlence, servet aşkı ve dünya zevkleri İslâm'a girmişti.

Bununla beraber İslâm'a eklenen şeyler, yalnız bu türden şeyler olmayıp birçok da güzellikler vardı. Peygamber devrindeki toplumsal yapısının devam ettirilmesi artık mümkün olamazdı. Büyük bir dâhi olan Ömer, bu gerçeği tamamıyle anlamış ve kendisinin karşı çıkmasıyla beraber İslâm dünyasında önemli değişimlerin meydana geleceğini de kestirmişti.

Eğer halifelik merkezinde olan Medineliler, Ömer tarafından bilinen bu gerçeği anlayabilmiş ve gerçekleşmesi kesin olan değişimleri, yararlı bir gelişim çizgisi içinde elverişli bir yöne kanalize edebilmiş olsaydılar, **İslâm büyük kazançlar elde ederdi. Ancak Medine'de birlik, Ömer'le beraber kaybolduktan başka, Medineliler yarı Bedevî olan toplumsal yapıları ile medenî olan muhite hükmetmek fikrinde idiler. Halbuki bu, pek de mümkün değildi.**

Sayfa : 397

٣٩٧ محاكمه

كركينلك اوبله بر درجه‌يه كلدي كه محيطده يتيشن يكي مفتيلر، عالملر، باب علم محمدي اولان علي‌يي، سؤاللريله اسكاته قدر ايشي ايلري كوتورديلر. بونلرك امام علي‌يه صورديغي سؤاللر شو كبي شيلر ايدي:

١ — قرآن وسنتك اوامري خارجنه چيقمق صلاحيتي بر فرد مسلمده وارمي ؟

Sayfa : 397

۲ — عذرو ظلم اثبات ایدلدیکی حالده دخی، اونلرك منعنه قیام
ایتمه‌ین ، دوامنی تجویز ایدن شرعاً مطاع اولورمی ؟

۳ — امر مسلمینی شرع وعدل دائره‌سنده اداره ایتمکدن اظهار
عجز ایدن برامیرك ، مقام امارتده ابقاسی وعبادالله‌ه تسلیطی جائزمیدر؟

امام علی ، بوش یره بوکنج علمایی اقناعه چالیشیوردی . لکن
بوسؤاللره جواب ویرمك پك مشکل ایدی . زیرا جواب موافقت ،
قرآن واحادیثی انکار وبناءبرین دینی تخریب، جواب رد ایسه عثمان
ایچون بوکنج علمانك ویردیکی فتوای خلعی تصدیق اولوردی .

بناءبرین خانه‌سنه چکیلوب انزوادن باشقا چاره بولمادی. لکن ایش
اختلال درجه‌سنه کلوب ده مدینه مشتکیلرله دولونجه ، بالضروره
ینه مداخله‌یه ، وخامت وضعیتی عثمانه آکلاتمغه مجبور اولدی . محمد
بن ابی‌بکرك مصر والیلکنه انتخابیله فتنه باصدیرلدی . نه‌چاره‌که
مروانك برامر حیثی اختلالجیلرك عودتیله تکرار عثمانی محاصره
ایتمه‌لرینه سبب اولدی .

آرتق امام علی ایچون کیمسه‌یه سوز سویله‌مك وباخصوص سوز
دیکلتمك امکانی قالمامش ایدی . عثمانك نصایحه قولاق اصمایه‌جغی
وباخصوص حیاتی فدا وفقط مروانی محافظه ایده‌جکی تحقق ایتمشدی.

Sayfa: 397

Gerginlik öyle bir dereceye geldi ki burada yetişen yeni müftüler, bilginler, Hz. Muhammed'in bilgisinin kapısı olan Ali'yi, sorularıyla rahatsız etmeye kadar işi ileri götürdüler. Bunların İmam Ali'ye sorduğu sorular şu gibi şeylerdi:

1. Kur'an ve sünnetin emirleri dışına çıkmak yetkisi Müslüman bir kişide var mıdır?

2. Zulüm kanıtlandığı halde bile, onların engellenmesi için ayaklanmayan, devamına izin verene şer'an itaat etmek uygun olur mu?

3. Müslümanları şeriat ve adalet dairesinde idare etmekten uzak duran bir emirin, bu makamda kalması câiz midir?

İmam Ali, boş yere bu genç ulemayı iknaya çalışıyordu. Ancak bu sorulara cevap vermek pek zordu. Zira cevap olumlu olursa, Kur'an ve hadisleri inkâr ve aynı zamanda dini tahrip; cevap olumsuz olursa Osman için bu genç ulemanın verdiği boş fetvalar onaylanmış olurdu.

Hanesine çekilip inzivadan başka çare bulamadı. Ancak iş ihtilâl derecesine gelip de Medine şikayetçilerle dolunca, zorunlu olarak yine müdahaleye, durumun vehametini Osman'a anlatmağa mecbur oldu. Muhammed bin Ebu Bekir'in Mısır Valiliğine seçilmesi ile fitne bastırıldı. Ne çare ki Mervan'ın emri, ihtilalcilerin dönmesine ve tekrar Osman'ı kuşatmalarına neden oldu.

Artık İmam Ali için kimseye söz söylemek ve özellikle söz dinletmek olanağı kalmamıştı. Osman'ın nasihata kulak asmayacağı ve hayatını feda pahasına Mervan'ı koruyacağı ortaya çıkmıştı.

Sayfa : 405

جمل محاربه‌سی وقوعه کلدی . طرفیندن پك چوق کزیده آدملر
تلف اولدی . ضایعات آراسنده زبیر وطلحه دخی بولونیوردی .
امام علی محاربه‌یه باشلامازدن اول طلحه وزبیرله‌قونوشدی. هرایکیسی
حرکتلرینك حقسزلغنی اعتراف ایتدیلر ، حتی سل سیف ایدوب
محاربه‌یه بیله کیریشمدیلر . امام علی ، اونلره دوقونولماسی اصحابنه
قطعیاً امر ایتمشدی . برینی مروان ، دیکرینی عین قزاطده برشیطان
شهید ایتدی .

Sayfa : 405

علی ، طلحه وزبیرك قاتلی تلعین و آتشله تبشیر ایتدی . قاتل :
یاعلی! سکا قلیج چکنی آتشله وجونکه عداوة اللهله نبی‌اندازایتدی،
سنك اوغورکده چالیشانلری ایسه سن آتشله انداز ایدییورسك ،
والله سن بو امته فتنه‌سك ! » دیدی .

علی، عدل وفضیلتدن آیریلامیوردی. لکن اضطرار، کندیسنه
قلیجله هجوم ایدنلره مقابله‌یی امر ایتمشدی . بو ایکی فکر متضادی
توحیده کیمسه مقتدر اولامیوردی . جمل مظفریتی امام علی‌نك الك
بویوك یوم ماتمی اولدی . مقتولین اراسنده شهید سعید ، محمد بن
طلحه بولونیوردی . بو محمد ، اصحاب علی‌نك خواصندن ایدی. علی،
اونی ، اوزاولادی کبی‌سه‌وییور ، وتربیه‌سنه اهتمام‌ایلیوردی . اوده ،
محمد بن ابی بکر کبی ، پدرینك نزدنده دکل ، علی‌نك قربنده اقامت
ایتدیکندن جمل محاربه‌سی تحقق ایتدیکی وقت، علی‌نك یانده ایدی.

Sayfa: 405

Cemel Savaşı meydana geldi. İki taraftan da pek çok seçkin adamlar telef oldu. Zayiat arasında Zübeyr ve Talha bile bulunuyordu. İmam Ali savaşa başlanmadan önce Talha ve Zübeyr ile konuştu. Her ikisi hareketlerinin haksızlığını itiraf ettiler, hatta kılıçlarını çekip savaşa bile girişmediler. İmam Ali, onlara kesinlikle dokunulmamasını arkadaşlarına emretmişti. Birini Mervan, diğerini aynı derecede bir şeytan şehit etti.

Ali, Talha ve Zübeyr'in katilini kınamaktan geri kalmadı. Katil: "Ey Ali! Sana kılıç çekeni cezasız bırakma. Çünkü Allah'ın düşmanlarıyla beni karşı karşıya bıraktın. Senin uğrunda çalışanları ise sen ateşle imtihan ediyorsun, vallahi sen bu ümmete fitnesin!" dedi.

Ali, adalet ve erdemden ayrılamıyordu.Ancak kendisine kılıçla hücum edenlere aynı şekilde karşılık vermeyi emretmişti. Bu iki birbirine

zıt fikri birleştirmeye kimsenin gücü yetmiyordu. Cemel başarısı İmam Ali'nin en büyük matem günü oldu. Öldürülenler arasında şehit Sait Muhammed bin Talha bulunuyordu. Bu Muhammed, Ali'nin arkadaşlarının ileri gelenlerindendi. Ali onu öz evladı gibi seviyor ve terbiyesine özen gösteriyordu. O da Muhammed bin Ebu Bekir gibi babasının yanında değil, Ali'nin yakınında ikamet ettiğinden Cemel Savaşı gerçekleştiği zaman Ali'nin yanındaydı.

Sayfa : 409

بوندن صوكرا امام علی بر دها اردو تنظیم ایدوب معاویه ایله محاربه یه
کیدەمدی، تدریجاً الندن مصر، یمن و حجاز چیقدی. معاویه : علی یه
سویله ییکز، اوکا ثبات ایدەجکم که باش، قولە ناب کلیر . » دیمشدی .
سوزنی طوتدی . حیله و شیطنتله مزین اولان دها، فضیلت و عدالتی
یره اوردی ....

لکن محاکمه یی بو قدرله براقیرسەق، حق تنقید و تدقیقی اکمال ایتمه مش
اولورز. معاویه ایله غالب کلن یالکز حیله و شیطنت اولمایوب عین زمانده
مدنیت و صنعت ایدی. امام علی و طرفدارانی، عصر نبوی یی تشخیص
ایتدیریورردی. عصر نبوی ده اسلام، عرب عنصرینه منحصر و حجازده
محصور قالمشدر. علی زماننده ایسه عالم اسلام اوجلری : قفقاسیه اتکلری،
ایران ایچلری، سوریه نك شمالی، افریقانك نصف شمالیسی اولوب
جامعهٔ اسلامه نیجه بویوك و متمدن ملتلر داخل اولمشدی. بو ملتلر،
جامعهٔ اسلامه کندی عادات و احتیاجاتلرینی کتیرمش ایدیلر. شیمدیکی
وسط اسلامی نك اولکی وسطله چوق فرقی وار ایدی. آرتق اوی له برلقمه
بر خرقه یه قناعت ایدەجك والیلر، بوغازی طوقلغنه چالیشه جق
مأمورلر بولمق ممکن دکلدی. امام علی بوراسنی آکلامق ایستمیوردی.
معاویه ایسه بو نکته لری هم آکلامش و هم ده ایجاباتنی کمال موفقیتله
موقع اجرایه قویمشدی .

Sayfa: 409

Bundan sonra İmam Ali bir daha ordu hazırlayıp Muaviye ile savaşa gidemedi. Peşpeşe elinden Mısır, Yemen ve Hicaz çıktı. Muaviye, Ali'ye de söyleyiniz ona kanıtlayacağım ki baş, söze galip gelir demişti. Sözünü de tuttu. Hile ve şeytanlıkla süslenmiş olan deha, erdem ve adaleti yere vurdu.

Ancak yargılamayı bu kadarla bırakırsak eleştiri hakkını ve araştırmayı tamamlamamış oluruz. Muaviye ile galip gelen yalnız hile ve şeytanlık olmayıp, aynı zamanda uygarlık ve sanat idi. Peygamber döneminde İslâm, Araplarla birlikte Hicaz'da mahsur kalmıştır denebilir. Ali zamanında ise, İslâm avcıları Kafkasya etekleri, İran içleri, Suriye'nin kuzeyi, Afrika'nın kuzey yarısı ile birlikte İslâm dünyasına nice büyük ve uygar milletler katılmıştı. Bu milletler İslâm dünyasına kendi âdet ve gereksinimlerini de getirmişlerdi. Şimdiki İslâmî ortamın önceki ortamla çok farkı vardı. Artık, öyle bir lokma bir hırkaya kanaat edecek valiler, boğaz tokluğuna çalışacak memurlar bulmak mümkün değildi. İmam Ali burasını anlamak istemiyordu. Muaviye ise, bu nükteleri hem anlamış ve hem de gereklerini tam bir başarıyla uygulamaya koymuştu.

Sayfa : 414

بزبورادہ دین نامه ، معاویه‌نك محاکمه‌سنی یاپاجق دکلز . تاریخی
نقل وقوعاتدن و حادثاتی تدویرایدن قواعدی ضبط و مقایسه‌دن عبارت
طوتانلره کوره معاویه‌نك دهاوز کاسه و اقتحام و غلبه ایتدیکی مشکلاتك
عظمتنه شاشمامق ممکن اولاماز . اعمال اشخاصی ، قواعد اخلاقیه ایله طارتانلره
کوره ایسه ، معاویه اك مکروه و اك مشئوم سیمالردن بریدر .
او ، کندیسیله فضل و کمالاتده قابل مقایسه اولمایان بر رقیبی ، صرف
محاسن اخلاقیه‌یی آیاق آلتنه آتمق و انسانلرك احترام و منفعتنه

Sayfa : 414

مراجعتله ناموس ووجدانلری صاتون آلمق سایه‌سنده مغلوب ایتمشدر.

معاویه‌نك كشاد ایتدیكی دوره ، دور فترت نامنی ویرن مورخلر
تماميله حقلی درلر . فی الواقع اموی دوره‌سی، پك آز مستثناسیله اسلامك
حقیقتندن تبعید ، قواعدینك تحریف ایدلدیكی بر دوره‌در .

برقاچندن ماعدا امویلر ، كاه آچیقدن آچیغه مرتد وكافر، كاه
اسلامه نسبت ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده فاجر ایدیلر . ایچلرنده خلایقلرینی
امامته كچیرنلر ، قرآنی هدف تیر ایدنلر ، والحاصل دین واخلاقی
استحقار وتذلیل ایله‌ینلر كورولدی . اسلامیتك ویردیكی خاصهٔ انبساط
وتوسع ، قوهٔ فتح واستیلا دوام ایدییوردی ، لكن امویلر عصرنده
هیئت رسمیهٔ اسلامده هیچ بر اخلاقی ودینی تمل قالمامش ایدی .

Sayfa: 414

Biz burada din adına, Muaviye'nin yargılamasını yapacak değiliz. Tarihî olayların aydınlattığı kayıtları karşılaştıranlara göre, Muaviye'nin deha ve zekâsına ve üstesinden geldiği sıkıntıların büyüklüğüne şaşmamak mümkün olamaz. Kişilerin amaçlarını, ahlâkî kurallar ile tartanlara göre ise; Muaviye, en iğrenç ve en lânetli simalardan biridir.

O, kendisiyle erdem ve olgunlukta karşılaştırılamayacak bir rakibi, sırf ahlâkî güzellikleri ayak altına olarak; ihtirasları, çıkarları veya namus ve vicdanları satın alarak mağlup etmiştir.

Muaviye'nin yönetime geldiği döneme, fetret devri adını veren tarihçiler tamamiyle haklıdırlar. Gerçekten Emevî dönemi, pek az istisnayla İslâm'ın gerçeklerinden sapıldığı, kuralların tahrif edildiği bir devredir.

Birkaç tarihçi dışında Emevîler, kâh açıktan açığa sapkın ve kâfir, kâh İslâm'la kıyaslanamayacak derecede günahkârdılar. İçlerinde

kölelerini imamlığa geçirenler, Kur'an'ı hedef alanlar, kısacası din ve ahlâkı hafife alanlar görüldü. İslâmiyet'in verdiği iç aydınlığı ve rahatlama duygusu, fetih kuvveti ve istilâ devam ediyordu. Ancak, Emevîler devrinde resmi İslâm'da, hiçbir ahlâkî ve dinî temel kalmamıştı.

Sayfa : 436

صوكراده ولايتى ، كمالى وبى مثيل شجاعتى ، طاقتسوز قوتى
سبيله امام على ، بوقوم خيالاتپروری برصورت مخصوصه‌ده جذب
ايدييوردى. ايرانيلر، مصائب اهل بيت ايله كندى مصيبت قوميه‌لرينى
توحيد ايدييورلردى . اهل بيته قارشى ظلم ايدنلرك عددينى چوغالده
چوغالده ، دائره تبری‌يى توسيع ايده ايده ، نهيت ايكى طرفك دشمنلرينى ده
مزج ايتديلر . اموى و مروانيلره احاله ايتدكلرى نفرتى ، سائر
اصحابه قدر تشميل ايلديلر . ايران قومنك دين ، مدنيت واستقلالنه
جناب عمر خاتمه چكمش ، ايران شكوهنى سيف اسلام حضورنده
عمر تذليل ايتمش ايدى. بوسببله ايرانيلرك اعماق موجوديت مليه‌سنده،
بويدى بيك ييللق مدنيتى كوكندن ييقان عمره قارشى بركين موجود
وبوده پك طبيعى ايدى . بوكين خفى‌يى اظهار ايچون حقوق اهل بيت
دعواسى ، مشروع واسلامى بروسيله اولدى . بويله‌جه تولى وتبرى
مفرط فكرلرى اوزه‌رنده شيعيلك بويوك برانبساط بولدى. بومحاكمه
تماميله دوغريدر . ايران شيعه‌سى ، عقايد خصوصنده اهل سنته خيلى
ياقلاشمقده وسائر مذاهب شيعه‌ده‌كى چوجقجه خطياتدن متبرى
بولونمقده ايكن تبرى مسئله‌سنه هپسندن زياده وسعت ويرييور .

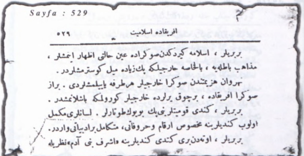
زيديلر دخى شيعه ايكن شيخينه قطعياً تبرى ايتمزلر . تبرى‌يى
شريطهٔ مذهبيه ياپانلر دها برچوق مذاهب شيعه واردر .

شيعيلر ، تعصب ومتانتله ونشر مذهب خصوصنده مهارتله معروفدرلر.
تعزيه ناميله اجرا ايتدكلرى ماتم ، مراسم دينيه شكلى آلمشدر .

Sayfa: 436

Sonra da velâyeti, olgunluğu ve takatsiz kuvveti nedeniyle İmam Ali, bu hayalci milleti özel bir biçimde kendisine çekiyordu. İranlılar bu Ehl-i Beyt sevgisi ile kendi ulusal değerlerini birleştiriyorlardı. Ehl-i Beyt'e karşı zulmedenlerin sayısını çoğalta çoğalta, nihayet iki tarafın düşmanlarını da kaynaştırdılar. Emevî ve Mervanîlere ihale ettikleri nefreti, diğer ashaba kadar yaydılar. **İran kavminin din**, medeniyet ve kurtuluşuna **Hz. Ömer** son vermiş, İran'ın ileri gelenlerini İslâm'ın kılıcı huzurunda **Ömer** aşağılamıştı. Bu nedenle İranlıların millî varlıklarını oluşturan, bilinç altlarında yatan, bu yedi bin yıllık medeniyeti kökünden yıkan Ömer'e karşı bir kin mevcuttu ve bu da pek doğaldı. Bu gizli kini açığa çıkarmak için Ehl-i Beyt **davası, meşru ve İslâmî bir gerekçe haline geldi.** Böylece, sapkın ve yanlış fikirleri üzerinde Şiîlik büyük bir yayılma alanı buldu. Bu yargılama tamamıyla doğrudur. İran Şiî'si, akait konusunda Sünnî mezheplere hayli yaklaşmakta ve diğer Şiî mezheplerindeki çocukça hatalardan uzak durmaktadır.

Şiîler, taassup, dayanıklılık ve mezheplerini yayma konusundaki becerileriyle bilinirler. Taziye adıyla uyguladıkları mâtem, dinî bir tören şeklini almıştır.

Sayfa : 529

٥٢٩ افريقاده اسلاميت

بربريلر ، اسلامه كيردكدن صوكراده عين حالتى اظهار ايتمشلر ، مذاهب باطله‌يه ، بالخاصه خارجيلكه پك زياده ميل كوسترمشلردر . نهروان هزيمتندن صوكرا خارجيلر هر طرفه يايلمشلردى . براز صوكرا افريقاده ، برچوق يرلرده خارجيلر كورولمكه باشلانمشدر . بربريلر ، كندى قوميتلرينى پك بويوك طوتارلر . لسانلرى مكمل اولوب كنديلرينه مخصوص ارقام و حروفاتى ، متكامل بر ادبياتى واردر . بربريلر ، اوتەدنبرى كندى كنديلرينه «اشرف بنى آدم» نظريله

Sayfa : 529

باقشلردر . حالبوكه بربرلر چوقدن برى اقوام جسيمه اراسنده‌كى
موقعلرنى غيب ايتمشلر ، افريقا اقسام شماليه‌سنده‌كيلر اولا روماليلره
وصوكراده عربلره تابع اولمشلردى. بو تابعيت، بربرلرك روحنى مجروح
ايتمشدى . خوارج رؤساسندن ويهودى مهتديلردن طريف ، بربرلر
آراسنده مذهبنى نشر ايتدى. اووقت بربرلر، اساطيرايله خرستيانلقدن
مركب برنوع دينه سالك ايديلر .

طريف ، بربر قبائلندن برقاچنه رياست ايدييوردى . خلفى صالح،
يالكز مذهب خارجيى نشر ايله اكتفا ايتمدى . بربرلرى ، دين
سببيله عربلرك ومركز خلافتك تحت تأثير نفوذنده بولوندرماق ايچون
اونلره مخصوص ومسلمانلرك قبول ايده‌ميه‌جكى برمذهب ، دهادوغريسى
بردين ميدانه كتيرمكه عزم ايتدى . قرآنى تقليداً برقرآن يازدى.

صالحك ايجاد ايتديكى دين ، دين اسلامدن استعاره ايدلمش وفقط
تشديد اولونمش بعض احكامله بربرلرك مزاجنه كوره ياپيلمش بعض
تعديلاتى حاوى احكامدن متشكل ايدى .

مثلا نماز بش وقتدن ،اون وقته‌قدر چيقاريلمشدى. رمضان يرينه

Sayfa : 530

٥٣٠ تاريخ اسلام

اوتوز كون رجب اوروجندن ماعدا هرهفته بركون اوروج طوتمق‌ده
عادت اولدى . جمعه نمازى، پنجشنبه نمازى اولدى ، آبدسته دهابعض
اركان علاوه ايديلدى . مؤذن وظيفه‌سنى خروسلر ياپيوردى .يالكز
جمعه دوقونولمامشدى . هركس ايستديكى قدر زوجه آلابيليردى .

بويكى دينك‌سالكلرى مسلمانلرله قيز آلوب ويره‌مزلردى. بالخاصه
شوصوك شريطه كوسته‌رييوركه صالحك بويله بردين ياپيشى ، أيى كوتو
برقناعته مستند اولمايوب مقصدى‌صرف كندى‌عائله‌سنك امارتنى تأمين
ايدى .

Sayfa : 530

صالح ، جناب نبی‌نك رسالتی تصدیق ایدییوردی ، شو قدركه
كرك كندیسنی وكرك اولاد واخفادیی‌ده پیغمبرعد ایلیوردی. صالحك
اویدورمه قرآنی سوره‌لری برر نبی اسمیله مسمی اولوب اولی سورهٔ
ایوب واك صوكی سورهٔ یونس ایدی .

بو قرآنك بعض پارچه‌لری محفوظدر . دوزی ، شو پارچه‌یی
نقل ایدییور :

« مه‌مه‌ت [اسم نبی‌یی بربرلرك تلفظی] معمر اولدیغی مدتجه ،
اصحابی اولان ذوات طریق عدالتده یوروديلر . لكن ارتحال‌اتدیكی
وقت انسانلر بوزولدیلر . رسول‌الهینك بولونمادیغی برده ، حقیقت
بردوام اولابیلیر ، دیین ، یالان سویله‌مش اولور . »

بو یالاندن آیتده رونما اولان فكر حاكم ، خارجی مذهبنك اساسی
اولان فكردر : نسبی برحقیقتی افراطله تعمیم وتشمیل ایتمك. فی‌الواقع
مذهب خارجیده‌كی فكر اساسی ، ارتحال نبی‌دن صوكرا اكثریت
عظمای اصحابك ضلالتده قالدیغی‌در .

صالح ، ایجاد ایتدیكی بودین وقرآنی اظهار ایتمدی . مهدیلك

Sayfa : 531

مرابط ، بوكون دخی افریقاده اصطلاح صورتنده مستعمل اولدیغنه
كوره ، جناب حقه ربط قلب ایدن ، درویش وصوفی معناسنه‌در .
مرابطین حكومتی‌ده برنوع درویش حكومتی ایدی . دوزی‌نك اسلام
حقنده‌كی محاكماتنه جف‌القلم صحیح دییه حكم ایدنلرك نظردقتنه ، ظاهراً
كوچوك وحقیقتده ایسه مهم برنكته عرض ایده‌جكز ، دین اسلامه
نظارهٔ غفلت وتعصبله باقان دوزی ، علی‌العاده وقوعات تاریخیه‌یی دائرهٔ
صحتده نقل ایتمكه پك میال ومقتدر ایكن ایش ، خصوصات اسلامیه
یه عائد قالدیغی كبی صحت ضایع اولیور ، یرینه ظن وتصنیعات قائم
قالیور . تاریخنك ٤٦٥ صحیفه‌سنده مرابطینك ظهورینی شو یولده نقل
نقل ایدییور :

Sayfa : 531

«فی الحقیقه بواراده افریقاده بیوك بر تبدل حصوله كلمشدی .
عرب مملكتلرینی زنجی طوپراغندن تفریق ایدن صحرانك چولنده
بر بر عرقنه منسوب [صنهاجه] قبیله‌سی ذی شوكت و محاربی یاشایوردی
برچوق زماندنبری. اسلامیت بو قومك آیین غالبی ایدی ، هیچ اولمازسه
ظاهراً ایش بویله كزده ایدی.»

Sayfa: 529

Berberîler İslâm'a girdikten sonra da aynı durumlarını korumuşlar, sapkın mezheplere, özellikle Harîciliğe pek fazla eğilim göstermişlerdir.

Nehrevan yenilgisinden sonra Harîciler, her tarafa yayılmışlardı. Biraz sonra Afrika'da, birçok yerlerde Harîciler görülmeye başlanmıştır.

Berberîler kendi milliyetlerini pek üstün tutarlar. Dilleri mükemmel olup kendilerine mahsus rakam ve harfleri, gelişmiş bir edebiyatları vardır.

Berberîler öteden beri kendi kendilerine "Adem oğullarının en şerefliler" gözüyle bakmışlardır. Halbuki, çoktan beri büyük milletler arasındaki konumlarını kaybetmişler, Afrika'nın kuzey kısmındakiler önce Romalılara ve sonra da Araplara tâbi olmuşlardı. Bu bağlılık Berberîlerin ruhunu yaralamıştı. Harîciye mezhebinin ileri gelenlerinden ve Yahudilikten dönme Müslümanlardan Tarif, Berberiler arasında mezhebini yaydı. O sıralar Berberilerin mitoloji ile Hristiyanlığın karışımı bir dini bulunuyordu.

Tarif, Berberî kabilelerinden birkaçına başkanlık ediyordu. Ardılı Salih, yalnız Harîciye mezhebini yaymakla yetinmedi. Berberîleri, din nedeniyle Arapların ve halifelik merkezinin etkisi altında bulundurmamak

için onlara mahsus ve Müslümanların kabul edemeyeceği bir mezhep, daha doğrusu bir din meydana getirmeğe azmettirdi. Kur'an'ı taklit ederek yeni bir Kur'an yazdı.

Salih'in icad ettiği din, İslâm dinine özenilerek ortaya konulmuş, fakat dozu arttırılmış bazı hükümlerle Berberîlerin karakterine göre yapılmış bazı değişiklikleri içeren hükümlerden oluşmaktaydı.

Örneğin, namaz beş vakitten 10 vakte kadar çıkarılmıştı. Ramazan yerine **[Sayfa 530]** 30 gün Recep orucundan başka her hafta bir gün oruç tutmak da **âdet** oldu. Cuma namazı perşembe namazı oldu. Abdeste bazı başka kısımlar ilâve edildi. Müezzin görevini horozlar yapıyordu. Yalnız hacca dokunulmamıştı ve herkes istediği kadar eş alabilirdi.

Bu yeni dinin mensupları Müslümanlarla kız alıp veremezlerdi. Özellikle şu son şartlar gösteriyor ki Salih'in böyle bir din yapışı, iyi kötü bir kanaata dayanmayıp, amacı sırf kendi ailesinin liderliğini sağlamaktı.

Salih, Hz. Muhammed'in peygamberliğini onaylıyordu. Hatta kendisini, evlatlarını ve soyunu peygamber olarak kabul ediyordu. Salih'in uydurma Kur'an sureleri birer peygamber ismiyle adlandırılmış olup, surelerin ilki Eyyub ve en sonuncusu da Yunus suresiydi.

Bu Kur'an'ın bazı parçaları bugüne kadar korunabilmiştir. Dozy, şu parçayı aktarmaktadır:

"Memet (peygamberin ismini Berberîlerin telaffuz şekli) Muammer olduğu müddetçe, ashabı olan kişiler adalet yolunda yürüdüler. Ancak vefat ettiği vakit insanlar bozuldular. Allah'ın peygamberinin bulunmadığı bir yerde, gerçek devam olabilir diyen yalan söylemiş olur."

Salih, icat ettiği bu dini ve Kur'an'ı açıklamadı. Mehdilik **[Sayfa 531]** davasında bulundu, öldükten sonra yine dünyaya geleceğini Berberîlere inandırdı. Ardıllarından Yunus ,bu dini açıkça ortaya koydu. Bu saç-

ma din çok devam etmedi. Özellikle Berberîler, Salih'in tekrar gelmesini boşuna beklediler. Nihayet tekrar İslâmiyet'i kabul ettiler.

Murabıt, bugün dahi Afrika'da terim anlamında kullanıldığına göre, Cenab-ı Hakk'a kalben bağlanan derviş ve sûfi anlamına gelir. Murabitin hükümeti de bir çeşit derviş hükümetiydi. Dozy'nin İslâm hakkındaki yargılamalarına çala kalem diye hükmedenlerin dikkatine, görünüşte küçük ve hakikatte ise önemli bir nokta sunacağız. İslâm dinine gaflet ve tutuculukla bakan Dozy, sıradan tarihsel olayları sağlıklı bir biçimde aktarmaya gücü yeter ve eğilimliyken iş, İslâmî konulara geldiği zaman bu sağlık birdenbire ortadan kayboluyor, yerini zan ve tahminler alıyor. Tarihinin dörtyüz altmış beşinci sahifesinde Murabitin'in ortaya çıkışını şu şekilde aktarıyor:

"Gerçekten de burada, Afrika'da büyük bir değişim meydana gelmişti. Arap memleketlerini zenci toprağından ayıran Sahra çölünde Berber ırkına mensup oldukça güçlü ve savaşçı bir kabile yaşıyordu. Birçok zamandan beri İslâmiyet, bu millet tarafından benimsenmişti. Hiç olmazsa görünüşte iş, bu merkezdeydi.

Sayfa : 534

آز بر مدت صوکرا [مرابطين] کشور کشا حالنده ميدانه کيرديلر .
برسيل خروشان کبي ، [مراکش ايمپراطورلغي] ناميله ياد اولونان
مملکتي استيلا ايتديلر و [برغواطه] لري تحت انقياده آلديلر. علمای
دين حقنده پك زياده مکرم و احکام اسلاميه ، مثلا قرآنك امر ايتديکي
ويرکودن غيري بر ويرکو طلب ايتمه يه جك بر صورتده اعتنا کار اولدقلرندن ،
مستبد اداره لرك ازمکده بولونمش اولديغي روحانيلري ، اهالينك اشاغي
صنفلريني ، هر طرفده قازانيورلري .

Sayfa : 534

دوزی‌نك مرابطین حقنده درمیان ایتدیكی شو محاكمدن ، وقوعات عادیه‌یه متدائر اولانلری حقیقت حاله موافقدر ، لكن خصوصات اسلامیه‌دن اولان مرابط كلمه‌سنك معناسنه كلنجه ایش دكیشیور . مرابط ، رباطده اوطورندر ، دییور ! حالبوكه طرق اسلامیه‌ده ربط ورابطه ، رابطهٔ قلبیه ، شیخه رابطه كبی پك مشهور تعبیرلر بیله اثبات ایدر كه مرابط ، رباطده اوطوران دكل ، حقله ربط قلبه موفق اولان دیمكدر .

مرابطین ؛ مغرب اقصی‌ده ، سنه غاله قدر اولان صحرا وسودان مملكتلرنده براز تصوفله مخلوط سنی مذهبنی نشر ایتدیلر . خارجی صالحك دین عجیبنی قالدیرانلرده اونلردر . مرابطلر زماننده بربریلر ، مخلص سنی مسلمانلر ایدی . لكن اسپانیاده‌كی طوائف ملوكی قالدیردقدن صوكرا ، مرابطین حكومتنك انحطاطی باشلادی . چوللرده بولوندقلری وقت ، متقی واخلاقلی اولان بدوی بربریلر ، مهم بر مدنیتك مقری

Sayfa : 535

فرقاده اسلامیت ٥٣٥

اولان اندلسه كچدكدن صوكرا آرتق اسكی تقوالرینه پشیمان اولمشجه‌سنه وتلافی مافات ایدرجه‌سنه سفاهته دالدیلر .

جزیرة العربدن چیقوب شام وعراق باغچه‌لرنی طربخانهٔ عیش وسفاهت ایدن عربلر نه یولده صافیت اخلاقیه‌لرنی غیب ایتمشلر ایسه ، صحرای كبیردن فاس واسپانیایه ییلان بربرلرده عینی صورتله متانت وصفوتلرنی ضایع ایتدیلر .

Sayfa : 535

تاریخك لایتحول دستورلرندن بریده ، تدریجه وقانون تکامله تابع اولقسزین برحالتدن دیکر حاله سرعتله کچن ملتلرك ، خاصیت وصافیتنی غیب ایتدیکی وبویله بر استحاله ایله یا منقرض ویا محکوم اولدیغیدر .

مرابطلرك قوتی ، عدل وصلاحده ایدی . بوقوت باقی ایکن باطل بردیغی، برسوری صاچه مذهبلری قالدیرمشلر ، قوجه برایمپراطورلق تأسیس ایتمشلردی. حالبوکه کندیلری نهایت برقبیله خلقندن عبارت ایدی . صوکرالری ایسه قرق ملیون نفوسه بالغ برایمپراطورلغه مالك ایکن ماهر برحقه‌بازه واسپانیوللره مغلوب اولمشلردر .

بوحقه‌باز، محمد بن تومرت نامنده عالم وناطقه پرداز برآدم ایدی. موحدین؛ مرابطین حکومتی دویردی. رقیبلرینی محو ایتمك ایچون اولا پك متعصب کورونمشلردی. صوکرا بوتعصبی برازتهوین ایتدیلر. لکن فلسفه‌نك پارلاق برصورتده دینه غلبه‌یه باشلاماسی ودین عمومی کبی مذاهبك یوز کوسترممسی ، قبا برعکس عمل یاپدی . سنی‌لك ینه عودت ایتدیسه‌ده مع‌التأسف هویت عادله‌سی یرینه داربرصورت برسنلك شکلنده عودت ایتدی .

Sayfa: 534

Az bir zaman sonra Murabıtlar, bir fırtına halinde meydana girdiler. Bir coşkun sel gibi Marakeş İmparatorluğu ismiyle anılan memleketi istilâ ettiler ve Ber Govataları egemenlikleri altına aldılar. Din bilginlerine pek fazla saygılıydılar ve İslâmî hükümleri uygulama konusunda özenli davrandıklarından -örneğin Kur'an'ın emrettiği vergiden başka bir vergi talep etmeyerek- baskıcı yönetimlerin ezmekte olduğu din adamlarını, ahalinin aşağı sınıflarını her tarafta kazanıyorlardı."

Dozy'nin Murabıtlar hakkında ortaya koyduğu şu çıkarsamalardan sıradan olaylar hakkında olanları, gerçek duruma uygun düşmektedir. Ancak, İslâmî konulardan olan murabıt kelimesinin anlamına gelince, iş

değişiyor. Murabıt Rabat'ta oturandır, diyor! Halbuki İslâmî tarikatlarda rabt ve rabıta, kalben bağlılık, şeyhe bağlılık gibi pek meşhur tabirler bile kanıtlamaktadır ki bu Murabıt, Rabat'da oturan değil, hak ile kalben bağlılığa ulaşmış olan demektir.

Murabıtlar; Mağrib-i Aksa'da, Senegal'e kadar olan Sahra ve Sudan memleketlerinde Sünnî mezhebini yaydılar. Haricî Salih'in garip dinini kaldıranlar da onlardır. Murabıtlar zamanında Berberîler, saf Sünnî Müslümanlardı. Ancak İspanya'daki parçalanmış beylikleri kaldırdıktan sonra, Murabıtlar hükümetinin çöküşü başladı. Çöllerde bulundukları vakit, takva sahibi ve ahlâklı olan Bedevî Berberîler, **önemli bir medeniyetin beşiği** [Sayfa 535] **olan Endülüs'e geçtikten sonra eski takvalarına pişman olmuşçasına ve eskiden yapmadıklarını telafi edercesine zevk ve eğlenceye daldılar.**

Arap Yarımadası'dan çıkıp Şam ve Irak bahçelerini zevk ve eğlence mekânları haline getiren Araplar, hangi yolda ahlâklarının saflığını kaybetmişler ise, Büyük Sahra'dan Fas ve İspanya'ya yayılan Berberîler de aynı şekilde millî özelliklerini kaybettiler.

Tarihin değiştirilemez prensiplerinden biri de, değişim yasasına bağlı olmaksızın, bir durumdan diğer duruma süratle geçen milletlerin, özelliklerini ve saflıklarını kaybettiği ve böyle bir olanaksızlık ile ya çöktüğü veya başkalarının egemenliği altına girdiğidir.

Murabıtların kuvveti, adalet ve kurtuluştaydı. Bu kuvvet devam ederken batıl bir dini, bir sürü saçma mezhepleri kaldırmışlar, koca bir imparatorluk kurmuşlardı. Halbuki kendileri nihayet bir kabile halkından ibaretti. Sonraları ise kırk milyon nüfusa ulaşan bir imparatorluğa sahip iken, mahir bir hokkabaza ve İspanyollara mağlup olmuşlardır.

Bu hokkabaz, Muhammed bin Tumers adında bilgili ve mantık sahibi bir adamdı. Muvahhidler; Murabıtlar hükümetini devirdi. Rakiplerini mahvetmek için önceleri pek tutucu görünmüşlerdi. Sonra bu tutuculuğu biraz yumuşattılar. Ancak, felsefenin parlak bir şekilde dine üstünlük kurmaya başlaması ve din gibi mezheplerin yüz göstermesi, fena bir karşılık yarattı. Sünnîlik tekrar döndüyse de maalesef adaletli kimliği yerine, dar bir şekilcilik biçiminde döndü.

Sayfa : 537

دلاوران اسلامك تاريخده امثالى آز كوريلن شجاعت وفضيلتلرينى
انكاره هيچ كيمسه تصدى ايتمه‌مشدر . تاريخ اسلام قدر فدا كاره ،
شجعانه ، فضيلتمندانه مالك اولان تاريخ يوقدر . مع مافيه ايلك دور
استيلاده اسلامك هجوم ايتديكى ايكى بويوك ملت ، روملرله عجملر ،
اونك كفوى عدايديله‌جك دشمن دكل ايدى .

روما ايمپراطورلغنده ، عجم شهنشاهلغنده ، اخلاق صوك درجه
بوزولمش ايدى . بو ايكى ايمپراطورلغك متين برايمان ، رصين براطمئنان
ايله سل سيف ايدن هدايت اردوسنه قارشى چيقارديغى عدداً مهيب
اردولرك ، هيچ برقيمت حقاقيه‌سى يوقدى .

حجاجك عراق امارتى زماننده اردوى اسلام ، سوغديانه حواليسنه
قدر ايلريله‌مش وتورك اوطاننه ياقلاشمش ايدى . صغد [سوغديانه‌نك
عربلرجه مضبوط اسمى] حكمدارى ، پايتختى محاصره ايدن مسلمان
اردوسنه قارشى ، متجاور توركلردن استمداد ايتمش ايدى . بو دعوته
توركلر اجابت ايتدى .

مسلمان اردوسى ، توركلر طرفندن صاريلدى ، برحالده كه محاصر

Sayfa : 538

تاريخ اسلام ٥٣٨

ايكن شهرله توركلر آراسنده محصور قالدى . بو وضعيت ، اردوى
اسلام ايچون صوك درجه مهلك ايدى . بو كونه‌قدر هدف ايتديكى
سينه‌لرى دەلن عرب مزراقلرى ، توركلرك قيصه قليجلرى طرفندن
دوغرانيوردى . اردوى اسلامه امداد يتشديرمك امكانى ده يوق ايدى .

بوتون عالم اسلامده ، اردوى مسلمينك ايچنده بولونديغى خطر
عظيمدن استخلاصى ايچون دعالر ايديليوردى . نهايت اردو اميرينك
برسياستى مسلمانلرى قورتاردى ، امير ، تورك خانه ايناندبردى كه عجم شاهى
كنديلرينه اهانت ايدييور .

Sayfa : 538

توركلر ، بو اهانت مخيله‌دن تهوره كله‌رك سوغديانه خطه‌سى
چيكنه‌يوب مملكتلرينه چكيلديلر ، مسلمانلرده قلعه‌يى فتح ايتدى .

بو دفعه عربلرك قارشوسنه ، كنديلرينه كفو اولاجق بر عنصر
تجمع چيقمش ايدى . بو عنصر ، اسلامك دشمنى اولورسه ، آرتق
شرق جهتلرنده انتشارينه امكان قالمايه‌جق و بلكه ايرانده استقرارى
ممكن اولمايه‌جقدى .

بالعكس بو عنصر جديد جنكاور ، اسلامه كيررسه ، مسلمانلق
توكنمز افراددن متشكل يكى براردويه مالك اولاجقدى .

توركلر ، چينك غربى و غرب شمالى سرحدلرنده طويلوجه و بوتون
آسياى شمالى و وسطى‌ده متفرق صورتده ساكن ايديلر . دين مليلرى اساساً
« تكرى » نامنى ويردكلرى سمايه عبادتدن عبارت ايدى . صوكرا بوكا
ارواح اجداده فرط حب و حرمت ، جن و ارواحدن استمداد و حادثات
طبيعيه‌يى تأليه كبى شيلرده علاوه ايدلمشدى . توركلر ، دائمى سفر
برلك حالنده بر قوم عسكر و جنكاور ايدى ، معيشتلرى ساده و اخلاقلرى
مدنيتك ويرديكى رسوبات ملوثه‌دن آزاده ايدى .

Sayfa : 539

٥٣٩ توركلر واسلام

متجاور ملتلرله توركلر ، متمادياً محاربه ايديوردى . لكن او وقته
قدر بو محاربه‌لردن دوغريدن دوغرى‌يه مقصدلرى فتح بلاد و بلاد
مفتوحه‌ده حكومت تأسيسى دكلدى . توركلرك اوطان اصليه‌سى هر دورلو
فيض ويركتدن عارى چوراق صحرالر ، بوزلى يايلالر ، سنه‌نك قسم
اعظمنده قارله مفروش اووه‌لردن عبارتدى . بنابرين ياشامق ايچون
منبت و زنكين مملكتلره آقين ايدرلردى . احتياجلرينه كافى لوازمى
الده ايتدكدن صوكرا ينه وطنلرينه چكيليرلردى .

Sayfa : 539

چین ، ایران کبی زنکین ومدنی مملکتلر آراسنده ارتباط ومناسباتك
تأسیسنده تورکلر وساطت ایدییورلردی . چینك ایپك قماشی کتیرن
کاربانلرینی محافظه ایله ایران وروسیه حدودلرینه کوتورن ، ایران
کاربانلرینی چینه ایصال ایدن تورکلر ایدی .

تورکلر ، وطنی چوق سوردی ، متجاور مملکتلری تقدیرله
برابر وطنلرینی ترکه راضی اولامیورلردی. تورکلر ، دیکر برصورتله ده
تنکیٔ معیشتلرینه چاره ساز اولورلردی . صدق واخلاصده ، قدر
شناسلقده مشهور اولان تورکلردن ، متجاور امرا ، عسکر ومحافظ
تدارك ایدردی .

ایشته تورکلر عالم اسلامله الك جدی مناسبتلری بوصورتله
باشلامشدر . مبحث مخصوصنده عریض وعمیق بیلدیردیکمز اوزره
عباسیلر ، ایرانیلر ماستاداً عربلری ، عربلر استاداً ایرانیلری تنکیل
ایتدکدن صوکرا هرایکی ملتك هدف هجوم وتعریضی اولمشدی .

اونلری ، بوهجوملره قارشی محافظه ایده جك عسکر لازمدی ، بر
عسکرکه مملکتی غلیانلر واختلاللر ایچنده طوتان احتراصات خارجنده ،
ییکیت ومطیع اولسون . بوشرائطی تمامیله تورکلر جمع ایدییوردی .

Sayfa : 540

الك غریبی شوراسیکه تورکلر ، کوله ومملوك نامی بیله آلیوردی !
بو ، امثالی کورلمه ین برکیفیت ایدی .

خلفای عباسیه نك خدمتی قبول ایدن تورکلر ، مسلمان اولمق
مجبوریتنده دکل ایدیلر . لکن حق تحریق وقبولده صافیانه براستعداده
مالك اولان تورکلر ، دین اسلامی طوعاً ودرحال قبول ایدییورلردی.

تورکلرك دین اسلامه نه درجه لرده عظیم خدمتلر ایتدیکنی تاریخ
انکار ایتمیور ، حتی مورخلر ، عالم اسلامك اهل صلیب پای استیلاسی آلتنه
دوشمه مسی ، صرف تورکلرك قبول دین ایله اسلامی مدافعه ایتمه لرندن
ایلری کلدیکنی یازمقده متفقدرلر .

Sayfa: 537

Türkler ve İslâm

İslâm cengâverlerinin tarihte az görülen cesaret ve erdemlerini inkâra hiç kimse cüret edememiştir. İslâm tarihi kadar fedakarlık, cesaret ve erdeme sahip olan başka bir tarih yoktur. Bununla beraber ilk istilâ döneminde İslâm'ın hücum ettiği iki büyük millet olan Rumlar ve Acemler, denk kabul edilecek düşman değildi.

Roma İmparatorluğu'nda, Acem Şehinşahlığı'nda ahlâk son derece bozulmuştu. Bu iki imparatorluğun sağlam bir imanla, yalın kılıç hücum eden hidayet ordusuna karşı, çıkardığı sayıca fazla orduların hiçbir kıymeti yoktu.

Haccac'ın Irak Emirliği zamanında İslâm ordusu, Sogduyana bölgesine kadar ilerlemiş ve Türk vatanına yaklaşmıştı. Sogd (Sogduyana'nın Araplarca söylenen ismi) hükümdarı, başkentini kuşatan Müslüman ordusuna karşı civardaki Türklerden yardım istemişti. Bu davete Türkler uydu.

Müslüman ordusu Türkler tarafından sarıldı. Müslüman ordusu kuşatıcı [Sayfa 538] **iken, şehirle Türkler arasında sıkışıp kaldı. Bu durum, İslâm ordusu için çok tehlikeliydi. Bugüne kadar hedef aldığı sineleri delen Arap mızrakları, Türklerin kısa kılıçları tarafından doğranıyordu. İslâm ordusuna imdat yetiştirmek olanağı da yoktu.**

Bütün İslâm dünyasında, Müslüman ordusunun içinde bulunduğu bu büyük tehlikeden kurtulabilmesi için dualar ediliyordu. Nihayet ordu komutanının bir siyaseti, Müslümanları kurtardı. Komutan, Türk hanına inandırdı ki Acem Şah'ın kendilerine ihanet ediyor.

Türkler bu uydurma ihanete kızarak Sogduyana sınırını çiğneyip memleketlerine çekildiler, Müslümanlar da kaleyi fethetti.

Bu defa Arapların karşısına kendilerine küfür olacak bir yetenekli millet çıkmıştı. Bu unsur, İslâm'ın düşmanı olursa, artık Doğu bölgelerinde yayılmaya olanak kalmayacak ve belki İran'da istikrarın sağlanması

bile mümkün olmayacaktı.

Tam aksine bu sert ve cengâver millet, İslâm'a girerse Müslümanlık tükenmez sayıdaki kişilerden oluşan yeni bir orduya sahip olacaktı.

Türkler, Çin'in batısı ve kuzeybatı serhadlerinde ve bütün kuzey ve orta Asya'yı ayıracak şekilde yerleşmişlerdi. Millî dinleri, aslında "Tenri" adını verdikleri semaya, ibadetden ibaretti. Sonra buna ata ruhları, kişi sevgisi ve saygısı, cin ve ruhlardan yardım isteme ve doğa olaylarını önemseme gibi şeyler de ilâve edilmişti. Türkler, sürekli seferberlik halinde cengâver ve asker bir milletti. Geçimleri sade ve ahlâkları da **medeniyetin verdiği her türlü kirlenmeden uzaktı.**

[Sayfa 539] Saldırgan milletler ile Türkler sürekli olarak savaşıyorlardı. Ancak o zamana kadar, bu savaşlardan doğrudan doğruya amaçları, yeni yerlerin fethi ve bu fethedilen bölgelerde hükümet kurmak değildi. Türklerin anavatanları; her türlü bereketten mahrum kalmış çorak sahralar, buzlu yaylalar, senenin büyük bir kısmında karla kaplı ovalardan ibaretti. Bununla beraber yaşamak için verimli ve zengin memleketlere akın ederlerdi. İhtiyaçlarına yetecek maddeleri elde ettikten sonra yine vatanlarına çekilirlerdi.

Çin, İran gibi zengin ve medenî memleketler arasındaki bağlantı ve ilişkilerin kurulmasına da Türkler aracılık ediyorlardı. Çin'in ipek kumaşı getiren kervanlarını koruyan, İran ve Rusya sınırlarına götüren, İran kervanlarını Çin'e ulaştıran yine Türklerdi.

Türkler vatanlarını çok severdi, etraflarındaki memleketleri beğeniyor olmakla beraber, vatanlarını terketmeye razı olamıyorlardı. Türkler, diğer bir şekilde de geçimlerini sağlamaya çare bulurlardı. Sabır ve inançta, kadirşinaslıkta meşhur olan Türklerden, komşu hükümdarlar asker ve muhafız edinirlerdi.

İşte, Türklerin İslâm dünyasıyla en ciddi ilişkileri bu son şekilde başlamıştır. Daha önce de bildirdiğimiz üzere Abbasîler, İranlılara dayanarak Arapları, Araplara dayanarak da İranlıları egemenlikleri altına aldıktan sonra, her iki milletin de saldıracakları bir hale gelmişti.

Onları bu hücumlara karşı koruyabilecek asker lâzımdı. Bir asker ki hem memleketi isyanlar ve ihtilâller içinde tutan hırsların dışında kalsın, hem de yiğit ve itaatkâr olsun. Bu şartlar tamamiyle Türklerde toplanmış bulunuyordu.

[Sayfa 540] En garibi şurası ki Türkler, köle ve Memlûk adını bile alıyordu! Bu, eşi benzeri görülmeyen bir durumdu.

Abbasî halifelerinin hizmetini kabul eden Türkler, Müslüman olmak mecburiyetinde değildiler. Ancak, hakkı ayırıp kabul etmede safça bir yeteneğe sahip olan Türkler, İslâm dinini kendi gönülleriyle derhal kabul ediyorlardı.

Türklerin İslâm dinine ne derecelerde büyük hizmetler yaptığını tarih inkâr etmiyor. Sünnî tarihçiler, İslâm dünyasının Hristiyanların istilâsı altına düşmemesini, sırf Türklerin dini kabul ederek İslâm'ı savunmalarından ileri geldiğini yazmaktadırlar.

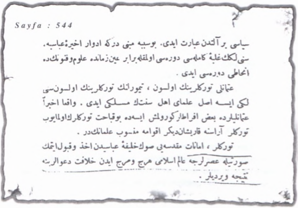
Sayfa : 544

٥٤٤ تارغ اسلام

توركلر ، عربلرله عجملرك يالكز قدرت سياسيه‌سنه دكل ، مزيات علميه‌سنه دخی پارلاق برصورتله توارث ايتدی . ابن سينا ، فارابی كبی توركلر ، فضلای اسلامك آبروی افتخاری ايدی.

قالدی كه صرف دين نقطهٔ نظرندن توركلرك اك بويوك مزيتی ، نه يابس وصورت پرستلكدن عبارت سنيلكده قالماق ونه ده اسلاميتدن متباعد مذاهبه سالك اولماقدر .

اموی سنيلكی قوری برسوزدن ، عباسی سنيلكی چوق كره

Sayfa : 544

سیاسی بر آلتدن عبارت ایدی. بوسبیه مبنی درکه ادوار اخیرهٔ عباسیه.
سنی‌لکك غلبهٔ کامله‌سی دوره‌سی اولمقله برابر عین زمانده علوم وفنونك ده
انحطاطی دوره‌سی ایدی .

عثمانلی تورکلرینك اولسون ، تیمورلنك تورکلرینك اولسونسی
لکی ایسه اصل علمای اهل سنتك مسلکی ایدی . واقعا اخیراً
عثمانلیلرده بعض افراطلر کورولمش ایسه‌ده بوقباحت تورکلرك اولمایوب
تورکلر آراسنه قاریشان دیکر اقوامه منسوب علمانکدر .

تورکلر ، امانات مقدسه‌یی صوك خلیفهٔ عباسیدن اخذ وقبول ایتمك
صورتیله عصرلرجه عالم اسلامی هرج ومرج ایدن خلافت دعوالرینه
نتیجه ویردیلر .

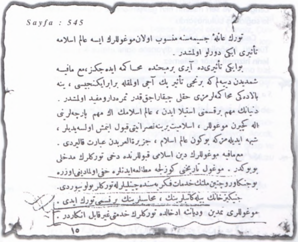
Sayfa: 544

Türkler, Araplarla Acemlerin yalnız siyasî güçlerini değil, bilimsel yeteneklerini de parlak bir şekilde devralmıştır. İbn Sina ve Farabi gibi Türkler, Müslüman bilginlerin en önde gelenlerindendi.

Kaldı ki sırf din açısından Türklerin en büyük meziyeti, şekilcilikten ibaret Sünnîlikte kalmamak ve İslâmiyet'ten sapmış mezheplerden uzak durmalarıdır.

Emevî Sünnîliği kuru bir sözden, Abbasî Sünnîliği çok kere siyasî bir aletden ibaret idi. Bu nedenledir ki sonraki dönemler Abbasî Sünnîliği'nin üstünlük devresi olmakla beraber aynı zamanda bilim ve fennin çöküş devresiydi.

Türkler, kutsal emanetleri son Abbasî halifesinden almak ve kabul etmek suretiyle yüzyıllarca İslâm dünyasının karışmasına neden olan halifelik iddialarına son verdiler.

Sayfa : 545

توركك عائلهٔ جسيمه‌سنه منسوب اولان موغوللرك ايسه عالم اسلامه
تأثيرى ايكى دورلو اولمشدر .
بو ايكى تأثيرى‌ده آيرى برمبحثده محاكمه ايده‌جكز، مع مافيه
شمديدن ديه‌لم كه برنجى تأثير پك آجى اولمقله برابر ايكنجيسى ، يئنه
بالاده‌كى محاكمه‌لرمزى حقلى چيقاراجق قدر ثمره‌دار و مفيد اولمشدر .
دنيانك مهم بر قسمنى استيلا ايدن ، عالم اسلامك اك مهم پارچه‌لرينى
اله كچيرن موغوللر ، اسلاميت يرينه نصرانيتى قبول ايتمش اولسه‌يديلر ،
شبهه ايديله‌مز كه بو كون عالم اسلام ، جزيرة العربدن عبارت قاليردى .
مع مافيه موغوللرك دين اسلامى قبوللرنده دخى توركلرك مدخلى
بويوكدر . موغول تاريخنى كوزلجه مطالعه ايدنلره خفى اولماديغى اوزره
بو جنكاور و چتين ملتك خدمات فكريه‌سنده چينليلرله توركلر بولونيوردى .
جنكيزخانك بيله كاتبلرينك ، محاسبلرينك بر قسمى تورك ايدى .
موغوللرى تمدين و ديانته ادخالده توركلرك خدمتى غير قابل انكاردر .
١٥

Sayfa: 545

Büyük Türk ailesine mensup olan Moğolların ise, İslâm dünyasına etkisi başka türlü olmuştur.

Bu iki etkiyi de ayrı bir başlık altında yargılayacağız. Bununla beraber şimdiden diyelim ki birinci etki pek acı olmakla beraber, ikincisi yine yukarıdaki yargılamalarımızı haklı çıkaracak kadar yararlı olmuştur. Dünyanın önemli bir kısmını istilâ eden, İslâm dünyasının en önemli parçalarını ele geçiren Moğollar, İslâmiyet yerine Hristiyanlığı kabul etmiş olsaydılar, şüphe edilemez ki bugün İslâm dünyası Arap Yarımadası'dan ibaret kalırdı.

Bununla beraber Moğolların İslâm dinini kabullerinde de Türklerin payı büyüktür. **Moğol tarihini iyi tahlil edenlerin bildiği gibi bu**

cengâver ve sert milletin fikrî gelişimlerinde Çinlilerle Türkler katkı sağlamış bulunuyordu.

Cengiz Han'ın bile kâtiplerinin ve danışmanlarının bir kısmı Türk'tü. Moğolları din ve diyanete dahil etmek konusunda Türklerin hizmeti inkâr edilemez.

Sayfa : 546

موغول قومی ، تورك عائله‌ٔ جسیمه‌سنك برقولی وعرق اصفرك
مهم برشعبه‌سی‌در . عرقك اك بویوك علامتِ فارقه‌سی بوقومده متظاهر
اولدیغی ایچون عرق اصفره « موغول جنسی » اطلاق اولوندیغی واردر.
جنكیز خانك ظهورینه‌قدر موغوللرك بر موجودیت سیاسیه‌لری
كورولمز . والده‌سی تورك پدری موغول اولان جنكیز ، چوتغار
حوالیسنده ساكن قبائل متفرقه‌یی بایراغی آلتنه طوپلادقدن صوكرا
موغول دور استیلاسی باشلامشدر .
جنكیزخانك شرقه ، یعنی عالم اسلامه دوغری هجومه باشلاماسی ،
اووقت عالم اسلامده جایكیر اولان اك ملوث بر اداره یوزندن وقوعه كلمشدر .
خلافت عباسیه ، اقتدار سیاسیدن محروم برنوع شیخلك درجه‌سنه
اینمشدی . سورولرله طوائف ملوكك تصدیق مأموریتلری یوزندن
قازاندیغی فرمان خرجلریله كچمكده ایدی . لكن مقام خلافتك هر
تورده‌ی‌نك حكومتی تصدیق ایدیشی ، غصب وعصیانه برنوع مشروعیت
سوسی ویرمش اولدیغندن هیچ بر نفوذی قالمامش ایدی .
خلافت ، نوبتله بر طاقم متغلبه‌نك حمایه‌سی آلتنده قالیوردی .

Sayfa: 546

Moğollar ve İslâm

Moğol kavmi, büyük Türk ailesinin bir kolu ve sarı ırkın önemli bir şubesidir. Irkın en büyük ayırıcı özelliği bu kavimde ortaya çık-

mış olduğu için sarı ırka "Moğol cinsi" de denilmektedir.

Cengiz Han'ın tarih sahnesine çıkışına kadar Moğolların siyasî bir varlıkları yoktur. **Annesi Türk, babası Moğol olan Cengiz,** Çungar havalisinde yerleşik bulunan farklı kabileleri bayrağı altına topladıktan sonra Moğolların istilâ devri başlamıştır.

Cengiz Han'ın Batı'ya yani İslâm dünyasına doğru hücuma başlaması, o vakit İslâm dünyasında var olan bir idare yüzünden gerçekleşmiştir.

Abbasî Halifeliği, siyasî iktidardan yoksun bir çeşit şeyhlik derecesine inmişti. Pek çok beyliğin ortaya çıkışı ve bunları onaylaması sayesinde kazandığı ferman harçlarıyla geçinmekteydi. Ancak, halifelik makamının, her türedinin hükümetini tasdik edişi gasp ve isyana bir çeşit meşruiyet süsü vermiş olduğundan hiçbir nüfuzu kalmamıştı.

Halifelik, nöbetle birtakım zorbanın himayesi altında kalıyordu.

Sayfa : 547

٥٤٧ موغوللر واسلام

بودفعه حلافتك الڭ بيوك تابعى تعبير آخرله حاميسى محمد خوارزمشاه ايدى .

بوذات ، جنكيزك حمايه سنده اولان آدملرى صويدرمق ، سفيرلرينى اعدام ايتمك كبى حركاتيله موغوللرك عالم اسلامه آقين ايتمه سنه سبب اولدى . مع مافيه سبب يالكز بوندن عبارت دكلدر . خليفۀ عباسى ايله سلطان محمد خوارزمشاهك آره سى بك زياده آچلمش ايدى . خليفه نك النده قوت بولونماديغندن سلطانى تربيه دن عاجز ايدى . بنابرين انتريقه چويرمكه باشلادى . بو انتريقه لرك جنكيزى دعوت ايتمك درجه سنه چيقارلديغى بالتاريخ ثابت دكلسه ده موغوللرك خوارزمشاهى تپه له مه سى تشويق و آرزو اولونديغنه شبهه ايديله من .

Sayfa : 547

محاربه پك قانلى اولدى . موغوللر ، محاربه‌ده پك قطعى وشديد حركت ايدرلردى . اونلرايله محاربه ايدن ، ترك سلاح ايتسه بيله ياتى قورتاراماازدى .

شهرلر تسليم اولسه بيله اكثريا اهاليسى قتل عام ايديليوردى . عالم اسلامك اك معمور واك متمدن اقسامندن معدود اولان آسياى وسطى وايران ، موغوللرك دهشتلى تخريباتنه اوغرادى . عالم اسلامده اخلاق اويله بر درجه‌ده بوزولمش ايدى كه كيمسه‌ده ، مدافعهٔ نفس كبى حيوانانده بيله مشهود اولان بر خاصهٔ طبيعيه قالمامش ايدى .

خلافت عباسيه وعرب حكومتى ، موغول استيلاسندن خيلى زمان اول معناسز بر كولگه‌دن عبارت قالمشدى . عالم اسلامك وخلافتك پايدار اولماسى توركلرك آقين آقين شرقه هجرت واسلامى قبول ايتمه‌لرندن ايلرى كليوردى . نه چاره كه عالم اسلامده حاكم اولان مدنيت متفسخه ،

Sayfa : 548

٥٤٨ تاريخ اسلام

شرقه هجرت ايدن اخلاقلى ومتين توركلرى آز بر زمانده تبديل ايديور ، ايرانلى وياخود عرب ياپيوردى .

چين حدودلرندن ، سيبريادن كلن توركلرك ، ايران وعرب مدنيتنه قارشى قويه‌جق بر مدنيت مليه‌لرى يوق ايدى . بنابرين كنديلرى ايچون دكلسه بيله ، اولادلرى ايچون عربى وفارسى‌يى ، لسان واسطه‌سيله عادات وحياتى قبول ايتمك مجبوريتنده قاليورلردى . بو صورتله تربيه كورنلر ايسه ، توركلكلرينى غيب ايديورلر ، مغلوبلرك حالت معنويه‌سنه استحاله ايليورلردى .

Sayfa : 548

محمد خوارزم شاهك مغلوبيتندن صوكرا موغول استيلاسنه سد
چكه‌جك كيمسه قالمامش ديمكدى . خوارزم شاه ، اك شجيع واصيل
توركلره مالكدى، بونلر ايسه موغوللره مغلوب اولمشدى . بومغلوبيتدن
صوكرا توركلرك موغوللره مقاومتى پك ده مأمول دكلدى . بونك ده
سببى وار .

جنكيز خان ، تواريخ اسلاميه ده پك ا كسيك محاكمه اولونمقده
واونك يالكز قاتل بچه‌لرى تصور ايدلمكده‌در . حالبوكه جنكيزخان
بشريتده آز كوريلن اداره آدملرندن بر داهى ايدى .

بو آدمده ، اردوقوماندانلغندن زياده حكمدارلق وسياست قوتى
غالب ايدى . بوتون توركلرى لواى اتحادى آلتنه طوپلامق اوزره
توركلك نامنه وتوركلرك اك اصيل صفتيله حركت ايديوردى . توركلرك
ايسه ياسغه ومليتلرينه ارتباطى ووطنلرينه محبتى مشهور ايدى . بنابرين
جنكيز خان اونلر ايچون بر يابانجى دكلدى، كنديلرينك قاآنى ايدى .

Sayfa: 547

Bu defa halifeliğin en büyük koruyucusu Muhammed Harzemşah'tı.

Bu kimse, Cengiz'in koruyuculuğu altında olan adamları soydurmak, elçilerini idam etmek gibi hareketleriyle Moğolların İslâm dünyasına akın etmesine neden oldu. Bununla beraber, neden, yalnız bundan ibaret değildir. Abbasî Halifesi ile Sultan Muhammed Harzemşah'ın arası pek fazla açılmıştı. Halifenin elinde kuvvet bulunmadığından, sultanı terbiyeden âcizdi. Bununla beraber entrika çevirmeye başladı. Bu entrikaların, Cengiz'i davet etmek derecesine çıkarıldığı tarih açısından kesin değilse de Moğolların Harzemşah'ı tepelemesinin teşvik ve arzu olunduğuna şüphe edilemez.

Savaş çok kanlı oldu. Moğollar savaşta çok kesin ve şiddetli hareket ederlerdi. Onlar ile savaşan silâhını terk etse bile, canını kurtaramazdı.

Şehirler teslim olsa bile çoğunlukla ahalisi katlediliyordu. **İslâm dünyasının** en bayındır en medenî kısımlarından biri olan **Orta Asya ve İran**, Moğolların dehşetli yıkımlarına uğradı. İslâm dünyasında ahlâk öyle bir derecede bozulmuştu ki kimsede kendini koruma gibi hayvanlarda bile gözlenen doğal bir özellik kalmamıştı.

Abbasî Halifeliği ve Arap hükümeti, Moğol istilâsından hayli zaman evvel anlamsız bir gölgeden ibaret kalmıştı. İslâm dünyasının ve halifeliğin payidar olması, Türklerin akın akın batıya göçleri ve İslâm'ı kabul etmelerinden ileri geliyordu. Ne çare ki İslâm dünyasında hakim olan çökmüş medeniyet, **[Sayfa 548]** batıya göç eden ahlâklı ve metin Türkleri, az bir zamanda değiştiriyor, İranlı veya Arap yapıyordu.

Çin sınırlarından, Sibirya'dan gelen Türklerin, İran ve Arap medeniyetine karşı koyacak bir millî medeniyetleri yoktu. Aynı zamanda kendileri için değilse bile, evlatları için Arapça ve Farsça'yı ve dil aracılığıyla da gelenek ve duyguları kabul etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Bu şekilde terbiye görenler ise, Türklüklerini kaybediyorlar, mağlupların manevî durumlarını da taklide başlıyorlardı.

Muhammed Harzemşah'ın mağlubiyetinden sonra, Moğol istilâsına set çekecek kimse kalmamış demekti. Harzemşah, en yetenekli ve en asil Türklere sahipti. Bunlar ise Moğollara mağlup olmuştu. Bu mağlubiyetten sonra Türklerin Moğollara direnebilmesi pek de umulan bir şey değildi. Bunun da nedeni vardı.

Cengiz Han, İslâm tarihlerinde pek eksik yargılanmakta ve onun yalnız kanlı pençeleri betimlenmektedir. Halbuki Cengiz Han, insanlık tarihinde az görülen idare adamlarından bir dâhiydi.

Bu adamda, ordu kumandanlığından fazla hükümdarlık ve siyaset kuvveti üstündü. Bütün Türkleri birleştirici bayrağı altına toplamak üzere, Türklerin adına ve Türklerin en asili sıfatıyla hareket ediyordu. Türklerin ise, yasağa ve milliyetlerine sadakati ve vatanlarına olan sevgisi meşhurdu. Aynı zamanda Cengiz Han onlar için bir yabancı değildi. Kendilerinin Kaanı idi.

Sayfa : 654

نه‌چاره‌که بوحقیقت عالم اسلامده هنوز ایجاب ایتدیکی قدر تظاهر
ایده‌میور . علمانك زمان ومحیطله مترادف اولمایان تلقیناتی ذهنیت
ومعرفت حاضره ایله غیرقابل توفیق برتضاد تشکیل ایتدیکندن مسلمانلر ،
غریب وألیم براضطراره دوشیورلر . : یافنون طبیعیه ومسالك ربیه
ومنکرهٔ حکمیه‌نك تحت تأثیرینه دوشه‌رك دین وملیتدن تباعد ویاخودده
تنور وفنوندن تنفر یعنی جهل !

بودعوایی‌یك بسیط وفقط چوق دوغری برمثال ایله توضیح ایده‌لم :
برمکتب افندیسی تصور ایدیکزکه سما دیدیکمز شیئك « بالنظریه »
اثیر ایله مملو برساحهٔ نامتناهی اولدیغنی ، هوانك بعض سیارات اطرافنده
محدود برکرهٔ غازیه‌دن عبارت بولوندیغنی « حقیقت فنیه ومحصول تدقیق
وتجربه اولارق اوقویور. صوکراده وعظ دیکله‌مك آرزو ایتدیکی وقت ،
واعظك آلتون وکوموشدن معمول سما طبقه‌لرینی دیکله‌یور. عجبا بو
دماغ متحیر ، شو ایکی فکر متناقضدن هانکیسنی قبول ، هانکیسنی رد
ایده‌جك ؟ عین مشکلاتی بوتون فنیات وحکمیاته تشمیل ایدرسه‌ك ،
مسئله‌نك بوتون دهشتی نمایان اولور .

Sayfa: 654

Ne çare ki bu gerçek İslâm dünyasında henüz gerektiği kadar ortaya çıkamıyor. Âlimlerin zaman ve mekânla uyum sağlayamayan telkinleri ve zihniyetleri çelişki oluşturduğundan, Müslümanlar ya garip ve acı bir ızdıraba düşüyorlar ya da doğal bilimler ve felsefenin etkisi altına düşerek din ve milliyetten uzaklaşıyorlar veyahut da bilim ve aydınlıktan nefret, yani cehalete düşüyorlardı.

Bu davayı pek basit ve fakat çok doğru bir örnekle açıklayalım:

Bir okul efendisi düşününüz ki gökyüzü dediğimiz şeyin "teorik olarak" sınırsız bir saha olduğunu, havanın bazı gezegenlerin etrafındaki bir gaz topundan ibaret bulunduğunu bilimsel bir gerçek, araştırma ürünü ve deneysel olarak okuyor. Sonra da vaaz dinlemek istediği zaman, vaizin altın ve gümüşten yapılmış gök tabakalarını dinliyor. Acaba bu hayırsız beyin, şu iki çelişik düşünceden hangisini kabul, hangisini reddedecek? Aynı sıkıntıyı bütün bilim adamları ve felsefecilere uygularsak, sorunun bütün dehşeti ortaya çıkmış olur.

Sayfa : 663

علناً کورولیورکه اونلر، اسلامك هدف اولدیغی مهالکی کورمکدن، بومهالکی میدانه کتیرن عواملی تفریقدن عاجزدرلر .

بوشرائط داٸمسنده علمادن هیئت اجتماعیهٔ اسلامك اصلاحنی بکلهمك تماميله بوش ونتيجهسز برفكردر .

اکر علوم وفنون حاضرهيه، اوروپا ذهنيت وتشكيلاتنه واقف علما يتيشه بيليرسه ، اووقت مسئلهنك رنكی دهکيشير . لكن بويله علمانك يتيشمهسی ايچون هيچ اولمازسه يارم عصر لازم .

عجبا مدنيتك سيول افكاری اوكنده بوقدر مدت خصوصات واخلاقيتمز پايدار اولاجقمی ؟ عجبا اوروپا استيلای مدنيسی، بواوزون مهلتی ويرهجكمی ؟

اوروپا مدنيتك صفات كاشفهسی « سرعت ترقی » ، « سرعت تشبث » و« سرعت اجرا » اولديغنه باقيليرسه هيچ اولمازسه تدافعی بروضعيت آلا بيلمك ايچون سريع وعملی تدبيرلر اتخاذی لازمدر ، ضروريدر .

Sayfa: 663

Açıkça görülüyor ki onlar, İslâm'ın hedef aldığı şeyleri görmekten ve bunları meydana getiren unsurları ayırdetmekten âcizdirler.

Bu şartlar içinde âlimlerden, İslâm toplumunu ıslah etmelerini beklemek tamamiyle boş ve sonuçsuz bir fikirdir.

Eğer, Avrupa zihniyet ve teşkilâtını bilen bilim adamları yetişebilirse, o zaman sorunun rengi değişir. Ancak böyle bilim adamlarının yetişmesi için de en az yarım yüzyıl gereklidir.

Acaba, medeniyetin sivil düşünceleri önünde bu kadar zaman ahlâkımız varlığını koruyabilecek mi? Acaba Avrupa medeniyetinin istilâsı, bu uzun mühleti verecek mi?

Avrupa medeniyetinin en belirgin özelliği "gelişim hızı, girişim hızı, uygulama hızı" olduğuna bakılırsa, hiç olmazsa onlara yetişebilmek için hızlı ve pratik önlemler alınması lâzımdır, zarurîdir.

تورکیه جمهوریتی
معارف وكالتی نشریاتندن

احمد رفيق

عمومی تاریخ

تاریخ قدیم — قرون وسطی

متخصص قومیسیون طرفندن بالتدقیق ایله دوقوزنجی صنفه
قبول ایدلمشدر .

استانبول — ملی مطبعه

١٩٢٦

Türkiye Cumhuriyeti
Eğitim Bakanlığı Yayınları

Ahmet Refik

Umûmî Tarih

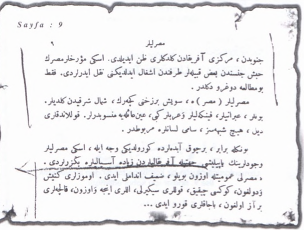
Eski Çağ - Orta Çağ

Uzmanlardan oluşan bir komisyon tarafından incelenerek lise 9. sınıflar için kabul edilmiştir.

İstanbul- Millî Matbaa
1926

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1313		
Yazar	: Ahmet Refik		
Cild	: Siyah		
Ebadı	:		
		En	: 16 cm.
		Boy	: 24 cm.
Sayfa Adedi	: 627		

Sayfa : 9

٩ مصرلیلر

جنوبدن ، مرکزی آفریقادن کلدکلری ظن ایدیلدی. اسکی مؤرخلر مصرك حبش جنسندن بعض قبیله‌لر طرفندن اشغال ایدلدیکنی نقل ایدرلردی. فقط بو مطالعه دوغرو دکلدر .

مصرلیلر (مصر) ه ، سویش برزخنی کچرك ، شمال شرقیدن کلدیلر. بونلر ، عبرانیلر، فینکه‌لیلر وعربلر کبی، عین عائله‌یه منسوبدرلر. قوللاندقلری دیل ، هیچ شبهه‌سز ، سامی لسانلره مربوطدر .

بونکله برابر ، برچوق آبده‌لرده کورولدیکی وجه ایله ، اسکی مصرلیلر وجودلرینك یاپیلیشی جهتیله آفریقالیلردن زیاده آسیالیلره بکزرلردی . مصرلی عمومیتله اوزون بویلو ، ضعیف اندامل ایدی . اوموزلری کنیش ودولغون، کوکسی چیقیق، قوللری سیکیرلی، اللری اینجه واوزون، قالچه‌لری براز اولغون ، باجاقلری قورو ایدی ...

Sayfa 9

Mısırlılar

...güneyden, merkezî Afrika'dan geldikleri zannedildi. Eski tarihçiler, Mısır'ın Habeş cinsinden bazı kabileler tarafından işgal edildiğini naklederler. Fakat bu bilgi doğru değildir.

Mısırlılar Mısır'a, Süveyş kanalından geçerek, kuzeydoğudan geldiler. Bunlar, İbranîler, Finikeliler ve Araplar gibi aynı aileye mensupturlar. Kullandıkları dil, hiç şüphesiz Samî dillere bağlıdır.

Bununla beraber, âbidelerde görüldüğü gibi, eski Mısırlılar vücut yapısı olarak Afrikalılardan çok Asyalılara benzerler. Mısırlı genellikle uzun boylu, zayıf endamlı idi. Omuzları geniş ve dolgun, göğsü çıkık, kolları sinirli, elleri ince ve uzun, kalçaları biraz olgun, bacakları kuru idi...

Sayfa : 34

۲. ايلك اهالى؛ صومیرلر و آقادلر

دجله و فرات حوضه‌سنده تاريخك ادراك ايله‌ديكى ا‌ك اسكى قوملر، جفت اسم طاشيرلردى: صومیرلر وآقادلر. آثوريه حكمدارلرينه صومیرلر و آقادلر قرالى نامى ويريليردى . صومیرلرله آقادلرك عرق‌و لسان اعتبارله بوسبوتون آيرى ايكى قوم ، ويا بر وعين قومك مختلف ايكى عائله‌سى اولوب اولمادقلرى معلوم دكلدر .

برچوق عالملر صومیرلرله آقادلرك شمالى آسيادن كلمه تورانى اولدقلرينه ، يعنى الآن بوتون سيبريايى اشغال ايدن بويوك عرقه منسوب بولوندقلرينه قائلدرلر . قوللاندقلرى و يازدقلرى لسان ، عبرانى ، فنيكه و عرب لسانى كبى سامى لسانلردن زياده ، مثلا يونانجه، لاتينجه وآلمانجه كبى آرى لسانلره بكزەر . بونكله برابر لسانلرنده تورانى كلمه‌لر پك‌چوقدر .

بدايتده صومیرلرله آقادلر (كلدانيه) نك جنوب قسمنده ، بصره كورفزينه اك ياقين اولان حواليده اوطورورلردى، و پك‌زياده انكشاف ايتمش برمدنيته‌ده مالكديلر .

Sayfa 34

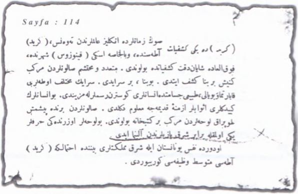
2. İlk Ahâli Sümerliler ve Akadlar

Dicle ve Fırat havzasında tarihin idrak eylediği en eski kavimler çift isim taşırlardı: Sümerler ve Akadlar. Asuriye hükümdarlarına Sümerler ve Akadlar Kralı namı verilirdi. Sümerlerle Akadların ırk ve lisan itibariyle büsbütün ayrı iki kavim veya bir kavmin muhtelif iki ailesi olup olmadıkları malûm değildir.

Birçok âlim, Sümerlerle Akadların Kuzey Asya'dan gelme Turanî olduklarına, yani hâlen bütün Sibirya'yı işgal eden büyük ırka mensup bulunduklarına inanmaktadırlar. Kullandıkları ve yazdıkları lisan

İbranî, Finike ve Arap lisanı gibi Samî lisanlardan çok meselâ; Yunanca, Latince ve Almanca gibi Arî lisânlara benzer. Bununla beraber lisanlarında Turanî kelimeler pek çoktur.

Başlangıçta Sümerlerle Akadlar Keldaniye'nin güney kısmında Basra Körfezi'ne en yakın olan havalide otururlardı ve pek ziyade ilerlemiş bir uygarlığa sahiptiler.

Sayfa : 114

(کرید) ده یکی کشفیات

صوڭ زمانلرده انکلیز عالملرندن ئەوەنس، (کرید)
آطەسندە، وبالخاصه اسکی (قینوزوس) شهرنده،
فوق‌العاده شایان‌دقت کشفیاتده بولوندی . متعدد و محتشم صالونلردن مرکب
کنیش بر بنا کشف ایتدی . بوبنا ، بر سرایدی . سرایڭ مختلف اوطەلری
قابارتمالی و بویالی، طبیعی جسامتده انسانلری کوسترن رسملرله مزیندی. بو انسانلرڭ
کیدکلری اثوابلر ازمنهٔ قدیمه‌جه معلوم دکلدی . صالونلردن برنده پیشمش
طوپراق لوحه‌لردن مرکب بر کتبخانه بولوندی. بو لوحه‌لر اوزرنده‌کی حرفلر
یکی اولمقله برابر شرق یازیلرندن آلنما ایدی .
اودورده نفس یونانستان ایله شرق مملکتلری بیننده احتمالکه (کرید)
آطەسی متوسط وظیفەسی کوریوردی .

Sayfa 114

Girit'te Yeni Keşifler

Son zamanlarda İngiliz âlimlerinden Evans, Girit adasında ve özellikle eski Kinozos şehrinde fevkalâde dikkat çekici keşiflerde bulundu. Muhteşem salonlardan oluşan geniş bir bina keşfetti. Bu bina bir saraydı. Sarayın muhtelif odaları kabartmalı ve boyalı olup insanları doğal boyutlarında gösteren resimlerle süslüydü. Bu insanların giydikleri elbiseler pek tanıdık değildi. Salonlardan birinde pişmiş toprak levhalardan oluşan bir kütüphane bulundu. Bu levhalar

üzerindeki harfler **yeni olmakla birlikte Doğu yazılarından alınma** idi. O devirde Yunanistan şehirleri ile Doğu ülkeleri arasında ihtimaldir ki Girit Adası bağlantı vazifesi görüyordu.

Sayfa : 611

اورتا آسياده توركلرك اوطوردقلرى يرلره ايرانليلر
اهالى، تورك دولتلرى (توران) تعبير ايدرلردى . بوسببدن ، بو حواليده
ياشايان اهاليه (تورانى) ويا اورال طاغلرى ايله آلتاى طاغلرى آراسنده
اوطوردقلرى ايچين (اورال ـ آلتاى قوملرى) دەنير . بو قوملرك كافەسى
تورك دكلدر. تورانى ديمك، آرى وسامى قوملرك غيرى ديمكدر . بوقوملرك
لسانلرى السنۀ تركيەدندر .
اسكى تورك وطننك چتين طوپراقلرى ، سرت روزكارلرى، قيزغين

Sayfa : 612

۶۱۲ عمومى تاريخ

سالرى توركلرك بلكلرى و ياشايشلرى اوزرنده بويوك بر تأثير اجرا
ايلمشدر . محيطك شديد ورفاه واسطەلرندن محروميتى ، توركلرك تحمل
ومتانت خاصەلرينى قوتلنديرمشدر . بوسببدن دولاييدە ، اونلرك واسع
اولكەلردە ظفردن ظفره قوشارق بويوك بويوك دولتلر قورمالرينى تأمين ايلەمشدر.
نته كيم توركلر، آسيادە، آفريقادە مدنى حكومتلر تأسيس ايلەمشلردر:
اسكى توركلرك اورتا آسياده قوردقلرى دولتلرك الك مهملرى : هى يونغ نو
دولتى ، توكيو دولتى ، اويغور دولتيدر .

۲. هى يونغ نولر، بونلر هى يونغ نولر جيحون، ايلى وهوانغ هو نهرى واديلرنده
اوطورلردى. (هى يونغ نو)، چينليلرك بو حواليده
اوطوران قوملره ويردكلرى براسمدركه ، بو قوملرده توركلردن، موغوللردن،
فينو ـ اوغريهلردن متشكلدى. هى يونغ نولر، بو حواليده ميلاددن آلتى عصر
اول حكومت تأسيس ايلەديلر . چينه متماديا آقينلر اجرا ايديلر . چينليلر

Sayfa : 612

هی‌یونغ‌نولر آقینلرندن قورتولمق ایچین (سدچین)ٔی انشایه مجبور اولدیلر.

هی‌یونغ‌نولر ، ایلك دورلرده ، یوئه‌شیلره تابع اولارق یاشایورلردی . بالآخره یوئه‌شیلره هجوم ایدرك اونلری قانصو ایالتندن چیقاردیلر ، غوبی چولنك شمال طرفلرینه قاچیردیلر. فقط بورادهده راحت بیراقادیلر. یوئه‌شیلر غوبی‌نك شمال حوالیسنه کلدیلر . (کاشغر) ی اشغال ایتدیلر. فقط هی‌یونغ‌نولرك تکرار هجوملری اوزرینه (جیحون) نهرینك جنوب طرفلرینه‌کلدیلر. بوراده فتوحاتلرینه دوام ایدرك (کشمیر) حوالیسنه قدار ایلریله‌دیلر . فقط برمدت صوکرا هندستانده‌کی یرلی پرنسلرك ادارهسی آلتنه کیردیلر . یوئه‌شیلرك موجودیتی بشنجی عصرده آق هونلرك یعنی آفتالیتلرك استیلاسنه قدار دوام ایتدی ، و اوتاریخده نهایت بولدی.

دیگر طرفده ایسه ، هی‌یونغ‌نولر چینلیلرله متمادیاً محاربه ایتدیلر . هی‌یونغ‌نولرك الك مشهور حکمدارلری(مه‌ته) ایدی . چین مؤرخلری (مه‌ته)دن چوق بحث ایدرلر . بونکله برابر چینلیلر هی‌یونغ‌نولری اورتادن قالدیرمق

Sayfa : 613

۶۱۳ اسکی تورکلر

ایچین چوق چالیشدیلر . میلاددن ایکی عصر اول ، هی‌یونغ دولتنی داغیتمق ایچین قطعی بر سیاست تعقیب ایله‌دیلر . بر عصر صوکراده شمال حدودینی کچدیلر. (هامی) و (طورن) شهرلرینی اشغال ایله‌دیلر. بوصورتله هی‌یونغ‌نولری ایکی‌یه آییردیلر . شرقده قلانلر چین ایمپراطورینی متبوع طانیمایه مجبور اولدیلر . اوتاریخدن اعتباراً هی‌یونغ‌نولر آراسنده ضعف کیتدکجه آرتدی . آرالرنده تفرقه حصوله کلدی. چینلیلر بوتفرقه‌دن استفاده ایتدیلر، هی‌یونغ‌نولری بوسبوتون ضعفه اوغراتدیلر ، نهایت چین جنراللرندن پان‌چاو، غربده اوطوران هی‌یونغ‌نولری (حزر) دکیزینه قادار پوسکورتدی. برقسمی قپچاقلره چکیلدیلر ، برقسمی‌ده قیرغیزلرك اوطوردقلری یرلره کیتدیلر. داها صوکراده (هون) نامی آلتنده آوروپایه یاییلدیلر .

Sayfa : 613

آق هونلر

هی یونغ نولردن بر قسمی ایرانه دوغرو ایلریله‌دیلر . (کابل) ی و (قندهار) ی آلدیلر . ساسانیلری مغلوب ایده‌رك قوتلی بر دولت وجوده کتیردیلر . پایتختلری (بدخشان) شهری ایدی . داها صوکرا ، ایرانی متمادی هجوملریله تعجیز ایتدیلر . فقط ساسانیلردن نوشروان عادله مغلوب اولارق (ماوراءالنهر) ه چکیلدیلر . بورادەده اوزون مدت مستقل پاشایامادیلر . نهایت تورکیولر طرفندن مغلوب ایدیله‌رك بوسبوتون منقرض اولدیلر . تورکلرك بوزمرەسنه آق هونلر دنیلدیکی کبی بیزانسلیلرجه (آفتالیتلر) وعربلرجەده (هیاطله) نامی ویرلمشدر .

آوروپاده هونلر

هونلرك غربه دوغرو یاییلیشلری قوملرك مهاجرتنه سببیت ویردی . غربه دوغرو ایلریله‌ین قول ، آتیللانك قوماندا سنده ایدی (ص ٤٣٧ مراجعت) . بوقول قافقاس طاغلرینك شمالنده ، کندیناملرینه نسبتله آ کیلان (جزرد کیزی) جوارنده‌کی جزر و قومان تورکلرینی حاکمیتلری آلتنه آلدیلر . داها صوکرا ، قارا دکزك شمال طرفلرینه یاییلان اوسیت غوطلر ایله بعض قبیله‌لری اوکلرینه قاتوب سوردیلر . اوست غوطلر روما غرب ایمپراطورلغی اراضیسنه دوغرو کیتدیلر . هونلرده ملجاریستانه

Sayfa : 614

٦١٤ عمومی تاریخ

یرلشدیلر . بوراده مدنی اثرلر وجوده کتیردیلر . بو اثرلرله برابر ، پارلاق وفقط سورەکمز بر دولت تأسیس ایله‌دیلر . هونلر بورادن (جرمانیا) یه کچدیلر . فرانسه‌ده (شالون) ه قادار ایلریله‌دیلر . فقط بوراده روما ، وەست غوط و فرانق عسکرلرینه مغلوب اولدیلر . نهایت کری چکیلمه‌یه مجبوریت حس ایتدیلر .

Sayfa : 614

اسکی تورکلرك آسیا مدنیتنده‌کی رولاری

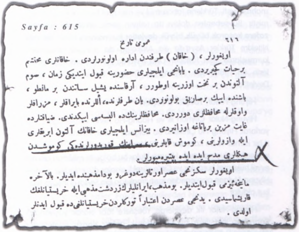
اسکی تورکلردن هی‌یونغ‌نولر ایله یوئه‌شیلر اورتا آسیاده
پارلاق بر مدنیت وجوده گتیرممشلر . چینلیلرك قدرت
وسطوتی تورکلرك اساسلی بر دولت تشکیل ایتمه‌لرینه مانع
اولدی . یالکز بونلردن یوئه‌شیلر آسیا تاریخنده مهم بر رول ایفا ایله‌دیلر .
اسکندرك فتوحاتندن صوکرا باختریانده ایله هندستانك شمالنده حکم سورەن
یونان نفوذینه نهایت ویردیلر .

کندیلری بودا مذهبنی قبول ایتدیلر ، وبو مذهبك چینده انتشارینه
سبب اولدیلر . اسکی تورکلردن هی‌یونغ‌نولرك بقایاسندن اورتا آسیاده توکیولر
ایسه ، ملیتلرینی‌ده ، استقلاللرینی‌ده محافظه‌یه مقتدر اولابیلدیلر .

۳ . توکیولر

اورتا آسیاده اوطوران تورکلر هی‌یونغ‌نولر ، یوئه‌شیلر ،
هونلر ، توکیولر کبی مختلف نامرله آ گلیرلردی . بونلردن
ایلك اول (تورك) نامنی آلان توکیولردر . (تورك) ، وماجارجه (توروك)
نامی توره‌مکدن آلنمش کلیوردی . توکیولر ، تام تسمیه‌سیله ، تورکلردی .

توکیولر ، میلادی بشنجی عصردن صوکرا قوت کسب ایتدیلر . او عصرده
(غوبی) نك شمالنده اوطوررلردی . الترباده موقان‌خان زماننده قوتلی بر
دولت تشکیل ایتدیلر . او دورده توکیولرك حاکمیتی قوره کورفزندن خزر
دکزینه‌قادار جاری ایدی . توکیولر (سیحون) و(جیحون) نهرلری جوارنده‌کی
آق‌هونلری یعنی آفتالیتلری مغلوب ایتدیلر . او تاریخدن اعتباراً ماوراءالنهر
حوالیسی توکیولرك آلنه‌گچدی . ساسانیلرله مناسبتلری آرتدی . ماوراءالنهرده
قوتلی بر توکیو دولتی تأسس ایتدی .

Sayfa : 615

۶۱۶ عمومی تاریخ

اویغورلر ، (خاقان) طرفندن اداره اولونورلردی . خاقانلری محتشم
برحیات کچیریردی . یابانجی ایلچیلری حضورینه قبول ایتدیکی زمان ، صوم
آلتوندن بر تخت اوزرینه اوطورور ، آرقاسنده یشیل ساتندن بر مانطو ،
باشنده اییك برصاریق بولونوردی. یان طرفلرنده، اللرنده بایراقلر ، مزراقلر
واوقلرله محافظلری دورردی. محافظلرینك‌ده البسه‌سی اییکدندی. ضیافتلرده
غایت مزین بریاتاغه اوزانیردی . بیزانس ایلچیلری خاقانك آلتون ابریقلری
ایله وازولرینی ، کوموش قابلرینی ، سماینك قوریدورلرنده‌کی کوموشدن
هیکللری مدح ایده ایده بیتیره‌میورلر .

اویغورلر سکزنجی عصراورتالرینه‌دوغرو بودامذهبنده‌ایدیلر. بالآخره
مانیخه‌ئیزمی قبول‌ایتدیلر. بومذهب،ایرانلیلرك‌زردشت‌مذهبی‌ایله خریستیانلغك
قاریشماسیدی . یدنجی عصردن اعتباراً تورکلردن‌خریستیانلغی‌ده قبول ایدنلر
اولدی .

Sayfa 611

Ahâli, Türk Devletleri

Orta Asya'da Türklerin oturdukları yerlere İranlılar Turan ismini veriyorlardı. Bu sebepten bu havâlide yaşayan ahâliye, Turanî veya Ural Dağları ile Altay Dağları arasında oturdukları için Ural-Altay kavimleri denirdi. Bu kavimlerin hepsi Türk değildir. **Turanî demek, Arî ve Samî kavimlerden farklı demektir. Bu kavimlerin dilleri Türk dil ailesindendir.**

Eski Türk vatanının çetin arazisi, sert rüzgârları, kızgın **[Sayfa 612]** güneşi Türklerin bünyeleri ve yaşayışları üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Bölgenin olumsuz şartları ve refah olanaklarından

mahrumiyeti, Türklerin tahammül ve metanet hislerini kuvvetlendirmiştir. Bu sebepten dolayı da onların geniş **ülkelerde zaferden zafere koşarak büyük büyük devletler kurmalarını temin etmiştir.** Nitekim Türkler Asya'da da Afrika'da da medenî hükümetler kurmuşlardır. Eski Türklerin Orta Asya'da kurmuş oldukları devletlerin en mühimleri: Hiyung-Nu Devleti, Tukyu Devleti, Uygur Devleti'dir.

Hiyung-Nular, Yueşiler [Yueçiler]

Hiyung-Nular Ceyhun ili ve Hoang-Ho nehri vadilerinde oturuyorlardı. Hiyung-Nu Çinlilerin bu bölgede oturan kavimlere verdikleri bir isimdir ki bu kavimler de Türklerden, Moğollardan, Finu-Oğuryenlerden oluşmaktaydı. Hiyung-Nular bu bölgede **milâttan altı asır** evvel hükümet kurdular ve Çin'e sürekli akınlar düzenlediler. Çinliler, Hiyung-Nuların akınlarından kurtulmak için Çin Seddi'ni inşaya mecbur oldular.

Hiyung-Nular ilk devirlerde Yüeşilere tâbi olarak yaşıyorlardı. **Sonraları** Yüeşilere hücum ederek onları Kansu eyaletinden çıkardılar ve Gobi Çölü'nün kuzey taraflarına kaçırdılar. Fakat burada da rahat bırakmadılar. Bu sefer Yueşiler, Gobi'nin kuzey bölgelerine geldiler. Kaşgar'ı işgal ettiler, fakat Hiyung-Nuların tekrar hücumları üzerine Ceyhun nehrinin güney taraflarına geldiler. Burada fetihlerine devam ederek Keşmir bölgesine kadar ilerlediler. Ancak bir süre sonra Hindistan'daki yerli prenslerin idaresi altına girdiler. Yüeşilerin mevcudiyeti beşinci asırda Akhunların, yani Eftalitlerin istilâsına kadar devam etti ve o tarihte son buldu.

Diğer tarafta ise Hiyung-Nular Çinlilerle sürekli savaş yaptılar. Hiyung-Nuların en meşhur hükümdarı Mete idi. Çin tarihçileri Mete'den çok bahsederler. Bununla beraber Hiyung-Nuları ortadan kaldırmak **[Sayfa 613]** için çok çalıştılar. Milâttan iki asır evvel Hiyung-Nu Devleti'ni dağıtmak için kesin bir siyaset takip ettiler. Bir

asır sonra da kuzey hududunu geçtiler. Hamî ve Torn şehirlerini işgal eylediler. Bu suretle Hiyung-Nuları ikiye ayırdılar. Doğuda kalanlar Çin İmparatorluğu'nun egemenliğini tanımaya mecbur oldular. O tarihten itibaren Hiyung-Nular arasında zaaf gittikçe arttı. Aralarında ayrılıklar meydana geldi ve Çinliler bu ayrılıktan istifade ettiler. Hiyung-Nuları büsbütün zaafa uğrattılar. Sonunda da Çin generallerinden Pan-Çao, batıda oturan Hiyung-Nuları Hazar Denizi'ne kadar püskürttü. Bir kısmı Kıpçak ülkesine çekildiler, bir kısmı da Kırgızların oturdukları yerlere gittiler. Daha sonra da Hun adı altında Avrupa'ya yayıldılar.

Akhunlar

Hiyung-Nulardan bir kısmı İran'a doğru ilerlediler. Kâbil'i ve Kandahar'ı aldılar. Sasanîleri mağlup ederek kuvvetli bir devlet vücuda getirdiler. Başkentleri **Bedehşan şehri** idi. Daha sonra İran'ı sürekli hücumlarla tâciz ettiler. Fakat Sasanîlerden Nevşrevan Âdil'e mağlup olarak Maveraünnehir'e çekildiler. Burada da uzun süre bağımsız yaşayamadılar. Nihayet Tukyular tarafından mağlup edilerek büsbütün dağıldılar. Türklerin bu zümresine Akhunlar denildiği gibi Bizanslılarca Eftalitler ve batılılarca da **Hıyatle** adı verilmiştir.

Avrupa'da Hunlar

Hunların batıya doğru yayılışları kavimler göçüne sebebiyet verdi. Batıya doğru ilerleyen kol, Atilla'nın kumandasında idi (Sayfa 437'ye müracaat). Bu kol Kafkas dağlarının kuzeyinde kendi adlarıyla anılan Hazar Denizi civarındaki Hazar ve Kuman Türklerini hakimiyetleri altına aldılar. Daha sonra Karadeniz'in kuzey taraflarına yayılan Ostrogotlar ile diğer kabileleri önlerine katıp sürdüler. Ostrogotlar Batı Roma arazisine doğru gittiler. Hunlar da Macaristan'a **[Sayfa 614]** yerleştiler. **Burada medenî eserler vücuda getirdiler**. Bu eserlerle beraber **parlak fakat kısa ömürlü** bir devlet kurdular. Hunlar buradan Cermanya'ya geçtiler. Fransa'da

Şalon'a kadar ilerlediler. Fakat, burada Roma Vizigot ve Frank askerlerine mağlup oldular. Sonuçta geri çekilmeye mecburiyet hissettiler.

Eski Türklerin Asya Medeniyetindeki Rolleri

Eski Türklerden Hiyung-Nular ile Yüeşiler **Orta Asya'da parlak bir medeniyet vücuda getiremediler.** Çinlilerin kudreti Türklerin esaslı bir devlet teşkil etmelerine engel oldu. Yalnız bunlardan **Yüeşiler, Asya tarihinde önemli bir rol oynadılar. İskender'in fetihlerinden sonra Bahtiryan ile Hindistan'ın kuzeyinde hüküm süren Yunan nüfuzuna son verdiler.**

Kendileri Buda mezhebini kabul ettiler ve bu mezhebin Çin'de yayılmasına sebep oldular. Hiyung-Nuların bakiyesi olan Tukyular ise Orta Asya'da milliyetlerini de bağımsızlıklarını da korumayı başarabildiler.

Tukyular

Orta Asya'da oturan Türkler, Hiyung-Nular, Yüeşiler, Hunlar ve Tukyular gibi çeşitli adlarla anılırlardı. Bunlardan ilk önce Türk adını alanlar Tukyulardır. Türkçe ve Macarca'da **türük, türemek kelimesinden geliyordu.** Tukyular tam ifadesiyle Türklerdi.

Türkler, milâdî **beşinci** asırdan sonra kuvvet kazandılar. O asırda Gobi'nin kuzeyinde oturuyorlardı. Özellikle **Mogan** Han zamanında kuvvetli bir devlet haline geldiler. O devirde Tukyuların hakimiyeti Kore Körfezi'nden Hazar Denizi'ne kadar uzanıyordu. Türkler, Seyhun ve Ceyhun nehirleri civarındaki Akhunları, yani Eftalitleri mağlup **ettiler.** O tarihten itibaren Maveraünnehir bölgesi Türklerin eline geçti ve Sasanîlerle ilişkileri arttı. Maveraünnehir'de kuvvetli bir Tukyu Devleti kuruldu.

Sayfa : 616

٢ . توركلرك اسلاميتى قبولدن اولكى مدنيتلرى

١ . اسكى توركلرده دين

توركلر عشيرت حالنده ياشارلردى . عشيرتلر (قلان) يعنى (سميه) لردن مركبدى. هر سميه‌ده برحيوان مقدس عد ايديلير ، او حيوان او (سميه) نك (طوتم) ى يعنى (اونغون) ى اولوردى . بو حيوانك اتى يمزدى . بناء عليه ، اسكى مصرليلرده اولدوغى كبى ، توركلرده ده (طوتميزم) دنيلن بر دين جارى ايدى .

توركلر ، جدلرينك روحنه‌ده عبادت ايدرلردى . ييلده بركره جدلرينك روحنه ، يرك و كوكك ، جدلرندن صايدقلرى قورتك وسمانك روحنه قوربان كسرلر ، آيينلر اجرا ايدرلردى .

توركلر ، داها صوكرالرى (ايل ، بلده) حالنده ياشامايه باشلاديلر . هر ايل كندى اونغونى اولان حيوانك آدى ايله آ كيلمايه باشلادى : قويون ، طونغوز كبى. حتى انسانلره بيله قوش وحيوان آدلرى قويديلر: طوغرول ، طوغان ، چاقير ، پارس ، آرسلان كبى .

عائله تشكيلى

تورك عشيرتلرنده اقربالق آنا جهتندن ايدى . سميه‌نك رئيسى آنانك قارده‌شى اولوردى . زوج ، داينك نفوذينه تابعدى . هر سميه‌ده فردلر بيننده بويوك بر ارتباط موجوددى .

توركلر برقاچ عشيرتدن (ايل) تشكيل ايتدكلرى زمان ، يورد تشكيلاتى ده وجوده كلدى . عائله اوجاغى مهم بر وظيفه ايفا ايتمه‌يه باشلادى . اوجاقده ايكى روح واردى : جدك روحى ، جده‌نك روحى .

هر عائله كندى اوجاغنك روحلرينه عبادت ايلر ، اونلر ايچين يانان آتشك سونمه‌منه دقت ايدردى . اوجاغك سونمه‌سى عائله‌نك محوى ديمكدى .

قادين ، عائله‌ده مهم بر موقع اشغال ايدردى . اركك‌لر بر قادينله أولنيرلر ، قادينى اداره‌يه‌ده اشتراك ايتديررلردى .

Sayfa 116

TÜRKLERİN İSLÂMİYET'İ KABULDEN EVVELKİ MEDENİYETLERİ

Eski Türklerde Din

Türkler, aşiret halinde yaşarlardı. Aşiretler klanlardan oluşmaktaydı. Her klanda bir hayvan kutsal kabul edilir, o hayvan o kabilenin totemi, yani **ongunu** olurdu. Bu hayvanın eti yenmezdi. **Bundan dolayı Eski Mısırlılarda olduğu gibi, Türklerde de Totemizm denilen bir din vardı.**

Türkler atalarının ruhuna da ibadet ederlerdi. Yılda bir kez atalarının, yerin, göğün ve atalarından saydıkları kurdun ruhuna kurbanlar keserler, âyinler yaparlardı.

Türkler daha sonraları il, belde halinde yaşamaya başladılar. Her il, kendi ongunu olan hayvanın adıyla anılmaya başlandı. **Koyun, Tunguz** gibi. Hatta insanlara bile kuş ve hayvan adları koydular: **Tuğrul, Doğan, Çakır, Pars, Arslan gibi.**

Aile Teşkilatı

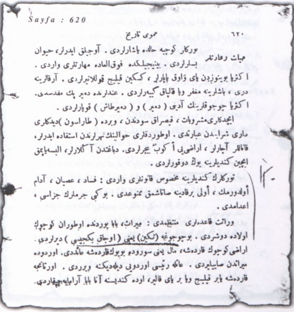
Türk aşiretlerinde akrabalık ana tarafından idi. Klanın reisi **annenin kardeşi olurdu. Eş dayının nüfuzuna tâbi idi.** Her klanda fertler arasında büyük bir bağ mevcuttu.

Türkler, bir kaç aşiretten il teşkil ettikleri zaman, yurt teşkilâtı da vücuda geldi. Aile ocağı önemli bir vazife ifa etmeye başladı. Ocak-

ta iki ruh vardı. Atanın ruhu ve onların atalarının ruhu.

Her aile kendi ocağının ruhlarına ibadet eder, onlar için yanan ateşin sönmemesine dikkat ederdi. Ocağın sönmesi ailenin mahvı demekti.

Kadın ailede önemli bir yer işgal ederdi. Erkekler bir kadınla evlenirler, kadını idareye de iştirak ettirirlerdi.

Sayfa : 620

۶۲۰ عمومی تاریخ

حیات وعادتلر

یورکار کوچبه حالده یاشارلردی . آوجیلق ایدرلر، حیوان بسلرلردی . بینیجیلکده فوق‌العاده مهارتلری واردی .

اکثریا بوینوزدن یای وَاوق یاپارلر ، کسکین قیلیج قوللانیرلردی . آرقالرینه دری ، باشلرینه مغفر ویا قالپاق کیه‌رلردی . عندلرنده دمیر پك مقدسدی. اکثریا چوجوقلرینك آدینی (دمیر) و (دمیرطاش) قویارلردی .

ایجدکاری مشروبات ، قیصراق سودندن ، وبره (طاراسون) دیدکاری داری شرابندن عبارتدی . اوطوردقلری حوالینك نهرلرندن استفاده ایدرلر، قانالر آچارلر ، اراضی‌یی آ کوب یچرلردی. دباغتدن آ کلارلر، البسه‌یاپمق ایچین کندیلرینه یوك دوقورلردی .

تورکلرك کندیلرینه مخصوص قانونلری واردی : فساد ، عصیان ، آدام اولدورمك ، اولی برقادینه صاتاشمق ممنوعدی . بو کبی جرملرك جزاسی ، اعدامدی .

وراثت قاعده‌لری منتظمدی : میراث، بابا یوردنده اوطوران کوچوك اولاده دوشردی . بوچوجوغه (تکین) یعنی (اوجاق بکجیسی) دیرلردی . اراضی کوچوك قارده‌شه، مال یعنی سورودم بویوك قارده‌شه قالردی. اوردوده میراندن صاییلیردی . عائله رئیسی اوردویی دیله‌دیکنه ویرردی . اورتانجه قارده‌شه یا بر قیلیج ویا بر یای قالیر، اوده کندیسنه آنا بابا آرامایه‌چیقاردی.

Sayfa : 620

بوکیلره (آدسز) دەنیردی . بونلر ایچنده حکمدار اولانلر بیله واردر .

۲ . دولت تشکیلاتی

تورکلر بلادم تشکیل ایتدکلری زمان ، عشیرتلرینه موجوددی. هر عشیرتك رئیسی آیری ایدی و بلادمی خاقانله زوجەسی اداره ایدردی .

عشیرت رئیسلری مستقل بولونورلر ، ایستەدکلری ایله حرب ایدرلردی. خاقان، اوردونك سرداراتنی کوچوك اوغلونه یعنی (تکین)ه ویروردی . (تکین)ك معیتنه دائما تجربەلی بر سردار تعیین اولونوردی .

اوردو، صاغ قول وصول قول نامیله ایکی قوله آییریلیردی . هر قول

Sayfa : 621

۶۲۱ اسکی تورکلر

اون ایکی قسمدن مرکبدی . بو قسملره مأموز دولت ارکانی، مأمورینلرینی دائما اوغوللرینه براقیرلردی .

اوردوده خاقانك بایراغی قوللانیلیردی . رنکی طوروننجی ایدی. تپەسنه تورکك نامی تجیل ایچین آلتوندن بر قورت باشی طاقارلردی . خاقانك دوقوز (طوغ)ی واردی. طوغ (یاق) دەنیلن یابانی اوکوز قیلندن یاپیلیر ، و بر صیریغك اوجنه باغلانیردی .

تورکلر چینلیلره تابع اولدوقلری زمانلر ، سرایلرنده بر چین مأموری بولونوردی . یکی جلوس ایدن خاقانه چین حکمدارندن داوول ، سانجاق وفرمان کوندرملك عادتدی .

Sayfa : 621

٣ . فکری حیات ، یازی

تورکلرده فکری حیات، حسن علم وعرفانک تأثیری آلتنده باشلادی. تورکلر چینلیلردن کتاب کتیردکلری کبی معلمده کتیردیلر .

تورکلرک الک اساسلی یازیلری اورخون آبده‌لرنده‌در. بو یازی اوتوز سکز حرفدن مرکبدر ، صاغدن صوله و یوقاریدن آشاغی‌یه دوغرو یازیلیر . قیرغیزلر ایله توکیولر واویغورلر ، اویغور یازیسنک انتشارینه قادار هپ بو یازی‌یی قوللاندیلر .

اویغورلر ، یازیلرینی نسطوری الفباسندن اقتباس ایتدیلر. بو یازی اون درت حرفدن مرکبدی ؛ فقط اورخون یازیسی قادار اوریژینال دکلدی . بونکله برابر بو یازی ایله تورکلر بر چوق اثرلر وجوده کتیردیلر . اورتا آسیاده هجرتک سکزنجی عصری اواخرینه قادار هپ اویغور یازیسی قوللاندیلر .

بونکله برابر ، تورکلر مختلف ملتلرله تماسلری نتیجه‌سی اولارق ، (اندو) (پهلوی) ، (خوارزمی) و (صغدی) یازیلرینی‌ده قوللاندیلر . هجرتک آلتنجی عصرنده عبرانی ولاتین الفبالرینی قبول ایتدیلر ، (انجیل)ی تورکجه‌یه ترجمه ایتدیلر . بونکله برابر اوز دیللرینی دائما محافظه ایلدیلر .

Sayfa : 622

٦٢٢ عموی تاریخ

شعر و موسیقی

تورکلرک پک اسکی زمانلردن بری ملی ادبیاتلری واردی. اسکی تورکلرک شاعرلری (اوزان) لردی . بونلره آلتای تورکلری (قام) ، قیرغیزلر (باقسی) دیرلر .

اوزانلر حکیملک، سحربازلق وبرقاصلقده ایدرلردی . جنلری قوغارلر، خسته‌لری ایی ایدرلردی. بو مراسمی اجرا ایتدکلری صیراده تورکو سویلرلر، اویناریلر، وساز چالارلردی . چالدقلری سازه (قوپوز) دیرلردی .

Sayfa : 622

اوزانلر هکیملك، سحربازلق ورقاصلقده ایدرلردی . جنلری قوغارلر، خسته‌لری اییْ ایدرلردی. بومراسمی اجرا ایتدکلری صیراده تورکوسویلرلر، اویناردلر، وساز چالارلردی . چالدقلری سازه (قوپوز) دیرلردی .

حکمدارلرك سراینده اکثریا اوزانلر بولونوردی . بونلر حکمدارلره قهرمانلق منقبه‌لری ترنم ایدرلر ، جنازه‌لرده مرثیه اوقورلردی . مرثیه ، اولونك قهرمانلغنه وفضیلتنه دائر انشاد اولونان شعردی. مرثیه‌لره (ساغو) دیرلر، وهجا وزنیله یازارلردی .

نفیس صنعتلر

تورکلر نفیس صنعتلرده‌کی موفقیتلری (طورفان) ده کوستردیلر . بو شهرده کتابلر یازدیلر ، صنعت اثرلری وجوده کتیردیلر . (طورفان) حفریاتی پك چوق نفیس اثرلر میدانه چیقاردی . ظریف هیکللر ، مینیاتورلر ، چینیلر ، قوماش پارچاری اورتایه چیقدی . کاغد و دری اوزرینه یازیلمش ، درلو درلو رنکلرله مزین کتابلر کشف ایدیلدی . تورکلرك نفیس صنعتلرده‌ده ایلری کیتدکلری آکلاشیلدی.

تورکلر ، اورتا آسیاده مترقی مدنیت اثرلری اورتایه قویدوقلری کبی ، مهاجرتلرندن صوکرا شرق آوروپاده‌ده عینی مسلکده دوام ایتدیلر . صوك زمانلرده ، ماجارستانده هونلردن قالما مهم صنعت اثرلری‌ده میدانه چیقدی . (آتیلا دفینه‌سی) نامیله اولونان بو دفینه‌ده خالص آلتوندن یکرمی اوچ وازو واردر . وازولری وجوده کتیرنلر هپ تورك صنعتکارلردر . اوزرلرنده چین اژدر رسملری، حیوان قاوغالری مصور رسملر موجوددر. وازولرده تزییناته متعلق شکللر مکملدر . وازولرك معدنه ویریلن انحنا ، استادانه‌در . بو اثرلرك چوغی آوروپا موزه‌لرنده‌در .

Sayfa : 623

ملی دستانلر

توركلرده ملی دستان پك اسكيدر . الڭ مهمی (اوغوز دستانی) در.
بودستان ميلاددن اول ... وتوكيولردن اويغورلره قادار دوام ايتدی.
(كتاب دده قورقوت) ، اوغوز دستانك بر قسمی‌در . اوغوز دستانی ،
توركلر مسلمان اولمازدن اول وجوده كتيريلمشدر. توركلرك اسلاميتی قبولندن
صوكرا بعضی يرلری دكيشديريلمشدر. اوغوز دستانی ، اوغوزك حياتندن ،
مملكتنی اوغوللرينه ناصل تقسيم ايتديكندن بحث ايدر .

اوغوز دستانندن صوكرا الڭ مهم دستان ، (اركنه قون دستانی) در.
بودستان توكيولر دورينه عائد اولوب اوغوز دستانك بر بقيه‌سندن عبارتدر.
اركنه‌قون دستانی ، بوز قورت حكايه‌سندن ، توكيولرك انحلالندن صوكرا
قالان بر دليقانلينك بوز قورت واسطه‌سيله اركنه‌قوندن ناصل قورتولدوغندن
بحث ايدر . بو دستانلرده اثبات ايدركه ، توركلر مسلمانلقدن اول ملی
عنعنه‌لرينه چوق درجه صادق قالمشلردر .

تجارت واقتصاد

توركلر ، هندستان ، ايران وبيزانسله تجارت ايدرلردی .
توركلرك قومشولری ايله تجارت ايچين تعقيب ايتدكلری
الڭ مهم كاروان يوللری ، (غوبی) ايله (تاريم) حوضه‌سندن كچن يوللردی .
بويوللردن ايران ، آذربايجان ، عراق وسوريه حواليسنه كيديليردی . توركلر
ايران ايله بيزانسه امتعه‌يی بو يوللردن سوق ايدرلردی .

توركلر ، تجاری مناسبتلری سايه‌سنده ، يونان ، ايران ، هند وچين
مدنيتلريله تماسده بولونديلر. تماس ايتدكلری قوملرك دينلرينه سالك اولديلر.
توركلر اوزرينه الڭ زياده تأثير اجرا ايدن مدنيت ، چين مدنيتی ايدی .

توركلر واقعا مختلف دينلری قبول ايتديلر ، فقط بو دينلره سالك اولان
قوملر طرفندن اصلا تمثيل ايديلمه‌ديلر . تماس ايتدكلری قوملرك مدنيتلرينی
بويوك بر ذكا ايله ملی قابليتلرينه اويدورديلر ، وكنديلرينه مخصوص بر مدنيت
وجوده كتيرديلر .

Sayfa 620

Hayat ve Âdetler

Türkler, göçebe halde yaşarlardı. Avcılık ederler, hayvan beslerlerdi. Binicilikte fevkalâde maharetleri vardı. Genellikle boynuzdan yay ve ok yaparlar, keskin kılıç kullanırlardı. Sırtlarına deri, başlarına miğfer veya kalpak giyerlerdi. Demiri çok kutsal kabul ederlerdi. Çoğunlukla çocuklarının adını Demir veya Demirtaş koyarlardı.

İçkileri, kısrak sütünden ve bir de tarason dedikleri darı şarabından ibaretti. Oturdukları bölgenin nehirlerinden faydalanır, kanallar açarlar, araziyi ekip biçerlerdi. Dericilikten anlar, elbise yapmak için kendilerine yün dokurlardı.

Türklerin kendilerine mahsus kanunları vardı: Fesat, isyan, adam öldürmek ve evli bir kadına sataşmak yasaktı. Bu gibi suçların cezası ise idamdı.

Veraset kuralları düzenli idi. Miras, baba yurdunda oturan küçük evlâda düşerdi. Bu çocuğa Tekin, yani ocak bekçisi derlerdi. Arazi küçük kardeşe, mal, yani sürü de büyük kardeşe aitti. Ordu da mirastan sayılırdı. Aile reisi orduyu dilediğine verirdi. Ortanca kardeşe ya bir kılıç veya bir yay kalır, o da kendisine ana baba aramaya çıkardı. Bu gibilere Adsız denirdi. Bunlar içinde hükümdar olanlar bile vardı.

Devlet Teşkilâtı

Türkler belde teşkil ettikleri zaman aşiretleri yine mevcuttu. Her aşiretin reisi ayrı idi. Beldeyi ise hakanla eşi idare ederdi.

Aşiret reisleri bağımsızlardı. İstedikleri ile savaş ederlerdi. Hakan ordunun serdarlığını küçük oğluna, yani Tekin'e verirdi. Tekin'in emrine her zaman tecrübeli bir serdar tayin olunurdu.

Ordu, sağ kol ve sol kol olarak iki kola ayrılırdı. Her kol **[Sayfa 621]** on iki kısımdan oluşmaktaydı. Bu kısımlarda görevli devlet erkânı, mermuriyetlerini daima oğullarına bırakırlardı.

Orduda hakanın bayrağı kullanılırdı. **Rengi turuncu idi.** Tepesine **altından bir kurt başı takarlardı.** Hakanın dokuz tuğu vardı. Tuğ, yak denilen yabanî öküzün kılından yapılır ve bir sırığın ucuna bağlanırdı.

Türkler, Çinlilere tâbi oldukları zamanlar da saraylarında bir Çin memuru bulunurdu. Yeni tahta geçen hakana, Çin hükümdarından davul, sancak ve ferman gönderilmesi âdetti.

Fikrî Hayat, Yazı

Türklerde fikrî hayat, Çin ilim ve irfanının etkisi altında başladı. Türkler, Çinlilerden kitap getirdikleri gibi öğretmen de getirirlerdi.

Türklerin en esaslı yazıları Orhun Abideleri'ndedir. Bu yazı otuz sekiz harfden oluşmaktadır. Sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru yazılırdı. Kırgızlar, Tukyular ve Uygurlar, Uygur yazısının yayılmasına kadar hep bu yazıyı kullandılar.

Uygurlar, yazılarını Nasturî alfabesinden aldılar. Bu yazı on dört harften oluşmaktaydı. Ancak, Orhun yazısı kadar elverişli değildi. Bununla beraber bu yazı ile Türkler, bir çok eserler vücuda getirdiler. Orta Asya'da hicretin sekizinci asrının sonlarına kadar hep Uygur yazısını kullandılar.

Bununla beraber Türkler çeşitli milletlerle olan ilişkilerinin sonucu olarak İndo, Pehlevî, Harezmî ve Sogdî yazılarını da kullandılar. Hicretin altıncı asrında İbranî ve Lâtin alfabelerini kabul ettiler. İncil'i Türkçe'ye tercüme ettiler. Bununla beraber öz dillerini

daima muhafaza eylediler.

[Sayfa 622]

Şiir ve Mûsikî

Türklerin çok eski zamanlardan beri millî edebiyatları vardı. Eski Türklerin şairleri ozanlardı. Bunlara Altay Türkleri Kam; Kırgızlar Baksı derlerdi.

Ozanlar hekimlik, sihirbazlık ve rakkaslık da yaparlardı. Cinleri kovarlar, hastaları iyi ederlerdi. Bu merasimi yaptıkları sırada türkü söylerler, oynarlar ve saz çalarlardı. Çaldıkları saza Kopuz derlerdi.

Hükümdarların sarayında çoğunlukla ozanlar bulunurdu. Bunlar hükümdarlara kahramanlık menkıbeleri terennüm ederler, cenazelerde mersiye okurlardı. Mersiye, ölünün kahramanlığına ve faziletine ithaf olunan şiirdi. Mersiyelere, Sagu derler ve hece vezniyle yazarlardı.

Güzel Sanatlar

Türkler, güzel sanatlardaki başarılarını Turfan'da da gösterdiler. Bu şehirde kitabeler yazdılar, sanayî eserleri vücuda getirdiler. Turfan'da yapılan kazılar sonucunda pek çok nefis eserler meydana çıkarılmıştır. Zarif heykeller, minyatürler, çiniler, kumaş parçaları ortaya çıkarılmıştır. Kâğıt ve deri üzerine yazılmış türlü türlü renklerle bezenmiş kitaplar ortaya çıkarıldı. Türklerin güzel sanatlarda da ileri gittikleri anlaşıldı.

Türkler, Orta Asya'da ileri uygarlık eserleri ortaya koydukları gibi, göçlerinden sonra Doğu Avrupa'da aynı yolda devam ettiler. Son zamanlarda Macaristan'da Hunlardan kalma önemli sanat eserleri de meydana çıktı. Atilla definesi tabir olunan bu define de halis altından yirmi üç vazo vardır. **Vazoları vücuda getirenler hep Türk**

sanatkârlarıdır. Üzerlerinde ejder resimleri ve hayvan kavgalarını tasvir eden figürler mevcuttur. Vazolarda süslemelere ilişkin şekiller mükemmeldir. Vazolara verilen şekiller ustacadır. Bu eserlerin çoğu Avrupa müzelerindedir.

[Sayfa 623]

Millî Destanlar

Türklerde millî destan çok eskidir. En önemlisi Oğuz Destanı'dır. Bu destan Hiyung-Nu ve Tukyulardan, Uygurlara kadar devam etti. Kitab-ı Dede Korkut, Oğuz Destanı'nın bir kısmıdır. Oğuz Destanı, Türklerin Müslüman olmasından önce vücuda getirilmiştir. Türklerin İslâmiyet'i kabulünden sonra bazı yerleri değiştirilmiştir. Oğuz Destanı, Oğuz'un hayatından, memleketini oğullarına nasıl paylaştırdığından söz eder.

Oğuz Destanı'ndan sonra en önemli destan, Ergenokon Destanı'dır. Bu destan Tukyular devrine ait olup Oğuz Destanı'nın bir kalıntısından ibarettir. Ergenokon Destanı; Bozkurt öyküsünden, Tukyuların imhasından kalan bir delikanlının, Bozkurt aracılığı ile Ergenokon'dan nasıl kurtulduğundan söz eder. Bu destanlar da gösterir ki Türkler, Müslümanlıktan önce millî geleneklerine son derece sadık kalmışlardır.

Ticaret ve İktisat

Türkler, Hindistan, İran ve Bizans'la ticaret yaparlardı. Türklerin komşularıyla ticaret için izledikleri en önemli kervan yolları; Gobi ile Tarım havzasından geçen yollardır. Bu yollardan İran, Azerbaycan, Irak ve Suriye havalisine gidilirdi. Türkler, İran ile Bizans'a malları bu yollardan sevk ederlerdi.

Türkler, ticarî ilişkileri sayesinde Yunan, İran, Hint, ve Çin uy-

garlıkları ile temasta bulundular. Temas ettikleri kavimlerin dinlerini kabul ettiler. Türkler üzerine en çok etki eden uygarlık, Çin uygarlığı idi.

Türkler gerçekten değişik dinleri kabul ettiler. Ancak bu dinlere mensup kavimler tarafından asla temsil edilmediler. Temas ettikleri kavimlerin uygarlıklarını, büyük bir zekâ ile millî yeteneklerine uydurdular ve kendilerine özgü bir uygarlık vücuda getirdiler.

توركك تاريخى

مؤلفى

نجيب عاصم

- صاحب وناشرى -

حسين خريه

و

احمد شمس الدين

معارف نظارت جليله‌سنك ۱۳۱ نومرولى و ۱۳ ذى‌القعده سنه ۳۱۵
و ۲۳ مارت سنه ۳۱٤ تاريخلى رخصتنامه‌سيله طبع اولنمشدر.

۱۳۱٦

TÜRK TARİHİ

Yazarı Necip Âsım

Eğitim Bakanlığı'nın 131 numaralı ve 13 Zilkade 1315 ve 23 Mart 1314 tarihli ruhsatlarıyla basılmıştır

1316

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1880
Yazar : Necip Âsım
Cild : Siyah
Ebadı :
En : 16 cm.
Boy : 24 cm.
Sayfa Adedi : 551

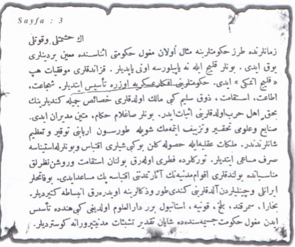
Sayfa : 2

باشلانغج

توركلر ومغوللر ایران وچین مدنیتلری آراسنده میانه‌جی اولدیلر. بیوك بیوك جمعیت وحكومتلر تأسیس وآسایش زمانلرنده مهم مدنیتلر تشكیل ایتدیلر.

جنكدن طوغمش و فتوحات ایچون تشكل ایتمش اولان بو جمعیتلر كندی قومشولرینك مكتسبات ذهنیه‌سنده ده تمثل ایده‌رك همان بر مال غنیمتدن استفاده ایدرجه‌سنه اونلره ده مستولی اولدیلر. تورك ومغول فاتحلرینك افكار وتأسیساتی، حتی طول مدت تحت تسخیره آلدقلری اقوام ایله برلكده اختلاطه مقاومت اساسی اوزرینه مبنی ایدیسه ده بونلری كندی جماعتلرینه قلب ومزج ایچون ده بر فكر اساسی وجوده كتیرمه‌مش ایدی. چونكه بونلر موجودی محافظه وحمایه ایدر، كندیلرینه مغلوب اولانلرك مدنیتلرینی آلور، ایلری كوتوررلردی.

فتوحات عظیمه وحكومات قویه تشكیل ایدن تورك ومغوللر ایلك اوكجه ایكی قومشولری اولان ایران وچین ایله استیناس ایتمش وبونلرده كوروب بكندكلری افكار ومعلوماتی قبول ایتمش اولدقلری جهتله ایرانه قومشو اولان توركلر چینه عجم تربیه‌سنی وچینه همجوار اولانلرده ایرانه چینلی تربیه‌سنی مناوبةً نقل ایلدكلری كورلمشدر. ایشته شو صورتله هجرت نبویه‌نك ایكی عصر اولندن طقوز عصر صوكره‌یه قدر شدتله تبدیل مواقع ایدن تورك ومغوللر شرقی وغربی آسیانك ایكی قوم متمدنی بربریله مناسباتده بولندرمغه وهر ایكی طرفك افكار وآثار مدنیه‌سنی دیكرینه نقل ایتمكه وساطت ایتمشلردر. شو صورتله متمادیاً افكار ومدنیت مبادله‌سنه سبب وواسطه اولان بو ایكی قوم كندی افكار ومؤسسات ابتدائیه‌سنك رشیمنی تنمیه ایتمكه وانبساطه كتیرمكه ده وقت بولمش و خدمات مدنیه‌سیله ده تاریخده بر موقع مهم احراز ایتمشدر.

Sayfa : 3

اك حشمتلى وقوتلى

زمانلرنده طرز حكومتلرينه مثال أولان مغول حكومتى اثناسنده معين بردينلرى

يوق ايدى . بونلر قليج ايله نه ياپيلورسه اونى ياپديلر . قزاندقلرى موفقيات هپ

« قليج اتمكى » ايدى. حكومتلوينى افكار عسكريه اوزره تأسيس ايتديلر. شجاعت،

اطاعت، استقامت ، ذوق سليم كبى مالك اولدقلرى خصائص جميله كنديلرينك

بحق اهل حرب اولدقلرينى أثبات ايدر. بونلر صاغلام حكام، متين مديران ايدى.

صنايع وعلومى تحقير وتزييف ايتمه‌مك شويله طورسون اربابنى توقير و تعظيم

شانلرندندر. ملكات عقليه ايله حصوله كلن بو كبى شيلرى اقتباس وبونلرله استيناسه

صرف مساعى ايتديلر. توركلرده فطرى اوله‌رق بولنان استقامت وروشن نظرلق

مناسبانده بولندقلرى اقوام مدنيه‌نك آثار تمدنتى اقتباسه پك مساعد ايدى. بوفاتحلر

ايرانلى وچينليلردن آلدقلرينى كندى طور وذكالرينه اويدره‌رق انبساطه كتيرديلر.

بخارا ، سمرقند ، بلخ ، قونيه ، استانبول برر دارالعلوم اولديغى كبى هنده تأسس

ايدن مغول حكومت جسيمه‌سنده‌ده شايان تقدير تشبثات مدنيت‌پرورانه كوسترديلر.

Sayfa: 2

Başlangıç

Türkler ve Moğollar, İran ve Çin medeniyetleri arasında aracı oldular. Büyük büyük cemiyetler ve hükümetler kurdular ve barış zamanlarında önemli medeniyetler oluşturdular.

Cenkten doğmuş ve fetih için yaratılmış olan bu toplumlar, kendi komşularının zihni ilişkilerini de kabul ederek, sanki bir ganimetten yararlanırcasına onları da istilâ ettiler. Türk ve Moğol fatihlerinin düşünceleri ve kuruluşları, uzun zaman büyüledikleri milletlerle birlikte karışma esası üzerine kurulduysa da, bunları kendi topluluklarına katarak eritme düşüncesi ortaya çıkmış da değildi. Çünkü, bunlar var olanları korur, egemenlikleri altına girdikleri ulusların

medeniyetlerini alır, ileri götürürlerdi.

Büyük fetihler ve kuvvetli yönetimler oluşturan Türk ve Moğollar, **ilk önce iki komşuları olan İran ve Çin ile ilişki kurmuş** ve bunlarda görüp beğendikleri düşünce ve bilgileri kabul etmişlerdir. Bundan dolayı, İran'a komşu olan Türklerin, Çin'e Acem terbiyesini ve Çin'e komşu olanların da İran'a Çin'li terbiyesini taşıdıkları görülmüştür. İşte şu şekille Hz. Peygamber'in hicretinden iki asır öncesinden, dokuz asır sonrasına kadar sürekli yer değiştiren Türk ve Moğollar, **Doğu ve Batı Asya'nın iki uygar milletini birbiriyle** ilişkilerde bulundurmaya ve her iki tarafın düşüncelerini ve uygarlık eserlerini diğerine taşımaya aracılık etmişlerdir. Bu şekilde düşünce ve medeniyet alışverişine neden ve araç olan bu iki millet, kendi düşünce ve ilkel kurumlarını geliştirmeye de vakit bulmuş ve uygarlığa hizmet konusunda da tarihte kendine önemli bir yer edinmiştir.

En haşmetli ve kuvvetli zamanlarında yönetim biçimlerine örnek olan Moğol hükümeti esnasında, belirli bir dinleri yoktu. Bunlar kılıç ile ne yapılırsa onu yaptılar. Kazandıkları başarılar hep kılıç ekmeği idi. **Hükümetlerini hep askerî düşünceler üzerine kurdular.** Cesaret, itaat, doğruluk ve ince zevk gibi sahip oldukları güzel özellikler, kendilerinin tam anlamıyla savaşçı olduklarını kanıtlar. Sanayi ve bilimi aşağılamak ve hor görmek şöyle dursun, bu işlerle uğraşanlara saygı duymaktaydılar. Ussal yetiler ile meydana çıkan bu gibi şeyleri aynen aldılar ve bunların gelişiminde katkı sağlamaya çalıştılar. Türklerde yaratılışlarının gereği olarak bulunan doğruluk ve açık görüşlülük, ilişkilerde bulundukları uygar milletlerin gelişmiş eserlerini taklit etmeye pek uygundu. Bu fatihler İranlı ve Çinlilerden aldıklarını kendi tavır ve zekâlarına uydurarak geliştirdiler. Buhara, Semerkant, Belh, Konya ve İstanbul birer bilim yuvaları olduğu gibi ,Hint'te kurulmuş olan o muhteşem Moğol yönetimi sırasında da takdire lâyık uygarlık girişimleri gösterdiler.

Sayfa : 2

آسیا - اراضی

غربه طوغری اوزانمش بر قولندن عبارت اولان اوروپا قطعه سی کبی ، آسیانک ده سواحلنده درینجه ایچری یه صوقولمش دکزلر واردر . جنوبده اوقیانوس هندی آسیا قطعه سنک ایچریلرینه کیره رک شاب دکزینی (بحر قلزم) ، بصره کورفزینی ویاعجم دکزینی ، سیام وطونکین قویلرینی تشکیل ایدر . اوروپانک (ابر) ، (رون) و (پو) نهرلری آق دکزدن پیرنه وآلپ طاغلرینه چیقدقلری کبی بوکیرینتیلره منتهی اولان فرات ، سندوغانژ نهرلری ده ایچریلرده کردستان وقافقاز طاغلرینه ، (هند) ویا (هندوکش) ، بیك طاغ ویا (هیمالایا) طاغلرینه چیقارلر. فقط شمالده بو ایکی قطعه نك منظره سی بوس بتون بشقه لشور . اوروپاده بالطیق ، شمال ومانش دکزلری جنوبده کی آق دکزه معادل شمالاً برایچ دکز تشکیل ایتدکلری کبی جنوبده بولنان یاریم آطه لره نظیره اوله رق اسوچ ، دانیمارقه شبه جزیره لریله انکلتره ، قونتانتن وبریتانیا اراضیسی ارائه ایدر. حال بوکه آسیانك جنوبنده بولنان عربستان ، هندستان ، هند چینی یاریم آطه لرینك مقابللری قوره وژاپونیاده تظاهر ایتمشدر . اوقیانوس هندیده بولنان جانلی کورفزلرله اوقیانوس شمالی یی تحدید ایدن روحسز ساحللر آراسنده پك کنیش قره لر واردر . ایلك نظرده اوروپا ایله آسیا اراسنده کوریلن مشابهت سواحللرینك معاینه سیله درحال زائل اوله بیلور . آسیاده اوروپاده اولدیغی کبی رن ، رون ، پووطونه مثللو سیر سفائنه قابلیتلی دکزلره منصب اولان وآقدقلری کیرینتیلری منبعلرینه یاقلاشدیران نهر یوللری یوقدر. شماله طوغری آقغده اولوب تورکلرك (اوکوز) (ویدنجو) قدمانك (اوقسوس) و (یاقسارت) دیدکلری ، جیحون وسیحون [۱] (شمدیکی آدلری آمودریا ، سیردریا) نهرلری ، وجنوبه آقان فرات وسند نهرلری ، وشرقه طوغری آقان نهراصفر آره لرنده اولان مشابهت رن وآلپ ، رون ، پووطونه نهرلری آراسنده دخی بردرجه یه قدر بولنمقده در . (رن) والبه نهرلرینی آلان اوروپانك شمالی ایچ دکزینه مقابل آسیاده قابل اسکان کنیش برطوپراق واردر .

* *Körfezler*
** *Dağlar*
*** *Nehirler*

Sayfa: 2

Asya-Arazi

Batıya doğru uzanmış bir kolundan ibaret olan Avrupa kıtası gibi, Asya'nın da sahillerinde derince içeriye sokulmuş denizler vardır. Güneyde, Hint Okyanusu Asya kıtasının içlerine girerek Şab denizini, Basra körfezini veya Acem denizini, Siyam ve Tonkin koylarını oluşturur. Avrupa'nın İber, Ron ve Po nehirlerinin Akdeniz'den Pirene ve Alp yüksekliklerine çıktıkları gibi bu girintilere ulaşan Fırat, Sint ve Ganj nehirleri de içerlerde Kürdistan ve Kafkas dağlarına, Hint veya Hindikuş, Bindağ veya Himalaya dağlarına çıkarlar. Fakat kuzeyde bu iki kıtanın manzarası büsbütün başkalaşır. Avrupa'da Baltık, Kuzey ve Manş denizleri, güneydeki Akdeniz'e denk gelen bir iç deniz oluşturdukları gibi güneyde bulunan yarımadalara eşdeğerde olarak İsveç, Danimarka yarımadaları ile İngiltere, Kontanten ve Britanya arazisini görür. Halbuki Asya'nın güneyinde bulunan Arabistan, Hindistan, Hint Çin'i yarımadalarının karşılıkları Kore ve Japonya şeklinde ortaya çıkmıştır. Hint Okyanusu'nda bulunan canlı körfezlerle, kuzey okyanusunu sınırlandıran ruhsuz sahalar arasında pek geniş karalar vardır. İlk bakışta Avrupa ile Asya arasında görülen benzerlik, sahillerinin incelenmesi ile derhal ortadan kalkar. Asya'da, Avrupa'da olduğu gibi Ren, Ron, Po ve Tuna gibi gemi ulaşımına elverişli, denizlere çıkışı olan ve aktıkları girintileri kaynaklarına yaklaştıran nehir yolları yoktur. Kuzeye doğru akmakta olup Türklerin öküz veya eskilerin Oksus ve Yaksaret dedikleri **Ceyhun ve Seyhun -şimdiki adları Amuderya, Sirderya- nehirleri** ve güneye akan Fırat ve Sind nehirleri ve doğuya doğru akan Sarı Nehir'in aralarında olan benzerlik Ren ve Alp, Ron, Po ve Tuna nehirleri arasında dahi, bir dereceye kadar bulunmaktadır. Ren ve Elbe nehirlerini alan Avrupa'nın kuzey iç denizine karşılık, Asya'da yerleşime elverişli geniş bir toprak vardır.

Sayfa : 10

آسياده (خزر) دكزينك شمالنده بولنان اكينسز
وكنيش يرلر آرال [٣] ، بالقاش ، كوللرى آراسندن برتاتارك كچمسى ايچون
موجود اولان قولايلق وكوچلك اوروپاده ده « شمالى ايچ دكز » نام عموميسيله ياد
ايتمكده اولديغمز بالطيق، شمال ومانش دكزلرى آراسنده اجراى سفر ايده جك
ملاح ايچون ده موجوددر .

[٣] عربجه ده « جزائر مجتمعه » دنيلن طاقم آطه لرينك توركجه اسميدر. بوكوله « آرال » دنمسى ده چوق آطه لى اولمسندندر .

Sayfa: 10

Asya'da Hazar denizinin kuzeyinde bulunan ekinsiz ve geniş yerler Aral (3) ve Balkaş gölleri arasından bir Tatar'ın geçmesi için mevcut olan kolaylık ve güçlük, Avrupa'da da kuzey iç denizi genel adıyla anmakta olduğumuz Baltık, Kuzey ve Manş denizleri arasında sefere çıkacak denizciler için de mevcuttur.

[3] Arapça'da Cezair-i Müctemia denilen takım adalarının Türkçe ismidir. Bu göle Aral denmesi de çok adalı olmasındandır.

Sayfa : 11

* Yaylalar

نهر اصفردن ماعدا آچيق دكزلره برمخرجى بولنميان آسيانك قره لر قسمنى بايقال
كولنك شرق ساحلندن يرلى توركلرك «پامير» ويا «ايلك» (بام دنيا) ديدكلرى
يوكسك وغير منبت اووه ويايلالره قدر شمال شرقيدن جنوب غربى يه دكين بر
سلسلهٔ جبليه ايكى حوضه يه آيرير.

Sayfa: 11

Sarı Nehir'den başka açık denizlere bir çıkışı bulunmayan Asya'nın karalar kısmını, Baykal gölünün doğu sahilinden yerli **Türklerin Pamir ve İranîlerin Bamdünya** dedikleri yüksek ve verimsiz ova ve yaylalara kadar kuzeydoğudan güneybatıya değin bir dağ silsilesi iki havzaya ayırır.

Sayfa : 14

شمالده کی کورفز تکری طاغی ، پامیر ییغینی و (قوئن لون) صولرینی ، (لوپ)
دنیلن باتاقلق برچوقور یره کیدوب غائب اولان ، (تاریم) نهرینه جمع ایدر .
« تاریم » کلمسی عثمانلیجهده (اکمك) معناسنه کلن « تاریماق ـ طرامق »
مصدرندن مشتق براسم اولوب بووادی‌یه علم اولمشدر : پك اسکی برزماندن بری
اکیلوب بیچلمکده اولان بومنطقه‌یه حال انتظامنی ارائه ایتمك اوزره یرلی تورکلر
« التی شهر » نامنی‌ده ویریورلر . ینه بوقبیلدن اوله‌رق آلتای ایله تکری طاغی
آره‌سنده کی شمالی بیوك بوغاز جوارنده بولنان تورکلر کندی یرلرینه « بیش
بالق » [۲] وکندی کندیلرینه‌ده « اکینجی » معناسنه اوله‌رق « تارانجی »
دیورلر .

[۲] شیوهٔ عثمانی‌یه کوره « بیش بالق » « بش شهر » دیمکدر .

Sayfa: 14

Kuzeydeki körfez; Tanrı Dağı, Pamir yığını (Koenlom) sularını Lup denilen bataklık bir çukur yere gidip kaybolan Tarim nehrine toplar. **Tarim kelimesi, Osmanlıca'da ekmek manasına gelen "Tarimaktaramak"** mastarından türemiş bir isim olup, bu vadiye sonradan ad olmuştur. Pek eski zamandan beri ekilip biçilmekte olan bu mıntıkaya, düzenli durumunu göstermek üzere yerli Türkler, Altı Şehir adını veriyorlardı. Yine bu cümleden olarak Altay ile Tanrı Dağı ara-

sında kuzeydeki Büyük Boğaz civarında bulunan Türkler, kendi yerlerine "Beş Balık"(2) ve kendi kendilerine de Ekinci anlamına gelen Tarançı diyorlar.

---

[2]- Osmanlı şivesine göre Beş Balık, Beş Şehir demektir.

Sayfa : 15

غربی وشمالی حوضه‌لرك آیرلدقلری یره یاقین ، (آلای) طاغنك غربه
طوغری اوزانان برقولندن تورکلرك « قره کول » دیدکلری بر باتاغه قدر جیحون
ایله سیحون آراسنده قطراً اوزانوب کیدن منحط بر یر بولندیغنه دقت ایتملیدر .
بورانك ایچریسنده (آلای) طاغنك یوکسك وادیلرندن اینن بر ایرماق آقمقده‌در.
تورکلر بو ایرماغك قوللرینه « قره دریا ـ قره صو » ، « آق دریا ـ آق صو »
وایرانیلر ایسه بو شبکهٔ نهریه‌یه « زر افشان » (یعنی آلتون صاچان) دیرلر .
حقیقةً وقتیله « سُغد Sogdiane » مؤخراً فاتحان اسلام طرفندن « ماوراءالنهر »
دنیلن وشمدی بخارا امارتیله روسیه‌نك سمرقند ناحیه‌سندن عبارت اولان بو
اراضی محصولاتنی زر افشان تذهیب ایتمکده‌در . تورکلر بو صویه « یانجو » یعنی
انجو دیمشلر .

Sayfa: 15

Batı ve kuzey havzaların ayrıldıkları yere yakın Altay Dağı'nın batıya doğru uzanan bir kolundan, Türklerin "Karagöl" dedikleri bir bataklığa kadar Ceyhun ile Seyhun arasında uzanıp giden alçak seviyeli bir yer bulunduğuna dikkat edilmelidir. Buranın içerisinde Altay Dağı'nın yüksek vadilerinden inen bir ırmak akmaktadır. Türkler bu ırmağın kollarına "Karaderya-Karasu", "Akderya-Aksu", İranlılar ise bu nehir şebekesine "Zerefşan" (yani Altınsaçan) derler. Gerçekten vaktiyle Soğd-Sogdiyana, sonradan İslâm fatihleri tarafından Maveraünnehir denilen ve şimdi Buhara Emirliği ile Rusya'nın Semerkant nahiyesinden ibaret olan bu arazinin ürünlerini Zerefşan süslemektedir. **Türkler bu suya Yancu yani İnci demişlerdir.**

Sayfa : 31

برنجی کتاب

تورکلرک اصلی

آماسیه‌لی مشهور (استرابون) ك [۱] جغرافیاسندن آسیایه عائد اولان مباحث اوقونور وبونلر شمدیکی برخریطه اوزرنده تطبیقه قالقیشیلور ایسه ایلك عصر میلادیده توصیف ایدیلن ملتلر، حکومتلر، طاغلر، نهرلر وشهرلر اسملرینك بوس. بتون دینه‌جك قدر کورلمز اولدیغنی وآنجق اصلری السنهٔ سامیه ویاایرانیه‌دن اولال برایکیسنك اکلاشیله‌بیلوب کیری قالانلرك آهنکدار ومتصوت برلسال القاظندن آلنمه اولدیغی کوریله‌رك حیرتده قالینور . مثلا وقتیله (ایپونیا) دینلن اولکه شمدی آسیای عثمانینك برقسمنی تشکیل ایتدیکی برزمانلر (هالیس) دنیلن صویك شمدی (قزیل ایرمق) و (ایبریا) ایله (اوفرات Euphate) ك ده قره‌باغ وفرات اولدیغی کوریلور . استرابون عصرندن بری غربی ووسطی اوروپاده مملکت واقوام اسملری دکیشمش ایسه‌ده‌یك بوقدر دکلدر . زیرا (رومان) لسانلرینی صورت منتظمه‌ده غال ، اسپانیول ، ایتالیان لسانلری تعقیب ایتمش، هپ بونلرده (رومان) جه اساس اولمشدر. (غال) جه فرانسه برتانیاسنده ، ایرلاند واسقوچیاده محفوظ قالدیغی کبی اسکی اسلاوجه یرینه یکیسی کچمشدر ؛ یالکز (پانونیا) ده ، آسیادن کلمه مجار ، و (یونانستان ایله طونه) آراسنده تورکجه کیره‌رك بوکون باقی یرلرده لسان همان استرابون زمانی کبی قالمشدر . دیکر طرفدن افکار. یونانیه ورومانیه‌نك ولدمعنویسی یرینه کچن خرستیانلق قسماً بورالرده‌کی افکاری کندینه ویاکندیسنی اونلره تطبیق ایده‌رك ایشی اویارینه باغلامقله تسخیره موفق اولمشدر . آسیاده غربدن شرقه‌عربجه ، شرقدن غربه فینوا ـ و ـ اویغور، تورك ومغول ، براز دها ایلرده چین ، مانچو ، طونکنوز کرك آریجه بولنمق وکرکسه

* Asl-ı tebeddülâtı [asıl değişim]

Sayfa : 32

تورکلرك اصلی ٣٢

قاریشوب اختلاط ایتمك صورتیله (آریا) لسانلری آراسنه کیرمش وبونلرك
اصلنی اولدقجه تبدیل ایتمشلردر . اسلامیت وبودا مذهبی کرك اولجه موجود
اولان وکرکسه مؤخراً بورالره کیرن ادیانی محو ایتدکلری جهتله سیبریا روسلر
النه کچدیکی زمان اورالرده بر وقت کیره‌بلمش اولان خرستیانلقدن اثر اولمق
اوزره یالکز نسطوری مزارلرندن بشقه برشی بولنه‌مامشلردر.

هجرتك یدی عصر مقدمندن زمانمزه قدر آسیاده احوال عمومیه اوروپایه
نسبتله پك زیاده دکشمشدر . ایشته بو تبدلاتك احوال تاریخیه‌سنی بوراده نقل
ایده‌جکز . بو تحولاتك اك بیوك واساسلیسی هجرتدن ایکی عصر اولکی زمانله
یدنجی عصر هجری آراسنده وقوعه کلوب هرشیئی تبدیل ایتمشدر.

Sayfa: 31

Türklerin Aslı

Amasyalı meşhur Strabon'un coğrafyasından Asya'ya ait olan konular okunur ve şimdiki bir harita üzerinde uygulanmaya çalışılır ise, ilk milâdî asırda tanımlanan milletler, hükümetler, dağlar, nehirler ve şehir isimlerini -büsbütün denecek kadar- görülmez olduğunu ve ancak asılları Samî veya İranî dillerden olan bir ikisinin anlaşılabilip geri kalanların uyumlu ve aracı bir dilden alınma olduğu görülerek hayret edilir. Örneğin vaktiyle İyonya denilen ülke, şimdi Osmanlı Asyası'nın bir kısmını oluşturduğu gibi, bir zamanlar Halis denilen suyun **şimdi Kızılırmak ve İberya ile Öfrat-Euphate'nin** de Karabağ ve Fırat olduğu görülür. Strabon çağından beri Batı ve Orta Avrupa'da memleket ve milletlerin isimleri değişmiş ise de pek bu kadar değildir. Zira Roman dillerini düzenli bir şekilde Gal, İspanyol, İtalyan dilleri takip etmiş ve bunlarda hep Romanca esas olmuştur. Galce, Fransa Britanyası'nda, İrlanda ve İskoçya'da korunabildiği gibi eski Slavca'nın yerine, yenisi geçmiştir. Yalnız Panvenya'da As-

ya'dan gelme Macar, Yunanistan ve Tuna arasına Türkçe girerek, bugün aynı yerlerde dil, hemen hemen Strabon zamanında olduğu gibi kalmıştır. Diğer taraftan Romanya'nın manevî çocuğu yerine geçen Hristiyanlık, kısmen buralardaki düşünceleri kendisine veya kendisini onlara uygulayarak işi uyarına bağlamakla, kendini kabul ettirmeyi başarmıştır. **Asya'da batıdan doğuya Arapça; doğudan batıya Fince ve Uygurca, Türkçe ve Moğolca; biraz daha ileride Çince, Mançuca, Tunguzca gerek ayrı bulunarak ve gerekse** [Sayfa 32] karışıp kaynaşarak, Arya dillerinin arasına girmiş ve bunların aslını oldukça değiştirmiştir. İslâmiyet ve Buda mezhebi, gerek önceleri mevcut olan ve gerekse sonraları buralara giren dinleri yok ettikleri için, Ruslar **Sibirya'yı ele geçirdiklerinde bir zamanlar buralara girebilmiş olan Hristiyanlıktan eser olarak yalnız Nusturî mezarlarını bulmuşlardı.**

Hicretin VII. yüzyıl öncesinden zamanımıza kadar Asya'da genel durum, Avrupa'ya oranla pek fazla değişmiştir. İşte bu değişimin tarihî boyutlarını burada aktaracağız. **Bu değişimin en büyük ve en esaslısı, göçten iki yüzyıl öncesiyle hicrî 7. asır arasında meydana gelmiş, herşeyi değiştirmiştir.**

Sayfa : 32

تورکلر اولمسه ایدی او قوجه آسیاده نه ایران، نه چین و نه ده عرب افکاری کندی
حدود سیاسیه‌لرندن اوته‌یه گچه‌مزلردی.

Sayfa: 31

Türkler olmasaydı o koca Asya'da ne İran, ne Çin ve ne de Arap düşünceleri kendi siyasî sınırlarından öteye geçemezlerdi.

Sayfa : 33

هجرت نبویه‌دن ایکی عصر مقدم اوروپانك بر قسم شرقیسی ایله (چین، هند وهندچینی مستثنا اولمق اوزره) آسیانك قسم شرقی وداخلیسنده السنهٔ سامیه وآریانیه‌دن بشقه اوله‌رق سویلنوب یازلمقده اولان لسانلر: غربده فنوا ومجار، شرقده مغول ومانچو دنیلنلردرکه بونلرك اصللری یکدیکرندن متباعددر.

* Lisânlar

Sayfa: 33

Peygamberin hicretinden iki yüzyıl önce Avrupa'nın doğu kısmı ile (Çin, Hint ve Hind-i Çin müstesna olmak üzere) Asya'nın doğu kısmı ve iç bölgelerinde Samî ve Arî dillerden başka söylenip yazılmakta olan diller: **Fince ve Macarca, doğuda Moğolca ve Mançuca denilenlerdir ki bunların asılları bir diğerinden ayrı değildir.**

Sayfa : 34

بو عائله لسانیه بربرندن فرقلی اولمق اوزره غربدن شرقه طوغری فنوا ـ و ـ اوغریان، تورکجه، مغول ومانچو نامیله درت جنسه آیریلور. فنوا ـ و ـ اوغریان[۲]

Sayfa : 35

جنسی لاپون، فیلاند، مجار، ایله (اورال) و (وولغا) آراسنده بولنان چه‌رمیس، باشقر، (ووغول Vogoul) قافقاسیاده اسکی (ابار Abar) جه‌دن مشتق فروع السنه ایله منتهای اراضئ شمالیه‌ده (ساموید) فروعنی حاویدر. تورکجه اوچ کومه تشکیل ایدر: برنجیسی غربیدرکه عثمانلی، آزری وایرانده تکلم ایدیلن فروعندن عبارتدر؛ ایکنجیسی والك مهمی اولوب، الك اسکی اویغورجه‌دن وطرز جدیدی چغتای، اوزبك، روسیه تاتارلری وسیبریا فروعی، کاشغری، تورکمان، قرغز، آلتای، تارانچی، ایله لیتوانیا قریم وسائره یهودیلرینك تکلم ایلیه‌رك حقیقة غریب بر صورتده محافظه ایلدکلری «قارائن Karaïmènes» السنه‌سی و سائره‌در. شمالده (یاقوت) وبرچوق فروعی ده اوچنجی طاقی تشکیل ایدر. آستراقان (استرخان) شعبه‌سی مغولجه‌یه، طونکغوز جه احتماله کوره (قوره) لسانی ده مانچوریه‌یه کسب ارتباط ایدر.

* Türkçenin kuvveti

Sayfa: 34

Bu dil ailesi birbirinden farklı olmak üzere doğuya doğru Fince ve Uygurca, Türkçe, Moğolca ve Mançuca adıyla dört cinse ayrılır. Fince ve Uygurca **[Sayfa 35]** cinsi Lapon, Finland, Macar ile Ural ve Volga arasında bulunan Çermis, Başkır, Vool, Kafkasya'da eski Abarca'dan türemiş diller ile kuzey bölgelerinde son bulan Samvid kolunu içermektedir. **Türkçe üç kümeden oluşur.** Birincisi batı koludur ki Osmanlı, Azerî ve İran'da konuşulan dillerden ibarettir. İkincisi en önemlisi olup en eski Uygurca'dan ve yeni şekli olan Çağatay, Özbek, Rusya Tatarları ve Sibirya kolu, Kaşgar, Türkmen, Kırgız, Altay, Taranci ile Litvanya, Kırım ve diğer Yahudilerin konuşarak gerçekten garip bir şekilde korudukları **Karaimen** dilleridir. Kuzeyde Yakut ve birçok kolları da üçüncü takımı oluşturur. Astrakan (Astrahan) şubesi Moğolca'ya, Tunguzca ihtimale görede Kore dili Mançurya'ya bağlanabilir.

Sayfa : 36

برده یالکز
تورکجه شعبه‌لرینك (روس الفباسی مستثنا اولمق اوزره) اك آز مختلف آلتی نوع
الفباسی وار : یعنی عربی، اویغورلرك تبدیل ایلدکلری سریانی، ارمنی، روم، عبرانی
وچین حرفلریله وبونلردن باشقه اسقاندینا ویالیلرك (رون Runiforme) شکلنده
اولان یازیلرینه مشابه اولوب بوکون تورك یازیسی اولدیغی مثبت اولان (چود)[۲]
حرفلریله یازلدیغی تأمل اولنورسه شولسانك کندیسنه خاص اولان قوهٔ حیاتیه
وقوهٔ تحفظیه‌سنه حیرت ایتمك قابل اوله‌ماز .

* Türk yazısı

Sayfa: 36

Bir de yalnız Türkçe şubelerinin (Rus alfabesi müstesna olmak üzere) en az altı tane alfabesi vardır: **Arap, Uygurların değiştirdikleri Süryanî, Ermeni, Rum, İbranî ve Çin harfleriyle ve bunlardan başka İskandinav** ve Yalilerin Ron şeklinde olan yazılarına benzeyen ve bugün Türk yazısı olduğu kesin olarak bilinen Çod harfleriyle yazıldığı düşünülürse, şu dilin kendisine has olan hayat kuvvetine ve kendini koruyabilme gücüne hayret etmemek elde değildir.

Sayfa : 36

هجرت نبویه‌نك برعصر اولکنده تورك ملتی برقسمی چفتجی اولمق اوزره
شهر وقصبه‌لرده مسکون ایدیلر، دیکر قسمی ایسه کیچه‌دن (یورت) لری آلتنده
بیتوت ایدن بدوی چوبانلر اولمق اوزره ایکی مختلف جمعیت تشکیل ایتمشلر ایدی،

Sayfa: 36

Peygamberin göçünün bir yüzyıl öncesinde Türk milleti bir kısmı çiftçi olmak üzere şehir ve kasabalarda yerleşiktiler. Diğer kısmı ise keçeden yurtları altında oradan oraya göçen Bedevî çobanlar olmak üzere iki çeşitli toplum oluşturmuşlardı.

Sayfa : 41

تورکلرك بش اولوسه تقسیمی کیفیتی ابوالغازی یدنجی عصر هجری‌اورته‌لرینده
طوغری تورك ومغوللرك جمع وتثبیت ایدیلن روایتلرینی حاوی اثرلردن اقتباس
ایتمشدر. برنجی عصر هجریدن ایکنجینك ابتداسنه قدر کچن زمانه عائد اولان
اثرلرده نه قبچاق، نه قانقلی ونه‌ده قالاچلرذکر ایدلمشدر.

Sayfa: 41

Türklerin beş ulusa ayrılması durumunu Ebu'l-Gazi, yedinci hicrî asır ortalarına doğru Türk ve Moğolların biraraya getirilmiş çeşitli rivayetlerini içeren eserlerden alıntılamıştır. Hicrî birinci asırdan ikincinin başlangıcına kadar geçen zamana ait olan eserlerde, ne Kıpçak ne Kınıklı ve ne de Kalaçlardan bahsedilmektedir. 1140 hicrî tarihine ait olan bu eser, tarihî Türkçe bir kitabeden ibaret olup, burada yalnız Karluk(2) ve Uygurların ismi geçmekle beraber, diğer üçünden bahsedilmemiştir. Fakat bundan bir yüzyıl öncesine ait olan Yunan eserlerinde Kalaç ismi geçmektedir.

(2) Çinliler Kolulu diye adlandırırlar

Sayfa : 41

چینیلر نزنده هجرتدن بر عصر مقدم اتنوغرافی بر اسم اولمق اوزره « توکیو
« Tou - Kiou » نامیله تورکلر ذکر اولندیغی کبی بوندن بر عصر صوکره ده رومل
طانیمشلر و « توکیو » نامی (تورخی Tourkhi) صورتنده ضبط ایتمشلردر . شو
ایکی صورتده کی املادن « تورك » عنوان ملیسی بولمق کوج دکلدر .

* Türk nâmı

Sayfa: 41

Çinliler nezdinde göçten bir yüzyıl önce **etnografik bir isim olmak üzere Tukyu** (Tou-Kiou) adıyla Türklerden bahsedildiği gibi, bundan bir yüzyıl sonra da Rumlar tanışmışlar ve Tukyu adını Turhi (Tourkhi) şeklinde kaydetmişlerdir. Şu iki yazım şeklinden Türk ulusal ünvanını bulmak güç değildir.

Sayfa : 44

چینیلر هجرت نبویه دن بر عصر مقدمدن اول تورك واویغورلرك اجدادی ایله
مناسباتده بولنمش و شمال و جنوب یوللرندن ایشلیوب حتی چین خارجنه بیله چیقمشلردی.
بو اهالی یه ویردکلری اسکی اسم « هیونغ ـ نو » ایدی . بو کلمه نه ملی ونه ده جنسی
برشیئه دلالت ایتمدیکی کبی تورکجه و مغولجه دن ده آلنمه برشی اولمیوب چینجه در .
یونانیلر طونه نك شمال غربیسنده بولنان اقوامه (کلت) و شمال شرقیسنده کیلره
(اسکیت) نام عمومیسنی ویردکلری و عربلرده کندیلرینك غیرینه عجم دیدکلری
کبی چینیلرده (هوانغ هو) نهرینك شمالنده بولنان کوچبه اقوامه (هیونغ ـ نو)

* Hiyung-Nu'lar

Sayfa : 45

٤٥ تورك تاریخی

دیرلردی . هجرتدن ۸٦۳ و میلاددن ۲۱٤ ییل اول بونلرك هجومنی منع ایچون
یاپیلان مشهور سد چین اوزمانده هیونغ نولرك حدود جنوبیه سنی تمامیله ارائه
ایدر .

Sayfa: 44

Çinliler, hicretin bir yüzyıl öncesinden daha evvel Türk ve Uygurların ataları ile ilişkilerde bulunmuş, kuzey ve güney yollarından işleyip, hatta çit haricine bile çıkmışlardı. **Bu ahâliye verdikleri eski isim "Hiyang-Nu" idi.** Bu kelime ne millî, ne de cinsî bir şeye işaret etmediği gibi Türkçe ve Moğolca'dan da alınma bir şey olmayıp Çince'dir. Yunanlılar Tuna'nın kuzeybatısında bulunan milletlere Kelt ve kuzeydoğusundakilere İskit genel adını verdikleri ve Araplar da kendilerinin dışındakilere Acem dedikleri gibi, Çinliler de "Hevang-Nu" nehrinin kuzeyinde bulunan göçebe kavimlere "Hiyung-Nu" **[Sayfa 45]** derlerdi. Göçten sekiz yüz altmış üç ve milâttan iki yüz on dört yıl önce, bunların saldırılarını önlemek için yapılan meşhur Çin Seddi, o zamanda Hiyung-Nu'ların güney sınırını tamamıyla kapsamaktaydı.

Sayfa : 45

وقتیله هونلرك یعنی آتیلا معیتی ایله اوروپایه کلن اقوامك منشئی* آراندیغی صره‌ده چینلیلرك (هیونغ‌نو) دیدکلری قبائلدن اولوب اولمدقلرینی اثبات ایچون برخیلی امك چکلمشدر . بو منازعه بوشنه ایدی . هجرتدن ایکی عصر مقدمینه‌ودها ایلری‌یه قدر منشئی تعقیب ایده بیله‌جکمز برقومی ، یعنی تورکلری اساس اتخاذ ایله‌اله آلیرایسه‌ك ، تورکلرك هیونغ نو ودها اولری « سیتلر » اولدقلرینی بلاشبهه ادعا ایده بیلورز . فقط بتون‌سیت « هیونغ ـ نو » لرك تورك اولدیغنی تصدیق ایده‌میه‌جکز . چینلیلرك هجرتك بش عصر مقدمنه‌یه قدر هیونغ نولره ویردکلری

* *Hiyung-Nu'lar ve*

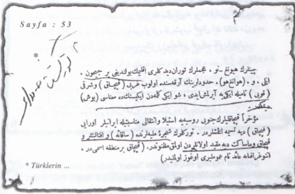
Sayfa : 46

تورکلرك اصلی ٤٦

معنای عمومی‌یی ویرمرك تورکلر ، مغوللر ومانچولر کی هونلرکده هیونغ نو اولدیغنی بولورز . آق هونلر ، افتالیت یاخود « تی ـ لو » لر تورك ایدی ، فقط آتیلانك هونلری ایچنده ، مؤخراً چنکیزخان اردوسنده کورلدیکی کبی دیکر عناصر اتنوغرافیه دخی وار ایدی . بونلر (تورخی Toépkhoi) نامی آلتنده قپچاقلر ایله فلاندیا اوغرلرینی قارشدیررلردی . قونستانتین (پورفیروجنت) مجارلری دائماً « تورك » دیه یاد ایدر .

Sayfa: 45

Vaktiyle Hunların, yani Atilla'nın beraberinde Avrupa'ya gelen milletlerin kökeni arandığı sırada, Çinlilerin Hiyung-Nu dedikleri kabilelerden olup olmadıklarını kanıtlamak için bir hayli emek harcanmıştır. Bu tartışma boşunaydı. Göçten iki yüzyıl öncesine ve daha ileriye kadar kökenlerini takip edebileceğim bir milleti, yani Türkleri esas kabul ederek ele alırsak, **Türklerin Hiyung-Nu ve daha önceleri Sidler olduklarını şüphesiz** iddia edebiliriz. Fakat bütün Sidlerin "Hiyung-Nuların Türk olduğunu onaylayamayacağız. Çinlilerin, göçün beş yüzyıl öncesine kadar Hiyung-Nulara verdikleri **[Sayfa 46]** genel anlamı vererek Türkler, Moğollar ve Mançular gibi Hunların da Hiyung-Nu olduğunu buluruz. Ak-Hunlar, Eftalit yahut "Ti-lu" lar Türk idi. **Fakat Atilla'nın Hunları içinde, sonradan Cengiz Han ordusunda görüldüğü gibi diğer etnografik unsurlar da vardı.** Bizantinler Turhi-Toebkhoi namı altında Kıpçaklar ile Filandya Uygurlarını karıştırırlardı. Konstantin (Porfirucend) Macarları daima Türk diye adlandırır.

Sayfa : 53

چینلرك هیونغ ـنو ، عجملرك توران دیدكلری اقلیمك بولندیغی بر جیحون ،
ایلی ، و ، (هوانغ هو) ، حدودلرینك آرقه سنده اولوب غربی (قپچاق) وشرقی
(قوبی) نامیله ایكی یه آیرلمش ایدی ، شو ایكی كلمه دن ایكیسنك ده معناسی (بوش)
دیمكدر .

مؤخراً قپچاقلیلرك جنوبی روسیه یه استیلا وانتقالی مناسبتیله ایرانیلر اوراپی
(قپچاق) دیه تسمیه ایتمشلردر . توركلرك شجرهٔ ملیه لرنده (ساقانه) و افنالتلر و
قپچاق وماساكت دیه مقید اولانلردن اولمق مظنوندر . (قپچاق بر منطقه اسمی در ،
اتنوغرافیه عائد نام عمومیلری اوغوز اولملیدر)

* Türklerin ...

Sayfa: 53

Çinlilerin Hiyung-Nu, Acemlerin Turan dedikleri **iklimin bulunduğu yer Ceyhun,** İli ve Hevang-hu sınırlarının arkasında olup, Batı Kıpçak ve Doğu Kobu **adıyla ikiye ayrılmıştı. Bu iki kelimeden ikisinin de anlamı, boş demektir.**

Daha sonraları Kıpçaklıların Güney Rusya'ya akınlar düzenleyerek istilâ etmeleri üzerine İranlılar orayı Kıpçak diye adlandırmışlardır. **Türklerin, millî şecerelerinde Saka, Eftalitler, Kıpçak ve Masaket diye belirtilmiş olanlardan olduğu tahmin edilmektedir.** Kıpçak bir bölge ismidir. Genel anlamda etnografik adları Oğuz olmalarıdır.

Sayfa : 54

جنلیلرك هیونغ نو، ایرانلیلرك «تورانی» دیدکلری اقوام مجهوله شمال اووه‌لرندن
جنوب مملکتلرینه طوغری اینر، یاخود جیحون آغزلریله، تورکستان چیتلرینی
قاپایان ایکی بوغازده، کندیلرندن اول یرلشدیریلوب تسلیح واعاشه اولنان همجنسلریله
مرور ایچون مجادله ایدرلردی؛ احوال عادیه‌ده قوملقلردن چکمکی کوزه آلدیره‌رق،
چیت محافظه‌سنده بولنان همجنسلری اوزرینه صالدیرر، بونه اراضیٔ مزروعه‌یی
تملك ایله کوزل یرلری الده ایدر، یاخود اونلره قاریشوب قپچاق ایله ممالك مزروعه
آراسنده‌کی یر موجودلرینی اداره ایده‌جك بر زمانه قدر اوراده قالورایدیلر.

Sayfa : 55

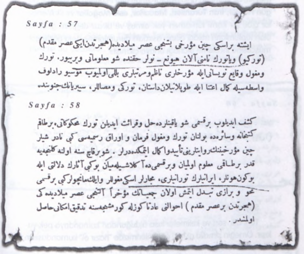
*
چینلیلره کوره: تو - کیولر اصلاری قوبینك شمالنده بولنان مملکتدن اولان هیونغ
نولرك بر قبیله‌سیدر، بونلر کوچبه، حیوان بسلك و آوجیلق ایله کچینورلر،
چادرلری کیچه‌دندر، معولاق واوتلاق محللرك برندن دیکرینه کوچوب قونارلر.

* *Tukyular*

Sayfa: 54

Çinlilerin Hiyung-Nu, İranlıların Turanî dedikleri bilinmeyen milletler kuzey ovalarından güney memleketlerine doğru iner, yahut Ceyhun ağızları ile Türkistan çitlerini kapayan iki boğazda kendile-

rinden önce yerleştirilip silahlandırılmış hemcinsleriyle geçiş için mücadele ederlerdi. Sıradan durumlarda kumluklardan geçmeyi göze alarak çitlerle korunan hemcinsleri üzerine saldırır, sürekli ekili alanları ve güzel yerleri elde eder; yahut onlara karışıp Kıpçak ile tarım arazisi arasındaki yer, mevcut nüfusu idare edemeyecek bir duruma gelince oradan ayrılırlardı. Kıpçak **[Sayfa 55]** Çinlilere göre Tukyular, asılları **Kubin'in kuzeyinde bulunan memleketten olan Hiyung-Nuların bir kabilesidir.** Bunlar göçebe olup; hayvan besler, avcılık ile geçinirler ve çadırları keçedendir. Sulak ve otlak bölgelerin birinden diğerine göçüp konarlar.

Sayfa : 57

ایشته براسکی چین مؤرخی بشنجی عصر میلادیده (هجرتدن ایکی عصر مقدم) (تورکیو) ویاتورك نامنی آلان هیونغ ـ نولر حقنده شو معلوماتی ویریبور. تورك ومغول وقایع نویسانی ایله مؤرخلری ناظم و مرتبلری بللی اولمیوب موسیو رادلوف واسطه‌سیله کمال اعتنا ایله طوپلانیلان داستان، تورکی ومصاللر، سیبریانك جنوبنده

Sayfa : 58

کشف ایدیلوب برقسمی شو یاقینلرده حل وقرائت ایدیلن تورك حکوکاتی. برطاقم کتبخانه وسائره‌ده بولنان تورك ومغول فرمان و اوراق رسمیه‌سی کبی نادر شیلر چین مؤرخینك روایتلرینی تأییدوا کمال ایتمکده‌درلر . شوبرقاچ سنه اولنه کلنجه‌یه قدر برطاقی معلوم اولمیان وبرقسمی‌ده آ کلاشیله‌میان بوکبی آثارك دلالتی ایله بوکون هونلر، ایرانیلرك تورانیلری، مجارلر اسکی مغوللر وایلك مانچولر کبی برقسمی محو و برازی تبدل ایتمش اولان جمیاتك مؤخراً آلتنجی عصر میلادیده کی (هجرتدن برعصر مقدم) احوالنی عادتا کوزله کورمشجه‌سنه تدقیق امکانی حاصل اولمشدر .

Sayfa: 57

İşte eski bir Çinli tarihçi, milâdî V. yüzyılda (göçten iki yüzyıl önce) Türkiyu **veya Türk ismini alan Hiyung-Nular hakkında şu bilgiyi veriyor:** Türk ve Moğol kronikçileri ile tarihçileri, meydana getirenleri belli olmayıp Radlof aracılığıyla büyük bir dikkatle toplanılan destanlar, türküler ve masallar Sibirya'nın güneyinde **[Sayfa 58]** keşfedilip bir kısmı şu yakınlarda okunan Türk yazıtları, birtakım kütüphane ve diğer bulunan Türk ve Moğol ferman ve resmi belgeleri gibi nadir şeyler, Çin tarihçilerinin rivayetlerini güçlendirmekte ve tamamlamaktadır. Şu birkaç sene öncesine gelinceye kadar bir kısmı bilinmeyen, bir kısmı da anlaşılamayan bu gibi eserlerin tanıklığı ile **bugün Hunlar, İran Turanîleri, Macarlar, eski Moğollar** ve ilk Mançular gibi, bir kısmı tamamen yok olmuş ve biraz değişim geçirmiş olan toplumların milâdî altıncı asırdaki durumlarını adeta gözle görmüşcesine inceleme olanağı ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 60

تورك لسانى سرت وكلمەلر قيصه اولديغندن قوماندايه پك ياقيشور . مثلا شمديكى تعليمات عسكريەمزده : « حاضر اول! » قوماندەسنى تعقيباً ويرديكمز (باق!) قوماندەسى يرينه (تك!) ديرورده .

Sayfa: 60

Türk dili, sert ve kelimeler kısa olduğundan kumandaya pek yakışır. Örneğin şimdiki askerî eğitimlerimizde "hazır ol" kumandasının ardından verdiğimiz "bak" **komutu yerine "tek"** deniyordu.

Sayfa : 61

تورك ومغول تاريخنى پك زياده تنوير ايده جك احوال خصوصيه دن بريسى ده
« توارث معكوس » اطلاقنه سزا اولان اصول وراثتدر . تورك عادتى موجبنجه
وراثت بوس بتون خصوصى بر طرزده در . وارث مقيم ، يعنى مسقط رأسده
قائم اولان ، اولادك اك كوچكيدر . مغوللرك « اوت چكين » وتوركلرك « تكين »
ديدكلرى « اوجاق محافظى ، او بكجيسى » بوچوجقدر . چين مؤرخلريله غرب
سياحلرينك ، كيمسه يه انتقال ايتميوب دائما صاحبى النده قالديغندن بحث ايلدكلرى
تارلا اك كوچك اركك چوجغه عائددر .

* Verâset

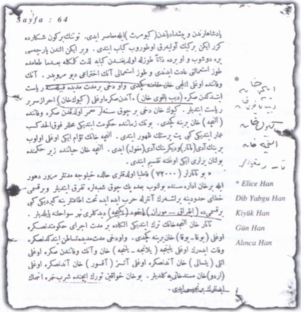
Sayfa: 61

Türk ve Moğol tarihini çok fazla aydınlatacak özel durumlardan birisi de verâset usulüdür. Türk âdeti gereğince verâset büsbütün özel bir tarzdadır. Tahta oturacak **olan, evlatların en küçüğüdür. Moğolların Ot çiğin ve Türklerin Tekin dedikleri ocak muhafızı ev bekçisi bu çocuktur.** Çin tarihçileri ile batılı gezginlerin, kimseye verilmeyip daima sahibi elinde kaldığından bahsettikleri tarla, en küçük erkek çocuğa aittir.

Sayfa : 63

بر طاقم مؤرخين
دخى يافثك سكز اولادى اولوب جملەسيله برلكده بحر خزرك شماليله شمال غربيسى
جهتنه هجرت و اوراده براز اقامتدن صكره وولغا ياخود اتل نهريله يايق نهرى
بينلرينه رحلت ايلديكنى و مرقوم يافث جملەسندن اعقل كورديكى (تورك) نام
ولدينى عائله رئيسى انتخاب ووصيت ايتدكدن صكره كندوسى وفات ايدوب مؤخراً
هربرى بر طرفه طاغلدقلرى صره ده تورك دخى اولاد وانسابيله (قالموق) بلادى
قربنده كى (اسى كول) كنارينه كيده رك توطن ايتديكنى روايت ايدرلر . تورك
اوراده چادر انشاسنى اختراع ايدوب عائلەسنك ادارەسى ايچون دخى بعض قوانين
وضع و ابداع ايتدى . وتورك حياتنده اوغلى توتنكى رئيس قبيله نصب ايده رك
كندوسى ديار بعيده يه كيتدى . و توتنك غايت ذكى و عاقل اولوب فارس

* Tütenk

Sayfa : 64

پادشاهلرندن و پیشدادیاندن (کیومرث) ایله معاصر ایدی. تونك بركون شكارده
كزر ایكن بركیك آولیه‌رق اوطوروب كباب ایتدی. ویر ایكن الندن پارچه‌سی
یره دوشوب و او یرده ذاتاً طوزله اولدیغندن كبابه لذت كلمكله بعدما طعامده
طوز استعمالی عادت ایدندی و طوز استعمالی آنك اختراعی دیو مرویدر. آنك
وفاتنده اوغلی ایلجی خان مقامنه كچدی واو دخی برمدت مدیده قبیله‌سنه ریاست
ایتدكدن صكره (دیب باقوی خان). آندن صكره اوغلی (كیوك خان) احراز سریر
ریاست ایتدیلر. كیوك خان دخی بر چوق سنه‌لر معمر اولدقدن صكره وفاتنده
(النجه) خان یرینه كچدی. بونك زماننده حكومت ایتدیكی محللر فوق الحد كسب
عمار ایتدیكی كبی بت پرستلك ظهور ایتدی. النجه خانك توأم ایكی اوغلی اولوب
برینك آدی (تاتار) و دیكرینك آدی (مغول) ایدی. النجه خان حیاتنده زیر حكمنده
بولنان یرلری ایكی اوغلنه تقسیم ایتدی.

«بو تاتارلر (۷۲۰۰۰) قاملیا اولدقلری حالده خیلوجه مدتلر مرور دهور
ایله برخان اداره‌سنده بولنوب بعده پك چوق شعبه‌لره تفرق ایتدیلر و برقسمی
خطای حدودینه یرلشه‌رك آنلرله حرب ایده ایده تحت اطاعتلرینه كیردیكی كبی
برقسمی ده (انقراق — موران) مأخوذ (یكیجه) دیدكلری نهر سواحلنه یایلدیلر.
تاتار خان النجه خانك ترك ایتدیكی الكاده بر مدت اجرای حكومتدنصكره
اوغلی (بوتا ـ بوقا) خان یرینه كچدی. واو دخی مدت مدیده تسلطن ایتدكدنصكره
وفات ایده‌رك اوغلی یلنجه (یلانجه ـ یلنجه) خان و آنك وفاتندن صكره اوغلی
اتلی (یلسالی) خان آندنصكره اوغلی آتسز (آقسور) خان آندنصكره اوغلی
(اردو) خان مسند خانی‌یه كلدیلر. بو خان خواقین تورك ایچنده شرب خمره انهماك
ایدنلرك برنجیسی ایدی.

* Elice Han

Dib Yabgu Han

Kiyük Han

Gün Han

Alınca Han

Sayfa: 63

Bir takım tarihçiler Yafes'in sekiz evladı olup hepsiyle birlikte Hazar Denizi'nin kuzeyiyle kuzeybatısı arasına göç ederek orada bir süre kaldıktan sonra Volga veyahut İtil nehriyle Yayık nehri arasındaki bölgelere taşındıklarını iddia ederler. Ayrıca Yafes'in hepsinden daha akıllı gördüğü Türk adlı oğlunu aile reisi seçerek, vasiyet ettikten sonra kendisi vefat etmiştir. Daha sonraları her biri bir tarafa da-

ğıldıkları sırada Türk'ün, **çocukları ve etrafındakilerle birlikte Kalmuk ülkesi yakınlarındaki Eski Göl kenarına giderek yerleştikleri de rivayet edilir.** Türk orada çadır inşasını öğrenmiş, ailesini idare etmek için bazı kanunlar koymuştur. **Türk, hayatta iken oğlu Tütenk'i kabile başkanı** seçerek kendisi uzak diyarlara gitti. Tütenk gayet zeki ve akıllı olup, Fars **[Sayfa 64]** padişahlarından Pişdad-yan'dan Kiyumeres ile çağdaş idi. Tütenk bir gün ava çıkmış, gezerken bir geyik avlayarak oturup kebap etmişti. Bu kebabı yerken elinden bir parçası yere düştü. Bulunduğu yer zaten tuzla olduğundan kebaba lezzet gelmişti. Bu olaydan sonra yemekte tuz kullanmayı âdet edindi ve tuz kullanımı onun bir hatırasıdır diye bilinmektedir. **Onun ölümünden sonra oğlu Elçi Han makamına geçti.** O da uzun bir müddet kabilesine başkanlık ettikten sonra **Dib Yabgu Han**, andan sonra oğlu **Küyük Han** halkını mutlu bir şekilde yönettiler. Küyük Han birçok seneler yönetimde kaldıktan sonra ölümünde Elinçe Han yerine geçti. Bunun zamanında yönettiği bölgeler son derece kalkındı. Ayrıca putperestlik ortaya çıktı. Elinçe Han'ın iki oğlu olup birinin adı Tatar ve diğerinin adı Moğol idi. Elinçe Han, sağ iken yönetimi altında bulunan yerleri iki oğluna bölüştürdü.

Bu Tatarlar 72.000 aile oldukları halde, hayli̇ce bir müddet bir han idaresinde bulunup sonradan pek çok şubelere ayrıldılar. Bir kısmı Hatay sınırına yerleşerek onlarla savaş ede ede itaatleri altına girdiği gibi, **bir kısmı da İkrak-Moran yahut Yenice** dedikleri nehir sahillerine yayıldılar.

Tatar Han, Elinçe Han'ın terkettiği ülkede bir müddet yönetimde kaldıktan sonra oğlu Yuga-Yuka Han yerine geçti. O da uzun bir süre ülkeyi yönettikten sonra vefat ederek oğlu Yilinçe Han ve onun vefatından sonra oğlu Atlı (Yılsalı) Han, **ondan sonra oğlu Atsız (Aksur) Han ve sonra da oğlu Ordu Han yönetime geldiler. Bu han, Türk hakanları içinde şarap içmeye yönelenlerin birincisidir.**

Sayfa : 65

بو اوغوزخان حضرت ابراهیم دینی بر واسطه ایله تعلم ایدەرك قبول ایتمشیدی .

Sayfa: 65

Oğuz Han, Hz. İbrahim dinini bir aracı ile öğrenerek kabul etmişti.

Sayfa : 66

قراخانك قرداشلرینك برچوق اوغللری واحفادی وارایدی، جملەسی اوغوزخان
طرفنه کچدیلر، و اوغوز آنلره «ویغور» تسمیه ایلدی وقراخان ایله اوغوز عسکری
بربرینه چارپشەرق حکمت خدا اوغوز غلبه چالدی وقراخان قاچدی وباشنه بر
اوق اصابت ایدەرك آنك جرحەسیله متأثراً وفات ایتدی .

* *Uygurlar*

Sayfa: 66

Karahan'ın kardeşlerinin birçok oğulları vardı. Tamamı Oğuz Han **tarafına geçtiler ve Oğuz Han onlara Uygur ismini verdi.** Karahan ile Oğuz askeri birbirleriyle savaşmış ve Allah'ın bir hikmeti olarak Oğuz zafere ulaşmış ve Karahan kaçmıştı. Başına bir ok isabet etmiş ve aldığı yara sonucunda da ölmüştü.

Sayfa : 70

شوروایتلر بردرجەیەقدر تورك تاریخنك افسانه قسمی عد اولنه‌بیلور ایسەده
میلاددن اون اوچ ، هجرتدن یکرمی عصر مقدم (جه‌ئو) سلالەسنك چین تختنده
حکم سوردکلری اثناده آسیا قطعەسنك قسم شمالیسنده (هون) لرك [١] تأسیس حکومت
ایتمش اولدقلری کوریلور. بونلره اوزمان «هیەن - یون» دیورلردی، «هیون - نو»
صورتنده تسمیەسی ایسه صوکرەلری «حان» سلالەسی حکمدارلیی زمانه تصادف
ایدر .

* *Çin Sülâlesi* ** *Hunlar* *** *Han Sülâlesi*

Sayfa : 70

برنجی عصر میلادیدن (بدنجی عصر مقدم هجری) اعتباراً «کیان ـ نو» اسمی دخی بولنقده‌در .

حکومتلری برزمان « اوقوتسق » د کزندن «آلتای» طاغلرینه حتی «یایق ـ اورال » نهرینه قدر امتدادایدییور و « شرق تاتارلری » نامی ویریلن « قوپاء ، «سیه‌ن ـ پی» وجوجان » لره نسبتله غرب تاتارلری نامیله آسیا قطعه‌سنك غرب جهتنی تصرف ایلیورلر ایدی .

«هیون ـ نو» لر چینلیلرله اوزون اوزادی یه محاربه‌لر ایتمشلردر . اوزمان برقاچ ولایتدن عبارت اولان چین حکومتنه نسبتله «هیون ـ نو » لرك حکومتی صوك درجه‌ده واسع ایسه‌ده لسان وتاریخلرینه متعلق براثر براقامشلردر .

چینلیلر، تورکلرله برچوق کره معاهدات صلحیه اجراسنه مجبور اولمشلر وقیز ویرمك صورتیله بومعاهداتی تقویه‌یه مسارعت ایتمشلردر. «هون»لرك رئیس الرؤساسی «تنکری قوتو، شه‌ن ـ یو » (سمانك اوغلی، جلیل الشان) واختصار طریقیله

* Hiyung-Nu hükümeti

Sayfa : 71

« شه‌ن ـ یو» یاخود «تانژو» وزوجه‌لری «یه‌ن ـ شی = زوجه ؟» نامنی آلورلر ایدی .

(تانژو) لر، دیکر قبائل اوزرینه حق رجحانی وانلردن زیاده اصالتی درکار اولان «سیه‌ن ـ پی » فامیلیاسندن انتخاب اولنورلر ایدی . وارث حکومته «هیه‌ن ـ وانغ» دنیلور ایدی . حکمدارك معیتنده بولنان بتون امرا وضابطان آره‌سنده منتظم صورتده ترتیب ایدلمش برسلسلهٔ مراتب حکم فرما ایدی .

تانژونك مقر حکومتی شمدیکی « قونه‌ی ـ هوآ ـ جنك » شهرینك شمال شرقنده کائن «این شان » طاغی ایدی . بوطاغ آلتای طاغلرینك « ایرتیش » نهری منبعلرینه طوغری اوزانوب کیدن برشعبه‌سی درکه شمال غرب جهتندن هونلرك حدودینی تشکیل ایدر .

« تانژو » چین خاقانیله اقران معامله‌سی ایدر ایدی . تانژو خاقانه یازدیغی نامه‌لرده : « سما وکونش وآی طرفندن تخت حکمرانی‌یه کتیرلمش اولان هونلرك بیوك تانژوسی چین خاقانندن کمال احترامله رجا ایدر .... الخ » صورتنده ادارهٔ لسان ایدر ایدی .

* Çin ile münâsebetleri

Sayfa : 71

ایکی حکومت آره‌سنده جریان ایدن مناسبات حقیقیه‌نك تاریخی میلادك ۲۱۰ ومهجرتك ۸۵۷ سنه‌اولنه آنجق چیقه‌بیلور. فقط بوتاریخدن چوق زمان اول یعنی هجرتدن ۲۸۱۹ سنه مقدم چینده حکمران اولان «هیاه سلاله» حکمدارینسدن اول حدود شمالیهٔ چینده‌تورکلرك موجودیتلری معلوم اولدیغی کبی ایکنجی «شانغ» سلاله‌سنك ایام حکومتنده هونلر اوزرینه کوندریلن چین عسکری مغلوب ومنهزم اولمش (۱۸۸۸ مقدم هجرت) ومؤخراً اوچنجی سلاله اولان «جه‌نو» لرك مؤسسی «ووواتق» زماننده (۱۷۳۸ مقدم هجرت) هونلر چینلیره عرض اطاعت وسلالهٔ مذکوره‌دن «یوواتق» عصرنده چینه و(شه‌ن ـ سی) ایالتنه لموغری شدتلو برهجوم ایتمشلردر . (۱۵۳۲ مقدم‌هجرت) تاریخندن اعتباراً چینه تعرض وتسلطلری تمادی ایدوب (۱۳۱۹ مقدم‌هجرت) «چی» امارتنك سکم ایتدیکی «قانسو» [۱] ایالتنه‌قدر داخل اولدیلر .

اوندن قرق‌بش‌سنه‌صوکره دخی «په‌چیل» ایالتنه آقین‌ایتدیلر. تورکلرك بربری آرقه‌سنه اولان هجوملری چینلیلری عاجزبراقدیغندن ، تجاوزلرینی منع ایتمك

* Hıya Sülâlesi

**Şang Sülâlesi

*** Çin Sülâlesi

Sayfa : 72

اوزره سد چینی [۱] انشایه باشلادیلر (۸۳۶ م ۰ ه) . بوسد دردنجی «چین» سلاله‌سنك مؤسسی اولان «چین‌شیهوانغتی» نك همتیله وجوده کلمش ایسه‌داوندن مقدم «یانغ» بکی شرق تاتارلرندن تحفظ ایچون (په‌چیلی) ایالتنك «وشانغ» بکی «شانسی» ایالتنك حدود شمالیه‌سنه سدچکمشلر ایدی . «شه‌ن ـ سی» ده‌بولنان «چین‌شیهوانغتی» دخی‌اونلره تقلیداً حکومتنك شمالنه سد چکمش ومؤخراً تکمیل خطهٔ چینه صاحب اولدیغی‌زمان دیوارلری برلشدیرلمشدر .

«چین شیهوانغتی» نك وفاتندن ، یعنی‌بوقاروده بیان ایلدیکمز ۲۱۰ سنهٔ میلادیه‌سندن ، صوکره چینده قاریشقلق چیقه‌رق حدود مستحفظلردن خالی‌قالمش وبونی فرصت‌صایان‌تورکلر بتکرار تاتارلرك «قره موران» دیدکلری «نهراصفر»دن طولاشه‌رق چینی یاغمایه باشلامشلردر .

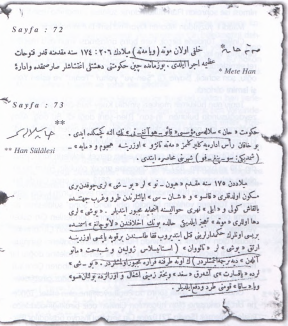
بوتلرك اوزمان «تانژو» لری «تؤـ من» یاخود «تؤمان» دنیلن ذات ایدی. نامی زمانمزه قدر محافظه ایدلمش اولان ایلك «هیون ـ نو» خاقانی ایشته بوذاتدر .

* Sedd-i Çin

**Çin Şı-huang Dı Sülâlesi

*** ...ma'lûm Bilge Kagan

**** Teoman Han

Sayfa : 72

مته حان *

خلفی اولان مونه (ویا مه‌ته) میلادك ۲۰٦ : ۱۷٤ سنه مقدمنه قدر فتوحات عظیمه اجرا ایلدی . بوزمانده چین حکومتی دهشتلی اغتشاشلر صارصمقده وادارهٔ

* *Mete Han*

Sayfa : 73

حان سلاله‌سی **

حکومت « حان » سلاله‌سی مؤسسی « قائو ـ هو آنغ ـ تی » نك النه كچمكده ایدی . بو خاقان رأس اداره‌یه كلیر كلمز « مه‌ته تانژو » اوزرینه هجوم و « مایه » ـ (شمدیکی : سو ـ پنغ ـ فو) شهرینی محاصره ایتدی .

** *Han Sülâlesi*

میلاددن ۱۷۵ سنه مقدم « هیون ـ نو » لر « یو ـ شی » لری چوقدن بری مسکون اولدقلری « قانسو » و « شان ـ سی » ایالتلرندن طرد وغرب جهتنده بالقاش کولی و « ایلی » نهری حوالیسنه التجایه مجبور ایتدیلر . « یوشی » لری دها اوللری « مونه » تعجیز ایلدیکی حالده بونك اخلافندن « لائوچانغ » اسمنده بریسی اونلرك حکمدارلرینی قتل ایتدیروب قفا طاسندن برقوپه یاپمش اوزرینه ارتق « یوشی » لر « تائووان » (استانیسلاس ژولیه‌ن و شبه‌حت « مانو آنله‌ن » دیه ترجمه ایتمشلردر) ك اوته طرفنه فراره مجبور اولمشلردر . « یو ـ شی » لرده « یاقسارت » ی آشه‌رق « سغد » وبختر زمینی اشغال و اورالرده بولنان « سو » ویا « ساقا » قومنی طرد ودفع ایلدیلر .

Sayfa: 70

Bu rivayetler bir dereceye kadar Türk tarihinin efsane kısmı olarak kabul olunabilir ise de milâttan on üç, **hicretten yirmi yüzyıl önce Hiu sülalesinin Çin** tahtında hüküm sürdüğü bir sırada Asya kıtasının kuzey kesiminde **Hunların** hükümet kurmuş oldukları görülür. Bunlara o zaman Hien-yun diyorlardı. Hien-nu şeklinde adlandı-

rılması ise sonraları Han hükümdarlık sülâlesi zamanına rastlar.

Milâdî I. yüzyıldan itibaren Kiyan-nu ismi bulunmaktadır.

Çinliler, Türklerle birçok kere barış anlaşması yapmaya mecbur olmuşlar ve kız vermek suretiyle bu anlaşmaları güçlendirmeye gayret etmişlerdir. Hunlarda reislerin reisi "Tengri kuvveti" (Gökyüzü'nün oğlu, şan sahibi), [Sayfa 71] **"Şen-yu" yahut "Tanju" ve eşleri Yenşi ismini** alırlardı.

Tanju'nun hükümet merkezi şimdiki Kuey-hua-çeng şehrinin kuzeydoğusunda bulunan "İn-şan" [Tien-şan] dağı idi. Bu dağ, Altay dağlarının İrtiş nehri kaynaklarına doğru uzanıp giden bir şubesidir ki kuzeybatı yönünden Hunların sınırını oluşturur.

İki hükümet arasında cereyan eden gerçek ilişkilerin tarihi, milâdın 210 ve hicretin 857 sene öncesine ancak çıkabilir. Fakat bu tarihten çok zaman önce, yani hicretten 2819 sene önce Çin'de hükümran olan Hiya hükümdarlık sülâlesinden evvel Çin'in kuzey sınırlarında Türklerin varlıkları bilindiği gibi, ikinci "Şang" sülâlesinin yönetimi altındaki dönemlerde Hunlar üzerine gönderilen Çin askeri yenilgiye uğratılmıştır. Daha sonra üçüncü sülâle olan Çiu'ların kurucusu olan Vuvank zamanında Hunlar, Çinlilere itaatlerini sunmuşlardır. Adı geçen Yuvank asrında Çin'e ve Şen-si eyaletine doğru bir hücum etmişlerdir. Hicretin 1532 sene öncesinden itibaren Çin'e saldırarak Çi emirlerinin hükmettiği Kansu eyaletine kadar girebildiler.

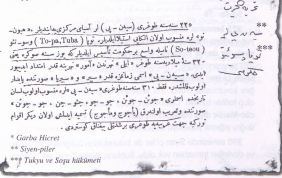
Ondan kırkbeş sene sonra da Peçili eyaletine akın ettiler. Türklerin birbiri arkasına olan hücumları Çinlileri aciz bıraktığından tecavüzleri önlemek **[Sayfa 72]** üzere Çin Seddi'ni inşaya başladılar (Hicretten 836 sene önce). Bu set dördüncü Çin sülâlesinin kurucusu olan Çin Şihvangatı'nın yardımı ile meydana gelmiş ise de ondan daha önce Yank Beyi, doğu Tatarlarından korunmak için Peçili eyaletinin Veşang Beyi, Şansi eyaletinin kuzey sınırına set çekmişlerdi.

Bunların o zaman **Tanjuları, Tü-men** yahut Tu-man denilen kişiydi. Namı, zamanımıza kadar korunabilmiş olan ilk Hiyun-nu ha-

kanı işte budur.

Ardılı olan **Möte veya Mete,** milâdın 206-174 sene öncesine kadar büyük fetihler gerçekleştirdi. Bu zamanda Çin hükümetini dehşetli bunalımlar sarsmakta ve **[Sayfa 73]** hükümet yönetimi **Han sülâlesi kurucusu Kau-huang-Dı'nın** eline geçmekteydi. Bu hakan yönetimin başına gelir gelmez Mete Tanju üzerine hücum ederek **Maye şehrini kuşattı ve şehir ele geçirildi.**

Milâttan 175 sene önce Hiyun-nu'lar Yu-şi'leri çoktan beri yerleşik oldukları Kansu ve Şansi eyaletlerinden çıkararak batı yönündeki Balkaş Gölü ve İli nehri havalisine sığınmaya mecbur ettiler. Yuşileri daha önceleri Mete taciz ettiği halde **bunun ardıllarından Laoçang isminde** birisi, onların hükümdarlarını öldürtüp kafatasından bir kupa yapması üzerine, **artık Yuşileri Teovan'ın öte tarafına kaçmaya mecbur olmuşlardır. Yuşiler de Yaksaret'i aşarak Sogd ve Bahtırezmini işgal ederek oralarda bulunan Su veya Saka milletini sürdüler.**

Sayfa : 76

٢٢٥ سنه‌سنه طوغری (سیه‌ن - پی) لر آسیای مرکزی‌یه اندیلر. «هیون- نو» لره منسوب اولان الکای استیلا ایلدیلر. توپا (To-pa,Tuba) وسو- تئو (So-teou) نامیله واسع برحکومت تأسیس ایلدیلر که یوز سنه صوکره یعنی ٣٢٠ سنهٔ میلادیه‌سنه طوغری «ایلی» نهرندن «آمور» نهرینه قدر امتداد ایدییور ایدی. «سیه‌ن - پی» اسمی زمانمزه قدر «سیبر» و «سیبریا» صورتنده پایدار اولوب قالمشدر. فقط ٣١٠ سنه‌سنه طوغری «سیه‌ن - پی» لره منسوب اولوب لسان تاریخده اسملری «جوئن - جوئن، جو - جو، جئو - جن، جو - جوئن» صورتنده وتعریب اولنه‌رق (یأجوج ومأجوج) تسمیه ایدلمش اولان دیکر اقوام تورکیه جهت غربیه‌یه طوغری برشدتلی بیغناق کوستردی.

* Garba Hicret

** Siyen-piler

*** Tukyu ve Soşu hükümeti

Sayfa : 76

٣٩٠ سنه‌سنده «سیەن ـ پی» لرده اولدقلری محلدن طرد وحکومتلری محو
ومندرس اولدی . «جوجن» لر [١] شمالی مقرادار‌ه‌لرندن بریسی «قاراقوروم»
اولمق اوزره یواش یواش بتون تاتارستانه صاحب اولدیلر . بونلرك رئیسنه
«تاتژو» نامی ویریلیور ایدی . بو حکمدارلردن «تو ـ لون» نامنده بریسی ٤٠٢
تاریخنه طوغری تاتژو عنوانی خاقان (چینجه : خو ـ خان Kho-han) ه تبدیل
ایلدی

. زمان سلطنتنده (جو ـ جن) لرك حکومتی «قوره» دن اوروپایه قدر
اوزایوب کیدییور ایدی ، حتی برزمانلری غربی هونلرك اسکان اوزره بولندقلری
«باشقیر» مملکتی دخی حوزهٔ استیلالرینه کیرمش ایدی .
٤٣٠ سنه‌سنه طوغری «آتیلا» نك اوروپایی استیلاسی هیچ شبهه یوق که
«جو ـ جن» لر یوزندن ایلرو کلمشدر . ینه «قیداری» لر و اقتالیت یعنی بیاض
هونلرك حرکاتی دخی بوزمانه تصادف ایدر

* *Siyen-pilerin mahvı*
** *Cücen Hükümeti*
*** *Tataristanın Sahibi*
**** *Tulun Han*

Sayfa: 76

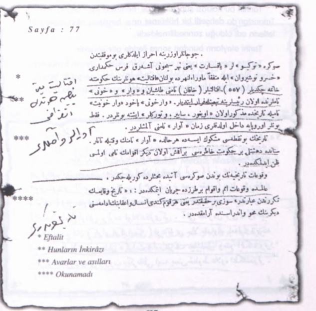
225 senesine doğru Siyen-pi'ler, merkezî Asya'ya indiler. Hiyun-nu'lara mensup olan ülkeyi istilâ ettiler. Tupa ve Su-teu adlı geniş bir devlet kurdular. Bu devlet, yüz sene sonra yani milâdî 320 senesine doğru, İli nehrinden Amur nehrine kadar genişlemişti. **Siyen-pi ismi zamanımıza kadar "Sibir ve Sibirya" şeklinde** varlığını korumuştur. Fakat 310 senesine doğru Siyen-pi'lere mensup olup tarihte isimleri "Cüen-Cüen, Cücü" şeklinde **ifade olunarak Yecüc-Mecüc diye** adlandırılmış olan diğer Türk kabileleri batı yönüne doğru yığınak yapmaya başladılar.

390 senesinde Siyen-pi'ler de bulundukları bölgeden sürüldüler ve devletleri tamamen yok oldu. Bunların reisine Tanju adı veriliyor-

du. Bu hükümdarlardan Tu-lun isminde birisi 402 tarihine doğru **Tanju** ünvanını Hakan olarak (Çince; Kho-Han) değiştirdi.

Tulun Han döneminde, Cücenler'in hükümeti Kore'den Avrupa'ya kadar uzayıp gidiyordu. Hatta bir zamanlar Batı Hunların yerleşik bulundukları Başkır memleketi dahi istilâ alanlarına girmişti.

430 senesine doğru Atila'nın Avrupa'yı istilâsı hiç şüphe yok ki Cücenler yüzünden ileri gelmiştir. **Yine Kaydariler, Eftalit yani Beyaz Hunların harekâtı da bu zamana rastlamaktadır.**

Sayfa : 77

. جوجانلر اوزرینه احراز ایلدکلری بو موفقیتدن

صوکره « توکیو » لر « یاقسارت » یعنی نهر سیحونی آشه‌رق فرس حکمداری

« خسرو نوشیروان » ایله متفقاً ماوراء‌النهرده بولنان « افتالیت » هونلرینک حکومتنه

خاتمه چکدیلر (۵۵۷). افتالیلر (خاقان) نامنی طاشیان و « وار » و « خونی »

نامیلرنده اولان رئیسلرینه تبعیتله فرار ایتدیلر. « وارخونی » یاخود « وار خونیت »

نامیله تاریخده مذکور اولان « اویغور ، سابیر ، و تورکلر » ایشته بونلردر . فقط

بونلر اوروپایه داخل اولدقلری زمان « آوار » نامنی آلمشلردر .

تاریخک بو نقطه‌سی مشکوک ایسه‌ده هر حالده « آوار » نامنک وقتیله تاتار

ستانده دهشتلی بر حکومت خاطره‌سی براقش اولان دیگر اقوامک نامی اولمسی

ظن ایدیلمکده‌در .

وقوعات تاریخیه‌نک بوندن صوکره‌سی آتیده بحثلرده کوریله‌جکدر .

عالمده وقوعات امم واقوام بر طرزده جریان ایتمکده‌در : « تاریخ وقایعک

تکررندن عبارتدر » سوزی بر حقیقتدر یعنی هر قوم کندی انسال و اعقابنک ادامه‌سی

دیگرینک محو واندراسنده آرامقده‌در .

* Eftalit

** Hunların İnkırâzı

*** Avarlar ve asılları

**** Okunamadı

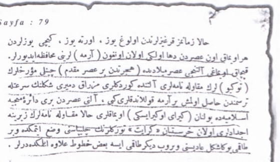
Sayfa: 77

Cücenler üzerinde elde ettikleri başarılardan sonra Tukyular, Yaksaret'i yani Seyhun Nehri'ni aşarak Fars hükümdarı Hüsrev Nevşirvan ile işbirliği yaparak Maveraünnehir'de **bulunan Eftalit Hunları'nın devletine son verdiler (557). Eftalitler, hakan adını taşıyan ve Var ya da Hunu isimlerindeki başkanlarının komutası altında kaçtılar. Varhunu yahut Varhuniyet adıyla tarihte adı geçen Uygur, Sibir Türkleri işte bunlardır. Fakat bunlar Avrupa'ya girdikleri zaman Avar adını almışlardır.**

Tarihin bu noktası şüpheli ise de, herhalde Avar adının vaktiyle Tataristan'da **dehşetli bir hükümet anısı bırakmış olan diğer milletlerin adı olduğu zannedilmektedir.**

Tarihi olayların bundan sonra ileride görülecektir.

Tarihte meydana gelen olaylar aynı şekilde cereyan etmektedir. "Tarih olayların yinelenmesinden ibarettir" sözü gerçektir, yani her kuvvet kendi soyunun devamını diğerinin mahvolmasında aramaktadır.

Sayfa : 79

حالا زمانمز قرغیزلرندن اولوغ یوز ، اورته یوز ، کیچی یوزلردن
هر اویماق اون عصردن دها اولکی اولان اونغون (آرمه) لرینی محافظه ایدیورلر.
قبچاق اویماغی آلتنجی عصر میلادیده (هجرتدن بر عصر مقدم) چینلی مؤرخلرك
(توکیو) لرك مقاوله نامه لری آلتنده کوردکلری مزراق دمیری شکلنك سرعتله
ترسمندن حاصل اولمش بر آرمه قوللاندقلری کبی ، آلتی عصردن بری دائرۂ مجیه
اسلامیه ده بولنان (کیرای اوکیرایسکی) اویماقلری حالا مقاوله نامه لرك زیرینه
اجدادلری اولان خرستان « کرایت » تورکلرنك چلیپاسنی وضع ایتمکده وبر
طاقی بوکاشکل عادیسنی وبروب دیکر طاقی ایسه بعض خطوط علاوه ایلمکده درلر .

Sayfa: 79

Zamanımız Kırgızlarından Uluğ Yüz, Orta Yüz, Keçi Yüzler'den her oymak **on yüzyıldan daha evvelki Ongun (arma)'larını hâlâ korumaktadırlar. Kıpçak oymağı milâdî altıncı yüzyılda Çinli tarihçilerin Tukiyuların mühürlerinin altında gördükleri mızrak demiri şeklinde bir arma kullandıkları gibi, altı yüzyıldan beri İslâmiyeti kabul etmiş bulunan Giray veya Girayski oymakları ise hâlâ mühürlerinin altına ecdatları olan Hristiyan Girayet Türklerinin sembollerini koymakta ve bir kısmı buna bazı şekiller ilâve etmektedirler.**

Sayfa : 80

توركلر بودى مذهبندن بشقه سائر اديان
ومذاهبى ايلى بر صورتله نه شوق ونه ده نفرتله قبول ايتمشلردر ؛ توركلر مجوسى ،
مازدكى ، نسطورى واسلام مذهبلرينى قبول ايتمشلردر . لكن بونلره عائد مباحث

Sayfa: 80

Türkler, Buda mezhebi dışındaki din ve mezhepleri, ne şevk ve ne de nefretle kabul etmişlerdir. Türkler **Mecusî, Mazdekî, Nasturî ve İslâm mezheplerini kabul etmişlerdir.**

Sayfa : 83

* مذهب

آثارندن پك چوغى زمانمزه قدر واصل اولان « عناصر خمسه » مذهبنى
« بر » ايله بر « ثنائيت » تشكيل ايدن « تينكرى ـ تكرى » يعنى « كوك » مذهبى
تعقيب ايتدى .

* *Mezheb*

Sayfa: 83

Eserlerinden pek çoğu zamanımıza kadar ulaşan Hasme mezhebini, unsurlarını Yer ile Gök'ün oluşturduğu Tengri-Tegri **yani Gök** mezhebi izledi.

Sayfa : 84

هجرت نبویه نك بر عصر مقدمندن ایکنجی عصر هجری یه (آلتنجیـدن
سکزنجی عصر میلادی) قدر اولان انساب تورکیه جرمنلرك برنجیدن آلتنجی
عصر میلادی یه قدر اولانندن دها زیاده بوکون معلومدر

Sayfa: 84

Altıncı yüzyıldan sekizinci yüzyıla kadar olan Türklerin soyu, Germenlerin birinciden altıncı yüzyıla kadar olanından daha fazla bilinmektedir.

Sayfa : 84

چینلیلرك (مکلیەن خان) دیدکلری بر تورك بکی طرفنـدن

Sayfa : 85

(۷۳۱ م) سنه سی وفات ایدن (قوتلوق) ك اوغلی و برادری (کول) خان
نامنه دیکلمشـدر ، بو یازینك آشاغیسـنده چینلیلرك (مکلیەن) وتورکلرك
(بیلکه خان) دیدکلری ذات حقنده اوغلی (یولوغ تکین) طرفندن دهاقیصه
یازدرلمش بر عباره واردر . [۱]

بیلکه خان و برادری کول تکین حقنده کی محکوکات هجرتك برنجیدن ایکنجی
(میلادك یدنجیدن سـکزنجی) عصرینه قدر اولان تورك جماعتی ایله آلتای ،
سدچین ، چین حدودی اوزرنده کی (خینغان) طاغلری آراسنده کی تورك دولتی
واصول اداره سی حقنده فکرو یرمکده در . بو حکومت داخلنده تورك ملتی مقداره
اتنوغرافیه یه عائد بر قرابتله محدود اولمقسزین بر طاقم افراد وقبائلدن مرکب ایدی ،

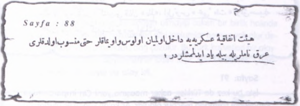
* Gün Han

** Bilge Han

Sayfa: 84

Çinlilerin Mekilyen Han dedikleri bir Türk beyi tarafından, **[Sayfa 85]** M.731 senesinde vefat eden **Kutluk'un oğlu ve biraderi Göl Han** adına dikilmiştir. Bu yazının aşağısında Çinlilerin Mekilyen ve Türklerin de Bilge Han dedikleri kişi hakkında, oğlu Yuluğ Tigin tarafından daha kısa yazdırılmış bir ibare vardır.

Bilge Han ve biraderi Kültigin hakkındaki yazıtlar, milâdın VII. ve VIII. **asrına kadar olan Türk toplumu ile Altay, Çin Seddi, Çin sınırı üzerindeki Çingan dağları arasındaki Türk Devleti ve yönetim biçimi hakkında fikir vermektedir.** Bu devletin içindeki Türk milleti miktar bakımından sınırlandırılmaksızın bir takım kişiler ve kabilelerden oluşmaktaydı. Yani açık bir topluluk halinde olup idareye bağlı olmak üzere kaan denilen bir başkanın etrafına toplanmış birtakım kişi ve kabilelerden ibaretti.

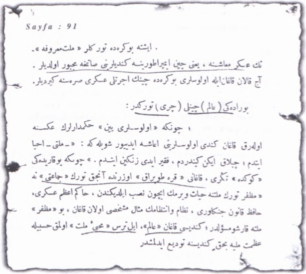

Sayfa : 88

هیئت اتفاقیهٔ عسکریه یه داخل اولمیان اولوس واویماقلر حتی منسوب اولدقلری عرقناملریله بیله یاد ایدلمه‌مشلردر ؛

Sayfa: 88

Askerî ittifaklara dahil olmayan ulus ve oymaklar, mensup oldukları **ırklarının adlarıyla bile anılmamışlardır.**

Sayfa : 91

. ایشته بوکره‌ده تورکلر « ملت‌معروفه ».

نك عسکر معاشنه ، یعنی چین ایمپراطورینه کندیلرینی صاتمغه مجبور اولدیلر .

آچ قالان قاغان‌ایله اولوسلری بوکره‌ده چینك اجرتلی عسکری صره‌سنه کیردیلر.

بوراده‌کی (عالم) چینلی (چری) تورکدر :

؛ چونکه « اولوسلری یین » حکمدارلرك عکسنه

اوله‌رق قاغان کندی اولوسلرینی اعاشه ایدییور شویله که : « ـ ملتی ـ احیا

ایتدم ؛ چپلاق ایکن کیندردم ، فقیر ایدی زنکین ایتدم . » چونکه بوقاریده‌کی

« کوکده » تکری ، قاغانی « قره طوپراق » اوزرنده آنجق تورك « جاعتی » نه

« مظفر تورك ملته حیات ویرمك ایچون نصب ایلدیکندن ، حاکم اعظم عسکری،

حافظ قانون جنکاوری ، نظام وانتظامك مثال مشخصی اولان قاغان ، بو « مظفر »

ملته قارشو مسؤلدر ؛ کندیسی قاغان « عالم »، ایل ترس « محیٔ ملت » اولمق حسبیله

عظمت ملیه بحق کندیسنه تودیع ایدلمشدر

Sayfa: 91

İşte bu kez de Türkler, **asker maaşına yani Çin imparatoruna kendilerini satmağa mecbur oldular.** Aç kalan kağan ile ulusları bu kere de Çin'in ücretli askeri sırasına girdiler.

Buradaki bayrak Çinli, Çeri Türktür. Çünkü ulusları yiyen hükümdarların aksine olarak, kağan kendi uluslarını beslemek zorundaydı; şöyle ki "Milleti ihya ettim. Çıplak iken giydirdim. Fakir idi zengin ettim". Çünkü yukarıdaki "gökte" **Tengri Kaan'ı "Kara Toprak" üzerinde ancak Türk toplumuna,** muzaffer Türk milletine hayat ver-

mek için seçilmiş bulunduğundan, en büyük hakim, kanunları koyan ve koruyan, düzen ve huzurun en somut örneği olan kaan bu muzaffer millete karşı sorumludur. Kendisi **dünyanın kaanı, milleti yeniden canlandıran İlteriş** olması nedeniyle millî güç, bir hak olarak kendisine verilmiştir.

Sayfa : 94

رابطهٔ اتنوغرافیه‌سی اولمیوب بر هیئت عسکریه حالنده بولنان (هون) و
(تورك) حکومتلری کبی جمیتلر دوچار انحلال اولور دینه‌مز. بونلرك رابطه‌سی
چوزیلور. بو تورك قوملری بر آلایدر، بیوك ملتلری میر آلایلرینك نامنی طاشور .
ایشته اوزبکلر، چغتایلر وقتیله بویله بر آلای ایدی .

Sayfa: 94

Etnografik herhangi bir bağları olmayıp askerî bir birlik halinde bulunan Hun ve Türk hükümetleri gibi toplumlar hemen yok olur denemez. Bunların arasındaki bağ çözülür. Bu Türk kuvvetleri bir alaydır. Büyük milletler alaybeylerinin adını taşır. **İşte Özbekler, Çağataylar vaktiyle böyle bir alay idi.**

Sayfa : 100

یوقاریده کورلدیکی وجه ایله (آتیلا) نك مجارجه اسمی اولان « آتسل »
اسمی جلیك معناسنه کلدیکی کبی «ژوانویل» زماننده تاتار ایمپراطوری ، یعنی
مغول حکمداری ، چنکیز خانك بر دمیرجی اولدیغی روایتی‌ده پك شایع ایدی .
ارکنه قوندن چیقدقلری چاغده مغوللره حکم ایدن ذاتك آدی «بورته‌جنه»
یعنی (قزل قورت) ایدی.

* Börteçine

Sayfa: 100

Yukarıda görüldüğü üzere Atilla'nın Macarca ismi olan Atser ismi çelik anlamına geldiği gibi, Jevanvil zamanında Tatar imparatoru yani Moğol hükümdarı Cengiz Han'ın da bir demirci olduğu rivayeti pek yaygındı.

Ergenekon'dan çıktıkları çağda Moğollara hükmeden kişinin adı **Börteçine yani Kızılkurt idi.**

Sayfa : 107

شرقی هان سلالهٔ * حکمدارىسى براساس قوى اوزرينه مبناى حکومتى تأسيس
ايله مملکتك تا کوبکنده بولنان هونان ولايتنده کائن (لو - يانغ) شهرينى پاى تخت
اتخاذ ايلدى.

* *Han Sülâlesi*

Sayfa: 107

Doğu Han hükümdarlık sülâlesi, kuvvetli bir esas üzerine devletini kurarak memleketin ta göbeğinde bulunan **Honan vilayetindeki Lu-yang** şehrini başkent yaptı.

Sayfa : 108

٦٤ تاريخ ميلاديسنده (٥٧٤ مقدم هجرت) چين سياست مليه‌سى بر نتيجهٔ قطعيه
ايله انتهى ايدى ؛ چينلرك ضبطى واو غورلره وبريلن امداد ايله غرب يلردن آيريلان
شرق هيونغ نولر دعايکيه آيرلديلر

* *Hiyung-Nu*

Sayfa: 108

Milâttan sonra 64 tarihinde Çin'in uyguladığı ulusal siyaset kesin bir sonuç verdi. Çitlerin ele geçirilişi ve Uygurlara verilen yardım ile batıdakilerden ayrılan **Doğu Hiyungları da ikiye ayrıldılar.**

Sayfa : 125

رومه آراسنده‌کی دوستلق مناسبتنی تأمین ایلیه‌جك ایدی . بو تورك خاقانی نهر
اخضر ایله طونه آراسنده آسایش وامنیتی محافظه‌ایچون پولیس‌خدمتنی کوره‌جك
وچین ایله رومه آراسنده مواصلاتی تأمین ایده‌جك، ایکی حکومت آراسنده حکم
صفتیله خدمت ایلیه‌جك، دنیایی بولوشه‌جك ایدی. ایشته بوتصور چوق زمان
تورکلرك خاطرندن چیقمدی. آره‌صره چنکیزلر، هولاکولر، تیمورلر، یاوزسلطان
سلیملر بوفکر عظیمی حقیقت درجه‌سنه چیقارمغه قالقشدیلر .

Sayfa: 125

Bu Türk hakanı (Mogan Han), Ahzar Nehri ile Tuna arasında asayiş ve güvenliği korumak için polis hizmetini görecek ve Çin ile Roma arasında bağlantıyı sağlayacak, iki hükümet arasında hakem sıfatıyla hizmet görecek, dünyayı bölüşecekti. İşte bu düşünce çok zaman Türklerin aklından çıkmadı. **Ara sıra Cengizler, Hülagular, Timurlar, Yavuz Sultan Selimler bu yüce fikri gerçek derecesine çıkarmaya çalıştılar.**

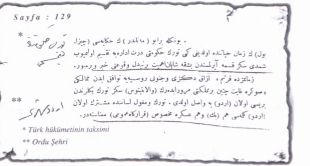
Sayfa : 127

روملر برهیئت سفارت کوندردیلر . (زه‌مارق) بوهیئتك رئیسی
ایدی . (مه‌ناندر) بوبابده معلومات لازمه اعطا ایدییور : هیئت سفارت
(په ـ لو) یه واصل اولدیغی آنده (چیزابول ـ موقان) وفات ایتمش اولوب
کوچك برادری (تکین دوبوخان) * فرس حدودینه حرکت ایدییور ایدی.

* Tigin Dubu Han

Sayfa: 127

Rumlar bir elçilik heyeti gönderdiler. Zemak bu heyetin başkanıydı. Menander bu konuda gereken bilgiyi vermektedir: Elçilik heyeti Pe-lo'ya ulaştığı anda Çizabul-Mogan vefat etmiş olup küçük biraderi Dubu Han, Fars sınırına hareket ediyordu.

Sayfa : 129

. بونكله برابر (مناندر) ك حكايەسی (چیزا
بول) ك زمان حیاتنده اولدیغی كبی تورك حكومتی درت ادارەیه تقسیم اولنمیوب
شمدی سكز قسمه آیرلمسندن بشقه شایان اهمیت وتبدل وقوعنی خبر ورمیور.
زمانمزده قریم، آزاق دكزی وجنوبی روسیەیه توافق ایدن ممالكی
وصوكره غایت چتین بر مملكتی مرور ایدەرك (والانتینوس) سكز تورك بكلرندن
بریسی اولان (اردو) یه واصل اولدی. تورك ومغول لساننده مشترك اولان
(اردو) كلمەسی هم (بك) وهم عسكره مخصوص (قرارگاه عمومی) معناسنەدر.

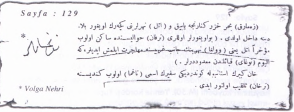
* *Türk hükümetinin taksimi*

** *Ordu Şehri*

Sayfa: 129

Bununla beraber, Menander'in hikayesi Çizabol'un hayatında olduğu gibi Türk hükümeti dört ayrı yönetime ayrılmayıp **şimdi sekiz kısma ayrılmasından başka önemli bir değişimin gerçekleştiğini haber vermiyor.**

Zamanımızdaki Kırım'a, Azak Denizi'ne ve güney Rusya'ya denk gelen memleketleri ve sonra çok çetin bir memleketi aşarak (Valantinos), sekiz Türk Beylerinden birisi olan **Ordu'ya ulaştı. Türk ve Moğol dilinde müşterek olan Ordu kelimesi hem bey, hem askere mahsus genel karargâh anlamındadır.**

Sayfa : 129

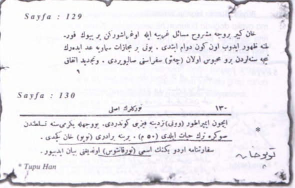
(زەمارق) بحر خزر کنارنجه یاییق و (اتل) نهرلرینی کچەرك اویغور بلا-
دینه داخل اولدی. (بو اویغورلر اوللری (ترفان) حوالیسنده ساکن اولوب
مؤخراً اتل یعنی (وولغا) نهرینك جانب غربیسنه مهاجرت ایلمش ایدیلر، که
الیوم (نوغای) قبائلندن معدوددرلر.)
خان کیرك استانبوله کوندردیکی سفیرك اسمی (تاغما) اولوب کندیسنه
(ترخان) تلقیب اولنور ایدی.

* Volga Nehri

Sayfa: 129

Zemark, Hazar Denizi kenarı boyunca Yayık ve İtil nehirlerini geçerek Uygur topraklarına girdi. Bu Uygurlar, daha önceleri Turfan bölgesinde yaşarlarken **sonradan İtil yani Volga nehrinin batı taraflarına göç etmişlerdi.** Günümüzdeki Nogay kabileleri onların soyundan gelmiştir.

Büyük Han'ın İstanbul'a gönderdiği **elçinin ismi Tağma olup** kendisine Turhan lakabı verilmişti.

Sayfa : 129

خان کیر بروجه مشروح مسائل غربیه ایله اوغراشورکن بر بیوك فور-
طنه ظهور ایدوب اون کون دوام ایتدی. بونی بر مجازات سماویه عد ایدەرك
نیجه سنەلردن برو محبوس اولان (چەتو) سفراسنی صالیوردی. وتجدید اتفاق

Sayfa : 130

١٣٠ تورکلرك اصلی

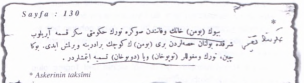
ایچون ایمپراطور (ووتی)نزدینه فیزیی کوندردی. بووجهله یکرمی سنه سلطنتدن
صوکره ترك حیات ایلدی (٥٠ م). یرینه برادری (توبو) خان کچدی.
سفارتنامه اردو بکنك اسمی (تورقاتوس) اولدیغنی بیان ایدییور.

* Tupu Han

Sayfa: 129

Büyük Han, daha önce açıklandığı üzere batıdaki sorunlar ile uğraşırken bir büyük fırtına çıkmış ve on gün devam etmişti. Bunu göksel bir mucize olarak kabul ederek nice senelerden beri hapiste olan Çeo elçilerini salıverdi. İttifakın yenilenmesi **[Sayfa 130]** için imparator Voti'ye kızını gönderdi. **Bu şekilde geçen yirmi seneden sonra hayatının kaybetti (M.50). Yerine kardeşi Tupu Han geçti.**

"Sefaretname" ordu beyinin **isminin Turkantus** olduğunu bildirmektedir.

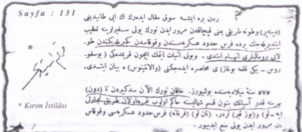

Sayfa : 130

بیوك (بومن) خانك وفاتندن صوكره تورك حكومتی سكز قسمه آیریلوب
شرقده بولنان حصه‌لردن بری (بومن) ك كوچك برادرینه ویرلمش ایدی. بوكا
چین، تورك ومغوللر (توبوخان) ویا (دوبوخان) تسمیه ایتمشلردر.

* Askerinin taksîmi

Sayfa: 130

Büyük Bumin Han'ın vefatından sonra Türk hükümeti sekiz kısma ayrılıp doğuda bulunan hisselerden biri Bumin'in küçük biraderine verilmişti. Buna Çin, Türk ve Moğollar **Tupu Han veya Dupu Han ismini vermişlerdir.**

Sayfa : 131

ردن بره ایشه سوق مقال ایدمرك اك ایی طانیدیغی
(دینه‌بر) وطونه طریقی یعنی قپچاقدن مرور ایدن تورك یولی سفیرلرینه تعقیب
ایتدیریله‌جك یرده فرس حدود عسكریه‌سندن وقوقاسدن كچیریلدیكندن طو.
لای روماللری اتهام ایتدی. وبونی اثبات ایتمك ایچون قریعه‌كی (بوسفو.
روس - یكی قلعه بوغاز) ی محاصره ایده‌جكنی (والانتینوس) ه بیان ایتدی.

۵۷۵ سنهٔ میلادیه‌سنده بولنیورز. خاقان تورك الآن سدكیردن تا (دون)
یرینه قدر آسیانك بتون قسم شمالیسنه حاكم اولوب غربه اولان طریق تجاوزی
(...لو) و(بوز قیر) لردر. (تان لو) (فرغانه) فرس حدود عسكریه‌سی وقوقاس
دن مرور ایدن یولی منع ایدیور.

* Kırım İstilâsı

Sayfa: 131

Birdenbire yer değiştirerek en iyi tanıdığı Dinyaper ve Tuna yolu, yani Kıpçaktan geçip giden Türk yolu elçilere **izlettirilecek yerde Fars askerî sınırından ve Kafkaslar'dan geçirildiğinden dolayı Romalıları suçladı** ve bunu kanıtlamak için Kırım'daki Bosporus-Yenikale Boğazı'nı kuşatacağını Valanitonos'a bildirdi.

Milâttan sonra 575 senesinde bulunuyoruz. **Türk Hakanı şimdi Çin seddinden ta Don nehrine kadar Asya'nın bütün kuzey kısmına egemen olup batıya olan ticaret yolunu,** Fars askerî sınırı ve Kafkaslar'dan geçen yolu yasaklıyor.

Sayfa : 135

شرقده بولنان خطای قبیله‌سی دنو-کیو، اویغور وقارلوقلره دن آیریلوب مستقل برحکومت تأسیس ایتمش ایدی. چین ولیائو مملکتنك شرق حدود عسکریه‌سنه صاحب اولان بوخطایلر، شرق تورکلری آره‌سنده رقابت دائمه‌یه سببیت ویرن، شمال حدود عسکریه‌سی و (په-لو) مدخلی مسئله‌سندن طولای تو-کیو و قارلوقلر ایله مجادله ایدییورلر ایدی.

* Müstakil Hıtay

Sayfa: 135

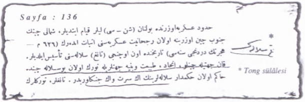
Doğuda bulunan Hatay kabilesi Tukyu, Uygur ve Karluklardan ayrılıp bağımsız bir hükümet kurmuştu. Çin ve Liyau memleketinin doğu askerî sınırına sahip olan bu Hataylar, Doğu Türkleri arasında sürekli rekabete neden olan, kuzey askerî sınırı ve Pelu girişi sorunlarından dolayı **Tukyu ve Karluklar ile mücadele ediyorlardı.**

Sayfa : 136

. جنساً طونغوز

[اونلرك جدی بر(سیام پی) ایدی] وقلباً چینلو اولان (صوتی) خاندانی پای-تختی (لو-یانغ) اولمق اوزره اهالیسنك جسارتیله اشتهار ایتمش اولان (حو-خان) مملکتنی مرکز حرکت اتخاذ ایلدی.

* Okunamadı

Sayfa : 136

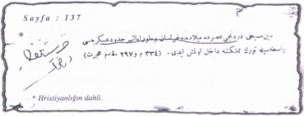
حدود عسكريه‌اوزرنده بولنان (شن – سی) ليلر قيام ايتديلر، شمالی چينك
جنوب چين اوزرينه اولان رجحانيت عسكريه‌سنی اثبات ايده‌رك (٦٢٦ م —
هجرتك دردنجی سنه‌سی) تاريخنده اون اوچنجی (تانغ) سلاله‌سنی تأسيس ايلديلر.
قان جهتيله چينلو، اتحاد، طبيعت وبنيه جهتلريله تورك اولان بو سلاله چينده
حاكم اولان حكمدار سلاله‌لرينك اك سرت واك جنكاوريدر. تانغلر، توركلرك

* *Tong sülâlesi*

Sayfa: 136

Cinsen Tunguz (onların ceddi bir siyampi idi) ve kalben Çinli olan Sui hanedanı başkenti Lu-yang olmak üzere halkının cesaretiyle meşhur olmuş olan Huhan memleketini hareket merkezi yaptı.

Askerî sınır üzerinde bulunan Şan-sililer ayaklandılar. Kuzey Çin'in Güney Çin üzerindeki askerî üstünlüğünü kanıtlayarak milâdî 626 tarihinde 13. Tang sülâlesini kurdular. **Taşıdıkları kan açısından Çinli, birlik, bağlılık ve yapı yönlerinden Türk olan bu sülâle Çin'de hakim olan hükümdar sülâlelerinin en sert ve en cengaveridir.**

Sayfa : 137

دين مسيحی دردنجی عصرده ميلاديده خراسان وماوراءالنهر حدود عسكريه‌سی
واسطه‌سيله تورك مملكتنه داخل اولمش ايدی. (٣٣٤ م و٢٩٧ قدم هجرت)

* *Hristiyanlığın dahli.*

Sayfa: 137

Hristiyanlık dini, **dördüncü yüzyılda Horasan ve Maveraünnehir askerî sınırı** aracılığıyla Türk memleketine girmişti.

Sayfa : 138

آلتنجی عصرك نصف اخیرنده ـ عصر اول هجری ـ بودا مذهبی چین میسیونرلری واسطه‌سیله مملکته ادخال ایدلمش حتی موقان خانك خلف وراثی اولان توبوخان مذهب مزبوری قبول ایتمش ایدی .

میلادك اون اوچنجی عصرنده ـ یدنجی عصر هجری ـ مغول اتحادینه داخل اولان قبائلك بر طاقمی بودی دیکر طاقمی مسیحی ایدی .

* Okunamadı

Sayfa: 138

VI. yüzyılın son yarısında (hicretten bir yüzyıl önce) Buda mezhebi Çin misyonerleri aracılığıyla memlekete getirilmiş, hatta Mogan Han'ın ardılı ve **kardeşi olan Tupu Han, adı geçen mezhebi kabul etmişti.**

Milâdın XIII. yüzyılında (hicrî yedinci yüzyıl) Moğol birliğine katılan kabilelerin bir kısmı Budist, diğer bir kısmı da Hristiyandı.

Sayfa : 144

سمرقندك عربلره معلوم اولمسی عالم مدنیت ایچون بر نعمت عظیمه کبی تلقی ایدلملیدر. چونکه بوشهرده عربلر پاموقدن کاغد اعمالنی اوکرنمش وبونی بتون غربه، اسپانیا واوروپایه طانتمشدر .

* Kâğıd imâli

Sayfa: 144

Semerkant'ın Araplar tarafından bilinmesi, medeniyet için bir büyük nimet olarak kabul edilmelidir. **Çünkü bu şehirde Araplar pamuktan kağıt** yapımını öğrenmiş ve bunu bütün Batı'ya İspanya ve Avrupa'ya tanıtmıştır.

Sayfa : 145

مذهب و آیق طاقمنك قارغشه‌لری بر طرف ایدلدیکی وعربلرك ماوراء النهرده کورونملری خاطره قیلنه کلدیکی آنده (آل سامان) دنیلن سلاله ملیه‌دن اعتباراً قدیم زردشت شهری، یعنی بخارا، عالم اسلامیته داخل اولدی؛ وعلما ومتصوفین اسلامیه‌یه مقر اولان (بخارای جدید) طوغدی.

Sayfa: 145

Mezhep ve ayak takımının kargaşalığı giderildiği ve Arapların Maveranünnehir'de görünmeleri bir anı haline geldiği anda, Samanoğulları denilen millî sülâleden itibaren **çok eski bir Zerdüşt şehri Buhara İslâm dünyasına girdi,** böylece bilginler ve İslâm tasavvufçularına beşik olan yeni Buhara doğdu.

Sayfa : 146

اكر عربلر فوق‌العاده ذكى اولمسه‌لر ايدى توركلر غالب اوله‌جقلردى. خطباى سياسيه كوزل اوروشمغى بيلن اسكى عسكرلره غلبه ايتيه‌رك مظفر اولدى.

Sayfa: 146

Eğer Araplar fevkalâde zeki olmasalardı, Türkler galip geleceklerdi. **Siyasî hatipler, güzel vuruşmayı bilen** eski askerleri yenerek muzaffer oldu.

Sayfa : 146

(٧١٢ م ٩٢ ه) سنه‌سنده زردشت معبد و آتشكده‌سنك محلنه بنا ايديلان جامع كبيرك قپولرى اوزرنده يالكز يوزلرى سيلنمش وديكر جهتلرى تعظيماً محافظه ايدلمش انسان رسملرى بولنديغنى نرشحى كورمشدر.

Sayfa: 146

Milâdî 712, Hicrî 96 senesinde Zerdüşt tapınak mahalline yapılan Ulu caminin kapıları üzerinde yalnız yüzleri yanmış ve diğer tarafları saygı gereği korunmuş insan resimleri bulunduğunu Nerşehî görmüştür.

Sayfa : 148

والده

واوغلك عنوانلری اثبات ایدییورکه هرایکیسی ده، تورکستانده (به ـ لو) وشمال
حدود عسکریه سنده مقیم اولان رئیس سیاسی وعسکری اولان خاقان تورکدن
حکم ونفوذی استحصال ایلدکلری، تورك ایسه چین حکومتندن قاغانی استحصال
حقوق حکمرانی ایلدیکی وبو جهتله چین ایمپراطورلرینك تبعه تابعینی اولدقلری
آکلاشیلور. *

* *Saltanatın sûret-i tevârüsü*

Sayfa: 148

Anne ve oğulun ünvanları kanıtlıyor ki her ikisi de Türkistan'da Pelu ve **kuzey askerî sınırında yerleşik, siyasî ve askerî başkan olan Türk Hakanı'ndan hüküm ve güç elde ettikleri, Türklerin ise Çin hükümetinden yönetim hukukunu aldıkları, bu nedenle Çin İmparatorluğu'nun egemenliği altında oldukları anlaşılıyor.**

Sayfa : 153

تانغلر تورکلره چین چیتلرینی قپایه‌رق بونلری بیزانس، بغداد اوزرینه ـ روما
ایمپراطورلغی وخلافت اسلامیه الکارینه ـ سوقه سبب اولمشلردر. *

* *Türklerin asıl sebeb-i teveccühleri*

Sayfa: 153

Tanglar Türklere çitlerini kapayarak bunları Bizans, Bağdat üzerine -Roma İmparatorluğu ve İslâm halifeliği ülkelerine- sevke neden olmuşlardır.

تأليف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر .

اسلام تاريخی

(١)

محرری:
لئونه قائتانو

مترجمی:
حسين جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ١٩٢٤

Telif ve Tercüme Encümeni tarafından kabul edilmiştir.

(Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdime-i hürmet. İmza 1924)

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 208
Yazar	: Leon Caetani
Cild	: Gri
Ebadı	:
	En : 13.5 cm.
	Boy : 19.5 cm.
Sayfa Adedi	: 409 + 2 levha

Sayfa : 5

بسم الله الرحمن الرحيم

مترجمك سوزلرى

اسلام تاريخنى بيله آوروپا اساملرندن ترجمه يه مجبور اولمق
بك آجى برشى . احتمالكه بواليم احتساسلر بزى چاليشمغه
سوق ايده جك برر عامل خدمتنى كوره جكلردر . براجنبى
طرفندن يازلمش اسلام تاريخى بزم عنعنوى ودينى نقطهٔ نظرمزدن
بالطبع تباعد ايده جكى جهتله بواثرى ترجمه ايدوب ايتمه مكده
رخيلى تردد ايتدم . فقط اثرك حد ذاتنده حائز اولديغى بويوك
قيمت علميه ، لسانمزده براسلام تاريخنك مفقوديتى ترددلرمه
غلبه چالدى .

بواثر آوروپاده يازلمش اك مكمل ، ممكن اولديغى قدر
بيطرفانه و خيرخواهانه بر تاريخدر . مع مافيه مؤلف وقايعه
برآوروپالى وبرعالم كوزيله باقمشدر . بوندن دولايى ، حسيامزى
وقناعتلرمزى رنجيده ايده بيله جك نقطه لرى واردر . فقط

Şayfa : 6

بو جهتلردن صرف نظر ایدیلیرسه، صرف تاریخه عائد اولان
قسملردن ایده‌جکمز استفاده پك بویوکدر .

بن صرف بو استفاده‌یی کوز اوکنده طوتدم . اثره ایجاب
ایدن فقره‌لرده بعض نوطلر علاوه ایده‌رك محررك بزم عنعنات
ومعتقداتمزدن انحراف ایدن بیاناتنی رد وجرح ایتمکی پك
چوق آرزو ایلردم . فقط کندیمده بو اقتداری کوره‌مدیکم
ایچون بو وظیفه‌یی ارباب علمه براقیورم . ایتالیانجه یازلدیغی
ایچون علمای اسلامه مجهول قالان بو مهم اثر علمی‌یی لسانمزه
هیچ بر نقطه‌سنی دکیشدیرمه‌دن، حتی بعض پك آز حرمتکارانه
تعبیرلری بیله محافظه ایده‌رك حرفی حرفنه ترجمه ایتمکله علمای
دینیه‌مزه آیریجه بر خدمت ایفا ایتدیکمه قانعم . چونکه علمامزده‌کی
مطالعه‌لری رد وجرح ایده‌بیلمك فرصتنی بو سایه‌ده بوله‌جقلردر .

اثرك اصلنده بزم حرمت ایتدیکمز اسملردن صوکره
استعمالی معتاد اولان الفاظ احترامیه بالطبع یوقدر . بن ده
کندیلکمدن علاوه ایتمه‌دم . چونکه بو بر ترجمه‌در . ایچنه
کندیلکمدن علاوه‌لر یاپمغه قالقه‌جق اولورسه‌م اثرك سیمای
خصوصیسی غائب اولور ، ماهیتی تحریف ایدیلیر. قارئلرمدن،
بنم بو راده بر نوع ایلچی وضعیتنده اولدیغمی کوز اوکنده
طوتمالرینی و «ایلچی‌یه زوال یوقدر» سوزیله من القدیم اظهار
ایدیلن مساعده‌کارلق حسندن آیرلمامالرینی رجا ایده‌رم .

استانبول - ایلول ، ١٩٢٤

حسین جاهد

٦

Sayfa 5

Bismillahirrahmanirrahim

Çevirenin Sözleri

İslâm tarihini bile Avrupa dillerinde yazılmış eserlerden çevirmek zorunda kalmak çok acı bir şey. Umarım bu üzücü durum, bizi çalışmaya yöneltecek birer unsur hizmeti görür. Bir yabancı tarafından yazılmış İslâm Tarihi, bizim geleneksel ve dinsel bakış açımızdan uzak kaldığı için, bu eseri tercüme edip etmemekte bir hayli tereddüt ettim. Fakat eserin sahip olduğu büyük bilimsel değeri ve dilimizde bir İslâm tarihinin bulunmayışı, kararsızlığımı giderdi.

Bu eser, Avrupa'da yazılmış en mükemmel, mümkün olduğu kadar tarafsız ve faydalı bir tarihtir. Yazar, olaylara bir Avrupalı bilim adamı gözüyle bakmıştır. Bundan dolayı, duygu ve düşüncelerimizi incitebilecek noktaları vardır.

Fakat, eserin bu yönleri dikkate alınmazsa sırf tarihe ait olan kısımlardan sağlayacağımız yarar pek büyüktür.

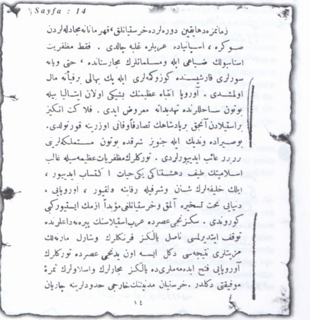
Ben yalnızca bu faydayı göz önünde tuttum. Eserin gerekli yerlerine, bazı notlar ekleyerek, yazarın bizim gelenek ve inançlarımıza ters düşen kimi açıklamalarını çürüterek reddetmeyi çok isterdim. Fakat kendimde bu gücü göremediğim için bu görevi bilim adamlarına bırakıyorum. İtalyanca yazıldığı için İslâm bilginlerince bilinmeyen bu önemli bilimsel eseri dilimize hiçbir noktasını değiştirmeden -hatta hatta kimi nezaket sınırlarını aşan deyimleri bile koruyarak- harfi harfine tercüme etmekle, din bilginlerimize ayrıca bir hizmet ettiğime inanıyorum. Çünkü aleyhimizdeki görüşleri çürüterek reddebilme fırsatını bu sayede bulacaklardır.

Eserin orjinalinde, bizim hürmet ettiğimiz isimlerden sonra kullanılması alışkanlık haline getirilen saygı ve dua cümlecikleri doğal olarak yoktur. Ben de kendiliğimden eklemedim. Çünkü bu bir tercümedir. İçine kendiliğimden eklemeler yapmaya kalkacak olursam

eserin özgünlüğü kaybolur, içeriği değişir. Okuyucularımdan, benim burada bir tür elçi durumunda olduğumu göz önünde tutmalarını ve "elçiye zeval yoktur" sözünün anlamına uygun olarak, bana da hoşgörü göstermelerini rica ederim.

İstanbul- Eylül, 1924

Hüseyin Cahit

Sayfa : 14

زمانمزه دها یقین دوره لرده خرستیانلق، قهرمانانه مجادله لردن

صوکره ، اسپانیاده عربلره غلبه چالدی . فقط مظفریت

استانبولك ضیاعی ایله ومسلمانلرك مجارستانده ، حتی ویانه

سورلری قارشیسنده کوزوکمه لری ایله پك بهالی برفیأته مال

اولمشدی . آوروپا انتباه عظیمنك بشیکی اولان ایتالیا بیله

بوتون ساحللرنده تهدیدانه معروض ایدی . فلاکت انکیز

براستیلادن آنجق برپادشاهك تصادفاً وفاتی اوزرینه قورتولدی.

بوصیراده ونديك ايله جنوز شرقده بوتون مستملكه لريني

برر برر غائب ایدیورلردی . تورکلرك مظفریات عظیمه سیله غالب

اسلامیتك طیف دهشتناکی یکی حیات ا کتساب ایدیور ،

ایلك خلیفه لرك شان وشرفیله رقابته دالقیور ، آوروپایی ،

دنیایی تحت تسخیره آلمق وخرستیانلغی مؤبداً ازمك ایستیور کبی

کورونیدی . سکزنجی عصرده عرب استیلاسنك پیره نه داغلرنده

توقف ایتدیرلمسی ناصل یالکز فرنکلرك وشارل مارتهلك

مزیتلری نتیجه سی دکل ایسه اون یدنجی عصرده تورکلرك

آوروپایی فتح ایده مه ملری ده یالکز مجارلرك واسلاولرك ثمرهٔ

موفقیتی دکلدر . خرستیان مدنیتنك خارجی حدودلرینه چارپان

١٤

Sayfa : 15

شدید دالغەلر ، سونمکە مهیا داخلی اختلاجات عظیمەنك صوك
رعشەلری ایدیلر .

فقط، تورکیەنك داخلی انحطاطی آوروپادەکی محاربات عسکریەیە
نهایت ویردیسەدە، خرستیانلر بو کون حالا دوام ایدن اوبطی استرداد
ایشنە و مجادلەیە تکرار باشلادیلرسەدە مظفریت کونی
هنوز اوزاقدر .

صوك محاربەدە یونانلیلرك عدم موفقیتنە وبالقانلردە دائمی
اغتشاشانە کلنجەیەقدر شرق مسئلەسنك بوتون تاریخ جدیدی،
بك دوغرو اولمایان بر تعبیر ایلە« خستە آدم » دینلن حکومتك
هنوز نەقدر چوق بر قوۀ حیاتیەیە مالك اولدیغنی اثبات ایدر.
اون دوقوزنجی عصر نهایتندە یونانلیلرك مغلوبیتی مسلمان
مدنیتی قارشیسندە خرستیان مدنیتنك یکی بر رجعتنی افادە
ایتدی و مسلمان قوملرینك ذکی رؤسا ادارەسی آلتندە
شرقدەکی متردی خرستیانلردن عسکرلکجە الآن نە قدر
قوتلی اولدقلرینی ثبات ایلەدی .

اون اوچ عصردن فضلە بر تاریخك شو غایت مختصر
و سطحی خلاصەسی آوروپا ایلە مسلمان شرق آراسندەکی
مناسباتی تدقیق ایچون موجود اولان مختلف صفحەلردن یالکز
ریی کوستریر. بوراده اوزون اوزادی یە ایضاحاتە کیریشمەمك
ایچون دها مهم اولان سائر صفحەلردن بحث ایتمك ایستەمدم.
مسلمان مدنیت وتاریخنك تدقیقی نەقدر حائز اهمیت اولدیغنی

Sayfa : 16

او صورتلە اثبات ایتمك پك قولای اولوردی.

Sayfa 14

Zamanımıza daha yakın devrelerde Hristiyanlık, kahramanca mücadelelerden sonra, İspanya'da Araplara üstün geldi. Fakat bu zafer, İstanbul'un kaybedilmesi ve Müslümanların Macaristan'da, hatta Viyana surları karşısında gözükmeleri ile çok pahalıya mal olmuştu. **Avrupa'daki büyük uyanışın beşiği olan İtalya bile bütün sahillerinde tehdite maruz idi. Felaketi andıran bir istilâdan ancak bir padişahın tesadüfen vefatı üzerine kurtuldu. Bu sırada Venedik ile Ceneviz, Doğu'da bütün sömürgelerini birer birer kaybediyorlardı.** Türklerin büyük zaferi ile İslâmiyet uykudan uyanarak yeni bir hayat buluyor, ilk halifelerin şan ve şerefiyle rekabete kalkıyor, Avrupa'yı, dünyayı etkisi altına almak ve Hristiyanlığı sonsuza kadar ezmek istiyor gibi göründü. **Sekizinci asırda Arap istilâsının Pirene dağlarında durdurulması nasıl yalnız Frankların ve Şarl Martel'in meziyetleri sonucu değil ise; on yedinci asırda Türklerin Avrupa'yı feth edememeleri de yalnız Macarların ve Slavların başarıları değildi.** Hristiyan medeniyetinin dış sınırlarına çarpan **[Sayfa 15]** şiddetli dalgalar, sönmeye yüz tutmuş büyük iç çalkantıların son çırpınışları idiler.

Fakat, Türkiye'nin güçten düşmesi Avrupa'daki savaşları sona erdirdiyse ve Hristiyanlar bugün kaybettikleri yerleri yavaş yavaş geri almak için mücadeleye tekrar başladılırsa da, zafer günü henüz uzaktır.

Son savaşta Yunanlıların başarısızlıklarına ve Balkanlarda devam eden karışıklıklara gelinceye kadar -Şark Meselesi ya da pek doğru olmayan bir tanımlama ile "hasta adam" denilen- Osmanlı Devleti ayakta kalabilecek güce sahipti. **Ondokuzuncu asır sonlarında Yunanlıların yenilgisi, Müslüman medeniyeti karşısında Hristiyan medeniyetinin yeni bir geri çekilmeyle karşı karşıya kaldığını gösterdi ve Müslüman kavimlerinin zeki yöneticilerinin idaresi altında Doğu'daki Hristiyanlardan askerlik açısından hâlâ ne**

kadar kuvvetli olduklarını ispat etti.

On üç asırdan fazla bir tarihin, gayet sınırlı ve yüzeysel özeti, Avrupa ile Müslüman Doğu arasındaki ilişkileri araştırmak için mevcut olan çeşitli aşamalardan yalnız birini gösterir. Burada uzun uzadıya açıklamaya girişmemek için daha önemli olan diğer gelişmelerden bahsetmedim. **Müslüman medeniyet ve tarihinin araştırılmasının ne kadar önem taşıdığını o suretle kanıtlamak çok kolay olurdu.**

Sayfa : 21

بوبزم زمانمز ایچون بر مدار .شرفدر .
دینلر تدقیق ایدلدیکی زمان اك زیاده حائز اهمیت اولان
موضوع دائماخرستیانلقدر . فقط اسلامیتك‌ده ایکنجی
موقعی احراز ایتدیکی غیر قابل انکاردر . علم ، منور
ذوات آراسنده دین محاربانندن تولد ایدن تعصب روحی
سوندورمشدر. اوصورتده که،عصری تحریات‌تاریخیه‌ده‌اویوکسك
دنی واخلاقی مفکوره‌لری هدم وتخریب‌ایتمك شویله‌دورسون
بالعکس بزم تسلمزك فکرتحلیلی حقیقت قصوانك ممتنع‌الوصول
ماهیتنی تأیید ایتمك ایسته‌مش ، اسکی زمانلرك اخلاقی ودینی
ایجاباتنك محصولی اولان هردورلو عنعنوی ومشکوك عناصری
کندندن تبعیدایده‌رك «مفهوم‌علوی»یی روح علمی‌یه دهاموافق
تمللر اوزرینه استناد ایتدیرمشدر . بوقبیل تدقیقات آراسنده
اسلام تاریخنك تدقیقی بر اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر . چونکه
موسی حقنده برچوق حقیقی وثائق عرض ایدن یکانه دین،
اسلامیتدر . بوندن دولایی عمومیتله بوتون دینلرك تولدی

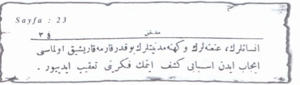
Sayfa : 22

كيفيتى بالواسطه پك چوق تنوير ايلر وخرستيانلق كنديسندن
آلتى عصر مقدم اولمقله برابر، مشابهت طريقيله، ايلك خرستيانلغك
بعض مظلم نقطه‌لرينك آكلاشلماسنه‌ده ياردیم ايده‌بيلير .

كرك عيسا كرك محمد جاهل و هر دورلو يكيلكه دشمن
كيمسه‌لر آراسنده يكى بر دين نشر ايتديلر، قديم ومحترم بر طاقم
عنعناته تجاوز ايلديلر، غايت عظيم منافع معنويه وماديه‌يه ضررلر
ويرديلر. هر ايكيسى ده دنياده بر انقلابه يول آچديلر. هر ايكيسى ده
كنديلرنده حس دينى سائرلرينه نسبتله ذى نفوذ اولان اقوام
ساميه آراسنده نشر ايمان ايتديلر . مع مافيه، عيسانك وظيفهٔ
خلاصكارانه‌سى كثيف ظلمتلرله محاط قالديغى وانجيللر بونلرى
ناقص صورتده تنوير ايتديكى حالده محمدك حيات رسالتى يالكز
قسماً حقيقى فقط هپسى ده غايت مهم و جالب دقت بر يمين
عنعنات ايله اخلافه معلوم اولمشدر . عصرى بر مورخ ايچون
محمد آرتق بر ابن شيطان دكلدر. (برنجى كتاب، برنجى باب
(Recueil des histoires des croisades, vol, III
G.di Tiro) جهنمك دهشتلرينى تزييد ايچون انسانلرى آلداتمش بر
آدم دكلدر. رد وجرح ايديلمه‌سى ايجاب ايدن بر يالانجى دكلدر .
بالعكس صوك درجه‌ده حائز اهميت بر وثيقهٔ انسانيدر ، خرستيا-
نلقدن صوكره تاريخ عالمده الك عظيم انقلاب اخلاقى وسياسى
توليد ايتمش دينى بر سيسته‌مك مؤسسيدر .

عصرى علم ، اقوام آراسنده‌كى بوقدر عظيم هيجانلرى ،

۲۲

Sayfa : 23

§ ٣ — مدخل

انسانلرك، عنعنه‌لرك و كهنه‌مدنيتلرك بوقدر قارمه‌قاريشيق اولماسى ايجاب ايدن اسبابى كشف ايتمك فكرينى تعقيب ايديور .

Sayfa 21

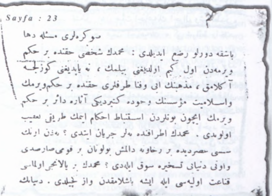
İslâm dininin eleştirel bir şekilde incelenmesi, Hristiyanlığın kökenlerinin bilimsel olarak eleştirilmesiyle birlikte gelişim göstermiş olması dikkat çekicidir. Bu araştırmaların her ikisinde de eleştirenler dikkatli davranmışlar ve bilimsel bir tarafsızlık göstermişlerdir. Bu bizim dönemimiz için bir şeref kaynağıdır. **Dinlerin incelenmesinde önceliği, her zaman Hristiyanlık alır. Fakat bu incelemelerde ikinci sırayı İslâmiyet'in aldığı da inkâr edilemez.** Bilim, aydınlar arasında din savaşlarından kaynaklanan tutucu ruhu söndürmüştür. Bu nedenle, çağdaş tarih araştırmaları, sadece yüksek dinî ve ahlâkî anlayışları ortadan kaldırmakla kalmamış; **bizim neslimizin ulaştığı gerçekleri de kabul etmeyerek, eski zamanların dinî ve ahlâkî gereklerinin ürünü olan her türlü geleneksel ve şekilci unsurları kendisinden uzaklaştırmış ve dinsel inanışları değil, bilim ruhunu esas almıştır.**

Yapılan bu incelemeler arasında İslâm tarihi incelemesi özel bir öneme sahiptir. Çünkü kurumları konusunda bir çok gerçek belge ortaya koyan tek din İslâmiyettir. Bundan dolayı genellikle bütün dinlerin ortaya çıkış **[sayfa 22]** özelliklerini doğrudan doğruya aydınlatır ve Hristiyanlık kendisinden altı yüzyıl önce gelmesine karşın benzetmeler yoluyla ilk Hristiyanlığın kimi karanlık noktalarının anlaşılmasına da yardımcı olabilir.

Gerek İsa, gerekse Muhammed cahil ve her türlü yeniliğe düşman kimselerin arasında yeni bir din yaydılar. Eski ve saygın bir kısım geleneklere saldırdılar. Oldukça büyük bir maneviyata ve maddiyata zarar verdiler. Her ikisi de dünyada bir devrime yol açtı-

lar. Her ikisi de kendilerinden daha nüfuzlu Samîyye kavimleri arasında dinlerini yaydılar ve iman ettiler. Bununla birlikte, İsa'nın kurtarıcılık görevi yoğun zulümlerle kesintiye uğradı. İnciller bu süreci eksik biçimde aydınlattığı halde, Muhammed'in yaşam öyküsü kısmen gerçek ancak, tümü de oldukça önemli olan bir yığın gelenek ile halifelere intikal ettirilmiştir. **Çağdaş bir yazar için Muhammed, artık bir şeytanoğlu değildir (birinci kitap, birinci bab, Recueil des histoires des croisades, vol III G.di. Tiro). Cehennemin korkularını arttırmak için insanları aldatmış bir kişi değildir. İnkâr edilmesi ve çürütülmesi gereken bir yalancı da değildir. Tam tersine son derece öneme sahip bir insanlık belgesidir. Hristiyanlıktan sonra dünya tarihinin en büyük ahlâk ve siyaset devrimini gerçekleştiren bir dinî sistemin kurucusudur.**

Çağdaş bilim, kavimler arasındaki bu kadar büyük heyecanları, **[Sayfa 23]** insanların, geleneklerin ve köhne uygarlıkların bu kadar karmakarışık olmasını gerektiren sebepleri keşfetmek fikrini takip ediyor.

Sayfa : 23

دوکره‌لری مسئله دها

باشقه دورلو رضع ایدیلدی : محمدك شخصی حقنده بر حکم

ویرمه‌دن اول کیم اولدیغنی بیلمك ، نه یاپدیغنی کوزلجه

آکلامق ، مذهبنك ابی وقنا طرفلری حقنده بر حکم‌ویرمك

واسلامیت مؤسسنك وجوده کتیردیکی آثاره دائر بر حکم

ویرمك ایچون بونلردن استنباط احکام ایتمك طریقی تعقیب

اولوندی . محمدك اطرافنده نه‌لر جریان ایتدی ؟ نه‌دن اونك

سسی عصرده بر رخاوته دالمش بولونان بر قومی صارصدی

واونی دنیانی تسخیره سوق ایله‌دی ؟ محمدك بر یالانجی اولماسی

قناعت اولیه‌سی ایله ایشه باشلامقدن واز کچیلدی . دنیانك

Sayfa : 24

یوزی دکیشدیرن بر ایمانی اغفال دیه تلقی ایتمه‌نك ممکن اولامایه‌جغی تسلیم ایدیلدی . پیغمبرك نشر ایتدیکی دینك قلب بشرده درین بر تلی اهتزازه کتیرمش اولدیغی وپیغمبرك سسی سونوب کیتدیکی حالده اون اوچ عصر صوکره الآن بویوك بر شدتله او اهتزازی حصوله کتیردیکی حس اولوندی .

مع‌مافیه بو قبیل بر تحریات ایچون اساس اوله‌رق یالکز محمدك شخصنی آلمقله ینه خطایه دوشولیوردی . بو ، تحری‌ٔ حقیقه صنعی صورتده بر مانعه احداث ایتمکدی . تاریخی وقعه‌لری «تشخیص» ایتمك یعنی هر شیئك سببنی ومنشأنی بر آدمه ارجاع ایده‌رك دها مهم بر چوق عناصری اهمال ایله‌مك انسانلرده بر سوق طبیعی ایجاباتندر . دها زیاده حائز اهمیت اولان بو عناصر ایسه موضوع بحث اولان کمسه‌یه ساحهٔ فعالیت تشکیل ایدن هیئت اجتماعیه‌نك احوال وشرائطدر . صوکره‌ده ، بو هیئت اجتماعیه‌نك نه کبی شرائط داخلنده پیغمبرك ایلك تلقیناتنی بطی بر تکامل ایله تعدیل وتوسیع ایتمش اولدیغنی آراشدیرمق اقتضا ایدر . بویوك حادثاتی تولید ایدن شی یالکز بر آدم دکلدر ، بوتون مزیتلری وقصورلری ایله برلکده بوتون هیئت اجتماعیه‌در . شخصی حقنده‌کی تدقیقاتی منسوب اولدیغی ، داخلنده اجرای فعالیت ایتدیکی هیئت اجتماعیه حقنده‌کی تدقیقاتدن آییراماز . بك آز یاخود هیچ درجه‌سنده تحصیل کورمش بر آدمك یدنجی عصرده‌کی مدینه

٢٤

Sayfa : 25

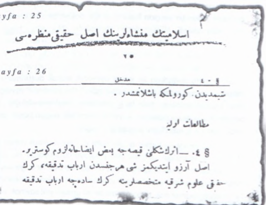
كبى جاهل وابتدائى بر محيط ايچنده قيصه حياتنك بوتون دنيايه
شامل بر انقلاب ايچون اك مهم واك اصلى بر عامل اولابيلهـ
جكنى اثباته قالقيشهق انسانى بهمه‌حال خطايه سوق ايده‌جك
واثباتى غايت مشكل اوله‌جق بر دعوادر . فى الحقيقه بواوقدر
مشكل بر دعوا ايدى كه بوكا تشبث ايدنلر اسباب ووقايعك مفقود
اولديغى يرلرده بو نقصانى خياللريله تلافى مجبوريتنده قالديلر .

Sayfa 23

Sonraları sorun daha başka türlü açıklandı. Muhammed'in kişiliğine ilişkin bir yargıya varmadan önce kim olduğunu bilmek, ne yaptığını daha iyi anlamak, mezhebinin iyi ve kötü yönlerine ilişkin bir yargıda bulunmak ve İslâmiyet kurumunun ortaya koyduğu esere ilişkin bir yargıda bulunmak için dolaylı bir sonuç çıkarmak yolu izlendi. Muhammed'in çevresinde neler oldu? Neden onun sesi uyuşukluğa dalmış bulunan bir kavmi sardı ve onu dünyayı ele geçirmeye yöneltti? Muhammed'in bir yalancı olduğuna yönelik daha önceki kanılarla işe başlamaktan vazgeçildi. Dünyanın [Sayfa 24] **yüzünü değiştiren bir imanı aymazlık olarak düşünmenin mümkün olamayacağı gerçeği kabul edildi. Peygamberin yaydığı dinin insanlık kalbinde derin bir iç rahatlama sağlamış olduğu ve peygamberin ölümünden on üç yüzyıl sonra bile bugün büyük bir yoğunlukta o iç rahatlığını sağladığı anlaşıldı.**

Bununla birlikte bu türden araştırmalar için temel olarak yalnızca Muhammed'in kişiliğini almakla yine yanılgıya düşülüyordu. Bu durum, gerçeklerin araştırılmasına yapay bir biçimde belli bir engel koymaktı. Tarihi olayları "teşhis" etmek yani her şeyin nedenini, kökenini bir adama dayandırarak, daha önemli birçok unsuru yok saymak, in-

sanlarda bir tür doğal yönelimin gereklerindendir. **Daha çok öneme sahip olan bu unsurlar ise, söz konusu kimseye faaliyet alanı oluşturan toplumun durum ve koşullarıdır. Sonra da bu toplumun ne gibi koşullar içinde peygamberin ilk öğretisini yavaş bir oluşumla doğrulatmış ve genişletmiş olduğunu araştırmayı gerektirir. Büyük olayı doğrulayan şey, yalnız bir kişi değildir. Bütün becerileri ve kusurları ile birlikte bütün toplumdur. Kişi hakkındaki öğretiyi, içinde etkinlik gösterdiği ve mensubu olduğu toplum hakkındaki araştırmadan ayıramayız.** Çok az ya da hiç düzeyinde bir öğretim görmüş bir adamın yedinci yüzyıldaki Medine [Sayfa 25] **gibi cahil ve ilkel bir çevre içinde kısa yaşamının, bütün dünyayı kapsayan bir devrim için en önemli ve en temel neden olabileceğini kanıtlamaya kalkışmak, insanı kesinlikle yanlışa yöneltecek ve kanıtlanması oldukça zor olacak bir iddiadır. Gerçekten de bu o kadar** zor bir iddia ki buna girişenler gerekçelerin ve olayların bilinmediği yerlerde, bu eksikliği telafi için hayale başvurmak zorunda kaldılar.

Sayfa : 25

اسلامیتك منشالرینك اصل حقیقی منظره‌سی

۲۵

Sayfa : 26

§ ٤ - مدخل

شیمدیدن. کورولمکه باشلامشدر .

مطالعات اولیه

§ ٤. — اثرك شکلی قیصه‌جه بعض ایضاحاته لزوم کوستریر. اصل آرزو ایتدیکمز شی هرجنسدن ارباب تدقیقه، کرك حقیقی علوم شرقیه متخصصلرینه کرك ساده‌جه ارباب تدقیقه

Sayfa : 26

اسلامیتك بدایت ظهورندن عثمانلی تورکلرینك باربار جهالتی
وازیجی ظلمی آلتنده اسلامیت حرثنك بوغولوب قالماسنه قدر
اسلام اقوامنه تعلق ایدن بوتون معلومات تاریخیه یه امین وقولای لقله
قابل وصول بر منبع عرض وتأمین ایتمكدن عبارتدی.

Sayfa 25

İslâmiyet'in kökenlerinin asıl gerçek görüntüsü [Sayfa 26] şimdilerde görülmeye başlamıştır.

İlk Değerlendirmeler

Eserin şekli kısaca bazı açıklamaları gerektirir. Asıl istediğimiz şey, her alandaki uzman araştırmacılara, gerek gerçek Doğu bilimleri uzmanlarına, gerekse sadece uzman araştırmacılara **İslâmiyet'in ortaya çıkışından Osmanlı Türklerinin barbar cahillikleri** ve ezici zulümleri altında İslâmiyet kültürünün boğulup kalmasına kadar olan süreçte, İslâm kavimlerini kapsayan bütün tarih bilgilerine güvenli ve kolayca ulaşabilecekleri bir kaynak sunmak ve temin etmekten ibarettir.

Sayfa : 32

دیكر طرفدن ، محمد ایله نشر ایتدیكی دین
آراسنده‌كی رابطه اوقدر صیقی و صمیمیدر كه بر اسلام تاریخی
یازوب‌ده بوكا مدخل اولمق اوزره پیغمبر حقنده‌كی عنعنه‌لرك
خلاصه‌سندن مركب بر مقدمه علاوه ایتمه‌مك بر خطا یاخود
بر نقصان تشكیل ایدردی ظننده‌یم . بونك ایچون مختصراً
و صرف مقایسه فكریله اك مهم احادیثی طوپلادم ونوطلرده
بوكون تقریباً ایكی یوز میلیون خلق طرفندن حرمتله

Sayfa : 32

یاد ایدیلن بو خارق العاده آدمک منشاء ومصدری اولان شرائط
خصوصیه‌نک ، وظیفهٔ رسالتنک ، حیاتنک واضح صورتده
آکلاشلماسنه پك صمیمی صورتده مربوط مسائل مهمه‌یه پك
فضله نفوذ ایتمکه چالیشمقدن اجتناب ایتدم .
مکه‌دن مدینه‌یه فراردن اول محمده واجدادینه عائد اولان
بوتون معلومات تاریخدن زیاده منقبه‌یه عائددرلر .

Sayfa 32

Öte yandan, Muhammed ile yaydığı din arasındaki ilişkinin sıkı ve içten olması dolayısıyla, İslâm Tarihi yazıp da buna başlangıç olmak üzere peygamber hakkındaki söylencelerin özetinden oluşan bir giriş eklememek bir yanılgı ya da eksiklik oluşturur kanısındayım. Bunun için kısa olarak salt karşılaştırma yapmak düşüncesiyle en önemli hadisleri topladım ve notlarda bunun yaklaşık iki yüz milyon halk tarafından saygıyla anılan bu olağanüstü adamın kökeni ve kaynağıyla ilgili koşullara ilişkin olarak, peygamberlik görevinin, yaşamının açık bir biçimde anlaşılmasıyla sıkı sıkıya ilişkili önemli konulara yeterince girmekten kaçındım.

Mekke'den Medine'ye kaçışından önce Muhammed'e ve atalarına ilişkin bütün bilgiler tarihten çok menkıbeye dayalıdır.

Sayfa : 33

ایلریده
وقتلرینی و قابلیتلرینی شرق معمای ابدیسنه ، عرقزك ایلك
قرارکاهی و ایمانلرمزك ، قانونلرمزك ، اخلاقمزك مهد ظهوری
اولان اسرار الود اسیایه حصر ایده‌جك ذاتلره مفید اولمق
کی دها متواضعانه بر ایش ایله اکتفا ایتدم .

Sayfa 33

İleride zamanlarını ve yeteneklerini Doğu'nun sonsuz gizlerine, ırkımızın ilk karârgahı ve imanımızın, yasalarımızın ve ahlâkımızın ilk ortaya çıktığı sırlar ülkesi Asya'ya adayacak kişilere bir anlam ifade etmesi bakımından daha alçak gönüllü bir işle yetindim.

Sayfa : 136

قدیم عربلرك اجدادك خاطره‌لرینی صحیح و محقق صورتده
ذهنلرنده طوتمالری ، قبیله‌لرك شجره‌سی حقنده خصوصی
بر تدقیقاتده بولونمالری یعنی سپره‌نكرك بك دوغرو اوله‌رق
سویله‌دیكی وجهله ، عائله‌لرك بر مخزن اوراقنی طوتمالری هجرتك

Sayfa : 137

برنجی وایكنجی عصرده اسلام علماسی طرفندن ایجاد ایدیلن
برچوق شجره معلوماتنی ایضاح ایتمك ومحق كوسترمك اوزره
اویدورلمش برماصالدن عبارتدر [١] . بوماصاله قارشی دها
اول سپره‌نكر (DasLeben des Muhammed ، III, ،
صحیفه CXXVI ومتعاقب صحیفه‌لر) بیوك برقوتله وقناعت بخش
برچوق دلائل ایله هجوم ایتمشدی . یكی تحریات ، محمدك بوقدیم
ترجمهٔ حال نویسنك مطالعه‌سنده‌كی اصابتی اثبات ایتمشلردر .
سپره‌نكر ، غولدزیهر طرفندن ده قبول ایدیلمش (.Muh. Stud
، I ، صحیفه ١٨١) بر فكردن حركت ایدر . بوده عربلرك علم
انسابنك خلیفه عمر زماننده بوتون مسلمانلری برطاقم اصحاب
معاش و مخصصاته آیرمق لازم كلدیكی زمان باشلامش اولماسندن
عبارتدر . ایلریده بوموضوعه مفصلاً عودت ایده‌جكز .

Sayfa : 137

تخصصاته مستحق اولابيلمك ايچون يالكز مسلمان اولديغنى
اثبات ايتمك كافى دكلدى . كافرلره قارشى حربده قوللانيلان
ياخود دشمن مملكتنده عسكرى بر مستملكه حالنده اقامه ايديلن
(كوفه ، بصره ، الخ .) عرب قبيله‌لرندن برينه منسوب
اولديغنى اثبات ايتمك اقتضا ايلردى . تخصيصات آلانلرك
كافه‌سى هپ اسلام عسكرى ايديلر. قبيله‌لر مقدارينه كوره صنفلره
آيرلمشلردى . يعنى صرف قان رابطه‌سنه كوره بولشديرلمشلردى.
بوطرز بر معاش تخصيصى بويوك بر حساب اصولنه ، اوزون
اوزون اسامى دفترلرينك تنظيمنه لزوم كوستردى . بودفترلر

١٣٢

Sayfa : 138

وفات وعلاوه قيدلرى يورودلمك صورتيله كونى كوننه وقايعى
تعقيب ايده‌بيله‌جك برحالده بولونديرلدى ايشته بولزوم علم
انسابى توليد ايتدى . منشألرك واجدادك تحريسى درين بر موضوع
تدقيق تشكيل ايله‌دى. قديم عرب احوالنى واسكى زمانلرك
خاطره‌لرينى تفحص ايتمك ايچون بر واسطهٔ تشويق اولدى
وعينى زمانده هر دورلو ايجاد واختراع ايچون قولاى بر ساحه
آچدى .

Sayfa 136

Eski Arapların atalarının anılarını, açık ve kesin bir biçimde belleklerinde tutmaları, kabilelerin soy kütükleri hakkında özel bir araştırmada bulundukları hususu, Sprenger'in oldukça doğru olarak söylediği gibi, ailelerin bir belgeler hazinesi tuttukları konusu, hicretin **[Sayfa 137]** birinci ve ikinci yüzyılında İslâm bilginleri tarafından yazılan birçok soy kütüğü bilgilerini açıklamak ve onların doğru olduklarını göstermek için uydurulmuş **bir masaldan başka** bir şey değildir. Bu masala karşı çok önceden Sprenger (Das Leben des Muhammed, III. sayfa, cxxvı ve izleyen sayfalar) çok güçlü ve inandırıcı birçok kanıtla saldırmıştır. Yeni araştırmalar Muhammed'in bu eski biyografi örneğinin değerlendirmesindeki isabeti kanıtlamışlardır. Bu görüş Sprenger, Goldziher tarafından da benimsenen (Muh. Stud. I, sayfa 181) bu düşünceden yola çıkar. **Bu da Arapların (ilm-i ensab) soy bilimlerinin Halife Ömer zamanında bütün Müslümanları ve bir takım ashabâ, maaşa ve ödeneğe bağlamak gerektiği zaman başlamış olmalıdır.** İleride bu konuya ayrıntılı olarak döneceğiz. Ödenek almaya hak kazanabilmek için yalnız Müslüman olduğunu kanıtlamak yeterli değildi. Kâfirlere karşı savaşda kullanılan ya da düşman bir ülkede askerî bir sömürge durumuna getirilen (Kufe, Basra, ilh.) **Arap kabilelerinden birine bağlı olduğunu kanıtlamak gerekliydi.** Ödenek alanların tamamı İslâm askeriydi. Kabileler sayılarına göre sınıflara ayrılmışlardı. Yani sırf kan bağına göre birleştirilmişlerdi. Bu şekildeki bir maaş ödeneği büyük bir hesap yöntemine göre **uzunu uzun esamî defterlerinin düzenlenmesini gerektirdi.** Bu defterler **[Sayfa 138]** ölüm ve ek kayıtlar yapılmak suretiyle günü gününe olayları izleyebilecek bir şekilde bulundurulurdu. İşte bu gereklilik, soy bilimini ortaya çıkardı . Bu durumda kökenlerin ve ataların araştırılmasını, derin bir inceleme konusu haline getirdi. **Eski Arapların durumunu ve eski zamanların anılarını iyiden iyiye incelemek için bir teşvik unsuru oldu** ve aynı zamanda her türlü buluş ve keşif için kolay bir alan ortaya serdi.

Sayfa : 139

مشهور حديث عالمى ابو هريره حقنده ده
عينى حال وارددر (§ ۳۲نجى فقره ، ۲نجى نوطه باقكز) .
بوتون بونلردن دها غريب اولمق اوزره ، محمد اسمنك ده
پيغمبرك اصل اسمى اولمايوب بر لقب اولماسى واصل اسمنك
اونوتولمش بولونماسى كى غريب بر وقعه قارشيسنده يز(مدخلك
§ ۱۲٤نجى فقره سنك ۱نجى نوطه نه باقكز). بوكا بكزر دها
بر چوق مثاللر كوستره بيله جكمز حالده اختصاره رعايةً صرف
نظر ايديورز .

Sayfa 139

Ünlü hadis bilgini Ebu Hureyre hakkında da aynı durum söz konusudur (32'nci madde, 2'nci nota bakınız). Bütün bunlardan daha garibi, **Muhammed adının da peygamberin asıl adı değil, bir lâkâbı olması ve asıl adının unutulmuş bulunmasıdır. Bu bakımdan garip bir olayla karşı karşıyayız** (Medhalin 124'üncü maddesinin 1'inci notuna bakınız). Buna benzer daha birçok örnek gösterebilecek durumda olmamıza karşın, sözü fazla uzatmamak için kısa kesiyoruz.

Sayfa : 141

انسابك ترتيب وتشكيلى ده
سيره نكرك قبول ايتديكى امرادار ه اجباباتندن باشقه عبرانيلرك
ادعا ايديلن نجابت لاهوتيه سنه فائق دكل ايسه ده هر حالده
مساوى اولان عرب عرقنك نجابت لاهوتيه سنى اثبات ايتمك
وبوصورتله صورت خصوصيه ده محمدك پيغمبر صفتيله وصورت

Sayfa : 141

عموميه‌ده عرب قومنك محمد واسطه‌سيله اعلان ايديلن امر
الهينك اجرا مأموری صفتيله ايفا ايتدكاری وظيفهٔ عظمايی
بوتون دنيا مواجهه‌سنده محق كوسترمك ضرورت مبرمه‌سندن
نشئت ايتمشدر.

Sayfa 141

Soy kütüğünün düzenlenmesi ve oluşturulması da, Sprenger'in kabul ettiği gibi yönetimin bir emri olmasının yanı sıra, iddia edildiği üzere, İbranî soyunun kutsallığına üstün değilse bile, her halde eşiti olan Arap soyunun kutsallığını kanıtlamak ve böyle özel bir yöntemle, Muhammed'in peygamber niteliğine sahip olarak, genel anlamda Arap kavminin, Muhammed aracılığıyla ilân edilen Tanrı emrinin uygulayıcı görevlisi olarak yerine getirdiği büyük görevi, bütün dünyanın gözünde kaçınılmaz bir zorunluluk olarak göstermek düşüncesinden ileri gelmiştir.

Sayfa : 142

اسلاميتده‌ده كذلك ايی هضم ايديلمه‌مش خاخام عنعناتنك
محصولی اولان عينی تمايل وجود بولمشدر . محمدك عائله‌سندن
دها اصيل بر عائله اولامايه‌جغنی و بوندن دولايی، اللهك كنديسنه
بر پيغمبر انتخاب ايدركن، نبوت كی بر نعمت عظمايی عربلر
آراسنده اك اصيلنه ، دوغرودن دوغرويه ابراهيمك نسلندن
كلن برينه بخش ايتديكنی اثبات ايتمك ايسته‌ديلر . ايكنجی
درجه‌ده‌كی بوش تفرعاته اهميت ويرمكسزين غايه‌سنه دوغرو
ملا تردد يورور عملی بر ادم اولان محمد هيچ بر زمان بويله بر شرف
ادعاسنه قالقمامشدر . محمد ، وظيفه‌سنك حقيقی والله نامنه

Sayfa : 142

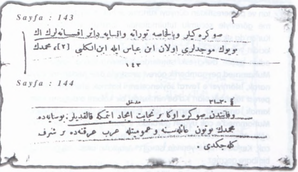
سوز سویله‌مکده‌کی حقی تصدیق وتسلیم ایدیلرسه بونکله
اکتفا ایدردی. تلمیذلرندن بوحقك تسلیمنی طلب واستحصال
ایتدی . خاتم‌النبیین صفتیله کندیسنك بوحقی تسلیم اولوندی.
فقط محمد هیچ برزمان براصالت‌حجتی طلب ایتمکی ودامارلرنده

١٤٢

Sayfa : 143

٣٠ § — مدخل

عبرانی انبیاسنك قانی جولان ایتدیکنی ادعا ایله‌مکی عقلنه
کتیرمدی. حتی کرك کندیسنك کرك ابوینك وضیع حاللریله
افتخار بیله ایتدی . کندیسیله ابراهیم آراسنده موجود
اولان یکانه مناسبت، قرآنه نظراً ، هر ایکیسنك‌ده من‌طرف
الله . کناهدن وبتپرستلکدن دنیایی قورتاره‌جق حق‌دینی
نشرواعلان وظیفه‌سیله مکلف ایدیلمه‌لرندن عبارتدر . ابراهیم
واوغلی اسماعیل قرآنده صیق صیق ذکر ایدیلیرلر فقط
(بومهم نقطه پك شایان دقتدر) یالکز مدینه‌ده ترتیب
ایدیلن ، یعنی دها مؤخر اولان سوره‌لرده اسملری کچر .
دها قدیم اولان سوره‌لرده اونلرك اسملرینه تصادف اولونماز.
محمد ، وظیفهٔ رسالتی أثناسنده ، اسباب خصوصیه بناءً ،
اسلامیته تورات منقبه‌لرینی ادخال ایتمك ایسته‌مشدر. بربتپرست
معبدی اولان کعبه‌نك الهی برمنشائی اولدیغنی اثبات املنه
واصل اولمق ایچون ابراهیم واسماعیل منقبه‌سی محمده پك
مناسب کوروندی. II نجی سوره ١٢٥ – ١٢٧ ده ، ابراهیم
ایله اوغلی اللهك امرمخصوصیله کعبه‌نك بانیلری اولمق اوزره
ذکر ایدیلیرلر . فقط قرآنك هیچ برفقره‌سنده اسماعیلك
عربلرك جدی اولمق اوزره اسمی کچمز .

Sayfa : 143

صوكره كيلر وبالخاصه توراته واناجيله دائر افسانه لرك اك

بيوك موجدلرى اولان ابن عباس ايله ابن الكلبى [٢]، محمدك

١٤٣

Sayfa : 144

§ ٣٠-٣١ مدخل

وفاتندن صوكره اوكا بر نجابت اجداد اثباتنه قالقديلر. بوسايه ده

محمدك بوتون عائله سنه و عموميتله عرب عرقنه ده بر شرف

كله جكدى .

Sayfa 142

İslâmiyet'te de, iyi sindirilmemiş haham geleneklerinin ürünü olan aynı eğilim varolmuştur. Muhammed'in ailesinden daha soylu bir aile olamayacağı ve bundan dolayı, Allah'ın kendisini bir peygamber seçerken peygamberlik mührü gibi bir büyük nimeti Araplar arasındaki en soyluya, doğrudan doğruya İbrahim'in soyundan gelen birine verdiğini kanıtlamak istediler. İkinci derecedeki boş ayrıntılara önem vermeksizin amacına doğru duraksamaksızın yürüyen bir amelî adamı olan Muhammed, hiçbir zaman böyle bir şeref iddiasına kalkışmamıştır. Muhammed'in görevinin gerçek olduğu ve Allah adına söz söyleme hakkı kabul edilir ve benimsenirse, salt bununla yetineceği açıktır. Müminlerden bu hakkın teslim edilmesini istedi ve elde etti. Son peygamber sıfatıyla kendisinin bu hakkı teslim edildi. Ancak Muhammed hiçbir zaman bir soyluluk kanıtı istemeyi ve damarlarında [Sayfa 143] **İbranî soyunun kanının aktığını iddia etmeyi aklına bile getirmedi. Hatta gerek kendisinin, gerek ailesinin sıradan halleriyle gurur bile duydu.** Kendisiyle İbrahim arasında varolan tek ilişki, Kur'an'a göre, her ikisinin de Allah tarafından günah-

tan ve putperestlikten dünyayı kurtaracak hak dini yayma ve bildirme göreviyle sorumlu tutulmalarıdır. İbrahim ve oğlu İsmail Kur'an'da sık sık anılırlar, ancak (bu önemli nokta oldukça dikkat çekicidir) yalnız Medine'de düzenlenen, yani daha sonraki surelerde adları geçer. Daha eski surelerde onların adlarına rastlanılmaz. **Muhammed peygamberlik görevi sırasında özel nedenlere dayanarak, İslâmiyet'e Tevrat söylencelerini katmak istemiştir. Bir putperest tapınağı olan Ka'be'nin kutsal bir kökeni olduğunu kanıtlamak amacına ulaşmak için İbrahim ve İsmail söylencesi Muhammed'e çok uygun göründü.** II. sure 125-127'de, İbrahim ile oğlu, Allah'ın özel emri ile Ka'be'nin kurucuları olarak anılırlar. Ancak, Kur'an'ın hiçbir yerinde İsmail'in Arapların atası olduğuna dair bir ibare geçmez.

Daha sonrakiler ve özellikle Tevrat'a ve putlara ilişkin efsanelerin en büyük kaynakları olan İbn-i Abbas ile İbnü'l-Kelbi, Muhammed'in [Sayfa 144] **ölümünden sonra ona bir soyluluk icat etmeye kalktılar. Böylece Muhammed'in bütün ailesine ve genel olarak Arap ırkına bir onur gelmiş olacaktı.**

Sayfa : 146

جزیرةالعرب چوللرنده‌کی اهالی بو عقیم زحمتلره دائما
بیکانه قالمشلردر . بدویلرك دنیایه کلدکلری آندن اعتباراً
کوزلرینی قاپایه‌جقلری دقیقه‌یه‌قدر دائمی صورتده محکوم اولدقلری
مدهش حیات محرومیت واضطراب بدوی عربلرده حضری
وصرف فکری مساعی ایچون هیچ بر آرزو انکشاف ایتدیر-
مه‌مشدر. قادین ، شرقی ، ارتجالی شعر، حرب ، یغما، مواشی
ایله اشتغال ، مرعالری متصل تبدیل ، حواسی عنیف صورتده
تسکین، دشمن هجومی حقنده دائمی قورقو، سیاه چادر آلتنده

Sayfa : 146

بوغوجی صیجاق ایچنده او یوه رق کچیریلن و بدوی قرارگاهلرنده کی
آچلغك اضطرابا تنه اویقوده برچاره تسکین آرانان بوش کونلر:
ایشته بدویلرك مشغولیتلری ، دوشونجه لری . بونلر قدر انساب
شجره لری اعماله اوزاق شیلر یوقدر [۲] .

شیمدیکی بدوی عربلرك جغرافیائی ، مادی و معنوی شرائطی
محمدك معاصرلرینك ، آثوری و بابلی قراللری معاصرلرینك ،
و بلکه ده دها قدیم دورلرده کی عربلرك شرائطنك عینی اولدیغنی
نظر دقته عرض ایده جك اولورسه ق بو مطالعات موضوع بحث
اولان مسئله ایچون خصوصی برقیمت و اهمیت اکتساب ایدرلر.
جزیرة العربك جغرافیائی شرائطی او حالده درکه هیچ برواسطهٔ

۱٤٦

Sayfa : 147

مدخل § ۳۱

بشری بونی دکیشدیره مز. چولك خشین و شدید حیاتی هیچ
بر تحول قبول ایتمز . اوراده یاشامق ایسته ین ، موقعك غیر قابل
تحول ایجاباتنه قاتلانمق ، یا اونلره اویمق یاخود اولمك مجبوریتنده در.
بناءً علیه چول اویله بر تمادرکه یالکز بر جنسید انسان میدانه
چیقارابیلیر . بو جنسیدی تثبیت ایدر و دائمی صورتده لایتغیر ،
عصرلرك کذرانه رغماً غیر قابل تغیر بر حالده صاقلار .

Sayfa 146

Arabistan Yarımadası çöllerindeki halk, bu gibi sonuçsuz zahmetlere her zaman kayıtsız kalmıştır. Bedevîlerin dünyaya geldikleri andan itibaren gözlerini kapayacakları ana kadar her zaman mahkûm oldukları o korkunç yaşam yoksunluğu ve acı, Bedevî Araplarda korunma ve düşünmek için çaba gösterme isteğini ortaya çıkarmamıştır. Kadın şarkı söylemek, doğaçlama şiir, yağma, koyun ve keçi sürüleriyle geçinmek, otlakları sürekli değiştirmek, iklimin sert havasını yatıştırmak, düşman saldırısı hakkında sürekli korku duymak, siyah çadır altındaki boğucu sıcak içinde uyuyarak geçirilen bir yaşam ve Bedevî karargâhlarındaki açlığın acısından uyku ile yatıştırıcı bir çare aranan boş günler: İşte Bedevîlerin uğraşları ve düşünceleri. Bütün bunlar kadar soy kütükleri imaline uzak şeyler yoktur.

Şimdiki Bedevî Arapların coğrafi, maddî ve manevî koşullarının, Muhammed'in çağdaşı uygarlıkların, hatta Asur ve Babil kralları uygarlıklarının ve belki de daha eski dönemlerdeki Arapların koşullarının aynı olduğu dikkate alınacak olursa, bu değerlendirmeye konu olan sorun için özel bir değer ve önem kazanırlar. Arap Yarımadası coğrafyasının koşulları öyle bir durumdadır ki hiçbir beşerî [Sayfa 147] vasıta bunu değiştiremez. Çölün haşin ve şiddetli hayatı, hiçbir değişikliği kabul etmez. Orada yaşamak isteyen, yerinin değişiklik kabul etmezliğinin gereklerine katlanmak, ya onlara uymak ya da ölmek zorundadır. **Dolayısıyla çöl öyle bir yerdir ki yalnız bir tür insan ortaya çıkarabilir. Bu çeşidi belirler ve sürekli olarak bozulmaz bir biçimde yüzyılların gelip geçmesine karşın başka türlü olması kabul edilemez bir biçimde saklar.**

Sayfa : 153

بوتون مأخذلر بزه محمدك باباسی اولمق اوزره عبدالله ابن
عبدالمطلب نامنده بر ذاتی ارائه ایتمك خصوصنده متفقدرلر.
بویله بر اتفاق بر وثوق تأميناتی کبی تلقی ایدیلمك و پیغمبرك
پدرینی تاریخی بر شخص کبی قبول ایلهمك لازم کلهجکنی
کوستریر ظن اولونابیلیر. حالبوکه ایش بویله دکلدر. سپره‌نکرك
مبهم برشکلده اظهار ایتدیکی شبهه‌لر (اوچنجی جلد، صحیفه CXLIX)
مسئله‌یی دها موشکافانه تدقیق ایده‌جك اولورسه‌ق تأیید ایدرلر.

Sayfa : 154

§ ۳۳ مدخل

هرشیدن اول ، محمدك پدرینك عبدالله اسمنی طاشیدیغنه دائر
سویله‌نن سوزلر مبهم و غیر قطعی بر شکلده‌درلر ، بو خبرك
عن‌اصل کیمدن چیقدیغنه دائر کافی تصریحاتی حائز دکلدرلر.
فرضا ، طبری‌یه باقکز (برنجی جلد، صحیفه ۱۰۷۳ ، ۸ نجی
سطر ومتعاقب سطرلر) بوراده بو خبرك بزه هشام بن
محمدالکلبی [وفاتی ۲۰۶ تاریخ هجری] طرفندن ویرلدیکی
سویله‌نیر . اوده پدری محمددن [وفاتی ۱٤٦ تاریخ هجری
دویمشدر . محمد ایسه بونی مأخذ تصریح ایتمکسزین بیان
ایتمشدر . ابن هشامك متننده عبداللهك عبدالمطلبك اوغلی
اولدیغی خبری ابتدا ابن هشام طرفندن (هشام صحیفه ٦٩)
ویرلمش ، مأخذ ذکر ایدیلمه‌مشدر. متعاقب پاراقلرده عبدالله
عبدالمطلبك اوغلی اولمق اوزره دوغرودن دوغرویه دکل
دولاییسیله ذکر ایدیلیور . بونلر محمدك باباسی حقنده مالك
اولدیغمز الك اسکی و موثوق معلوماتلردر که محمدك وفاتندن

Sayfa : 154

بر بوچوق عصر مؤخردرلر . ابن اسحاق برمعتاد مأخذلرینی
ذکر ایتمز .

هجرتك ایکنجی عصری اورته‌لرنده حدیثلرده یاپیلان
عظیم تفتیشات خاطرلره کتیریلیرسه بوقدر ضعیف اساسلر
اوزرینه قطعی بر اعتماد تأسیس ایتمك قابل اولامایه‌جغنی تسلیم
ایدیلیر . محمد کندی عائله‌سندن بحث ایتمکه هیچ برزمان اعتنا

١٥٤

Sayfa : 155

٣٣٤ مدخل

ایتمه‌مشدر. اعتماد ایده‌بیله‌جکمز یکانه امین منبع اولان قرآنده
بو نقطه‌ده ساکتدر .

دهاسی وار .

مسلمان مأخذلرینکده بیان ایله‌دکلری وجهله ، عبدالله
اسمی محمددن اول عادتا مجهول ایدی. بونی محمدك موقع استعماله
وضع ایتمش اولدیغنی وحتی اونك طرفندن ایجاد ایدیلدیکنی
اثبات ایتمك بیله احتمالکه مشکل اولمایه‌جقدر [١] . عبدالله
اسمی محمددن اولکی شجره‌لرده پك نادر اوله‌رق کچر. بیکلرجه
اسملر آراسنده قابل تعداد اولابیله‌جك درجه‌ده آزکچن
بو اسملر پك نادردرلر. بوتون عرب شجره‌لرینك جعلی ومؤخراً
مصنوع اولمالری کیفیتی دوشونولیرسه بونلرك موثوقیتدن
پك چوق شبهه ایدیله‌بیلیر . عبد ... شکلی ایله باشلایان کلمه‌لر
مشرك عربلر آراسنده احتمالکه اك چوق مرغوب اولانلر ایدی.
چونکه بر چوجوغی فلان ویا فلان معبودك قولی اعلان ایتمکله
بر درجه‌یه قدر اونی عینی معبودك حمایه‌سی آلتنه وضع ایدیورلر
وسحر تأثیراتندن اوزاق بولوندیریورلردی . عبد لفظنك

Sayfa : 155

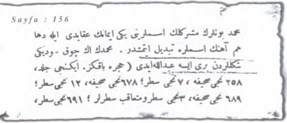
علاوه‌سیله تشکیل ایدیلان معبودلی عرب اسملری حقنده‌ولهاوزه‌ن
wellehavsen كاثرندن (ResteAr. Heid، ۲ نجی صحیفه
ومتعاقب صحیفه‌لر) استفاده ایدیله‌بیلیر. بوراده کورولورکه عربلرده
بوصورتله اشخاص اسملری تشکیل ایتمك شکلی اصنام عبادتنه
صیق صورتده مربوط ایدی و عبد لفظنی تعقیب ایدن اسم

۱۵۵

Sayfa : 156

§ ۳۳ مدخل

دائما مشرکلك معبودلرندن برینه دلالت ایدردی . پیغمبرك‌ده
اجدادی آراسنده عبدالمنات ، عبدالعزی عبدالدار، عبدالمناف،
عبدالشمس ، حتی بلکه‌ده عبدالمطلب کبی بو جنسید
برچوق اسملر واردرکه هر بری بر مشرکلك معبودینك
قولی معناسنه‌در . معمافیه هیچ برنده ، حتی متعاقب
عصرلرده ترتیب ایدیلن بویوك شجره‌ده بیله محمددن
ولکی بطنلرده عبداه اسمنی موثوق وامین برصورتده کوره‌میورز.
محمدك بویوك باباسی ظن اولونان ذاتك بو اسمی ایجاد ایتمه‌سی
واوغلنی عبدالله تسمیه ایله‌مسی یعنی او زمان عربستانده تمامیله
اونوتولمش و اهمال ایدیلمش بر معبودك قولی یاپماسی پك آز
محتملدر. بالعکس عبدالمطلبك زمانك عادتنه تبعاً اوغلنی یامکه‌نك
یا جوار محللرك مشهور معبودلرندن برینه اتحاف ایتمه‌سی دها محتمل
ایدی. محمدك حرکتی بوتون بوتون باشقه‌در. چونکه او بوتون
غیرتی هانکی شکل آلتنده اولورسه اولسون بتپرستلکك امحاسنه
صرف ایتدی . حتی انسان اسملرنده بیله بونی تجویز ایتمدی .
اصنام اسملریله برلشمش آدلری اولان برچوق عرب بیلیورزکه

Sayfa : 156

محمد بونلرك مشركلك اسملرینی یكی ایمانك عقایدی ایله دها
هم آهنك اسملره تبدیل ایتمشدر. محمدك اك چوق -ودیكی
شكللردن بری ایسه عبداللهایدی (هجره باقكز. ایكنجی جلد،
۲۵۸ نجی صحیفه ، ۷ نجی سطر؛ ٦٧٨ نجی صحیفه، ۱۲ نجی سطر؛
٦٨٩ نجی صحیفه، ۳ نجی سطر ومتعاقب سطرلر ؛ ٦٩١ نجی سطر،

Sayfa 153

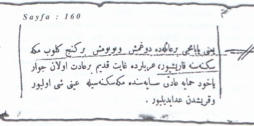
Bütün kaynaklar, bize Muhammed'in babası olarak Abdullah ibn-i Abdülmuttalib adında bir kişiyi gösterme konusunda ortak düşüncededirler. Böyle bir ittifakı bir anlaşma güvencesi gibi düşünmenin, peygamberin babasının tarihi bir kişilik gibi kabul etmeyi gerektireceği düşünülebilir. Oysa iş böyle değildir. Sprenger'in önemli bir biçimde gösterdiği kuşkular (üçüncü cild, sayfa CXLIX), sorunu daha merhametli bir biçimde incelersek doğrulanır. (Sayfa 154) **Her şeyden önce, Muhammed'in babasının Abdullah adını taşıdığına ilişkin söylenen sözler kuşku götürür ve kesin değildir.** Bu bilginin aslında kimden çıktığına ilişkin yeterli belirtiler yoktur. Örneğin, Taberi'ye bakınız (birinci cild; sayfa 1073, 8'inci satır ve izleyen satırlar), burada bu bilginin bize Hişam bin Muhammedü'l-Kelbi (ölümü 206 hicri tarihi) tarafından verildiği söylenir. O da babası Muhammed'ten (ölümü 146 hicri tarih) duymuştur. Muhammed ise bunu kaynağını belirtmeksizin açıklamıştır. İbn-i Hişam'ın metninde Abdullah'ın Abdülmuttalib'in oğlu olduğu bilgisi ilk önce İbn-i Hişam tarafından (Hişam, sayfa 69) verilmiş ve kaynak gösterilmemiştir. Daha sonraki sayfalarda Abdullah Abdülmuttalib'in oğlu olduğu konusundan doğrudan doğruya değil, dolaylı olarak söz ediyor. **Bunlar Muhammed'in babası hakkında sahip olduğumuz en eski ve güvenilir bilgilerdir ki Muhammed'in ölümünden bir buçuk yüzyıl sonraya aittir ve İbn-i İshak ödet oldu-**

ğu üzere kaynaklarından söz etmez.

Hicretin ikinci yüzyılı ortalarında hadislerde yapılan büyük karıştırmalar akla getirilirse, bu zayıf temeller üzerine kesin bir güven duymanın olası olamayacağı kabul edilir. **Muhammed kendi ailesinden söz etmeye hiçbir zaman özen** [sayfa 155] **göstermemiştir. Güvenebileceğimiz tek sağlam kaynak olan Kur'an da bu noktada sessizdir. Dahası var.**

Müslüman kaynaklarının da ortaya koydukları gibi, Abdullah adı Muhammed'den önce neredeyse bilinmiyordu. Bunu Muhammed'in mevki kullanma amacıyla koymuş olduğunu ve hatta onun tarafından icat edildiğini kanıtlamak bile olasıdır ki zor olmayacaktır. Abdullah adı Muhammed'ten önceki soy kütüklerinde pek ender geçer. Binlerce ad arasında sayılması bile gerekmeyecek derecede az geçen bu adlar, oldukça enderdirler. Bütün Arap soy kütüklerinin sahte ve sonradan uydurma olmaları keyfiyeti düşünülürse bunların sağlamlığından oldukça kuşku duyulur. Abd... ekiyle başlayan sözcükler Allaha ortak koşan Araplar arasında olasıdır ki en çok beğenilenlerdendir. Çünkü bir çocuğu filan veya falan putun kulu ilân etmekle, bir derece onu aynı putun korumasına veriyorlar ve böylece sihir etkisinden uzak tutuyorlardı. Abd ekinin eklenmesiyle oluşan putlu Arap isimleri konusunda Velhavezen Wellehevasen'in eserinden (Rest Ar. Heid, 2'nci sayfa ve izleyen sayfalar) yararlanılabilir. Burada görülür ki, Araplarda bu şekilde kişi isimleri oluşturmak biçimi atalarının tapınmasına sıkı bir biçimde bağlıydı ve abd ekini izleyen adlar daima [sayfa 156] şirk koşanların putlarından birini gösterirdi. Peygamberin ataları arasında Abdülmenat, Abdülaziz, Abdüddar, Abdülmenaf, Abdü Şems, hatta belki de Abdülmuttalib gibi bu türden birçok adlar vardır ve her biri bir müşriklik putunun kulu anlamındadır. Bununla birlikte hiçbirinde, hatta izleyen yüzyıllarda oluşturulan büyük soy kütüklerinde bile, Muhammed'ten önceki soylarda, **Abdullah adını güvenilir ve sağlam belgelerde göremiyoruz. Muhammed'in büyük babası olarak bilinen kişinin bu ismi icad etmesi ve**

oğluna Abdullah ismini vermesi o zaman Arabistan'ında tamamen unutulmuş ve ihmal edilmiş mabudun kulu olması pek mümkün değildir. Tam tersine Abdülmuttalib'in zamanın geleneğine uygun olarak oğlunu ya Mekke'nin, ya da çevrenin ünlü putlarından birine ithaf etmesi daha çok olası idi. Muhammed'in hareketi büsbütün başkadır. Çünkü o, bütün çabasını hangi şekil altında olursa olsun putperestliğin yok edilmesi yolunda harcadı. Hatta insan adlarında bile buna izin vermedi. Soy adlarıyla birleşmiş adları olan birçok Arap biliyoruz ki Muhammed bunların müşriklik adlarını yeni imanın inançları ile çok **daha uyumlu başka adlarla değiştirmiştir.** Muhammed'in en çok sevdiği **şekillerden biri ise Abdullah idi** (Hacer'e bakınız. İkinci cild, 258'inci sayfa, 7'nci satır; 678'inci sayfa, 12'nci satır; 689'uncu sayfa; 3'üncü satır ve izleyen satırlar; 691'inci satır).

Sayfa : 160

يعنى ياباجى برعائلهده دوغمش وبويومش بر كنج كلوب مكه سكنهسنه قاريشيور، عربلرده غايت قديم برعادت اولان جوار ياخود حمايه عادتى سايهسنده مكه سكنهسيله عينى شى اوليور وقريشدن عدايديليور .

Sayfa 160

Yani yabancı bir aileden doğmuş ve büyümüş bir genç gelip Mekke sakinlerine karışıyor, Araplarda oldukça eski bir gelenek olan çevre ya da koruma geleneği yardımıyla Mekke sakinleri ile aynı şey oluyor ve Kureyş'den sayılıyor.

Sayfa : 162

ایشته

بوملاحظاتدن شو نتیجه‌یه کلیورم که محمدك بدوی حقنده‌کی
احادیث بیله مؤخر زمانلرك برایجادیدر [۱] . (عبدالله کبی
رنکسز واویدورمه براسم طاشیان ،) اوغلنك یوزینی کورمه‌دن
اوزاق برمملکتده اولن بابا ، کذلك یابانجی بردیارده ترك
حیات ایدن والده عبدالمطلبك اوغلی ابوطالبك عائله‌سی ایچنده
بنجه یتیم ، فقیر وعادتا عائله‌سز برچوجوغك وجودینی ایضاح
ایچون برفکر دیندارانه ایله خلق طرفندن اویدیرلمش برطاقم
ماصاللر وعنعنه‌لردر عینی قبیله‌نك افرادینه برتعبیر محبت
وشفقت اولمق اوزره حفید ویاکن دینلمه‌سی یولنده موجود
عرب عادتی مبهم برتعبیر شفقتکارانه‌یی برایضاحات یاخود علامت
قرابت شکلنه تبدیل ایتمش اولابیلیر . بناءً علیه ، محدثینك
ومخیلهٔ عوامك ابتدائی هنرلری آلتنده پك ایی صاقلانه‌مایان
بوقدر مبهمیتلره وشبهه‌لره باقه‌رق محمدك غایت قارا کلق وفقیر
برمنشأدن کلمه‌سی وپك کوچوك یاشنده مجهول ابوینی وفات
ایدوب‌ده یتیم قالنجه عبدالمطلب عائله‌سی وبالخاصه ابوطالب
طرفندن ، چولده‌کی بدویلر آراسنده اکسیك اولمایان واك سفیل
وباربار عربلرده بیله دائما موجود برمزیت تشکیل ایدن ، برحس
شفقت وتساند سائقه‌سیله قبول وحمایه ایدیلمش اولماسی محتملدر .
[غولدزیهرك .Muh.Stud برنجی جلدینك ۱۰۵ نجی صحیفه‌سنه
باقکز . اوراده مشرکلك زمانلرنده یابانجیلرك نه‌قدر قولایلقله

Şayfa : 163

عائله آراسنه قاریشدیغنه دائر ایضاحات واردر.

بوتون بوترددلره دها سائر شبهه‌لرده انضمام ایده‌رك ایضاح ایتدیکمز نقطهٔ نظری مختلف صورتلرله تأیید ایلیورلر. عربستان پیغمبرینك آلدیغی محمد اسمی کلمه‌نك اصل معناسیله بر اسم دکلدی، عادتا بر مخلص، بر لقب ایدی. عربلرده پك منتشر اولان بویله بر لقب ویرلمه عادتنك بو ایشده فائده‌سی پدر اسمنی علاوه ایتمك مجبوریتنه حاجت براقمامسی ایدی. پیغمبر عربلرده منتشر اولان عمر، زید، سعید کبی بر اسمه مالك اولسه ایدی عرب عادتی موجبنجه کندیسنی عینی اسمده‌کی کیمسه‌لردن تفریق ایچون باباسنك نامنی‌ده علاوه ایتمك اقتضا ایده‌جکدی. مخلص یاخود لقب ایسه بویله بر احتیاجی ازاله ایدر. بناءً علیه محمد اسمی پیغمبرك مظلم و بلکه‌ده مجهول اولان پدرینك خاطره‌سنی اورته‌دن قالدیرمغه مؤثر صورتده خدمت ایتمشدر [١]، [٢].

نوط ١. ــــ محدثینه نقطهٔ عزیمت تشکیل ایدن وقعهٔ تاریخیه یتیم محمدك عبدالمطلب عائله‌سی ایچنده موجودیتیدر. عبدالمطلبك اوغللرندن برینی آلدیلر، یاخود عبدالمطلبه بر اوغل اویدیردیلر و بونی چوجوغك باباسی یاپدیلر. عبدالمطلب ایله محمد آراسنده بویله بر قرابت رابطه‌سی تأسیس ایتدکدن صوکره عبدالمطلبك هشامه قرابتنی اثبات ایتمکه باشلادیلر. هشام ده قصیك دوغرودن دوغرویه ارککك اولادلرینك ذریتندن کلیورکبی قبول اولوندی.

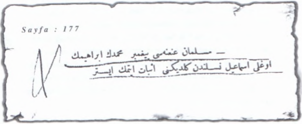
Sayfa 162

İşte bu düşünüşten şu sonuca geliyorum ki Muhammed'in babası hakkındaki hadisler bile sonraki zamanların bir uydurmasıdır[1]. (Abdullah gibi renksiz ve uydurma bir adı taşıyan) oğlunun yüzünü göremeden uzak bir ülkede ölen baba, ayrıca yabancı bir diyarda yaşamını kaybeden bir valide, Abdülmuttalib'in oğlu Ebu Talib'in ailesi içinde bence yetim, fakir ve neredeyse ailesiz bir çocuğun varlığını açıklamak için dindar bir düşünceyle halk tarafından uydurulmuş bir takım masallar ve söylencelerdir. Aynı kabilenin üyelerine bir yakınlık ifadesi ve bir merhamet duygusuyla torun veya yeğen denilmesi yolunda var olan Arap göreneği, belirsiz bir acıma deyimini, bir açıklama ya da akrabalık ilişkisine dönüştürmüş olabilir. **Bundan dolayı hadisçilerin ve halk düşüncesinin ilkel becerileri altında oldukça iyi saklanamayan bu kadar belirsizliklere bakarak, Muhammed'in oldukça karanlık ve yoksul bir kökenden gelmesi ve pek küçük yaşında tanımadığı anne ve babasını yitirip, yetim kalınca Abdülmuttalib ailesi ve özellikle Ebu Talip tarafından, çöldeki Bedevîler arasında eksik olmayan ve en yoksul ve en barbar Araplarda bile her zaman bulunan bir yeteneği oluşturan bir acıma duygusu ve dayanışma gerekçesiyle benimsenmiş ve korunmuş olması olasıdır [Goldziher'in Muh. Stud. Birinci cildinin 105'inci sayfasına bakınız]. Orada müşriklik zamanlarında yabancıların ne kadar kolaylıkla** [Sayfa 163] **aile arasına karıştığına ilişkin açıklama vardır.**

Bütün bu kararsızlıklara daha başka kuşkuları da katarak açıkladığımız görüş, çeşitli verilerle de kabul ediliyor. Arabistan peygamberinin aldığı Muhammed adı, sözcüğün asıl anlamıyla bir ad değil, sanki bir takma ad, bir lâkâbdı. Araplarda pek yaygın olan böyle bir lâkâb verme geleneğinin bu işte yararı, baba adını eklemek zorunluluğuna gerek bırakmamasıydı. Peygamber

Araplarda yaygın olan Amr, Zeyd, Said gibi bir ada sahip olsaydı, Arap geleneğince kendisini aynı addaki kimselerden ayırmak için babasının adını da eklemek gerekecekti. Takma ad ya da lâkâb ise böyle bir gerekliliği ortadan kaldırır. Dolayısıyla Muhammed adı, peygamberin gölgede kalmış ve belki de bilinmeyen babasının anısını ortadan kaldırmaya etki eden bir görev görmüştür.

Not: 1. Hadisçiler için büyük bir noktayı oluşturan tarihî olay, yetim Muhammed'in Abdülmuttalib ailesi içinde var olmasıdır. Abdülmuttalib'in oğullarından birini aldılar ya da Abdülmuttalib'e bir oğul uydurdular ve bunu çocuğun babası yaptılar. Abdülmuttalib ile Muhammed arasında böyle bir akrabalık bağı kurduktan sonra, Abdülmuttalib'in Hişam'a akrabalığını kurmaya başladılar. Hişam da Kusay'ın doğrudan doğruya erkek çocuklarının soyundan geliyor gibi benimsendi.

Sayfa : 177

— مسلمان عنعنه سی پيغمبر محمدك ابراهيمك
اوغلی اسماعيل نسلندن كلديكنی اثبات ايتمك ايستر

Sayfa 177

Müslüman geleneği, peygamber Muhammed'in İbrahim'in oğlu İsmail soyundan geldiğini kanıtlamak ister.

Sayfa : 210

ـــ بو نقطه‌یه کلنجه براستطرادیاپه‌رق قبل الاسلام
کعبه‌نك تاریخی ومنشائی حقنده مالك اولدیغمز باشلیجه احادیثی
مختصراً طوپلامق اقتضا ایدیور . کعبه عبادتی شبهه یوق که
دنیاده‌کی اك قدیم عبادتلرك بریدر . بو نقطهٔ نظردن
خرستیان دینی و عبرانیلرك دینی ایله رقابت ایده‌بیلیر .
بوعبادتك منشائی تماميله مشرکانه اولمقله برابر پیغمبر بوراده
ایضاحه محل اولمایان برطاقم اسباب خصوصیه‌دن دولایی بوعبادتی،
اولدیغی کبی، بوتون مراسمیله یکی دینه ادخال ایتمك ایسته‌دی.
بوندن دولاییدرکه کعبه عبادتی عربستانده الآن،معبدك یکرمی
عصری متجاوز اوزون تاریخی اثناسنده کچیردیکی عظیم وقایع
آلود ماجرالره رغماً ذره‌قدر قوتندن غائب ایتمکسزین بردوام
بولونمقده‌در .

Sayfa 210

Bu noktaya gelince biraz geriye giderek İslâm öncesi Kâbe'nin tarihi ve kökeni hakkında sahip olduğumuz başlıca hadisleri kısaca toplamak gerekiyor. Kâbe **ibadeti, kuşkusuz dünyadaki en eski ibadetlerden biridir.** Bu açıdan Hristiyan dini ve İbranîlerin dini ile yarış edebilir. **Bu ibadetin kökeni tamamen müşrikaâne olmakla birlikte, peygamber burada** açıklamaya yer olmayan bir takım özel nedenlerden dolayı bu ibadeti, **olduğu gibi, bütün törenselliğiyle yeni dine katmak istedi.** Bundan dolayıdır ki Kâbe ibadeti, Arabistan'da olan tapınağın yirmi yüzyılı geçen uzun tarihi sırasında geçirdiği büyük olaylara karışmış maceralarına karşın, gücünden **zerre kadar bir şey yitirmeksizin süregelmektedir.**

Sayfa : 211

حالبوكه محمدهيج
تناقضه دوشمك قورقوسى اولمادن كعبه‌نك مؤسسى پيغمبر
ابراهيم اولديغنى ، اوغلى اسماعيلك كنديسنه ياردیم ايتديكنى
سربستجه ايجاد ايده‌بيلدى . كعبه‌نك مشركانه عبادتى وحدت
اوزرينه مؤسس يكى ديندن آييران اوچورومى بويله جسور
ومسعود برايجاد ايله دولدوردى . بوسوزلر بلااعتراض بوتون
مسلمانلر وحتى مشركلر طرفندن قبول ايديله‌بيلدى .

Sayfa 211

Oysa Muhammed hiçbir çelişkiye düşmek korkusu olmaksızın Kâbe'nin **kurucusunun İbrahim peygamber olduğunu ve oğlu İsmail'in kendisine yardım ettiğini serbestçe ortaya atabildi.** Kâbe'nin müşrikçe ibadetini, birlik üzerine kurulmuş yeni dinden ayıran uçurumu, böyle cesur ve mutlu bir icadla doldurdu. Bu sözler itirazsız bütün Müslümanlar ve hatta müşrikler tarafından da benimsendi.

Sayfa : 212

باشليجه

Sayfa : 213

موضوع پرستشك مشهور حجر اسوددن عبارت اولديغنى ظن
ايتمك برخطادر. فى‌الحقيقه كعبه‌ده محمد زماننده بردكل درت
طاش وار ايدى. بودرت طاشدن هر برى معبدك درت كوشه‌سنى
تشكيل ايديوردى. طاشلرك درديده عربلر طرفندن خصوصى
برحرمت وتعظيمه معروض ايدى [۲] . فقط ايضاحى مشكل

Sayfa : 213

اسباب خصوصیه‌دن دولایی درت طاشدن بری غایت خصوصی
و اهمیت اکتساب ایدنجه موقعك اصل معبودی اولان هبل
ایله اوته‌کی طاشلر یاواش یاواش اهمال ایدیلدی و اونوتولدی.
کعبه‌یه کلن قدسیت بو طاشدن اولمایوب اصل کعبه‌نك کندیسندن
نشئت ایتدیکی [۳] پیغمبرك مسلمانلره کوره تصحیح و تنظیم
ایتدیکی عنعنه‌دن ده بالواسطه ثابت اولور. فی الحقیقه، ابراهیم، اللهك
امریله طاشی دکل موقعی انتخاب ایتمش و او موقعه «بیت‌الله»ی
بنا، حقیقی و یکانه اللهه عبادتی تأسیس ایتمشدر. کعبه خارجنده
حجر اسوده عبادت بو کونکی مسلمانلر نظرنده، قبل الاسلام
مشرکلك زمانلرینك عربلری نظرنده اولدیغی کبی، بی معنا بر
حرکتدر.

Sayfa 212

Başlıca [sayfa 213] **tapınma konusunun ünlü Hacer-i Esved'den ibaret olduğunu sanmak bir yanılgıdır. Oysa Kâbe'de Muhammed zamanında bir değil dört taş vardı.** Bu dört taştan her biri tapınağın dört köşesini oluşturuyordu. Taşların dördü de Araplar tarafından özel bir saygı ve ululama ile anılırdı. Ancak açıklaması zor özel nedenlerden dolayı dört taştan biri daha çok özel bir önem kazanınca, makamın asıl putu olan Hubel ile öteki taşlar, **yavaş yavaş ihmal edildi ve unutuldu. Kâbe'ye gelen kutsallık bu taşlardan değil, asıl Kâbe'nin kendisinden** ileri geldiğidir. Peygamber'in

Müslümanlara göre düzelttiği ve düzenlediği geleneklerden de doğrudan belli olur. Doğrusu, İbrahim, Allahın **emri ile taşı değil, makam seçmiş ve o makamı "beytullah" yapmış, gerçek ve tek Allah'a ibadeti tesis etmiştir. Kâbe dışında Hacer-i Esvet'e ibadet, bugünkü Müslümanların gözünde İslâm öncesi müşriklik zamanlarının Arapları açısından olduğu gibi anlamsız bir harekettir.**

Sayfa : 282

بوندن دولايى
اسلاميت تخريبكار بر تنقيده الك چوق معروض قاله بيله جك
بر ديندر. فقط معلومات وتفصيلاتك چوقلغى بونلرك حقيقى
قيمتلرى حقنده بزه ياكلش برفكر ويرمه مليدر.

Sayfa 282

Bundan dolayı İslâmiyet yıkıcı bir eleştiriye en çok uğrayabilecek dindir. Ancak bilgi ve ayrıntının çokluğu bunların gerçek değerleri hakkında bize yanlış bir fikir vermemelidir.

Sayfa : 283

صوكره دن وقايعك غايت تعديل
وتصحيح ايديلديكى، اولدن هيچ بيلنمه ين بر طاقم عناصرك
ايشه قاريشديغى ميدانه چيقدى . او درجه ده كه اسلاميتك
ايلك منشألرينه دائر اولان حقيقت بوكون بزم ايچون اسلافمزك

Sayfa : 283

بك سطحى واعتماد پرور روحلرينه كوروندیكندن چوق زياده
مخفى ومظلم بولونيور . بو تدقيقاتدن آكلايورزكه بزى الك چوق
علاقه‌دار ايدن وقعه يعنى محمدك روحنك پسيقولوژى تكاملى،
نشر دينه كنديسنى سوق ايدن عوامل ، مظفريت عظيمه‌نك
حقيقى سببلرى بويوك برقارا كلق ايچنده‌در.

Sayfa 283

Sonradan olayların oldukça düzeltildiği ve düzenlendiği, daha önceden hiç bilinmeyen bir takım unsurların işe karıştığı ortaya çıktı. İslâmiyet'in ilk kökenlerine ilişkin gerçekler, bugün bizim için daha önce onun hizmetinde bulunanlarımızın oldukça yüzeysel güven veren ruhlarına göründüğünden çok daha fazla gizemli ve sessiz bulunuyor. Bu eleştiriden anlıyoruz ki bizi en çok ilgilendiren olay, yani Muhammed'in ruhunun psikolojik gelişimi, yaydığı dine kendisini yönelten gerekçeler, büyük başarısının gerçek nedenleri büyük bir karanlık içindedir.

Sayfa : 284

محمدك ترجمهٔ حالى اوچ دوره‌يه تقسيم ايديله‌
بيلير : برنجى دوره يوم تولدندن ابتدا ايدر . ايكنجى دوره
فراره قدر مكه‌ده‌كى مبارزه وتعديات زمانى احتوا ايلر. اوچنجيسى
مدينه‌ده تئوقراتيك دولتك تشكلندن وفاتنه قدر اولان
دوره‌در. بوعندى برتقسيم دكلدر . چونكه دوره‌لرك هر برنده

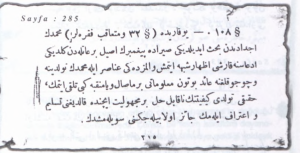
Sayfa : 284

محمدہ یکی وخارجی برطاقم احوال وشرائطك یکی وقوتلی برطاقم
احتراصاتك تأثیرینه معروض قالارق اوچ مختلف منظره آلتنده
نمایان اولور . شیمدی مشغول اولاجقمز برنجی دوره اك
مظلم اولانیدر . چونکه بویوك استقبالدن بی خبر اولان محمدك
اوزمانکی سیماسنی تعیین وتصویر ایتمه مزده خادم اوله جق عناصر
المزده یوقدر . وظیفهٔ رسالتك بدایتنه قدر محمدك روحنك
تکمیل صفحاتنی آنجق بومعلومات سایه سنده تصویر وحکایه
ایده بیله جکدك . ایلك قرق سنهٔ حیاتك متواضعانه قاراکلغی
اوقدر بویوك برنقصان تشکیل ایدیورکه بزه قدر واصل اولان
عنعنات بونی دولدورمغه کافی کله یور. محمدك کندیسی ده بوندن
بحث ایتمکه اهمیت ویرمه مشدر .

Sayfa 284

Muhammed'in yaşamı üç döneme ayrılabilir. Birinci dönem, doğuşuyla başlar. İkinci dönem, hicrete kadar geçirdiği Mekke'deki mücadele ve bedel ödeme zamanını içerir. Üçüncüsü, Medine'de teokratik devlet kuruluşundan ölümüne kadar olan dönemdir. Bu, sıradan bir ayırım değildir. Çünkü dönemlerin her birinde Muhammed, yeni ve dışarıdan bir takım durum ve koşulların yeni ve güçlü bir takım tutkuların etkisine kapılarak üç değişik görünüm altında ortaya çıkıyor. Şimdi ilgileneceğimiz birinci dönem, en mazlum dö-

nemdir. Çünkü büyük geleceğinden habersiz olan Muhammed'in, o zamanki simasını belirlememize ve tanımlamamıza yardım edecek unsurlar elimizde yoktur. Peygamberlik görevinin ortaya çıkışına kadar Muhammed'in ruhunun gelişim aşamalarını, ancak bu bilgiler **yardımıyla** gösterebilecek ve anlatabilecektik. İlk kırk senelik yaşamının alçakgönüllü karanlığı o kadar büyük bir eksiklik oluşturuyor ki bize kadar ulaşan gelenekler bunu tamamlamaya yeterli gelmiyor. Muhammed'in kendisi de bundan söz etmeye önem vermiştir.

Sayfa : 285

§ ۱۰۸ . — یوقاریده (§ ۳۲ ومتعاقب فقره‌لر) محمدك
اجدادندن بحث ایدیلدیکی صیراده پیغمبرك اصیل برعائله‌دن کلدیکی
ادعاسنه قارشی اظهار شبهه ایتمش والمزده‌کی عناصر ایله محمدك تولدینه
وچوجوقلغنه عائد بوتون معلوماتی برماصال ویا منقبه کبی تلقی ایتمك،
حقیقی تولدی کیفیتنك ناقابل حل برمجهولیت ایچنده قالدیغنی تسلیم
و اعتراف ایله‌مك جائز اولا بیله‌جکنی سویله‌مشدك .

۲۱۵

Sayfa 285

Yukarıda (32.- ve izleyen maddeler) Muhammed'in atalarından söz edildiği sırada, peygamberin soylu bir aileden geldiği **iddiasına karşı kuşkular göstermiş ve elimizdeki unsurlarla Muhammed'in doğumuna ve çocukluğuna ilişkin bütün bilgileri bir masal ya da söylence olarak düşünmek, gerçek doğumunun kabul edilemez bir durum olarak bir bilinmezlik içinde kaldığını kabul etmenin ve açıklamanın yerinde olabileceğini söylemiştik.**

Sayfa : 302

. بوسفر

منقبه‌سنك وقوعنى محمدك دوغديغى سنه‌یه ربط ایدوب ایمه‌ـ
مكده‌در . چونكه بر طاقم دلائله استناداً محمدك ٥٧٠ تاریخ
میلادیسنده دنیایه كلدیكى تقریبى بر صورتده ادعا ایدیله‌بیلیر .
فی‌الحقیقه ، ٦٣٢ سنهٔ میلادیسنده تقریباً ٦٠ - ٦٣ یاشنده
اولدیغى حالده وفات ایتدیكى معلومدر . بوصورتله ٥٧٠
تاریخنده دوغمش اولماسى ایجاب ایدر . فیل سفرى هیچ
شبهه یوق اونك تولدندن مقدمدر . چونكه بونقطه‌ده بوتون
عنعنات متحددرلر . عنعنه‌نك كوستردیكى كونلرك مقداری

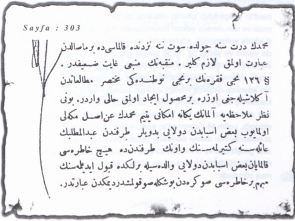
٣٠٢

Sayfa : 303

§١١١ — مدخل

كمال قطعیتله بر طرف ایده‌بیلیرز وشاید بویله بر فیل سفرى
اولمشسه عنعنه‌نك بزى ایناندیرمق ایسته‌دیكى تاریخدن چوق
اول وقوعه كلمش اولدیغى قناعتنى اظهار ایلرز [١] .

شیمدى محمدك چوجوقلغنه عائد منقبه‌لرك تدقیقنه كچرسه‌ك
مشاهده ایتدیكمز یكانه محقق كیفیت محمدك بویوتلدیكى عائله‌نك
غایت حقیر برموقع اجتماعی‌یه مالك اولماسى وصوك درجه‌ده
فقیر بولونماسیدر . محمد كندى عائله‌سى داخلنده‌یتیشمه‌دیكى ،
عنعنه‌نك عموجه‌سى دیدیكى برذاتك عائله‌سنده یالكز ویتیم
برحالده بویودیكى ایچون بووضعیت برقات دها الیم ایدى .

Sayfa : 303

محمدك درت سنه جولده سوت ننه نزدنده قالماسیده برماصالدن
عبارت اولمق لازم کلیر . منقبه‌نك منبعی غایت ضعیفدر .
§ ۱۲٦ نجی فقره‌نك برنجی نوطنده‌کی مختصر مطالعاتدن
آ کلاشیله‌جغی اوزره برمحصول ایجاد اولمق حالی واردر. بونی
نظر ملاحظه‌یه آلمانك یکانه امکانی یتیم محمدك عن‌اصل مکه‌لی
اولمایوب بعض اسبابدن دولایی بدویلر طرفندن عبدالمطلبك
عائله‌سنه کتیرلمه‌سنك واونك طرفندن‌ده هیچ خاطره‌سی
قالمایان بعض اسبابدن دولایی والده‌سیله برلکده قبول ایدیلمه‌سنك
مبهم برخاطره‌سی صوکره‌دن بوشکله صوقولمشدردیمکدن عبارتدر.

Sayfa 302

Bu sefer söylencesinin ortaya çıkışı Muhammed'in doğduğu seneyle ilişkilendirilmektedir. Çünkü, bir takım kanıtlara dayanarak Muhammed'in milâdi 570 tarihinde dünyaya geldiği yaklaşık olarak iddia edilebilir. Kaldı ki milâdi 632 yılında yaklaşık 60-63 yaşındayken vefat ettiği bilinmektedir. Böylece 570 tarihinde doğmuş olması gerekir. Fil Seferi, hiç kuşku yok onun doğumundan öncedir. Çünkü, bu noktada bütün söylenceler aynı görüştedir. Söylencenin gösterdiği günlerin sayısını **[sayfa 303]** tam bir kesinlikle bir tarafa koyabiliriz ve eğer böyle bir Fil Seferi olmuşsa, söylencenin, bizi inandırmak istediği tarihten çok daha önce gerçekleşmiş olduğu yargısına varırız.

Şimdi Muhammed'in çocukluğuna ilişkin söylencelerin incelenmesine geçersek, gözlemlediğimiz tek kesin şey, Muham-

med'in yetiştirildiği ailenin oldukça alt bir sosyal tabakadan olması ve son derece yoksul bulunmasıdır. Muhammed kendi ailesi içinde yetişmediği, söylencenin amcası dediği bir kişinin yanında yalnız ve yetim bir halde büyüdüğü için bu durumun bir kat daha kötü olmasıydı. Muhammed'in dört sene çölde sütanne yanında kalması da bir masaldan ibaret olması gerekir. Söylencenin kaynağı oldukça zayıftır. 126'ncı maddenin birinci notundaki kısaltılmış değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, bir ürün icat etmek durumu söz konusudur. Bunu dikkate almanın tek olanağı, yetim Muhammed'in esas olarak Mekke'li olmadığı, bazı nedenlerden dolayı Bedeviler tarafından Abdülmuttalib'in ailesine getirilmesi ve annesi ile birlikte bu aile tarafından kabul edilmesinin mübhem bir hatırasına daha sonradan bu biçime sokulmuş olmasıdır.

تألیف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر .

اسلام تاریخی

محرری :
لئونه قائتانی

مترجمی :
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ١٩٢٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208
Yazar : Leon Caetani
Cild : Gri
Ebadı :
En : 13.5 cm.
Boy : 19.5 cm.
Sayfa Adedi : 407

Sayfa : 22

محمدك اسلافی .

اسلامیتك تولدی ، وخارقه آلود موفقیتی
حادثه‌سنی ایضاح ایچون غربده آرانوب آرانوب بولونان مختلف
ایضاحات آراسنده بالخاصه سپره‌نكر طرفندن (برنجی

٢٢

Sayfa : 23

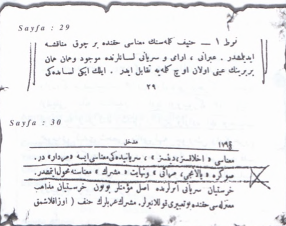
١٧٨§ مدخل

جلد ، صحیفه ١٣٣ - ١٣٤) ترویج ومدافعه ایدیلن بردانه‌سی
واردركه عربستانسده محمددن اول دینی برحركت موجود
اولدیغنی اثباته ساعیدر . ادعا اولونیوركه محمد غایت
قوربازجه برحركتله وشدتلی بر عزم وارادهٔ ایله بوحسیات
عمومیه‌یی كندی شخصی منافعی لهنه چویرمش واوكا محروم
بولوندیغی شكل واستقامتی ویره‌رك بویوك برسیاسی قوته قلب
ایلمش ، مافوق طبیعی اسباب عالیه اورتوسی آلتنده آمال سیاسیه
ودنیویه‌یه توجیه ایتمشدر .

Sayfa 22

Muhammed'in Selefleri

İslâmiyet'in doğuşunu ve olağanüstü başarısını açıklamak için Batı'da yapılan çeşitli açıklamalar arasında, özellikle Sprenger tarafından (birinci **[Sayfa 23]** cild, sayfa 133-134) desteklenen ve savunulan bir tanesi vardır ki o da **Arabistan'da Muhammed'den önce dinî bir hareketin varolduğunu kanıtlamaya yöneliktir. Muhammed oldukça kurnaz bir hareketle ve kararlı bir niyet ve irade ile bu genel duyguyu kendi kişisel çıkarı lehine çevirmiş ve ona ihtiyaç duyduğu biçimi ve yönü vererek büyük bir siyasî güce dönüştürmüştür.**

Sayfa : 29

نوط ۱ — حنیف کلمه‌سنك معناسی حقنده بر چوق مناقشه
ایدیلمشدر . عبرانی ، ارامی و سریانی لسانلرنده موجود وهمان همان
بربرینك عینی اولان اوچ کلمه‌یه تقابل ایدر . ایلك ایکی لسانده‌کی

۲۹

Sayfa : 30

۱۷۹§ مدخل

معناسی « اخلاقسز، دینسز » ، سریانیده‌کی معناسی ایسه « مردار » در .
صوکره « بالانجی، مرائی » ونهایت « مشرك » معناسنه تحول ایتمشدر.
خرستیان سریانی اثرلرنده اصل مؤمنلر بوبون خرستیان مذاهب
معتزله‌سی حقنده بوتعبیری قوللانیرلر. مشرك عربلرك حنف (اوزاقلاشمق

Sayfa : 30

آیرلمق) جذرینی اصنام عبادتی ترك ایدنلر حقنده وعینی معناده
قوللانلری وبونكله بر تعییب واستخفاف قصد ایتمه‌لری محتملدر .
صوكره‌لری نهایت بو بر تعبیر نفاق ونزاع اولمش اولابیلیر. اصنامه
وباربار اخلاق وعاداته قارشی مجادله ایدنلرده بونی مقام افتخارده
قبول ایده‌بیلیرلر . فقط بو بابده امین ومحقق معلوماته مالك دكلز .
اونك ایچون بویله بر فرضیاته قالمق جرئتكارانه اولور . محمد
قرآنده حنیف كلمه‌سنی اون ایكی دفعه یعنی آلتی دفعه مكی سوره‌لرده
آلتی دفعه‌ده مدنی سوره‌لرده قوللانمشدر . بوفقره‌لرك سكزنده حنیف
تعبیری ملت ابراهیمی یاخود دین ابراهیمی تصویر وتعریف ایچون
استعمال ایدلشدر مدنی سوره‌لرك ایكیسنده(III ، ٦٠ وIV،١٢٤)
مسلم كلمه‌سنه یاخود (اسلم وجهه) فعلنه مربوطدر . دیكر برفقره‌ده
(XCVIII ، ٤١) وبلكه دیكر برفقره‌ده(XXII ، ٣٢)مسلم
معادلی اوله‌رق قوللانلمشدر (Lyallك JRAS اثرینه (١٩٠٣)،
صحیفه ٧٧٩ - ٧٨٠ باقكز) .

محمد طرفندن بوتعبیره ویریلن اساسلی معنا الله احد وحقیقی‌یه
طاپان كیمسه كبی كورونیور. فی الحقیقه قرآنك فقره‌سنده(V ، ٦٠)
نه‌عبرانی نه‌خرستیان برآدم اولامق اوزره ابراهیمدن بحث ایدركن
حنیفاً مسلماً تعبیرینی كوریيورز . بوایكی كلمه‌نك برلشمه‌سی اثبات
ایدییوركه محمدك ذهننده ایكی تعبیر تماماً بربرینك عینی دكلدی، فقط
متقابلاً بربرلرینی اتمام ایدییورلردی ، خلیل الله اولان ابراهیمك
شخصیت دینیه‌سنی مكمل برحاله كتیرییورلردی (شو اثرلره باقكز :
A. von Kremer, Sitzungsberichte d. philos-Hist.
، XXXVIII جلد Classe der K. Akademie d. Wiss.,

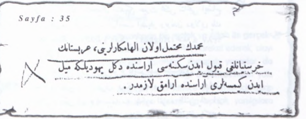
٣٠

Sayfa 29

Not 1- Hanif sözcüğünün anlamı hakkında birçok tartışma yapılmıştır. İbranî, Aramî ve Süryanî dillerinde varolan ve hemen hemen birbirinin aynı olan üç sözcüğe karşılık gelir. İlk iki dildeki [Sayfa 30] **anlamı "ahlâksız, dinsiz", Süryanîce'deki anlamı ise "murdar"dır. Sonra "yalancı, mürâi" ve nihayet "müşrik" anlamına dönüşmüştür.** Hristiyan Süryanî eserlerinde asıl müminler bütün Hristiyan mezhepleri hakkında bu deyimi kullanırlar. Müşrik Arapların hanef (uzaklaşmak, ayrılmak) kelimesini putlara tapmayı bırakanlar hakkında kullandıkları ve bununla bir ayıplama ve hafife almayı kastetmek istedikleri ihtimal dahilindedir. Daha sonraları bu deyim iki yüzlülük ve kavga anlamları almış olabilir. Putperestlik ve barbar ahlâk ve geleneklerine karşı mücadele edenler de bunu bir gurur kaynağı olarak kabul edebilirler. Ancak, bu konuda emin ve kesin bir bilgiye sahip değiliz. Onun için böyle bir fikir yürütmek fazla cesurluk olur. **Muhammed Kur'an'da hanif sözcüğünü on iki defa, yani altı kez Mekke sûrelerinde, altı kez de Medine sûrelerinde kullanmıştır. Bu maddelerin sekizinde hanif deyimi İbrahim milletini ya da İbrahim dinini anlatmak ve tanımlamak için kullanılmıştır.** Medine sûrelerinin ikisinde (III, 60 ve IV, 164) müslim sözcüğü ya da (esleme vechehu) fiiline bağlıdır. Diğer bir maddede (XCVI-II, 41) ve belki diğer bir maddede de (XXII, 32) müslim karşılığı olarak kullanılmıştır. (Lyall'ın JRAS eserine (1903), sayfa 779-780'e bakınız.)

Muhammed tarafından bu deyime verilen temel anlam; Allahu ahad ve gerçeğe tapan kimse gibi görünüyor. Gerçekten de Kur'an'ın ayetinde (V, 60) ne İbranî, ne de Hristiyan bir adam olmayan İbrahim'den söz ederken hanife-i Müslümanlar deyimini görüyoruz. Bu iki sözcüğün birleşmesi de kanıtlıyor ki Muhammed'in ka-

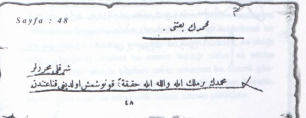
fasında iki deyim tam olarak birbirinin aynı değildir. Ancak karşılıklı olarak birbirlerini tamamlıyorlar. Halilullah olan İbrahim'in dinî kişiliğini mükemmel bir hale getiriyorlardı. (şu eserlere bakınız: A. Von Kremer, Sitzungsberichte d'philos-Hist. XXXVIII cild Classe der K. Akademie d. Wiss.,)

Sayfa : 35

محمدك محتمل اولان الهامكارلرينى، عربستانك
خرستيانلغى قبول ايدن سكنه‌سى ارا‌سنده دكل يهوديلكه ميل
ايدن كيمسه‌لرى ارا‌سنده ارامق لازمدر.

Sayfa 35

Muhammed'in olası ilham kaynaklarını, Arabistan'ın Hristiyanlığı benimseyen yerleşikleri arasında değil, Yahudiliğe yönelen kimseler arasında aramak gerekir.

Sayfa : 48

محمدك بعثتى.

شرقلى محررلر
محمدك برملك ايله والله ايله حقيقة قونوشمش اولديغى قناعتنده

٤٨

Sayfa : 49

حركت ايده‌رك بو مصدره‌يى تأييد ايچون منقبه‌لر ايجاد ايتديلر.
آوروپالى محررلرده محمدك تعمداً كذب ارتكاب ايتديكى فكرندن
حركت ايده‌رك استحصال ايتديكى حيرت بخش نتائجى ايضاح
ايچون غريب فرضيه‌لره مراجعت ايلديلر وبوندن دولايى بك
آشكار خطالره دوشديلر(باقكز : Hughes، صحيفه a ۳۸۷؛
a ۳۹۱).

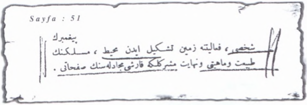
بوندن دولايى بوموضوع غايت مهم مشكلاتى ، كيزلى
خطالرى حاويدر . بيطرف برمنقد بيله مسئله حقنده اولدن
خطالى برفكر ايله يوله چيقارسه ياخود المزده قالمش پك آز
ماتزمه‌دن ممكن اولديغى قدر استفاده چاره‌سنى بيلمزسه يا كلش
ذهابلره قاپيلابيلير. پيغمبرك تولدى و كنجلكى حقنده‌كى منقبه‌لره
مدخل اولمق اوزره درميان ايتديكمز مختصر مطالعاتك
غايه‌سى ، منقبه‌يه عائد شيلرى ، اويدورمه حكايه‌لرى برطرف
ايدنجه تلقيناتى آسيايى آلت اوست ايده‌جك بوغريب ذاتك
نسجيه‌سى ، نه‌حيات سابقه‌سى ، نه‌طرز تربيه‌سى ، دوستلرى
ومعروض اولديغى نفوذوتأثيرات حقنده هيچ برمثبت معلوماته
مالك اولمادن اومهم بعثت زمانه واصل اولديغمزى اثبات
ايتمكدن عبارتدر . محمد قطعى بر مجهوليت كسوه‌سى آلتنده
منظور اوليور.

Sayfa 48

Muhammed'in Gönderilmesi

Doğulu yazarlar, peygamberin bir melek ve Allah ile gerçekten konuşmuş olduğu kanısından [Sayfa 49] hareket ederek, olayı güçlendirmek için söylenceler yarattılar. **Avrupalı yazarlar da Muhammed'in bilerek yalan bir iş yaptığı düşüncesinden** yola çıkarak, ortaya koyduğu şaşkınlık verici sonucu açıklamak için garip teorilere başvurdular ve bundan dolayı da apaçık yanılgılara düştüler (bakınız: Hughes, sayfa 387 a; 391 a).

Bu yüzden, bu konu oldukça büyük zorlukları ve belirsiz yanılgıları içerir. Tarafsız bir eleştirmen bile konu hakkında daha önceden yanlış bir düşünce ile yola çıkarsa ya da elimizde kalmış olan pek az malzemeden olabildiğince yararlanma yoluna gitmezse yanlış düşünceye kapılabilir. Peygamberin doğumu ve gençliğine ilişkin söylencelere giriş olmak üzere ortaya koyduğumuz özet görüşümüzün amacı, söylenceye ait olan şeyleri, **uydurma hikayeleri ortadan kaldırınca, öğretisi Asya'yı alt üst edecek bu garip kişinin ne karakteri, ne yaşamına ilişkin bir kayıt, ne aldığı eğitim, [sadece] dostları ve maruz kaldığı nüfuz ve etkiler hakkında hiçbir olumlu bilgilere sahip olmadan bu önemli gönderilme zamanına ulaşmış olduğumuzu kanıtlamaktan ibarettir. Muhammed kesin bir bilinmezlik örtüsü altında görülüyor.**

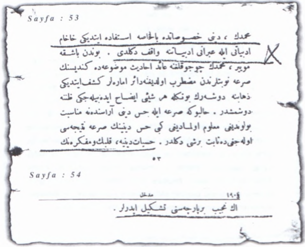

Sayfa : 51

پیغمبرك
شخصی ، فعالیته زمین تشکیل ایدن محیط ، مسلکنك
طبیعت وماهیتی ونهایت مشركلكه قارشی مجادله‌سنك صفحاتی .

Sayfa 51

Peygamberin kendisi faaliyetine zemin oluşturan çevreyi, mesleğinin doğası ve içeriği ve son olarak da müşrikliğe karşı mücadelesinin aşamaları.

Sayfa : 53

محمدك ، دینی خصوصاتده بالخاصه استفاده ایتدیکی خاخام
ادبیاتی ایله عبرانی ادبیاتنه واقف دکلدی . بوندن باشقه
مویر ، محمدك چوجوقلغنه عائد احادیث موضوعه‌ده کندیسنك
صرعه نوبتلرندن مضطرب اولدیغنه‌دائر اماره‌لر کشف ایتدیکی
ذهابنه دوشه‌رك بونکله هر شیئی ایضاح ایده‌بیله‌جکی ظننه
دوشمشدر . حالبوکه صرعه ایله حس دینی آراسنده‌نه مناسبت
بولوندیغی معلوم اولمادیغی کبی حس دینینك صرعه نتیجه‌سی
اوله‌جغی‌ده ثابت برشی دکلدر . حسیات دینیه ، قلبك ومفکره‌نك

٥٣

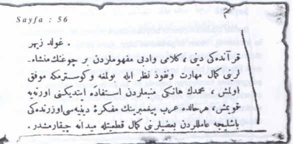
Sayfa : 54

١٩٠٤ مدخل

اك نجیب برپارچه‌سنی تشکیل ایدرلر .

Sayfa 53

Çünkü, Muhammed'in din konusunda özellikle yararlandığı Haham edebiyatı ile İbranî edebiyatında yetkin değildi. Ayrıca bundan başka, Muyir, Muhammed'in çocukluğuna ilişkin hadisler konusunda kendisinin sara nöbetlerinden çok acı çektiği yolunda belirtiler keşfettiği yanılgısına kapılarak, bununla her şeyi açıklayabileceği kanısını edinmiştir. Oysa sara ile din duygusu arasında ne gibi bir ilişki bulunduğu bilinmediği gibi, din duygusunun saranın bir sonucu olacağı da kesin bir şey değildir. **Dini duygular, kalbin ve düşüncenin** [Sayfa 54] **en seçkin bir parçasını oluştururlar.**

Sayfa : 56

غولد زيهر .

قرآنده‌كی دينی ، كلامی وادبی مفهوملردن بر چوغنك منشاء-
لرينی كمال مهارت ونفوذ نظر ايله بولمغه و كوسترمكه موفق
اولمش ، محمدك هانكی منبعلردن استفاده ايتديكنی اورته‌يه
قويمش، هرحالده عرب پيغمبرينك مفكرهٔ دينيه‌سی اوزرنده‌كی
باشليجه عامللردن بعضيلرينی كمال قطعيتله ميدانه چيقارمشدر .

Sayfa 56

Goldziher Kur'an'daki dinî, kelamî ve edebî konulardan bir çoğunun kökenlerini tam bir başarı ve etkili bir gözlemle bulmayı ve göstermeyi başarmış, Muhammed'in hangi kaynaklardan yararlandığını ortaya koymuş, herhalde Arap peygamberinin dinî düşüncelerine ilişkin başlıca gerekçelerden bazılarını tam bir kesinlikle ortaya çıkarmıştır.

Sayfa : 57

بونلرده دين اسلامك بويوك بر قسمنى
داهيانه تحليلات ايله تدقيق ايتمش ، علماى اسلاميه‌نك بزه
دوغرودن دوغرويه امر الهينك محمده وحى واسطه‌سيله
تبليغ ايدلمش بر افاده‌سى اولمق اوزره كوسترمك ايسته‌دكلرى
برچوق شيلرك يا بطى بر تكامل محصولى ياخود پيغمبر طرفندن
مبهم صورتده تثبيت ايدلمش فكرلرك بر توسيعى ياخودده ،
چوق كره ، محمدك هيچ بر صورتده دخلى اولمادن مؤخر
زمانلرك اثر ايجادى اولديغنى ميدانه چيقارمشدر .

Sayfa 57

Bunlar da İslâm dininin büyük kısmını dahice bir çözümlemeyle incelemiş, İslâm bilginlerinin bize, ilahî emrin Muhammed'e doğrudan doğruya vahiy aracılığıyla bildirilmiş olduğunu göstermek istedikleri birçok şeylerin, ya yavaş bir gelişimin ürünü ya da peygamber tarafından belirsiz bir biçimde tespit edilmiş düşüncelerin genişletilmişi veya çoğu kez Muhammed'in hiçbir etkisi olmaksızın, daha sonraki zamanlarda ortaya konulmuş düşünceler olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sayfa : 59

حالبوكه قرآنده
اوكرنديكمزه كوره محمد ، هيچ تبدل وتحول ايتمه‌دن ياشامش
متكبر بر انسان دكلدى . اوده برچوق استحاله‌لردن كچمش ،
مبارزهٔ حياتك ايجابات ضروريه‌سى وبك ولوله‌لى بر مسلكك
غير مأمول حادثاتى قارشيسنده عادتا هر كون تحولاته
اوغرامشدر . محمد برچوق تبدلات اخلاقيه‌دن كچدى ، ربع

٥٩

Sayfa : 60

عصری متجاوز فیرطنه‌لی بر حیاتدن صوکره او مبارزهٔ عظیمه‌نك
بدایتنده‌کی آدمدن درین صورتده فرقلی بر آدم حالنده وفات
ایتدی . محمد بوتون دنیانك وقایعی اوزرنده اجرای تأثیر
ایتمشدر . فقط حیات خصوصیه‌نك غایت کوچوك وقایعی ده
اونك اوزرنده عظیم تأثیرلر یاپمشدر . بویله بر تکاملك ایزلری
قرآنده پك بارز ودرین بر صورتده قالمشدر . بزم اك باشلی
واك موثوق منبعمز قرآندر. حتی تفسیر وایضاح یولی بیلینیرسه
پیغمبرك ترجمهٔ حاله عائد عنعنانده بیله بو تکاملك اثرلرینی
مشاهده ایتمك قابلدر. محمدك تکاملی بعض دوره‌لرده اوقدر سریع
اولمشدر که مسلمانلرك کندیسنه قارشی بروردہ ایتدکلری حرمت
طفلانه تحولك بوتون اثرلرینی صاقلایه بیله‌جك قدر مهارت
کوستره‌مه‌مشدر . استحاله‌لرك آثاری قرآنده اوقدر بارز
بر صورتده قالمشدر که بونلری اساس طوته‌رق بوتون قرآنی
تاریخ سیراسیله غایت دوغرو اوله‌رق تکرار وجوده کتیره‌
بیلمك دائرهٔ امکانه کیرمشدر (۲۰۱ § نجی فقره‌یه باقکز).
محمدك تاریخی دوره‌سنده اوقدر واضح صورتده مشاهده
ایتدیکمز تکامل عملیهٔ تاریخیه‌سی، منطقاً، یالکز بزجه معلوم
اولان دوره‌یه منحصر اولمامق، دها پك چوق اول باشلامش
بولونمق اقتضا ایدر . بناءً علیه ، اك ایلك زمانلرده‌کی محمدك
هجرتدن ومدینه‌یه صاحب اولدقدن صوکره ، بعثت نبویه‌نك
ایلك سنه‌لرنده‌کی ظلمتدن چیقه‌رق تاریخك ضیاسی آلتنده

Sayfa : 61

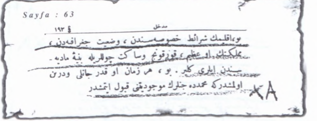
بزه منظور اولدیغی زمانده‌کی محمددن اخلاقاً ، فکراً ، دیناً
بك فرقلی اولدیغنی قطعیتله ادعا ایتمك قابلدر . ایلك باشلانغجلر
مسلمانلرك و آوروپالی ترجمهٔ حال محررلرندن برچوقلرینك
ظن ایتمه‌دکلری قدر متواضعانه وساده اولمشدر .
محمدك بودن دولایی اورته‌یه چیقمق احتیاجی کندیسنده
براحتیاج حس ایتدیکی ، تلقیات دینیه‌سنك تظاهراتنه ابتدا
هانکی شکل صریح آلتده باشلادیغنی برسردر . بوکا باشقه
جاریمق الی الابد عقیم برایش اولاجقدر . فقط هر حالده ،
ایلریده اثبات ایده‌جکمزی امید ایدیورز که محمد ابتدا رسول
الله اوله‌رق اورته‌یه چیقمامش ، بومفهومه سنه‌لرجه مجادله‌دن
ونشر افکاردن صوکره واصل اولمشدر . بوندن دولایی
بوراده برآز دوره‌رق ماضیده هانکی نقطه‌یه قدر نظرلرمزی
اغاذ ایده‌بیله‌جکمزی آراشدیرمق واسلامیتك تولدی حقنده‌کی
قاپای تاریخیه‌یی طوپلامق ایسترز .

§ ۱۹۳ . — برقاچ سنه اولنه کلنجه‌یه قدر غایت بیوك
برمجهولیت ایچنده بولونان بومشکل مسئله صوك زمانلرده
غولدزیهرك بعض داهیانه مطالعاتی سایه‌سنده (Arabische
philol. برنجی جلد ، صحیفه ۱ ومتعاقب صحیفه‌لر ، صحیفه
۱۰۷ ومتعاقب) بوتون بوتون باشقه برمنظره آلمشدر .
اومطالعات موضوعمزك اوزرینه غایت پارلاق برضیا سرپمشدر.

۶۱

Sayfa : 62

محمدك فعاليت دينيه‌يه ناصل باشلاديغى مسئله‌سنك آناختارى
دها قديم قوملرده، هنديلرده، يونانليلرده، روماليلرده‌ده بولونان
غايت اسكى بر تلقيده ارامق اقتضا ايدر . بو تلقى ايسه شاعرلرك
الهامى دوغرودن دوغرويه بر تأثير الهى اولديغى قناعتندن
عبارتدر. قديم عربلر شعرك منشائى حقنده عينى تلقى‌يه مالكديلر.
يالكز شو فرق ايله كه اونلرك نقطهٔ نظرينه كوره برآدمده
قابليت شاعرانه‌نك اويانماسى دوغرودن دوغرويه جنلرك
محصول الهامى ايدى . بو مافوق طبيعى موجودات ، حائز
اولدقلرى غريب بعض خواص سايه‌سنده انسانلره منظوم
صورتده ادارهٔ كلام ملكه‌سنى ويره‌بيليرلردي . كاهنلره غيبدن
خبرويرمك، ماضينك واستقبالك سرلرينى كشف ايتمك قدرتنى
الهام ايده‌بيليرلردى. عربجه‌ده «شاعر» كلمه‌سنك« بيلن آدم »
معناسنى افاده ايتمه‌سى بسيط برتصادف أثرى دكلدر [۱] .
جنلر ايله بونلرك طبيعت و ماهيتلرى و منشألرى
حقنده بوراده ايضاحات ويرمه‌نك يرى دكلدر . موضوعمز
ايچون قارئلرمزه هوغ Hughes (صحيفه b ۱۳۳ ،
a ۱۳۸) طرفندن مفصلاً ويريلن ايضاحاته مراجعتى توصيه
ايله اكتفا ايده‌رز . بوراده اونلرى تكراره محل كورميورز.
مع مافيه شو قدرجق علاوه ايده‌جكز كه اجنيلره ياخود ارواح
لطيفه وخبيثه‌يه اعتقاد كرك قديم كرك مؤخر عربلرك مخيله‌سنده
سائر قوملرده اولديغندن بك زياده مهم برعنصر تشكيل ايدر.

Sayfa : 63

۱۹۳ §   مدخل

بو اقليمك شرائط خصوصه‌سندن ، وضعيت جغرافه‌دن ،
مملكتك او عظيم ، قوزقونج وساكت چوللريله بنيهٔ ماديه ـ
سندن ايلري كلير . بو ، هر زمان او قدر جانلى وددرن
اولمشدركه محمده جنلرك موجوديتنى قبول ايتمشدر

Sayfa 59

Oysa Kur'an'dan öğrendiğimize göre Muhammed, hiçbir değişim ve dönüşüm geçirmeden yaşamış kibirli bir insan değildi. O da birçok değişimden geçmiş, yaşamın gerektirdiği zorunlu kavgalara girmiş ve oldukça gürültülü patırtılı bir uğraşın umulmadık olayları karşısında neredeyse her gün değişime uğramıştır. Muhammed birçok ahlâkî değişimden geçti. Çeyrek [Sayfa 60] yüzyılı aşan fırtınalı bir yaşamın sonunda, büyük kavgasının ilk zamanlarındaki adamdan bambaşka bir adam olarak vefat etti. Muhammed, dünyanın bütün olayları üzerinde etkili olmuştur. Fakat özel yaşamının oldukça küçük olayları da onun üzerinde büyük etkiler bırakmıştır. Böyle bir gelişimin izleri, Kur'an'da oldukça açık ve derin bir biçimde kalmıştır. Bizim en birinci ve en sağlam kaynağımız Kur'an'dır. Eğer yorumlama ve açıklama yöntemi bilinirse peygamberin yaşamına ilişkin söylentilerde bile bu gelişimin eserlerini gözlemlemek mümkündür. Muhammed'in gelişmesi bazı dönemlerde o kadar seri olmuştur ki Müslümanların kendisine gösterdikleri sınırlı hürmet, bu gelişmeyi açıklamaya yetmemektedir. Değişimlerin izleri Kur'an'da o kadar açık bir biçimde kalmıştır ki bunları temel alarak bütün Kur'an'ı tarih sırasıyla oldukça doğru bir biçimde yeniden oluşturabilmek imkân

dairesine girmiştir (201'inci fıkraya bakınız). Muhammed'in tarihi döneminde o kadar açık bir biçimde gözlemlediğimiz eylemlerinin gelişim tarihi, mantıksal olarak, bizce bilinen döneme ait olmadığı gibi, çok daha önce başlamış olması gerekir. Dolayısıyla ilk zamanlardaki Muhammed'in, hicretten ve Medine'ye sahip olduktan sonra, peygamber olarak gönderilişinin ilk yıllarındaki zulümden çıkarak, tarihin ışığı altında [sayfa 61] **bize göründüğü zamandaki Muhammed'den ahlâkî olarak, düşünce olarak, dini düşünce olarak oldukça farklı olduğunu kesinlikle iddia etmek mümkündür. İlk zamanlar, Müslümanların ve Avrupalı biyografi yazarlarından birçoklarının düşünemedikleri kadar alçakgönüllü ve sade olmuştur.**

Muhammed'in ortaya çıkmaya neden ihtiyaç duyduğu, dini-düşüncesinin ortaya çıkışının ilk belirtilerinin hangi açık biçimler altında başladığı bir sırdır. Bunu araştırmak sonsuza kadar sonuçsuz bir iş olacaktır. Ancak, herhalde ileride, Muhammed'in ilk olarak Resulullah olarak ortaya çıkmamış, bu duruma yıllarca mücadeleden ve düşüncesini yaydıktan sonra ulaşmış olduğunu kanıtlayacağımızı umuyoruz. Bundan dolayı burada biraz durarak bakışlarımızı geçmişteki hangi noktaya kadar ulaştırabileceğimizi araştırmak ve İslâmiyet'in ortaya çıkışı hakkında tarihî verileri toplamak isteriz.

193.- Birkaç yıl öncesine kadar oldukça büyük bir bilinmezlik içinde bulunan bu zor sorun, son zamanlarda Goldziher'in bir takım dahice değerlendirmeleri sayesinde (Arapische philol. Birinci cild, sayfa 1 ve izleyen sayfalar, sayfa 107 ve izleyeni) büsbütün başka bir görünüm almıştır. O, değerlendirme konumuzun üzerine oldukça parlak bir ışık saçmıştır. [Sayfa 62] **Muhammed'in dinî etkinliklere nasıl başladığı konusunun anahtarının, daha eski kavimlerde, Hintlilerde, Yunanlılarda ve Romalılarda bulunan epey eski bir düşüncede aranması gerekir. Bu düşünüş ise şairlerin ilhamının doğru-**

dan doğruya tanrısal bir etki olduğu görüşünden ibarettir. Eski Araplar şiirin kökeni hakkında aynı düşünüşe sahiptiler. Yalnız şu farkla ki onların görüşüne göre bir adamda şairlik yeteneğinin ortaya çıkması, doğrudan doğruya cinlerin ürünü olan ilhamdı. Bu doğa dışı varlıklar, sahip oldukları bazı garip duyular sayesinde insanlara manzum biçimde söz söyleme yeteneğini verebilirlerdi. Kahinlere gaipten haber vermek, geçmişin ve geleceğin sırlarına erişmek gücünü verebilirlerdi. Arapça'da "şair" sözcüğünün, "bilen adam" anlamını karşılaması basit bir rastlantı değildir[1]. Cinler ile bunların doğası, yapıları ve kökenleri hakkında burada açıklama yapmanın yeri değildir. Konumuz için, okuyucularımıza Hughes (133 b, 138 a) tarafından verilen ayrıntılı açıklamaya başvurmalarını önermekle yetiniyoruz. Burada onları yinelemeye gerek görmüyoruz. Bununla birlikte şu kadarını söyleyelim ki cinlere ya da meleklere veya kötü ruhlara inanç, gerek eski, gerekse daha sonraki Arapların düşünüşünde, diğer kavimlerde olduğundan çok daha önemli bir unsuru oluşturur. [Sayfa 63] Bu, iklimin özel koşullarından, coğrafi yapıdan, ülkenin o muazzam, korkunç ve sessiz çölleriyle maddî bünyesinden kaynaklanır. Bu her zaman o kadar canlı ve derin olmuştur ki Muhammed de cinlerin varlığını kabul etmiştir.[3]

Sayfa : 64

١٩٣ مدخل

شيمدى كرك سيره‌نكرك خطالرينى كرك محمدك جنلره
اعتقادينك مختلف صفحه‌لرينى برطرفه براقيرسه‌ق موضوعمز
ايچون يالكز حائز اهميت اولان نقطه شودر : اجنيلرك
اجرا ايتدكلرى الهامات تأثيريله حيات يوميهٔ بشره دائمى
صورتده مداخله‌لرى حقنده محمده‌كى اعتقاد قوى . كندى

Şayfa : 64

دینه نمونه اتخاذ ایتمك ایسته‌دیکی ایکی بیوك دینه دائر او کرندیکی
شیلرك كافه‌سی بو اعتقادی محمدك روحنده تقویه وتأیید
ایتمشدی . بناءً علیه محمدك بو اعتقادنده بیله تا بدایتدن اعتباراً
یهودی وخرستیان تأثیری آشکاردر . چونکه محمد عرقداشلرینك
بطرفانه تلقیاتندن آیریله‌رق بوتون جنلری ارواح خبیثه کبی
تلقی ایتمش وبونلری شیاطین ایله قاریشدیرمشدر [٤] . محمده
کوره جن ایله شیطان مترادف ایدی . بوندن دولایی قرآنده
کوریبورزکه (XVIII ، ٤٨ . بوراده ابلیس یاخود شیطان
برجن اولمق اوزره تلقی ایدیلمشدر) اونلری ارواح خبیثه
اولمق اوزره محکوم ایدیبور و کندیسنك جنلر طرفندن الهام
ایدیلمش برشاعر (شاعر مجنون) اولمادیغنی کمال شدتله ادعا
ایلیور (XXXVII ، ٣٤) . مع مافیه ، دیکر طرفدن ،
کندیسی‌ده بوقبیل مشرکلك فکرلریله مشبوع اولدیغی ، مافوق
طبیعی الهامانه معروض قالدیغنه دائر قناعتی بولوندیغی ایچون
مالك اولدیغی حسیانه وذهنی شدتله قاریشدیران افکاره

٦٤

Sayfa : 65

١٩٣ مدخل

مافوق طبیعی برمنشاه عطف ایتدی . محمد ، مشرك کاهنلرینك
الهاماتی جنسندن برالهام ایله کندیسنك هیچ مناسبتی اولمادیغنی
شدتله تأمین ایتمکله برابر الهاماتی مدیون اولدیغی عاملك
جنلره مشابه برنوع موجوداته منسوب اولدیغنه ، فقط دها
یوکسك درجه‌ده بولوندیغنه ، کندیسنه الهام بخش اولان

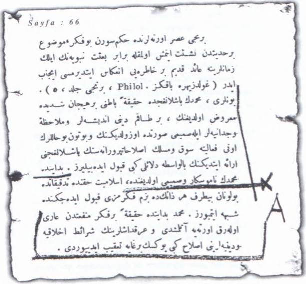
Sayfa : 65

قوتك انسانلرى اغفال واضلاله ساعى اولمايوب اونلرك نجات
اخلاقيلرنى تأمينه ، كناهك نتايج مشئومه‌سندن وجهنمك
عذاب ابديسندن كنديلرنى تخليصه چاليشديغنه اعتقاد وبونى
علناً تأمين ايلەدى . محمد بوفكرنك انجيللردن كلن تلقنات
ايلەده تأييد ايدلديكنى كوريوردى (لوقا انجيلنه باقكز .
برنجى جلد ، ١٥ ، ٣٥ ، ٤١ ، الخ .) . انجيللرده، بريوزنده
انسانلر آراسنده مؤثر اولەرق منشأنى اللهدن المق اوزره
روح القدسدن بحث اولونور . محمد كنديسنه روح القدسك
الهام بخش اولديغنى ظن ايتدى . هر حالده بوادعاده بولوندى
(قران ، XCVII ، ٤ ؛ LXXVIII، ٣٨ ؛ XXVI، ١٩٣؛
XVI ، ١٠٤ ، الخ .) . بوروح القدسك صوكره ناصل
وبيچون ملك جبرائيله تحول ايتديكنى تدقيق ايتمەنك يرى
بوراسى دكلدر .

Sayfa 64

Şimdi gerek Sprenger'in yanılgılarını, gerekse Muhammed'in cinlere inancının çeşitli aşamalarını bir yana bırakırsak, yalnızca konumuz için önem taşıyan nokta şudur: Cinlerin verdiği ilhamların etkisiyle insanın gündelik yaşamına sürekli olarak karıştıklarına ilişkin Muhammed'deki inanç güçlüdür. Kendi dinine örnek göstermek istediği iki büyük dine ilişkin öğrendiği şeylerin tamamı, bu inancı Muhammed'in ruhunda desteklemiş ve doğrulamıştır. Dolayısıyla Muhammed'in bu inancında bile ta baştan beri Yahudi ve Hristiyan etkisinin olduğu açıktır. Çünkü Muhammed arkadaşlarının tarafsız düşünüşünden ayrılarak bütün cinleri kö-

tü ruhlar gibi düşünmüş ve bunları şeytan ile karıştırmıştır[4]. Muhammed'e göre cin ile şeytan birbiriyle ilişkilidir. Bundan dolayı Kur'an'da görüyoruz ki (XVIII, 48. Burada iblis ya da şeytan bir cin olmak üzere düşünülmüştür) onları kötü ruhlar olarak mahkûm ediyor ve kendisinin cinler tarafından ilham verilmiş bir şair (şair-i mecnun) olmadığını büyük bir kararlılıkla iddia ediyor (XXXVII, 34). Bununla birlikte, diğer yandan kendisi de bu tür müşriklik fikirleriyle dolu olduğu, doğa dışı ilhamlardan yararlandığına ilişkin bir yargıda bulunmak için sahip olduğu duygu ve düşünüş şiddetini söz konusu edenlere [Sayfa 65] **gerçek dışı bir köken atfetti.** Muhammed müşrik kahinlerinin ilhamları türünden bir ilham ile kendisinin hiçbir ilişkisinin olmadığını şiddetle savunmaktadır. Bununla birlikte ilhamlarını borçlu olduğu şeyin cinlere benzer bir tür varlığa ait olduğunu, ancak daha yüksek derecede bir varlık olduğunu söylemektedir. Kendisine ilham veren gücün insanları yanıltan ve onların doğru yoldan çıkmasına neden olan bir varlık değil, tersine onların ahlâkî kurtuluşunu sağlayan, günahın uğursuz sonuçlarından ve cehennemin sonsuz acısından onları kurtarmaya çalışan bir varlık olduğunu açık olarak ortaya koydu. **Muhammed bu düşüncesinin, İncillerden gelen öğretilerle de doğrulandığını görüyordu (Luka İncil'ine bakınız. Birinci cilt, 15, 35, 41, vd.). İncillerde, yeryüzünde insanlar arasında etkili olan ve kökenini Allah'tan alan Ruhü'l-Kudüs'den söz edilir. Muhammed Ruhü'l Kudüs'ün kendisine ilâhî bir vergi olduğunu sandı. Herhalde bu iddiada bulundu** (Kur'an, XCVII, 4; LXXVIII, 38, XXVI, 193; XVI, 104, vd.). Bu Ruhü'l Kudüs'ün daha sonra nasıl ve niçin melek Cebrail'e dönüştüğünü araştırmanın yeri burası değildir.

Sayfa : 66

برنجی عصر اورتهلرنده حکمسورن بو فکر، موضوع
بر حدیثدن نشئت ایتمش اولمقله برابر بعثت نبویهنك ایلك
زمانلرینه عائد قدیم بر خاطرهیی انعکاس ایتدیرمسی ایجاب
ایدر (غولدزیهره باقکز . Philol ، برنجی جلد ، ٥) .
بونلری ، محمدك باشلانغجده حقیقةً باطنی بر هیجان شدیده
معروض اولدیغنك ، بر طاقم دینی اندیشهلر و ملاحظهٔ
وجدانیهلر ایله صمیمی صورتده اوزولدیکنك و بوتون بو حاللرك
اونی فعالیته سوق و مسلك اصلاحاتپرورانهسنك باشلانغجنی
ارائه ایتدیکنك بالواسطه دلائلی کبی قبول ایدهبیلیرز . بدایتده
محمدك ناموسکار و صمیمی اولدیغنده، اسلامیت حقنده تدقیقاتده
بولونان بیطرف هر ذاتكده بزم فکرمزی قبول ایدهجکندن
شبهه ایتمیورز . محمد بدایتده حقیقةً بر فکر منفعتدن عاری
اولهرق اورتهیه آتلمشدی و عرقداشلرینك شرائط اخلاقیه
و دینیهلرینی اصلاح کبی یوکسك بر غایه تعقیب ایدیوردی .

Sayfa 66

Birinci yüzyıl ortalarında egemen olan bu düşüncenin konusu bir hadisten alınmış olmakla birlikte, nebilik görevinin ilk zamanlarına ait eski bir anıyı akla getirmesi gerekir (Goldziher'e bakınız. Philol, birinci cilt, 5). **Bunları, Muhammed'in başlangıçta gerçekten yoğun içsel bir heyecana maruz olduğunun, bir takım dinî endişeler ve vicdanî bir düşünüşle içten bir şekilde üzüldüğünün ve bütün bu durumların onu faaliyete yönelttiğinin ve reformcu çabalarının**

başlangıcını oluşturduğunun doğrudan kanıtları olarak kabul edebiliriz. Başlangıçta Muhammed'in namuslu ve içten olduğunu, İslâmiyet hakkında incelemede bulunan tarafsız bir kişinin de bizim düşüncemizi kabul edeceğinden kuşku duymuyoruz. Muhammed başlangıçta gerçekten her hangi bir çıkar düşünmeksizin ortaya atılmıştı ve arkadaşlarının ahlâkî ve dinî koşullarını düzeltmek gibi yüksek bir amacı gözetiyordu.

Sayfa : 71

نوط ۳ . ـــ محمده‌کی بو اعتقاد بزی متحیر ایتمه‌ملیدر . حتی
ایلك خرستیانلقده جن وشیطان بحثلرینك نه‌قدر عظیم براهمیت‌احراز
ایتمش اولدیغنی پیش ملاحظه‌یه آلیرسه‌ق بز بونی محمده‌کی اعتقاد
دینینك صمیمی برافاده‌سی دیه قبول ایتمکه مجبورز . شـووقعه‌یی‌ده
اونوتمامالی‌یز‌که عیسایه عطف اولونان‌معجزه‌لرك‌قسم اعظمی ، انجیللرده
نقل اولوندیغنه کوره ، جنلری‌طرد ایتمکدن‌عبارتدر. بوجنلردن‌بعضیلری
عیسایه توجیه‌خطاب بیله‌ایدیبورلرو مداخله‌سندن دولایی پروتستولرده
بولونیورلردی (مارقو ، I ، ۲۳ ومتعاقب صحیفه‌لر) . باشقه جنلر
لاقیردی سویله‌مه‌دن وعیسانك حقیقی طبیعت وماهیتی حقنده‌بیلدکلری
سری‌افشا ایتمه‌دن فرار ایدیبورلردی (مارقو ، I ، ۳٤) . کذلك
انجیلده صیق صیق بحثی کچن شیطانلری‌ده تخطر ایدملم وهارناقك
Die Mission und Ausbereitung des) Harnack
Christenthum in den ersten drei Jahrhunderten
صحیفه ، ۹) ایلك خرستیانلقده‌کی شیطانلره دائر اولان غایت شایان
دقت تدقیقاتنی دوشونه‌لم . بورادە کوریبورزکه بواعتقاداوزون مدت
پك جانلی برحالده دوام ایتمش ،عیسانك وفاتندن برخیل عصرصوکره
بیله معجزه ایچون برسبب وایضاحات تشکیل ایله‌مشدر . ایلك
خرستیانلرك مفکره‌لرینی الكچوق مشغول ایدن‌موضوعلردن بری‌بوتون
دنیاده شیطانك خدمتکاری اولان خبیث اجنیلره قارشی کندیلرینی

Şayfa : 71

مكلف بيلدكلرى مجادله‌دن عبارتدى. هارناقك بوشايان حيرت اثرنده
خرستيانلق كليساسنك ترتوليانو ، اوريژه‌ن ، وسائره كبى الك محترم
بدرلرندن نقل ايتديكى فقره‌لر صوك درجه‌ده شايان دقتدر . بونلرده
اجنيلرك ، هركون انسانلرك حياتنه ومشاغلنه قاريشان ، شاعرلرك
روحلرينه تصرف ايدن ، عرب جنلرى كبى مؤمنلرك روحلرينه تصرفه

٧١

Sayfa : 72

١٩٣٣ـ١٩٤٠ مدخل

ايدن ، عيسانك غاليله قطعه‌سنده يابديغى طرزده حركات ايله انسانلرك
بدنندن طرد ايديله‌سى قابل بولونان وفى الحقيقه طرد ايديلن اوما فوق طبيعى
موجوداتك موجوديتلرينه قارشى كور كورينه ، تام بر اعتقاد كوزه چارپار .
ترتوليانو (هارناقه باقكز . ، صحيفه ، ٩٩ ، ٢ـ٣ نوط) جنلرك (مؤخراً مسلمان
علم كلام منسوبلرينك‌ده ادعا ايتدكلرى وجهله) مشركلكى احداث ايتمش
اولدقلرينى ادعايه قدر وارير. اوريژه‌ن ، مشركلرك‌ده جنلرك معاونتى
سايه‌سنده خرستيانلر طرفندن يابيلان معجزه‌لرك عينى معجزه‌لر اظهارينه
قادر اولدقلرينى قبول ايدر. محمددن پك چوق مقدم اولمايان خرستيانلر
آراسنده بوجريان افكارى نظر ملاحظه‌يه آليرسه‌ق محمدك شخصيتنه
عائد تدقيقاتده بوبابده ريى دورانغه محل اولاماز . اونك اجنيلره
اعتقاد باطلنى معقول كورمكه وحقيقة كنديسنى مافوق طبيعى موجودات
طرفندن ملهم ظن ايده‌بيله‌جكنى قبول ايتمكه مجبورز .

نوط ٤ـــ قرآنده شو سطرلرى اوقويورز [*] (CXIV، ١ـ٦):
« بن ... كيزلى دوران ، انسانلرك كوكسنده فصيلدايان وسواسك
شرندن . . . الهه التجا ايده‌رم . . . الخ . » ايلك دوره‌يه عائد
بوسورة كعبه‌ده مشركلره : شاعرلره وكاهنلره شعرلرى ، خطالرى
وكناهلرى تلقين والهام ايدن موجودات خبيثه‌نك شرلرينه د غرودن
دوغرويه برايما واردر . عنعنه عموميتله شيطانه وسواس تعبيرينى

Sayfa : 72

ویریر. فقط محمدك بوتون مافوق طبیعی موجوداتدن ، شاعرلره و کاهنلره
الهام بخش اولان جنلرله شیطانلردن بحث ایتدیکی محققدر .

محمدك مشرکلك ایله مجادله ایچنده کچن
کورولتولی حیاتی اثناسنده مفکره سنك نه قدر تحولاته اوغرادیغنی
تدقیقه کچمه دن اول شیمدی یه قدر پك چوق مناقشاته زمین
تشکیل ایدن برموضوع اوزرنده یعنی محمدك نائل اولدیغی ایلك

[*] بونلر تقریبی بر ترجمه در . تماماً دوغرو دیه قبول ایدلمه مك
لازم کله جکنی اونوتماملیدر — جاهد .

۷۲

Sayfa : 73

۱۹٤ مدخل

وحی مسئله سی اوزرنده برآز توقف ایتمك لازم کلیور . باشقه
بریرده طوپلادیغمز (مدخل § ۲۰٦ ومتعاقب فقره لر) بو بحثه
عائد مختلف عنعنات ایضاح وتفصیل اولوندیغی صیراده بونلری
نه دن دولایی موضوع ومصنوع تلقی ایله دیکمزی حقیقة
جریان ایتمش برطاقم وقعه لرك برحکایه سی بی دکل ، محمدی
طانیمامش اولان ایلك مسلمان بطننك ، ایلك وحیك صورت
وقوعنه دائر ظن وتخمینلرینك برافاده سی عد ایتدیکمزی برد
برد کوستره جکز . هیرشفلدك کندیسنده کی جدیت ومساعیسنده
کوزه چارپان وسعت مسلك ایله پك آز قابل توفیق اوله جق
برخفیفلك ایله نه عنعنه نك موثوقیتی نه محتویاتنك قیمت ذاتیه سنی

Sayfa : 73

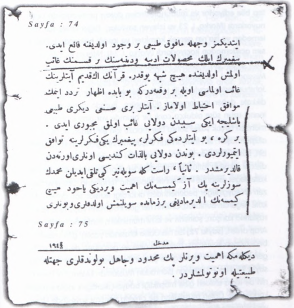
هيج نظر ملاحظه‌يه المادن «ايلك» بر وحی وقوعه كلديكی
حقنده‌كی عنعنهٔ اسلاميتی علی حاله قبول ايتمه‌سه‌حيرتلر ايديورز.
بو بابده‌كی عنعناتك ساخته‌لكنی تقدير ايده‌جك وسائطدن
محروم اولسه ايدك بيله بونلرك محتوياتی بر تنقيده تحمل
ايده‌جك حالده دكلدرلر. فرضا مسلمانلر بيله ايلك سوره‌نك
هانكيسی اولديغنده متفق دكلدرلر. بربرينی نقض ايدن مختلف
روايتلر متقابلا بربرلرينی حكمدن دوشوريورلر. اوصورتده كه
بر روايته ديكرندن فضله بر قيمت ويره‌ميز. هپسی‌ده عينی
درجهٔ وثوقده اولدقلری ايچون هر عنعنه ديكرلرينه مساوی
بر كميت عرض ايدر. بو عنعنات ايله متقابلاً بربرلرينی نقض
ايديورلر. بناءً عليه نتيجه بر صفر مطلقدر. بو كامشابه احوال

٧٣

Sayfa : 74

§١٩٤ مدخل

چوق كره پيغمبرك ترجمهٔ حالی اثناسنده كوزه چارپار. صورت
عموميه‌ده ديله‌بيليركه بر وقعه حقنده بربرينی ناقض او قدر
چوق عنعنه موجود ايسه بو اونلردن هيچ برينك دوغرو
اولماديغنه بر دليلدر. موجود سوره‌لردن هيچ بری محمدك
نائل اولديغی وحيلرك بهمه حال ايلكی عد ايديله‌مز. بو
سوره‌لر محمده احتق سهاده بيدا اولمش بر شمشك كبی
كوكك ونده ردن بره، كلمديلر. اوزون بر تلقيح دوره‌سنك
وتفكرات دينه‌نك محصولی اولمشلردر. محمد بونلره بر چوق
تدقيقات ومساعی نتيجه‌سنده بر شكل ادبی ويردی. مع مافيه
كنديسنی تحريك ايدن عامل باطنينك، بو قاربده تعريف

Sayfa : 74

ایتدیکمز وجهله مافوق طبیعی بر وجود اولدیغنه قانع ایدی.
پیغمبرك ایلك محصولات ادبیه ودمنه‌سنك بر قسمنك غائب
اولمش اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر. قرآنك الكقدیم آیتلرینك
غائب اولماسی اویله بر وقعه‌درکه بو بابده اظهار تردد ایتمك
موافق احتیاط اولاماز. آیتلر بری صنعی دیکری طبیعی
باشلیجه ایکی سببدن دولایی غائب اولمق مجبوری ایدی.
بر کره، بو آیتلرده‌کی فکرلر، پیغمبرك یکی فکرلرینه توافق
ایتمیورلردی. بوندن دولایی بالذات کندیسی اونلری اورته‌دن
قالدیرمشدر. ثانیاً، راست کله سویله‌نیر کبی تلقی ایدیلن محمدك
سوزلرینه پك آز کیمسه‌نك اهمیت ویردیکی یاخود هیچ
کیمسه‌نك الدیرمادیغی برزمانده سویلنمش اولدقلری وبونلری

Sayfa : 75

١٩٤§ مدخل

دیکله‌مکه اهمیت ویرنلر پك محدود وجاهل بولوندقلری جهتله
طبیعتیله اونوتولمشلردر.

Sayfa 71

Not 3.- Muhammed'deki bu inanç, bizi şaşırtmamalıdır. Hatta ilk Hristiyanlıkta cin ve şeytan konularının ne kadar büyük bir önem taşımış olduğunu değerlendirmemizin başına alırsak, biz bunu Muhammed'deki dini inanışın samimî bir ifadesi diye kabul etmeye zorunluyuz. Şu olayı da unutmamalıyız ki İsa'ya mal edilen mucizelerin büyük bir kısmı, İncillerden aktarıldığına göre, cinleri uzaklaştırmaktan ibarettir. Bu cinlerden bazıları İsa'ya hi-

tap bile ediyorlar ve müdahalesinden dolayı protestolarda bulunuyorlardı (Marko, I, 23 ve izleyen sayfalar). Diğer cinler söz söylemeden ve İsa'nın gerçek karakteri ve içeriği hakkında bildikleri sırrı açıklamadan kaçıyorlardı (Marko, I, 34). Nitekim İncil'de sık sık sözü geçen şeytanları da anımsatalım ve Harnak'ın (Harnack) (Die Mission und Ausbereitung des Cheristenthum in den ersten drei Jahrhunderten, sayfa 9) ilk Hristiyanlıktaki şeytanlara ilişkin oldukça dikkate değer incelemesini düşünelim. Burada görüyoruz ki bu inanç, uzun süre oldukça canlı bir biçimde var olmuş, İsa'nın ölümünden birçok yüzyıl sonra bile mucize için bir neden ve açıklama oluşturmuştur. İlk Hristiyanların düşünürlerini uğraştıran konulardan biri, bütün dünyada şeytanın hizmetinde olan kötü cinlere karşı kendilerini sorumlu tuttukları mücadeleden ibarettir. Harnak'ın bu dikkate değer eserinde Hristiyanlık kilisesinin Tertolyano, Örijen ve benzeri en saygıdeğer pederlerinden aktardığı fıkralar son derece dikkate değerdir. Bunlarda, cinlerin her gün insanların yaşamına ve uğraşlarına karışan, şairlerin ve kimi müminlerin ruhlarına hakim olan Arap cinleri, **[sayfa 72]** İsa'nın Galile kıtasında yaptığı gibi insanların bedeninden kovulması mümkün olan ve gerçekten de kovulan bu gerçek dışı varlığın inancı göze çarpar. Tertolyano (Harnak'a bakınız, sayfa 99, Not 2-3) cinlerin (sonradan Müslüman kelâm ilmî üyelerinin de iddia ettikleri gibi) müşrikliği ortaya çıkardığını iddia etmeye kadar varır. Örijen müşriklerin de cinlerin yardımı sayesinde Hristiyanlar tarafından yapılan mucizelerin benzeri mucizeleri gerçekleştirme gücüne sahip olduklarını kabul eder. **Muhammed'den pek eski olmayan Hristiyanlar arasında var olan bu düşünce akımını değerlendirmeye alırsak, Muhammed'in kişiliğine ait incelemede, bu açıdan kuşkucu davranmanın gereği yoktur. Onun cinlere ilişkin batıl inancını kabul edilebilir görmek ve gerçekten de kendisine gerçek dışı varlıklar tarafından ilham verilmiş sanabileceğini kabul etmek durumundayız.**

Not 4.- Kur'an'da şu satırları okuyoruz [*](CXIV, 1-6): "Ben.... gizli duran insanların göğsünde fısıldayan şeytanın kötülüğünden .... Allah'a sığınırım ... vb." İlk döneme ait bu süre(y)i Kâbe'de müşriklere, şairlere ve kâhinlere şiirleri, hataları ve günahları öğreten ve ilham eden kötü varlıkların kötülüklerine doğrudan doğruya bir gönderme vardır. Gelenek, genellikle şeytanı vesvas deyimiyle anar. Ancak, Muhammed'in bütün gerçek dışı varlıklardan, şairlere ve kâhinlere ilham veren cinlerle şeytanlardan söz ettiği kesindir.

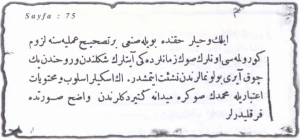
Muhammed'in müşriklik ile mücadele içinde geçen gürültülü yaşamı sırasında düşünüşünün ne kadar değişime uğradığını incelemeye geçmeden önce, şimdiye kadar pek çok tartışmaya zemin oluşturan bir konu üzerinde, yani **Muhammed'in ulaştığı ilk** [Sayfa 73] **vahiy konusu üzerinde biraz düşünmek gerekiyor.** Başka bir yerde topladığımız (giriş, 206 ve izleyen fıkralar) bu konuya ilişkin çeşitli söylentileri açıkladığımız ve sınıflandırdığımız sırada, bunları neden dolayı bir konu ve uydurma olarak düşündüğümüzü gerçekten olmuş bir takım olayların bir hikayesi gibi değil, Muhammed'i tanımamış olan ilk Müslüman düşünüşünün, ilk vahiyin oluş biçimine ilişkin sanı ve tahminlerinin birer ifadesi olarak saydığımızı birer birer göstereceğiz. Hirşefeld'in kendisindeki ciddiyet ve çalışmasında göze çarpan meslekî enginliği ile çok az kabul olunacak uydurma bir hafiflik ile ne söylentinin inanılırlığını, ne de içeriğinin özel değerini **hiç dikkate almadan "ilk" vahiyin gerçekleştiğine** ilişkin İslâmî söylenceyi büyük bir gerçeklik olarak benimsemesine şaşıyoruz.

Bu konudaki söylencenin uydurmalığını belirleyecek araçtan yoksun olsak bile, bunların içeriği bir eleştiriyi götürebilecek durum-

---

[*] Bunlar yaklaşık bir çeviridir. Tamamen doğru olarak kabul etmek gerekeceği unutulmamalıdır. – Cahid.

da değildirler. **Örneğin, Müslümanlar bile ilk sûrenin hangisi olduğu konusunda aynı düşüncede değildirler.** Birini yok sayan çeşitli söylentiler [rivayetler] karşılıklı olarak birbirlerini çürütüyorlar. Öyleki bir söylentiye diğerinden fazla bir değer veremeyiz. Hepsi de aynı derecede bağlayıcı oldukları için her söylenti diğerlerine eşit bir ölçü ortaya koyar. Bu söylentiyle karşılıklı olarak birbirlerini çürütüyorlar. Dolayısıyla sonuç kesin olarak sıfırdır. Buna benzer durumlar **[Sayfa 74]** çoğu kez peygamberin biyografisinde göze çarpar. Genel olarak denilebilir ki bir olay hakkında birbirini çürüten o kadar çok söylenti bulunsa da, bu onlardan hiç birinin doğru olmadığının kanıtıdır. **Varolan sürelerden hiç birinin Muhammed'in ulaştığı vahiylerin kesin olarak ilki olduğu söylenemez. Bu süreler Muhammed'e, açık gökyüzünde ortaya çıkmış bir şimşek gibi, günün birinde birdenbire gelmediler. Uzun bir aşılama döneminin ve dinî düşünüşün ürünü olmuşlardır.** Muhammed bunlara, birçok inceleme ve uğraşı sonucunda edebî bir şekil verdi. Bununla birlikte kendisini uyandıran iç nedenlerin, yukarıda tanımladığımız gibi gerçek dışı bir varlık olduğundan emindi. **Peygamberin ilk edebî ve dinî ürünlerinin bir kısmının kaybolmuş** olduğuna kuşku yoktur. Kur'an'ın en eski ayetlerinin kayıp olması öyle bir olaydır ki bu konuda kararsızlık göstermek uygun bir davranış olmaz. **Âyetler biri yapay, diğeri doğal başlıca iki nedenden dolayı kayıp olmak durumunda idi. Bir kere bu ayetlerdeki düşünceler, peygamberin yeni düşüncelerine uyum içinde değillerdi. Bundan dolayı bizzat kendisi onları ortadan kaldırmıştır. İkinci olarak, rastlantısal şekilde söylenir gibi düşünülen Muhammed'in sözlerine pek az kimsenin önem verdiği ya da hiç kimsenin aldırmadığı bir zamanda söylenmiş oldukları ve bunları** [Sayfa 75] **dinlemeye önem verenlerin pek sınırlı ve cahil oldukları, dolayısıyla doğal olarak unutulmuş olduklarıdır.**

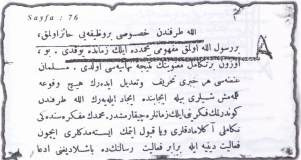

Sayfa : 75

ایلك وحیلر حقنده بویله صنعی برتصحیح عملیه سنه لزوم
كورولمه سی اونلرك صوك زمانلرده كی آیتلرك شكلندن وروحندن پك
چوق آیری بولونمالرندن نشئت ایتمشدر. الك اسكیلر اسلوب ومحتویات
اعتباریله محمدك صوكره میدانه كتیردكلرندن واضح صورتده
فرقلیدرلر

Sayfa 75

İlk vahiyler hakkında böyle yapay bir düzenlemeye lüzum görülmesi, onların son zamanlardaki ayetlerin şeklinden ve ruhundan pek çok ayrı bulunmalarından doğmuştu. En eskiler, üslûp ve içerik bakımından Muhammed'den sonra meydana getirdiklerinden açık bir şekilde farklıdırlar.

Sayfa : 76

الله طرفندن خصوصی بر وظیفه یی حائز اولمق،
بر رسول الله اولمق مفهومی محمدده ایلك زمانده یوقدی . بو،
اوزون بر تكامل معنوینك نتیجه نهایه سی اولدی . مسلمان
عنعنه سی هر خبری تحریف وتعدیل ایده رك هیچ وقوعه
كلمه مش شیلری بیله ایجابنده ایجاد ایله یه رك الله طرفندن
كوندرلمك فكرینی ایلك زمانلره چیقارمشدر. محمدك مفكره سنده كی
تكاملی آكلامادقلری ویا قبول ایتمك ایسته مدكلری ایچون
فعالیت دینیه ایله برابر فعالیت رسالتك ده باشلادیغنی ادعا

Sayfa : 76

ایتدیلر . فقط حقیقت حال بومرکزده اولمادیغی جهتله ایلك
بروحی آرامق مجبوریتی کندی کندیلکندن زائل اولور .
چونکه بویله برشی برهیچ زمان واقع اولمامشدر. محمدك تألیفات
ادبیه‌سی ، جمل حکمیه‌سی ، مرور زمان ایله و آزار آزار
بر وحی اثری حالنه کلدیلر .
محمدك مدینه‌ده صوك دوره‌ده طانتمش اولدیغی اوزره ،

٧٦

Sayfa : 77

§١٩٤-١٩٥ مدخل

کلمه‌نك کنیش ومرکب معناسیله ، روحانی وجسمانی نفوذ
واقتدار تامی حائز بررسول‌الله مفهوم صریحی، پیغمبرك ذهننده
پك مؤخر وجوده کلمش برمحصولدر . بو ، حیاتنك جریان
ایتدیکی احوال وشرائطك ، مشرکلره قارشی مجادله‌نك ،
طرفدار ودوستلرینك صداقت وفداکارلغنك برتلقینی اولمشدر.
کندیسنك عظیم ، ماًمول مظفریاتنك ، انسانلر برحقیقت

Sayfa : 77

§ ۱۹۵ . — بومشکل موضوع حقنده‌کی قیصه وسطحی
ایضاحاتمزی اتمام ایتمک ایچون ، محمدک بعثتنه‌دائر اولان عنعناتی
تدقیقه کچمه‌دن اول ، نظر دقته آلنه‌جق بر نقطه قالیور .
محمدک ، رسول‌الله اولمق مفهومنه واصل اولمادن‌اول کچیردیکی
الك باهر صفحاتك نه‌لردن عبارت اولدیغنی قرآنك آیتلرینه
نظراً قابلسه تشریح ایتمك‌ایسترز . محمدی حرکته سوق ایدن
هیجانلرك صمیملکنی تصدیق‌وقبول ایتدکدن صو کره‌شیمدی

۷۷

Sayfa : 78

§۱۹۵ — مدخل

ایلك ارتجالی نشریات دینیه‌دن برموعظه‌کار ، موعظه‌کارلقدن
برنی ، نیلکدن ده نهایت رسول‌الله حالنه کچمك صفحه‌لرینی
تعیین وتحدید ایتمکلکمز لازم کلیور. بو ، شبهه‌سزکه مسئله‌نك
غایت نازك برنقطه‌سیدر . چونکه تدقیق عناصرینك غایت
نادراولماسی بوصفحات تبدلی بارزوقطعی خطلرله چیزمه‌مزه مساعد
دکلدر . هیچ برفکر منفعته تابع اولمایان صمیمی آدم نره‌ده
نهایته ایردی؟ دها از یوکسك عواملك تأثیریله حرکت ایدن
ادم نره‌ده باشلادی ؟ اخذ انتقام حسلری ، سیاسی آمال ،
موقع اقتدار حرصی ، مبارزهٔ حیات مجبوریت شدیده‌سی
هانکی نقطه‌ده باشلادی ؟

محمد اوبله برطبعت اله دوغمشدی که بوطبعتلرده حسیاتك
قوتی غالبدر . یعنی محمد اوقدر شدتلی برهیجان باطنی‌یه شکار
اولابیلیردی که بوتون ملکات فکریه‌سی قارارردی . بویله
شدتلی برقابلیت حسیه اونك دینی وسیاسی حیاتی ایچون بویوك

Sayfa : 78

برقوهٔ حیات بخش تشکیل ایتمش اولدیغی محققدر . فقط محمد
بوحسك قوتنه چوق کره کندیسنی تماميله ترك ایتمش، مخیله سندن
بك آز معاونت کورمش، مفکره سنك، کمالندن ، عقلندن ایسه
دها آز معاونته مظهر اولمشدر . بویله حمله لرله حرکت ایدن
برطبیعت بردولت آدمنه ، براقوام چوبانه خاص مزیات ایله
برلشنجه محمدی غایت زمانه احوالنی دوشونور وأوکا کوره
حرکت ایدر برکیمسه حالنه کتیردی . نفسنه قارشی عظیم

۷۸

Sayfa : 79

۱۹۵ | مدخل

وبی پایان براعتمادی اولدیغی ایچون اك جرشکارانه تشبثلره کور
کورینه آتلدی وکندیسنك فائقیت معنویه سنه مجلوب ومفتون
اولان ، بونکله سرمست اولان بوتون طرفدارلرینی آرقه سندن
سوروکله دی . مع مافیه محمد هیچ برزمان اولدن کنیش بر
طرز واصول دوشونمدی ، ذهننده بویله برشیئی کمالە ایردیرمه دی.
یالکز قسم قسم ایلریله دی، اودقیقه نك ایجاباتنه کوره برقرار ویردی،
عقلك واحتیاطك بطائتلرینی استخفاف ایتدی ، باطنی
تأثیرات وتهیجاتنك شدتنه آنی ، بی قرار ، ایچندن
کلە حمله لره مستند حرکاتنده بر مدار تسکین آرادی. محترزانه
ومترددانه باشلانغجلردن صوکره، مرورزمان ایله، کیتدکجه دها
جرشکار اولدی . حرکاتنده ، سوزلرنده اعتدالنی کیتدکجه
از محافظه ایده بیلمکه باشلادی. اولجه کافی درجه ده ملاحظه ده

Sayfa : 79

بولونمقسزين ياپمش اولديغى شيلره عودتده تردد ايتمه‌دى .
آرتق ايشنه كلمه‌ين شيلرى تصحيح ، توسيع ايتمكده ياخود
اورته‌دن قالدرمقده هيچ برصيقنتى دويمادى . بناءً عليه ،
حيات ومسلكى غايت كرفت بر انكشاف معنوى‌يه اوغرامشدر.
آراده قيصه فقط شديد براوياتمالر اولمش ، صوكره بونى
اوزون توقف دوره‌لرى تعقيب ايتمش ، اليم دوشكونلكلر
وترددلر كچيرمش ، بعض كره بونلرك آرقه‌سندن نامأمول
مظفريتلرك سرخوشلقلرى كلمشدر . مع‌مافيه ، احتمالكه
غير شعورى برصورتده بالحدس واصل اولديغى سيسته‌مك

Sayfa : 80

مدخل ۱۹۵

بويوك خطلرينى محمد دائما محافظه ايتمشدر . چونكه كيريشمكه
مجبور بولونديغى شديد مبارزه‌ده زمانه توافق ايتمه‌ديكنى
كورديكى بعض تفرعاتى اهمال ايتمكله برابر بعض اساسانه
صداقتده واونلرده تعند كوسترمكده ، عينى اساسانه قارشى
تعقيب ايتديكى خط حركتك هپ عينى حالده قالماسنده غلبه
ايچون برسبب قوى بولمشدر .

ابتدا افكار دينيه‌سنى علناً اظهاره باطنى برطاقم تأثيرات
وتهيجات دولايسيله ضرورى صورتده باشلامشدى .
صريح وواضح برغايه تعقيب ايتمه‌دن ، افعال وحركاتنك
اسبابى ، ذهنتده‌كى مفهوماتك نردن كلديكنى تعيين وتخصيص
ايتمه‌دن ايشه آتلمشدى . بناءً عليه محمد نه‌يكى مذهبك شمولنى ،
نه‌ياشاديغى محيطده حصوله كتيره‌جكى تأثيراتك درجه‌سنى تقدير
ايتمه‌ين برخولياروركى باشلامشدر .

Sayfa 76

Allah tarafından özel bir görevi üstlenmiş olmak, bir Resulullah olmak düşüncesi, Muhammed'de ilk zamanlar yoktu. Bu, uzun bir manevî gelişimin en son neticesi olarak ortaya çıktı. Müslüman geleneği her haberi bozarak ve düzelterek, hiç gerçekleşmemiş şeyleri bile gerektiğinde uydurarak, Allah tarafından gönderilmek düşüncesini ilk zamanlara taşımıştır. Muhammed'in düşüncesindeki gelişimi anlamadıkları ya da kabul etmek istemedikleri için dinî etkinlikleri ile birlikte, peygamberlik faaliyetlerinin de başladığını iddia ettiler. **Ancak gerçek durum bu çerçevede olmadığından dolayı, ilk olan bir vahiy aramak zorunluluğu kendiliğinden sona erdi. Çünkü böyle bir şey, hiçbir zaman olmamıştır. Muhammed'in edebî eserleri, bütün felsefî sözleri zamanla ve yavaş yavaş birer vahiy eseri haline geldiler.**

Muhammed'in, Medine'de son dönemde tanınmış olduğu düşünülürse, [Sayfa 77] **sözcüğün geniş ve tam anlamıyla, ruhanî ve cismanî nüfuz olan ve tam bir iktidara sahip, apaçık bir Resulullah düşüncesi, peygamberin kafasında çok sonraları ortaya çıkmış bir sonuçtur. Bu, yaşamının sürdüğü durum ve koşulların, müşriklere karşı mücadelenin, taraftar ve dostlarının bağlılık ve özverilerinin bir etkisiyle olmuştur.**

195.- Bu zor konu hakkında kısa ve yüzeysel açıklamamızı genişletmek için, Muhammed'in gönderilmesine ilişkin olan söylenceyi incelemeye geçmeden önce dikkate alınması gereken bir nokta kalıyor. Muhammed'in, Resulullah olmak düşüncesine ulaşmadan önce geçirdiği aşamalar denizinin nelerden oluştuğunu, Kur'an'ın ayetlerine göre mümkünse göstermek isteriz. Muhammed'i eyleme geçmeye yönelten heyecanların içtenliğini kabul ettikten sonra, şim-

di [sayfa 78] ilk doğaçlama dini anlatımlarından öğütçülüğe, nebilikten de en sonunda Resulullah haline geçme aşamalarını belirlememiz ve sınırlamamız gerekiyor. Bu, kuşkusuz sorunun oldukça hassas bir noktasıdır. Çünkü, inceleme eserlerinin oldukça az olması, bu aşamaları açık bir biçimde değiştirmemize ve kesin sınırlarını çizmemize izin vermemektedir. Hiçbir çıkar düşüncesi olmayan içten bir adam nerede sona erdi? Daha az yüce nedenlerin etkisiyle hareket eden adam nerede başladı? Öç alma duyguları, siyasî amaçları, iktidar makamı tutkusu, yaşam kavgasının şiddetli zorunlulukları hangi noktada başladı?

Muhammed öyle bir karakter ile doğmuştu ki bu karakterde duygunun gücü üstündür. Yani Muhammed öylesine şiddetli bir iç heyecanın avı olabilirdi ki bütün düşünme yeteneği kararırdı. Böyle şiddetli bir duyuş yeteneği, onun dinî ve siyasî yaşamı için büyük bir yaşam gücü oluşturmuş olduğu kesindir. Ancak Muhammed, bu duygunun gücünü çok kere tamamen terk etmiş, hayal gücünden çok az yardım görmüş, düşünüşünün olgunluğundan yararlanmış, ancak aklından ise daha az yardım görmüştür. Böyle niteliklerle hareket eden bir karakter, bir devlet adamının ve bir kavmin çobanına özgü üstünlüklerle birleşince Muhammed'i, daha çok kendi zamanının durumunu düşünen ve ona göre hareket eden bir kimse haline getirdi. Nefsine karşı büyük [Sayfa 79] sonsuz bir güveni olduğu için en cesur girişimlere korkusuzca atıldı ve kendisine manevî üstünlük kazandıran, büyüleyici girişimleriyle sarhoş olan bütün taraftarlarını arkasından sürükledi. Bununla birlikte Muhammed hiçbir zaman önceden geniş bir plân ve yöntem düşünmedi, kafasında böyle bir şeyi olgunlaştırmadı. Yalnız kısım kısım ilerledi, o zamanın gereğine göre karar verdi. Aklın ve hesaplılığın ağır davranışlarını küçük gör-

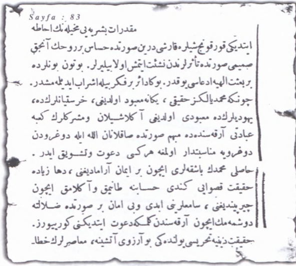
dü, iç düşünüşün etkisi ve coşkunun ani şiddeti, kararsız, içten gelen atılımlara bağlı harekette yatıştırıcı bir nokta aradı. Çekingen ve kararsız girişimlerden sonra, zamanla gittikçe daha cesur davranır oldu. Hareketinde, sözlerinde ölçülülüğü gittikçe daha az koruyabilmeye başladı. Önceleri yeter derecede düşünmeksizin yapmış olduğu şeylere dönmekten duraksamadı. Artık işine gelmeyen şeyleri değiştirmek ve düzeltmekte ya da ortadan kaldırmakta hiçbir sıkıntı duymadı. Bu yüzden yaşamı ve uğraşısı oldukça karmaşık bir manevî gelişme göstermiştir. Arada kısa, ancak şiddetli uyanmalar olmuş, sonra bunu uzun bekleme dönemleri izlemiş, acı verici düşkünlükler ve kararsızlıklar geçirmiş, kimi zamanlar bunların arkasından umutsuz başarıların sarhoşlukları gelmiştir. Bunlarla birlikte olasıdır ki bilinçsiz bir şekilde düşündüğü sistemin [Sayfa 80] **büyük yanlışlarını Muhammed her zaman korumuştur. Çünkü girişmeye zorunlu olduğu sert kavgada, zamana uymadığını gördüğü bazı ayrıntıları yok saymakla birlikte, bazı ilkelere bağlılıkta ve onlarda ısrar etmesi, aynı ilkelere karşı izlediği hareket yolunun hep aynı durumda kalmasında galibiyet için güçlü bir neden bulmuştur.**

İlk önce, dinî düşüncesini açık olarak ortaya çıkarmaya, içsel bir takım etkiler ve coşkular nedeniyle zorunlu olarak başlamıştı. Açık ve geniş bir amaç izlemeden, eylem ve hareketinin gerekçelerini, kafasındaki düşüncenin nereden geldiğini belirlemeden ve düzenlemeden işe atılmıştı. Bu yüzden Muhammed, yeni dinin genişliğine ve yaşadığı çevrede yaratacağı etkinin derecesine değer vermeyen bir hayelperest gibi başlamıştır.

Sayfa : 82

نولده‌قه طرفندن ترتیب ایدیلن قرآن سوره‌لرینك الك
اسکیلری وبالخاصه بو طاقمك ایلك یکرمی ایکیسی غایت
خصوصی بر نشانه عرض ایدرلر . بونلرده کندی کندینه
قونوشمه کبی بر سوبژه کتیف وصف واردر (غریبه‌باقکز ،
P برنجی جلد ، صحیفه ٢٧) بر شعر تمایلده کورولور ،
خصوصی وغریب بر منظره‌یه مالکدرلر . مشرك کاهنلرك
قافیه‌لی بیاناتی ، نیم شاعرانه جمله‌لرینی خاطرلاتیرلر . بدایتده
محمد بونلردن کندیسنی پك آیرامامشدی . چونکه عربستانده
هنوز منثور ادبیات موجود دکلدی . هر بدیعی تظاهرات ،
شاعرانه برشکل الیردی . محمد برشاعراولمقله اتهام ایدیلنجه ،
دها دوغروسی برشاعر دیه یاخود کاهنلك مسلکنه خواهشکر
دیه تلقی اولونجه وکندیسنه بوناملر ویریلنجه بالضروره
شاعرلرك وکاهنلرك اسلوبندن کیتدکجه اوزاقلاشدی وکندیسیله
اونلر آراسنده هیچ بر مشابهت ویا مناسبت بولونمادیغنی اثباته
چالیشدی . بو مناقشه تأثیراتنی هنوز حس ایتمه‌مش اولان
سوره‌لر بر طاقم ندالردن وخطابلردن عبارتدرلرکه سامعین
اوزرنده بر تأثیر ادبی وجوده کتیرمك ، اونلره اسرار آلود
بر حیرت ویا دهشت ویرمك مقصدینه خادم اولدقلری
میدانده‌در (مثلا CI, XCII, XCIII, XCIV, XCV ، الخ

٨٢

Sayfa : 83

مقدرات بشریه‌یی مخیله‌نك احاطه

ایندیکی قورقونج شیلره قارشی درین صورتده حساس بر روحك آنجق
صمیمی صورتده تأثرلرندن نشئت ایتمش اولا بیلیرلر. بوتون بونلرده
بر بعثت الهیه ادعاسی یوقدر. بوکا داثر بر فکر بیله اشراب ایدیلمه‌مشدر.
چونکه محمد یالکز حقیقی، یکانه معبود اولدیغی، خرستیانلرکده،
یهودیلرکده معبودی اولدیغی آکلاشیلان ومشرکلرك کعبه
عبادتی آرقه‌سنده‌ده مبهم صورتده صاقلانان الله ایله دوغرودن
دوغرویه مناسبتدار اولمغه هرکسی دعوت وتشویق ایدر.
حاصلی محمدك باشقه‌لری ایچون بر ایمان آرامادیغنی، دها زیاده
حقیقت قصوایی کندی حسابنه طانیمق وآکلامق ایچون
چیرپیندیغنی، سامعلرینی ابدی وبی امان بر صورتده ضلالته
دوشمه‌مك ایچون آرقه‌سندن کلمکه دعوت ایتدیکنی کوریورز.
حقیقت دینیه تحریسی بولنده‌کی بو آرزوی آتشینه، معاصرلرك خطا

Sayfa 82

Nöldeke tarafından düzenlenen Kur'an surelerinin en eskileri ve özellikle bu takımın ilk yirmi ikisi oldukça ayrı bir özellik gösterirler. Bunlarda, kendi kendine konuşma gibi bir öznel nitelik vardır (Girim'e bakınız, P, birinci cilt, sayfa 27). **Bir şiir eğilimi de görülür. Özel ve garip bir görüntüye sahiptir. Müşrik kâhinlerin** uyumlu açıklamaları, yarı şairane cümlelerini anımsatır. Başlangıçta Muhammed bunlardan kendisini pek ayırmamıştı. **Çünkü Arabistan'da henüz edebiyat yoktu.** Her güzel gösteri şairane bir biçim alırdı. Muhammed bir şair olmakla suçlanınca, daha doğrusu bir şair diye ya

da kâhinlik uğraşısına istekli diye düşünülünce ve kendisine bu gibi adlar verilince, zorunlu olarak **şairlerin ve kâhinlerin üslûbundan giderek uzaklaştı ve kendisiyle onlar arasında hiçbir benzerlik ya da ilişki bulunmadığını kanıtlamaya çalıştı. Bu tartışmanın etkisini henüz hissetmemiş olan sûreler bir takım ünlemlerden ve seslenişlerden oluşmaktadırlar ki dinleyiciler üzerinde edebî etki bırakmak, onlara gizemli bir şaşkınlık ve korku vermek amacına hizmet ettikleri ortadadır.** (örneğin, CI, XCII, XCIII, XCIV, XCV, vb. **[Sayfa 83]** sûrelerinin başlangıçlarına bakınız). **İnsanlığın geleceğini çevreleyen korkunç şeylere karşı, derin bir biçimde hassas bir ruhun ancak içten bir şekilde etkilerinden ortaya çıkmış olabilirler. Bütün bunlarda bir Tanrı'nın gönderdiğine ilişkin bir iddiası yoktur. Buna ilişkin bir düşünce bile üstü kapalı olarak verilmemiştir. Çünkü Muhammed, yalnız gerçek ve tek bir Tanrı olduğunu, Hristiyanların da, Yahudilerin de Tanrısı olduğu anlaşılan ve müşriklerin Kâbe ibadeti gerisinde de belirsiz bir biçimde saklanan Allah ile doğrudan doğruya ilişkili olmaya herkesi davet eder ve teşvik eder. Özetle Muhammed'in başkaları için bir iman aramadığını, daha çok büyük gerçeği kendi hesabına tanımak ve anlamak için çırpındığını, dinleyicilerini sonsuz ve amansız bir biçimde aymazlığa düşmemek için arkasından gelmeye davet ettiğini görüyoruz.**

Sayfa : 89

نوط ١ — نبی کلمه سنك عن اصل عربجه اولمادیغنی اثبات ایچون بز
زون تفصیلاته کیریشمکه حاجت یوقدر. چونکه شیمدی یه قدر بك
چوق تدقیقاته موضوع تشکیل ایتمشدر. بناءً علیه قارئلرمزه Guidi نك
Delle sede primitiva dei popoli semite صحیفه ٤٣٦
De vocabulis in antiquis Ar. Carm. et ك Fraenkel
Die Aramischen ك محررك عینی ٢٠ صحیفه in Corano pergrinis
Fremdwörter im Arabischem صحیفه ١٥٨ و ٢٣٢ ،
Pautz ك بحثی نجی کتابنك ٢٢٢ نجی صحیفه سنه وردیکی
نوطه مراجعت ایتملرینی توصیه ایتمك کافیدر.

Sayfa 89

Not 1.- Nebi sözcüğünün esas olarak Arapça olmadığını kanıtlamak için benim uzun uzun açıklamaya girmemin gereği yoktur. Çünkü şimdiye kadar pek çok incelemeye konu edilmiştir. Bu yüzden okuyucularımızın Guidi'nin "Delle sede primitiva dei popoli semite" sayfa 136, De vocabulis in antiquis Ar. Carm. Et, Fraenkel'in Die Aramischen sayfa 2; aynı yazarın In Corana pergrinis Fremdwörter im Arapischem sayfa 158 ve 232; Pautz'un sözü geçen kitabının 222'nci sayfasına ve dördüncü notuna baş vurmalarını önermek yeterlidir.

Sayfa : 93

غلبهٔ تامه ونهائیه‌نك ؛ كرك فكرلرینك كرك سائر بوتون
معاصرلرینك ذكاسینه فائق بولونان كندی ذكا و سجیه‌سنك
محصولی اولدیغنی مدركدر . ایشته بو سرخوشلق ویریجی
• قناعتنده بویوك بر قوت قلب بوله‌رق هر درلو احترازی برطرف
ایدر ، جسورانه میدانه چیقار . صیقیلماز ، قورقماز . أزیجی
تفوقنی بیلیر . صرف دینی مفهوملر ایكنجی خطه ترك ایدیلیر .
برنجی خطده اولدن مجهول اولان یكی عنصرلر ، آیین تفرعاتی ،
قانونی احكام ، اجتماعی ، عسكری ، سیاسی ترتیبات نمایان
اولور . بوتون بو عناصر ، یالكز یكی ایجاباتك ، یكی شرائط
محیطك محصولی دكلدرلر ، محمدك روحنك بولوندیغی یكی شرائط
معنویه‌نك‌ده محصولیدرلر . تعدیله سبب اولان اك بویوك عنصر
خارجده قریشه ، داخلده یهودیلره و منافقلره قارشی سیاسی ،
عسكری مجادله‌در . محمد شیمدی هر كون مقداری آرتان بر
طرفداران زمره‌سی اوزرنده نا قابل مناقشه ومطلق بر حكم
ونفوذ صاحبی صفتیله حركت ایدر . بو طرفدارلر دمیر بر انضباط
ایله ضبط ایدلمشلردی . حیات یومیه‌نك تا عائله‌سینه‌سندن معبده

Sayfa : 94

وميدان حربه وارنجه‌يه قدر بوتون مشاغل اساسيه‌سي بو انضباط
چرچيوه‌سي ايچنه آلنمشدي . فكر مجادله‌سي نهايت بولدي ،
يرينه شخص مجادله‌سي قائم اولدي . آرتق مسئله مشركلك
معبودلرينه پرستش ايدوب ايتمه‌مك مسئله‌سي دكلدر . عربستانده
كيم صاحب مطلق اولاجقدر ؟ ظفر قريشيلرك تجار جماعتنده‌مي
قاله‌جقدر ، يوقسه فراري رسول اللهده‌مي تجلي ايده‌جكدر؟
ايشته مسئله بودر . اونك ايچون محمدك شخصي برنجي خطه ،
هبسنك فوقنه چيقار . الله‌يله ، پيغمبرك ياردمجيسي صفتيله
ارائه ايدلمك اعتباريله ، ايكنجي درجه‌ده بر موقع آيرلمش
ديمه‌بيلير . ارتق الله ، عبادتي اوغورنده هرشيئك فدا ايدلمه‌سي
لازم كلن بر وجود قصوى دكلدر . غايت ذي قدرت بر
وجوددر كه محمده وظيفهٔ سياسيه‌سنده ياردم ايدر ، اونك عليه‌سني
قولايلاشديرر ، مغلوبيتلرنده اوكا تسلي ويرر ، انسانلر اوزرنده
بويوك بر حكومتك دنيوي مشكلاتني حل خصوصنده معاونت
كوسترر . بو ، پيغمبرلك وسياست حياتنك يكي صفحه‌سنك
انكشافنده هر كون تحدث ايدن مشكلاتي ازاله‌يه خدمت ايلر.
بويله ايسته‌نيلن ايشه يارار بر آلت كبي الله مفهومي ابتدائي ،
شديد الطبع ، خونخوار ، حديد ، انتقامجو ، انسان قاني دوكولمسنه
لاقيد ، يغمايه حريص ، محبتلري روزكار كبي متحول ، جاهل ،
كرك عمومي كرك خصوصي هيچ بر انضباطه كلمز بر خلق ايچنده
محمدك پك ايشنه يارادي . ايشته بو تمايلات ، احتراصات ومنافع

٣٢٤

Sayfa : 95

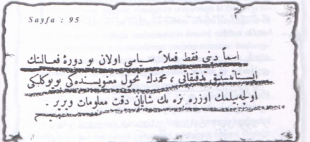
§۱۹۹ مدخل

قاریشقلغی آراسنده پیغمبرك سیماسی عربستانك او عظیم انقلابنك
فاعلی اولەرق تمایز ایدر .

Sayfa 93

Olağanüstü galibiyetin ve aldığı sonucun gerek düşüncelerinin, gerekse diğer bütün çağdaşlarının zekâsına üstün olan kendi zekâ ve karakterinin ürünü olduğunu kavramıştır. İşte bu sarhoşluk ve birinci görüşünde büyük bir yüreklilikle her türlü çekinceyi ortadan kaldırır, cesur bir biçimde ortaya çıkar. Sıkılmaz, korkmaz. Ezici üstünlüğünü bilir. Salt dinî konular ikinci dereceye bırakılır. Birinci hatta, önceden bilinmeyen yeni unsurlar, ayin ayrıntıları, yasaya ilişkin hükümler, sosyal, askerî, siyasî düzenleme kendini gösterir. Bütün bu unsurlar, yalnızca yeni gerekliliklerin, yeni şeriat çevresinin ürünü değildirler, Muhammed'in ruhunun bulunduğu yeni şeriat ruhunun da ürünüdürler. Düşmanlıklara neden olan en büyük unsur, dışarıda Kureyş'e, içerde Yahudilere ve münafıklara karşı siyasî, askerî mücadeledir. Muhammed, şimdi her gün ölçüsü artan bir taraftar sınıfı üzerinde, tartışma götürmez bir biçimde, kesin bir egemenlik ve etki sahibi sıfatıyla hareket eder. Bu taraftarlar demir bir düzen ile elde edilmişlerdir. Gündelik yaşamın ta aileden, tapınağa **[sayfa 94]** ve savaş meydanına varıncaya kadar bütün uğraşların esasları, bu düzen çerçevesi içine alınmıştır. **Düşünce mücadelesi sona erdi, yerini kişi mücadelesi aldı.** Artık sorun müşriklik putlarına sempati duyup duymamak sorunu değildir. Arabistan'da kim mutlak egemen olacaktır? Zafer Kureyş'in tüc-

car topluluğunda mı kalacaktır, yoksa firari Resulullah da mı ortaya çıkacaktır? İşte sorun budur. Onun için kendisi öncelik sıralamasında hepsinin üstüne çıkar. **Allah'a bile, peygamberin yardımcısı sıfatıyla gösterilmek bakımından, ikinci derecede bir makam ayrılmış denilebilir.** Artık Allah, ibadeti uğrunda her şeyin feda edilmesi gereken bir yüce varlık değildir. Oldukça güçsüz bir varlıktır ki Muhammed'e siyasî görevinde yardım eder, onun galip gelmesini kolaylaştırır, yenilgilerinde ona teselli verir, insanlar üzerinde büyük bir yönetimin dünyasal sorunları çözmesi konusunda yardımcı olur. **Bu, peygamberlik ve siyasî yaşamın yeni aşamasının ilerlemesinde her gün ortaya çıkan [tehaddüs] zorlukları ortadan kaldırmaya hizmet eder. Şiddet karakterli, acımasız, öfkeli, intikamcı, insan kanı dökülmesine ilgisiz, yağmaya düşkün, sohbetleri rüzgâr gibi kararsız, cahil**, gerek genel, gerekse özel hiçbir düzene gelmez bir huy içinde Muhammed'in oldukça işine yaradı. İşte bu eğilim, tutku ve çıkarlar **[Sayfa 95]** karışıklığı arasında peygamberin yüzü, Arabistan'ın o büyük devriminin gerçekleştiricisi olarak yükselir.

Sayfa : 95

اسماً دینی فقط فعلاً سیاسی اولان بو دورهٔ فعالیتك اِستاندستیق تدقیقاتی ، محمدك تحول معنویسنده‌کی بویوکلکی اوله‌بیلمك اوزره نزه‌ملك شایان دقت معلومات ویریر .

Sayfa 95

Ad olarak dinî fakat uygulamada siyasî olan bu dönem, hareketlerin istatistiksel incelemesi, Muhammed'in manevî düşünüşündeki büyüklüğü ölçebilmek için bize oldukça dikkate değer bilgiler verir.

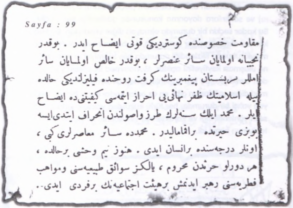
Sayfa : 98

تاريخ اسلامه عائد وقايع ايچون يازديغمز مدخلی حددن
زياده اوزاتمقسزين تدقيقاتك بوقسمنده دها ايلرييه كيتمه‌من
قابل دكلدر . هرحالده اميد ايديبورم كه قرآنك بزه نه‌قدر
ولود برساحهٔ تدقيق وجوده كتيرديكنی ومتن قدسينك عرض
ايلديكی مالزمه‌لرك نقطهٔ عزيمتمزی تشكيل ايدن مسئلهٔ اساسيه‌يی
يعنی مسلمان روباغانداسنك باشلانغجنك هيچ برياالانجيلق قصديله
قائملمايان ، يالكز حقيقت قصوا حقنده درين براعتقاد ايله
حركت ايدن ديندار برروحك ناموسكارانه وصميمی انكشافندن
وپيغمبرده‌كی ابتدا كنديسنی صوكره‌ده دوستلرينی

Sayfa : 99 ٩٨

§٢٠٠ مدخل

وتعلقاتنی ، بوتون ملتداشلرينی اوتماماً مستغرق بولوندقلری
مشركلك ضلالتندن قورتارمق امل صميميسندن عبارت بولونماسی
كيفيتنی اثباته بول بول كفايت ايله‌يه‌جكنی كوسترمش اولدم .
بويله برحقيقتك ميدانه چيقماسی انسانيت ايچون بويوك بر
اهميتی حائزدر . بو ، مسلمان دينتك برطاقم اغوا آته ومهاجماته

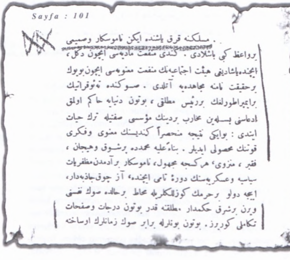
Sayfa : 99

مقاومت خصوصنده کوستردیکی قوتی ایضاح ایدر . بوقدر
نجیبانه اولمایان سائر عنصرلر ، بوقدر خالص اولمایان سائر
امللر بربنستان پیغمبرینك کرفت روحنده فیلیزلندیکی حالده
بیله اسلامیتك ظفر نهائی‌یی احراز ایتمه‌سی کیفیتی‌ده ایضاح
ایلر . محمد ایلك سنه‌لرك طرز واصولندن انحراف ایتدی‌ایسه
بوبزی حیرتده براقمامالیدر . محمدده سائر معاصرلری کبی ،
اونلر درجه‌سنده برانسان ایدی . هنوز نیم وحشی برحالده ،
هر دورلو حرثدن محروم ، یالکز سوائق طبیعیه‌سنی ومواهب
فطریه‌سنی رهبر ایدنمش برهیئت اجتماعیه‌نك برفردی ایدی..

Sayfa 98

İslâm Tarihi'ne ilişkin olaylar için yazdığımız girişi, olduğundan daha fazla uzatmadan, incelememizin bu bölümünde daha ileri gitmemiz mümkün değildir. Her halde umuyorum ki Kur'an'ın bize ne kadar doğurgan bir inceleme sahası ortaya koyduğunu ve kutsal metinlerin sunduğu malzemelerin önemli noktayı oluşturan esas meselenin, yani Müslüman propagandasının başlangıcının, hiçbir yalancılık kastına kapılmayan, ancak yüce gerçek hakkında derin bir inançla hareket eden, dindar bir ruhun namuslu ve içten ortaya çıkışından ve peygamberdeki önceleri kendi kendisini, sonraları dostlarını [Sayfa 99] **ve akrabalarını, bütün ulusunu o tamamen** [müştarik] **esiri bulundukları müşriklik aymazlığından kurtarmak amacından ibaret bulunması keyfiyetini kanıtlamaya bol bol yeterli geleceğini göstermiş oldum.** Böylece bir gerçeğin ortaya çıkması insanlık için büyük bir önem taşımakta-

dır. Bu, Müslüman dininin bir takım [suçlamalara] ağvat [pislikleré] ve saldırılara dayanma konusunda gösterdiği gücü açıklar. Bu kadar seçkin bir durumda olmayan diğer unsurların, bu kadar katıksız olmayan diğer amaçların, Arabistan peygamberinin karmaşık ruhunda filizlendiği durumda bile İslâmiyet'in nihaî zaferine ulaşması keyfiyetini açıklar. Muhammed ilk yılların yönteminden ayrıldıysa, bu bizi şaşkınlık içinde bırakmamalıdır. Muhammed diğer çağdaşları gibi, en az onlar kadar insan biriydi. Henüz yarı vahşi bir durumda, her türlü kültürden yoksun, yalnız doğasının yönlendirdiği ve karakterinin verdiklerini rehber edinmiş bir toplumun bireyi idi.

Sayfa : 101

. مسلکنه قرق یاشنده ایکن ناموسکار وصمیمی
بر واعظ کبی باشلادی . کندی منفعت مادیه‌سی ایچون دکل،
ایچنده یاشادیغی هیئت اجتماعیه‌نك منفعت معنویه‌سی ایچون بویوك
بر حقیقت نامنه مجاهده‌یه آتلدی . صوکنده تئوقراتیك
بر ایمپراطورلغك بر رئیس مطلق ، بوتون دنیایه حاکم اولمق
ادعاسنی بسله‌ین محارب بر دینك مؤسسی صفتیله ترك حیات
ایتدی : بو ایکی نتیجه منحصراً کندیسنك معنوی وفکری
قوتنك محصولی ایدیلر . بناءً علیه محمدده بر شوق وهیجان ،
فقیر ، منزوی ، هرکسجه مجهول ، ناموسکار بر آدمدن مظفریات
سیاسیه وعسکریه‌سنك دورهٔ تامی ایچنده ، آز چوق جاذبه‌دار ،
ایچه دولو بر حرمك کوزللکلریله محاط بر حالده صوك نفسنی
ویرن بر شرق حکمدار ، مطلقه قدر بوتون درجات وصفحات
تکاملی کوریرز . بوتون بونلرله برابر صوك زمانلرك اوساخته

Sayfa : 101

لمان دنیویسی باشلانغجلرك ناموسكارانه صمیمیتنی ازاله
ایده‌من وایمه‌ملیدر.

قرآنك تاریخ صیراسیله ترتیب وتنظیمی.

§ ۲۰۱ . — بعثت ایله برابر قرآن فقره‌لرینك‌ده وحی
باشلامش اولدیغی جهتله ، ارباب تدقیقه قولایلق اولمق اوزره

۱۰۱

Sayfa : 102

§۲۰۱ مدخل

محمدك وظیفهٔ بعثتنك تاریخنه آوروپا علوم شرقیه متخصصلری
طرفندن قرآنك مختلف قسملرینی تاریخ صیراسیله تصنیف یولنده
وقوعه كلن بعض تشبثلر حقنده بیبلیوغرافی معلوماتی‌ده علاوه
ایده‌جكز. معلوم اولدیغی اوزره قرآنك متنی پیغمبرك وفاتندن تقریباً
یكرمی سنه صوكره ایلك مسلمان كاتبلرینك بزه براقدقلری
طرزده عندی و كیفی بر صورتده صیرالانمشدر .

Sayfa 101

Mesleğine kırk yaşında namuslu ve samimî bir vaiz olarak başladı. Kendi maddî çıkarları için değil, içinde yaşadığı toplumun manevî çıkarları için büyük bir gerçeklik adına mücadeleye atıldı. Daha sonra teokratik bir imparatorluğun bir mutlak reisi, bütün dünyaya egemen olmak iddiasını besleyen savaşçı bir dinin kurucusu sıfatıyla yaşama veda etti. Özellikle bu iki sonuç kendisinin manevî ve düşünsel gücünün ürünü idi. Bu yüzden

Muhammed, şevk ve heyecan dolu olarak siyasî ve askerîyesinin olgunluk döneminde, az çok çekici, saygı güzellikleriyle iyice dolu bir halde son nefesini veren bir doğu hükümdarıdır. Bırakıncaya kadar bütün dereceleri ve gelişen nitelikleri görürüz. Bütün bunlarla birlikte son zamanların o sahte dünya parıltısı, başlangıçtaki namuslu içtenliğini yok edemez ve etmemelidir.

Kur'an'ın Tarih Sırasıyla Derlenmesi ve Düzenlenmesi

Görevlendirme ile birlikte Kur'an ayetlerinin de vahyi başlamış olduğundan dolayı, inceleme uzmanlarına kolaylık olmak bakımından **[sayfa 102]** Muhammed'in gönderilme görevinin tarihine Avrupa Doğu bilimleri uzmanları tarafından Kur'an'ın çeşitli kısımlarını tarih sırasıyla sınıflama yolunda gerçekleşen bazı girişimler hakkında bibliyografik bilgileri de ekleyeceğiz. Bilindiği üzere Kur'an'ın metni, peygamberin ölümünden yaklaşık **yirmi sene sonra ilk Müslüman katiplerinin bize bırakmış oldukları şekilde indî ve keyfî bir biçimde sıralanmıştır.**

Sayfa : 112

١ — محمد اوچ سنه فكرلرینی ومذهبنی محرملرینه کیزلیجه تبلیغ ایتدی ، عمومی پروپاغاندا اوچ سنه صوكره باشلادی .

٢ — بشنجی سنه یعنی عمومی پروپاغاندا باشلادقدن ایکی سنه صوكره حبشستانه مهاجرت وقوعه كلدی .

٣ — حبشستانه مهاجرتدن صوكره هاشمیلرله قطع رابطه ایدیلدی ، بوده ایکی سنه‌دن اوچ سنه‌یه قدر دوام ایتدی.

٤ — بو قطع علاقه نهایت بولدقدن صوكره ، فراردن اوچ سنه اول ابو طالب ایله خدیجه وفات ایتمشلردر .

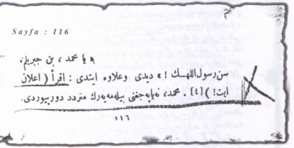
Sayfa 112

1. Muhammed üç yıl düşüncelerini ve inancının yasaklarını gizlice bildirdi, genel propaganda üç yıl sonra başladı.

2. Beşinci yıl, yani genel propaganda başladıktan iki yıl sonra Habeşistan'a hicret gerçekleşti.

3. Habeşistan'a hicretten sonra Haşimilerle bağlantı kesildi, bu da iki yıldan üç yıla kadar sürdü.

4. Bu ilişki kesme bittikten sonra, hicretten üç yıl önce Ebu Talib ile Hatice vefat etmişlerdir.

Sayfa : 116

«یا محمد، بن جبریلم،
سن رسول اللهسك !» دیدی وعلاوه ایتدی : اقرأ (اعلان
ایت!) [٤] . محمد، نه یاپه جغنی بیلهمه یه رك متردد دوریوردی.

١١٦

Sayfa 116

"Ya Muhamed ben Cebrailim, sen Resulallahsın (Allahın elçisi)" dedi ve ilâve etti: İkra (İlân et). Muhammed ne yapacağını söylemeyerek tereddütlü bir hâlde duruyordu.

Sayfa : 135

بوایسه مکی سوره‌لرك اك صوكنجیلرندن بریدر . فقط
بونده بیله صلاتك نه‌دن عبارت اولدیغنی تصریح ایدیله‌دیکی کبی یالکز
آقشام وصباح نمازلری توصیه اولونمقده‌در. هر کونکی نمازك اساسی،
طرزی وعددی حقنده قرآنده تعلیماتك فقدان قطعیسی انسانی پك
دوشوندیره‌جك برنقصاندر. بوباده تولدایدن ملاحظاتدن باشلیجه‌لرینی
بروجه آتی قید ایده‌جکز . برنجیسی واك مهمی ، صلات حقنده‌کی
تعلیمات فقدانك بدایتده محمدك انسانلری یکی بردینه جلب ایچون حقیق
برمذهب نشر ایتمه‌دیکی فکرینی تقویه ایتمیسیدر. چونکه اویله اولسه
ایدی یکی دینك الك برنجی واك مهم عنصری صلات اولوردی. مسلمان
کلامیونه نظراً اسلامیت، معلوم اولدیغی اوزره ، بش وظیفهٔ اصلیه‌یی
احتوا ایدر . بونك برنجیسی الله احده وپیغمبره ایمان ، ایکنجیسی
ادای صلاتدر . کونده بش کره معین صورتده نماز قیلنه‌جقدر. دیکراوچ
مجبوریت ، یعنی زکات، حج وصوم ایکنجی درجه‌ده حائز اهمیتدرلر .
تاریخی زمانلرده منظور اولدیغی شکلده اسلامیتك اك برنجی اساسی
بوی بش وقت نمازك تأمین ایتدیکی دمیرکبی برانضباطدر. اسلامیتك
بواك طارز منظره‌سنك آیات قرآنیه‌دن اثبات ایتمه‌مش اولماسی ناصل
قابل ایضاحدر؟ سیره‌نکرك بوغیرطبیعیلکی ازاله‌یه خادم اوله‌جق عاکانی
(برنجی جلد، ۳۱۶، ۳۱۸ - ۳۲۹) پك آز قناعت بخشدر. برکره،
نظریه‌سنی تأییداً ذکر ایتدیکی احادیث موضوعدرلر . ثانیاً ، محمدك
نشر دینه رسول الله صفتیله باشلامش اولدیغنی سویله‌یور . زاهدلك
اعتیاداتی (تکرار اسبابی وقاتولیك کلیساسی عبادتلری طرزنده نمازی)
ده سیره‌نکر اسلامیتك ایلك زمانلرنده وقوعه کلمش کبی کوستریر.
حالبوکه بونلر اسلامیتده پك مؤخر زمانلرك محصولیدر. حقیقت شودرکه
اسلامیتك عبادته عائد طرز واحکامی محمدك اثنای حیاتنده صریح
صورتده تثبیت ایدیله‌مشدر . احادیث مجموعه‌لرینك نمازدن وآبدستدن
باحث اولان قسملرینی اوقومق (بخاری ، برنجی جلد ، ۴۷ - ۸۲ ،
۹۹ - ۱۶۰ ، الخ .) ایلك عصرلرك ارباب تقواسی آراسنده احکام

Sayfa : 136

صلات حقنده نه قدر اختلاف افکار موجود اولدیغنه دائر بر فکر
ایدینمکه کافیدر . اموی خلیفه‌لرینك صوك زمانلرنده ، خلیفه عمر ثانی
دورنده سله بش وقت نمازك وقتلری تماماً قطعی دکلدی (هورغرونیه
باقکز . Muh. Stud. ایکنجی جلد ، ٢٠ ـ ٢٩) . محمد برچوق
اصول وعادات تأسیس ایتدی. فقط بونلری وحی ایله تأیید ایتمه‌دی،
کندی شخصی مثالیله، طرفدارلری آراسنده هرکسك کوزی او کنده کچیرلن
برحیاتك افعال یومیه‌سی ایله مبهم برصورتده وضع ایله‌دی. محمد نمازه کیتدیکی
وقت سائرلری ده آرقه‌سندن کیدرلردی، بوتون افعالنی تقلید ایدمرك
اونلرده ادای صلات ایدرلردی . بوقاعده‌نك سبب وحکمتنا وملتفاه
صراق ایتمزلردی . هیچ برزمان تام وقطعی براصول عبادت سیته‌ی
دوشونمه‌مش اولان محمد، آرتق موافق بولمادیغی شیلری، الهی دوغرودن
دوغرویه ایشه قاریشدیرمادن تصحیح ، توسیع . تعدیل حتی الغا
ایتمکه مساعد اولان طرزی اختیار ایتمشدی . برنجی وایکنجی عصر
هجرینك محدثینی وکلامیونی محمد برحیات اولدیغی زمان جاری اولان اصول
وعاداتك خاطره‌لرینی طوپلادیلر ، بوکون اسلامیت نامی آلتنده طانیدیغمز
ثابت ، قطعی ، قاریشیق قاعده‌لی کلام واحکام عبادات اصول معظمنی
وجوده کتیردیلر . حالبوکه بواسلامیت محمدك مکه‌ده تأسیس ایتدیکی
قولای ، حر وبدوانه حیاتدن پك فرقلیدر . مدینه‌دن اول اسلامیتده
حقیق برآیین یوقدی . اصول عبادت‌ده موجود دکلدی . یالکز بر
قاعده‌یه استناد ایتمه‌ین اعتیاداتدن مرکب غیر ثابت برهیئت مجموعه
واردی . محمد مدینه‌یه قاچدیغی زمان طرفداری اولان مسلمانلرك
عددی یتمش‌دن برآز فضله ایدی . هرشی عادتا برعائله آره‌سنده‌کی کبی
ایدیلیور کیدی . بناءً علیه غریبدر که، ایلك مسلمانلرك صلاتی غایت ساده
اولدیغی ، یهودی آیتنه مشابه صورتده کونده اوچ نمازدن ترکب
ایتدیکی بولنده‌کی تخمینی (برنجی جلد ، ٢٥) حقیقتدن اوزاق دکلدر.
ایلك نماز طلوع شمسدن اول صباحلین ، بریسی ده غروب شمسده ،
اوچنجیسی ده کیجه‌لین قیلنیردی

١٣٦

Sayfa 135

Bu ise Mekke sûrelerinin en sonuncularından biridir. Ancak bunda bile namazın nelerden oluştuğu anlatılmadığı gibi, yalnız akşam ve sabah namazları önerilmekteydi. Her günkü namazın esası, yöntemi ve sayısı hakkında Kur'an'da kesin talimatların bulunmayışı insanı oldukça düşündürecek bir eksikliktir. Bu konuda ortaya çıkan görüşlerin belli başlılarını ileride vereceğiz. Birincisi ve en önemlisi, namaz hakkındaki talimatların bulunmayışı, ilk başlarda Muhammed'in insanları **yeni bir dine çekmek için gerçek bir inanç yaymadığı düşüncesini desteklemesidir. Çünkü öyle olsaydı, yeni dinin en birinci ve en önemli unsuru namaz olurdu.** Müslüman kelâmcılara karşın İslâmiyet, bilindiği üzere, beş temel görevi içerir. Bunun birincisi Allah'a yemin etmek, peygambere iman, ikincisi namaz kılmaktır. Günde beş kere belli bir biçimde namaz kılınacaktır. Diğer üç zorunluluk; yani zekat, hac ve oruç ikinci derecede öneme sahiptirler. **Tarihi zamanlarda görülmüş olduğu biçimiyle, İslâmiyet'in en birinci ilkesi günde beş vakit kılınan namazın sağladığı demir gibi bir düzendir.** İslâmiyet'in bu en açık görünümünün ayetler ve alçakgönüllükten ileri gelmemiş olması nasıl açıklanabilir? Sprenger'in bu doğa dışılığı gidermeye yarayan değerlendirmesi (birinci cilt, 316, 318-329) çok az inandırıcıdır. İlk olarak, görüşünü onaylatmak bakımından sözünü andığı hadisler uydurmadırlar. İkinci olarak, Muhammed'in, yaydığı dine Resulullah sıfatıyla başlamış olduğunu söylüyor. Sofuluk geleneğini (adların yinelenmesi ve Katolik kilisesi ibadetleri biçiminde namazı) de Sprenger İslâmiyet'in ilk zamanlarında ortaya **çıkmış gibi gösterir.** Oysa bunlar İslâmiyet'ten çok daha sonraki zamanların ürünüdür. **Gerçek şu ki İslâmiyet'in ibadete ilişkin biçim ve hükümleri Muhammed hayattayken açık bir biçimde saptanılmamıştır.** Hadis derlemelerinin namazdan ve abdestten söz eden bölümlerini okumak (Buhari, birinci cilt, 47-82; 99-100, vb.) ilk yüzyıl-

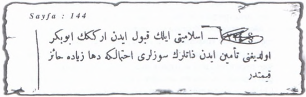
ların takva sahibi kişiler arasında namaz hükümleri **[Sayfa 136]** hakkında ne kadar farklı düşüncenin var olduğuna ilişkin bir fikir edinmeye yeterlidir. Emevî halifelerinin son zamanlarında, **halife İkinci Ömer zamanında bile beş vakit namazın vakitleri kesin değildi (Goldziher'e bakınız. Muh. Stud. İkinci cilt, 20-29). Muhammed birçok usûl ve gelenek oluşturdu. Fakat bunları vahiy ile doğrulamadı. Kendi kişisel örnekleriyle, taraftarları arasında herkesin gözü önünde geçirilen bir yaşamın gündelik uygulamaları ile belirsiz bir biçimde ortaya koydu. Muhammed namaza gittiği zaman diğerleri de arkasından giderlerdi. Bütün yaptıklarını taklit ederek onlarda namaz kılarlardı. Bu kuralın nedenini, hikmetini ve kökenini merak etmezlerdi. Hiçbir zaman tam ve kesin bir ibadet usulü sistemi düşünmemiş olan Muhammed, artık uygun görmediği şeyleri, Allah'ı doğrudan doğruya işe karıştırmadan düzenleme, düzeltme ve ortadan kaldırmağa uygun olan biçimi seçmişti. Hicri birinci ve ikinci asrın hadiscileri ve kelâmcıları, Muhammed hayatta iken geçerli olan usul ve uygulamaların örneklerini topladılar, bugün İslâmiyet adı altında tanıdığımız katı, mutlak ve karışık kurallı kelâm ve ibadet hükümleri usulünün düzenlenmişini ortaya koydular. Oysa ki bu İslâmiyet, Muhammed'in Mekke'de kurduğu kolay, özgür ve babacan yaşamdan oldukça farklıdır. Medine'den önce İslâmiyet'te gerçek bir ayin yoktu. İbâdet usulü de bulunmamaktaydı. Sadece bir kurala dayanmayan alışkanlıklardan oluşmuş sürekli olmayan bir yönetici topluluğu vardı.** Muhammed, Medine'ye kaçtığı zaman taraftarı olan Müslümanların sayısı yetmişten biraz fazlaydı. Her şey neredeyse bir aile arasında düzenleniyor gibiydi. Bu yüzden Gırim'in, ilk Müslümanların namazının oldukça sade olduğunu, Yahudi ayinine benzer bir biçimde günde üç namazdan oluştuğu yolundaki tahmini (birinci cilt, 25), gerçekten uzak değildi. **İlk namaz güneş doğmazdan önce sabahleyin, birisi de gün batımında, üçüncüsü de geceleyin kılınırdı.**

Sayfa : 137

مكه دورنده
مسلمانلر استثنائی احوالك غیری احوالده نمازدن اول آبدست آلمازلردی .

Sayfa 137

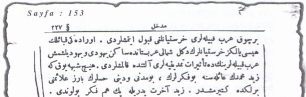
Mekke devrinde Müslümanları istisnaî durumların dışındaki durumlarda namazdan önce abdest almazlardı.

Sayfa : 144

— اسلامیتی ایلك قبول ایدن ارککك ابوبکر
اولدیغنی تأمین ایدن ذاتلرك سوزلری احتمالکه دها زیاده حائز
قیمتدر

Sayfa 144

İslâmiyet'i ilk kabul eden erkeğin Ebubekir olduğunu söyleyen kişilerin sözleri muhtemelen daha kıymetlidir.

Sayfa : 153

§ ٢٢٧ مدخل

برچوق عرب قبیله‌لری خرستیانلغی قبول ایتمشلردی . اورادهکی قبائلك
هیسی یالکز خرستیانلرك دکل شمالی عربستانده ساکن یهودی و یهودیلشمش
عرب قبیله‌لرینك ده تأثیرات تمدنیه‌لری آلتنده قالمشلردی . هیچ شبهه یوق که
زید محمدك عائله‌سنه بو فکرلرك ، بو مدنی و دینی حسلرك بارز علائمنی
برلکده کتیرمشدر . زید آخرت بدریله پك هم فکر بولوندی .

Sayfa 153

Birçok Arap kabileleri Hristiyanlığı kabul etmişlerdi. Oradaki kabilelerin hepsi yalnız Hristiyanların değil Kuzey Arabistan'da yerleşik Yahudi ve Yahudileşmiş Arap kabilelerinin de uygarlık etkileri altında kalmışlardı. Hiç şüphe yok ki Zeyd, Muhammed'in ailesine, bu fikirlerin bu medenî ve dinî hislerin bariz izlerini birlikte getirmiştir. Zeyd, ölmüş babasıyla aynı fikirde bulundu.

Sayfa : 157

مع مافیه صو کره لری،

محمدك دعواسی غلبه چالمغه باشلادیغی وقت بونلر ایکنجی دفعه اسلامیتی قبول ایتدیلر ، محمدك زمانه اویغون یولنده کی ماهرانه سیاستی نتیجه سنده سینهٔ اسلامیته تکرار کمال ممنونیتله قبول اولوندیلر .

Sayfa 157

Bunula birlikte, sonraları Muhammed'in davası galip gelmeye başladığı zaman, bunlar ikinci defa İslâmiyet'i kabul ettiler. **Muhammed'in zamana uymak yolundaki mahirâne siyaseti sonucunda, İslâmiyet'e tekrar kabul olundular.**

Sayfa : 162

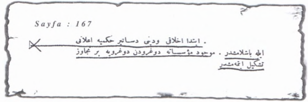
٢٢٢§

. محمد اوچ سنه مذهبنی خصوصی و کیزلی

بر صورتده نشره دوام ایتدی

Sayfa 162

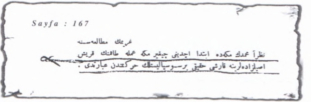
Muhammed üç sene mezhebini gizli bir şekilde yaymaya devam etti.

Sayfa : 167

ابتدا اخلاقى ودينى دساتير حكميه اعلانى .
ايله باشلامشدر . موجود مؤسساته دوغرودن دوغرويه بر تجاوز
تشكيل اتمه‌مشدر

Sayfa 167

İlk olarak ahlakî ve dinî kanunların ilânı ile başlamıştır. Mevcut kuruluşlara doğrudan doğruya bir saldırı yapılmamıştır.

Sayfa : 167

غريمك مطالعه‌سنه
نظراً محمدك مكه‌ده ابتدا اچديغى جيغير مكه عمله طاقمنك قريش
اصيلزاده‌لرينه قارشى حقيقى بر سوسياليستلك حركتندن عبارتدى .

Sayfa 167

Garim'in görüşüne göre Muhammed'in Mekke'de açtığı ilk çığır, Mekke işçi sınıfının Kureyş asilzadelerine karşı gerçek bir sosyalistlik hareketinden ibarettir.

Sayfa : 168

محمدك

طرفدارلری اون سنه مجادله‌دن صوکره حالا پارماق ایله صاییلابیله‌جك

قدر آز ایدیلر . فرار زماننده یتمشی بر آز تجاوز ایتمشدی.

Sayfa 168

Muhammed'in taraftarları, on sene mücadeleden sonra hâlâ parmakla sayılabilecek kadar azdılar. Firar zamanında sayıları yetmişi biraz geçmişti.

Sayfa : 169

یعنی .

قریشیلرك خصومتنه، غریعك بحث ایتدیکی سوسیالیستلك واختلالجیلق

عایلاتی واسباب سیاسیه‌ده انضمام ایتمشدر. امتیازلی موقع ووضعیتلرینك

منافع اقتصادیه‌لرینی ایمانك، بلکه‌ده اخلاق عمومیه‌نك فوقنده طوتان

او قورناز وعملی تاجرلر دها محمد ایلك نشر افکاره باشلار باشلاماز

دلی یاخود برجن طرفندن ملهم ، یالانجی ویا صمیمی اولان بو آدم

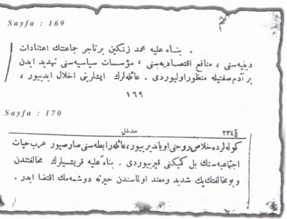
هر کسك مظهر تقدیر وتصدیق اولورسه تقدیرکارلرك نهایت بر تبعه

حالنه بکه‌جکنی آکلامشلردی.

Sayfa 169

Yani Kureyşilerin düşmanlığına, Garimi'nin bahsettiği sosyalistlik ve ihtilâlcilik eğiliminin yanı sıra siyasî sebepler de katılmıştır. Ayrıca konumlarını ve ticarî menfaatlerini ahlâkın önünde tutan bu kurnaz ve pragmatik tacirler fikirlerini yeni yeni yaymaya başlayan Muhammed'in -ister deli, ister bedenine cin girmiş biri, is-

ter yalancı ya da samimî olsun, halkın taktirini kazandığı zaman başarıya ulaşacağını biliyorlardı.

Sayfa : 169

. بناء عليه محمد زنگين بر تاجر جماعتك اعتقادات
دينيه سنى ، منافع اقتصاديه سنى ، مؤسسات سياسيه سنى تهديد ايدن
بر آدم صفتيله منظور اوليوردى . عائله لرك ايشلرينى اخلال ايديور ،

١٦٩

Sayfa : 170

§٢٣٤ مدخل

كوله لرده خلاص روحنى اوياندريبور ، عائله رابطه سنى صارصيور عرب حيات
اجتماعيه سنك بل كميكنى قيريبوردى . بناءً عليه قريشيلرك مخالفتندن
و بو مخالفتك پك شديد و معند اولماسندن حيرته دوشمه مك اقتضا ايدر .

Sayfa 169

Bundan dolayı Muhammed, zengin tacir sınıfının inandıkları dinlerini, ticarî menfaatlerini, siyasî kuruluşlarını tehdit eden bir adam sıfatıyla görülüyordu. Ailelerin işlerini ihlâl ediyor, [sayfa 170] **kölelerde kurtuluş ruhunu uyandırıyor, aile bağlarını sarsıyor, Arap sosyal hayatının bel kemiğini kırıyordu. Bundan dolayı, Kureyşîlerin muhalefetinden ve bu muhalefetin çok sert olmasından hayrete düşmemek gerekir.**

Sayfa : 170

ایلك مدینه دوره‌سنده محمد کعبه‌دن قورتولق
آرزوسنی آچیق صورتده اظهار ایتمشدی . چونکه طرفدارلرینه قدسه
متوجهاً نماز قیلمنی امر ایله‌مشدی .

Sayfa 170

İlk Medine devresinde Muhammed Kâbe'den kurtulmak arzusunu açık olarak belirtmişti. Çünkü taraftarlarına Kudüs'e yönelerek namaz kılmayı emretmişti.

Sayfa : 210

کذلك اوچنجی سؤاله جوابده باشقه بر آیت نازل
اولدی: «سکا روحك نه اولدیغنی صوراجقلر. جواب ور: روح
اویله بر شیدر که ربمه تعلق ایدر»

Sayfa 210

Keza üçüncü soruya cevap olarak başka bir ayet indi. **"Sana ruhun ne olduğunu soracaklar. Deki : Ruh öyle bir şeydir ki Rabbe taalluk (ilgili olma, ait olma) eder.**

Sayfa : 309

§ ۳۱۰ . — بنو بکر بن وائل‌لرك بر شعبی اولان بنو
قیس بن ثعلبه‌لره منسوب اولان مشهور شاعر اعشی پیغمبری
کورمك ایچون مکه‌یه کلدی. پیغمبردن برچوق بحث ایدیلدیکنی
ایشیتمشدی . مسلمان اولمق ایسته‌یوردی . مکه قربنده
مشرك بر قریشی‌یه تصادف ایتدی . قریشی بو یابانجینك
مقصدینی آکلاینجه اعشی‌یی احتدادن‌واز کچیرمك ایچون‌الندن
کلنی یاپدی و : « محمد زنایی و فحشی منع ایدیورا » دیدی .
اعشی : « بو ایشلرله بنم بر مناسبتم یوق » جوابی ویردی .

۳۰۹

Sayfa 309

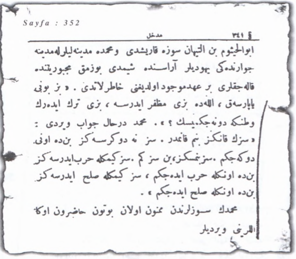
Benu Bekr Vaillerin, bir Şiî olan Benu Kays bin Elebelere mensup olun meşhur şair Işî, peygamberi görmek için Mekke'ye geldi. Peygamberden çok bahsedildiğini işitmişti. Müslüman olmak istiyordu. Mekke yakınında müşrik bir Kureyşliye rastladı. Kureyşli bu yabancının amacını anlayınca, Işî'yi bu amacından vazgeçirmek için elinden geleni yaptı. "Muhammed zinayı ve fuhuşu men ediyor" dedi. Işî "Bu işlerle benim bir ilişkim yok" cevabını verdi.

Sayfa : 350

عباس ، محمد مدینه‌لیلرله برعهد نامه
یاپارکن دشمنلرینه قارشی امین صورتده مدافعه‌سنی تأمین

Sayfa : 351

ایده‌جك شرائطی استحصال ایتمه‌سی ایچون بر لكده بولونیوردی.
بونلردن دولابی ایلك سوز آلان عباس اولدی. مدینه‌لیلره
محمدك مكه‌ده حمایه و شرف و اعتباره نائل اولدیغنی خاطرلاتدقدن
صوكره حاضر بولونانلره یكننی تحت حمایه‌لرینه آلمقله درعهده
ایتدكلری وظیفه‌یی حقیله ادراك ایدوب ایتمه‌دكلرینی و كندیسنی
دشمنلرینه قارشی حمایه ایدوب ایتمه‌یه‌جكلرینی صوردی.
عباس سوزینه دوام ایده‌رك دیدی كه: «اوكا وعد ایتدیككز
شیئی ایفا ایده‌بیله‌جككزه امین ایسه‌كز بو تعهده كیریشكز.
فقط بو كون كندیسنی اغفال ایده‌جك ویا كندیسنه خیانت
ایله‌یه‌جك ایسه‌كز او حالده اونی بوراده براقكز. چونكه
وطننده عائله‌سی اونی مع زیادة حمایه ایتمكده‌در». حاضرون،
محمدی كندی عائله‌لرندن ایمش كبی محافظه ایتمكی درعهده‌یه
حاضر بولوندقلرینی تأمین ایتدیلر. قطعی تعهدات منعقد
اولمادن ایراد نطق ایتمسنی محمددن رجا ایلدیلر. بونك اوزرینه
پیغمبر یكی دین ایله بونك تحمیل ایتدیكی وظائف حقنده
اوزون بر نطق سویله‌دی و بیاناتنی تأییدا قرآندن مختلف آیتلر
ذكر ایتدی. بیاناتی غایت ایی تأثیر حصوله كتیردی،
حاضرونی شوق و غلیانه مستغرق براقدی. برا بن معرور
پیغمبره دوغرو ایلریله‌یه‌رك ایسته‌دیكی شیئی قبول ایتدیكنه
اشارت اولمق اوزره الی اوزاتدی، بوتون دشمنلره قارشی
كندیسنی حمایه ایده‌جكنه دائر یمین ایتدی. بونك اوزرینه

Sayfa : 352

§ ٣٤١ مدخل

ابوالحیثوم بن التیهان سوزه قاریشدی و محمده مدینه‌لیلرله‌مدینه
جوارنده‌کی یهودیلر آراسنده شیمدی بوزمق مجبوریتنده
قاله‌جقلری بر عهدموجود اولدیغنی خاطرلاتدی . « بز بونی
یاپارسه‌ق ، الله‌ده بزی مظفر ایدرسه ، بزی ترك ایده‌رك
وطنکه دونه‌جك‌ییسك ؟ » . محمد درحال جواب ویردی :
« سزك قانکز بنم قانمدر . سز نه دوکرسه‌کز بن‌ده اونی
دوکه‌جکم . سز بنمسکز ، بن سزکم . سز کیمکله حرب ایدرسه‌کز
بن‌ده اونکله حرب ایده‌جکم ، سز کیمکله صلح ایدرسه‌کز
بن‌ده اونکله صلح ایده‌جکم » .
محمدك سوزلرندن ممنون اولان بوتون حاضرون اوکا
اللرینی ویردیلر

Sayfa 350

Abbas, Muhammed Medinelilerle bir anlaşma yaparken düşmanlarına karşı emin surette müdafasını temin [sayfa 351] **edecek şartlarını elde etmek için dilekte bulunuyordu. Bundan dolayı ilk söz alan Abbas oldu. Medinelilere, Muhammed'in Mekke'de korunmaya, şeref ve itibare nail olduğunu hatırlattıktan sonra, hazır bulunanlara, yeğenini korumaya almakla yerine getirecekleri görevi hakkıyla idrak edip etmediklerini, kendisini düşmanlarına karşı himaye edip etmeyeceklerini sordu. Abbas sözü-**

ne devam ederek dedi ki: "Ona vaad ettiğiniz şeyi yerine getirebileceğinize emin iseniz bu işe girişiniz. Fakat bugün kendisini iğfal edecek veya kendisine hıyanet edecekseniz, o halde onu burada bırakınız. Çünkü vatanda, ailesi onu fazlasıyla himaye etmektedir." Hazır bulunanlar, Muhammed'i kendi ailelerindenmiş gibi korumaya hazır olduklarına dair güvence verdiler. Kesin bir anlaşmaya varmadan Muhammed'den bir konuşma yapmasını rica ettiler. Bunun üzerine peygamber, yeni din ile üzerine yüklediği görev hakkında uzun bir konuşma yaptı ve açıklamasını doğrulamak için çeşitli ayêtler okudu. Bu konuşması çok etkili oldu. Hazır bulunanları şevk ve galeyana getirdi. Beraber, mağrur pegambere doğru ilerleyerek, istediği şeyi kabul ettiklerine işaret olmak üzere ellerini uzattılar. Bütün düşmanlara karşı kendisini koruyacaklarına dair yemin ettiler. [Sayfa 352] Bunun üzerine Ebu'l Hişum bin Althan söze karıştı ve Muhammed'e, Medinelilerle Medine civarındaki Yahudiler arasında şimdi bozmak mecburiyetinde kalacakları bir antlaşma bulunduğunu hatırlattı. "Biz bunu yaparsak, Allah'ta bize zafer nasip ederse, bizi terk ederek vatanına dönecek misin?" Muhammed derhal cevap verdi: "Sizin kanınız benim kanımdır. Siz ne dökerseniz bende onu dökeceğim. Siz benimsiniz ben sizinim. Siz kiminle harp ederseniz bende onunla savaş yaparım. Siz kiminle barış yaparsanız, ben de onunla barış yapacağım."

Muhammed'in sözlerinden memnun olan bütün herkes ona ellerini verdi.

Şayfa : 372

عربستانده موجودیتی طانمش یالکز
برهیئت واردی ، بوده قبیله‌دن عبارتدی . قبیله عینی منشأدن
چیقان یاخود کندیلرینی بویله ظن ایدن (فعلیاتده هر ایکیسی ده
عینی شیدر) ، عینی‌قانی طاشییان کیمسه‌لردن ترکب ایدییوردی .
مجرد بردولت وقوهٔ اجرائیه مفهومی قدیم عربلره تمامیله
بیکانه برشیدی . عربلر قان رابطه‌سنك تشکیل ایتدیکی وحدت
اجتماعیه خارجنده هیچ بر وحدت اجتماعیه طانیمایورلردی .
مشترك‌قان حسی ، برسورو متقابل معاونت وظائفی تحمیل
ایدییوردی . بو وظائفه بلا استثنا قبیله‌نك بوتون فردلری ،
غایت مقدس بر قانون حالنه کلمش اعتیادات قدیمه دولاییسیله
تابع ایدیلر . بو قانونه اطاعتسزلکی هیچ کیمسه عقلنه
کتیره‌مزدی . قدیم عربلرك یکانه تصدیق وقبول ایتمش اولدقلری
بووظائف ، یوکسك برمقامك قوهٔ تأییدیه‌سی اولمقسزین تام
وغیر قابل اخلال بر صورتده پایدار بولونیورلردی . بوکون
بیله عربستانده اسلامیته رغماً هیچ دکیشمش اولمقسزین
جاریدر (دوشنیه باقکز) . چونکه بو وظائف اولمازسه
چولده حیات غیر قابل بر حاله کلیر . بر قبیله‌نك تکر تکر
فردلرینی یکدیکرینه باغلایان غایت قوی حسیات ، وحدت
اجتماعیه‌نك روحنی تشکیل ایدییورلردی . دین خدمتنی
کوریورلردی ، قبیله‌یی جانلی ، عضوی ، متجانس برهیئت
مجموعه حالنه کتیرییورلردی . واقعا قبیله‌لردن هر برینك

Sayfa : 373

خصوصی عبادتلری، خصوصی اصنامی واردی. ابتدائی طرزده
صنمپرستلکه سالك ایدیلر. بو هر قبیله ایچون عینی شی دکل ایدیسه ده
اعتقادات و آیینلر ایکنجی درجه ده حائز اهمیت بولونیورلردی.
عربلر هیچ برزمان دین آدمی اولمامشلردر. اونلرك ایچنده
حیات بخش اولان قیویلجیم، هیچ برزمان اخلال ایدیلەمه‌ین
رابطه مشترك قان فکرندن عبارتدی. بونی غایت مقدس
وغیر قابل تغییر برحس حالنه یوکسلتمشلردی. محمدك یالکز
منسوب اولدیغی قبیله‌یی دوشونه‌رك بروپاغاندایه باشلامش
اولدیغی محققدر. محمد، قان رابطه‌لرندن مستقل بر دینی جماعت
تصور ایده‌مزدی. دینی جماعتده هر خصوصده قبیله ایله
عینی شی اولاجقدی، قبیله وحدتیله توأم بولونه‌جقدی.
مختلف قبیله‌لره وعائله‌لره منسوب اشخاص آراسنده صرف
معنوی براتحاد بدایتده تمامیله یابانجی برفکر ایدی. محمدك
طبیعتی وذهنیتی ایچون غیر قابل تصور برمفهوم ایدی. چونکه
محمد ایچنده بولوندیغی، نشر افکار ایتدیکی هیئت اجتماعیه‌نك
حقیقی براولادی ایدی. بوندن دولایی محمدك مشکلات
وموانعه رغماً ساحهٔ فعالیتنی کندی عائله‌سنك دار محیطندن
خارجه تشمیل ایتدیکنی کوردیکمز زمان احتمالکه فرقنده
اولمادن بویوك برانقلابه دوغرو ایلك آدیمی آتمش اولدیغنده
شبهه ایتمه‌یورز. محمدك دها ایلك کونلردن بری قرابت
رابطه‌لرندن مستقل واونك فوقنده سیاسی ودینی برمؤسسه

۲۷۳

Sayfa : 374

وجوده كتيرمكی دوشونمش اولديغنی ادعا ايتمك ايسته‌ميورز . كندی عائله‌سنده‌چوجوقلرينك‌بيله كنديسنك فكرلرينی تعقيب ايتمه‌دكلرينی كورنجه احوال ووقايعك طبيعت وماهيتی اونی بو يوله سوروكله‌دی .

§ ٣٥١ . — محمد ، فعال بر پروپاغاندايه باشلادی . مختلف صورتلرله محبت ومقاومت حسلرينه معروض قالدی . محبت و توجه جلبی صورتيله استحصال ايتديكی موفقيات كنديسنی مشكلاته اهميت ويرمه‌مكه سوق ايتدی . خلقك بعض صنفلرنده مصادف اولديغی مقاومت پك زياده ايدی . دائرهٔ فعاليتنی توسيع ايدرسه‌دها قولايلقله طرفدار بوله‌بيله‌جكی اميديله اوده پروپاغانداسنی پك زياده تشميل ايتمك ايسته‌دی . ايشته فعاليته بوصورتله وسعت ويرنجه كاه بوراده كاه اوراده ، يا شو عائله‌دن يا اوته‌كی عائله‌دن كنديسنه برطرفدار جلبه موفق اولدی . بونلرك ايچنده كوله‌لر و آزادلیلرده واردی . جماعتك قسم اعظمی حقير صنفه منسوب ايديلر . بونلرك غائب ايده بيله‌جك بر شيلری يوقدی . نه‌اولسه هپسی كارلی چيقاجقلردی . محمد فرقنه وارمادن ، مرور زمان ايله ، انسان جمعيتلرينك اساسی اولمق اوزره من‌القديم عربستانده موجود اولمش اولان وحدت اجتماعيه‌دن غايت درين صورتده فرقلی ، باشقه بروحدت اجتماعيه ميدانه چيقارمش اوليوردی .

٣٧٤

Sayfa : 375

مسلمانلر آراسنده قان رابطه‌لری یرینه مشترک برایمانک ،
برمفکوره‌نک دهانجیب، دها مدنی رابطه‌لری قائم اولیوردی.
مع‌مافیه محمدک غایهٔ املی بودکلدی . اونک سبب اولدیغی
انقلاب تماميله غیر مشعور ایدی . چونکه (آیات قرآنیه‌دن
آکلاشلدیغی وجهله) ،محمدک ذهننده یالکز برشی ، یالکز
برغایه واردی . اوده قریشیلره تبدیل دین ایتدیرمکدن
عبارتدی . محمد قطعی صورتده عرب قالدی . امللرینی کندی
قبیله‌سندن خارجه عطف وتشمیل ایتمه‌دی . ایمان رابطه‌لری
قان رابطه‌لریله برلشمك وقاریشمق ایجاب ایدییوردی [۱] .
مکه دورینك بوتون تاریخی ، محمدك وجوده کتیردیکی دینی.
جماعتك قان رابطه‌سی اساسنه مستند برجماعت حالنده قلبی
خصوصنده عقیم برتشبثدن عبارتدر دیه خلاصه ایدیله‌بیلیر .
محمد یکی برهیئت خلق ایتمکله برابر قدیم هیئتی اخلال
ایتمه‌دیکنه صمیمی صورتده قانع ایدی . یکیسی ایله اسکیسی
آراسنده بارز برفرق ، مطلق برعدم قابلیت ائتلاف بولوندیغنی
فرق ایتمه‌یوردی . محمد احتمالکه یهودیلرده‌کی هم دین هم قانه
اساسنه مستنداتحادی تقلید ایتمك ایسته‌یور وبوکا مشابه براتحاد
وجوده کتیرمکه چالیشیوردی . قودیغی اساسك بوتصوری
عقیم براقه‌جغنی تقدیر ایتمه‌مشدی . فقط محمدك کورمدیکی
شیئی قریشیلر ، ماهر تاجرلر، خاص اینجه برذکا ایله درك
وتیقن ایتدیلر. اسلامیتك عرض ایتدیکی یکیلك آلتنده‌کی

Sayfa : 376

تهلكه‌یی كشف وتخمین ایدییورلردی . محترزانه بر احتیاط
دوره‌سندن صوكره یكی دینه قارشی آچیقدن آچیقه وقطعی
صورتده بر وضعیت آلدیلر . قریشیلرك مخالفتی ایسه اسلامیتك
اختلافه باعث اولان حالنی تصحیح ایده‌جك یرده بالعكس
تشدید ایله‌دی . آراده‌كی مجادله‌نك شدتی مسلمانلری قدیم
یولی ترك ایله یكی بر چیغیر تعقیب ایتمكه دها زیاده اجبار
ایتدی . اسلامیت بوصورتله بر قریشی دینی اولمق تهلكه‌سندن
قورتولدی ، جهانشمول بر دین اوصافنی اكتساب ایتمكه
مجبور اولدی . محمدك ممانعت كوسترمه‌سنه امكان براقمادن
قریشیلر پیغمبرك دیننه اویله اوصاف اضافه ایتدیلركه محمد
هیچ برزمان بونی آرزو ایتمه‌مشدی . قریشیلر محمدك دینی
رد ایتمكله اللهك سوكیلی قولی اولمایی‌ده رد ایتمش
بولونیورلردی. محمدك قریشیلری كوچوك بر قوم اسرائیل حالنه
كتیرمك غایه‌سنی تأمینه خواهشكر اولدیغی شبهه‌سزدر. بونك وقوعه
كلمه‌مسی قریشیلرك سایه‌سنده‌در. قریشیلر طرفندن رد ایدیلن محمدك
نهایت بوتون عربلره توجیه خطاب ایتمه‌سی ودنیانك تاریخنی
دكیشدیرمه‌سی شرفی ، فرقنده اولمادقلری حالده ، قریشیلره
عائددر . محمد كندی همشهریلرینك رئیس دینیسی اولمه
ایدی مدینه‌لیلر هیچ بر زمان محمددن معاونت و نصیحت
طلب ایتمزلردی

Sayfa 372

Arabistan'da varlığı kabul edilmiş yalnız bir kurum vardı. Bu da kabileden ibaretti. Kabile aynı kökten çıkan, yahut kendilerini böyle zanneden (fiiliyatta her ikisi de aynı şeydir), aynı kanı taşıan kimselerden oluşuyordu. Soyut bir devlet ve bu devletin kanunlarının yerine getirilmesini sağlayan kuvvet anlayışı, eski Araplara tamamiyle yabancıydı. Araplar kan bağının ortaya koyduğu sosyal bir yapının dışında, hiç bir sosyal yapıyı tanımıyorlardı. Ortak kan hissi, bir sürü karşılıklı yardım ve görevler yüklüyordu. Bu görevlere kabilenin istisnasız bütün kişileri, kutsal bir kanun haline gelmiş eski âdetler dolayısıyla bağlıydılar. Bu kanuna itaatsizliği hiç kimse aklına bile getiremezdi. Eski Arapların yegâne kabul ve tasdik etmiş oldukları bu görevler, yüksek bir makamın onayı olmaksızın tam ve çiğnenmesi mümkün olmayan bir şekilde bulunuyordu. Bugün bile Arabistan'da İslâmiyet'e rağmen hiç değişmeksizin geçerlidir. Çünkü bu görevler olmazsa çölde hayat yaşanmaz bir hal alır. Bir kabilenin teker teker kişilerini diğerine bağlayan güçlü bir duygu, sosyal yapının ruhunu oluşturuyordu. Din hizmetini görüyorlardı. Kabileyi; canlı, organik ve bir cins halinde, topluluğa götürüyordu. Kabilelerden her birinin [sayfa 373] kendilerine ait ibadetleri ve kendilerine ait putları vardı. İlkel tarzda putperesttiler. Bu, her kabile için aynı şey değilse de, inanç ve ayinler ikinci derecede öneme sahipti. Araplar hiç bir zaman din adamı olmamışlardır. Onların içinde hayat veren kıvılcım, hiçbir zaman ihlâl edilmeyen ortak kan bağı fikrinden ibaretti. Bunu çok kutsal ve değişmesi mümkün olmayan bir his haline yükseltmişlerdi. Muhammed'in yalnız mensup olduğu kabileyi düşünerek propagandaya başlamış olduğu muhakkaktır. Muhammed kan bağından ayrı bir dinî cemaat düşünemezdi. Dinî cemaatte her konuda kabile ile aynı şey olacaktı. Kabile ile

benzerlik gösterecekti. Çeşitli kabilelere ve ailelere mensup kişiler arasında manevî bir birlik, başlangıçta tamamıyla yabancı bir fikirdi. Muhammed'in tabiatı ve zihniyeti için düşünülmez bir kavram idi. Çünkü Muhammed içinde bulunduğu ve fikirlerini yaydığı toplumun gerçek bir çocuğu idi. Bundan dolayı Muhammed'in içinde bulunduğu zorluğa rağmen faaliyet sahası kendi ailesini dar çevresinden dışarıya yaydığını gördüğümüz zaman, ihtimal ki farkında olmadan büyük bir inkılâba (devrime) doğru ilk adımı atmış olduğuna da şüphe etmiyoruz. Muhammed'in daha ilk günlerden beri akrabalık bağlarından bağımsız ve onun önünde siyasî ve dinî bir müessese (kuruluş) vücuda getirmeyi düşünmüş olduğunu iddia etmek istemiyoruz. Kendi ailesinde çocuklarının bile kendisinin fikirlerini takip etmediklerini görünce durum ve şartların içeriği onu bu yola sürükledi.

Muhammed faal bir propagandaya başladı. Çeşitli şekillerde sevgi ve karşıkoymalar ile karşı karşıya kaldı. Karşılaştığı sevgi dolu hisler karşısında zorluklara önem vermemeğe başladı. Halkın bazı sınıflarında karşılaştığı karşı koymalar bir hayli idi. Faaliyet sahasını genişletirse daha kolay taraftar bulabileceği ümidi ile evde propagandasını genişletmeye başladı. İşte faaliyeti bu şekilde kâh burada kâh orada, ya şu aileden ya öteki aileden kendisine bir taraftar toplamayı başardı. Bunların içinde köleler ve azadlılar da vardı. Bunların kaybedebilecek birşeyleri yoktu. Ne olsa, hepsi kârlı çıkacaklardı. Muhammed, farkına varmadan, zamanla, insan topluluklarının esası olmak üzere eskiden beri Arabistan'da mevcut olmuş olan sosyal yapıdan derin bir şekilde farklı, başka bir sosyal yapı meydana çıkarmış oluyordu. [sayfa 375] Müslümanlar arasında kan bağı, yerine ortak bir imanın fikir birliğini ve daha uygar bağlar kuruyordu. Bununla birlikte Muhammed'in amacı bu değildi. Çünkü, (Kur'an ayêtlerinden anla-

şıldığına göre) Muhammedin zihninde yalnız bir şey, yalnız bir gaye vardı. O da Kureyşlilere dinini değiştirtmekti. Muhammed kesin bir şekilde Arap kaldı. Emellerini kendi kabilesinden dışarıya yaymadı. İman bağlarının, kan bağlarıyla birleşerek karışması icap ediyordu. Mekke devrinin bütün tarihi, Muhammed'in vücuda getirdiği dinî cemaatin kan bağı esasına dayanan bir cemaat halinde kalpten sonuçsuz bir teşebbüsten ibarettir diye kısaca özetlenebilir.Muhammed yeni bir topluluk oluşturmakla beraber eski topluluğu ıslah etmediğine samimî bir şekilde inanıyordu. Yenisi ile eskisi arasında bariz bir fark, mutlak bir kabiliyet farkı bulunduğunu fark etmiyordu.

Muhammed ihtimal ki Yahudilerdeki hem din, hem kan bağı esasına dayanan birliği taklit etmek istiyor ve buna benzer birlik meydana getirmeye çalışıyordu. Koyduğu esasın bu düşünceyi sonuçsuz bırakacağını takdir etmemişti. Fakat Muhammed'in görmediği şeyi, Kureyşîler mahir tacirlere has, ince bir zekâ ile kavradılar. İslâmiyet'in arz ettiği yenilik altındaki [sayfa 376] tehlikeyi keşif ve tahmin ediyorlardı. Çekinceli bir tedbirli davranış devresinden sonra, yeni dine karşı açıktan açığa ve kesin bir şekilde bir vaziyet aldılar. Kureyşîlerin muhalefeti ise, İslâmiyetin ihtilâfa konu olan hâlini doğrulayacak yerde, aksine şiddetlendirdi. Aradaki mücadelenin şiddeti Müslümanları eski yolu terkederek yeni bir çığır takip etmeye zorladı. İslâmiyet bu şekilde bir Kureyş dini olma tehlikesinden kurtuldu. Cihanşümul bir din haline geldi. Muhammed'in önlemesine engel bırakmadan Kureyşîler peygamberin dinine öyle bir vasıf yüklediler ki Muhammed hiç bir zaman bunu arzu etmemişti. Kureyşîler Muhammed'in dinini reddetmekle Allah'ın sevgili kulu olmayı da reddetmiş bulunuyorlardı. Muhammed'in, Kureyşîleri küçük bir İsrail kavmi haline getirmek amacında olduğu şüphesizdir. Bunun olmaması Kureyşîle-

rin sayesindedir. Kureyşîler tarafından reddedilen Muhammed'in nihayet bütün Araplara hitap etmesi ve dünyanın tarihini değiştirmesi şerefi, farkında olmadıkları halde Kureyşîlere aittir. Muhammed kendi hemşehrilerinin dinî başkanları olsaydı, Medineliler hiç bir zaman Muhammed'den yardım ve nasihat istemezlerdi.

تأليف وترجمه انجمنى طرفندن قبول ايدلمشدر .

اسلام تاريخى

محررى :
لئونه قائتانو

مترجمى :
حسين جاهد

(ايتاليانجه‌دن)

استانبول
طنين مطبعه‌سى — ١٩٢٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208
Yazar : Leon Caetani
Cild : Gri
Ebadı :
En : 13.5 cm.
Boy : 19.5 cm.
Sayfa Adedi : 428 +

Sayfa : 61 (٣٦٢ – ٣٦١)

§ ٢٠ . — محمد كندى أوندن ابوبكرك يانـه كيتدى
ودرحال فرار لزومنى اوكا خبر ويردى. ابوبكر بويله براحتماله
قارشى درت آيدن برى سكز يوز درهمـه ايكى دوه تدارك
ايتمش، بونلرى بويوك براعتنا ايله بسله‌يه‌رك سميرتمش وقوتلنديرـ
مشدى. دوه‌لرى كوندوزين چولده اوتلاتيق و ايستەنلديكى
زمان حاضر بولونديرمق اوزره عبدالله بن ارقط نامنده برينه
توديع ايتمشدى. محمد ابوبكر ايله برلكده يالكز باشنه قاچمغه
قرار ويردى . بوتون عائله على ايله برلكده مكه‌ده قاله‌جقلر
و مهاجرلرك حفظ ايديلمك اوزره محمده توديع ايتدكلرى
ثروتلرى و قيمتلى اشيايى محافظه ايده‌جكلردى . ابو بكرده
عائله‌سنى براقدى. ايكى فرارى ابوبكرك أوينك آرقه‌طرفنده‌كى
برآرالقدن چيقه‌رق مكه‌نك جنوبنده بر ساعتلك مسافه‌ده ،

٦١

Sayfa : 62

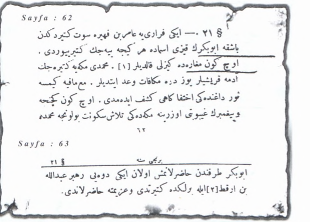
§ ٢١–٢٠ برنجى سنه

مدينه استقامتنه مخالف برطرفده كائن ثور داغنده‌كى برمغاره‌يه
كيدوب صاقلانديلر.

Sayfa 61

Muhammed kendi evinden Ebubekir'in yanına gitti ve derhal kaçmak gerektiğini bildirdi. Ebubekir böyle bir ihtimale karşı dört aydan beri sekiz yüz dirheme **iki deve edinmiş,** bunları büyük bir itina ile beslemiş ve kuvvetlendirmişti. Develeri gündüz **çölde otlatmak** ve istenildiği zaman hazır bulundurmak üzere, **Abdullah bin**

Arkat adında birini görevlendirmişti. **Muhammed Ebubekir ile birlikte yalnız başına kaçmaya karar verdi.** Bütün aile, Ali ile birlikte Mekke'de kalacaklar ve muhacirlerin korunmak üzere Muhammed'e bıraktıkları servetleri ve kıymetli eşyayı koruyacaklardı. Ebubekir de ailesini bıraktı. İki firarî **Ebubekir'in evinin arka tarafındaki bir aralıktan çıkarak, Mekke'nin güneyinde bir saatlik mesafede;** [Sayfa 62] Medine istikametine ters bir tarafta bulunan **Sur Dağı'ndaki** bir mağaraya gidip saklandılar.

Sayfa : 62

§ ۲۱ .— ایکی فراری‌یه عامر بن فهیره سوت کتیردکدن
باشقه ابوبکرك قیزی اسماده هر کیجه ییه‌جك کتیریوردی .
اوچ کون مغاره‌ده کیزلی قالدیلر [۱] . محمدی مکه‌یه کتیره‌جك
آدمه قریشیلر یوز دوه مکافات وعد ایتدیلر . مع‌مافیه کیمسه
ثور داغنده‌کی اختفا کاهی کشف ایده‌مدی . اوچ کون کچنجه
پیغمبرك غیبوتی اوزرینه مکه‌ده‌کی تلاش سکونت بولونجه محمده

۶۲

Sayfa : 63

§ ۲۱ — بریجی سنه

ابوبکر طرفندن حاضرلانمش اولان ایکی دوه‌یی رهبر عبدالله
بن ارقط [۲] ایله یولکده کتیرتدی وعزیمته حاضرلاندی .

Sayfa 62

21. – İki firarîye Amir bin Fehire'nin süt getirmesinden **başka, Ebubekir'in kızı** Esma da her gece yiyecek getiriyordu. **Üç gün mağarada** saklandılar. Muhammed'i Mekke'ye getirecek adama, Kureyşîler yüz deve ödül vaad ettiler. Bununla beraber kimse Sur

Dağı'nda saklandıkları yeri bulamadı. Üç gün geçip de peygamberin kayboluşuyla ilgili Mekke'deki telaş yatıştığı zaman Muhammed, **[Sayfa 63]** Ebubekir tarafından hazırlanmış olan iki deveyi rehber Abdullah bin Arkat ile birlikde getirtti ve yola çıkmaya hazırlandı.

Sayfa : 63

[٣] . صوكره ، اسمانك كثيرديكى مبذول يیه‌جك يانلرنده
بولونديغى ، ايكى دوه‌يى محافظه ايدن آدم ايچون‌ده اوچنجى
بردوه تدارك ايدلمش اولديغى حالده محمد ايله ابوبكر رفاقتلرنده
رهبر عامر بن فهيره ايله مدينه يولنى طوتديلر [٤] (طبرى
برنجى جلد ، صحيفه ١٢٣٦ ، ١٢٣٩ - ١٢٤٠ . ابو بكر عامر
بن فهيره‌يى سمرك آرقه‌سنده‌دوه‌نك اوستنه بينديره‌رك برلكده
طاشيمشدى

Sayfa 63

Sonra Esma'nın getirdiği çok miktarda yiyecek yanlarında bulunduğu, iki deveyi koruyan adam için de üçüncü **bir deve tedarik edilmiş olduğu** halde, Muhammed ile Ebubekir yanlarında **rehber Amir bin Fehire ile** Medine yolunu tuttular (Taberî I. cilt, sayfa 1236-1239, 1239-1240) . Ebubekir, Amir bin Fehire'yi semerin arkasında, devenin üstüne bindirerek birlikte taşımıştı.

Sayfa : 64

• نوط ١ ــ محمدك مكه‌دن اوقدر آز مسافه‌ده بولونان ثور داغنه
التجا ايتمش اولماسى كيفيتى تعقيب ايديلمكدن قورقديغنى و آرقه‌سندن
يتيشمكه تشبث ايديله‌جك اولورسه ايزينى غائب ايتديرمك ايسته‌مش
اولديغنى كوستريرر . مغاره‌ده يالكز اوچ كون قالدقدن صوكره

Sayfa : 64

بونه چیقماسی‌ده قریشك محمدی اولدیرمکی ویا تعقیب ایتمکی هیچ
دوشونمه‌یه‌رك اورته‌دن غائب اولور اولماز کندیسیله آرتق هیچ
مشغول اولمادقلرینی اثبات ایدر . سراقه بن نوفلك پیغمبری تعقیبه
تشبث ایتدیکی و بر معجزه تأثیریله دورمغه مجبور اولدیغی بولنده‌کی
سوزلر بر منقبه‌دن عبارتدر (هشامه باقکز. صحیفه ۳۳۱ ـ ۳۳۲ ؛
اثیر ، ایکنجی جلد ، صحیفه ۸۱ ـ ۸۲ ؛ خمیس ، برنجی جلد ،
صحیفه ۳۷۳ ـ ۳۷۵ ؛ حلبی ، ایکنجی جلد ، صحیفه ۱۸۲ ومتعاقب
صحیفه‌لر ، ۱۸۸ صحیفه‌یه وارنجه‌یه قدر) . مع‌مافیه ابو بکر ایله
مغاره‌ده قالش کیفیتی بر منقبه دکلدر . چونکه قرآنده بوندن صریح
تعبیرات ایله بحث اولونمقده‌در: «سز محمده‌یاردیم ایتمه‌یه‌جك اولورسه‌کز
الله، کافرلر کندیسنی باشقه بریله طرد ایتدکاری زمان (ثانیاً اثنین)،
ایکیسی‌ده مغاره‌ده یالکز قالدقلری زمان ، محمد رفیقنه : مأیوس
اولما ، الله بزمله برابردر دیدیکی زمان ناصل یاردیم ایتمشسه بنه
اویله معاونت ایده‌جکدر . اووقت الله کندیسنی تحت امنیته آلدی
(سکینه کلمه‌سی قوللانیلیورکه بر خاخام تعبیریدر . هیرشفلده باقکز .
صحفه ۱٦) کورمدیککز صنفلرله‌اونی تقویه ایتدی ومنکرلرك کلمه‌سنی

٦٤

Sayfa : 65

§ ۲۱ برنجی سنه

دیندیردی . کلمة‌الله ایسه (بو خاخام تعبیری اولان دورك ترجمه .
سیدر . هیرشفلدك بحث ایتدیکمز کتابنه باقکز) اعلا ایدیلدی .
الله قادر وحکیمدر » (IX ، ٤٠). شایان دقتدرکه قلاغوز عبدالله
بن ارقط بر مشرك ایدی . بویله اولدیغی حالده ایکی فراری هیچ بر
تدبیر احتیاطی اتخاذ ایتمکسزین بی‌پروا اوکا کندیلرینی براقشلردر.
کیمسه کندیلرینه تجاوز ایتمکی دوشونمیوردی (حلبی‌یه باقکز .
ایکنجی جلد ، صحیفه ۱۰۷ ؛ حجر ، ایکنجی جلد ، ٦٧٤ـ٦٧٥ ،
نومرو۹۰۰۱). بونقطه مسلمان مورخلرینك‌ده نظردقتندن‌قاچامشدر.

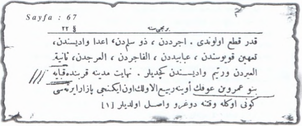
Sayfa : 65

قسم اعظمی ابن ارقطك مشرك اولماسی كیفیتنی مسكوت كچشلردر .
ابن خلدون بونی آچیقدن آچیغه سویلیور (ایكنجی جلد ، ذیل ١٥).
بجرده بخارینك روایتنه استناداً عینی صورتله حركت ایتمكده‌در
(ایكنجی جلد ، صحیفه ٦٧٤ ، سطر ١٥-١٦).

Sayfa 64

Not 1 – Muhammed'in Mekke'den o kadar az mesafede bulunan Sur Dağı'na sığınmayı tercih etmiş olması, takip edilmekten korktuğunu ve arkasından yetişmeye çalışanlar olursa izini kayıp ettirmek istemiş olduğunu gösterir. Mağarada yalnız üç gün kaldıktan sonra yola çıkması da, Kureyş'in Muhammed'i öldürmeyi veya takip etmeyi hiç düşünmeyerek, ortadan kaybolur olmaz kendisiyle artık hiç meşgul olmadıklarını kanıtlar. Sürafe bin Nevfel'in peygamberi takibe kalkışmış olduğu ve bir mucize etkisiyle durmaya mecbur olduğu yolundaki sözler bir menkıbeden ibarettir (Hişam'a bakınız, sayfa 331-332; Esir, ikinci cilt, sayfa 81-82; Hâmis, birinci cilt, sayfa 373-375; Halebi, ikinci cilt, sayfa 182 ve takip eden sayfalar, 188. sayfaya varıncaya kadar). Bununla birlikte Ebubekir ile **mağarada kalmak isteği bir menkıbe değildir.** Çünkü Kur'an'da bundan açık bir tabir ile bahs olunmaktadır. "Siz Muhammed'e yardım etmeyecek olursanız Allah, kâfirler kendisini başka biriyle kovmak istedikleri zaman ve ikisi de mağarada yalnız kaldıkları zaman, Muhammed arkadaşına: Ümitsiz olma, Allah bizimle beraberdir dediği zaman nasıl yardım etmişse, yine öyle yardım edecektir. O zaman Allah kendisini emniyet altına aldı (sekine kelimesi kullanılıyor ki bir haham tabiridir. Hirşfeld'e bakınız. Sayfa 16), görmediğiniz saflarla onu takviye etti ve müşriklerin gülmesini **[Sayfa 65]** dindirdi. Kelimetullah ise (bu haham tabiri olan Zebur'un tercümesidir. **Hirşfeld'in bahs etdiğimiz kitabına bakınız) yüceltildi. "Allah mutlak hakimdir" (IX, 40). Dikkate şayandır ki kılavuz Abdullah bin Arkat bir müşrik idi.** Böyle olduğu halde iki firarî, hiçbir ihtiyat tedbiri almış

olmaksızın, pervasızca kendilerini ona bırakmışlardır. Kimse kendilerine saldırmayı düşünmüyordu. (Halebî'ye bakınız. İkinci cilt, sayfa 107; Hacer, ikinci cilt, 674-675, numara 9001). Bu nokta, Müslüman tarihçilerin de dikkatini çekmekten geri kalmamıştır. Büyük kısmı, İbn-i Arkat'ın müşrik olması durumunu hiç sözetmeden geçmişlerdir. İbn-i Haldun bunu açıkdan açığa söylüyor (ikinci cilt, zeyl 15). Hacer de Buharî'nin rivayetine dayanarak aynı şekilde hareket etmektedir (ikinci cilt, sayfa 674, satır 15-16).

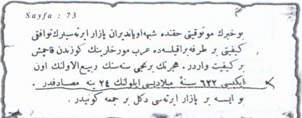

Sayfa : 67

٢٢ § — برنجی سنه

قدر قطع اولوندی . اجرددن ، ذو سلمدن، اعدا وادیسندن،
تعهین قویوسندن ، عبابیددن ، الفاجردن ، العرجدن، ثانیة
العیردن ورئیم وادیسندن کجدیلر . نهایت مدینه قربنده قبایه
بنو عمرون عوفك أوینه ربیع الاولك اون ایکنجی پازار ایرته‌سی
کونی اوکله وقتنه دوغرو واصل اولدیلر [١]

Sayfa 67

Ecred'den, Zu Selim'den, Ağda vadisinden, Tehin kuyusundan, Ebabi'den, El-Fecr'den, El-Arc'dan, Sâniyyetü'l-ayr'dan ve Reim vadisinden geçtiler. Nihayet Medine yakınlarında **Kıba'ya benu Amr bin Avf'ın** evine doğru varmış oldular.

Sayfa : 73

بو خبرك موثوقیتی حقنده شبهه اویاندیران پازار ایرته‌سیدرك توافق
کیفیتی بر طرفه براقیلسه‌ده عرب مورخلرینك کوزندن قاچمش
بر کیفیت واردر . هجرتك برنجی سنه‌سنك ربیع الاولنك اون
ایکیسی ٦٢٢ سنهٔ میلادیسی ایلولنك ٢٤ ینه مصادفدر .
بو ایسه بر پازار ایرته‌سی دکل بر جمعه کونیدر .

Sayfa 73

Bu haberin güvenilirliği hakkında şüphe uyandıran Pazartesilerin uygunluğu durumu bir tarafa bırakılsa da Arap tarihçilerinin gözünden kaçmış bir durum vardır. Hicretin birinci senesinin Rebiülevveli'nin **on ikisi, 622 milâdî senesi Eylül'ünün 24'üne tesadüf eder**. Bu ise bir Pazartesi değil Cuma günüdür.

Sayfa : 74

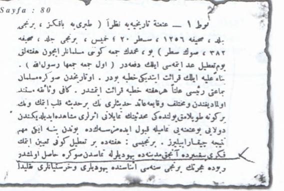
§ ٢٥ .— محمدك مدينه‌يه كيرمه‌دن اول قباده اقامتی ايچوند
هيچ شبهه يوق جدی سببلر واردر . فقط عنعنات بونلری
مسكوت كچمكده‌در . بو سكوت نازك برطاقم مسئله‌لرك وجودينی
اشراب ايدر . مدينه‌ده ، اوسلرله خزرجيلر آراسنده‌كی
فلاكت انكيز محاربات داخليه‌نك واو مدهش بعاث مقاتله‌سنك
خونين نتايجی الآن محافظه ايدن بر شهرده بويله قورقوله‌جق،
راحت دورماز بر يابانجينك حضورينی آرزو خصوصنده

Sayfa : 75

هنوز اتفاق ارا حصوله كلمه‌مش اولديغی ظننی ويرير . مقدم
دوره‌لره عائد عنعنات محمدی استقباله قبايه كيدن كيمسه‌لرك
مقدارينی بش يوزه چيقاريور (خميس ، برنجی جلد ، صحيفه
٣٧٩). فقط بو پك آز شايان اعتماد بر سوزدر . قباده‌كی قيصه
اقامت اغلب احتماله كوره مدينه خلقنك بربرلرينه قارشی
خصومتلری بولونان مختلف اقسامی آراسنده احتمالكه صوك
بعض مشكلاتی ازاله ايتمك ومحمد ايله طرفدارلرينك تكميل
مدينه جماعتنك محيلری صفتيله سربستجه شهره كيره‌بيلمه‌لرينی
تأمين ايله‌مك ايچون صوك تشبثات ايله كچمشدر .

Sayfa 74

Muhammed'in Medine'ye girmeden önce, **Kıba'da** ikameti için, hiç şüphe yok ciddi sebepler vardır. Fakat rivayetler, bunlardan söz etmeden geçmektedir. Bu **nazik susuş** bir takım meselelerin olduğuna işaret eder. Medine 'de, **Evsler'le** Hazrecliler arasındaki felâket yaratan iç savaşın ve o müthiş kanlı katliamların olmasının neticelerini hâlâ muhafaza eden bir şehirde böyle korkulacak, rahat durmaz bir yabancının gelişini arzu hususunda [Sayfa 75] **henüz tam bir uzlaşma ortaya çıkmamış olduğu düşüncesini verir. Daha önceki devrelere ait rivayetler, Muhammed'i karşılamaya Kıba'ya gidenlerin miktarını beş yüze çıkarıyor (Hâmis, birinci cilt, sayfa 379). Fakat, bu pek az güven veren bir sözdür. Kıba'daki kısa ikamet etme durumu, ihtimale göre Medine halkının birbirlerine karşı düşmanlıkları bulunan çeşitli grupları arasında, ihtimal ki son bazı zorlukları gidermiş olmak ve Muhammed ile taraftarlarının bütün Medine cemaatince korunanlar sıfatıyla serbestçe şehre girebilmelerini sağlamış olmak için son girişimler ile geçmiştir.**

Sayfa : 80

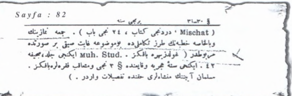
نوط ١ — عنعنهٔ تاریخیه‌یه نظراً (طبری‌یه باقكز ، برنجی
جلد ، صحیفه ١٢٥٦ ، سطر ٢٠ ؛ خمیس ، برنجی جلد ، صحیفه
٣٨٢ ، صوك سطر) بو ، محمدك جمعه كونی مسلمانلر ایچون هفته‌لق
یوم تعطیل عد ایتمه‌سی ایلك دفعه‌در (اول جمعه جمعها رسول‌الله) .
بناءً علیه ایلك قرائت ایتدیكی خطبه بودر . او تاریخدن صوكره مسلمان
جماعتی رئیسی علناً هر هفته خطبه قرائت ایتمشدر . كافی و ثاقه مستند
اولمادیغندن و مختلف وقایعه عائد حدیثلری ملك بر حدیثه قلب ایتمك ومك
بر كونه طوپلامق یولنده‌كی محدثینك تمایلاتی اثرلری مشاهده ایدیلدیكندن
دولایی بو عنعنه‌یی تماماً قبول ایده‌مزسه‌كده بوندن بشقه ایكی مهم
نتیجه چیقارابیلیرز . برنجیسی : هفته‌ده بر تعطیل كونی تعیین ایتمك
فكری پیغمبرده آنجق مدینه‌ده یهودیلرله تماسدن صوكره حاصل اولمشدر
و بوده هجرتك برنجی سنه‌سی اثناسنده یهودیلری و خرستیانلری تقلیداً

Sayfa : 80

وقوعه کلمشدر . ایکنجیسی : اوزمانه‌قدر محمدك بر عبرانی جماعتیله
متمادی تماس ایتمه‌دیکی ، عبرانیلرك نه آیینلری نه اصول وعادتلری ،
نه‌ده سیاسی روابط ومؤسساتدن محروم بر هیئت اجتماعیهٔ ابتدائیه‌نك
داغینیق ذره‌لرینی طوپلامق ومنتظم تشکیلات آلتنه آلمق ایچون بر

Sayfa : 81

واسطه اولمق اوزره علنی مراسم دینیه‌نك قیمت اخلاقیه‌سی حقنده
برفکری اولمادیغیدر . بوصورتله باشقه طرفده (مدخل § ١١٣
ومتعاقب فقره‌لر) محمدك هیچ بر زمان عربستاندن خارجه اوزون
سیاحتلر یاپمامش اولاجغنه‌دائر اظهار ایتدیکمز قناعت بالواسطه‌تأیید
ایدیلمش اولیور. بعض فقهای اسلام (حلبی‌یه باقکز . ایکنجی جلد ،
صحیفه ٢٠٤ صوك سطرومتعاقب سطرلر) جمعه کوننك واوکاس بوطه
مراسمك تعیین وتثبیتی اسلامیتك بوقدر مؤخر بر دوره‌سنه تصادف
ایتدیریله‌جك اولورسه (چونکه بعثتك بدایتندن بری اون اوچ سنه
کچمشدی) جمعه کوننه عائد بوتون مراسمك ضعیف برنقطه‌سی حاصل اولاجغنی
ویهودیلر وخرستیانلرله مقایسه‌لره قالقیله‌جغنی کشف وتخمین ایتدکلری ایچون
محمدك دها مدینه‌یه کلمه‌دن اول جمعه کوننی یوم تعطیل اوله‌رق تثبیت ایتدیکنی
فقط مکه حیاتنك احول وشرائط خصوصیه‌سی بوتعطیل اجتماعلرینك
سربستجه عقدینه امکان براقمادیغنی عندی (ویا کلش) اوله‌رق ادعا
ایتمشلردر . هفته‌لق یوم تعطیل اولمق اوزره جمعه کوننك اهمیتی آنجق
قسماً محمدك اثریدر . جمعه وجمعه‌نك مزیاتی حقنده‌کی اك قدیم عنعناتدن
(بخاری‌یه باقکز . برنجی جلد ، صحیفه ٢٢٣ — ٢٧٨) فی الحقیقه
محمدك جمعه کوننه بیوك براهمیت عطف ایتدیکی آکلاشلماز . آنجق
مؤخر زمانلرده مسلمان فقهاسی بوتون مؤمنین ایله برلکده جامعده
ادا ایدیلن نمازلری مسلمانلرك برنجی درجه‌ده‌کی وظائفی اراسنه ادخال
ایتمشلردر . بوده مسلمان قوتلرینك دائمی صورتده بر نوع رسم
کچیدی یاپیله‌بیلمك انضباطه آلیشان وبوتون افرادده اسلام قانونی
آلتنده متحد قالدقجه قوتلی بولونه‌جقلری شعوری حاصل اولمق غایه‌سنه
مبنی ایدی . آنجق اوزمان اسباب سیاسیه جمعه کوننی غایت بیوك
براهمیت سیاسیه‌یی حائز بر احتیاج حالنه قلب ایتدیلر . بوعادتی تقویه
ایچون محمدك آغزندن بر طاقم حدیثلر نقل ایله‌دیلرکه بونلر جمعه‌نك
سائر هفته کونلرینه تقدمنی بیان ایدیورلر واوکون جامعلرده‌کی عمومی
اجتماعلرك قیمت عظیمهٔ اخلاقیه‌سی اوزرنده اصرار ایلیورلردی .

Sayfa : 82

§ ۳۰ـ۳۱ برنجی سنه

(Mischat ' دردنجی کتاب ، ۲٤ نجی باب) . جمعه نمازینك
وبالخاصه خطبه‌نك طرز تكاملده بوموضوعه غایت صیق بر صورتده
مربوطدر (غولدزیهره باقکز . Muh. Stud. ایکنجی جلد، صحیفه
٤۲ . ایکنجی سنهٔ هجریه وقایعنده § ۳ نجی ومتعاقب فقره‌لره باقکز .
مسلمان آیننك منشألری حقنده تفصیلات واردر .)

Sayfa 80

Not 1 –Tarihî rivayetlere göre (Taberî'ye bakınız, birinci cilt, sayfa 1656, satır 20; Hāmis, birinci cilt, sayfa 382, son satır) bu, Muhammed'in Cuma gününü Müslümanlar için haftalık tatil günü olarak belirlemiş olması ilk defadır (Ol Cuma cem'ha Resulullah). Dolayısıyla ilk okumuş olduğu hutbe budur. O tarihten sonra Müslüman cemaati başkanı açıktan açığa her hafta hutbe okumuştur. Çeşitli olaylara ait hadisleri tek bir hadise bağlamak ve tek bir güne toplamak eğilimindeki hadisçilerin eserleri, incelendiğinde, yeterli ve güvenilir dayanakları olmaması nedeniyle bu rivayetleri tamamen kabul edemesek de, bundan yine de iki önemli sonuç çıkarabiliriz. Birincisi: Haftada bir tatil günü tayin etmek **fikri peygamberde ancak Medine'de Yahudilerle temastan sonra ortaya çıkmış ve** bu da hicretin birinci senesi esnasında Yahudileri ve Hristiyanları taklit ederek meydana gelmiştir. İkincisi; o zamana kadar Muhammed'in bir İbranî cemaatiyle bu kadar uzun temas etmediği, İbranîlerin, ne ayinleri ne usul ve âdetleri, ne de siyasî bağlar ve müesseselerden mahrum bir ilk toplantı kurulunun dağınık parçalarını toplamak ve muntazam teşkilât altına almak için bir **[Sayfa 81]** araç olmak üzere alenî dinî merasimlerin ahlâkî kıymetleri hakkında bir fikri olmadığıdır. Bu suretle başka tarafta (giriş § 113 ve takip eden fıkralar) Muhammed'in hiçbir zaman Arabistan'dan dışarıya uzun seyahatler yapmamış olacağına dair sahip olduğumuz kanaat aracısız olarak

teyid edilmiş olur. Bazı İslâm fıkıhçıları (Halebî'ye bakınız. İkinci cilt, sayfa 204 son satır ve takip eden satırlar) Cuma gününün ve ona bağlı merasimin tayin ve tesbiti İslâmiyet'in bu kadar sonraki bir devresine tesadüf ettirilecek olursa (çünkü vahyin gelişinin başlangıcından beri on üç sene geçmişti) Cuma gününe ait bütün merasimin zayıf bir noktası ortaya çıkacağı, Yahudiler ve Hristiyanlarla mukayeselere kalkılacağını keşf ve tahmin ettikleri için Muhammed'in daha Medine'ye gelmeden önce Cuma gününü tatil günü olarak tesbit ettiğini, fakat Mekke hayatının özel durumlarının ve şartlarının bu tatil toplantılarının serbestçe yapılmasına imkân bırakmadığını yalnız, yanlış olarak iddia etmişlerdir. Haftalık tatil günü olmak üzere Cuma gününün önemi ancak **kısmen Muhammed'in eseridir**. Cuma ve Cuma'nın meziyetleri hakkındaki en eski rivayetten (Buharî'ye bakınız. Birinci cilt, sayfa 223-278) gerçekten Muhammed'in Cuma gününe büyük bir önem verdiği anlaşılmaz. Ancak daha sonraki zamanlarda Müslüman fıkıhçıları bütün müminler ile birlikte camide eda edilen namazları Müslümanların birinci derecedeki vazifeleri arasına dahil etmişlerdir. **Bu da Müslüman kuvvetlerinin daimi surette bir çeşit resm-i geçidi yapılabilmek, inzibata yücelik ve şan kazandırmak ve bütün fertlerde İslâm kanunu altında birleşmiş, oldukça kuvvetli bulunacakları bilincini ortaya çıkarmak amacına bağlı idi.** Ancak o zaman siyasî sebepler Cuma gününü gayet büyük bir siyasî öneme sahip bir ihtiyaç haline getirmiş oldu. Bu âdeti takviye için Muhammed'in ağzından bir takım hadisler nakl ettiler ki bunlar Cuma'nın diğer hafta günlerine üstünlüğünü beyan ediyorlar ve o gün camilerdeki genel toplantıların büyük ahlâkî kıymeti üzerinde ısrar ediyorlardı. **[Sayfa 82]** (Mischat, dördüncü kitap, 24 üncü bab). **Cuma namazının ve özellikle hutbenin ortaya çıkış tarzı bu konuyla gayet sıkı bir şekilde alakalıdır** (Goldziher'e bakınız. Muh. Stud. İkinci cilt, sayfa 42. Hicretin ikinci senesi olaylarında 3. ve takip eden fıkralara bakınız. Müslüman âyininin kaynakları hakkında ayrıntılı bilgi vardır).

Sayfa : 82

مدینه‌ده جامعك تأسیسی (ایكنجی سنه هجریه § ۳ نجی و متعاقب
فقره‌لرده باقیكز)

§ ۳۱ . — محمد ، مسلمانلرك عبادت ایتملری ایچون
كندیسی طرفندن یاپیلاجق ایلك جامعك دوه‌نك دورمش اولدیغی
یره بنا ایدیلمه‌سنه قرار ویردی . بوراسی آچیق بر عرصه ایدی .
اطرافنده بر قاچ خورما اغاجی واردی . بر قسمی مزروع
كوچوك تارلالر و بعض مشرك مزارلری اشغال ایدییوردی .
محمد كیمه عائد اولدیغنی تحقیق ایتدی [۱] و ایكی یتیم سهل
و سهیلك وصیسی معاذ بن عفرادن ، پاره‌یی قبول خصوصنده
مشكلات كوسترمش اولماسنه رغماً صاتون آلدی [۲] .

Sayfa 82

Medine'de Caminin Kurulması (Hicretin ikinci senesi 3. ve takip eden fıkralara da bakınız)

Muhammed, Müslümanların ibadet etmeleri için kendisi tarafından yapılacak ilk caminin devenin durmuş olduğu yere yapılmasına karar verdi. Burası açık bir arsa idi. Etrafında birkaç hurma ağacı vardı. Bir kısmını ziraat yapılan küçük tarlalar ve bazı müşrik mezarları işgal ediyordu. Muhammed kime ait olduğunu araştırdı [1] ve iki yetim Sehl ve Süheyl'in vasisi Muaz bin Ufrad'ın, parayı kabul hususunda güçlükler göstermiş olmasına rağmen satın aldı [2].

Sayfa : 84

عمومیتله خصوصی اولرده كیزلی قیلنیردی .

§ ۳۲ . — جامعك انشا آتنده كونشده قورو تولمش طوغله‌
لردن باشقه ایكی مدخل قاپیسنك یانلری ایچون طاش قوللانیلدی .
خورما كوتوكلری ده قوللانلمشدر (خلدون ، ایكنجی جلد ،

Sayfa : 85

§ ٣٢ — برنجی سنه

ذیل ١٦). بعضیلرینك روایتنه کوره ایلك جامع دامسز ساده
بر دیواردن عبارتدی . قبله قدسه متوجه ایدی. محمدك امریله
کسیلن خورما آغاجلری قبله‌نك اطرافنه ستون شکلنده دیکیلدی.
اوزدینه کوچوك برجاتی یاپیلدی . ایچری‌یه کیریله‌جك قاپینك
یانلرینه برقاچ طاش قونولدی (خمیس ، برنجی جلد ، صحیفه
٣٨٧ ، سطر ١٠ – ١٧)

Sayfa 84

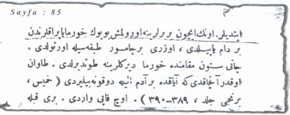
Namaz genellikle özel evlerde gizli kılınırdı.

Caminin inşaatında güneşte kurutulmuş tuğlalardan başka iki giriş kapısının yanları için taş kullanıldı. Hurma kütükleri de kullanılmıştır (Haldun, İkinci cilt, [Sayfa 85] zeyl 16). **Bazılarının rivayetine göre ilk cami** damsız sade bir duvardan ibaretti. **Kıble Kudüs'e doğru döndürülmüş idi.** Muhammed'in emriyle kesilen hurma ağaçları kıblenin etrafına sütun şeklinde dikildi. Üzerine küçük bir çatı yapıldı. İçeriye girilecek kapının yanlarına birkaç taş konuldu (Hâmis, birinci cilt, sayfa 387, satır 10-17).

Sayfa : 85

. دیوارلرو تملارك

اوچ ذراع قسمی طاشدن، یوقاریکی قسم ایسه کونشده پیشمش
طوغله‌دن یاپلمشدی . بدایتده جامع ساده‌جه آچیق بر آولودن
عبارتدی ، هیچ بر چاتیسی یوقدی . فقط صحابه‌لر شعاعات
شمشك یاقیجی حرارتنه معروض قالدقلرندن دولایی شکایت

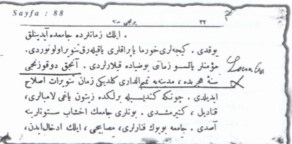

Sayfa : 85

ایتدیلر. اونك ایچون بربرلرینه اوروولمش بویوك خورما یاپراقلرندن
بر دام یاپیلدی ، اوزری برچامور طبقه‌سیله اورتولدی .
چاتی ستون مقامنده خورما دیرکلرینه طوتدیرلدی . طاوان
اوقدر آلچاقدی که آیاقده برآدم الیله دوقونه‌بیلیردی (خمیس ،
برنجی جلد ، ۳۸۹-۳۹۰) . اوچ قاپی واردی . بری قبله

Sayfa 85

Duvarlar ve temellerin üç zirâ [75 cm. ile 90 cm. arasında değişen ölçü birimi] kısmı taştan, yukarıki kısmı ise güneşte pişmiş tuğladan yapılmıştı. Başlangıçta cami sadece açık bir avludan ibaretti, hiç çatısı yoktu. Fakat sahabeler güneş ışıklarının yakıcı ısısına maruz kaldıklarından dolayı şikayet ettiler. **Onun için birbirlerine örülmüş büyük hurma yapraklarından** bir dam yapıldı ve üzeri bir çamur tabakasıyla örtüldü. Çatı sütun olarak kullanılan hurma direklerine tutturuldu. Tavan o kadar alçaktı ki ayakta bir adam eliyle dokunabilirdi (Hâmis, birinci cilt, 389-390).

Sayfa : 88

۳۲ برنجی سنه

. ایلك زمانلرده جامعده آیدینلق
یوقدی . کیجه‌لری خورما یاپراقلری یاقیله‌رق تنویر اولونوردی .
مؤمنلر یالکز زمانی بوضیاده قیلارلردی . آنجق دوقوزنجی
سنهٔ هجریه‌ده ، مدینه‌یه تمیم‌الداری کلدیکی زمان تنویرات اصلاح
ایدیلدی . چونکه کندیسیله برلکده زیتون یاغی لامبالری ،
قنادیل ، کتیرمشدی . بونلری جامعك اخشاب ستونلرینه
آصدی . جامعه بویوك فنارلری ، مصابیحی ، ایلك ادخال ایدن ،

Lamba

Sayfa 88

İlk zamanlarda camide aydınlık yoktu. Geceleri hurma yaprakları yakılarak aydınlanılırdı. Müminler yatsı namazını bu ışıkta kılarlardı. **Ancak dokuzuncu hicrî senede, Medine'ye ev malzemeleri satıcısı** geldiği zaman aydınlatma ıslah edildi. Çünkü kendisiyle birlikte zeytin yağı lambaları, kandiller getirmişti. Bunları caminin ahşap sütunlarına astı.

Sayfa : 89

نوط ۳ — بدایتده پیغمبرك باشلیجه اصحابندن برچوغی اصحاب
اهل الصفه یه داخلدیلر . نهایت کندیلرینه مخصوص براقامتگاه تدارك
ایده بیلدیلر. فقط صوکره مرور زمان ایله بوفقیرو وطن جدا کیمسه لرك
مقداری پك چوق آرتدی . هر طرفدن دورلو دورلو دیلنجیلر
کلیورلردی . عمر زماننده مقدارلری اوقدر چوغالدی که جامعده بر
قالمامشدی . عمرك جامعی تکرار انشا و توسیع ایتمسنك سببلرندن بری ده
بو اولمشدر (۱۷ نجی سنهٔ هجریه وقایعنه باقکز ؛ خمیس، برنجی جلد،
صحیفه ۳۹۱) .

Sayfa 89

Not 3 – Başlangıçta peygamberin başlıca ashabından bir çoğu dışarıdan gelen ashaba dahildirler. Nihayet kendilerine ait bir ikametgâh sağlayabildiler. Fakat sonra zaman aşımı ile fakir ve vatanından ayrı kimselerin miktarı pek çok arttı. Her taraftan türlü türlü **dilenciler** geliyordu. Ömer zamanında miktarları o kadar çoğaldı

ki camide yer kalmamıştı. Ömer'in camiyi tekrar inşa ederek düzenleme yapmasının sebeplerinden biri de bu olmuştur (Hicrî 17 nci senenin olaylarına bakınız, Hâmis, birinci cilt, sayfa 391).

Sayfa : 89

§ ٣٤ . — كرك مكه مهاجرلرينك وياخود سادەجه
مهاجرونك كرك مدينه مهتديلرينك ياخود انصارك اشتراك
ايتمش اولدقلرى بو مختلف مبانى انشا آتى اثناسنده ، چاليشانلر
محمد ايله برلكده شعر اوقويەرق كنديلرينه غيرت

٨٩

Sayfa : 90

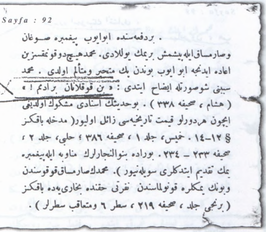
§ ٣٤ بورنجى سنه

ويريورلردى . محمدده سائر هر كس كبى چاليشيوردى . بالخاصه
تكرار ايديلن ايكى مصراع واردى : « اصل حيات ، حيات
عقبادر : يارب ! انصاره ومهاجرلره مرحمت ايت ! » مع مافيه محمد شعرى
اوقوركن صوڭ ايكى تعبيرك يرلرينى د كيشديريردى . هشام (صحيفه ٣٣٧)
بو معلوماتى هيچ تفسير ايتمەدن ويريور . يالكز ابن اسحاقك
بر مطالعەسنى نقل ايديوركه بوكا كوره مصراعلر وزنسز اولوب
على العاده بر نثردن عبارتدى (كلام وليس برجز) .

Sayfa 89

Mekke muhacirlerinin -veyahut sadece muhacirlerin-, Medine dönmelerinin veya ensarın katılmış oldukları bu muhtelif bina inşaatı esnasında çalışanlar Muhammed ile birlikte şiir okuyarak kendi

kendilerine gayret **[Sayfa 90]** veriyorlardı. **Muhammed'de diğer herkes gibi çalışıyordu.** Özellikle tekrar edilen iki kıta mısra vardı: "Asıl hayat, diğer hayattır. Ya rab! Ensara ve muhacirlere merhamet et!" Bununla birlikte Muhammed şiiri okurken son iki tabirin yerlerini değiştirirdi. Hişam (sayfa 337) bu bilgiyi hiç tefsir etmeden veriyor. Yalnız İbn-i İshak'ın bir görüşünü naklediyorki buna göre mısralar vezinsiz olup sıradan bir nesirden ibaretti (kelâm-ı velis bir cüz).

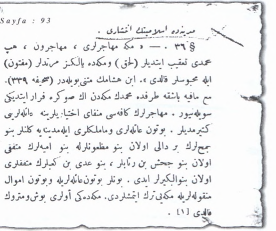

Sayfa : 92

. بردفعه‌سنده ابوایوب پیغمبره صوغان
وصارمساق ایله پیشمش بریمك یوللادی. محمد هیچ دوقونمقسزین
اعاده ایدنجه ابو ایوب بوندن پك متحسر ومتألم اولدی . محمد
سببنی شوصورتله ایضاح ایتدی : « بن قوقلانان برادمم ! »
(هشام ، صحیفه ۳۳۸) . بوحدیثك اسنادی مشكوك اولدیغی
ایچون هردورلو قیمت تاریخیه‌سی زائل اولیور (مدخله باقكز
§ ۱۲-۱٤ . خمیس، جلد ۱ ، صحیفه ۳۸٦ ؛ حلبی، جلد ۲ ،
صحیفه ۲۳۳ ـ ۲۳٤ . بوراده بنوالنجارلرك مناوبه ایله پیغمبره
یمك تقدیم ایتدكلری سویله‌نیور). محمدك صارمساق قوقوسندن
وبونك یمكلره قونولماسندن نفرتی حقنده بخاری‌یه‌ده باقكز
(برنجی جلد ، صحیفه ۲۱۹ ، سطر ٦ ومتعاقب سطرلر) .

Sayfa 92

Bir defasında Ebu Eyyüb peygambere soğan ve sarımsak ile pişmiş bir yemek yolladı. Muhammed hiç dokunmaksızın iade edince Ebu Eyyüb bundan pek etkilendi ve elem sahibi oldu. Muhammed sebebini şu şekilde izah etti: **"Ben koklanan bir adamım!"** (Hişam,

sayfa 338). Bu hadisin dayanağı şüpheli olduğu için her türlü tarihî kıymeti kayıp oluyor (girişe bakınız § 12-14. Hāmis, cilt 1, sayfa 386; Halebi, cilt 2, sayfa 233-234. Burada bu Benu El-Neccarların nöbet sistemi ile peygambere yemek taktim ettikleri söyleniyor). Muhammed'in sarımsak kokusundan ve bunun yemeklere konulmasından nefreti hakkında Buharî'ye de bakınız (birinci cilt, sayfa 219, satır 6 ve takip eden satırlar).

Sayfa : 93

مدینه‌ده اسلامیتك انتشاری .

§ ٣٦ . — « مکه مهاجرلری ، مهاجرون ، هب محمدی تعقیب ایتدیلر (لحق) ومکه‌ده یالکز مرتدلر (مفتون) ایله محبوسلر قالدی ». ابن هشامك متنی بویله‌در (صحیفه ٣٣٩). مع مافیه باشقه طرفده محمدك مکه‌دن اك صوکره فرار ایتدیکی سویله‌نیور . مهاجرلرك کافه‌سی منفای اختیاریلرینه عائله‌لرینی کتیرمدیلر . بوتون عائله‌لری ومامملکلری ایله‌مدینه‌یه کلنلر بنو جمح‌لرك بر دالی اولان بنو مظعونلرله بنو امیه‌لرك متفق اولان بنو جحش بن رئابلر ، بنو عدی بن کعبلرك متفقلری اولان بنوالبکیرلر ایدی . بونلر بوتون عائله‌لریله وبوتون اموال منقوله‌لریله مکه‌یی ترك ایتمشلردی. مکه‌ده‌کی أولری بوش ومتروك قالدی [١] .

Sayfa 93

Medine'de İslâmiyet'in Yayılması

"Mekke muhacirleri, muhacirler, hep Muhammed'i takip ettiler (lahak) ve Mekke'de yalnız İslâmiyet'i kabul etmeyenler (meftun) ile hapiste olanlar kaldı". İbn-i Hişam'ın metni böyledir (sayfa 339). Bununla birlikte başka tarafta Muhammed'in Mekke'den en son firar

ettiği söyleniyor. Muhacirlerin tamamı ailelerini getirmediler. Bütün aileleri ve mülkleri ile birlikte Medine'ye gelenler Benu Cemhler'in bir dalı olan Benu Muzaavenlerle Benu Amiyyelerin müttefiki olan Benu Cehş bin Riablar, Benu Uddi bin Kebler müttefikleri olan Benu El-Bekirler idi. Bunlar bütün aileriyle ve bütün taşınabilir mallarıyla Mekke'yi terk etmişlerdi. Mekke'deki evleri boş ve terk edilmiş kaldı [1].

Sayfa : 95

محمدك ايلك موعظه سى .

§ ٣٧ . — محمد جامعك انشاآتى اثناسنده صيق صيق
علناً دينى و اخلاقى موعظه لر ويرمكه باشلادى . وحيلرده
موجود بولونان شيلرى مختلف شكللر آلتنده ايضاح ، توسيع
وتكرار ايديوردى . روايته نظراً بو عادت تأسس ايتدكدن
صوكره ويرديكى ايلك موعظه ده شو بياناتده بولونمشدر :
« اى ناس ، روحكزك سلامتى ايچون (خير ايشله يه رك)
ياشايكز ! بيلكزكه هيچ كيمسه اولومدن قورتولامايه جقدر .
هر بركزك حيوانلرى چوبانسز قاله جق ! الله اوكا دوغرودن
دوغرويه ، واسطه سز وترجمانسز خطاب ايده جك : سكا
رسولم كلمديمى ؟ نعم كلامى سكا كتيرمديمى ؟ بن سكا ثروت
ويردم ، سنى لطفلره غرق ايتدم . فقط سن روحكك
سلامتى ايچون نه يابدك ؟ أولو ، صاغنه باقه جق ، صولنه باقه جق ،
و برشى كورميه جك . صوكره اوكنه باقه جق : جهنمى
كوره جك ! — يوزينى جهنمدن قورتارمق ايسته ين اوى

Sayfa : 95

برپارچه خورما ایله‌ده تأمین ایده‌بیلیر . بونی بولامایان ایی بر
سوز ایله‌ده کندیسنی تخلیص ایده‌بیلیر . چونکه ، اونکله بر
خیرلی حرکت اون مثلندن یدی یوز مثلنه قدر مکافاتی کوره‌جکدر .

٩٥

Sayfa 95

Muhammed'in ilk Vaazları

Muhammed caminin inşaatı sırasında sık sık açıkça dinî ve ahlâkî vaazlar vermeye başladı. Vahiylerde mevcut bulunan şeyleri muhtelif şekiller altında izah, iletme ve tekrar yapıyordu. Rivayete göre bu âdet ortaya çıktıktan sonra verdiği ilk vaazda şu beyanlarda bulunmuştur: "Ey insanlar, ruhunuzun selameti için (hayır işleyerek) yaşayınız! Biliniz ki hiç kimse ölümden kurtulamayacaktır. Her birinizin hayvanları çobansız kalacak! Allah ona doğrudan doğruya, aracısız ve tercümansız hitap edecek. Sana Resulüm gelmedi mi? Benim sözlerimi sana getirmedi mi? Ben sana servet verdim, seni güzelliklere boğdum. Fakat sen ruhunun selameti için ne yaptın? Ölü, sağına bakacak, soluna bakacak ve bir şey görmeyecek. Sonra önüne bakacak. Cehennemi görecek! – Yüzünü cehennemden kurtarmak isteyen, onu bir parça hurma ile de temin edebilir. Bunu bulamayan iyi bir söz ile de kendisini kurtuluşa kavuşturabilir. Çünkü, onunla bir hayırlı hareket, on mislinden yedi yüz misline kadar mükafatını görecektir.

Sayfa : 96

. انسانلر وعدلره بك ایناناماز لر ، فقط جزا تهدیدی قارشیسنده
قورقارلر . شرقده سیاسی واجتماعی تشکیلاتك علی جزا قورقوسیدر .
مسلمانلرك اللهی دهشت تلقین ایده‌رك حکمران اولان بر پادشاهدر .

Sayfa 96

İnsanlar vaadlere pek inanmazlar, fakat ceza tehdidi karşısında korkarlar. Şark'ta siyasî ve içtimaî teşkîlatın temeli ceza korkusudur. Müslümanların Allah'ı dehşet telkin ederek hükümran olan bir padişahtır.

Şayfa : 97

§ ٣٨ برنجی سنه

محمدك مواصلتندن اول مدینه‌نك احوال وشرائطی

§ ٣٨ . — یوقاریکی فقره‌لرك بعضیلرنده مدینه‌یه
یرلشلمه‌سی اوزرینه اسلامیتك اوغرادیغی بویوك تحولدن بحث
ایتدیکمز صیراده محمدك مواصلتندن اول مدینه‌نك احوال
وشرائطی حقنده قیصه‌جه بعض شیلر سویله‌دك . یکی انتخاب
ایتدیکی وطننك سکنه‌سنه قارشی پیغمبرك وضعیتنی ایی آكلامق
ایچون (مدینه‌نك ایلك اسمی اولان) یثربك اسلامیتدن اولکی
تاریخنی مختصراً خلاصه ایتمك ایجاب ایلر .

یثربك منشائی پك قدیم اولمق لازم کلیر. چونکه شهر شمالی
حجازده شماله دوغرو خفیف صورتده میال ، صویی مبذول
ومنبت براوواده کائندر. عربستانك بو لطیف پارچه‌سنی احاطه
ایدن چول حره نام عمومیسیله یاد ایدیلن وولقانیك داغ
کومه‌لریله پارچه‌لانمشدر . بونلر غایت قدیم یانار طاغلری
مرکزلریدر ، سونمش وولقانلرك معظم بقایاسیدرلر . کوز
آلابیلدیکی قدر سیاه لاو صحرالری نظره دهشتلر ویره‌رك ، یانمش
بر دنیانك کومور حالنه کلمش خرابه‌لری کبی امتداد ایدرلر .
بو وولقانیك اراضی کرك لاولرك غایت حصری

HOLLCL

Sayfa : 97

منظره‌لریله کرك وولقانلردن فيرلامش قايالرك قويو رنكلريله
مدينه حواليسنه اوقدر خصوصيت بخش ايدركه مملكتك
اقسام سائره‌سندن بارز صورتده آيريلير [١].

Sayfa 97

Muhammed'in Gelişinden Önce

Medine'nin Durum ve Şartları

Yukarıdaki bazı bölümlerde -İslamiyet'in uğradığı büyük değişimden bahs ettiğimiz sırada-, Muhammed'in gelişinden önce Medine'nin durumuyla ilgili kısaca bazı şeylerden sözetmiştik. Yeni dahil olduğu vatanın yaşayanlarına karşı peygamberin durumunu iyi anlamak için (Medine'nin ilk ismi olan) Yesrib'in İslâmiyet'ten önceki tarihini kısaca özetlemek icabeder.

Yesrib'in kökeninin pek eski olması lâzım gelir. Çünkü şehir Kuzey Hicaz'da kuzeye doğru ve hafif surette eğimli, sulak ve verimli bir ovada bulunmaktadır. Arabistan'ın bu güzel parçasını içine alan çöl, Harra genel adıyla anılan ve Velkanin dağ kümeleriyle parçalanmıştır. Bunlar gayet eski yanar dağların merkezleridir, sönmüş volkanların muazzam kalıntılarıdırlar. Göz alabildiği kadar siyahla ve sahraları gözlere dehşetler vererek, yanmış bir dünyanın kömür haline gelmiş harabeleri gibi uzanırlar. Bu volkanik arazi gerek lavların gayet hususî manzaralarıyla, gerek volkanlardan fırlamış kayaların koyu renkleriyle Medine havalisine o kadar özel bir güzellik verir ki memleketin diğer kısımlarından açık surette ayrılır [1].

Sayfa : 98

یثربك ایللك اشغالی هانکی تاریخه تصادف ایدر ؟ ایللك
سکنه‌سی کیملردی ؟ بونلر بیهوده سؤاللردر . چونکه بونلره
ممنونیت بخش برجواب ویرمك دائما مشکل اولاجقدر . تاریخك
فجری نامی ویریله بیله‌جك زمانلرده یعنی محمدك ظهورندن
برقاچ عصر اول یثربی عبرانی عائله‌لریله مسکون کوریبورز .
بونلر کندیلرندن اول اوراده اقامت ایدن سائر قبائل سامیه‌یی
(عرب ؟) قسماً طرد قسماً تمثیل ایتمشلردی .

Sayfa 98

Yesrib'in ilk işgali hangi tarihe tesadüf eder? İlk yaşayanlar kimlerdi? Bunlar boş ve anlamsız sorulardır. Çünkü bunlara memnuniyet verici bir cevap vermek daima güç olacaktır. Tarihin doğuşu adı verilebilecek zamanlarda yani Muhammed'in ortaya çıkışından birkaç yüzyıl önce **Yesrib'i İbranî aileleriyle meskûn** görüyoruz. Bunlar kendilerinden önce orada ikamet eden diğer Samî kabilelerinin (Arap?)bir kısmını kovmuşlar, bir kısmını da egemenlikleri altına almışlardır.

Sayfa : 99

یعنی چولده سفیلانه حیات سورنلر
فلسطینك ، سوریه‌نك ، مزوپوتامیانك ، بابلك منبت حوالیسنه
مهاجرت ایتمشلردر . بوقوتلی مؤثر ایسه روماليلرك فلسطين
محاربا تندن صوکره عبرانی عرقنی ازمك تشبثلرندن باشقه برشی

۹۹

Sayfa : 100

اولاماز . هرحالده ، عبرانی قبیله‌لری یثربه کلدیلر ، مملکتنك
صاحبی اولدیلر ، مدینه اوواسنك قدیم صاحبلرینك قسم اعظمی
تمثیل ایتدیلر . مع مافیه ، محمد زماننده مدینه‌ده عرب قبیله‌لرینك
بقایاسی الآن موجود ایدی . بونلر احتمالکه عبرانیلرك ورودندن
مقدمکی عرب اهالیسنك صوك دوکونتولری ایدیلر . فقط
مقدارلری فرق ایدیله‌مه‌جك قدر آزدی و اورته‌دن بوتون
بوتون قالقمق اوزره بولونیورلردی [۲] . عبرانیلرك حکم
ونفوذی عربستانك جنوبندن بویوك یمانیه نسلندن بنو قبیله‌لرك
ورودینه قدر دوام ایتدی . بونلر او زمان ، اسملرندن‌ده
آکلاشیله‌جغی اوزره ، آنا اوزرینه مؤسس بر هیئت اجتماعیه
دورهٔ ابتدائیه‌سندن چیقمشلر و بابا صلبنی اساس اتخاذ ایدن
بر هیئت اجتماعیه تملی اوزرنده تشکلاته دوغرو بر تکامل تعقیب
ایتمکه باشلامشلردی . صوکره‌لری دها زیاده اوس و خزرج (حتی
یالکز خزرج . هشامه باقکز : صحیفه ۲۹۶ ، سطر ۷)
نامی آلتنده معروف اولان بنو قبیله‌نك مهاجرتی مصلحانه
اولدی . یکی کلنلر یثربده‌کی عبرانی جماعتی آراسنه صوقولدیلر .
عبرانیلره تابع اولدیلر و اغلب احتماله کوره الآن خالی بولونان
اراضی‌یی الهرق قوهٔ انباتیه‌سی حسبیله او کونه قدر موجود
اهالیدن دها فضله مقدارده بر نفوسك یاشاماسنه مساعد بر
حوالی‌یی اشغال ایلدیلر . فی الحقیقه ، مدینه‌نك مساعد شرائطی
یکی مهاجرلره اوقدرایی کلدی و نفوسك آرتماسنه او قدر خدمت

(١١)

Sayfa : 101

۳۸ §

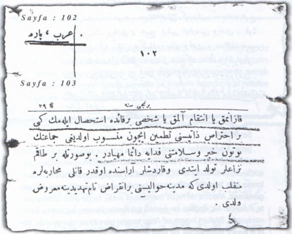
ابتدی که اوس ایله خزرجلرك مقدارلری متصل آرتدی. کندیلرینه
حاکم اولان عبرانیلره چوق کچمه‌دن عددجه تفوق ایتدیلر.
ایلك موازنه بو صورتله خللدار اولونجه سیاسی بر انقلاب وقوعه
کلدی. مشرك عربلر سلاحه صاریلدیلر. نه چوق سورمشه
نه‌یك قانلی اولمشه بکزه‌مه‌ین بر مجادله‌دن صوکره مملکته
حاکم اولدیلر، عبرانیلری تحت تابعیتلرینه کیرمکه اجبار ایتدیلر.
تعبیر دیکرله سیاسی بر تبدل اداره اولدی. تابعلر متبوع موقعنه
چیقدیلر. متبوعلر تابع موقعنه اینديلر. عبرانیلر آراسنده وحدت
سیاسیه‌نك فقدانی، کندیلرینی متفرق و مخاصم پارچه‌لره آیران
دائمی رقابتلر مشرك عرب عنصرینك غلبه‌سنی تسهیل ایتمشدی.
عبرانیلر دینلرینه غایت مربوط قالمقله برابر مشرك قبیله‌لرله
تماماً عینی شی اولدیلر، اونلرك اسملرینی بیله آلدیلر. یالکز
قریظه‌لر و نضیرلر کبی، بعض قوتلی کومه‌لر آرالرنده‌کی قبیله وحدتنی
و بلکه‌ده محمده بك یقین بر زمانه کلنجه‌یه قدر استقلاللرینی‌ده
بر درجه محافظه ایتمشلردر. بوندن دولایی اسلامیتك ظفر
سیاستنك نتایج ضروریه‌سنی ایلك حس ایدنلرده بو ایکی قبیله
اولمشلردر.

Sayfa 99

Yani çölde sefil bir şekilde hayat sürenler, Filistin'in, Suriye'nin, Mezopotamya'nın, yerleşmeye uygun verimli havalisine göç etmişlerdir. Bu kuvvetli etki ise Romalıların Filistin **muharebelerinden sonra İbranî ırkını ezmek girişimlerinden başka bir şey** [Sayfa 100]**olamaz. Her halde, İbranî kabileleri Yesrib'e geldiler, memleketin sa-**

hibi oldular, Medine ovasının eski sahiplerinin büyük kısmını egemenlikleri altına aldılar. Bununla birlikte, Muhammed zamanında Medine'de Arap kabilelerinin arta kalanları hâlâ mevcut idi. Bunlar ihtimal ki İbranîlerin gelişinden önceki Arap ahalisinin son döküntüleri idiler. Fakat miktarları fark edilemeyecek kadar azdı ve ortadan bütün bütün kalkmak üzere bulunuyorlardı [2]. İbranîlerin hüküm ve nüfuzu Arabistan'ın güneyinden büyük Yemenliler neslinden Benukaylıların gelişine kadar devam etti. Bunlar o zaman, isimlerinden de anlaşılacağı üzere, anaerkil temel üzerine kurulmuş bir toplum hayatının başlangıç döneminden çıkmışlar ve babaerkil temel üzerine dayanan bir toplum hayatı temeli üzerinde teşkilâta doğru bir ilerleme takip etmeye başlamışlardı. Sonraları daha çok **Evs** ve Hazrec (hatta yalnız Hazrec. **Hişam'a bakınız.** sayfa 296, satır 7) adı altında bilinmekte olan Benu Kıle'nin göçlerine sahne oldu. Yeni gelenler Yesrib'teki İbranî cemaati arasına sokuldular. **İbranîlere tabi oldular ve büyük ihtimale göre halen boş bulunan araziyi alarak kuvvetli veriminin hesabıyla o güne kadar mevcut ahaliden daha fazla miktarda bir nüfusun yaşamasına müsait bir havaliyi işgal eylediler. Gerçekten, Medine'nin müsait şartları yeni muhacirlere o kadar iyi geldi ve nüfusun artmasına o kadar hizmet** [Sayfa 101] **etti ki Evs ile Hazreclerin miktarları çok fazla arttı. Kendilerine hakim olan İbranîlere çok geçmeden sayıca üstünlük kurdular. İlk denge bu şekilde bozulmuş olunca siyasî bir inkılâp meydana geldi. Müşrik Araplar silâha sarıldılar. Ne çok uzun, ne de çok kanlı bir savaşa benzemeyen mücadeleden sonra memlekete hakim oldular, İbranîleri egemenlikleri altına girmeye mecbur ettiler.** Diğer bir tabirle siyasî bir idare değişikliği oldu.Tebâlar egemen mevkisine çıktılar. Egemenler tebâ mevkisine indiler. İbranîler arasında ve hiddetli siyasetin yükselişi, kendilerini bölünmüş ve hasım haline gelmiş parçalara ayıran sürekli rekabetler müşrik Arap unsurunun galip gelmesini sağlamıştı. İbranîler dinlerine gayet bağlı kalmakla beraber müşrik kabilelerle tamamen aynı şey oldular, onların isimlerini bile aldılar. Yalnız Karizeler ve Neziriler

gibi, bazı kuvvetli kümeler aralarındaki kabile birliğini ve belki de Muhammed'e pek yakın bir zamana gelinceye kadar bağımsızlıklarını da bir derece muhafaza etmişlerdir. Bundan dolayı İslâmiyet'in siyasî zaferinin zorunlu sonuçlarını ilk hissedenler bu iki kabile olmuştur.

Sayfa : 102

عرب ، پاره .

١٠٢

Sayfa : 103

٢٩٨ برنجی سنه

قازانمق یا انتقام آلمق یا شخصی بر فائده استحصال ایله‌مك كبی
بر احتراص ذاتیسنی تطمین ایچون منسوب اولدیغی جماعتك
بوتون خیر وسلامتنی فدایه دائما مهیادر . بو صورتله بر طاقم
نزاعلر تولد ایتدی وقارداشلر اراسنده اوقدر قانلی محاربه‌لره
منقلب اولدی كه مدینه حوالیسنی بر انقراض تام تهدیدینه معروض
ولدی .

Sayfa 102

Arap, para [Sayfa 103] **kazanmak veya intikam almak ya da şahsi bir fayda sağlamış olmak gibi bir kişisel ihtirasını tatmin için mensup olduğu cemaatin bütün hayır ve selametini fedaya daima meyillidir.** Bu suretle bir takım kavgalar ortaya çıkmış ve kardeşler arasında o kadar kanlı muharebeler gerçekleşmiş oldu ki Medine havalisini tam bir parçalanma tehdidine maruz bıraktı.

Sayfa : 104

شهره غائب ایتدکلری قوتی برآز استرداد
ایدر ایتمز بربرلرینی قارشیلقلی بوغازلامغه مهیا ایکی مختلف
اردوکاهدن ترکب ایدییوردی . بو وضعیت معلوم اولونجه
مدینه‌ده بر تشکلات سیاسیه‌نک ایلك عناصرینه بیله تصادف
ایدیلمزسه بونده موجب حیرت برشی کورولمز . مدینه‌ده هیچ
بر مأموریت یوقدی ، هیچ برشهر اداره‌سی یوقدی . قوهٔ
اجرائیه‌یی اله آلمش یوکسك برمقام یوقدی . عدالتك هیچ
دکلسه اك ابتدائی شکللرینه رعایتی هیچ کیمسه تأمین ایتمیوردی.
هیئت اجتماعیه صرف عرب طرزینه کوره اداره اولونیوردی .
یعنی اوقدر دموقراتیك بر شکل واردی که عادتا آنارشی‌یه
معادل ایدی.

Sayfa 104

Şehir, kaybettikleri kuvveti biraz geri kazanır kazanmaz birbirlerini karşılıklı boğazlamaya yatkın iki muhtelif ordugâhtan meydana geliyordu. Bu durum anlaşılınca **Medine'de bir siyasî teşkilâtın ilk unsurlarına bile tesadüf edilemezse bunda hayret gerektirecek bir şey görülmez.** Medine'de hiçbir memuriyet yoktu, hiçbir şehir idaresi yoktu. Adaletin hiç değilse en gerekli şekillerine uymayı hiç kimse temin etmiyordu. Toplum hayatı sırf Arap tarzına göre idare olunuyordu. **Yani o kadar demokratik bir şekil vardı ki âdeta anarşiye denk idi.**

Sayfa : 105

بوایکی مدنیت
عاملی مدینه‌ده یوقدی. بوندن دولابی اوراده حرث وثروت دها
آز اولدقدن باشقه دائمی صورتده سلاح استعمالی وخلقك

Sayfa : 105

تمايلات جنكاورانه وخونخوارانه‌سى انسانلرده آنجق صلحپرور
بر محيط ايچنده ثروتك و هيئت اجتماعيه‌ده‌كى رفاهك تزايديله
انكشاف ايده‌بيله‌جك يوكسك ملكات بشريه‌يى كورلتمشلردى .

Sayfa 105

Bu iki medeniyet gereği Medine'de yoktu. Bundan dolayı orada kültür ve servet daha az olduktan başka daimi surette silâh kullanımı ve **halkın savaşçı eğilimleri ve kan dökücülüğü insanlarda ancak barışsever bir muhit içinde servetin ve toplum hayatındaki refahın fazlasıyla yaygınlaşabilecek yüksek insanî duyguları köreltmişlerdi.**

Sayfa : 106

يهوديلرك ثروتى معلوم برشيدى . بو ثروت بالخاصه قويومجيلق
سلاح، زره، قيليج اعمالى كبى صنعتلر ايله فائض مقابلنده
اقراضاتده بولونمق كبى كارلى ايشلر نتيجه‌سنده طوپلانمشدى .
بوكا نسبتله عربلر فقير ايديلر. كونى كونه ياشايورلر ، پاره
خصوصنده آشاغى قالدقلرينى كوره‌رك حتى معناً‌ده مادون بر
موقعده بولوندقلرينى مبهم صورتده حس ايده‌رك مضطرب
اولويورلردى . يهوديلر دها زنكين ايديلر، دها منور ايديلر، مختلف
صنعتلرده دها ماهر ايديلر ، قديم بر حرثك وارثى ايديلر ، مقدس
بر كتابده الله طرفندن وحى ايديلمش بر دينه صاحب ايديلر. بو كيفيت ،

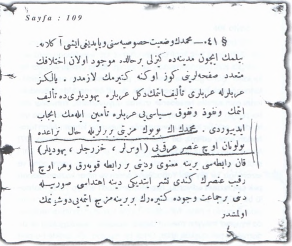
١٠٦

Sayfa : 107

محمدك قرآنده قوللانديغى تعبير حرمتكارانه‌دن (اهل كتاب ؛ XXXIX ، ٤٥؛ II ، ٩٩، ١٠٣، الخ. الخ)ده آ كلاشيلاجغى اوزره غريب واسرار آلود برشى كبى يهوديلرك اهميت واعتبار قازانمه‌لرينه پك چوق خدمت ايديوردى. ايشه محمدى اورته‌يه وحى محصولى بر « كتاب » چيقاره‌رق اونلرى تقليد ايتمكه‌سوق ايله‌ين شى بوحس اولدى. مع مافيه، يهوديلرك برچوق قصورلرى ده واردى . آرالرنده ائتلاف قطعياً موجود دكلدى . قارشيلقلى مناقشه‌لره وديديشمه‌لره پك دوشكون ايديلر . مشترك برمنفعت ايچون برلكده حركت ايده‌بيلمك اونلر ايچون محال ايدى . هيئت اجتماعيه‌نك خيرى ايچون برانضباط آلتنه كيرمكه قاتلانه‌مازلردى. علوم مخفيه وغيبيه‌يه ، سحر وافسونه ، زهرلره ، الخ. فوق العاده مبتلا ايديلر. برده پك قورقاق اولدقلرى ايچون تهلكه قارشيسنده هيچ برشى ياپه‌مازلردى. بويوزدن مشركلك زماننده مدينه‌ده حاكم وافندى موقعندن تبعه موقعنه دوشمشلردى . صوكره مسلمانلق زماننده‌ده پيغمبرك غيرقابل تسكين خصومتى قارشيسنده ينه بويوزدن انقراض بولديلر ، تماماً محو اولديلر . شوراسنى تصريح ايتمك لازم كليركه يهوديلرك انقراضلرندن اك چوق كنديلرى مسئولدر. چونكه قانلرنده جولان ايدن قانك، تعقيب ايتدكلرى قديم عنعنه‌لرك ودينك ماهيتى تأثيريله دائما يهودى قالديلر، عربلرله هيچ برزمان قاردش حالنه كچمديلر

Sayfa 106

Yahudilerin serveti bilinen bir şeydi. Bu servet, özellikle kuyumculuk, silâh, zerre, kılıç imali gibi sanatlar ile faiz karşılığında para vermek gibi kârlı işler neticesinde toplanmıştı. **Buna oranla Araplar fakir idiler. Günü gününe yaşıyorlar, para hususunda aşağı kaldıklarını görerek hatta manevî olarak da alt bir mevkide bulunduklarını aşırı surette hissederek ızdırab duyuyorlardı. Yahudiler daha zengin idiler, daha aydın idiler, muhtelif sanatlarda daha usta idiler, eski bir kültürün varisi idiler, kutsal bir kitapta Allah tarafından vahiy edilmiş bir dine sahip idiler.** Bu durum **[Sayfa 107]** Muhammed'in Kur'an'da kullandığı hürmet verici tabirlerden (Ehl-i kitab; XXXIX, 45; II, 99, 103, elh. elh.) de anlaşılacağı **üzere garip ve esrarengiz bir şey gibi Yahudilerin önem ve itibar kazanmalarına pek çok hizmet ediyordu. İşte Muhammed'i ortaya vahiy mahsulü bir "Kitap" çıkararak onları taklit etmeye sevk** eden şey, bu his oldu. Bununla birlikte, Yahudilerin birçok kusurları da vardı. Aralarında uyuşma katiyyen mevcut değildi. Karşılıklı münakaşalara ve didişmelere pek düşkün idiler. Ortak bir menfaat için birlikte hareket edebilmek onlar için mümkün değil idi. Toplum hayatının hayrı için bir zorunluluk altına girmeye katlanamazlardı. Müsbet ve gizli ilimlere , sihir ve efsuna, zehirlere, vb. fevkalâde düşkün idiler. **Bir de pek korkak oldukları için tehlike karşısında hiçbir şey yapamazlardı.** Bu yüzden müşriklik zamanında Medine'de hakim ve efendi mevkiinden teba mevkiine düşmüşlerdi. Sonra Müslümanlık zamanında peygamberin teskin edilmesi kabil olmayan husumeti karşısında yine bu yüzden dağıldılar, tamamen mahvoldular. Şurasını açıklığa kavuşturmak gerekir ki Yahudiler, dağılmalarından en çok kendileri sorumludur. Çünkü damarlarında dolaşan kanın, takip ettikleri eski geleneklerin ve dinin gerekliliklerinin etkisiyle daima Yahudi kaldılar, Araplarla hiçbir zaman kardeş haline geçmediler.

Sayfa : 109

§ ٤١٠ — محمدك وضعيت خصوصيه سنى و ياپديغى ايشى آكلايه‌
بيلمك ايچون مدينه‌ده كيزلى بر حالده موجود اولان اختلافك
متعدد صفحه‌لرينى كوز اوكنه كتيرمك لازمدر . يالكز
عربلرله عربلرى تأليف ايتمك دكل عربلره يهوديلرى ده تأليف
ايتمك ونفوذ وتفوق سياسى‌يى عربلره تأمين ايله‌مك ايجاب
ايديوردى . محمدك اك بويوك مزيتى بربرلريله حال نزاعده
بولونان اوچ عنصر عربى‌يى (اوسلر ، خزرجلر ، يهوديلر)
قان رابطه‌سى يرينه معنوى ودينى بر رابطه قويه‌رق وهر اوچ
رقيب عنصرك كندى نشر ايتديكى دينه اهتداسى صورتيله
دينى بر جماعت وجوده كتيره‌رك بربرينه مزج ايتمه‌يى دوشونمك
اولمشدر

Sayfa 109

Muhammed'in şahsi durumu ve yaptığı işi anlayabilmek için, Medine'de gizli bir halde mevcut olan anlaşmazlıkların çeşitli safhalarını göz önüne getirmek lâzımdır. Yalnız Araplarla Arapları uzlaştırmak değil, Araplarla Yahudileri de uzlaştırmak ve nüfuz ve başarılı siyaseti Araplara temin etmek icap ediyordu. **Muhammed'in en büyük meziyeti birbirleriyle kavga halinde bulunan üç rakip unsuru** (Evsler, Hazrecler, Yahudiler) kan bağı yerine manevî ve dinî bir bağ koyarak ve her üç rakip unsurun kendi yaydığı dine geçmesi suretiyle dinî bir cemaat oluşturarak birbirine katmayı düşünmek olmuştur.

Sayfa : 111

مدینه‌نك مشرك عرب قبیله‌لرینك
یالكز یهودیلره قارشی دكل مكه‌ده‌كی تاجر قریش هیئت اجتماعیه‌سنه
قارشی‌ده بك آشكار صورتده دون بر وضعیتده بولوندقلرینی
تكرار تكرار سویله‌مشدك . مع مافیه شوراسنی تصریح ایتمك
ایجاب ایلر كه مدینه‌لیلر بالخاصه سیاسی واجتماعی نقطهٔ نظردن
آشاغی برموقعده بولونیورلردی. دینی واخلاقی خصوصاتده
مدینه‌ده وحدت الوهیت اساسنه مستند بردینك انتشاری ایچون
مكه‌یه نسبتله دها مساعد شرائط موجود ایدی . كذلك مدینه
اوصیراده غایت الیم بر بحران دوره‌سی كچیریوردی . قاردش
مقاتلاتی وبوتون عائله‌لرك نزاعلری عمومی بر بدبینلك
وراحتسزلق تولید ایتمش ، تمایلات دینیه‌نك انكشافنه غایت
مساعد بر زمین حاضرلامشدی [۱] . بوعمومی عاملدن باشقه
سائر تفرعاتده موجود ایدی : مدینه‌لیلرك بتلره طاپیقده
هیچ بر منفعت خصوصیه‌لری ، محافظه ایدیله‌جك برمعبدلری

۱۱۱

Sayfa : 112

§ ٤١ برنجی سنه

یوقدی . مدینه‌نك وجوار حوالینك یهودیلریله و عربستانك
اقصای شمالنده بیزانس ایمپراطورلغی حدودنده ساكن خرستیان
قبیله‌لرله دائمی تماس نتیجه‌سنده اجدادلرینك صنملره عبادت
دینته قارشی ایچلرینه عادتا سوق طبیعی ایله برنفرت دولمشدی.
تك بر اللهه ایمان كبی دها نجیب دها صاف بر دینه قارشی
كندیلرنده برحرمت حسی پیدا اولمشدی . تورات ، انجیل

Sayfa : 112

كبي مافوق طبيعى بر كتاب خصوصى واسطه‌سيله وحى الهى
وقوع بولماسى فكرينه آليشمشلردى . مشركلك برمذهب
دينى صفتيله مدينه‌ده اسلاميته هيچ برمقاومت كوسترمدى .
بردين صفتيله دها هجومه اوغرامادن اول وجودى اورته‌دن
قالقمشدى . هيچ بر تأثر براقادن ، هيچ بر مدافع بولمادن
زائل اولدى . محمدك تجدد يوروك حركتنه مشركلك
كوستردیكى يكانه مخالفت صرف سياسى برماهيتده ايدى. قديم
مشركلك حياتنك آثارشى اصولنى محافظه ايتمك ايسته‌ينلر
ومحمدك ديكتاتورجه تحكمندن نفرت ايدنلر طرفندن كليوردى.
بوفرقه‌يه منافقون دنيلدى . چونكه اسلاميتى قبول ايتمش
كورونه‌رك پيغمبره يالكز سياسيات ساحه‌سنده خصومت
كوستريور ، اونك تحكم املرينى ميدانه قويه‌رق ، عدم
ممنونيت ودورلو دورلو مشكلات توليدايده‌رك آرزوسنك موقع فعله
وضعنه ممانعت ايتمكه چاليشيوردى . حالبوكه محمدك بوتون
شعبات فعاليتده يهوديلردن كورديكى ملى ، دينى و سياسى

١١٢

Sayfa : 113

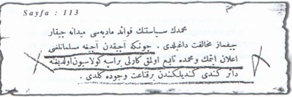
٤١ — برنجى سنه

مخالفتلر دها شديد اولمشدر .

Sayfa 111

Medine'nin müşrik Arap kabilelerinin yalnız Yahudilere karşı değil, Mekke'deki tacir Kureyş toplumuna karşı da pek açık surette düşman bir vaziyette bulunduklarını tekrar tekrar söylemiştik. Bununla

birlikte şurasını belirtmek icab eder ki Medineliler özellikle siyasî ve ictimaî açılardan aşağı bir mevkide bulunuyorlardı. **Dinî ve ahlâkî hususlarda Medine'de Allah'ın birliği esasına dayanan bir dinin yayılması için Mekke'ye oranla daha müsait şartlar mevcut idi.** Bu durumdaki Medine o sırada gayet kötü bir buhran devresi geçiriyordu. Kardeş kardeşi öldürme ve bütün ailelerin kavgaları genel bir kötümserlik ve rahatsızlık doğurmuş, dinî eğilimlerin yayılmasına gayet müsait bir zemin hazırlanmıştı [1]. Bu genel sebeblerden başka diğer gereklilikler de mevcut idi: Medinelilerin putlara tapmakta hiçbir şahsi çıkarları, muhafaza edilecek bir ibadethaneleri [Sayfa 112] **yoktu. Medine'nin ve civar havalinin Yahudilerle ve Arabistan'ın kuzey kesimlerinde Bizans İmparatorluğu sınırlarında yaşayan Hristiyan kabilelerle daima temas neticesinde, atalarının putlara ibadet etmelerine karşı içlerinde âdeta doğal bir yöneliş ile bir nefret dolmuştu. Tek bir Allah'a iman gibi daha yüce, daha saf bir dine karşı kendilerinde bir hizmet hissi ortaya çıkmıştı. Tevrat, İncil** gibi yüksek tabiyatlı kutsal bir özel kitap vasıtasıyla ilâhî vahiy ortaya çıkması fikrine alışmışlardı. Müşriklik dinî, bir mezhep sıfatıyla Medine'de İslâmiyet'e hiçbir direniş göstermedi. Bir din sıfatıyla daha hücuma uğramadan önce vücudu ortadan kalkmıştı. Hiçbir tesir bırakmadan, hiçbir müdafaa bulamadan yok oldu. **Muhammed'in yenilikçi hareketine müşrikliğin gösterdiği tek muhalefet, sırf siyasî bir mahiyette idi. Eski müşriklik hayatının anarşi usulünü muhafaza etmek isteyenler ve Muhammed'in diktatörce yönetiminden nefret edenler tarafından geliyordu. Bu fırkaya münafıklar denildi. Çünkü İslâmiyet'i kabul etmiş görünerek peygambere yalnız siyasî sahada düşmanlık gösteriyor, onun hükmetme emellerini meydana koyarak, memnuniyyetsizlik ve türlü türlü güçlükler ortaya çıkararak arzusunun işlerlik kazanmasını engellemeye çalışıyordu. Halbuki Muhammed'in bütün faaliyet alanlarında Yahudilerden gördüğü millî, dinî ve siyasî** [Sayfa 113] muhalefetler daha şiddetli olmuştur.

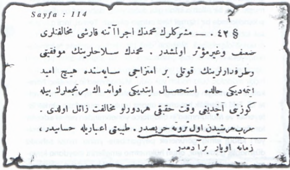

Sayfa : 113

محمدك سياستنك فوائد ماديه‌سی ميدانه چيقار
چيقماز مخالفت داغيلدی . چونكه آچيقدن آچيغه مسلمانلغی
اعلان ايتمك و محمده تابع اولمق كارلی برايشه كولاسيون اولديغنه
دائر كندی كنديلكندن بر قناعت وجوده كلدی .

Sayfa 113

Muhammed'in siyasetinin maddî faydaları meydana çıkar çıkmaz muhalefet dağıldı. **Çünkü açıktan açığa Müslümanlığını ilân etmek ve Muhammed'e tabi olmanın kârlı bir işe dönüşmüş olduğuna dair kendiliğinden bir kanaat meydana geldi.**

Sayfa : 114

§ ٤٢ . — مشركلرك محمدك اجراآتنه قارشی مخالفتلری
ضعف وغيرمؤثر اولمشدر . محمدك سلاحلرينك موفقيتی
وطرفدارلرينك قوتلی بر امتزاجی سايه‌سنده هيچ اميد
ايتمه‌ديكی حالده استحصال ايتديكی فوائد اك مرتجعلرك بيله
كوزينی آچديغی وقت حقيقی هردورلو مخالفت زائل اولدی .
عرب مرشيدن اول ثروته حريصدر . طبيعتی اعتباريله حسابيدر ،
زمانه اويار بر آدمدر .

Sayfa 114

Müşriklerin muhalefetleri Muhammed'in icraatına karşı zayıf ve etkisiz olmuştur. Muhammed'in silâhlarının başarıları ve taraftarlarının kuvvetli bir şekilde kaynaşmaları sayesinde hiç ümit etmediği

halde sağlamış olduğu faydalar, en gericilerin bile gözünü açtığı zaman her türlü hakiki muhalefet yok oldu. **Arap her şeyden önce servete düşkündür.** Tabiati gereği hesaplıdır, zamana uyar bir adamdır.

Sayfa : 115

غايت سفيل وعاجز برحاله دوشمش اولان برجماعت ، پيغمبر
سايه‌سنده ناقابل مقاومت بر قوى حائز بر حكومت عسكريه‌نك
مركزى اوليوردى . بومركزه هيچ برزمان كوروله‌مش بر
ثروت آقيوردى . عربستانى مسلمان ياپان شى تك بر الٰهه
صميمى بر ايمان دكل بويله فوائد ماديه اميدى اولمشدر .

١١٥

Sayfa : 116

*

§ ٤٢ برنجى ست

اسلاميت آنجق جزيرة العربك حدودلرينى آشديغى وغير عرب
اقوامى تحت انقيادينه آلديغى كون حقيقى بر دين ، اعتقاد
ايدلمش بر ايمان حالنه كلدى . او كونه قدر اسلاميت
بويوك بر حركت سياسيه‌نك بسيط وغايت اينجه بر كوملكندن
عبارت ايدى . عربلر اسلاميتى بلا اهتدا قبول ايتديلر .
بونى بر سلاح ، اينانمادقلرى دار عقباده‌كى فوائد ايچون
دكل بو دنياده عظيم ثروتلر قازانمق ايچون بر واسطه ياپديلر . اسلام
دينى محمددن الدقلرى شكلده عربستان خارجنده‌كى اقوامه
ويرديلر ، كنديلرى دكيشمه‌مش واهتدا ايتمه‌مش بر حالده
قالديلر . اسلاميت يالكز غير عرب قوملر واسطه‌سيله بر نجات
اخلاقى ، دار عقباده بر آلت سعادت معناسنى افاده ايتدى .
بناءً عليه كنديسنك اينانماديغى بر وحدت الوهيته مستند دينى

* Dikkat

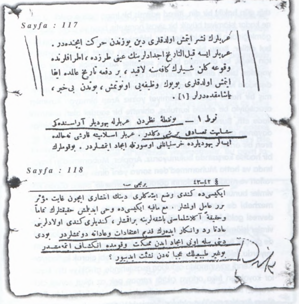
Sayfa : 116

تحت انقياده آلديغى بوتون قوملره قبول ايتديرن برمشرك قومه
مصادف اولمق كبى ظاهراً عقل ايرمه يه جك برحادثه قارشيسنده
بولونيورز . عربلر محمدك حياتنده وحتى محمددن صوكره
يكى دينك يالكز سياسى طرفلرنى وفوائد ماديه سنى كورديلر .
تحت اطاعته آلنان قوملر بونك نتائج سياسيه سى آلتنده
قالديلرسه ده اخلاقى ودينى مذهبى ده حريصانه بنمسه ديلر .
بوصورتله عرب تاريخنك بردوره سى كلدى كه (اموى خليفه لرى
زماننده) غير عرب قوملر اسلاميته صميمى صورتده اعتقاد

Sayfa : 117

§ ٤٢ — بريجى سنه

ايتدكلرى حالده خالص عربلردن تركب ايدن صنف مديره
همان هيچ اينانمايوردى ، اسلاميتى برواسطه وسبب حكومت
اوله رق استعمال ايديوردى . كندى مدافعه ايتديكى اساس
لهنده اسباب اخلاقيه ودينيه ده سرد ايده بيلن فرقه ظهور
ايتديكى زمان بك آز معتقد اولان عربلرى موقع اقتداردن
طرد ايده بيلمك كنديسى ايچون قولاى اولدى . پولتيقه جى
عربلر مغلوب اولديلر . صميمى مسلمان اولان مغلوب قوملر
اسكى غائب ايتمش اولدقلرى نفوذ واقتدارى تكرار اللرينه
كچيرديلر . عربلر عادتا چوللرينه دونديلر ، اجدادلرينك هيچ
دكشمه مش ودكشمز حياتلرينه ينه باشلاديلر . حالبوكه
اطرافلرنده بوتون دنيا ، كنديلرينك توليد ايتمش اولدقلرى
عظيم حركتك تأثيريله صارصيلوب دوريوردى . بوكون بيله ،
آرادن اون اوچ عصر كچديكى حالده دنيانك بويوك قسمى

Sayfa : 117

عربلرك نشر ایتمش اولدقلری دین یوزندن حرکت ایچنده‌در . عربلر ایسه قبل التاریخ اجدادلرینك عینی طرزده ، اطرافلرنده وقوعه کلن شیلرك کافه‌سنه لاقید ، بر دفعه تاریخ عالمده ایفا ایتمش اولدقلری بویوك وظیفه‌یی اونوتمش ، بوندن بی خبر ، یاشامقده‌درلر [۱] .

نوط ۱ — بو نقطهٔ نظردن عربلرله یهودیلر آراسنده‌کی مشابهت تصادف بر شی دکلدر . عربلر اسلامیته قارشی نه حالده ایسه‌لر یهودیلرده خرستیانلغی او صورتله ایجاد ایتمشلردر . بوقوملرك

Sayfa : 118

§ ۴۲-۴۳ برنجی ...

ایکیسی‌ده کندی وضع ایتدکلری دینك انتشاری ایچون غایت مؤثر بر عامل اولمشلر . مع مافیه ایکیسی‌ده وحی ایدلمش حقیقتلرك تماماً وحقیقةً آكلاشلماسنی باشقه‌لرینه براقشلر ، کندیلری کندی اولادلرینی عادتا رد وانکار ایده‌رك قدیم اعتقادات وعاداته دونمشلردر . بو دخی بیله اونی ایجاد ایدن مملکت وقومده انکشاف ایتمه‌مشدر بوغیر طبیعیلك عجبا نه‌دن نشئت ایدیور ؟

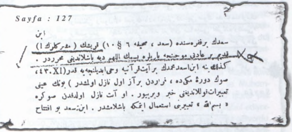
Sayfa 115

Gayet sefil ve aciz bir hale düşmüş olan bir cemaat, peygamber sayesinde karşı konulması mümkün olmayan bir kuvvete sahip askerî bir hükümetin merkezi oluyordu. Bu merkeze hiçbir zaman görülmemiş servet akıyordu. **Arabistan'ı Müslüman yapan şey, tek bir Allah'a samimî bir iman değil, böyle maddî çıkarlar ümidi olmuştur.** [Sayfa 116] **(Dikkat) İslâmiyet ancak Arap Yarımadası'nın sınırlarını aştığı ve Arap olmayan kavimleri egemenliği altına al-**

dığı gün hakiki bir din, itikad edilmiş bir iman haline geldi. O güne kadar İslâmiyet büyük bir siyasî hareketin basit ve gayet ince bir gömleğinden **ibaret idi. Araplar, İslâmiyet'i dönüşü olmaksızın kabul ettiler. Bunu bir silâh, inanmadıkları ahiret hayatı faydaları için değil; bu dünyada büyük servetler kazanmak için bir araç yaptılar. İslâm dinini Muhammed'den aldıkları şekilde Arabistan dışındaki kavimlere verdiler, kendileri değişmemiş ve dönüşmemiş bir halde kaldılar. İslâmiyet yalnız Arap olmayan kavimler aracılığıyla bir ahlâkî kurtuluş, ahirette bir saadet aleti anlamını ifade etti. Bundan dolayı kendisinin inanmadığı ilâhî bir birliğe dayanan dini, egemenliği altına aldığı bütün kavimlere kabul ettiren bir ortak kavme ait olmak gibi görünüşüne akıl ermeyecek bir hadise karşısında bulunuyoruz. Araplar, Muhammed'in hayatında ve hatta Muhammed'den sonra yeni dinin yalnız siyasî tarafları ve maddî faydalarını gördüler. Egemenlik altına alınan kavimler bunun siyasî sonuçları altında kaldılarsa da ahlâkî ve dinî mezhebi de istekle benimsediler. Bu surette Arap tarihinin bir devresi geldi ki (Emevî halifeleri zamanında) Arap olmayan kavimler İslâmiyet'e samimî surette inanmış** [Sayfa 117] **oldukları halde gerçek Araplardan oluşmuş olan idareci sınıf, hemen hiç inanmıyordu. İslâmiyet'i bir araç ve hükümet sebebi olarak kullanıyorlardı.** Kendi savunmakta oldukları esas lehinde, ahlâkî ve dinî kurallar koyabilen fırka ortaya çıktığı zaman pek az itikat sahibi olan Arapları iktidar mevkiinden kovabilmek kendisi için kolay oldu. **Politikacı Araplar mağlup oldular.** Samimî Müslüman olan mağlup kavimler, kaybetmiş oldukları eski nüfuz ve iktidarı tekrar ellerine geçirdiler. **Araplar âdeta çöllerine döndüler, atalarının hiç değişmemiş ve değişmez hayatlarına yine başladılar.** Halbuki, etraflarında ki bütün dünya, kendilerinin ortaya çıkarmış oldukları büyük hareketin etkisiyle sarsılıp duruyordu. Bugün bile, **aradan on üç asır geçtiği halde, dünyanın büyük kısmı Arapların yaymış oldukları din yüzünden hareket içindedir. Araplar ise tarih öncesi atalarının aynı**

tarzda, etrafларında meydana gelen şeylerin tümünden habersiz, bir defa dünya tarihinde gerçekleştirmiş oldukları büyük vazifeyi unutmuş, bundan habersiz, yaşamaktadırlar [1].

Not 1 – **Bu görüş açısından Araplarla Yahudiler arasındaki benzerlik tesadüfî bir şey değildir.** Araplar İslâmiyet'e karşı ne halde iseler, Yahudiler de Hristiyanlığı o şekilde icat etmişlerdir. Bu kavimlerin **[Sayfa 118]** ikisi de kendi ortaya koydukları dinin yayılması için gayet etkili birer sebep olmuşlar. Bununla birlikte ikisi de vahy edilmiş hakikatlerin tamamen ve hakikaten anlaşılmasını başkalarına bırakmışlar, kendileri kendi evlatlarını âdeta red ve inkâr **ederek eski inanışları ve âdetlerine dönmüşlerdir. (Dikkat) Buda dini bile onu icat eden memleket ve kavimde yayılmamıştır. Bu gayri tabiilik acaba neden doğuyor?**

Sayfa : 127

Sayfa 127

İbn-i Sa'd'in bir fıkrasında (Sa'd, sayfa 6 § 10) **Kureyş'in (müşriklerin) eski bir âdeti gereğince yazılara Allahım (Allahımın adıyla) diye başlandığı yazılıdır.** Bunun gibi İbn-i Esad Muhammed'in bir Kur'an ayeti vahy edilinceye kadar (XI. 43, son Mekke devresinde, firardan biraz önce inmiştir) bunun aynı tabirleri kullandığını haber veriyor. O ayet inmiş olduktan sonra "Bismillah" tabirini kullanmaya başlamıştır.

Sayfa : 128

نوط ۲ ـــ اكر وثيقه حقيقى ايسه (ولهاوزن ، ۸۰ ،
سطر ۲۱ ، بونى پك قوتلى دلائله استناداً ادعا ايدر) محمدك اسمى
ذكر ايدلمش الك قدم بروثيقه‌يه مالك بولونيورز ديمكدر . يوقاريده
(مدخل § ۱۲٤ ، نوط ۱) محمدك حقيقى اسمى مسئله‌سندن بحث
ايتمشدك . بووثيقه‌دن چيقاجق نتيجه‌يه كوره محمد مدينه‌يه مواصلت
ايتديكى زمان محمد مخلصنى طاقنمش ديمكدى . مشرك اسمنى ، دوغديغى
زمان كنديسنه ويريلن اسمى ، محافظه ايتمك ايسته‌مديكى اسمى نسيان
ايچنه كوممش اولاجقدى . بواسمه ساده‌جه متواضعانه بر « نبى »
وصفنى علاوه ايتمش ، « نبى الله » ديمه‌مشدى . اسلاميتك تكاملى
وعمدك آلديغى نبوت وصفنك ماهيتى نقطهٔ نظرندن بواشارت پك
مهمدر . باشقه‌لرى كنديلرينى ناصل كاهن ياخود شاعرتلقى ايديورلرسه
محمده كنديسنى ساده‌جه نبى ديه تلقى ايليوردى . محمدك شخصنك ،
اومطنطن رسول الله تعبيريله افاده ايديلن قدسيتى صوك مدينه سنه‌لرينك
برمحصوليدر ايلك زمانلرده محمد شركاى مساعيسى نظرنده اوقدسى ،
همان همان الهى اوصافدن هيچ برينى حائز دكلدى . بونى صوكره‌كى
نسللر كنديسنه عطف ايتمشلردر . قدسيت مفهومى مشرك عرب
مفكره‌سى ايچون ياباجى بر شيدر . مكه تاجرلرى كبى عملى ،

۱۲۸

Sayfa : 129

برنجى سنه ٤٥

ربى ومنفعتپرست برطاقم آدملرك قرق سنه كندى آرالرنده ياشامش ،
بوتون فقير قريشيلرك سورديكى حياتى سورمش ، كنديسندن چوق ياشلى
زنكين بر طول ايله أولنمش ، اونك حياتنده باشقه برقادين آلمايا جق
قدر كنديسنه مطيع ومنقاد برحالده قالمش برآدمدى . بزم آكلاديغمز
معنا ايله الهى برشى تصور ايده‌بيلمه‌لرى غيرقابل ايدى . بر مقصد
مخصوصه خادم احاديث محمدى بزه مظفريات عسكريه ايله سرمست ،
ايكنجى عصر هجره‌نك اسلام تعصبى ايله كوزلرى قارارمش بطنلرك
تخيل ايتدكارى شكلده ارائه وتصور ايدرلر . بوندن دولايى محدثينك

Sayfa : 129

اونده بریده کوزدن قاچیرمش اولدقلری بوقبیل حقیقت تاریخیه
پارچه‌لری غایت بیوك برقیمتی حائزدرلر. ۲۳ نجی ماده‌ده محمدك
اسمی هیچ بر وصف علاوه ایدلمکسزین ذکر اولوندیغنی کوریورز.
بوده پیغمبرك مدعیاتنده‌کی تواضعی کوستریر. نبی وصفنی بیله کندیسنه
دائمی صورتده عطف ایتمکدن مجتنب بولونیور دیمکدی (مدخل
§ ۱۹٤ نجی ومتعاقب فقره‌لر).

Sayfa 128

Not 2 – Eğer vesika hakiki ise (Wellhausen, 80, satır 21, bunu pek kuvvetli delillere dayanarak iddia eder) Muhammed'in ismi zikr edilmiş en eski bir vesikaya sahip bulunuyoruz demektir. Yukarıda (giriş § 124, not 1) Muhammed'in hakiki ismi meselesinden bahs etmiştik. (Dikkat) **Bu vesikadan çıkacak sonuca göre, Muhammed Medine'ye gelmiş olduğu zaman Muhammed mahlâsını (takma ad) takınmış demektir.** Müşrik ismini, doğduğu zaman kendisine verilen ismini, muhafaza etmek istemediği ismi geçmişe gömmüş, unutmuş olacaktır. Bu isme sadece mütevazi bir "nebi" vasfını ilâve etmiş, "nebiullah" dememişti. İslamiyet'in gelişmesi ve Muhammed'in aldığı nebilik vasfının mahiyeti açısından bu işaret pek önemlidir. Başkaları kendilerini nasıl kâhin yahut şair kabul ediyorlarsa, **Muhammed'de kendisini sadece nebi** diye kabul ediyordu. Muhammed'in şahsının, **o gösterişli Resulullah tabiriyle ifade edilen kutsallığı, son Medine senelerinin bir ürünüdür.** İlk zamanlarda Muhammed, mesai arkadaşları gözünde o kutsal, hemen hemen ilâhî vasıflardan hiçbirine sahip değildi. **Bunu sonraki nesiller kendisine atfetmişlerdir.** Kutsallık kavramı, müşrik Arap düşüncesi için yabancı birşeydir. Mekke tacirleri gibi pratik, [Sayfa 129] **(Dikkat) ve ayrılık düşkünü bir takım adamların kırk sene kendi aralarında yaşamış, bütün fakir Kureyşilerin sürdüğü hayatı sürmüş, kendisinden çok yaşlı zengin bir dul ile evlenmiş, onun hayatında baş-**

ka bir kadın alamayacak kadar kendisine bağlı ve tabi bir halde kalmış bir adamdır. Bizim anladığımız mana ile ilâhî bir şey tasvir edebilmeleri mümkün değil idi. Özel bir maksada sahib Muhammedin hadisleri bize askerî zaferler ile mest olmuş, hicrî ikinci asırdaki İslâm taassubu ile gözleri kararmış Batınilerin tefhil ettikleri şekilde gösterir ve tasvir ederler. Bundan dolayı hadiscilerin ötede beride gözden kaçırmış oldukları bu gibi tarihi hakikat parçaları, gayet büyük bir öneme sahiptirler. 23. maddede Muhammed'in isminin hiçbir sıfat ilâve edilmeksizin zikr edildiğini görüyoruz. Bu da peygamberin maddîyatındaki tevazuyu gösterir. Nebi vasfını bile kendisine daimi suretde atf etmekten kaçınmış bulunuyor demekti (giriş § 194 üncü ve takip eden fıkralar).

Sayfa : 136

بالخاصه اوتجى

ماده‌ده‌كريتو اوس (اوس‌الله) لره اعاده بولونيورم . بونلرك حمان

كافه‌سى معركه ايديلر (§ ٣٦ نجى فقره‌يه باقكز) . بويله اولقله

برابر بو وثيقه‌ده ، اسلاميتى قبول ايتمش اولان سائرلرى كبى تلق

ايديلمشلردر . محمد مسلمانلرله مشركلرك صلح وسكون دائره‌سنده

بر آراده ياشامه‌لرينى قبول ايتمكله عائله‌لرده نفاق نهايتكسنى كمال مهارتله

برطرف ايديوردى . هر مسلمانى يكى ايمانك كيزلى بر ميسيونرى

حالنه كتيريور ، مدينه هيئت اجتماعيه‌سنك هر طبقه‌سنه اسلاميتك

نفوذينى قولايلاشديريوردى . كوريورزكه مكه‌ده‌كى مشكل حيات

پيغمبرك ذكاسنى آچمشدى . يكى بر مملكتده نقل مكان ايدنجه ماضيده

ياپيلان خطالردن اجتناب ايتمك ايسته‌ديكنى وبالخاصه مشركلرله

مسلمانلر آره‌سنده بر نزاع چيقمامه‌سنه اهميت ويرديكنى كوريورز .

دين مسئله‌سى كمال احتياط ايله برطرفه براقيلمشدر . ايلك دفعه اوله‌رق

سياسيات ايشك ايچنه ياواشجه كيريور . پيغمبر دين اختلافاتى ايكنجى

درجه‌ده براقه‌رق مدينه‌ليلرى قريشيلره قارشى بر مجادله‌يه سوروكله‌مك

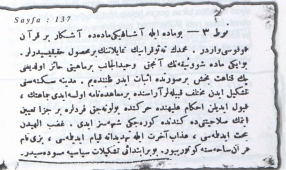
ايسته‌يور . دشمنه قارشى متحد اولمق ايچون مسلمانلر . مشركلر

ويهوديلر بر آراده ياشامق وقارداش كبى بربرلرينى سومك اقتضا ايدردى .

آللهك آچيقدن آچيغه طانيمش دشمنلرى مشركلر دكل قريشيلر ايديلر .

Sayfa 136

Özellikle onuncu maddedeki Benu Evs (Avsullah) lara imada bulunuyor. Bunların hemen tamamı müşrik idiler (§ 36 ncı fıkraya bakınız). Böyle olmakla beraber bu vesikada, İslâmiyet'i benimsemiş olan diğerleri gibi kabul edilmişlerdir. Muhammed, Müslümanlarla müşriklerin barış ve sükun içerisinde bir arada yaşamalarını kabul etmekle, ailelerde ayrılık tehlikesini tam bir maharetle etkisiz hale getiriyordu. Her Müslümanı yeni imanın gizli bir misyoneri haline getiriyor, Medine toplum hayatının her tabakasına İslâmiyet'in nüfuzunu kolaylaştırıyordu. Görüyoruz ki Mekke'deki güç hayat peygamberin zekâsını açtı. Yeni bir memlekete taşınınca geçmişte yapılan hatalardan kaçınmak istediğini ve özellikle müşriklerle Müslümanlar arasında bir kavga çıkmamasına önem verdiğini görüyoruz. **Din meselesi tam bir ihtiyat ile bir tarafa bırakılmıştır. İlk defa olarak siyaset işin içine yavaşça giriyor. Peygamber din anlaşmazlıklarını ikinci derecede bırakarak, Medinelileri Kureyşilere karşı bir mücadeleye sürüklemek istiyor. Düşmana karşı birleşmiş olmak için Müslümanlar, müşrikler ve Yahudiler bir arada yaşamak ve kardeş gibi birbirlerini sevmek zorunda idi. Allahın açıktan açığa tanınmış düşmanları müşrikler değil Kureyşiler idiler.**

Sayfa : 137

نوط ٣ — بوماده ایله آشاغیکی ماده‌ده آشکار بر قرآن
توقوسی واردر . محمدك نه‌توقراتیك تمایلاتنك برمحصول حقیقیسیدرلر .
بوایکی ماده شووثیقه‌نك آنجق وحیدالجانب برماهیتی حائز اولدیغنی
بلك قناعت بخش برصورتده اثبات ایدر ظننده‌یم . مدینه سکنه‌سنی
تشکیل ایدن مختلف قبیله‌لر آراسنده برمعاهده‌نامه اولسه ایدی جماعتك ،
قبول ایدیلن احکام علیهنده حرکتده بولونه‌جق فردلره بر جزا تعیین
ایتمك صلاحیتی‌ده کندنده کوره‌جکی شبهه‌سز ایدی . غضب الهیدن
بحث ایدیله‌سی ، عذاب آخرت ایله تهدیداته قیام ایدیله‌سی ، بزی تام
هر آن ساحه‌سنه کوتوریور . بو برابتدائی تشکیلات سیاسیه مسوده‌سیدر .

Sayfa : 138

§ ٤٥ برنجی سنه

محرری‌ده یالکز محمددر . بوتشکیلات سیاسیه‌ده یکانه وحقیق حاکم
اللهدر . بورایه اللهك وكیلی اولمق اوزره نبی محمد متواضعانه ادخال
ایدیلمکه تثبیت اولونمقده‌در . دینی بر مندردن ومعنوی بر رهبردن
اللهك قدرت مطلقه‌سنی حائز تهٔوقراتیك برحكمدار مطلق موقعنه انتقاله
مؤمنلر یاواش یاواش آلیشدیرلمقده‌در .

Sayfa 137

Not 3 – Bu madde ile aşağıdaki madde de açık bir Kur'an korkusu vardır. Muhammed'in teokratik eğilimlerinin gerçek bir ürünüdür. Bu iki madde şu vesikanın ancak birleştirici tarzda bir mahiyete sahip olduğunu, kesin bir şekilde isbat eder düşüncesindeyim. Medine sakinlerini teşkil eden muhtelif kabileler arasında bir antlaşma olsa idi, cemaatin kabul edilen hükümler aleyhinde harekette bulunacak fertlere bir ceza tayin etmek yetkisini kendinde göreceği şüphesiz idi. İlâhî gazapdan bahsedilmesi, ahiret azabı ile tehditlere kalkışılması, bizi tam Kur'an sahasına götürüyor. **Bu bir ilk siyasî teşkilât müsvettesidir,** [Sayfa 138] **yazan da yalnız Muhammed'dir.** Bu siyasî teşkilâtta tek ve gerçek hakim Allah'dır. Buraya, Allah'ın vekili olmak üzere nebi Muhammed yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Dinî bir liderden ve manevî bir rehberden Allah'ın mutlak kudretine sahip teokratik bir mutlak hükümdar mevkiine geçişe müminler, yavaş yavaş alıştırılmaktadır.

Sayfa : 151

§ ٤٨ . — «كتاب»ك محتویاتی وقیمت تاریخیه‌سی حقنده
ولهاوزنك یازدقلری (Skizzon und vor. ، دردنجی جلد ،
٧٤نجی ومتعاقب صحیفه‌لر) كمال استفاده ایله اوقونابیلیر. بوقاریده
(§ ٤٤) بو وثیقه‌نك عرض ایتدیکی پك مهم بعض مسئله‌دن بحث

Sayfa : 151

ايتمشدك . شيمدى بوراده وثيقه‌نك نظر تدقيقه عرض ايتديكى
بوتون حقوقى وسياسى صفحه‌لرك موشكافانه تحليلنه كيريشمك
ايسته‌ميز . ولهاوزن ، غريم ، حتى مويير § ٤٤ نجى فقره‌ده
ذكر ايديلان اثرلرده بو صفحاتى بويوك بر نفوذ نظرله استادانه
تدقيق ايتمشدر . اونك ايچون ، اونلرى بوراده تكرار ايتمك
لزومسزدر. بووثيقه بزه يكى بر تمل اوزرنده سياسى بر جماعت
تأسيسى يولنده بر تشبث ارائه ايديبور . بدرانه بر حكم ونفوذ
اوزرينه مؤسس عرب هيئت اجتماعيه‌سنك پك آز صاغلام
قسملرى يكى بر عنصر ايله يعنى ايمان ايله تقويه ايديلمك

١٥١

Sayfa : 152

§ ٤٨ — برنجى سنه

ايسته‌نيليور. فقط مؤسسك نه استعمال ايتديكى وسائط نه تعقيب
ايتديكى غايه بللى ايديلمه‌يور. حالبوكه سياسى غايه پك آشكاردر.
مشركلر، يهوديلر ومؤمنلر، داخلى نفاقلردن واز كچمك، بوتون
دشمنلره متحد بر جبهه عرض ايتمك شرطيله كمال ممنونيتله قبول
ايديليورلر. ماده‌لر اوسى و خزرجى مدينه قبيله‌لرى ايچون
تنظيم ايديلمشدر. يهوديلر بورايه عادتا ايكنجى درجه‌ده، بو قبيله‌لرك
عميسى صفتيله داخل اوليورلر . مدينه سكنه‌سى عرق ودين
اعتباريله غايت مختلط ايدى (واقدى ولهاوزنه باقكز . صحيفه
٩٥) . محمد بو قدر رقيب ومخاصم عناصرى تك بر وجود حالنه
قلب ايتمكى و نه توقراتيك بر حكومتك ايلك تمللرينى قورمغى
دوشوندى. ديمك كه آشكار وقريب غايه داخلده صلح وسكوندر،
غايه نهائى ايسه مسكوت كچلمك كبى بر عقل واحتياط اثرى
كوسترلمشدر. بونك يكى بر تلقى سياسينك غلبه‌سنده انتاج

Şayfa : 152

ایده‌جك بر حقیقت دینیه‌نك غلبه‌سی اولابیله‌جكی بیله سویلنمه‌یور.
شیمدیكی حالده غایه صرف اداریدر. محمدك معتدلانه، احتیاطكارانه
مسلكنی برشعاع ضیادار كبی ارائه ایدییور. امیدلرینی وحرص
حاملرینی بك اوزاقلره تشمیل ایتمكدن مجتنب بولوندیغنی
كوستریور. محمد احتیاطكاردر، زمانه اویه‌رق حركت ایتمكده‌در.
احوال وشرائطه كوره آدیم آدیم یورومك وقرار اتخاذ ایتمك
ایسته‌یور. یكلكی دولا مسئله كوزه باته‌جق برشی ایجاد ایتمك
فكرنده دكلدر. بولدیغی شیلرك كافه‌سی، هیچ برشی دكیشدیر-

١٥٢

Sayfa : 153

§ ١٩-١٨   برنجی سنه

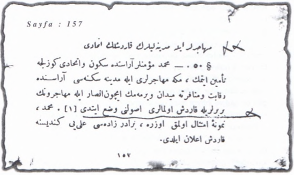
مكسزین سینهٔ جماعته قبول ایدییور ، هیئت مجموعه‌یه بك آز
قابل تمیز سطحی برجلای دینی ویرییور، كندیسنی متواضعانه
برمصلح كبی كوستریور، كندی وظیفه‌سی حقنده هیچ برشی
سویله‌میور ، استقبال ایچون هیچ برشی ایسته‌میور . پیغمبرك
كیاست سیاسیه‌سنك بوایلك اثری كندیسنی غایت مساعد برضیا
آلتنده ارائه ایدر. چونكه بویوك ذكاء، عظیم بردرایته دلالت
ایتمكده‌در. الكمهم واستقبال ایچون الك حائز اهمیت موضوعه،
اسلامیته اعتقاد ایتمك وبونی سربستجه نشر ایده‌بیلمك حریتندن
بالواسطه بیله بحث اولونمامقده‌در . بعض مؤمنلر بولوندیغی
كیفیتی عادتا غیر محسوس كیدر . محمد داخلده صلح وسكون
مطلقدن وحریت اعتقاد و وجداندن باشقه برشی ایسته‌میور .
سائر بوتون ایسته‌دكلرینك ایی بر دینی پروپاغاندانك غیر قابل
اجتناب ، مقاومتسوز ، ضروری بر نتیجه‌سی شكلنده تجلی
ایده‌جكنه امین ایدی .

Sayfa 151

Vesikanın İçeriği ve Amacı

"Kitab" ın içeriği ve tarihî kıymeti hakkında Wellhausen'in yazdıkları (Skizzen und vor. , dördüncü cilt, 74 üncü ve takip eden sayfalar) tam bir istifade ile okunabilir. Yukarıda (§ 44) bu vesikanın arzettiği pek önemli bazı meselelerden bahsetmiştik. Şimdi burada vesikanın incelemeye değer arzettiği bütün hukukî ve siyasî safhaların şüpheyle tahliline girişmek istemeyiz. Wellhausen, Grim, hatta Movyir § 44 üncü fıkrada zikredilen eserlerde bu safahatı büyük bir dikkatle, üstatça tetkik etmiştir. Onun için, onları burada tekrar etmek lüzumsuzdur. Bu vesika bize yeni bir temel üzerinde siyasî bir cemaat kurulması yolunda bir girişimi gösteriyor. Babacan bir hüküm ve nüfuz üzerine kurulu Arap toplum hayatının pek az sağlam kısımları yeni bir unsurla yani iman ile takviye edilmek **[Sayfa 152]** isteniliyor. **Fakat ne kurucunun kullanmış olduğu araçlar, ne de takip ettiği gaye belli edilmiyor. Halbuki siyasî gaye pek açıktır. Müşrikler, Yahudiler ve müminler, iç çekişmelerden vaz geçmek, düşmanlara karşı birleşik bir cephe gerçekleştirmek şartıyla tam bir memnuniyetle kabul ediliyorlar. Maddeler Evs** ve Hazreci Medine kabileleri için düzenlenmiştir. Yahudiler, buraya âdeta **ikinci derecede,** bu kabileler tarafından korunan sıfatıyla dahil olunuyor. Medine sakinleri **ırk ve din** itibarıyla gayet çeşitli idi (Vakidî Wellhausen'e bakınız. Sayfa 95). **Muhammed, bu kadar rakip ve düşman unsurları tek bir vücud haline getirmeyi ve teokratik bir hükümetin ilk temellerini koymayı düşündü. Demek ki açık ve yakın olan gaye, içeride sulh ve sükundur. Sonuç gayesinden ise söz edilmeden geçilmek gibi bir akıl ve ihtiyat eseri gösterilmiştir.** Bunun yeni bir siyasî anlayışın üstünlüğünü de kabul edecek bir **dinî hakikatlerin üstünlüğü** olabileceği bile söylenmiyor. Şimdiki halde **gaye, sırf idaridir.** Muhammed'in ılımlı, ihtiyatlı mesleğini, aydınlık bir ışık gibi gösteriyor. Ümitlerini ve şahsî hırslarını pek uzaklara yaymaktan kaçınmış bulunduğunu gösteriyor. Muhammed ihtiyatlıdır, zamana uyarak ha-

reket etmektedir. Durum ve şartlara göre adım adım yürümek ve karar vermek istiyor. **Yeniliği dolayısıyla göze batacak bir şey icat etmek fikrinde değildir.** Bulduğu şeylerin tamamını, hiçbir şey değiştir **[Sayfa 153]** meksizin cemaatin sinesi kabul ediyor, toplum hayatına pek az değişmesi mümkün yüzeysel bir dinî ayrıntı veriyor, kendisini mütevazi bir düzenleyici gibi gösteriyor, kendi vazifesi hakkında hiçbir şey söylemiyor, gelecek için hiçbir şey istemiyor. Peygamberin siyasî kıyaslarının bu ilk eseri, kendisini gayet uygun bir ışık altında gösterir. **Çünkü büyük zekâya, büyük bir dirayete delalet etmektedir.** En önemli ve gelecek için de en öneme sahip mevzular,İslâmiyet'e itikad etmek ve bunu serbestçe yayabilmek amacından dolaylı olarak bile bahs olunmamaktadır. Bazı müminler, bulunduğu durumu âdeta anlamamış gibidir. **Muhammed dahilde barışkan, mutlak sükundan, itikattan ve ortaya çıkmaktan başka bir şey istemiyor.** Diğer bütün istediklerinin iyi bir dinî propagandanın korunması mümkün olmayan, direnişsiz, zaruri bir sonucu şeklinde gerçekleşeceğinden emin idi.

Sayfa : 157

مهاجرلر ایله مدینه‌لیلرك قاردشلك اتحادی

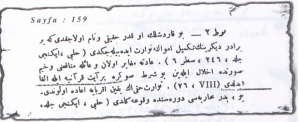
§ ۵۰ . — محمد مؤمنلر آراسنده سکون واتحادی کوزلجه تأمین ایتمك ، مکه مهاجرلری ایله مدینه سکنه‌سی آراسنده رقابت ومنافرته میدان ویرمه‌مك ایچون انصار ایله مهاجرونك بربرلریله قاردش اولملری اصولنی وضع ایتدی [۱] . محمد ، نمونهٔ امثال اولمق اوزره ، برادر زاده‌سی علی‌یی کندیسنه قاردش اعلان ایلدی.

۱۵۷

Sayfa 157

Muhacirler İle Medinelilerin Kardeşlik Anlaşması

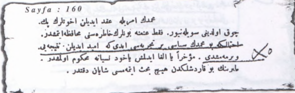
Muhammed müminler arasında sükun ve anlaşmayı güzelce temin etmek, Mekke muhacirleri ile Medine sakinleri arasında rekabet ve ayrılığa meydan vermemek için, ensar ile muhacirlere bir**birleriyle kardeş olmaları usulünü getirdi** [1]. Muhammed, örnek olması üzere, biraderzadesi Ali'yi kendisine kardeş ilân etti.

Sayfa : 159

نوط ۲ — بو قاردشلك او قدر حقیق وتام اولاجقدی که بر
برادر دیکرینك تکمیل امواله توارث ایده بیله جکدی (حلبی ، ایکنجی
جلد ، ۲٤٦ ، سطر ٦) . عادته مغایر اولان و عائله منافعنی وخیم
صورتده اخلال ایله ین بو شرط صوکره برآیت قرآنیه ایله الغا
ایدلدی (VIII ، ۷٦) . توارث حقك یقین اقربایه اعاده اولوندی.
بو ، بدر محاربه سی دوره سنده وقوعه کلدی (حلبی ، ایکنجی جلد ،

Sayfa 159

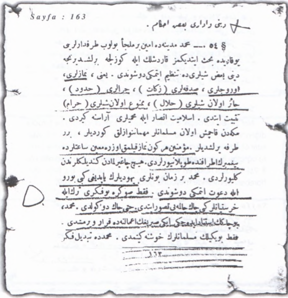
Not 2 – Bu kardeşlik o kadar hakiki ve tam olacaktı ki bir birader diğerinin bütün mallarına varis olabilecekti (Halebi, ikinci cilt, 246, satır 6).Âdetlere aykırı olan ve aile menfaatlerini vahim surette zarara uğratan bu şart, **sonra bir Kur'an ayeti ile ortadan kaldırıldı** (VIII, 76). Veraset hakkı en yakın akrabaya iade olundu. Bu, Bedir Muharebesi devresinde meydana geldi (Halebi, İkinci cilt, 249).

Sayfa : 160

محمدك اصحابله عقد ایدیلن اخوتلرك پك
چوق اولدیغی سویله نیور. فقط عنعنه بونلرك خاطره سنی محافظه ایتمشدر.
احتمالکه بو محمدك سیاسی بر تجربه سی ایدی که امید ایدیلن نتیجه یی
ویرمه مشدی . مؤخراً یا الغا ایدلمش یاخود نسیانه محکوم اولمقدر .
طبرینك بو قاردشلکدن هیچ بحث ایتمه مسی شایان دقتدر .

Sayfa 160

Muhammed'in emriyle yapılan anlaşmaların pek çok olduğu söyleniyor. Fakat rivayetler bunların hatırasını muhafaza etmiştir. **İhtimal ki bu, Muhammed'in siyasî bir tecrübesi idi ki ümit edilen neticeyi vermemişti.** Daha sonradan ya iptal edilmiş yahut yok olmaya mahkûm olmuştur. Taberî'nin bu kardeşlikten hiç bahsetmemesi dikkate şayandır.

Sayfa : 163

دینی واداری بعضه احکام .

§ ٥٤ .ـــ محمد مدینه‌ده امین بر ملجأ بولوب طرفدارلری
یوقاریده بحث ایتدیکمز قارداشلق ایله کوزلجه برلشدیرنجه
دینی بعض شیلری‌ده تنظیم ایتمکی دوشوندی . یعنی ، نمازلری ،
اوروجلری ، صدقه‌لری (زکات) ، جزالری (حدود) ،
جائز اولان شیلری (حلال) ، ممنوع اولان شیلری (حرام)
تثبیت ایتدی . اسلامیت انصار ایله مکیلری آراسنه کیردی .
مکه‌دن قاچمش اولان مسلمانلر مهمان‌نوازلق کوردیلر ، بر
طرفه یرلشدیلر . مؤمنین هر کون نماز قیلمق اوزره معین ساعتلرده
پیغمبرک اطرافنده طوپلانیورلردی . هیچ چاغیرلمادن کندیلکلرندن
کلیورلردی . محمد بر زمان بونلری یهودیلرک یاپدیغی کبی بورو
ایله دعوت ایتمکی دوشوندی . فقط صوکره بو فکری ترک ایله
خرستیانلر کبی چاک چالمه‌یی تصور ایتدی . حتی چاک دوکولدی . محمد،
بو چاکک استعمال ایدیله‌جکی ایکی صیریغک اعماله‌ده قرار ویرمشدی .
فقط بو یکیلک مسلمانلرک خوشنه کیتمدی . محمدده تبدیل فکر

١٦٣

Sayfa : 164

اتمكده مسارعت كوستردی . عمر ايله مدينه‌لی عبدالله بن زيد
بن ثعلبه عينی بررؤيا كورديلر . نونده الله مومنلری چاك ايله
دكل انسان سسیله عبادته چاغيرمغی امر ايديیوردی . محمد
بورؤيانك صادق اولديغنی تسليم ايده‌رك اوكا توفيق حركت
ايله‌دی . بلال حبشی يوكسك وقوتلی سسندن دولايی مؤمنينی
نمازه چاغيرمق وظيفهٔ جديده‌سنه مأمور ايديلدی . اسلاميتك
ايلك مؤذنی اولدی[١] . (هشام ، ٣٤٦-٣٤٨ ؛ خلدون ،
ايكنجی جلد ، ذيل ١٧ ؛ خميس ، برنجی جلد ، ٤٠٤-٤٠٥ ؛
حلبی ، ايكنجی جلد ، ٢٠٥ - ٢٠٦ . بوراده اذانك تاريخی
حقنده ايضاحات ويريلير . بخاری ، برنجی جلد ، ١٦٠ ،
٦ نجی ومتعاقب سطرلر . تفرعاتده بعض اختلافات واردركه
اهميتدن عاری دكلدر . بخاری عبدالله بن عمره [وفاتی : ٧٣]
عطفاً شو حديثی ذكر ايدييور : « مسلمانلر مدينه‌يه كلدكلری
زمان اثنالری برآرايه طوپلانمق عادتلری ايدی . نماز وقتی
آرالرنده قرارلاشديررلردی . نماز ايچون دعوته حاجت يوقدی » .
بو خبرك اهميتی واردر . چونكه مسلمانلرك طوپلانماسی اختياری
اولديغنی كوسترييور . ذاتاً عينی حديث بونی بروجه آتی تأييد
ايتمكده‌در : « بركون بوموضوعه دائر مباحثه ايديلديكی صيراده
بريسی : - خرستيانلرك چاكنه مشابه چاك قوللانكز ، ديدی .
فقط باشقه بری علاوه ايتدی : - يهوديلرك قوللاندقلری بورويه
مشابه بورو دها ايیدر . بونك اوزرينه عمر شونلری سويله‌رك

١٦٤

Sayfa : 165

لاقیردیبی کسدی : ــ نیچون ایچکزدن برینی سزی نمازه
چاغیرمغه مأمور ایتمیورسکز ؟ پیغمبر : ــ یا بلال ، دیدی ،
قالق ، نمازه چاغیر . بوندن غایت آشکار صورتده اکلاشیلیور که
مسلمانلری نمازه دعوت ایتمك فکری پیغمبردن دکل مسلمانلرك
کندیلرندن صادر اولمشدر ، پیغمبر یالکز موافقت اظهار ایتمشدر .
مؤذنك کیم اولاجغنی تعیین ایله مشدر . بو یکیلکك روحی عمر اولمشدر .
او بعض تفرعات مسئله لرنده محمدککنه فائق وبو کسك بر فکر
سیاسی ایله مؤمنینی پیغمبرك اطرافنه منتظم صورتده طوپلامه نك
وبو صورتله مسلمانلر آراسنده مشترك بر فکرده اتحاد وتساند
حصوله کتیرمه نك سیاسی و معنوی فائده سنی تقدیر ایتدی .
مسلمانلری انسان سسی ایله نمازه چاغیرمانك غیر اسلامی
بر منشأدن چیقدیغنه دائر ایلریده ۱۱ نجی سنهٔ هجریه وقایعنده کی
مسیلمه وسجاح وقایعنه باقکز .

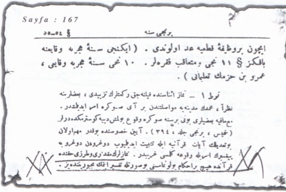
نوط ۱ ــ معمافیه ، بو حدیثرك معنای ظاهرینه بویوك بر
اهمیت عطف ایتمکدن اجتناب ایتمك لازمدر . مؤمنلری نمازه چاغیرمق
عادتنك بوله بردن بره منتظم بر قاعده واصول آلتنده تأسس
ایتمه مش اولماسی ده محتملدر . اویله اولسه ایدی مختلف نمازلرك صریح
وقطعی ساعتلری حقنده احادیثده اوقدر تردده تصادف ایتمزدك .
محمدك مدینه ده بولوندیغی اون سنه ظرفنده بلال حقیقةً مؤمنلری هر کون
بش وقت نمازه دعوت ایتسه ایدی مختلف نمازلرك ساعتلری وعددلرینك
مقدار صحیحی مسئله سی نمازکه سی محمدك وفاتندن اول مطلق وقطعی صورتده
حل اولونوردی ، آرتق بو بابده ذره قدر شبهه قالمازدی . حالبوکه

Sayfa : 166

برنجی ست — § ٥٤

بخاریده بو موضوعه دائر موجود بوتون احادیثدن (برنجی جلد، ٦٩
نجی ومتعاقب صحیفه‌لر) هر کونکی نمازلرك و بیوك جمعه نمازینك قطعی اصول
وطرزی امویه خلیفه‌لری زمانه قدر پك مشکوك و مختلف فیه اولدیغی
آکلاشیلیور (غولد زیهره باقکز . Muh. Stud ایکنجی جلد ،
٤٢ نجی ومتعاقب صحیفه‌لر) . احتمالکه بدایتده نمازه دعوت یالکز
بیوك جمعه نمازی ایچون هفته‌ده برکره وقوعه کلمشدر . محمد بو نمازه
معتاد اولان موعظه‌سنی علاوه ایدردی . (§ ٣٧ نجی فقره‌ده
بوندن بحث ایتمشدك). بو، بدایتده هر مسلمان ایچون بر مجبوریت قطعیه
تشکیل ایتمکدن زیاده احتمالکه، خرستیانلری و یهودیلری تقلیداً ،
هفته‌لق عمومی عبادتده حاضر بولونمق، سائر مؤمنین ایله برلکده موعظه‌یی
دیکله‌مك ایچون بر دعوتدن عبارت ایدی . فقط بونده بیله بر تکامل
وتحول وقوعه کلمشدر . مدینه‌ده معبد موجود دکلدی . اجتماعکاه
اولمق اوزره مسلمان جماعتی پیغمبرك اقامتکاهنی (مسجد) استعمال
ایدردی . محمد برمدت عبادته مخصوص سائر محللر انشاسنی منع ایتمك
کبی بر احتیاطکارلقده بولوندی . بوده احتمالکه مختلف عنصرلردن
مرکب اولان طرفدارلرینی صیقیجه بربرلرینه مزج ایده‌بیلمك
ایچوندی . پیغمبر بوتون ایشلرینی کندی خصوصی اقامتکاهنده
کوریوردی . بوراسی عبادتکاه ، مجلس صالونی ، حتی تعلیم میدانی
خدمتنی ده ایفا ایدییوردی . بوندن دولایی هفته‌نك دیکر کونلرنده‌ده
بوتون نمازلرده دائمی صورتده جامعده طوپلانمق و برلکده نماز
قیلمق عادت اولدی . انتظام وانضباط حسلری تولید ایدن بو اعتیادك
فائدهٔ عمومیه واجتماعیه‌سی محمدك و باشلیجه صحابه‌لرینك نظر دقتنه
چارپدی . بو صورتله اعتیاد یاواش یاواش بر قاعده اولدی . پیغمبر
وفات ایدنجه قانون حالنه چیقارلدی . بوندن دولایی مؤمنلری هر کون
بش وقت نمازه دعوت ایتمك اصولی وجود بولدی . مع مافیه مؤمنلره
اولدقلری یرده قیلمق مساعده‌سی‌ده ویرلمشدی . یالکز جمعه کونی جمعه
نمازی مستثنا ایدی . بو نماز، قاتولیکلرك پازارمه‌سی کبی ، هر مؤمن

١٦٦

Sayfa : 167

Sayfa 163
Dinî ve İdarî Bazı Hükümler

Muhammed, Medine'de emin bir yol bulup taraftarları yukarıda bahsettiğimiz kardeşlik ile güzelce birleştirince, dinî bazı şeyleri de yeniden düzenlemeyi düşündü. Yani **namazları, oruçları, sadakaları (zekat), cezaları (hudud), caiz olan şeyleri (helal), yasak olan şeyleri (haram) tespit etti.** İslâmiyet, ensar ile himaye edilenlerin arasına girdi. Mekke'den kaçmış olan Müslümanlar misafirperverlik gördüler, birer tarafa yerleştiler. **Müminler her gün namaz kılmak üzere belirli saatlerde peygamberin etrafında toplanıyorlardı.** Hiç çağırılmadan kendiliklerinden geliyorlardı. Muhammed, bir zaman bunları **Yahudilerin yaptığı gibi boru ile davet etmeyi düşündü. Fakat sonra bu fikri terk etti. Hristiyanlar gibi çan çalmayı tasarladı. Hatta çan yaptırıldı. Muhammed, bu çanın takılı olacağı iki sırığın yapılmasına da karar vermişti. Fakat bu yenilik, Müslümanların hoşuna gitmedi. Muhammed de fikir değiştirmek** [Sayfa 164] **süratliliğini gösterdi.** Ömer ile Medineli Abdullah bin Zeyd bin Salebe aynı rüyayı gördüler. **Bunda Allah mü-**

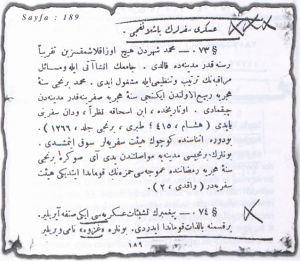
minleri çan ile değil, insan sesiyle ibadete çağırmayı emrediyordu. Muhammed bu rüyanın doğru olduğunu kabul ederek, ona uygun hareket etti. Bilâl Habeşi yüksek ve kuvvetli sesinden dolayı müminleri namaza çağırmak gibi yeni bir vazifeyle görevlendirildi. İslâmiyet'in ilk müezzini oldu [1]. (Hişam, 346-348; Haldun, ikinci cilt, zeyl 17; Hâmis, birinci cilt, 404-405; Halebi, ikinci cilt, 205-206. Burada ezanın tarihi hakkında izahlar verilir. Buharî, birinci cilt, 160, 6 ncı ve takip eden satırlar.) Ayrıntıda bazı farklar vardır ki önemden uzak değildir. Buharî Abdullah bin Ömer'e atfen şu hadisi zikr ediyor: "Müslümanlar Medine'ye **geldikleri zaman ilk önceleri bir araya toplanmak âdetleri idi. Namaz vaktini aralarında kararlaştırırlardı. Namaz için davete ihtiyaç yoktu". Bu haberin önemi vardır. Çünkü Müslümanların toplanmasının ihtiyari olduğunu gösteriyor. Zaten aynı hadis bunu aşağıda belirtildiği gibi teyid etmektedir: "Bir gün bu mevzuya dair görüşüldüğü sırada birisi, -Hristiyanların çanına benzer bir çan kullanınız dedi. Fakat başka biri ilâve etti - Yahudilerin kullandıkları boruya benzer boru daha iyidir. Bunun üzerine Ömer şunları söyleyerek** [Sayfa 165] **sözleri kesti. - Niçin içinizden birini sizi namaza çağırmağa memur etmiyorsunuz? Peygamber. -Ya Bilâl dedi; kalk, namaza çağır." Bundan gayet açık surette anlaşılıyor ki Müslümanları namaza davet etmek fikri peygamberden değil, Müslümanların kendilerinden çıkmıştır. Peygamber yalnız uygunluğunu kabul etmiştir. Müezzinin kim olacağını tayin etmiştir. Bu yeniliğin ruhu Ömer olmuştur. O, bazı ayrıntı meselelerinde Muhammed'inkine yakın ve yüksek bir siyasî fikir ile müminleri peygamberin etrafına düzenli şekilde toplamanın ve bu şekille Müslümanlar arasında ortak bir fikirde birleşme ve dayanak meydana getirmenin siyasî ve manevî yararlarını idrak etti. Müslümanları insan sesi ile namaza çağırmanın İslâm dışı** bir kökten çıkdığına dair ileride hicrî 11 inci sene olaylarındaki Müseyleme ve Secah olayına bakınız.

Not 1 – Bununla birlikte, bu hadislerin belirgin olmayan gizli anlamlarına büyük bir önem vermekten kaçınmak lâzımdır. **Müminleri namaza çağırmak âdetinin böyle birden bire düzenli bir kaide ve usul altına alınmış olması da muhtemeldir. Öyle olsa idi muhtelif namazla-**

rın doğru ve kesin saatleri hakkında hadislerde o kadar tereddüde tesadüf etmezdik. Muhammed'in Medine'de bulunduğu on sene zarfında Bilâl, hakikaten müminleri her gün beş vakit namaza davet etse idi muhtelif namazların saatleri ve adetlerinin gerçek miktarı nazik meselesinde Muhammed'in vefatından önce mutlak ve kesin suretle hallolunur, bu konuda zerre kadar şüphe kalmazdı. Halbuki **[Sayfa 166]** Buharî'de bu mevzuya dair mevcut bütün hadislerden (Birinci cilt, 69 uncu ve takip eden sayfalar) **her günkü namazların, büyük Cuma namazının kesin usul ve tarzının Emevî halifeleri zamanına kadar pek şüpheli ve çeşitli olduğu anlaşılıyor** (Goldziher'e bakınız, Muh. Stud. İkinci cilt, 42 nci ve takip eden sayfalar). İhtimal ki başlangıçta namaza davet, yalnız büyük Cuma namazı için haftada bir kere meydana gelmiştir. **Muhammed bu namaza alışılmış olan vaazlarını da ilâve ederdi.** (§ 37 nci fıkrada bundan bahs etmiştik). Bu, başlangıçta her Müslüman için bir kesin mecburiyet oluşturmaktan çok ihtimal ki Hristiyanları ve Yahudileri taklit ederek, haftalık genel ibadette hazır bulunmak ve diğer müminler ile birlikte vaazı dinlemek için bir davetten ibaret idi. Fakat bunda bile bir gelişme ve değişim meydana gelmiştir. Medine'de mabed mevcut değildi. Toplanma yeri olmak üzere Müslüman cemaati peygamberin ikametgâhını (mescid) kullanıyordu. **Muhammed bir müddet ibadete mahsus diğer yerlerin inşasını yasaklamak gibi bir ihtiyatkarlıkta bulundu.** Bu da ihtimal ki muhtelif unsurlardan oluşmuş olan taraftarlarını sıkıca birbirlerine kaynaştırabilmek içindi. Peygamber bütün işlerini kendi özel ikametgâhında görüyordu. **Burası ibadetgâh, meclis salonu, hatta talim meydanı** hizmetini de görüyordu. Bundan dolayı haftanın diğer günlerinde de bütün namazlarda daimi surette camide toplanmak ve birlikte namaz kılmak âdet oldu. İntizam ve inzibat hisleri doğuran bu ihtiyadın, genel ve toplumsal faydası Muhammed'in ve başlıca sahabelerinin dikkatini çekti. Bu suretle itiyat yavaş yavaş bir kural oldu. **Peygamber vefat edince kanun haline getirildi.** Bundan dolayı müminleri hergün beş vakit namaza davet etmek usulü ortaya çıktı. Bununla birlikte müminlere oldukları yerde kılmak izninde verilmişti. Yalnız Cuma günü Cuma **namazı müstesna idi.** Bu namaz, Katoliklerin Pazar ayini gibi, her mümin **[Sayfa 167]** için bir

kesin vazife olarak kabul edildi (Hicrî ikinci sene olaylarına bakınız § 11 inci ve takip eden fıkralar. Hicrî 10. sene olayları, Amr bin Hazm'ın talimatı).

Not 1 – Namaz esnasında kılınacak rekatların çoğaltılması, bazılarına göre, Muhammed'in Medine'ye gelişinden bir ay sonra emredilmiştir. Bununla birlikte bazıları, bunu bir sene sonra meydana gelmiş diye göstermektedirler (Hâmis, birinci cilt, 394). Ayin hususunda bu kadar mühim olan bu değişikliğin Kur'an ayetleri ile tespit edilmeyip, doğrudan doğruya peygamberin emriyle gerçekleştirilmesi garipdir. **Namazların miktarı ve tarzı hakkında Kur'anda hiçbir hüküm bulunmamasını tefsir etmek mecburiyetindeyiz.**

Sayfa : 189

عسکری سفرلرك باشلانغجی .

§ ٧٣ . ـــ محمد شهردن هیچ اوزاقلاشمقسزین تقریباً
رسنه قدر مدینه‌ده قالدی . جامعك انشاآتی ایله ومسائل
مراقبه‌نك ترتیب وتنظیمی ایله مشغول ایدی . محمد برنجی سنهٔ
هجریه ربیع‌الاولندن ایکنجی سنهٔ هجریه صفرینه‌قدر مدینه‌دن
چیقمادی . اوتاریخده ، ابن اسحاقه نظراً ، ودان سفرینی
یاپدی (هشام ، ٤١٥ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٢٦٦) .
بودوره اثناسنده کوچوك هیئت سفریه‌لر سوق ایتمشدی .
بونلرك برنجیسی مدینه‌یه مواصلتندن یدی آی صوکره برنجی
سنهٔ هجریه رمضاننده عموجه‌سی حمزه‌نك قوماندا ایتدیکی هیئت
سفریه‌در (واقدی ، ٢) .

§ ٧٤ . ـــ پیغمبرك تشبثات عسکریه‌سی ایکی صنفه آیریلیر .
برقسمنه بالذات قوماندا ایدردی . بونلره «غزوه» نامی ویریلیر

١٨٩

Sayfa : 190

§ ٧٤ برنجی سنه

دیکرلرینك قوماندانسی صحابه‌لردن برینه تودیع ایلمشدر .
بونلره « سریه » تسمیه اولونور . سفرلرك بویله ایکی‌یه تفریق
وآیری آیری آسملرله یاد ایدیلمه‌سی ، پیغمبرك ترجمهٔ حالنه‌عائد
معلوماتی تنقید وتنظیم‌دوره‌سی باشلادیغی زمان وقوعه کلمشدر
(خمیسه باقکز. برنجی جلد ، ٤٠٠). بر صورت عمومیه‌ده
« مغازی » ده تعبیر ایدیلن غزوه‌لرك قطعی عددی پك محقق
دکلدر . مختلف منبعلر بونلری ١٩ ، ٢٢ ، ٢٤ ، ٢٥ حتی ،
٢٦یه قدر چیقاریورلر (خمیس ، برنجی جلد ، ٤٠١ . بوراده
مختلف منبعلر تصریح ایدیلمشلردر ؛ حلبی ، ایکنجی جلد، ٢٨٨
نجی ومتعاقب صحیفه‌لر ؛ طبری، برنجی جلد ، ١٧٥٦-١٧٥٧،
٢٧ غزوه‌تعداد ایدیور) .

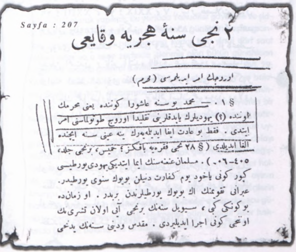
Sayfa 189

Aaskerî Seferlerin Başlangıcı

Muhammed şehirden hiç uzaklaşmaksızın yaklaşık bir sene kadar Medine'de kaldı. Caminin inşaatı ve kontrolü işini tertip ve düzenlenmesi ile meşgul oldu. Muhammed hicrî birinci sene Rebiülevvelinden hicrî ikinci sene Safer'ine kadar Medine'den çıkmadı. O tarihte İbn-i İshak'a göre, Vedan seferini yaptı (Hişam, 415; Taberî, birinci cilt, 1266). Bu devre esnasında küçük askerî birlikleri sevk etmişti. Bunların birincisi Medine'ye gelişinden yedi ay sonra hicrî birinci sene Ramazan'ında amcası Hamza'nın kumanda ettiği askerî birlik-

tir (Vakidî, 2).

Peygamberin askerî girişimleri iki sınıfa ayrılır. **Bir kısmına bizzat kumanda ederdi.** Bunlara **"Gazavat"** adı verilir. **[Sayfa 190]** Diğerlerinin kumandasını sahabelerden birine vermiştir. Bunlara **"serye"** adı verilir. Seferlerin böyle ikiye ayrılması ve ayrı ayrı isimlerle yad edilmesi, peygamberin hal tercümesine ait bilgileri tenkit ve tanzim devresi başladığı zaman ortaya çıkmıştır **(Hâmis'e bakınız. Birinci cilt, 400). Bir genel surette "megazi"de tabir edilen gazavatların kesin adeti pek belirgin değildir. Muhtelif kaynaklar bunları 19, 22, 24, 25 hatta, 26'ya kadar çıkarıyorlar (Hâmis, birinci cilt, 401,** Burada muhtelif kaynaklar belirtilmişlerdir; Halebi, ikinci cilt, 288 inci ve takip eden sayfaler; Taberî, birinci cilt, 1756-1757, 27 gazavat tadad ediyor).

Sayfa : 207

۲ نجی سنهٔ هجریه وقایعی

اوروجلك امر ايدلمه سى (محرم)

§ ۱ . — محمد بو سنه عاشورا كوننده يعنى محرمك اوننده (؟) يهوديلرك بايدقلرينى تقليدا اوروج طوتولماسنى امر ايتدى . فقط بو عادت ايفا ايديلمه يه رك ينه عينى سنه ايچنده الغا ايديلدى (§ ۲۸ نجى فقره يه باقكز ؛ خميس ، برنجى جلد ، ۴۰۵-۴۰۶) . مسلمان عنعنه سنك ايما ايتديكى يهودى يورطيسى كپور كونى ياخود يوم كفارت دنيلن بويوك سنوى يورطيدر . عبرانى تقويمنك اك بويوك يورطيلرندن بريدر . او زمانده بو كونكى كبى ، سيويل سنه نك برنجى آيى اولان تشرى نك اونجى كونى اجرا ايديليردى . مقدس ودينى سنه نك يدنجى

Sayfa : 207

آینه تصادف ایدردی. بوبایرام آلتون بوغایه طابمقله بنی اسرائیلك
ارتکاب ایتدکلری کناهی اللهه عفو ایتدیردکدن صوکره
موسانك یکی الواح قوانین ایله سینا داغندن اینمه سنك خاطره سی

Sayfa : 208

اوله رق یاپیلیردی . بو یورطیده یهودیلر غایت صیق و شدتلی
بر پرهیز طوتارلردی . آیك دوقوزنجی کونك غروبندن
اوننجی کونك غروبنه قدر تام یکرمی درت ساعت دوام
ایدر واوسنه ظرفنده ارتکاب ایدیلن بوتون کناهلرك کفارتی
وجوده کتیریردی (له ویتیکوسه Leviticus ه باقکز. XVI ،
۲۹ ؛ XXIII ، ۲۷ ؛ XXIX ، ۷ . سائر تفصیلات ایچون
بورنابی Burnaby یه باقکز . صحیفه ۱۸٦ - ۱۸۷) . محمد
بو یهودی یورطیسنك مراسمندن و عبرانیلر طرفندن اوکا عطف
ایدیلن اهمیتدن بر تأثیر آلتنده قاله رق عینی مجبوریتی مسلمانلر
آراسنه ادخال ایله بونی تقلید ایتمکه قرار ویردی . فقط بیوك
اوروجك عملی صورتده تطبیق بر طاقم اسباب عمومیه دن دولایی
غیر قابل اولدیغنی درحال فرق ایتدی و چوق کچمه دن تبدیل
فکر ایده رك بوتون رمضان آینده اوروج طوتولماسنی امر ایله دی.
هر حالده ، عنعنه سنه کوره محرمك اوننجی کونی تشری آینك
اوننجی کوننه هیچ بر زمان تصادف ایده مزدی . محدثینك
خطاسی ایلك عرب آینك اوننجی کونی ایلك عبرانی آینك
اوننجی کوننه مساوی عد ایتمکده ایدی. یوم هکپریم یاخود آسور
حقنده دوزی یه باقکز Die Israeliten zu Mekka صحیفه ۸.

Sayfa 207

HİCRİ İKİNCİ SENE OLAYLARI

Orucun Emredilmesi (Muharrem)

Muhammed bu sene Aşure gününde yani, Muharrem'in onunda (?) Yahudilerin yaptıklarını taklit ederek oruç tutulmasını emretti. Fakat bu âdet yerine getirilmeyerek yine aynı sene içinde kaldırıldı (§ 28 inci fıkraya bakınız; Hâmis, birinci cilt, 405-406). Müslüman rivayetlerinin ima ettiği Yahudi yortusu, Keper günü yahut kefaret günü denilen senelik bir yortudur. İbranî takviminin en büyük yortularından biridir. O zaman da bugünkü gibi, sivil senenin birinci ayı olan Teşrin'in onuncu günü gerçekleştirilirdi. Mukaddes ve dinî senenin yedinci ayına tesadüf ederdi. Bu bayram altın boğaya tapmakla Beni İsrail'in işlemiş oldukları günahı Allah'a affettirdikten sonra Musa'nın yeni on emir ile Sina dağından inmesinin hatırası [Sayfa 208] **olarak yapılırdı. Bu yortuda Yahudiler gayet sıkı ve şiddetli bir perhiz tutarlardı. Ayın dokuzuncu gününün başlangıcından, onuncu gününün başlangıcına kadar tam yirmi dört saat devam eder ve o sene zarfında işlenmiş olan bütün günahların kefaretini vücuda getirirdi (Levitikus'a Leviticus'a bakınız. XVI, 29; XXIII, 27; XXIX, 7. Diğer ayrıntılar için Burnabi Burnaby' ye bakınız. Sayfa 186-187). Muhammed Yahudi yortusunun merasiminden ve İbranîler tarafından ona verilmiş olan ehemmiyetten bir tesir altında kalarak aynı mecburiyeti Müslümanlar arasına getirme ile onu taklit etmeğe karar verdi. Fakta, Keper orucunun uygulama şeklindeki tatbiki bir takım genel sebeplerden dolayı mümkün olmadığını derhal fark etti ve çok geçmeden fikir değiştirerek bütün Ramazan ayında oruç tutulmasını emretti. Her halde, an'anelere göre Muharrem'in onuncu günü, Teşri ayının onuncu gününe, hiçbir zaman tesadüf edemezdi. Hadisçilerin hatası ilk Arap ayının onuncu gününü ilk İbranî ayının onuncu gününe denk kabul etmeleriydi. Hekperim günü, yahut Asur hakkında Dözi'ye bakınız Die Israeliten zu Mekka sayfa 8.**

Sayfa : 209

جامعك منشائی و مسلمانه آیننك طرز تولدی .

§ ۳ . — المزده‌كی شرق منبعلری اوسنه مدینه‌ده جامعك
انشاآتی ختام بولدیغنی برقاچ سطر ایله خبر ویریرلر و بونكله
اكتفا ایدرلر . محمدك ترجمهٔ حالنی یازان آوروپالی محررلرده
مأخذلرده بولونان شیلری تماميله تكرار ايتمشلر ، معلوماتی
بويوك بردقتله تدقيق ايتمه‌مشلردر . كرك شرقلی كرك آوروپالی
محررلرك كافه‌سی بلا استثنا محمدك مدينه‌يه كلديكی كوندن اعتباراً
مسلمان عبادتی ايچون برمعبد انشاسی فكرنده بولونديغنی محقق
عد ايتمكده‌درلر . حالبوكه بوظن دوغرو دكلدر . چونكه
مسلمان جامعی ، سائر برچوق شيلر كبی ، پيغمبرك بيتندن بوتون
اقسام و تفرعاتيله تام برحالده چيقمش برمؤسسه اولمامشدر .
ابتدا صرف شخصی خصوصانده قوللانيلمغه مخصوص بربنانك
بطی تحولاتی نتيجه‌سيدر . بوبنا اول امرده مؤمنلر آراسنده بر
بولوشمه محلی اولمش ، نهايت عبادته مخصوص بر معبد حالنه
كلمشدر . حتی محمدك بيله حين وفاتنده خصوصی اقامتكاهنك
، نيادەكی بوتون اسلاميت ايچون ايكنجی بر معبد معظم حالنه

Sayfa : 210

ق ۳ ايكنجی سنه

كچمش اولديغنی حس ايتمش اولماسنه احتمال ويريله‌من .
بناءً عليه جامعك منشائنی تدقيق ايچون برآز توقف ايتمك مناسب
اولور . چونكه بويله بر وقعه اسلاميتك تكامل تاريخيسی اوزرنده
عظيم براهميتی حائزدر . جامع ، اسلاميتك دينی، سياسی و اجتماعی
صفحه‌لرينك باشلیجه‌لرينی احتوا ايدر . جامع ، اسلاميتك الك بارز
مؤسسه‌لرندن بريدر . چونكه عادتا مشهور واضعنك بوتون

Sayfa : 210

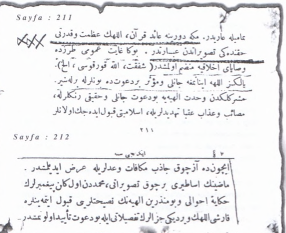
مسلك دينيسنى ، بوتون تلقيات سياسيه سنى كندنده طوپلامشدر.
جامع ، اسلاميتك دينى ، سياسى واجتماعى مركزيدر . بوراده
درميان ايده جكمز مختصر مطالعات احتمالكه تماما بى لزوم دكلدر.
چونكه شيمدى يه قدر پك زياده اهمال ايديلمش ، حتى محمدك
ترجمهٔ حالنى يازان بوتون محررلرجه مجهول قالمش برموضوعدن
برقسم تشكيل ايدرلر . موضوعمزى كوزلجه تنوير ايچون ابتدا
اسلاميت بروپاغانداسنك مكه دوره سى حقنده بيلديكمزپك آز
شيلردن سوزه باشلامق لازمدر .

Sayfa 209

Caminin Kökeni ve Müslüman Ayininin Çeşitli Tarzları

Elimizdeki Şark kaynakları o sene Medine'de caminin inşaatının son bulduğunu birkaç satır ile haber verirler ve bununla yetinirler. Muhammed'in hal tercümesini yazan Avrupalı yazarlar, kaynaklarında bulunan şeyleri tamamıyla tekrar etmişler, bilgileri büyük bir dikkatle tetkik etmemişlerdir. Gerek Şarklı, gerek Avrupalı yazarların tamamı istisnasız Muhammed'in Medine'ye geldiği günden itibaren Müslüman ibadeti için bir mabed inşası fikrinde olduğunu muhakkak kabul etmişlerdir. Halbuki bu düşünce doğru değildir. Çünkü Müslüman camisi, sair birçok şeyler gibi, peygamberin beyninde bütün kısımlar ve ayrıntıları ile tam bir halde bulunan bir müessese olmamıştır. İlk önce sırf şahsi hususlarda kullanılmaya yönelik bir binanın yapılması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu bina ilk olarak müminler arasında bir buluşma mahalli olmuş, nihayet ibadete mahsus bir mabed haline gelmiştir. Hatta Muhammed'in bile vefatı sırasında hususî ikametgâhının dünyadaki bütün İslâmiyet için ikinci bir büyük mabed haline [Sayfa 210] geçmiş olduğunu hissetmiş olmasına ihtimal verilemez.

Bundan dolayı caminin kökenini tetkik için biraz durup bakmak uygun olur. Çünkü böyle bir olay, İslâmiyet'in tarihi gelişimi üzerinde büyük bir ehemmiyete sahiptir. **Cami, İslâmiyet'in dinî, siyasî ve toplumsal safhalarının başlıcalarını ihtiva eder.** Cami, İslamiyet'in en bariz müesseselerinden biridir. Çünkü âdeta meşhur kurucusunun bütün **dinî mesleğini, bütün siyasî görüşlerini kendinde toplamıştır. Cami, İslâmiyet'in dinî, siyasî ve toplumsal merkezidir.** Burada açıklayacağımız özet görüşler, ihtimal ki tamamen lüzumsuz değildir. Çünkü şimdiye kadar pek fazla ihmal edilmiş, hatta Muhammed'in hal tercümesini yazan bütün yazarlarca meçhul kalmış bir mevzudan bir kısım teşkil eder. Mevzumuzu güzelce aydınlatmak için ilk önce İslâmiyet propagandasının Mekke devresi hakkında bildiğimiz pek az şeylerden söze başlamak lâzımdır.

Sayfa : 211

تمامیله عاریدر. مکه دورینه عائد قرآن، اللهك عظمت وقدرتی
حقنده‌کی تصوراتدن عبارتدر. بوکا غایت عمومی طرزده
وصایای اخلاقیه منضم اولمشدر (شفقت، الله قورقوسی، الخ).
یالکز الهه ابنائنه جانلی ومؤثر بردعوتده بونلرله برلشیر.
مشرکلکدن وحدت الهیه‌یه بودعوت جانلی وحقیقی رنکلرله،
مصائب وعذاب عقبا تهدیدلریله، اسلامیتی قبول ایده‌جك اولانلر

٢١١

Sayfa : 212

٢ §　　　　ایکنجی سنه

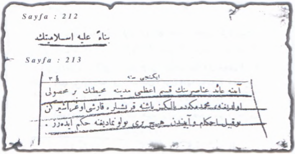
ایچونده آزچوق جاذب مکافات وعدلریله عرض ایدیلمشدر.
ماضینك اساطیری برچوق تصوراتی، محمددن اول کلن پیغمبرلرك
حکایهٔ احوالی وبومنذرین الهیه‌نك نصیحتلری قبول ایتمه‌ینلره
قارشی اللهك وردیکی جزالرك تفصیلاتی ایله بودعوت تأییداولونمشدر.

Sayfa : 212

حالبوکه آینه مدائر، کرك عمومیتله جماعت ایچون کرك صورت
خصوصیه‌ده فردلر ایچون خصوصی قانونلردن ذره قدر اثر
یوقدر . بر لاقیردی بیله کچمز . یالکز مکه دورنده‌کی قرآنه
باقیله‌جق اولورسه ایی بر مسلمان ایچون الله‌ه اینانمق، صنملردن
واز کچمك کافیدر. بویله مبهم برایمان دیندن باشقه برمسلمان
ایچون باشقه واجب الرعایه هیچ برآیین یوقدر، تام بر حریت
حرکت موجوددر دینیله‌بیلیر [۲] .
قرآن ایله حدیثك ایکیسنك‌ده سکوتی بزی بالضروره

Sayfa 211

Mekke devrine ait Kur'an, Allah'ın yücelik ve kudreti hakkındaki tasvirlerden ibarettir. Buna gayet genel tarzda ve ahlâkî meseleler düzenlenmiştir (Şefkat, Allah korkusu, vb.). İlkin Allah'a inanmaya canlı ve etkili bir davet de bunlarla birleşir. Müşriklerden Allah'ın birliğine bu davet; canlı ve hakiki renklerle, müsibetler ve ahiret azabı tehditleriyle, İslâmiyet'i kabul edecek olanlar [Sayfa 212] **için de az çok cazip mükâfat vaatleriyle arz edilmiştir. Geçmişin hikâyeleri birçok tasvirleri, Muhammed'den önce gelen peygamberlerin durumlarının hikâyeleri ve bu ilâhî korkuların nasihatlerini kabul etmeyenlere karşı Allah'ın verdiği cezaların ayrıntıları ile bu davet teyit edilmiştir. Halbuki ayine dair, gerek genellikle cemaat için, gerek özel şekillerde fertler için özel kanunlardan zerre kadar eser yoktur.** Bir söz bile geçmez. Yalnız Mekke devrindeki Kur'an'a bakılacak olursa iyi bir Müslüman için **Allah'a inanmak,** putlardan vaz geçmek yeterlidir. Böyle belirsiz bir dinî imandan **başka, bir Müslüman için başka ve uyulması gereken hiçbir** ayin yoktur, **tam bir hareket serbestliği mevcuttur denilebilir [2].**

Sayfa : 212

بناءً علیه اسلامیتك

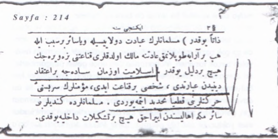
Sayfa : 213

§ ۳ ایکنجی ...

آمنه عائد عناصرینك قسم اعظمی مدینه محیطنك بر محصولی
اولدیغنی، محمد مکه‌ده یالکز باشنه قریشلره قارشی اوغراشیرکن
بوقبیل احکام و آیندن هیچ بری بولونمادیغنه حکم ایده‌رز.

Sayfa 212

Bundan dolayı İslâmiyet'in [Sayfa 213] **ayine ait unsurlarının büyük kısmı Medine muhitinin bir ürünü olduğuna, Muhammed Mekke'de yalnız başına Kureyşilere karşı uğraşırken bu gibi hükümler ve ayinden hiçbiri bulunmadığına hükmederiz.**

Sayfa : 214

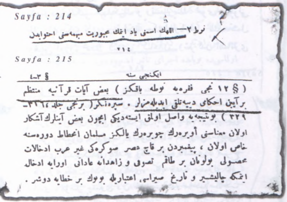
ایکنجی ... §۳

ذاتاً یوقدر) مسلمانلرك عبادت دولاییسیله ویاسائر برسبب ایله
هپ برآرایه طوپلانمق عادتنه مالك اولدقلری قناعتنی بزه ویره‌جك
هیچ بر دلیل یوقدر. اسلامیت اوزمان ساده‌جه بر اعتقاد
دینیدن عبارتدی، شخصی بر قناعت ایدی، مؤمنلرك سربستی
حرکتلرینی قطعیاً تحدید ایتمه‌یوردی. مسلمانلرده کندیلرینی
سائر مکه اهالیسندن آییراجق هیچ بر تشکیلات داخلیه یوقدی.

Sayfa 214

Müslümanların ibadet dolayısıyla veya diğer bir sebep ile hep bir araya toplanmak âdetine sahip oldukları kanaatini bize verecek hiç-

bir delil yoktur. **İslâmiyet o zaman sadece bir itikat dininden ibaretti, şahsi bir kanaat idi. Müminlerin hareket serbestliğini kesinlikle tehdit etmiyordu.** Müslümanlarda kendilerini diğer Mekke ahalisinden ayıracak hiçbir iç teşkilât yoktu.

Sayfa : 214

نوط ۲— اللهك اسمنی یاد ایتمك مجبوریت مبهمه‌سنی احتوا ایدن

۲۱٤

Sayfa : 215

§ ۳-٤ ایكنجی سنه

(§ ۱۲ نجی فقره‌یه نوطه باقیكز) بعض آیات قرآنیه منتظم بر آیین احكامی دیه تلقی ایدیله‌مزلر . سپره‌نكر (برنجی جلد، ۳۲٦- ۳۲۹) بو نتیجه‌یه واصل اولمق ایسته‌دیكی ایچون بعض آیتلرك آشكار اولان معناسنی آویره‌رك چویره‌رك یالكز مسلمان انحطاط دوره‌سنه خاص اولان ، پیغمبردن بر قاچ عصر صوكره‌كی غیر عرب ادخالات محصولی بولونان بر طاقم تصوف و زاهدانه عاداتی اورایه ادخال ایتمكه چالیشیر و تاریخ صیراسی اعتباریله بیوك بر خطایه دوشر .

Sayfa 214

Not 2 – **Allah'ın ismini anmak mecburiyyetini belirsizce ihtiva eden** [Sayfa 215] (§ 12 nci fıkraya nota bakınız) **bazı Kur'an ayetleri muntazam bir ayin hükümleri diye kabûl edilemezler.** Sprenger (Birinci cilt, 326-329) bu neticeye varmış olmak istediği için, bazı ayinlerin açık olan manasını evirerek çevirerek yalnız Müslüman dağılış devresine has olan, peygamberden birkaç asır sonraki Arap olmayan alıntılar ürünü olan bir takım tasavvufî ve gerçekte olmayan âdetleri oraya dahil etmeye çalışır ve tarih sırası itibarıyla büyük bir hataya düşer.

Sayfa : 215

§ ٤. — بومنفی عناصره استناد مطالعه ایده‌رك محمد مدینه‌یه
یرلشمه‌دن اول منتظم برشکل عبادت تأسیس ایتمه‌دیکنه، دینی
اصلاحات اجراسی خصوصنده نفوذ وصلاحیتنك تصدیقندن باشقه
مؤمنلردن یالکز ملکنك و برنسیلرینك عمومی برقبولنی
طلب ایله‌دیکنه نسبی بر قطعیتله حکم اولونابیلیر. بك محتمل
اولدیغی اوزره محمدك کندیسی کناهدن وشرکدن انسانلری

٢١٥

Sayfa : 216

§ ٤ ایکنجی سنه

تخلیص ایدن حقیقت ناجیه‌یی بیلدیرن اللهه قارشی عرض منتداری
طرزنده ابتدائی برشکل عبادت اجرا ایدیور ایدیسه‌ده بو عبادت،
شکل ومحتویاتی نه اولورسه اولسون، دائما خصوصی، شخصی،
کندی کندیلکندن یاپمله بر وقعه حالنده قالمشدی؛ صریح
قانونلرله تثبیت ایدیلمش دکلدی. یکانه قاعده پیغمبرك مثالی
ایدی. مؤمنلر پیغمبری دین خصوصانده صاحب صلاحیت
کوردکلرندن و تلقین ایتدیکی محبت و تعظیمدن دولایی
یاپدقلرینی یالکز حرمةً تقلید ایدرلردی. محمد، اللهك امرینه
استناد ایدرك مسلمانلره هیچ برآیین وعبادتی مجبوری قیلمادی.
اونلره بویوك بر سربستی حرکت براقدی. کندیسی‌ده عینی
صورتده سربست قالدی. مقصدی‌ده ایلریده تحقق ایده‌جك
احواله کوره تعدیل، تصحیح ویا الغاسی ایجاب ایده‌جك
شیلری تعدیل ویا الغا ایده‌بیلمکدی. مکه محیطنك احوال
وشرائط خصوصیه‌سی برعبادت وآیین اصولنك انکشافنه هیچ

Sayfa : 216

مساعدکلدی. چونکه مسلمانلر مشرکلرك استخفاف وتحقیرلرینه
معروض بولونیورلردی . محمدك روحنده موجود اولدیغی
طرزده اسلامیت آیین وعبادتی عادتا انکشافلرنده توقفه اوغرامش
کیدیلر. تهلکه لی یکیلکلره قارشی هیچ مسامحه کوسترمه ین
مشرکلرك کثرت عددیه سی قارشیسنده دورلو دورلو مشکلاته
معروض ایدیلر . کذلك اسلام دیننك غایت شخصی وفردی
اولماسی ده بوبابده اجرای تأثیر ایدیوردی. مدینه یه مواصلتیله

۲۱۶

Sayfa : 217

§ ٤ ایکنجی سنه

محمدك حیاتنده وقوعه کلن اساسلی تحول ، آرتق اکتساب
ایتدیکی سربستی تام ، دیکرلرندن صریح صورتده فرقلی بر
جماعت (مکه مسلمانلری) رئیسلکی ومتعدد ومتحد جماعتلرك
(یهودیلر ، مشرکلر و مدینه مسلمانلری) منتخب حکم و
حاکملکی کبی مهم بر وضعیت، یهودی جماعتیله تماس نتیجه سند.
اونلرك آیینلری حقنده اکتساب ایدیلن وقوف کندیسنی
روحنده مکنوز بولونان بوتون قوتلری یکی بر جسارت ایله
میدانه چیقارمغه سوق ایتمشدر . پیغمبرك سیاسی واجتماعی
تکاملنك خطوط عمومیه سندن باشقه بر یرده بحث ایتمشدك.
اسلامیتك داخلی تکاملی ده بوقدر قوتلی واساسلی اولمشدر. اسلامیت
خصوصی بر اعتقاددن شیمدی دین دولت حالنه، بر اداره وفتوحات
آلتی حالنه ، یکی بر تشکیلات اجتماعیه تملی حالنه کچدی .
اکر پیغمبر مدینه ده حائز اولدیغی حکم ومصلح وظیفه سنی
توسیع ایله کرك حقه کرك فعلیاته استنادا رسمی وعمومی

Sayfa : 217

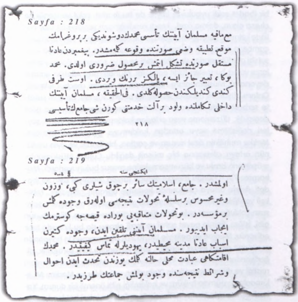
فعالیته تمل اتخاذ ایتدیکی دینی سیستەمنك اساسلرینی‌ده توسیع
ایتمەمش اولسه ایدی یاپدیغی ایشلر ناتمام وغیرمؤثر قالیرلردی .
شیمدی مکه‌ده اورته‌یه قونولان عمومی دین پرنسیپلرندن
مدینه‌ده آنارشی ایچنده بولونان جماعته اجتماعی بر تشکیلات
ویره‌جك واونی متحد ، قوی وهم آهنك بر جماعت حالنه
کتیره‌جك بر طاقم عملی احکام چیقارمق لازم کلیوردی .
محمد اوزمانه قدر طرف الهیدن وحی ایدیلمش بر دین نامنه سوز

١١٧

Sayfa : 218

ایکنجی سنه — § ٤

سویله‌مش ، حرکت ایتمش ایدی . ظاهراً ، مدینه‌نك داخلی
ایشلرینی تنظیمه بودین نامنه دعوت اولونمشدی . بناءً علیه مدینه
جماعتنده تأمین صلح وسکون ایتمك ایچون دین آلتنی قوللانمغه
مجبور ایدی . فقط حد ذاتنده دین مجرد ، مابعدالطبیعی ویا
فلسفی بر مفهوم صفتیله هیچ برزمان بر تشکیلات قوتی تشکیل
ایده‌مز . اونك حقیقی تأثیری ایضاح ایچون قوتلی ایین سلاحنی
قوللانمغه ، منتظم واصول دائره‌سنده بر عبادت تأسیس ایتمکه
احتیاج واردی . بوسایه‌ده حس دینی‌یه مادی ومحسوس بر شکل
ویریله‌بیلیردی ، هرشخصك افراد تمایلرینك اوکنه کچیله‌بیلیردی ،
انضباط واطاعت حسلری قلبلره صوقولابیلیردی . برده مدینه‌ده
انسانلری ، کندی کندیلرینی آیری باشنه ، حرومستقل بر روحدت
کبی تلقی ایتمکدن واز کچیره‌رك اجتماعی بر عضویتك ضروری
بر فردی کبی تلقی ایتمکه آلیشدیرمق وبوعضویت اجتماعیه‌نك
منافعی آیری آیری هرفردك شخصی منفعتلری ، آرزولری ، کیف
وهوسلری فوقنده اولدیغنی اونلره قبول ایتدیرمك لازمدی .

Sayfa : 218

مع مافيه مسلمان آيينك تأسيسى محمدك دوشونديكى بر پروغرامك
موقع تطبيقه وضعى صورتنده وقوعه كلمه‌مشدر. پيغمبردن عادتا
مستقل صورتنده تشكل اتمش بر محصول ضرورى اولدى. محمد
بوكا، تعبير جائز ايسه، يالكز بر رنك ويردى. اوست طرفى
كندى كنديلكندن حصوله كلدى. فى الحقيقه، مسلمان آيينك
داخلى تكاملنده ولود بر آلت خدمتنى كورن شى جامعك تأسيسى

٢١٨

Sayfa : 219

§ ٤٠٥ ايكنجى سنه

اولمشدر. جامع، اسلاميتك سائر برچوق شيلرى كبى، موزون
وغير محسوس بر سلسلهٔ تحولات نتيجه‌سى اوله‌رق وجوده كلمش
بر مؤسسه‌در. بو تحولات متعاقبه‌يى بوراده قيصه‌جه كوسترمك
ايجاب ايديور. مسلمان آيينى تلقين ايدن، وجوده كتيرن
اسباب عادتا مدينه محيطيدر، يهوديلرله تماس كيفيتيدر. محمدك
اقامتكاهى عبادت محلى حالنه كلمك يوزندن تحدث ايدن احوال
وشرائط نتيجه‌سنده وجود بولمش جماعتك طرزيدر.

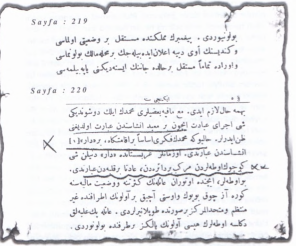
Sayfa 215

Bu olumsuz unsurlara bakarak Muhammed'in Medine'ye yerleşmeden önce düzenli bir ibadet şekli belirlememiş olduğuna; dinî yenilikler yapılması hususunda ise nüfuz ve yetkilerinin tasdikinden başka müminlerden yalnız mesleğinin ve prensiplerinin genel olarak kabulünü talep ettiğine kesin olmamakla birlikte hükmolunabilir. Pek muhtemel olduğu üzere Muhammed'in kendisi günahtan ve şirkden (Allaha eş koşmak) insanları [Sayfa 216] **kurtaran, temiz hakikatı bildiren Allah'a karşı yönelmeyi sağlayan tarzda başlangıç olacak**

bir ibadet şekli uyguluyor idiyse de bu ibadet, şekil ve içeriği ne olursa olsun, daima özel, kendi kendiliğinden yapılma bir olay halinde kalmıştı, gerçek kanunlarla tespit edilmiş değildi. Tek kaide peygamberin örneği idi. Müminler, peygamberi din hususlarında yetki sahibi gördüklerinden ve telkin ettiği sevgi ve saygıdan dolayı yaptıklarını yalnız hürmeten taklit ederlerdi. **Muhammed Allah'ın emrine dayanarak Müslümanlara hiçbir ayin ve ibadeti mecbur kılmadı. Onlara büyük bir hareket serbestliği bıraktı. Kendisi de aynı surette serbest kaldı. Maksadı da ileride gerçekleşecek duruma göre değişiklik, düzenleme veya ortadan kaldırmayı icap ettirecek şeyleri değiştirme veya ortadan kaldırmayı gerçekleştirebilmekti. Mekke muhitinin özel durum ve şartları, bir ibadet ve ayin usulünün ortaya çıkmasına hiç müsait değildi. Çünkü Müslümanlar müşriklerin baskı ve küçümsemelerine maruz bulunuyorlardı. Muhammed'in ruhunda mevcut olduğu tarzda İslâmiyet ayin ve ibadeti, âdeta ortaya çıkışlarında kesintiye uğramış gibiydiler. Tehlikeli yeniliklere karşı hiç müsamaha göstermeyen müşriklerin sayısının çokluğu karşısında türlü türlü güçlüklere maruz idiler. Bunun gibi, İslâm dininin gayet şahsî ve ferdî olması da bu konuda tesir ediyordu. Medine'ye gelişiyle** [Sayfa 217] **Muhammed'in hayatında meydana gelen esaslı değişim, artık kazandığı tam serbestlik, diğerlerinden ayrı surette farklı bir cemaat (Mekke Müslümanları) reisliği ve diğer cemaatlerin (Yahudiler, müşrikler ve Medine Müslümanları) yağmacı hüküm ve hakimliği gibi önemli bir durum, Yahudi cemaatiyle temas neticesinde onların ayinleri hakkında sağlanan bilgiler onu, ruhunda gizli bulunan bütün kuvvetleri yeni bir cesaret ile meydana çıkarmaya sevk etmiştir. Peygamberin siyasî ve toplumsal olgunlaşmasının genel hatlarından başka bir yerde bahs etmiştik. İslâmiyet'in iç olgunlaşması da bu kadar kuvvetli ve esaslı olmuştur. İslâmiyet özel bir itikatdan şimdi din devleti haline, bir idare ve fetihler aleti haline, yeni bir toplumsal teşkilât temeli haline geçti. Eğer peygamber, Medine'de sahip olduğu hüküm ve yenilikçi vazifesini genişletme ile gerek hakka, gerek uygulamaya dayanarak resmî ve genel uygulamaların temel teşkil**

ettiği dinî sisteminin esaslarında genişletmemiş olsa idi yaptığı işler tamamlanamadan etkisiz kalırlardı. Şimdi Mekke'de ortaya konulan genel din prensiplerinden Medine'de anarşi içinde bulunan cemaate toplumsal bir teşkilât verecek ve onu birleşik, kuvvetli ve uyumlu bir cemaat haline getirecek bir takım gerekli hükümler çıkarmak lâzım geliyordu. Muhammed o zamana kadar Allah tarafından vahy edilmiş bir din namına söz [Sayfa 218] söylemiş, hareket etmiş idi. Görünüşte, Medine'nin iç işlerini düzenlemeye bu din namına davet olunmuştu. Bundan dolayı Medine cemaatinde barışı, temin ve sükuneti sağlamak için din aletini kullanmaya mecbur idi. Fakat esasında din tekil, tabii veya felsefi bir kavram sıfatıyla hiçbir zaman bir teşkilât kuvveti teşkil edemez. Hakiki tesirini izah için kuvvetli ayin silâhını kullanmaya, muntazam ve usul dairesinde bir ibadet tesis etmeye ihtiyaç vardı. Bu sayede dinî hislere maddî ve özel bir şekil verilebilir, her şahsın kişisel eğilimlerinin önüne geçilebilir ve inzibat, itaat hisleri kalplere sokulabilirdi. Bir de Medine'de insanları, kendi kendilerini ayrı, başına hür ve müstakil bir ruh gibi kabul etmekten vaz geçirerek toplumsal bir organizmanın gerekli birer ferdi gibi kabul etmeye alıştırmak ve bu toplumsal organizmanın çıkarlarını ayrı ayrı her ferdin şahsi çıkarları, arzuları, keyif ve hevesleri üstünde olduğunu onlara kabul ettirmek lâzımdı. Bununla birlikte Müslüman ayininin tesisi Muhammed'in düşündüğü bir proğramın uygulama mevkisine koyulması suretinde meydana gelmemiştir. Peygamberden âdeta müstakil surette teşkil etmiş bir zaruri ürün oldu. Muhammed buna, tabiri caiz ise, bir renk verdi. Üst tarafı kendi kendiliğinden meydana geldi. Gerçekten, Müslüman ayininin iç olgunlaşmasında doğurgan bir alet hizmetini gören şey, caminin kurulması [Sayfa 219] olmuştur. Cami, İslâmiyet'in diğer birçok şeyleri gibi, uzun ve özel olmayan bir olgunlaşma süreci neticesi olarak ortaya çıkmış bir kurumdur. Bu birbirini izleyen değişimi burada kısaca göstermek icap ediyor. Müslüman ayinini telkin eden, meydana getiren sebepler âdeta Medine muhitidir, Yahudilerle temas edilmiş olmasıdır. Muhammed'in ikametgâhının ibadetgâh haline

gelmesi yüzünden ortaya çıkan durum ve şartlar neticesinde meydana gelmiş cemaatin tarzıdır.

Sayfa : 219

بولونیوردی . پیغمبرك مملکتده مستقل بر وضعیق اولماسی
وکندیسنك أوی دیه اعلان ایده بیله جك بر محله مالك بولونماسی
واوراده تماماً مستقل بر حالده جاننك ایسته دیکنی یاپه بیلمه سی

Sayfa : 220

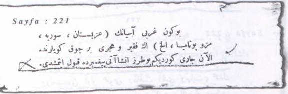
ایکنجی ـ § ٥

بهمه حال لازم ایدی. مع ما فیه بعضیلری محمدك ایلك دوشوندیکی
شی اجرای عبادت ایچون بر معبد انشاسندن عبارت اولدیغنی
ظن ایدرلر. حالبوكه محمدك فكری اساساً بر اقامتكاه، بر «دار»[١]
انشاسندن عبارتدی. او زمانلر عربستانده «دار» دیلن شی
كوچوك اوطه لردن مركب بر دائره دن، عادتا بر قلعه دن عبارتدی.
بو اوطه لر، ایچنده اوتوران عائله نك كثرتنه و وضعیت مالیه سنه
كوره آز چوق بویوك واوستی آچیق بر آولونك اطرافنده غیر
منتظم و متحد المركز بر صورتده طوپلانیرلردی . عائله پك علبه لق
دكلسه اوطه لرك هپسی آولونك یالكز بر طرفنده بولونوردی .

Sayfa 219

Peygamberin memlekette müstakil bir durumu olması ve kendisinin evi diye ilân edilebilecek bir yere sahip bulunması ve orada tamamen müstakil bir halde canının istediğini yapabilmesi **[Sayfa 220]** herhal için lâzım idi. Bununla birlikte bazıları Muhammed'in ilk düşündüğü şey ibadet yapabilmek **için bir mabed inşasından ibaret olduğunu zannederler. Halbuki Muhammed'in fikri esasen bir ikametgâh, bir "dâr"**[ev]**[1] inşasından ibaretti.** O zamanlar Arabistan'da "dâr" denilen şey **küçük odalardan oluşan bir daireden,**

âdeta bir kulübeden ibaretti. Bu odalar, içinde oturan ailenin sayısının çokluğuna ve malî durumuna göre az çok büyük ve üstü açık bir avlunun etrafında muntazam olmayan ve merkezle birleşik bir surette toplanırlardı. Aile pek kalabalık değilse odaların hepsi avlunun yalnız bir tarafında bulunurdu.

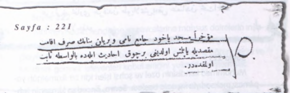

Sayfa : 221

بوكون غربى آسيانك (عربستان، سوريه،
مزوبوتاميا، الخ) اك فقير و محرى بر جوق كويلرنده
الآن جارى كورديكم بوطرز انشا آتى پيغمبرده قبول اتمشدى.

Sayfa 221

Bugün Batı Asya'nın (Arabistan, Suriye, Mezopotamya, vs.) en fakir birçok köyünde **halen yapıldığını gördüğüm bu tarz inşaatı peygamber de kabul etmişti.**

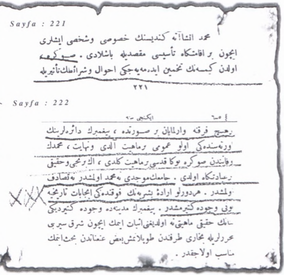

Sayfa : 221

مؤخراً مسجد ياخود جامع نامى ويريان بنانك صرف اقامت
مقصديله ياپلمش اولديغى برچوق احاديث الهده بالواسطه ثابت
اولمقده در.

Sayfa 221

Daha sonra mescit yahut cami adı verilen binanın sırf ikamet maksadıyla yapılmış olduğu birçok hadislerde de doğrudan doğruya sabit olmaktadır.

Sayfa : 221

محمد انشاآته کندیسنك خصوصی وشخصی ایشلری
ایچون بر اقامتکاه تأسیسی مقصدیله باشلادی . صوکره
اولدن کیمسه‌نك تخمین ایده‌مه‌یه‌جکی احوال وشرائطك تأثیریله

۲۲۱

Sayfa : 222

ایکنجی ... ٤ ...

بر هیچ فرقه وارلمایان بر صورتده ، پیغمبرك دائره‌لرینك
اورته‌سنده‌کی اولو عمومی بر ماهیت آلدی ونهایت ، محمدك
وفاتندن صوکره بوکا قدسی بر ماهیت کلدی ، الك برنجی وحقیقی
بر عبادتکاه اولدی . جامعك موجدی نه محمد اولمشدر نه تصادف
اولمشدر . هر دورلو ارادهٔ بشریه‌نك فوقنده‌کی ایجابات تاریخیه
بونی وجوده کتیرمشدر . پیغمبرك مدینه‌ده وجوده کتیردیکی
بنانك حقیقی ماهیتی نه اولدیغنی اثبات ایتمك ایچون شرق سیر بی
محررلریله بخاری طرفندن طوپلانمش بعض عنعنات‌دن بحث ایتمك
مناسب اولاجقدر .

Sayfa 221

Muhammed kendisinin özel ve şahsi işleri için bir ikametgâh yapılması maksadıyla inşaata başladı. **Sonra, önceden kimsenin tahmin edemeyeceği durum ve şartların tesiriyle** [Sayfa 222] **ve hiç farkına varılmayan bir surette, Peygamber'in dairelerinin ortasındaki avlu, genel bir mahiyet aldı ve nihayet, Muhammed'in vefatından sonra buna kutsal bir mahiyet geldi, en birinci ve hakiki bir ibadetgâh oldu. Caminin mucidi ne Muhammed olmuştur, ne de tesadüf olmuştur. Her türlü insan iradesinin üstündeki tarihî gereklilikler bunu ortaya çıkarmıştır.** Peygamberin Medine'de yaptır-

dığı binanın hakiki mahiyetinin ne olduğunu ispat etmek için Şark siyer-i nebi (peygamberi hayatı) yazarlarıyla Buharî tarafından toplanmış bazı rivayetlerden bahsetmek münasip olacaktır.

Sayfa : 222

§ ٦ . — محمدك كنديسنه وزوجه‌لرينه مخصوص دائره‌لرك انشاآتی اثناسنده ابوايوب الانصاری‌يه مسافر اولديغنی، اوراده

٢٢٢

Sayfa : 223

§ ٦ ايكنجی سنه

زمين قاتنده براوطه انتخاب ايده‌رك دوستلرينی، تلميذلرينی و كنديسنی كورمك ايسته‌ينلری قبول ايتديكنی يوقاريده سويله‌مشدك.

Sayfa 222

Muhammed'in kendisine ve zevcelerine mahsus dairelerin inşaatı esnasında **Ebu Eyyüb El-Ensari'ye** misafir olduğunu, orada **[Sayfa 223]** zemin katında bir oda alarak dostlarını, öğrencilerini ve kendisini görmek isteyenleri kabul ettiğini yukarıda söylemiştik.

Sayfa : 223

آولونك بر كوشه‌سنه .

سوقت برچاتی ياپديردی . بو، براو ياپديراماياجق قدر فقير اولان طرفدارلرينی، اصحاب الصفه‌يی بارينديرمق ايچوندی .

شايان دقتدر كه محمد بونلره، كندی عائله‌سی ايچون اولديغی كبی، براوطه ياپديرمق ايسته‌مه‌مشدر .

Sayfa 223

Avlunun bir köşesine geçici bir çatı yaptırdı. **Bu, bir ev yaptıramayacak kadar fakir olan taraftarlarını, evsiz ashabını barındırmak içindi.** Dikkate şayandır ki Muhammed bunlara, kendi ailesi için olduğu gibi, bir oda yaptırmak istememiştir.

Sayfa : 224

. محمد ابتداسنده عبادت ايچون بر بنا ياپمق فكرنده
اولسه ايدی ، كندی اقامتگاهنك آولوسنی مؤمنلرك طوپلانماسنه
مخصوص بر محل ياپمغی دوشونسه ايدی شبهه يوق كه (اوقيصقانج
و شهوانی طبيعتی حسيله) بنانك پلانی دكيشديرر ،
زوجه لرينك خصوصی دائره لرينی عمومك استعمالنه
مخصوص يرلردن ايريرر ، او راحتسز حتی بعضاده مناسبتسز
مقارنته ميدان ويرمزدی [١]. بوندن باشقه، آلتنده طرفدارلريله
برلكده اوتورمق اوزره بويوجك بر چاتی ياپديرردی. چونكه
عربستان كونشی اوقدر مدهشدر كه عربلر بيله اونك آتشين
شعاعلرينه معروض قالمقدن خوشلانمازلر [٢] .

Sayfa 224

Muhammed ta başlangıçta ibadet için bir bina yapmak fikrinde olsa idi, kendi ikametgâhının avlusunu müminlerin toplanmasına mahsus bir yer yapmayı düşünse idi, şüphe yok ki binanın plânını değiştirir, eşlerinin hususî dairelerini herkesin kullanımına açık yerlerden ayırır, o rahatsız hatta, bazan da münasebetsiz durumlara fırsat vermezdi [1]. Bundan başka, altında taraftarlarıyla birlikte oturmak üzere büyükçe bir çatı yaptırırdı. Çünkü Arabistan güneşi o kadar müthişdir ki Araplar bile onun ateş gibi ışınlarına maruz kalmaktan hoşlanmazlar [2].

Sayfa : 225

شو یاپه جغم خلاصه کافی کله جکنی ظن ایدیبوردم.
بونی دها چوق اوزاتمق قابلدر . یا اصحاب ایله قونوشه رق
یاخود یره راحتجه یاته رق و بر باجاغنی دیکر باجاغنك اوزرینه
آته رق اولوده وقت کچیرمك؛ محمدك عادتی اولدیغنی بیلیورز .

Sayfa 225

Şu yapacağım özetin yeterli geleceğini zannediyorum. Bunu daha çok uzatmak mümkündür. Ya ashab ile konuşarak, yahut yere rahatça yatarak ve bir bacağını diğer bacağının üzerine atarak avluda vakit geçirmenin Muhammed'in âdeti olduğunu biliyoruz.

Sayfa : 225

کوپکلر سربستجه آولویه

Sayfa : 226

ایکنجی سنه   ٦ §

کیررلر ، یره بولدقلری یمك آرتیقلرنی یرلر وچوق کره
دیبوتلیلر یاخود محمدك عائله افرادی طرفندن بر کوشه ده
براقلمش قابلردن صو ایچرلردی (بخاری، برنجی جلد، صحیفه
٥٦، سطر ١٥). اولو دوه لر ایچون آخور خدمتنی ده کوروردی.
(محمدك انشا آتندن اول ذاتا بو ایش ایچون قوللانیلیردی) .
چونکه پیغمبری زیارته کلن بدوی عربلر دوه لریله دوغرودن
دوغرویه آولویه کیررلردی . محمدله قونوشدقلری صیراده
دوه لر اوراده چوکرلردی . اونلری بر طرفه باغلارلردی

Sayfa : 226

(بخاری ، برنجی جلد ، ۲٦ ، سطر ۲ ، ۳) . آولوده‌وقت
تحرمکه کلن کیمسه‌لر نماز أثناسنده بیله ، قبله استقامتنده بره
تو کورورلردی . پیغمبر چوق کره برطاش ایله بونلری تمیزله‌مکه
مجبور اولمشدر (بخاری ، برنجی جلد ، ۱۱٤ ، سطر ٥ ؛
۱۱٥ ، سطر ۱۱ ؛ ۱٤٤ ، سطر ٦ ؛ ۱۹٤ ، سطر ۱۲ ؛
۳۰٥ ، سطر ۱٤ ، الخ .) . برچوق کشی پیغمبری کورمك
وسوزلرینی دیکله‌مك مراقنه مجلوب اوله‌رق آولوده ساعتلرجه
قالیرلر ، خصوصی ایشلرینی بیله اوراده تسویه ایدرلردی .
کعب بن مالك وابن ابو حدرد اسمنده ایکی صحابه بر آلاجق
مسئله‌سندن دولایی اوقدر کورولتو ایتدیلر که پیغمبری اویاندیردیلر .
محمد اوطه‌سنك قاپیسنده‌کی پرده‌یی قالدیره‌رق حدتله دیشاری
چیقدی وصحابه‌لری صوصمغه واوزلاشمغه مجبور ایتدی (بخاری ،
برنجی جلد ، ۱۲٦ ، سطر ۲ ؛ ۱۲۹ ، سطر ۱۱) . پیغمبری

۲۲٦

Sayfa : 227

٦٤ — ایلنجی سنه

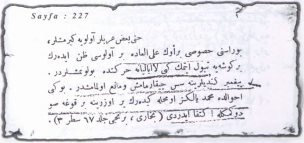
D.

وپیغمبرك آرقه‌سنه صاقلانه‌رق اورادن سیر ایدن زوجه‌لرینی
اکلندیرمك اوزره اولوده برحبشی یاخود سودانلی زنجی طاقمنك
رقصلر اجرا ایتمه‌لرینه مساعده اولونمشدی (بخاری ، برنجی
جلد ، ۱۲٥ ، سطر ۸ ؛ ۲٤۲ ، سطر ۹ ؛ ۲٥۱ ، سطر ۱۲) .

Sayfa 225

Köpekler serbestçe avluya [Sayfa 226] **girerler, burda bulduk-ları yemek artıklarını yerler ve çok kere davetliler yahut Muham-med'in aile efradı tarafından bir köşede bırakılmış kaplardan su**

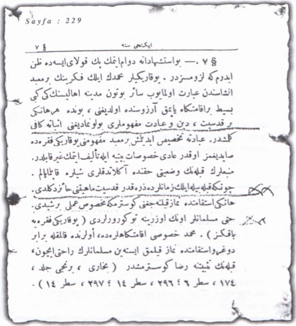
içerlerdi (Buharî, birinci cilt, sayfa 56, satır 15). **Avlu develer için ahır hizmetini de görürdü (Muhammed'in inşaatından evvel zaten bu iş için kullanılırdı). Çünkü peygamberi ziyarete gelen Bedevî Araplar, develeriyle doğrudan doğruya avluya girerler,** Muhammed'le konuştukları sırada develer de orada çökerlerdi. Onları bir tarafa bağlanırdı (Buharî, birinci cilt, 26, satır 2,3). Avluda vakit **geçirmeye gelen kimseler namaz esnasında bile, kıble istikametinde yere tükürürlerdi.** Peygamber çok kere bir taş ile bunları temizlemeğe mecbur olmuştur (Buharî, birinci cilt, 114, satır 5; 115, satır 11; 144, satır 6; 194, satır 12; 305, satır 14 , elh.). Birçok kişi peygamberi görmek ve sözlerini dinlemek merakına kapılmış olarak, avluda saatlerce kalırlar, hususî işlerini bile orada yerine getirirlerdi. Keb bin Malik ve İbn-i Ebu Hedred isminde iki sahabe bir alacak meselesinden dolayı o kadar gürültü ettiler ki peygamberi uyandırdılar. Muhammed odasının kapısındaki perdeyi kaldırarak hiddetle dışarı çıktı ve sahabeleri susmaya ve uzlaşmağa mecbur etti (Buharî, birinci cilt, 126, satır 2; 129, satır 11). Peygamberi **[Sayfa 227]** ve **peygamberin arkasına saklanarak oradan seyreden eşlerini eğlendirmek üzere avluda bir Habeşli yahud Sudanlı zenci takımının dans gösterisi yapmalarına müsaade olunmuştu** (Buharî, birinci cilt, 125, satır 8; 242, satır 9; 251, satır 12).

Sayfa : 227

حتی بعض عربلر آولویه کیرمشلر،
بوراسنی حصوصی براوك علی العاده بر آولوسی ظن ایده‌رك
بر کوشه‌یه تبول ایتمك کبی لاابالیانه حرکتده بولونمشلردر .
پیغمبر کندیلرینه سس چیقارمامش ومانع اولمامشدر . بوکبی
احوالده محمد یالکز اومحله کیده‌رك بر اوزرینه بر قوغه صو
دوکمکله ! کتفا ایدردی (بخاری ، برنجی جلد ٦٧ سطر ٣) .

Sayfa 227

Hatta bazı Araplar avluya girmişler, burasını hususî bir evin alelâde bir avlusu zannederek **bir köşeye işemek gibi laubalice harekette bulunmuşlardır. Peygamber kendilerine ses çıkarmamış ve mâni olmamıştır. Bu gibi durumlarda Muhammed, oraya giderek o yer üzerine bir kova su dökmekle yetinirdi** (Buharî, birinci cilt, 67, satır 3).

Sayfa : 229

ایکنجی سنه   § ۷

§ ۷ .— بو استشهاداته دوام ایتمك پك قولای ایسه ده ظن ایدرم که لزومسزدر . بو قاریکیلر محمدك ایلك فکرینك بر معبد انشاسندن عبارت اولمایوب سائر بوتون مدینه اهالیسنك کی بسیط بر اقامتکاه یاپمق آرزوسنده اولدیغنی ، بونده هر هانکی بر قدسیت ، دین و عادت مفهوملری بولونمادیغنی اثباته کافی کلشدر. عبادته تخصیص ایدلمش بر معبد مفهومنی بو قاریکی فقره ده صایدیغمز اوقدر عادی خصوصات بیتیه ایله تألیف ایتمك غیر قابلدر. منبعلرك قبله نك وضعیتی حقنده آکلاتدقلری شیلره قاپلمایالم . چونکه قبله بیله ایلك زمانلرده ذره قدر قدسیت ماهیتنی حائز دکلدی. هانکی استقامتده نماز قیلنه جغنی کوسترمکه مخصوص عملی بر شیدی. حتی مسلمانلر اونك اوزرینه تو کوردولردی (بو قاریکی فقره یه باقکز) . محمد خصوصی اقامتکاهلرده ، اولرنده قالمقله برابر دوغری واستقامتده نماز قیلمق ایستهین مسلمانلرك راحتی ایچون ، قبله نك تثبیتنه رضا کوسترمشدر (بخاری ، برنجی جلد ، ۱۷٤ ، سطر ٦ ؛ ۲۹٦ ، سطر ۱٤ ؛ ۲۹۷ ، سطر ۱٤) .

Sayfa 229

Bu ispat etme işine devam etmek pek kolay ise de zannederim ki lüzumsuzdur. Yukarıkiler Muhammed'in ilk fikrinin bir mabed inşasından ibaret olmayıp, diğer bütün Medine ahalisininki gibi basit bir ikametgâh yapmak arzusunda olduğunu, **bundan herhangi bir kutsiyet, din ve ibadet kavramları bulunmadığını isbata yeterli gelmiştir.** İbadete tahsis edilmiş bir mabed kavramını yukarıdaki fıkrada saydığımız o kadar basit ev hususları ile ortaya koymak mümkün değildir. Kaynakların kıblenin durumu hakkında anlattıkları şeylere kapılmayalım. **Çünkü kıble bile ilk zamanlarda zerre kadar kutsiyyet mahiyetine sahip değildi. Hangi istikamette namaz kılınacağını göstermeğe mahsus işlevsel bir şeydi.** Hatta Müslümanlar onun üzerine tükürürlerdi (yukarıki fıkraya bakınız). Muhammed hususî ikametgâhlara da, evlerinde kalmakla beraber doğru istikamette namaz kılmak isteyen Müslümanların rahatı için, kıblenin tespitine rıza göstermiştir (Buharî, birinci cilt, 174, satır 6; 296, satır 14; 297, satır 14).

Sayfa : 231

§ ۸ . — عمومى وقدسيت وصفنى حائز برعبادت محلى
انشا ايتمك فكرينك، مدينه‌ده‌كى اقامتكاهى ياپديرديغى زمان
پيغمبرك ذهننه بيكانه اولديغى كافى درجه‌ده اثبات ايدلمشدرظن
ايلرم . حتى پك چوروك فرضيه‌لره قاپلمقسزين برآدمه دها
آتمق ومحمدك عبادت ايتمكه مخصوص برمحل انشاسنى هيچ بر
زمان عقلنه كتيرمه‌مش اولديغنى سويله‌مك قابلدر . اسلاميتده
محمد كرك تصادفاً كرك قصداً هردرلو مراتب روحانيه‌يى، انسانلرله
الله آراسنده‌كى هردرلو طفيلى صنفلرى الغا ايتمشدى. انسانلرله
خالق اعظم آراسنده پيغمبردن باشقه هيچ برنبى وهيچ بر
كيمسه بولونماق ايجاب ايدردى. يالكز كنديسى سماده اظهار
ايديلن ارادهٔ الهيه‌يى يريوزينه تبليغ ايده‌جكدى. صوكره مؤمنلر
عرض شكران ايده‌جكلر ، نه پيغمبره نه سائر وسائط واشخاصه
محتاج اولمادن خالق كائنات ايله دوغرودن دوغرى‌يه مناسبتدار
اولاجقلردى. وحدت مطلقهٔ الهيه‌دن صوكره محمدك نه توقراتيك،

Sayfa : 232

سیاسی و دینی سیستەمنك فکر حاکمی کندیسنك آرتق صوك
ویکانه پیغمبر اولماسی ایدی . محمد آلدیغی بو انفراد وضعیتی
(بالخاصه مدینەده . مدخله باقکز § ۱۹۹ و متعاقب فقرەلر)
اولونجه‌یه قدر هیچ دکیشمەدن ادامه ایتمشدر . کندیسندن
باشقه هیچ بر کیمسەنك نه اولورسه اولسون هیچ بر وظیفۀ دینیه
ایفا ایده‌میه‌جکنی هر زمان و هر یرده ، مطرداً و منتظماً بیان
ایله‌مش ، انسانلری الله ایله دوغرودن دوغرویه مناسبتده
بولوندرمشدر . بو صورتله وفاتندن صوکره بر هیئت روحانیه‌نك
و بر کلیسا سلسلۀ مراتبنك تشکلی قابل اولامامشدر . حالبوکه
عیسا (دوغرو یاخود یاکلش) نشر دین وظیفه‌سنی ایفا ایتمك
اوزره بر طاقم حواریلر تعیین ایتمکله رهبانیت تخمنی اکمش
اولیوردی . اسلامیتك بو وصف خصوصیسی پیغمبرده‌کی واضح
و صریح بر دوشونجه نتیجه‌سیمیدر ؟ محمد بر هیئت روحانیه تشکلنه
قصداً می میدان ویرمه‌مشدر ؟ یوقسه محمدك دەموقراتیك ،
اشتراکجی ، هر دورلو امتیازلی صنفلره دشمن بر عربستانده
یاشادیغی محیطك شرائط خصوصیه‌سنك اولدن تخمین ایدیله‌مه‌ین
بر نتیجه‌سیمیدر ؟ بو اویله بر مسئله‌در که اوزون بر استطراد یاپمقسزین
بوراده تدقیقنه کیریشه‌میز . مع مافیه شو قدر سویله‌یه‌بیلیرز که
محمد قرآن و حدیثك هیچ بر فقره‌سنده اسلامیتده رهبانیتی
ایسته‌یوب ایسته‌مدیکنه دائر صریح تعبیرات ایله هیچ بر طرزده
هیچ بر شی سویله‌مه‌مشدر . مع مافیه اونك بو سکوت قطعیسی

Sayfa : 233

اسلامیتده بر هیئت رهبانیه تشکلنه مانع اولدی. حالبوکه رهبانسز
وواسطه‌سز بر دین بالضروره معبدسز بر دیندر . عبادت ایچون
منتظم بر محله محتاج دکلدر. چونکه جماعتك احتیاجات معنویه‌سنه
خدمتکار اولمق وظیفهٔ منتظمه وثابته‌سی کیمسه‌ده یوقدر .
بناءً علیه، محمد اسلامیت مسلکنی عملی صورتده، جریان زمان واحوالی
تعقیب ایده‌رك تأسیس ایتدیکی ایچون، ایشته بوکبی اسباب دولاییسیله
عبادته مخصوص بر معبدلر تأسیسنی هیچ دوشونمه‌مش اولماسی
محتملدر [۱] . هر آدم نرده بولونورسه بولونسون عبادت
وودوغرودن دوغرویه اللهه توجه ایده‌بیلیردی . عربستان
اهالیسنك بلکه اونده دوقوزی بدوی ایدی . ثابت معبدلره
باغلانه‌مازلردی . محمدك فکرنجه اساساً دنیاده یالکز ایکی معبد
واردی : مکه‌نك کعبه‌سی ایله قدسده‌کی معبد . بناءً علیه، محمد
وفات ایتدیکی زمان دنیایه اوقدر معنوی میراثلر آراسنده عبادت
ایچون هیچ کورولمه‌مش بر معبد شکلی براقمه‌یی دوشونمه‌مش
اولدیغنی ادعا ایدرسه‌م بك جرأتکارانه برشی سویله‌مش اولما-
یه‌جغمی ظن ایدیورم . محمدك اعماق روحنده هیچ بر زمان
معبد تأسیسی فکری وجود بولمامشدر [۲] .

تبوك سفرندن صوکره، ۹ نجی تاریخ هجریده مسجد الضرار
نامی ویریلن جامعك محمدك امریله هدم ایدیلمه‌سی بك قارا کلق
قالمش بر وقعه‌در . شیمدی مناقشه ایتدیکمز مسئله ایله بك
یقیندن حائز ارتباطدر . قرآنك بوبابده سیاسی بر ایضاحات

D.

ویردیکی معلومدر . الله داخلی نفاقلر ظهورینه مانع اولمق ایسته‌دی دنیلیور. فقط آیات قرآنیه‌نك نزولی بو وقعه‌ده حقیقتی آچیقدن آچیغه میدانه قویمقدن زیاده اونی ستر واخفا ایتمکه خادم اولمشدر . بناءً علیه محمدك عبادت ایچون مخصوص بر محل انشا ایدیلمه‌سی کیفیتنده اوزاقدن اوزاغه مشرکلك رنکی کورمش اولمامسی احتمالدن بعید دکلدر. جاهل وافکار باطله‌یه مبتلا خلق آراسنده بر محله صورت عمومیه‌ده تعظیم وحرمت اثری کوسترمکدن بر محلده موجود اولان بر شیئك عبادت خصوصیه‌سنه تجمك غایت قولای اولدیغی هر کسجه معلومدر. مشرکلك عبادتلرینك تاریخنده بوبك منتشر بر حادثه‌در. مکه‌ده‌کی کعبه‌ده بویله اولدی. برمڨه تولیك مملکتلرده‌ده عینی حال وقوعه کلیور. ناپولیده‌سان جه‌نارونك قانی‌ه رومه‌ده آراقوئه‌لیده چوجوق یسوع، پومپه‌ئی‌ده مادوننا ولورد بونك مثاللریدر . بر یر بالخاصه عبادته تخصیص قلندیغی زمان باشقه یردن ایسه اوراده عبادت ایتمك دها ای اولاجغی مفهومی کندی کندیلکندن تولد ایدر . بو فکر دولاییسیله او محل مخصوص عمومی بر حس حرمت وتعظیم ایله تلقی ایدیلیر . صوکره بو حس حرمت او محلی وجوده کتیرن اشیا اوزرنده طوپلانه‌رق خصوصیت کسب ایدر. بو صورتله، کوچوك آدیملرله آز چوق صنمپرستلك شکلنه قاچار . مدینه‌نك وحتی مکه‌نك جامعنك الك مبارك بر عبادتگاه تشکیل ایتدکلرینی وباشقه یرده عبادتدن زیاده بورالرده عبادت ایتمك حائز قیمت اولدیغنی ادعا ایدن

٢٣٤

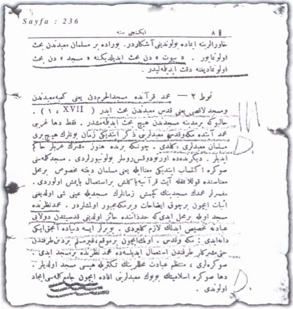
Sayfa : 235

§ ٨ ایکنجی سنه

معنانك كافه‌سی قرآنده واحادیث صحیحه‌نك محتویاتنده كوردیكمز
شكلده حقیقی اسلامیته تامیله بیكانه‌در [٢] . كذلك ، مدینه
دوره‌سی حقنده‌كی احادیث آراسنده مؤخر زمانلره عائد طرز
افاده‌لری‌ده ایرمق ایجاب ایدر (مثلا : قبا جامعی، بنو زریق
جامعی ، الخ كبی) . محمد قباده برجامع تأسیس ایتمه‌مشدر .
مدینه‌یه كیرمه‌دن اول اوراده‌كی قیصه اقامتی اثناسنده خارج
محله‌لرك بر آولوسنده عبادت ایتمشدی . قبا اهالیسی آراسنده
بونك خاطره‌سی قالمش اولدیغی ایچون ، پیغمبرك نماز قیلدیغی
سائر یرلرك كافه‌سی وبرنجی درجه‌ده محمدك مدینه‌ده‌كی اقامتگاهی
معبده تحویل ایدلدیكی زمان، قباده‌كی أوده بر عبادتگاه یاپلدی.
پیغمبرك خاطره‌سی وفاتندن صوكره طرفدارلری آراسنده
اوقدر جانلی ومحترم برحالده قالدی كه صوك حج مناسبتیله مكه
ایله مدینه آراسنده‌كی سیاحتده محمدك یالكز بردفعه نماز قیلمق
ایچون توقف ایتمش اولدیغی یرلر بیله هپ كوچوك جامعلره
قلب ایدیلدیلر. مؤمنین حجه كیتدكلری زمان اونلرده اورالرده
نماز قیلیورلردی (بخاری‌یه باقكز ، برنجی جلد ، ١٣٢ ،
١٦ نجی ومتعاقب سطرلر) .

نوط ١ — عدد XXIV،٣٦ نجی آیتده نامنك ذكر اولوعاسی
(یذكرفیها اسمه) وصباح آقشام عرض تبجیل ایدلمسی (یسبح)
ایچون اللهك اذنیله بنا ایدلمش أولر (بیوت) دن بحث ایدر.
سیر شقلدك بك كوزل سویله‌دیكی وجهله (صحیفه ٢٨) عبرانیلرك

١٢٥

Sayfa : 236

ایكنجی سنه — ٨٤

خاورالرینه اعاده بولوندیغی آشكاردر. بورادهبر مسلمان معبدندن بحث اولونمایور . « بیوت » دن بحث ایدیلدیكنه « مسجد » دن بحث اولونمادیغنه دقت ایدیلملیدر .

نوط ٢ — محمد قرآنده مسجدالحرامدن یعنی كعبه معبدندن ومسجد لاقصی یعنی قدس معبدندن بحث ایدر (XVII ، ١) . حالبوكه برمدینه مسجدندن هیچ بحث ایدیلمهمشدر . فقط دها غریبی محمد آنده مكه وقدس معبدلرینی ذكر ایتدیكی زمان بونلرك هیچ بری مسلمان معبدلری دكلدی . چونكه برنده هنوز مشرك عربلر حاكم ایدیلر . دیكرنده ده اورتودوقس رومار بولونیورلردی . مسجد كلمه سنی صوكره اكتساب ایتدیكی معنا ایله یعنی مسلمان دینه مخصوص برمحل معناسنده قوللانمقله آیت قرآنیه یاكلش براستعمال یاپمش اولوردی . مفسرلر محمدك مسجدینك كچمش زمانلرك مسجدیله عینی شی اولدیغنی اثبات ایچون برچوق ایضاحات ویرمكه مجبور اولمشلردر . محمد نظرنده مسجد اوله برمحل ایدی كه حدذاتنده حائز اولدیغی قدسیتدن دولایی عبادته تخصیص ایدلمك لازم كلیردی . بویرلر ایسه دنیاده آنجق ایكی دانه ایدی : مكه وقدس . اولمك ایچون برموقع ، غیرمسلم بردن طرفندن حتی مشركلر طرفندن استعمال ایدیلسه ده محمد نظرنده برمسجد ایدی . صوكره لری ، منتظم عبادت محللرینك تكثریله هپسی مسجد اولدیلر . دها صوكره اسلامیتك بیوك معبدلرینی افاده ایچون جامع كلمه سی ایجاد اولوندی .

Sayfa 231

Genel ve kutsiyet vasfına sahip bir ibadet yeri inşa etmek fikrinin, Medine'deki ikametgâhı yaptırdığı zaman peygamberin düşüncesinde olmadığı yeterli derecede ispat edilmiştir zannederim. Hatta pek çürük varsayımlarla kalkmaksızın bir adım daha atmak ve **Muhammed'in ibadet etmeye mahsus bir yer inşasını hiçbir zaman aklına getirmemiş olduğunu söylemek mümkündür. İslâmiyet'te Muhammed gerek te-**

sadüfen, gerek kasten her türlü ruhanî dereceleri, insanlarla Allah arasındaki her türlü sınıfları kaldırmıştı. İnsanlarla büyük yaratıcı arasındaki peygamberden başka hiçbir şey ve hiçbir kimse bulunmamak icap ederdi. Yalnız kendisi gökyüzünde ortaya çıkanları ilâhî iradeyi yer yüzüne tebliğ edecekti. Sonra müminler şükranlarını sunacaklar, ne peygambere ne diğer araçlara ve şahıslara muhtaç olmadan kainatın yaratıcısı ile doğrudan doğruya münasebet içinde olacaklardı. Allah'ın mutlak birliğinden sonra Muhammed'in teokratik, [Sayfa 232] **siyasî ve dinî sisteminin hakim fikri kendisinin artık son ve tek peygamber olması idi.** Muhammed aldığı bu yalnızlık halini (özellikle Medine'de. girişe bakınız § 199 ve takip eden fıkralar) ölünceye kadar hiç değiştirmeden devam ettirmişti. **Kendisinden başka hiçbir kimsenin ne olursa olsun hiçbir dinî vazifeyi yerine getiremeyeceğini, her zaman ve her yerde, aralıksız ve düzenli olarak beyan etmiş, insanları Allah ile doğrudan doğruya münasabette bulundurmuştur.** Bu suretle vefatından sonra bir ruhanî sınıfın ve bir kilise silsilesinin teşekkülü mümkün olamamıştır. Halbuki İsa (doğru veyahut yanlış), dinî yaymak vazifesini yerine getirmek üzere bir takım havariler tayin etmekle, ruhbanlık tohumunu ekmiş oluyordu. **İslâmiyet'in bu özel durumu, peygamberdeki açık ve doğru bir düşünce neticesi midir?** Muhammed bir ruhban sınıfı teşekkülüne kasten mi meydan vermemiştir? Yoksa Muhammed'in demokratik, katılımcı, her türlü ayrıcalıklı sınıflara düşman bir Arabistan'da yaşadığı muhitin özel şartlarının önceden tahmin edilemeyen bir neticesi midir? Bu, öyle bir meseledir ki uzun bir araştırma yapmaksızın burada tetkikine girişemeyiz. Bununla birlikte şu kadar söyleyebiliriz ki Muhammed, Kur'an ve hadisin hiçbir fıkrasında İslâmiyet'te ruhbanlığı isteyip istemediğine dair gerçek tabirler ile hiçbir tarzda hiçbir şey söylememiştir. Bununla birlikte onun bu kesin sessizliği **[Sayfa 233]** İslâmiyet'te bir ruhban sınıfının teşekkülüne mâni oldu. **Halbuki ruhbansız ve aracısız bir din, zorunlu olarak mabedsiz bir dindir. İbadet için düzenli bir yere muhtaç değildir. Çünkü cemaatin manevî ihtiyaçlarına hizmet etmek için düzenli ve sabit bir vazife kimsede yoktur. Bundan dolayı Muhammed'in İslâmiyet mesleğini işlevsel surette, zamanın akışını ve**

durumlarını takip ederek tesis ettiği için, işte bu gibi sebepler dolayısıyla ibadete mahsus bir mabetler tesisini hiç düşünmemiş olması muhtemeldir [1]. Her adam nerede bulunursa bulunsun ibadet için doğrudan doğruya Allah'a yönelebilirdi. Arabistan ahalisinin belki onda dokuzu Bedevî idi. Sabit mabedlere bağlanamazlardı. Muhammed'in fikrince esasen dünyada yalnız iki mabed vardı: **Mekke'nin Kâbe'si ile Kudüs'deki mabet.** Bundan dolayı, Muhammed vefat ettiği zaman dünyada o kadar manevî miraslar arasında ibadet için hiç görülmemiş bir mabet şekli bırakmayı düşünmemiş olduğunu iddia edersem pek cüretli bir şey söylemiş olmayacağımı zannediyorum. **Muhammed'in ruhun derinliklerinde hiçbir zaman mabet tesisi fikri ortaya çıkmamıştır [2].**

Tebuk Seferi'nden sonra, hicrî 9. tarihte Mescidü'z-zarar namı verilen caminin Muhammed'in emriyle tahrip edilmesi pek karanlık kalmış bir olaydır. Şimdi münakaşa ettiğimiz mesele ile pek yakından irtibata sahipdir. Kur'an'ın bu konuda siyasî bir izahat **[Sayfa 234]** verdiği malumdur. Allah iç karışıklıkların ortaya çıkmasına mâni olmak istedi deniliyor. Fakat Kur'an ayetlerinin inişi bu olayda hakikati açıktan açığa meydana koymaktan çok, onu gizleme ve değiştirmeye yardımcı olmuştur. Bundan dolayı Muhammed'in ibadet için özel bir yer inşa edilmesi durumunda uzaktan uzağa müşriklik rengi görmüş olması ihtimalinden ibaret değildir. **Cahil ve batıl fikirlere tutkun halk arasında bir yere genel olarak saygı ve hürmet eseri göstermekten, bir yerde mevcut olan bir şeyin hususî ibadetine geçmek gayet kolay olduğu herkesce malumdur.** Müşriklik ibadetlerinin tarihinde bu pek açık bir hadisedir. Mekke'deki Kabe'de de böyle oldu. Bizim Katolik memleketlerde de aynı hal meydana geliyor. Napoli'de San Cenaro'nın kanı, Roma'da Arokoleili'de çocuk yesvi, Pompei'de Madonna ve Lord bunun örnekleridir. Bir yer özellikle ibadete tahsis kılındığı zaman, orada ibadet etmek başka yerden daha iyi olacağı kavramı kendi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu fikir dolayısıyla o özel yer, genel bir hürmet hissi ve saygı ile kabul

edilir. Sonra bu hürmet hissi, o yeri meydana getiren eşya üzerinde toplanarak özellik kazanmış olur. Bu suretle, küçük adımlarla **az çok putperestlik şekline kaçar.** Medine'nin ve hatta Mekke'nin caminin en mübarek birer ibadetgâh teşkil ettiklerini ve başka yerde ibadetden ziyade buralarda ibadet etmek kıymet sahibi olduğunu iddia eden **[Sayfa 235]** rivayetlerin tamamı Kur'an'da ve sahih hadislerin içeriğinde gördüğümüz şeklinde hakiki İslâmiyet'e tamamıyla terstir [2]. Bunun gibi, Medine devresi hakkındaki hadisler arasında çeşitli zamanlara ait ifade tarzlarını da ayırmak icabeder (meselâ: Kıbe camii, Benu Zerik camii, vs. gibi). **Muhammed Kıbe'de bir cami tesis etmemiştir. Medine'ye girmeden önce oradaki kısa ikameti esnasında diğer yerlerden birinin avlusunda ibadet etmiştir. Kıbe ahalisi arasında bunun hatırası kalmış olduğu için, peygamberin namaz kıldığı diğer yerlerin tamamı ve birinci derecede Muhammed'in Medine'deki ikametgâhı mabede dönüştürüldüğü zaman, Kıbe'deki evde bir ibadetgâh yapıldı. Peygamberin hatırası vefatından sonra taraftarları arasında o kadar canlı ve muhterem bir halde kaldı ki son hac münasebetiyle Mekke ile Medine arasındaki seyahatte Muhammed'in yalnız bir defa namaz kılmak için durmuş olduğu yerler bile hep küçük camilere dönüştürüldü. Müminler hacca gitdikleri zaman onlar da oralarda namaz kılıyorlardı (Buharî'ye bakınız, birinci cilt, 132, 16 ncı ve takip eden satırlar).**

Not 1 – Muhammed XXIV, 36. ayette adının zikr olunması (yez kerfiha isme) ve sabah akşam arz-ı tecbil edilmesi (tesbih) için Allah'ın izniyle bina edilmiş evler (büyut) den bahseder. Hirşefeld'in pek güzel söylediği gibi (sayfa 28) İbranîler'in **[Sayfa 236]** havralarına imada bulunduğu açıktır. Burada bir Müslüman mabedinden bahsolunmuyor. **"Büyut" dan bahsedildiğine "mescid"den bahsolunmadığına dikkat edilmelidir.**

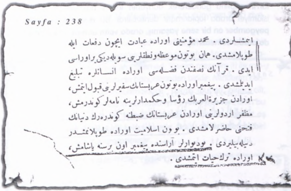
Not 2 – **Muhammed Kur'an'da Mescidü'l-haram'dan yani Kâbe mabedinden ve Mescidü'l-aksa yani Kudüs mabedinden bahseder (XVII, 1). Halbuki bir Medine mescidinden hiç bahsedilme-**

miştir. Fakat daha garibi Muhammed ayette Mekke ve Kudüs mabetlerini zikretdiği zaman bunların hiçbiri Müslüman mabetleri değildi. Çünkü birinde henüz müşrik Araplar hakim idiler. Diğerinde de Ortodoks Rumlar bulunuyorlardı. Mescit kelimesi sonra kazanmış olduğu mana ile yani Müslüman dinîne mahsus bir yer manasında kullanmakla Kur'an ayetinde yanlış bir kullanım yapmış olurdu. Tefsirciler Muhammed'in mescidinin geçmiş zamanların mescidiyle aynı şey olduğunu ispat için birçok izahat vermeye mecbur olmuşlardır. **Muhammed gözünde mescit öyle bir yer idi ki gerçekte sahip olduğu kutsallığından dolayı ibadete mahsus edilmesi lâzım gelirdi. Bu yerler ise dünyada ancak iki tane idi: Mekke ve Kudüs. Onun için bir mevki, Müslüman olmayan bir din tarafından hatta, müşrikler tarafından kullanılmış olsa da Muhammed'in gözünde bir mescit idi. Sonraları, düzenli ibadet yerlerinin çoğaltılmasıyla hepsi mescit oldular. Daha sonra İslâmiyet'in büyük mabedlerini ifade için cami kelimesi icat olundu.**

Sayfa : 238

ایکنجی سنه　　۹۵

نقل ایتدیکی ومکه بر ولایت شهری ، بر خاطره محلی حالنه
دوشدیکی زمان وقوعه کلدی. بویوك بر ایمپراطورلغك قارغشه‌لی
ودنیوی پایتردیلری یرینه ولایت حیاتنك سکون مطردانه‌سی
قائم اولونجه آرتق هر کس مدینه‌یه مأموریت ، ثروت ویاشان
وشرف آرامغه دکل ماضینك معظم خاطراتنه عرض حرمت ،
موقعلره واشخاصه هنوز مربوط بولونان خاطره‌لره رعایت
حسیله کلمکه باشلادی . ایشته پیغمبرك اقامتکاهنه بك صیق
صورتده مربوط اولان بوخاطرات اواقامتکاهی برمعبد درجه‌سنه
اصعاد ایتمشلردر . پیغمبر ایله اصحابی مدینه حیاتلرینك بویوك
قسمنی اوراده کچیرمشلر ، اسلامیت حرکتنی تنظیم واداره

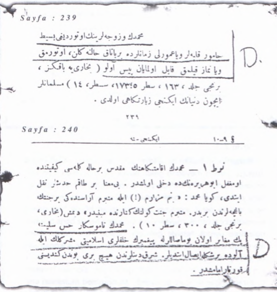
Sayfa : 238

ايتمشلردى . محمد مؤمنيني اوراده عبادت ايچون دفعات ايله
طوپلامشدى . همان بوتون موعظه ونطقلريني سويله ديكى يراوراسى
ايدى . قرآنك نصفندن فضله سى اوراده انسانلره تبليغ
ايديلمشدى . پيغمبراوراده بوتون عربستانك سفيرلريني قبول ايتمش ،
اورادن جزيرة العربك رؤسا وحكمدارلرينه نامه لر كوندرمش ،
مظفر اردولريني اورادن عربستانك ضبطنه كوندره رك دنيانك
فتحنى حاضرلامشدى . بوتون اسلاميت اوراده طوپلانمشدر
دنيلهبيليردى . بوديوارلر آراسنده پيغمبر اون سنه ياشامش ،
اوراده ترك حيات ايتمشدى .

Sayfa 238

Naklettiği ve Mekke bir velayet şehri, bir hatıra mahalli haline düştüğü zaman meydana geldi. Büyük bir imparatorluğun kargaşalığı ve dünyevî patırtıları yerine velayet hayatında sükun ortamı yerleşmiş olunca, artık herkes Medine'ye memuriyet, servet veya şan ve şeref aramaya değil geçmişin büyük hatıralarına hürmetlerini sunmak, mevkilere ve şahıslara henüz bağlı bulunan hatıralara uymak hissiyle gelmeye başladı. İşte peygamberin ikametgâhına pek sıkı surette bağlı olan bu hatırlar, o ikametgâhı bir mabet derecesine çıkarmıştır. Peygamber ile sahabe Medine hayatlarının büyük kısmını o binada geçirmişler, İslâmiyet hareketini düzenlemişler ve idare etmişlerdir. **Muhammed müminleri orada ibadet için defalarca toplamıştı. Hemen bütün vaaz ve nutuklarını söylediği yer orası idi. Kur'an**'ın yarısından fazlası orada insanlara tebliğ edilmişti. Peygamber orada bütün Arabistan'ın elçilerini kabul etmiş, oradan Arabistan Yarımadası'nın reis ve hükümdarlarına mektuplar göndermiş, muzaffer ordularını oradan Arabis-

tan'ın zabtına göndererek dünyanın fethini hazırlamıştı. Bütün İslâmiyet orada toplanmıştır denilebilirdi. **Bu duvarlar arasında peygamber on bir sene yaşamış, orada vefat etmiştir. Yüce naşıda orada defnedilmiş idi.**

Sayfa : 239

محمدك وزوجه‌لرينك اوتورديغى بسيط

چامور قلبه‌لر ياغمورلى زمانلرده بر باتاق حالنه كلن، اوتورمق

ويا نماز قيلمق قابل اولمايان پيس آولو (بخارى‌يه باقكز ،

برنجى جلد ، ۱۶۳ ، سطر ۱۷۳۵؛ سطر ، ۱٤) مسلمانلر

ايچون دنيانك ايكنجى زيارتكاهى اولدى .

۲۳۹

Sayfa : 240

§ ۹-۱۰ ايكنجى سنه

نوط ۱ — محمدك اقامتكاهنك مقدس برحاله كلمه‌سى كيفيتنده

اومغفل ابوهريره‌نك ده دخلى اولمشدر . بى‌معنا بر طاقم حديثلر نقل

ايتدى، كويا محمد : « بنم منزلم (!) ايله منبرم آراسنده‌كى بر جنتك

باغچه‌لرندن بريدر. منبرم جنت كولنك كنارنده مبنيدر » ديمش (بخارى،

برنجى جلد ، ۳۰۰ ، سطر ۱۰) . محمدك ناموسكار حس سليمنه

پك مغاير اولان بوماصالرله پيغمبرك خلفلرى اسلاميتى مشركلك ايله

آلوده برشكله ايصال ايتديلر. شرق دينلرندن هيچ برى بوندن كنديسنى

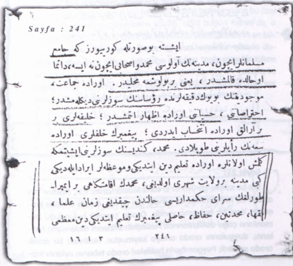
قورتاره‌مامشدر .

Sayfa 239

Muhammed'in ve eşlerinin oturduğu basit çamur kulübeler yağmurlu zamanlarda bir batak haline gelen, oturmak veya namaz kılmak mümkün olmayan pis avlu (Buharî'ye bakınız, birinci

cilt, 163, satır 5; 173, satır 14) Müslümanlar için dünyanın ikinci ziyaretgâhı oldu.

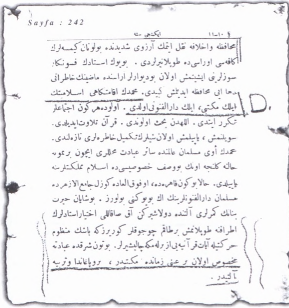
[Sayfa 240] Not 1 – Muhammed'in ikametgâhının mukaddes bir hale gelmesinde Ebu Hureyre'nin de etkisi olmuştur. Anlamsız bir takım hadisler nakletti. Güya Muhammed; "Benim mezarım (!) ile minberim arasındaki yer, cennetin bahçelerinden biridir. Minberim cennet gölünün kenarında bulunmaktadır" demiş (Buharî, birinci cilt, 300, satır 10). **Muhammed'in namuslu iyi huyuna pek ters olan bu masallarla, peygamberin halefleri İslâmiyet'i şirklik (Allaha eş koşma) ile bulaşık bir şekle sokmuşlardır. Doğu dinlerinden hiçbiri bundan kendisini kurtaramamıştır.**

Sayfa : 241

ایشته بو صورتله کوریيورز که جامع
مسلمانلر ایچون، مدینه نك آولوسی محمد و اصحابی ایچون نه ایسه، دائما
او حالده قالمشدر، یعنی بر بولوشمه محلیدر. اوراده جماعت،
موجودیتنك بويوك دقیقه لرنده رؤساسنك سوزلرینی دیكله مشدر؛
احتراصاتی، حسیاتی اوراده اظهار اتمشدر؛ خلیفه لری بر
بر آرالق اوراده انتخاب ایدردی؛ پیغمبرك خلفلری اوراده
تبعه نك رأیلرینی طوپلادی. محمد، كندیسنك سوزلرینی ایشیتمكه
كلمش اولانلره اوراده تعلیم دین ایتدیكی و موعظه لر ایراد ایله دیكی
كبی مدینه بر ولایت شهری اولدیغی، محمدك اقامتكاهی بر ایمپرا-
طورلغك سرای حكمداریسی حالندن چیقدیغی زمان علما،
فقها، محدثین، حفاظ، حاصلی پیغمبرك تعلیم ایتدیكی دین معظمی

١٦ | ٣ ٢٤١

Sayfa : 242

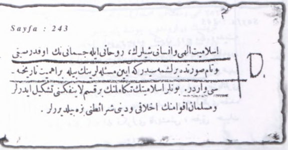
۸ ۱۰-۱۱ ایكنجی سنه

محافظه واخلافه نقل ایتمك آرزوی شدیدنده بولونان كیمسه‌لرك
كافه‌سی اوراسی‌ده طوپلانیرلردی . بویوك استادك قسونكا
سوزلرینی ایشیتمش اولان بودیوارلر اراسنده ماضینك خاطراتی
دها ایی محافظه ایدیلمش كبیدی. محمدك اقامتكاهی اسلامیتك
ایلك مكتبی، ایلك دارالفنونی اولدی . اولوده هر كون اجتماعلر
تكرر ایتدی . اللهدن بحث اولوندی . قرآن تلاوت ایدیلدی .
سویلنمش ، یاپیلمش اولان شیلرك تكمیل خاطره‌لری تازه‌لندی .
محمدك أوی مسلمان عالمنده سائر عبادت محللری ایچون برنمونه
حالنه كلنجه اونك بووصف خصوصیسی‌ده اسلام مملكتلرنه
یاییلدی. حالا بوكون قاهره‌ده، اوفوق العاده كوزل جامع الازهرده
مسلمان دارالفنونلرینك اك بویوكنی بولورز . بوشایان حیرت
بنانك كمرلری آلتنده دولاشیركن آق صاقاللی اختیار استادلرك
اطرافنه طوپلانمش برطاقم چوجوقلر كوروزكه باشلری منظوم
حركتیله آیات قرآنیه‌یی ازبرله‌مكه چالیشیرلر. بوتون شرقده عبادته
مخصوص اولان برعینی زمانده مكتبدر ، روپاغاندا وتربیه
آلتیدر .

Sayfa 241

İşte bu suretle görüyoruz ki **cami Müslümanlar için, Medine'nin avlusu da Muhammed ve ashabı için ne ise, daima o halde kalmıştır. Yani bir buluşma yeridir. Orada cemaat bulunduğu zamanların çoğu dakikalarında reislerinin sözlerini dinlemiştir; hırslarını, duygularını orada ortaya koymuştur. Halifeleri bir aralık orada seçilirdi; Peygamberin halifeleri orada tebanın oylarını top-**

lardı. Muhammed, kendisinin sözlerini işitmeğe gelmiş olanlara orada din eğitimi verdiği ve vaazlar ettiği gibi Medine bir velayet şehri olduğu, Muhammed'in ikametgâhı bir imparatorluğun hükümdarının sarayı haline çıktığı zaman alimler, fıkıhçılar, hadisçiler, hafızlar, kısaca peygamberin öğretmiş olduğu büyük dinî [Sayfa 242] **muhafaza ve kalanlara nakletmek arzusu bulunan kimselerin tamamı orada toplanırlardı.** Büyük büyüleyici nitelikteki sözlerini işitmiş olan bu duvarlar arasında, geçmişin hatıraları muhafaza edilmiş gibidir. **Muhammed'in ikametgâhı İslâmiyet'in ilk okulu, ilk üniversitesi oldu.** Avluda her gün toplantılar tekrar etti. Allah'dan bahs olundu. Kur'an okundu. Söylenmiş, yapılmış olan şeylerin bütün hatıraları tazelendi. Muhammed'in evi Müslüman aleminde diğer ibadet yerleri için bir örnek haline gelince, onun bu özel niteliği de İslâm memleketlerine yayıldı. Hâlâ bugün Kahire'de, o fevkalâde güzel Camiü'l-Ezher'de Müslüman üniversitelerinin en büyüğünü buluruz. **Bu hayrete şayan binanın kemerleri altında dolaşırken ak sakallı ihtiyar üstatların etrafına toplanmış bir takım çocuklar görürüz ki başın düzenli hareketiyle Kur'an ayetlerini ezberlemeye çalışırlar. Bütün Doğu'da ibadete mahsus olan yer aynı zamanda okuldur. Propaganda ve terbiye aletidir.**

Sayfa : 243

اسلامیت الهی وانسانی شیلرك، روحانی ایله جسمانی نك اوقدر سیقی

وتام صورتده برلشمه سیدر که ایین مسئله لرینك بیله براهمیت تاریخه-

سی واردر. بونلر اسلامیتك تکاملنك برقسم لاینفکنی تشکیل ایدرلر

ومسلمان اقوامنك اخلاقی ودینی شرائطنی بزه بیلدیررلر .

D.

Sayfa 243

İslâmiyet ilâhî ve insanî şeylerin, ruhanî ile cismanînin o kadar sıkı surette birleşmesidir ki ayin meselelerinin bile tarihî önemi vardır. Bunlar İslâmiyet'in olgunlaşmasının bir kısım ayrılmaz bölümlerini teşkil ederler ve Müslüman kavimlerinin ahlâkî ve dinî şartlarını bize bildirirler.

Sayfa : 244

قره مر ، بوكون شام ، قاهره وسائره كبى بويوك شرق شهرلرنده
ياپيلديغى طرزده كى قطعى عبادت قاعده لرينك پيغمبرك دماغ
مبدعندن چيقمش بر محصول حقيقى اولديغنى قبول ايديور .

Sayfa 244

Kramer, bugün Şam, Kahire ve diğer bunlar gibi büyük Doğu şehirlerinde yapıldığı tarzdaki kesin ibadet kaidelerinin peygamberin düşünce kaynağından çıkmış hakiki ürünler olduğunu kabul ediyor.

Sayfa : 245

حاصلى آيينى وجوده كتيرن روح مكه ومدينه
جماعتنده كى اوبدرانه حياتك شرائط اجتماعيه سنه تماميله بيكانه در.
حتى بعض نقطه لرده پيغمبرك طبيعتنه وآماله مغايردر. غير عرب
اقوام ساميه ، برچوق نسللردن برى برطاقم ايين تفرعاتلرى
ايچنده ذهنلرى قارارمش ، عقايد مراسمى وانجه لكلرى حقنده
برطاقم افكار ثابته ايله فكرلرى قاريشمش ، حقيقى حسبات

٢٤٥

Sayfa : 246

دینیه‌لری کلامه ومابعدالطبیعیه‌یه عائد تحلیل مراقلریله بوزولمش عربی آسیا اقوامی ، قدیم مدنیتلرك بومتردی‌وارثلری اسلامیته کندی ذوقلرینه کوره برشکل وصورت ویردیلر ، عیسالك اوساده و کوزل‌دینی بوزدقلری، قطعی‌وسرت برحاله کتیردکاری کی اسلامیتی‌ده بوزمشلر وقطعی‌وسرت برحاله‌افراغ‌ایلمشلردر.

§ ١٢ . — محمدك وفاتندن برخیلی سنه صوکره کلام ، فقه وحدیث مکتبلری محمدك نشر ایتدیکی دینی بر سیستم ، برمنظومه حالنه کتیرمك واحکام ووظائف اساسیه‌سنی تثبیت ایتمك ایسته‌دکلری زمان هرمسلمانك وظائف اصلیه‌سنی بش نقطه‌ده طوپلامق خصوصنده‌اتفاق ایتدیلر : (١) پیغمبر محمدك سوله‌دیکی وجهله وحدت الٓهیه‌یه ایمان ـ ایتمك (٢) بش وقت نمازقیلمق (٣) فقرا ویرکوسی‌ویرمك (زكات)، (٤) رمضانده اوروج طوتمق (٥) حجه کیتمك (بوخصوصده Hughes ك اثرینه باقکز . صحیفه ٢٢٠ ؛ the Faith of Islam :Sell ٢٥١ نجی ومتعاقب صحیفه‌لر) . برنجی وظیفه حقنده ایضاحاته کیریشمك بی لزومدر . جونکه بك طبیعی وبدیهیدر . قرآنك بوزلرجه فقره‌سنده صریح صورتده افاده ایدیلمشدر . اونك ایجون ایکنجی نقطه‌نك تدقیقنه کچیورز . کلامیون ومحدثین نماز قیلمق مجبوریتی اهمیتجه ایکنجی صیرایی اشغال ایتدیکنی ادعا ایتمشلر، نمازك هرکون، معین وقتلرده بش‌وقت تکرر ایتمه‌سی

٢٤٦

Sayfa : 247

لزومنده متفق بولونمشلر ، هفته‌ده برکره ، یعنی جمعه کونکی
اوکله نمازنده مسلمانلرك سائر مؤمنین ایله برلشه‌رك بویوك
مراسم عمومیه‌ده حاضر بولونمالری لزومنی درمیان ایتمشلردر
(قره‌مرك ظن ایتدیکی کبی هر کون بش دفعه دکل !) . هپ برلکده
ادا ایدیله‌جك بوجمعه نمازی مجبوریتی پیغمبرك هرهفته اوکله
نمازلرنده بوتون مسلمانلرك طوپلانمالرینی امر ایتمش اولدیغی
حقنده شفاهی برحدیثه استناد ایدر . پیغمبر بونمازدن صوکره
اخلاقی ودینی بویوك برموعظه‌ده بولونوردی . ایشته بوعنعنه‌یه
توفیقاً ، اسلامیتك قلاسیك زمانلرنده ، موعظه پایتختده خلیفه‌لر
طرفندن وسائر محللرده حکمدارك و پیغمبرك خلفنك ممثل رسمیسی
طرفندن اجرا ایدیلیردی . محمدینك بوتون مسلمان آیننك اساسنی
تشکیل ایدن ایکی وظیفه‌نك وضعنی معقول کوسترمك خصوصنده
ایلری سوردکلری وثائقك دقتلی صورتده تدقیق کمال حیرتله
بزه کوستریور که بونلرده صریح وقطعی عناصر اقناع واثبات
موجود دکلدر ، بناءً علیه تردده ، بلك حقلی شبهه‌لره محل قالمقده‌در .
هرشیدن اول قرآنه مراجعت ایده‌لم ، اوکا باقالم . بومتن مقدسك
بزه ویردیکی ایلك تأثیر شودر : احتوا ایتدیکی مبذول نصائح
ولشوقات آراسنده ادای صلاته دائر اولان اوامر اوقدر آز ،
اوقدر مبهمدر که بونی کتابك اقسام سائره‌سیله مقایسه ایدرسه‌ك
غایت اهمیتسز بریر اشغال ایتدیکنی کورورز . ٦٢١٧ آیتك همان
کافه‌سی آز چوق الهیدن باحثدر . فقط بونلرك ایچنده بالکز

٢٤٧

Sayfa : 248

اون ایکیسی عبادت مجبوریتنه دائردر . بونلرك دردی مکی
سوره‌لر ده‌در (XI، ١١٦؛ XVI، ١٠٠؛ XVII، ٨٠؛ XX،
١٣٠؛ XXX، ١٦-١٧) سکزی‌ده مدنی سوره‌لرده‌در (II؛ ٤٠،
٤٣ ، ١٠٤ ؛ IV ، ٤٦ ، ١٠٢-١٠٥؛ IX ، ٥ ؛ XXIV، ٣٧؛
LXXIII ، ٢٠) مکی سوره‌لرده عبادت احکامی غایت مبهمدر.
قطعی برامر شکلنده دکلدرلر . کونك ایی تعیین وتصریح
ایدیله‌مین مختلف ساعتلرنده عبادت ایچون حرارتلی برتشویقدن
عبارتدر . قاچ کره عبادت ایدیله‌جکی‌ده تخصیص اولونمامشدر.
برفقره‌ده ایکی کره عبادتدن ، دیکر برنده‌ده اوچ کره‌دن بحث
اولونیور . اك چوغی ایسه دردتدر . بش وقت نمازدن هیچ
بحث یوقدر . مع‌مافیه مفسرلر برآز جانبازلق قیلندن برغیرت
ایله بر ایمانك معناسنی توسیع ایده‌رك مطلوب اولان بش عددینه
عندی صورتده واصل اولا بیلمکده‌درلر [١] . مدنی سوره‌لرده
عبادت امری دها قطعی وشدیددر. فقط نه عددی، نه طرزی حقنده
برصراحت یوقدر. اولدقجه اوزون برفقره (VI ، ١٠٢-١٠٥)
دشمن قارشیسنده نماز مسئلهٔ خصوصیه‌سنه تعلق ایدیور ،
مسلمانلر عبادت ایله مشغول اولدقلری صیراده دشمنك هجوم
ایتمه‌سی تهلکه‌سی وارسه نمازی اختصار ایتمك جائز اولدیغی
سویله‌نیور [٢] . اسلام عبادتنك خصوصی منظره‌لرندن برینی
تشکیل ایدن دیکر مجبوریتدن، یعنی جمعه اجتماعلرندن یالکز بردفعه
بحث اولونور ، فقط بوده مشکوك ومختصر برصورتده‌در

Sayfa : 249

§ ١٢ — ایکنجی سنه

(LXII ، ٩). یالکز براجتماع کوننده، یوم الجمعه‌دن بحث
ایدیله‌رك دعوت وقوعه کلدیکی زمان (نودی) مؤمنلرك اللهی
ذکره مسارعت کوسترمه‌لری (فاسعوا الی ذکرالله) لزومی
امر ایدیلیور

Sayfa 245

Özetle ayini meydana getiren ruh, Mekke ve Medine cemaatindeki o babacan hayatın toplumsal şartlarına tamamıyla uygunsuzdur. **Hatta bazı noktalarda peygamberin tabiatına ve uygulamalarına terstir. Arap olmayan Samî kavimleri, birçok nesillerden beri bir takım ayin ayrıntıları içinde zihinleri kararmış, inanıları şeylerin merasimi ve incelikleri hakkında bir takım sabit fikirler ile fikirleri karışmış,** [Sayfa 246] Batı Asya kavimleri, eski medeniyetlerin bu tereddütlü varisleri İslâmiyet'e kendi zevklerine göre bir şekil ve suret verdiler. İsa'nın o sade ve güzel dinîni bozdukları, kesin ve sert bir hale getirdikleri **gibi İslâmiyet'i de bozmuşlar ve kesin ve sert bir hale terk etmişlerdir.**

Muhammed'in vefatından bir hayli sene sonra kelâm, fıkıh ve hadis okulları Muhammed'in yaymış olduğu dini, bir sistem, bir manzume haline getirmek ve hükümler ve esas vazifeleri tespit etmek istedikleri zaman, her Müslümanın aslî vazifelerini beş noktada toplamak hususunda birleşmiş oldular: (1) Peygamber Muhammed'in söylediği gibi Allahın birliğine iman etmek, (2) beş vakit namaz kılmak, (3) fukara vergisi vermek (zekat), (4) Ramazan'da oruç tutmak, (5) hacca gitmek (bu hususta Hughes'in eserine bakınız. Sayfa 220; Sell: the Faith of İslâm, 251 inci ve takip eden sayfalar). Birinci vazife hakkında izahata girişmek lüzumsuzdur. Çünkü pek tabii ve gereklidir. Kur'an'ın yüzlerce fıkrasında

gerçek surette ifade edilmiştir. Onun için ikinci noktanın tetkikine geçiyoruz. Kelâmcılar ve hadisçiler namaz kılmak mecburiyetinin ehemmiyetince ikinci sırayı işgal ettiğini iddia etmişler, namazın her gün, belirli vakitlerde beş vakit tekrar etmesi [Sayfa 247] **lüzumunda müttefik bulunmuşlar, haftada bir kere, yani Cuma günkü öğle namazında Müslümanların diğer müminler ile birleşerek büyük genel merasimde hazır bulunmaları lüzumunu ortaya koymuşlardır (Kramer'in zannettiği gibi her gün beş defa değil!). Hep birlikte eda edilecek bu Cuma namazı mecburiyeti, peygamberin her hafta öğle namazlarında bütün Müslümanların toplanmalarını emretmiş olduğu hakkında şifahî bir hadis'e dayanır. Peygamber bu namazdan sonra ahlâkî ve dinî büyük bir vaazda bulunurdu. İşte bu geleneğe uygun olarak, İslâmiyet klasik zamanlarında, vaaz, başkentlerinde halifeler tarafından ve diğer yerlerde hükümdarın ve peygamberin halifenin resmî temsilcisi tarafından gerçekleştirilirdi. Hadisçilerin bütün Müslüman ayininin esasını teşkil eden iki vazifenin koyulmasını makul göstermek hususunda ileri sürdükleri vesikaların dikkatli surette tetkiki, tam bir hayretle bize gösteriyor ki bunlarda gerçek ve kesin unsurların ikna ve ispatı mevcut değildir. Bundan dolayı tereddüde, pek haklı şüphelere yer kalmaktadır. Her şeyden önce Kur'an'a müracaat edelim, ona bakalım. Bu mukaddes metnin bize verdiği ilk etki şudur: İhtiva ettiği bol nasihatler ve teşvikler arasında namaz kılınmasına dair olan emirler o kadar az, o kadar belirsizdir ki bunu kitabın diğer kısımlarıyla mukayese edersek gayet ehemmiyetsiz bir yer işgal ettiğini görürüz. 6217 ayetin hemen tamamı az çok Allah'dan bahsetmektedir. Fakat bunların içinde yalnız** [Sayfa 248] **on ikisi** ibadet mecburiyetine aittir. Bunların dördü Mekkî (Mekke'de indirilmiş) surelerdir (XI, 116; XVI, 100; XVII, 80; XX, 130; XXX, 16-17) sekizi de Medenî (Medine'de indirilmiş) surelerdedir (II; 40, 42, 104; IV, 46, 102-105; XI, 5; XXIV, 37; LXXIII, 20) **Mekkî surelerde ibadet hükümleri gayet belirsizdir. Kesin bir emir şeklinde değildirler.** Günün iyi

tayin ve belirlenmeyen çeşitli saatlerinde ibadet için hararetli bir teşvikten ibarettir. Kaç kere ibadet edileceği de belirtilmemiştir. Bir fıkrada iki kere ibadetten, diğer birinde de üç kereden bahs olunuyor. En çoğu ise dörttür. **Beş vakit namazdan hiç bahs yoktur.** Bununla birlikte mısralar biraz canbazlık gibi bir gayret ile bir imanın manasını genişleterek istenilmiş olan beş adedine kendince ulaşmış olabileceklerdir [1]. **Medenî sürelerde ibadet emri daha kesin ve şiddetlidir. Fakat ne adedi, ne tarzı hakkında** bir açıklık yoktur. Oldukça uzun bir fıkra (VI, 102-105) düşman karşısında namaz meselesi hususuna aittir. Müslümanlar ibadet ile meşgul oldukları sırada düşmanın hücum etmesi tehlikesi var ise namazı bozmanın caiz olduğu söyleniyor [2]. İslâm **ibadetinin hususî** manzaralarından birini teşkil eden diğer mecburiyetten, **yani Cuma toplanmalarından yalnız bir defa bahsolunur,** fakat bu da belirsiz ve kısa bir surettedir **[Sayfa 249]** (LXII, 9). Yalnız bir toplanma gününden, yevmü'l-cumadan bahs edilerek davet geldiği zaman (nudi) müminlerin Allah'ı zikre koşmalarının (fas'uvali'z-zikrullah) lüzumu emrediliyor.

Sayfa : 249

بوتون حديث منبعلرينى بر بر
كوزدن كچيرمه‌دن الك قديم والك امين منبعى ، صحيح البخارى‌يى
تدقيق ايله اكتفا ايده‌جكز. برنجى جلدده ، ۹۹ نجى صحيفه‌ده
صورت عموميه‌ده نماز حقنده اوزون بر فصل موجوددر. ۱۰۹ حديثى
احتوا ايدر. بونك عقيده‌سنده نمازك قيلينه‌جغى ساعتلردن باحث فصل
كلير (۱٤۱ نجى صحيفه) . بوبحثه دائر حفظ ايديلن احاديثك
مجموعى فرق بره بالغ اولمقده‌در . بو يوز اللى حديثك دقتله

Sayfa : 250

ایكنجی سنه　　　　　　۱۲ §

قراتی بزده بر قناعت تولید ایده جك یرده بالعكس تردديمزی
تزيید ایدر . چونكه كونده بش وقت نمازی وهر هفته جمعه
كونلری اجتماعی صریح صورتده امر ایدن صحیح بر حدیثه
هیچ تصادف ایتمه یورز [٤] .

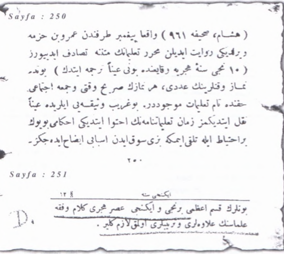
Sayfa 249

Bütün hadis kaynaklarını birer birer gözden geçirmeden en eski ve en emin kaynak, Sahihü'l-Buharî'yi tetkik ile yetineceğiz. Birinci ciltte, **99 uncu sayfada** genel surette namaz hakkında uzun bir bölüm mevcuttur. **109 hadis'i** içermektedir. Bunun ardından da namazın kılınacağı saatlerden bahseden bölüm gelir (141 inci sayfa), Bu bahse dair korunmuş olan hadislerin toplamı kırk bire ulaşmış bulunmaktadır. Bu, yüz elli hadisin dikkatle **[Sayfa 250]** okunması bizde bir kanaat ortaya çıkaracağı yerde tam tersine tereddüdümüzü arttırmıştır. **Çünkü günde beş vakit namazı ve her hafta Cuma günleri toplanmayı açık surette emreden gerçek bir hadis'e, hiç tesadüf etmiyoruz [4]**

Sayfa : 250

(سعده

باقكز . دها ایلریده ۹ نجی و ۱۰ نجی سنهٔ هجریه وقایعنه باقكز .
اوراده بوتون بو وثائقدن مفصلاً بحث ایدلمشدر) احتوا
ایله ین وثائقك تدقیقنه كچرسه‌ك هر كون قیلنه جق نمازلرك
ثابت مقداری ، هر هفته بر اجتماع مجبوریتی ، هر نمازك وقتی حقنده
هیچ بر بحث بجمه دیكنی كوریرز . ابن اسحاقك كتابنده

Sayfa : 250

(هشام، صحيفه ٩٦١) واقعا پيغمبر طرفندن عمروبن حزمه
ويرلديكى روايت ايديلن محرر تعليماتك متنه تصادف ايديورز
(١٠ نجى سنۀ هجريه وقايعنده بونى عيناً ترجمه ايتدك) بونده
نماز وقتلرينك عددى، هر نمازك صريح وقتى و جمعه اجتماعى
حقنده تام تعليمات موجوددر. بوغريب وثيقه‌يى ايلريده عيناً
نقل ايتديكمز زمان تعليماتنامه‌نك احتوا ايتديكى احكامى بيوك
براحتياط ايله تلقى ايتمكه بزى سوق ايدن اسبابى ايضاح ايده‌جكز.

٢٥٠

Sayfa : 251

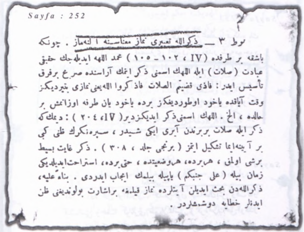
١٢ §　　　　ايكنجى سنه

بونلرك قسم اعظمى برنجى و ايكنجى عصر هجرى كلام وفقه
علماسنك علاوه‌لرى و ويريلرى اولمق لازم كلير.

Sayfa 250

Sonra, her namazın açık vakitleri hakkında birkaç zıtlıklar ve tereddütler görülmektedir (§ 6. fıkrada, 2 nci notda zikr edilen örneğe bakınız). Hadislerin pek şüpheli olan bu dillerinden İbn-i Sa'd tarafından muhafaza edilen ve peygamber tarafından verilmiş talimatı ve kendisiyle Müslüman olmuş çeşitli Arap kabileleri arasında imzalanmış mukaveleleri (Sa'd'a bakınız. Daha ileride hicrî 9. ve 10. seneler olaylarına bakınız. Orada bütün bu vesikalardan ayrıntılı olarak bahs edilmiştir) içeren vesikaların tetkikine geçersek her gün kılınacak namazların sabit miktarı, her hafta bir toplanma mecburiyeti, her namazın vakti hakkında hiçbir bahis geçmediğini görürüz. İbn-i İshak'ın kitabında (Hişam, sayfa 961) gerçekten peygamber tarafından Amr bin Hezem'e verildiği rivayet edi-

len yazılı talimatın metnine tesadüf ediyoruz (Hicrî 10. sene olaylarında bunu aynen tercüme ettik). Bunda namaz vakitlerinin adedi, her namazın açık vakti ve Cuma toplantısı hakkında tam talimat mevcuttur. Bu garip belgeyi ileride aynen aktardığımız zaman talimatnamenin içermiş olduğu hükümleri büyük bir ihtiyat ile karşılamaya bizi sevk eden sebepleri açıklayacağız. [Sayfa 251] **Bunların büyük kısmı hicrî birinci ve ikinci asır kelâm ve fıkıh alimlerinin ilâveleri ve eklemeleri olması lâzım gelir.**

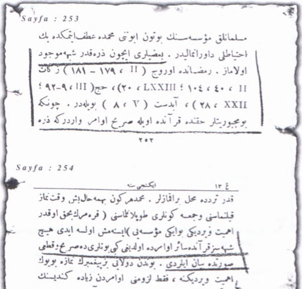

Sayfa : 252

نوط ٣ — ذكرالله تعبيرى نماز معناسنه النه‌ماز . چونكه
باشقه بر طرفده (IV ، ١٠٢ ـ ١٠٥) محمد اللهه ايديله‌جك حقيق
عبادت (صلات) ايله اللهك اسمنى ذكر ايتمك آراسنده صريح برفرق
تأسيس ايدر : فاذى قضيتم الصلات فاذكروا الله يعنى نمازى بتيرديكز
وقت آياقده ياخود اوطورديغكز برده ياخود يان طرفه اوزانمش بر
حالده ، الخ . اللهك اسمنى ذكر ايديكزدير (IV، ٢٠٤) : ديمك كه
ذكر ايله صلات بربرندن آيرى ايكى شيدر ، سبره‌نكرك ظنى كبى
بر آينه‌ايما تشكيل ايتمز (برنجى جلد ، ٣٠٨) . ذكر غايت بسيط
برشى اولمق ، هربرده ، هروضعيتده ، حتى برده ، استراحت ايديلديكى
زمان بيله (على جنبكم) ياپيله بيلمك ايجاب ايدردى . بناءً عليه ،
ذكراللهدن بحث ايديلن آيتلرده نماز قيلمه براشارت بولونديغنى ظن
ايدنلر خطايه دوشمشلردر .

Sayfa 252

Not 3 – **Zikrullah (Allahın zikri) tabiri namaz manasına alınamaz**. Çünkü başka bir tarafta (IV, 102-105) Muhammed, Allah'a edilecek hakiki ibadet (salat) ile Allah'ın ismini zikretmek arasında açık bir fark ortaya koyar: Fazi kazitümü's-salat fa Zikrullah yani namazı

bitirdiğiniz vakit ayakta veya oturduğunuz yerde ya da yan tarafa uzanmış bir halde, vs. Allah'ın ismini zikrediniz der (IV, 204) : Demek ki zikir ile salat birbirinden ayrı iki şeydir, Sprenger'in zannettiği gibi bir ayine ima teşkil etmez (birinci cilt, 308). Zikir, gayet basit bir şey olup, her yerde, her vaziyette, hatta yerde, istirahat edildiği zaman bile (ali cenbegim) yapılabilir. Bundan dolayı, Zikrullah'dan bahseden ayetlerde namaz kılmaya bir işaret bulunduğunu zannedenler hataya düşmüşlerdir.

Sayfa : 253

مسلمانلق مؤسسه‌سنك بوتون ابوتنى محمده عطف ايتمكده بك
احتياطلى داورانماليدر . بعضيلرى ايچون ذره‌قدر شبهه موجود
اولاماز . رمضانده اوروج (II ، ۱۷۹ - ۱۸۱) زكات
II ، ٤٠ ، ۱۰٤ ؛ LXXIII ، ۲۰) ، حج (III ، ۹۰-۹۲ ؛
XXII ، ۲۸) ، آبدست (V ، ۸) بويله‌در . چونكه
بومجبوريتلر حقنده قرآنده اويله صريح اوامر واردركه ذره

۲۵۳

Sayfa : 254

۱۳٤ ايكنجى سنه

قدر ترددە محل براقمازلر . محمدك كون بهمه حال بش وقت نماز
قيلنماسنى وجمعه كونلرى طوپلانماسنى (قره مركز بحق اوقدر
اهميت ويرديكى بوايكى مؤسسه‌يى) ايسته‌مش اولسه ايدى هيچ
شبهه‌سز قرآنده سائر اوامرده اولديغى كبى بونلرى ده صريح وقطعى
صورتده بيان ايلردى . بوندن دولايى پيغمبرك نمازه بويوك
اهميت ويرديكنه ، فقط لزومنى اوامردن زياده كنديسنك

Sayfa : 254

تشکیل ایتدیکی مثال ایله طرفدارلرینه آکلاتمغی ترجیح
ایتدیکنه، نمازلرك کرك عددی کرك طرزی حقنده برسربستی
براقق ایسته‌دیکنه، چونکه حائز اولدیغی حس عملی سایه‌سنده،
او عملی وزمانه اویمق یولنده‌کی خط حرکتی نتیجه‌سنده ،
بوتون عربستان قبیله‌لریله منازعه‌نك شدید وغیر قابل تخمین
ایجاباتی ایچنده کرك کندیسنك کرك طرفدارلرینك سربستی حرکاتی
یك زیاده اشکال ایده‌بیلکجك اوامر الهیه ایله باغلانمقدن
اجتناب ایله‌دیکنه حکم ایدییورز .

بزم فکریمجه ، محمد مدینه‌ده بولوندیغی زمان کوندوزین
دفعات ایله نماز قیلمغی مناسب کوریبور وهر نماز قیلدقجه
آرقه‌سنده منتظم صفلر حالنده برمقدار مسلمان بولونماسندن
خوشلانیوردی. کندیسنك نماز قیلارکن یاپدیغی حرکتلری،
آلدیغی وضعیتلری تقلیده اونلری مجبور ایتمشدر . اویسك
آولوسنده طرفدارلرینه خطاباً چوق کره وعظ ویردیکی محققدر .
مسلمانلرك دها چوق مقدارده ودها محقق صورتده کله‌لری ایچون،

٢٥٤

Sayfa : 255

§ ١٣ ایکنجی سنه

یهودیلری وخرستیانلری تقلیداً بالخاصه هفته‌نك بر کوننده
(جمعه کونی) وعظ ایتمکی ترجیح ایلمش اولماسی محتملدر .
فقط بوتون بونلرده پدرانه برحکم ونفوذ حالی واردی ، عادتا
هلی بر شیدی ، طرفدارلری ایچون قطعی برقانون اولمقدن
زیاده پیغمبرك براعتیادندن عبارتدی [١] . برچوق احادیثدن
مستبان اولدیغی اوزره (فرضا وداع حجی حقنده‌کی حکایه‌لر.
باقکز : ١٠ نجی تاریخ هجری وقایعنده) [٢] محمدك کندیسی

Sayfa : 255

بله نمازی هرزمان منتظم صورتده قیلمازدی ، ناصل قولاینه
کلیرسه اویله حرکت ایدردی . یعنی ثابت ساعتلره دکل ،
سیاحت مرحله لرنده ، هانکی یرده هانکی ساعتده موافق وقولای
بولورسه اوراده واوزمان نماز قیلاردی . الیوم مسلمانلرك هر
نمازدن اول آلدقاری آبدستك ده برزمانلر یالکز جمعه اجتماعلرندن
اول یاپلدیغی کورولیور (بخاری ، برنجی جلد ، ۲۲٤ ، سطر
۱٦و۸) . محمد طرفندن آبدست آلنمقسزین قیلنمش نماز
خاطره لرینده موجوددر (بخاری ، برنجی جلد ، ٦٤ ، سطر
۸ ومعاقب سطرلر ؛ ۷۸ ، ۱۸ نجی ومتعاقب سطرلر) . برده،
محمدك ابدست آلمادقلری ماخود نماز قیلمادقلری ایچون
مؤمنلری تکدیر ایتدیکنه دائر هیچ عنعنات یوقدر . حالبوکه
محمدك آیین وعبادته عائد وظائفك اجراسنده پك شدید ویلی
فرق پارارجه‌سنه داورانمامق بولنده برچوق وصایاسنه تصادف
ایدییورز . محمد عربلرك فردلرده‌کی حریت مطلقه‌یی تحدیدایدن

Sayfa : 256

ایکنجی بنه ۱۳ ۆ

شیلردن نفرت ایتدکلرینی هرکسدن ایی بیلیردی . آیینسز بر
دین موجود اولامایه‌جغی ایچون بعض وظائف تحمیل ایتمکی
ضروری عد ایتمکله برابر ایشده بردرجه‌یه قدر بر الاشیکیت
بولونماسی ، عربستانده مجهول بولونان وبناءً علیه اینکیقات منفور
اولماسی لازم کلن آیین قاعده لرینه رعایت کفتنك ك آعیروشی
اولماسنی آرزو ایتمشدر .

Sayfa : 256

نوط ۱ — برچوق احادیثدن بو جهت پك آشكار بر صورتده آكلاشیلیور . فی الحقیقه ، محمدك وفاتندن صوكره اسلام دینی منتظم بر اصول آلتنده ترتیب ایتمك ایسته ینلر (شیمدی آشاغیده‌ده تكرار ایده‌جكمز وجهله) محمدك اعتاداتی مؤمنلر ایچون مجبوری بر قانون حالنه قلب ایلدیلر . بو تنظیم كیفیتنده كلام وفقه علماسی اسلامیتك شرائط ابتدائیه‌سنی كوزدن اوزاق طوته‌رق مؤمنلره پك بی‌معنا بر طاقم ملاحظاتك تلقین ایتدیكی بر چوق وظائف آیینیه تحمیل ایتمك خطاسنه دوشدیلر. یعنی مشركلكده‌كی آثارشینك عامله ضدی بر افراطه واردیلر، مسلمانلری بر نوع ماكنه ، موشكاف ، شكلپرست ومستبد بر عادتك قربانی حالنه كتیردیلر. بویله بر مفرط ومعناسز عامله قارشی ایلك اسلامیت زمانلرینك حریتپرورانه (ومشركانه) روحی دها ایی محافظه ایتمش ، محمدك یكی دینی عربلره شایان قبول بر شكله صوقمق ایچون تعقیبه مجبور اولدیغی او پدرانه ، حر وقولای وصفی اونوتمامش اولانلر مخالفت ایتدیلر . بو فرقه ، كلامیونك او معناسز بر طاقم اینجه‌لكلرینه قارشی بر چوق احادیث ایجاد ایتدیلر وماهر كلامیونك قورنازلغنده مالك اولدقلری جهتله بونلره مكمل برر اسناده علاوه ایله‌دیلر. دیكر كلامیونك استناد ایتدكلری حدیثلری ممكن اولدیغی قدر تخفیف ایچون بونلری میدان تداوله چیقاردیلر . بو صورتله ،

Sayfa : 257

§ ۱۳ — ایكنجی سنه

بخارینك حدیث مجموعه‌سنده بو تمایللرك ایكیسنی‌ده كوسترن حدیثلره قاریشیق بر حالده تصادف ایدییورز . بونلر بربرلرله باهر بر تضاد تشكیل ایلیورلر. بخاری بونلرك هپسنی قبوله مجبور اولمشدر . چونكه هپسی غایت ماهر تفتیشكارلرك فابریقه‌سندن چیقمش اولدقلری ایچون، تعبیر جائز ایسه ، ایجاب ایدن اوراق رسمیه‌یی حامل ایدیلر . هپسنك غیر قابل رد اسنادلری وار ایدی . بو قبیل احادیثك مقداری حدسز حسابسزدر . بوراده آنجق ایچلرندن برقاچ دانه مثال كوستره‌بیلیرم . كلامیونك افراطلرینه مخالف اولان فرقه‌نك حسیاتنی ارائه ایدن احادیثی قید ایده‌جكم ، بونلر مكه ومدینه‌نك ایلك اسلام هیئت اجتماعیه‌لرینك حقیقی اوصافنی دها ایی كوستریرلر. مثلا بزه سویله‌یورلركه محمد فضله اخطارات ومواعظ ایله مسلمانلرك دقتنی یورمقدن خوشلانمازدی. اونلرك جانی صیقمامق ایچون موعظه‌لرك اراسنی پك اوزاتیردی

Sayfa : 257

(بخاری ، برنجی جلد ، ۲۹ ، سطر ٥ راویسی ابن‌مسعود). محمد مؤمنلره هرشیئك قولایلاشدیرلمسنی، کندیلرینه خوشه گیده‌جك شیلر خبر ویرلمسنی ، سامعلرك مفرط نصایح ایله ویك مبالغه‌لی وظائف ایله تدهیش ایدیلمه‌لرینی توصیه ایدردی (بخاری ، برنجی جلد ، ۲٦ ، سطر ۹ ؛ صحیفه ۲۹ ، سطر ۱۲). برفقره‌ده محمد ، هیچ کیمسه‌نك احکام دینیه‌یه رعایتده پك فضله اهتمامکار اولمامسنی سویلیور . چونکه یورغونلقه مغلوب اولمق احتمالی واردر (بخاری ، برنجی جلد ، ۱۷ ، سطر ۱۸) . دیکر برفقره‌ده محمد طرفدارلرینه پك فضله نماز قیلمامه‌لرینی ، یالکز قدرتلرینك مساعد اولدیغی درجه‌ده نماز قیلمالرینی سویلمش پك چوق یورغونلقه دوشولورسه بالضروره فاصله‌ویرلمك لازم کلیر (یعنی جان صیقینتیسی و بیقغینلق تحدث ایدر) ، بوصورتله الهه عبادتدن واز کچیلیر . حالبوکه آز نماز قیلنیرسه منتظماً عبادته دوام ایدیله‌بیلیر . منتظم ، فاصله‌سز عبادت اللهك اك خوشنه گیدن برعبادتدر (بخاری ، برنجی جلد ، ۱۸ ، صوك سطر) . دیکر برفقره‌ده محمد ، دینی خصوصاتده مجبوری اولان شیدن نه‌فضله

۱۲ ۱ ۳ ۲٥۷

Sayfa : 258

§ ۱۳ـ۱٤ ایکنجی سنه

نماکسیك برشی یاپمایه‌جغنی سویلمش اولان برآدمی مدح ایدر (بخاری ، برنجی جلد ، ۲۰ ، سطر ۳) . بردفعه‌سنده پیغمبر خوق‌العاده قیزمشدی . چونکه برآدم کلهرك امامك نمازی جان‌صیقیله‌جق درجه‌ده اوزاتدیغنی و برده‌جك درجه‌ده بردبه ایله وغایت موشکافانه ادا ایتدیکی حکایه ایلمشدی . محمد بوله‌حرکت‌ایدرسه‌کز (نمازدن وازکچیریرسکز) ، دیه‌رك اعتراض ایتمشدی . بونك اوزرینه خسته‌لرك ، ضعفانك‌واهل اولانلرك معذرتلرینی قبول ایتمکی امر ایلمشدی (بخاری ، برنجی جلد ۳٥ ، سطر ۱٥) . الخ . الخ . دها برچوق حدیث ذکر ایده‌بیلیردم. فقط رمضان اوروجینك تسهیل ایدلمه‌سی حقنده‌کی اوامره اعاده بولونمق کافیدر (بخاری‌یه باقکز . برنجی جلد ، ٤۸۲ ، ۱۹ نجی سطرومتعاقب سطرلر؛ ٤۹۱ ، برنجی‌ومتعاقب سطرلر ، الخ .)

محمدك ارشادی عمیقك ودینك اساس وروحنك مفرطانه تمایلات زاهدانه‌یه وآیین خصوصنده مبالغه‌وافراطه معارض اولدیغی بو نقلردن آکلاشیلیر .

Sayfa 253

Müslümanlık müessesesinin bütün boyutlarını Muhammed'e atfetmekte pek ihtiyatlı davranılmalıdır. Bazıları için zerre kadar şüphe yoktur. Ramazan'da oruç (II, 179-181), zekat (II, 10,104; LXXIII, 20), hac (III, 9-92; XXII, 28), abdest (V, 8) böyledir. Çünkü bu mecburiyetler hakkında Kur'an'da öyle açık emirler vardır ki zerre [Sayfa 254] kadar tereddüte yer bırakmazlar. Muhammed her gün sürekli beş vakit namaz kılınmasını ve Cuma günleri toplanılmasını (Kramer'in haksız yere o kadar **önem verdiği bu iki müessese-yi) istemiş olsa idi, hiç şüphesiz Kur'an'da diğer emirlerde olduğu gibi bunları da açık ve kesin surette beyan ederdi.** Bundan dolayı biz, peygamberin namaza büyük önem verdiğine, fakat lüzumunu emirlerden ziyade kendisinin teşkil ettiği örnek ile taraftarlarına anlatmayı tercih ettiğini, namazların gerek sayısı, gerek tarzı hakkında serbestlik **bırakmak istediğine**, çünkü sahip olduğu iyi işleri sayesinde, o işleri zamana uymak yolundaki hareket çizgisi neticesinde, bütün Arabistan kabileleriyle çatışmanın şiddetli ve imkânsız olacağını tahmin ederek gerek kendisinin, gerek taraftarlarının serbest hareketini fazla işgal edebilecek ilâhî emirler ile bağlamaktan kaçınmış olduğuna hükmediyoruz.

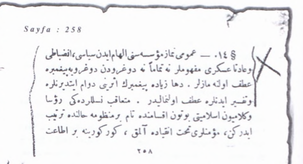
Benim fikrimce, Muhammed, Medine'de bulunduğu zaman gündüzleri defalarca namaz kılmayı uygun görüyor ve her namaz kıldıkça **arkasında muntazam saflar halinde bir miktar Müslüman bulunmasından hoşlanıyordu.** Kendisinin namaz kılarken yaptığı hareketleri, aldığı vaziyetleri taklite onları mecbur etmiştir. Evinin avlusunda taraftarlarına hitaben çok kere vaaz verdiği kesindir. Müslümanların daha çok miktarda ve daha muhakkak surette gelmeleri için, **[Sayfa 255]** Yahudiler ve Hristiyanları taklit ederek özellikle haftanın bir gününde (Cuma günü) vaaz vermeyi tercih etmesi muhtemeldir. Fakat bunlarda babacanca bir hüküm ve nüfuz hali vardı. Taraftarları için kesin bir kanun olmaktan **çok, peygamberin bir alışkanlığından ibaretti** [1]. Birçok hadislerden anlaşılmış

olduğu üzere (örneğin veda haccı hakkındaki hikayelere bakınız. Hicrî 10. tarih olaylarında) [2] **Muhammed'in kendisi bile namazı her zaman düzenli olarak kılmazdı. Nasıl kolayına gelirse öyle hareket ederdi.** Yani sabit saatlerde değil, seyahate, hangi yerde hangi saatte uygun ve kolay olursa orada o zaman namaz kılardı. **Bugün Müslümanların her namazdan önce aldıkları abdestin de bir zamanlar yalnız Cuma toplantılarından önce yapıldığı görülüyor (Buharî, birinci cilt, 224, satır 8 ve 16). Muhammed tarafından abdest alınmaksızın kılınmış namaz hatıraları da mevcuttur (Buharî, birinci cilt, 64, satır 8 ve takip eden satırlar; 87, 18 inci ve takip eden satırlar). Bir de, Muhammed'in abdest almadıkları veya namaz kılmadıkları için müminleri uyarmış olduğuna dair hiç rivayet yoktur. Halbuki Muhammed'in ayin ve ibadete ait vazifelerin yapılmasında pek şiddetli ve kılı kırk yararcasına davrandığına dair uygulamalara rastlanılır. Muhammed, Arapların fertlerdeki mutlak hürriyeti tehdit eden** [Sayfa 256] şeylerden nefret ettiklerini herkesten iyi bilirdi. Ayinsiz bir din mevcut olamayacağı için bazı vazifeleri yürürlüğe koymayı gerekli olarak görmekle beraber, işte bir dereceye kadar hiç şikayette bulunmaması, Arabistan'da meçhul bulunan ve bundan dolayı iki kat nefret edilen bir şey olması **lâzım gelen ayin kaidelerine uyma gereğinin pek ağır bir şey olmamasını arzu etmiştir.**

Not 1 – Birçok hadisten bu yönü çok açık bir şekilde anlaşılıyor. Gerçekten, Muhammed'in vefatından sonra İslâm dinini düzgün bir usul altında düzenlemek isteyenler (şimdi aşağıda tekrar edeceğimiz gibi), Muhammed'in alışkanlıklarını müminler için mecburî birer kanun haline dönüştürdüler. Bu düzenleme işlerini kelâm ve fıkıh alimleri, İslâmiyet'in başlangıçtaki şartlarını gözden uzak tutarak müminlere pek manasız bir takım görüşlerin telkin edildiği birçok ayin vazifeleri yürürlüğe koyma hatasına düştüler. Yani müşriklikteki anarşinin tamamıyla zıttı bir aşırılığa vardılar. Müslümanları bir çeşit makine, güç, şekilci ve despot bir ibadetin kurbanı haline getirdiler. Böyle nefret edilen ve manasız

eğilimiyle karşı İslâmiyet'in ilk zamanlarının özgürlükçü (ve müşrikane) ruhunu daha iyi muhafaza etmiştir. Muhammed'in yeni dini Araplara kabul ettirilebilir bir şekle sokmak için takip etmeye mecbur olduğu o babacan, harikulâde vasfını unutmamış olanlar muhalefet ettiler. Bu fırka, kelâmcıların o manasız bir takım inceliklerine karşı, birçok hadis icat ettiler ve usta kelâmcıların kurnazlığını da bildikleri için bunlara mükemmel birer dayanak da ilâve ettiler. Diğer kelâmcıların dayanak olarak aldıkları hadisleri, mümkün olduğu kadar etkisiz kılmak için bunları ortaya çıkararak kullanmaya başladılar. Bu şekilde,**[Sayfa 257]** Buharî'nin hadis mecmuasında bu eğilimlerin ikisini de gösteren hadislere karışık bir halde tesadüf ediyoruz. Bunlar birbirleriyle her açıdan bir zıtlık teşkil ediyorlar. Buharî bunların hepsini kabule mecbur olmuştur. Çünkü hepsi gayet usta **uydurukçuların fabrikasından** çıkmış oldukları için, tabiri caiz ise, icap eden resmi evraklara sahip idiler. Hepsinin reddedilmesi mümkün olmayan dayanakları var idi. Bu gibi hadislerin miktarı sınırsızdır. Burada ancak içlerinden birkaç tane örnek gösterebiliriz. Kelâmcıların ayrılıkçılığına muhalif olan fırkanın duygularını ortaya koyan hadisleri kaydedeceğim. Bunlar Mekke ve Medine'nin ilk İslâm toplumsal hayatının gerçek vasıflarını daha iyi gösterirler. Meselâ bize söylüyorlar ki **Muhammed fazla uyarılar ve vaazlar ile Müslümanların dikkatini yormaktan hoşlanmazdı. Onların canını sıkmamak için vaazların arasını çok uzatırdı (Buharî, birinci cilt, 29, satır 5 Rivayet eden İbn-i Mesud). Muhammed müminlere her şeyin kolaylaştırılmasını, kendilerine hoşa gidecek şeyler haber verilmesini, Samîlerin nefret ettikleri öğütler ile çok abartılı vazifeler ile korkutulmamalarını tavsiye ederdi (Buharî, birinci cilt, 29, satır 9; sayfa 29 , satır12).** Bir fıkrada Muhammed, hiç kimsenin dinî hükümlere uymada pek fazla özen göstermemesi söylüyor. **Çünkü yorgunluğa mağlup olma ihtimali vardır (Buharî, birinci cilt, 17, satır 18). Diğer bir fıkrada Muhammed taraftarlarına pek fazla namaz kılmamalarını, yalnız kudretlerinin yeterli olduğu derecede namaz kılmalarını söylemiş, çok yorgunluğa düşülürse zorun-**

lu olarak ara vermek gerekli olur (yani can sıkıntısı ve bıkkınlık ortaya çıkar), bu durumda Allah'a ibadetten vaz geçilir. Düzenli, aralıksız ibadet Allah'ın en hoşuna giden bir ibadettir (Buharî, birinci cilt, 18, son satır). Diğer bir fıkrada Muhammed, dinî konularda mecburî olan şeyden ne fazla, **[Sayfa 258]** ne eksik bir şey yapmayacağını söylemiş olan bir adamı över (Buharî, birinci cilt, 20, satır 3). Bir keresinde peygamber fevkalâde kızmıştı. Çünkü bir adam gelerek imamın namazı can sıkıntısı verecek derecede bir debdebe ile ve gayet güçleştirerek kıldırdığını anlatmıştı. Muhammed böyle hareket ederseniz "Namazdan vaz geçirtirsiniz" diyerek itiraz etmişti. Bunun üzerine hastaların, zayıfların (düşkünlerin) ve işi olanların mazeretlerini kabul etmeyi emretmişti (Buharî, birinci cilt, 35, satır 15). Daha birçok hadis zikredebilirdim fakat Ramazan orucunun kolaylaştırılması hakkındaki emirlere imada bulunmak yeterlidir (Buharî'ye bakınız. Birinci cilt, 482, 19 uncu satır ve takip eden satırlar, vs.). **Muhammed'in yaşadığı muhitin ve dininin esasının ve ruhunun nefret ettirecek eğilimleri olduğu ve ayin hususunda abartıya ve aşırılıklara maruz olduğu bunlardan anlaşılıyor.**

Sayfa : 258

§ ۱٤. — عمومی نمازمؤسسه‌سنی الهام ایدن سیاسی، انضباطی
وعادتا عسکری مفهوملر نه تماماً نه دوغرودن دوغرویه پیغمبره
عطف اولنه مازلر . دها زیاده پیغمبرك اثرینی دوام ایتدیرنلره
وتفسیر ایدنلره عطف اولنمالیدر . متعاقب نسللرده‌کی رؤسا
وکلامیون اسلامیتی بوتون اقسامنده تام بر منظومه حالنده ترتیب
ایدرکن، مؤمنلری تحت انقیاده آلمق ، کور کورینه بر اطاعت

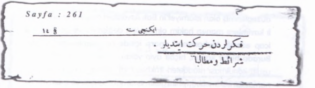
۲۵۸

Şayfa : 259

تأمین ایتمك و بوصورتله مطلوب اولان وحدت ایمانی وتئوقراتیك
حکم ونفوذی ادامه ایلهمك ایچون محمدك اعتیاداتندن استحصال
ایدیله بیلهجك فوائد عظیمهیی تقدیر ایتدیلر. مسلمان اولدقلرینی
سویلهین غلبهلك ایچندهکی سرکش و آنارشی یه میال عناصرك
غیر متجانس ترکیبی ، غربی آسیانك بوتون بوزوق مدنیتلریله
تماس نتیجهسنده ابتدائی اسلامیتك ایچنه کیرن فسادك کوندن
کونه تزایدی سائر بویوك آسیا دینلرینك مودلنه کوره منتظم
ویکنسق برآیین و احکام ایجادینی بر ضرورت مطلقه حالنه
کتیردی .سیاسی ساحهدهده مبارزهیه واحراز غلبهیه نامزد اولان
هیچ بر دین حله اقناع دلائلی آراسنده قیلیجك قناعت بخش
منطقنی دهقبول ایدرسه قوانین دینیهسنی دهقوای عسکریهسنی واداره
ملکیهسنی نظام وانضباط آلتنه آلدیغی طرزده نظام وانضباط آلتنه وضع
ایتمکدن صرف نظر ایلهیهمز. محمدك مشرك عربستانده بولدیغی شرائط
جزیرةالعرب حدودلری خارجنده حکم سورن شرائطدن قطعی
صورتده فرقلی ایدی. بوندن دولایی عربستان بدویلرینی اصلاح ایچون
ایجاد وتنظیم ایدلمش اولان اسلامیتك غربی آسیادهکی متمدن
وحضری قوملره معنآده حاکم اولماسی ایچون دکیشمهسی و
کنیشلهمهسی ایجاب ایدردی ، محمد آنارشی ایچنده بر مملکتده
دوغدی . بوراده هیچ بر قانون هیچ بر آیین یوقدی. قطعی
وشدید براصول آیین وضعی مادةً محال ایدی . محمد مؤمنلره
غاز قیلمق مجبوریتنی تحمیل ایتمکله بویوك بر آدیم آتمشدر .

Sayfa : 260

مع مافیه ، بوقاریکی فقره‌لرده کوردیکمز وجهله ، بونك مقدارینی
وصریح زمانلرینی تثبیتدن مجتنب داورانمشدر . عربلرك اونده دوقوزی
بدوی ایدیلر . چول حیاتی غایت شدید و بی پایان بر طاقم مجبوریتلری
حائزدر . اورالرده یاشایانلر بو مجبوریتلردن کندیلرینی قورتارامازلر .
بو بی نصیب حوالیده یاشامق ایچون بویوك بر سربستی ، صیقی
آیین قاعده‌لرندن آزادکی لازمدر . بونلر شهرك راحتی ، منتظم
وساکن حیاتلرنده وجود بولوب انکشاف ایده‌بیلیرلر . عربستانك
بی پایان تنهالغی ایچنده ، کوچوك کوچوك کومه‌لره آیریله‌رق
یگانه واسطهٔ معیشتلری اولان مواشینك مرعا مجبوریتلرینه باغلی
بر طرزده دائما حرکت حالنده دولاشان بر خلقه هر کون ثابت ومنتظم
ساعتلرده معین مقدارده نماز قیلمق و ثابت بر محلده هفته‌ده
بر طوپلانمق مجبوریتی تحمیل ایدیله‌مزدی . واقعا اسلام بو
بادیه‌لرك خطالرینی تصحیح ایتمك وسویهٔ اخلاقیه‌لرینی یوکسلتمك
ایچون وجود بولدی . فقط آرالرینه نفوذ واونلری اصلاح
ایده‌بیلمك ایچون اونلرك طرزلرینه واعتیادلرینه اویمق مجبوریتنده
ایدی . بناءً علیه محمد محال برشی امر ایتمکدن مجتنب داوراندی .
دینه جلب ایتمك ایسته‌دیکی کیمسه‌لرك شرائط خصوصیه‌سنه
کوره کندیسنی تنظیم ایتدی . اسلامیت دنیایه انتشار ایتدیکی
زمان پیغمبره رهبر اولان محلی ملاحظات اورته‌دن قالقدیلر .
کلامیون آرتق بدویلرك احتیاجاتنه اهمیت ویرمدیلر . بونلر
اسلامیتی تنظیم ایدرکن پیغمبرك فکرلرندن اساس اعتباریله باشقه

Sayfa : 261

§ ١٤ ایکنجی سنه

فکرلردن حرکت ایتدیلر .

شرائط ومطالبا

Sayfa 258

Genel namaz müessesesini ilham eden siyasî, inzibatî [emniyetle ilgili] **ve âdeta askerî kavramlar ne tamamen, ne doğrudan doğruya peygambere atfolunamazlar. Daha çok peygamberin eserini devam ettirenlere ve tefsir edenlere atfolunmalıdır. Daha sonraki nesillerdeki reisler ve kelâmcılar, İslâmiyet'i bütün kısımlarında tam bir manzume halinde düzenlerken, müminleri boyunduruk altına almak, körükörüne bir itaat** [Sayfa 259] **temin etmek ve böylece arzu edilmiş olan iman birliği ile teokratik hüküm ve nüfuzu devam ettirmek için Muhammed'in alışkanlıklarından sağlanacak büyük faydaları takdir ettiler. Müslüman olduklarını söyleyen kalabalık içindeki başıboş ve anarşiye meyilli unsurların uyumsuz birlikteliği, Batı Asya'nın bütün bozuk medeniyetleriyle ilişkisi sonucunda İslâmiyet'in başlangıcında içine giren fesadın günden güne artması, diğer büyük Asya dinlerinin modeline göre düzenli ve değişmez bir ayin ve hükümlerin icadını mutlak zorunluluk haline getirdi. Siyasî sahada da barizliği ve üstünlük sağlanması mümkün olmayan hiçbir din hele ikna delilleri arasında kılıcın verdiği düşünce mantığını da kabul ederse dinî kurallarını da askerî kuvvetlerini ve mülkî idaresini nizam ve inzibat altına aldığı tarzda nizam ve inzibat altına koymaktan kaçınmazlar. Muhammed'in müşrik Arabistan'da bulunduğu şartlar, Arap Yarımadası sınırları dışında hüküm süren şartlardan kesin surette farklı idi. Bundan dolayı Arabistan Bedevîlerini ıslah için icat ve**

düzenlenmiş olan İslâmiyet'in Batı Asya'daki medenî ve korunaklı kavimlere manen hakim olması için değişmesi ve genişlemesi icap ederdi. Muhammed anarşi içinde bir memlekette doğdu. Burada hiçbir kanun, hiçbir ayin yoktu. Kesin ve şiddetli bir ayin usulü konulması maddeten imkânsız idi. Muhammed müminlere namaz kılmak mecburiyetini getirmiş olmakla büyük bir adım atmıştır.**[Sayfa 260]** Bununla birlikte, yukarıki fıkralarda gördüğümüz gibi, bunun sayısını ve ne zaman kılınacağını tesbitten kaçınmıştır. Arapların onda dokuzu Bedevî idiler. Çöl hayatı çok sert ve zorunlu bir takım mecburiyetlere sahiptir. Oralarda yaşayanlar bu mecburiyetlerden kendilerini kurtaramazlar. Bu nasipsiz bölgede yaşamak için büyük bir serbestlik, sıkı ayin kaidelerinden kaçınmak lâzımdır. **Bunlar şehrin rahatı, düzenli ve sakin hayatlarında ortaya çıkıp yayılabilirler. Arabistan'ın zorunlu tenhalığı içinde, küçük küçük kümelere ayrılarak tek geçimlerini sağlama araçları olan hayvancılığın mera mecburiyetlerine bağlı bir tarzda daima hareket halinde dolaşan bir halka her gün sabit ve düzenli saatlerde belirli miktarda namaz kılmak ve sabit bir yerde haftada bir toplanmak mecburiyeti getirilemezdi. Gerçekten İslâm bu barbarların hatalarını düzeltmek ve kötü ahlâklarını yükseltmek için ortaya çıktı. Fakat aralarına nüfuz ve onları ıslah edebilmek için onların tarzlarına ve alışkanlıklarına uymak mecburiyetinde idi. Bundan dolayı Muhammed, uygulanamayacak bir şeyi emretmekten kaçındı. Dinine çekmek istediği kimselerin özel şartlarına göre kendisini düzenledi. İslâmiyet dünyaya, yayıldığı zaman peygambere rehber olan mahallî görüşler ortadan kalktı. Kelâmcılar artık Bedevîlerin ihtiyaçlarına önem vermediler. Bunlar İslâmiyet'i düzenlerken peygamberin fikirlerinden esas itibarıyla başka** [Sayfa 261] **fikirlerden hareket ettiler.**

Sayfa : 261

. فقط موفق اولا بيلمك ايچون آغير
آغير يورومك ، ايكنجى درجه‌ده‌كى تفرعات اوزرنده اصرار
ايتمه‌مك فكرنده ايدى . بناء عليه مصنع و بر مقصد مخصوصه
خادم بر سورو احاديث آراسندن بزه پيغمبرك حريتپرورانه خط
حركتنك پك كوزل قابل فرق وتمييز خاطره‌لرى انتقال ايده -
بيلمشدر . آيين وظائفنك ايفاسى خصوصنده محمدك بويوك بر
سربستى بخش ايتمش اولديغنى ادعا ايتمك قابلدر . محمد نمازى ،
آيينلرى وقتندن اول ، وقتندن صوكره ادا ايتمكه مساعده ايديور
وغير ملحوظ بر طاقم اصول وشرائط وظائف آيينه‌يى مشكل
بر حاله صوقديغى زمان بونلرى بوتون بوتون اورته‌دن قالديريوردى .

٢٦١

Sayfa 261

Fakat başarılı olabilmek için ağır **ağır yürümek, ikinci derecedeki ayrıntılar üzerinde ısrar** etmemek fikrinde idi. Bundan dolayı sünnet olan ve özel bir maksada sahip bir sürü hadisler arasında, bize peygamberin özgürlükçü hareket çizgisinin çok güzel, farklı ve belirgin hatıraları intikal edebilmiştir. **Ayin vazifelerinin yerine getirilmesi konusunda Muhammed'in büyük bir serbestlik vermiş olduğunu iddia etmek mümkündür. Muhammed namazı, ayinleri vaktinden önce veya vaktinden sonra yerine getirmeye müsaade ediyordu. Mümkün olmayan bir takım usul ve şartları ve ayin vazifelerini zor bir hale soktuğu zaman, bunları tamamen ortadan kaldırıyordu.**

Sayfa : 262

بوندن دولایی ، فکرمجه ، پیغمبرك اوقدر موشکافانه
برچوق احکام ، اوقدر زور برطاقم آیین وضع وامر ایتمش
اولمادیغی قطعیتله ادعا ایدیله‌بیلیر . بوکونکی شکلیله مسلمان
آیینی صوك درجه‌ده مغلق ومستبدانه‌در . صرف شکله عائد
بروظیفه حالنه کیردی ایتمشدر . حالبوکه محمدك غایه‌سی حقیقی
وخالص برحس دینی اویاندیرمقدن عبارتدی . بی‌پایان بر
حریت شخصیه مملکتی اولان عربستانده محمد حقیقی ،
قولایی وبدرانه بر اسلامیت نشر ایتدی . بو اسلامیت زمانك
وموقعك احتیاجاتنه توافق ایدیوردی . دینك مؤسسی اوراده
دائما حاضر ایدی ، هرشیئی دوشونیور ، پیغمبرانه سوزلریله ،
کندی مثالیله وملهم اولدیغی نصیحتلرله تنظیم ایدیور ویاردیم
ایلیوردی . صانکه محمد قسماً بریوزینه ایتمش وانسانلرله
تکلیفسزجه اوزلاشمش الله ایدی . پیغمبر اورته‌دن قالقنجه
الله بریوزندن اوزاقلاشیور ، مسلمان عرشنك اوج اعلاسنه

٢٦٢

Sayfa : 263

§ ١٤ ایکنجی سنه

چکیلیور کبی اولدی . پیغمبرك سوزلرینك وحرکتلرینك
خاطره‌سیله یالکز قالان انسانلر قالان شیلرله اکتفا ایتمکه ،
اونی تبلر ایتدیرمکه ، قانون شکل قطعیسی آلتنده بی‌حرکت
برحاله کتیرمکه مجبور اولدیلر . الله ایله دوغرودن دوغرویه
مناسبت آرتق بیتمشدی . جریان ایدن ایدن وقایعك ، سویله‌نن
سوزلرك خاطره‌سی کمال اعتنا ایله حفظ اولونمایه‌جق وبونلره
صیقی صیقی رعایت ایدیله‌جك اولورسه دکیشدیرمك وخطا
ایتمك تهلکه‌سی واردی . معمافیه اسیانك از وقتدنبری اسلا-
میتی قبول ایتمش غیر عرب قوملری محمدك میراث دینیسنه

Sayfa : 263

بوشكل قطعى‌يى ويردكن خاطراتى كنديلرينه كوره تفسير
ايتديلر، محتاج اولدقلرى شيلرى اونك ايچنه قويديلر وايمانه بو
آسيانك اسير طبيعتلى خلقنك ترجيح ايتديكى براسارت اخلاقيه
وابديه شكلى آلتنده بر طرز وصورت ويرديلر . عقيده‌نك
سرت وايچندن چيقيلماز دارلغى ايچنده وابدينك ذليلانه اسارتى
آلتنده ياشامقدن متنفر اولان بدوى عرب آرتق آكلامديغى
وقبول ايتمه‌ديكى دينيدن آيريلدى، اجدادينك باربار حياته هيچ
دكيشمه‌مش بر حالده دوام ايتمك ايچون چوللرينه چكيلدى .

نوط ۱ — بر آز يوقارى‌يه باقيكز (§ ۱۳ نجى فقره، نوط ۱) . بوكا باشقه
دليللرده علاوه ايده‌بيليرز . بو نقل ايده‌جكمز فقره‌لر كلاميونك آيين
احكامنده يابدقلرى افراطه قارشى خلقك مخالفت جريانلرينى پك كوزل
اراءه ايدرلر . بر حديثده پيغمبر ايله معاذ بن جبل آراسنده بر

۱٦۲

Sayfa : 264

§ ۱٤-۱٥ ايكنجى —

محاوره جريان ايتديكى ادعا اولونيور . بو محاوره‌ده محمده شو سوزلر
عطف ايديليور : « كيم كمال خلوص و صميميتله اللهدن باشقه اله
اولماديغنه و محمدك رسول‌الله اولديغنه شهادت ايدرسه هيچ شبهه‌سز
عذاب جهنمدن خلاص اولاجقدر » . هر دورلو آيين وعبادتك
قيمتى عظيم صورتده تنقيص ايده‌بيله‌جك اولان بو صريح بيانات معاذى
اوقدر متحير ايتدى كه بونى سائرلرينه نقل ايتمه‌دن اول محمددن مساعده
ايسته‌ديكى روايت اولونيور . محمد شو جوابى ويردى : « كيمسه‌يه
نقل ايتمه ! مؤمنلر بوكا اوقدر عطف اهميت ايدرلر كه، آرتق وظائف
دينيه‌لرينى هيچ ايفا ايتمزلر ! » (بخارى ، برنجى جلد، ٤٥ ، سطر
۱۷) . حديثك ايلك راويسى انس ابن مالكدر . شبهه يوقدر كه
اويدورمه‌در احتمالكه انسدن بيله منقول دكلدر . فقط بزم ايچون
حائز قيمتدر . بوتون بر صنف مؤمنينك حالت روحيه‌لرينى وطرز
تفكرلرينى كوستريور . بونلر محمدك وفاتندن صوكره اسلاميتك تعقيب
ايتديكى طريقى تصويب ايتمه‌يرك پيغمبرك سادكى پدرانه‌سنه، وظائف
دينيه‌يه ايكنجى درجه‌ده بر اهميت عطف اولنوب سوزه وشكله دكل

Sayfa : 264

اصل بت ومقاصده وحیاته برنجی درجه‌ده اهمیت ویریلدیکی زمانه
یهودیت اتمك ایسته‌یورلردی .

§ ۱۵ . — وظائف دینیه‌نك قسم اعظمنی تأسیس فکرینی
محمده تلقین ایدن سبب قطعی مدینه‌ده یهودیلرك چوق مقدارده
موجودی اولمشدر . مدینه صرف مشرکلر طرفندن مسکون
برشهر اولسه ایدی محمدك کوزی او کنده مادی مثاللر بولونمامسی
دولایسیله آیین افعاله اوقدر بویوك براهمیت عطف ایتمه‌مسی
محتمل ایدی . محمد مدینه‌یه کلمه‌دن اول موسوی جماعتلریله
دائمی وصمیمی برتماسده بولونمامشدی . بوندن دولایی مکه‌ده‌کی

۱۱٤

Sayfa : 265

§ ۱۵ — ایکنجی سنه

اسلامیت‌ده الاّ‌سنکی ماهیتی حائز، قولایله توسعه وترقی‌یه مستعد
برمذهب دساتیری حالنده قالمشدی . یهودیلرك عرض ایتدکلری
مثال ، اونلرك عنعناتنك شایان حرمت قدملرینك تلقین ایتدیکی
حس تعظیم ، کندیلرینك آیین شکللرینی قبول ایده‌رك اونلری
اسلامیته جلب آرزوسی محمدی برچوق یهودی عادتلرینی ترویجه
سوق ایتدی . یهودیلرك مثالی محمده تمیزلنمك ونمازدن اول
آبدست آلمق فکرینی تلقین ایله‌دی Jewish Encyclopedia
برنجی جلد ، ٦٩-٧١) . کذلك اوروجی‌ده اونلردن آلدی
(عینی اثر ، بشنجی جلد ، ٣٤٧-٣٤٩) . فلان استقامته
اولماوب ده معین فلان استقامتده عبادت اتمك فکری‌ده
یهودیلردن کلشدر . بوتون بومفهوملره هجرتدن اولکی آیات
قرآنیه‌ده هیچ تصادف ایتمه‌یز . مع‌مافیه مؤمنلری نمازه چاغیرمق
فکری (اذان) یهودیلردن استعاره ایدلمکله برابر عنعنه‌یه نظراً
(برنجی سنهٔ هجریه وقایعنه باقکز . § ٥٤ نجی فقره ونوط)
محمددن دکل اصحابدن کلشدر . احتمالکه بویله دائمی صورتده

Sayfa : 265

عبادته دعوت مجبوریتی محمدك خوشنه كیدر برشی دكلدی .
حی برمنادی واسطه‌سیله مؤمنلری طوپلامق عادتی ، نبی کاذب
مسیلمه ایله بیه سجع (۱۱ نجی سنهٔ هجریه وقایعنه باقکز)
حقنده‌کی عنعنات ایله ثابت اولدیغی اوزره، شرقی عربستانده
حضری قبیله‌لر آراسنده جاری برعادتدن كلمش اولماسی دها
محتملدر . عربستان چوللرینك حر وسرسریانه حیاتی ایچنده

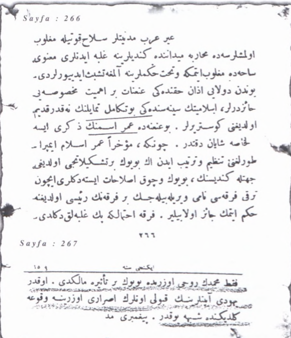
Sayfa 262

Bundan dolayı fikrimce, peygamberin o kadar güç olan çeşitli hükümler, o kadar zor bir takım ayinler koymuş ve emretmiş olmadığını kesinlikle iddia edebilirim. **Bugünkü şekliyle Müslüman ayini son derece belirsiz ve despotçadır. Sırf şekle ait bir vazife haline getirilmiştir. Halbuki Muhammed'in gayesi hakikî ve halis bir dinî duygu uyandırmaktan ibaretti. Sonsuz bir şahsî özgürlükler memleketi olan Arabistanda, Muhammed hakikî, kolay ve babacan bir İslâmiyet yaymıştı. İslâmiyet zaman ve mevkiin gerektirdiklerine uyuyordu. Dinin kurucusu orada daima hazır idi. Her şeyi düşünüyor, peygamberane sözleriyle, aldığı ilhamlarla düzenlemeler yapıyor ve yardım ediyordu. Sanki Muhammed, kısmen yer yüzüne inmiş ve insanlarla teklifsizce uzlaşmış Allah idi. Peygamber ortadan kalkınca Allah, yeryüzünden uzaklaşıyor, Müslüman arşının en üstüne** [Sayfa 263] çekiliyordu. Peygamberin sözlerinin ve hareketlerinin hatırasıyla yalnız kalan insanlar, kalan şeylerle yetinmeye, onu belirgin hale getirmeye, kesin kanun şekli altında hareketsiz bir hale getirmeye mecbur oldular. Allah ile doğrudan doğruya münasebet artık bitmişti. Cereyan eden olayların, söylenen sözlerin hatırası, tam bir itina ile korunmayacak ve bunlara sıkı sıkı uyulmayacak olursa değiştirme ve hata yapma tehlikesi vardı. **Bununla birlikte Asya'nın kısa zaman önce İslâmiyet'i kabul etmiş**

Arap olmayan kavimleri Muhammed'in dinî mirasına bu kesin şekli verirken hatıraları kendilerine göre tefsir ettiler. Muhtaç oldukları şeyleri onun içine koydular ve imana, Asya'nın esir tabiatlı halkının tercih etdiği bir ahlâkî esaret ve ayin şekli altında bir tarz ve şekil verdiler. (Mühim) Akidenin (dinî gereklilikler) sert ve içinden çıkılmaz darlığı içinde ve ayinin alçakça esareti altında yaşamaktan nefret eden Bedevî Arap, artık anlamadığı ve kabul etmediği bir dinden ayrıldı, atalarının barbar hayatına hiç değişmemiş bir halde devam etmek için çöllerine çekildi.

Not 1 – Biraz yukarıya bakınız (§ 13 üncü fırka, not 1). Buna başka deliller de ilâve edebiliriz. Bu nakledeceğimiz fıkralar, kelâmcıların ayin hükümlerinde yaptıkları aşırılığa karşı halkın muhalefet cereyanlarını çok güzel ortaya koyar. Bir hadiste peygamber ile Muaz bin Cebel arasında bir [Sayfa 264] **konuşma ceryan ettiği iddia olunuyor. Bu konuşmada Muhammed'e şu sözler atfediliyor: "Kim tam bir gönül temizliği ve samimîyetle Allah'dan başka Allah olmadığına ve Muhammed'in Resulullah olduğuna şehadet ederse hiç şüphesiz cehennem azabından kurtulmuş olacaktır." Her türlü ayin ve ibadetin kıymetini büyük surette azaltabilecek olan bu açık beyanat, Muaz'ı o kadar hayrete düşürdü ki diğerlerine nakletmeden önce Muhammed'den müsaade istediği rivayet olunur. Muhammed şu cevabı verdi: "Kimseye nakletme! Müminler buna o kadar önem atfederler ki artık dinî vazifelerini hiç yerine getirmezler!" (Buharî, birinci cilt, 45, satır 17). Hadisin ilk rivayetcisi Enes bin Malik'dir. Şüphe yoktur ki uydurmadır. İhtimal ki Enes'den bile alınmamıştır. Fakat bizim için değerlidir. Bütün bir müminler sınıfının ruh hallerini ve düşünce tarzlarını gösteriyor. Bunlar Muhammed'in vefatından sonra İslâmiyet'in takip ettiği yolu onaylamayacak peygamberin babacan uygulamalarına, dinî vazifelere ikinci derecede bir önem atfolunup söze ve şekle değil asıl niyet ve maksatlara ve duygulara birinci derecede önem verildiği zamana geri dönmek istiyorlardı.**

Dinî vazifelerin büyük kısmının tesis fikrini Muhammed'e telkin eden kesin sebep Medine'de Yahudilerin sayısal çokluğu olmuştur. Medine sırf müşrikler tarafından yerleşilmiş bir şehir olsa idi Muhammed'in gözü önünde maddî meseleler bulunmaması dolayısıyla ayin işlerine o kadar büyük bir önem atfetmesi muhtemel idi. Muhammed, Medine'ye gelmeden önce Musevî cemaatleriyle daimî ve samimî bir temasta bulunmamıştı. Bundan dolayı Mekke'deki [Sayfa 265] **İslâmiyet de elastiki mahiyete sahip, kolaylıkla genişlemeye ve ilerlemeye müsait bir mezhep kuralları halinde kalmıştı.** Yahudilerin ortaya koydukları örnek, onların geleneklerinin hürmete değer kademelerinin telkin ettiği saygı hissi, kendilerinin ayin şekillerini kabul ederek **onları İslâmiyet'e çekme arzusu** Muhammed'in birçok Yahudi âdetlerini almaya sevk etti. **Yahudilerin örneği Muhammed'e temizlenmek ve namazdan önce abdest almak fikrini telkin etti (Jewish Encyclopedia, birinci cilt, 69-71). Bunun gibi orucu da onlardan aldı (aynı eser, beşinci cilt, 347-349). Filan istikamette olmayıp da filan istikamette ibadet etmek fikri de Yahudilerden gelmiştir. Bütün bu kavramlara hicretden önceki Kur'an ayetlerinde hiç tesadüf etmeyiz. Bununla birlikte müminleri namaza çağırmak fikri (ezan) Yahudilerden alınmış olmakla beraber, rivayetlere göre (hicrî birinci sene olaylarına bakınız. § 24 üncü fıkra ve not) Muhammed'den değil ashabtan gelmiştir. İhtimal ki böyle devamlı surette ibadete davet mecburiyeti Muhammed'in hoşuna gider bir şey değildi.** Hatta bir haber verme aracıyla müminleri toplamak âdeti, Beni Gazzab-ı Müseyleme ile Nebiye Secih **(Hicrî 11 inci sene olaylarına bakınız) hakkındaki rivayet ile sabit olduğu üzere, Doğu Arabistan'da Hazerî kabileler arasında olan bir âdetten gelmiş olması daha kuvvetle muhtemeldir.**

Sayfa : 266

غیر عرب مدنیتلر سلاح قوتیله مغلوب
اولمشلرسه‌ده محاربه میداننده کندیلرینه غلبه ایدنلری معنوی
ساحه‌ده مغلوب ایتمکه و تحت حکملرینه آلمغه تشبث ایدییورلردی.
بوندن دولایی اذان حقنده‌کی عنعنات بر اهمیت مخصوصه‌یی
حائزدرلر، اسلامیتك سینه‌سنده‌کی بو تکامل تمایلنك نه‌قدر قدیم
اولدیغنی کوستریرلر. بو عنعنه‌ده عمر اسمنك ذکری ایسه
بالخاصه شایان دقتدر. چونکه، مؤخراً عمر اسلام ایمپرا-
طورلغنی تنظیم و ترتیب ایدن اك بیوك بر تشکیلاتجی اولدیغی
جهتله کندیسنك، بیوك و چوق اصلاحات ایسته‌دکلری ایچون
ترقی فرقه‌سی نامی ویریله‌بیله‌جك بر فرقه‌نك رئیسی اولدیغنه
حکم ایتمك جائز اولابیلیر. فرقه احتمالکه بك غلبه‌لق دکلدی.

۲٦٦

Sayfa : 267

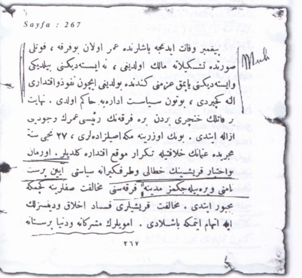
۱٥٩ — ایکنجی سنه

فقط محمدك روحی اوزرنده بیوك بر تأثیره مالکدی. اوقدر
جهودی آمنلرینك قبولی اونلرك اصراری اوزرینه وقوعه
کلدیکنده شبهه یوقدر. پیغمبری مد

Sayfa 266

Arap olmayan medeniyetler silâh kuvvetiyle mağlup olmuşlarsa da savaş meydanında kendilerine üstünlük kuranları manevî saha-da mağlup etmeye ve hükümleri altına almaya teşebbüs ediyorlar-

dı. Bundan dolayı ezan hakkındaki rivayetler özel bir öneme sahiptirler. İslâmiyet'in sinesindeki bu olgunlaşma eğiliminin ne kadar eski olduğunu gösterirler. Bu rivayette **Ömer isminin** zikri ise kısaca dikkat çekicidir. Çünkü, sonradan Ömer, İslâm İmparatorluğu'nu tanzim ve tertip eden en büyük bir teşkilâtçı olduğundan dolayı kendisinin, büyük ve çok islahat istediği için ilerleme fırkası adı verilebilecek bir fırkanın reisi olduğuna hükmetmek doğru olabilir. Fırka ihtimal ki çok kalabalık değildi. [Sayfa 267] **Fakat Muhammed'in ruhu üzerinde büyük bir tesire sahipti. O kadar Yahudi ayinlerinin kabulü, onların ısrarı üzerine meydana geldiğinden şüphe yoktur.**

Sayfa : 267

پیغمبر وفات ایدنجه باشلرنده عمر اولان بو فرقه ، قوتلی
صورنده تشکیلاته مالك اولدیغی ، نه ایسته دیکنی بیلدیکی
وایسته دیکنی یاپمق عزمنی کندنده بولدیغی ایچون نفوذ واقتداری
اله کچیردی ، بوتون سیاست اداره یه حاکم اولدی . نهایت
بر قاتلك خنجری بردن بره فرقه نك رئیسی عمرك وجودینی
ازاله ایتدی . بونك اوزرینه مکه اصیلزاده لری ، ۲۷ نجی سنه
مجریده عثمانك خلافتیله تکرار موقع اقتداره کلدیلر . او زمان
بو اختیار قریشینك خطالی وطرفکیرانه سیاستی اینی پرست
نامی ویره بیله جکمز مدینه فرقه سنی مخالفت صفلرینه کچمکه
مجبور ایتدی . مخالفت قریشیلری فساد اخلاق ودینسزلك
ایله اتهام ایتمکه باشلادی . امویلرك مشرکانه ودنیا پرستانه

۲٦۷

Sayfa : 268

تمایلات بدیهه‌لری کرکینلکی وخیملشدیردی. صوکره بو دینی
بر کسوه آلتنده سیاسی بر نزاع شکلنه توردی ایتدی . امویلر
علیهنده‌کی دینی حرکتک باشلانغجی ایشته محمدك وصایاسی اوزرنده
اوقدر حائز نفوذ اولان تقیپرور آیینجیلر زمره‌سندن چیقمشدر .
بونلرك آراسنده مکه مهاجرلری‌ده واردی . فقط اکثریت
مدینه‌لی ایدیلر . بونلر محمدی شهرلرینی صلح وسکونه ارجاع
ایچون جاغیرمشلردی . مسلمان آیینلرینك قسم اعظمی ،
هر کونکی بش وقت نمازی (مجوسیلردن و Sabei لردن آلنمشدر .
The Faith of Islam ، ۲۹۳ ، نوط) ، اذانی ، جمعه اجتماعلری محمدن زیاده بو فرقه‌یه مدیونز . محمدك مدینه‌یه یوم دخولی
جمعه کونه مصادف اولدیغی جهتله احتمالکه هفته اجتماعلری
ایچون جمعه کوننك انتخابی بوندندر (بر نجی سنهٔ هجریه وقایعنه
باقکز . § ۳۰ نجی فقره) .

§ ۱٦. — موضوعك وسعتی دها اینجه تفصیلاته
کیریشمکدن بنی منع ایدیور . مسلمان آیینك تاریخنی یازمق
نیتنده دکلز . یالکز اسلامیت حقنده تدقیقات یاپمق ایسته‌ین ذواته غایت جاذب کورونه‌لرده ، حتی بعضاً پك دوغرو
کبی منظور اولسه‌لرده پك جرئتکارانه تعمیملره قالقمقده
احتیاط کوسترملرینی آکلاتمق ایسترز . حاصلی ، مسلمان
آیینلرینك تشکلنه بر دکل متعدد عناصر اشتراك ایتمشدر .
بونلر باشلیجه اوچه آیریله‌بیلیر : برنجیسی هیچ شبهه

Sayfa : 269

یوق كه پیغمبردر . فقط اونك یاپدیغی شیلرظن اولوندیغندن
چوق آزدر . چونكه چوق كره آیینی وجوده كتیرن ایكنجی
عنصرك یعنی محمدی مدینه‌یه چاغیران پریشان مشركلكك انحطاطه
دوشمش مؤسسات سیاسیه واجتماعیه‌سنی اصلاح ایچون محمددن
استفاده ایدن ترقیپرور فرقه‌نك تأثیری آلتنده قالمشدر . اوچنجی
عنصر مغلوب قوملرك اینی پرستانه تمایللرندن تشكل ایتمشدر .
بونلر مدینه فرقه‌سیله برلشدیلر ، شرقده‌كی بوتون انتباه‌فكری
ودینینك واومعظم اسلام حركتنك روحی اولدیلر . یوقاریكی
فقره‌لرك برنده ذكر ایتدیكمز فقره‌ده قره‌مرك بك دوغری
اوله‌رق میدانه چیقاردیغی سیاسی و عسكری آمال پیغمبردن
مؤخر بردوره‌یه عائددر . بونلری یالكز پیغمبره عطف
ایتمك دوغرو اولاماز . قره‌مر هر كونكی نماز و جمعه نمازینه
اسلامیتك قوهٔ فاتحانه‌سنی عطفه قالقمقله خطایه دوشمشدر .
چونكه ایلك خلیفه‌لر طرفندن بیزانسه وایرانه قارشی سوق ایدیلن
اردولر ابتدائی بدویلردن متشكلدی . بونلرك اسلامیتی لفظاً
قبول ایتمه‌لری عادتا برقاچ كون اول وقوعه كلمشدر دنیله‌بیلیردی .
یكی دینك آنجق اسمنی اوكرنمشلردی . نه آیینلرینی نه عقیده‌لرینی
بیلمیورلردی . ایشته بونك ایچون قره‌مرك ادعا ایتدیكی وجهله
جمعه نمازینك معنوی قیمتی ادعاسی وارد دكلدر . چونكه دینی
ساحه الیوم مسلمانلر آراسنده جاری اومستبدانه آیینی وجوده
كتیرن تمایلاتك تحت استیلاسنده قالدیغی زمان عرب ایمپراطور -

Sayfa : 270

D.

لمنك فتوحات عسکریه‌سی توقفه اوغرادی . بناءً علیه صرف
شکلدن عبارت اولان ، حقیق بر حس دینی‌یی احتوا ایتمه‌ین
بر دین واضعی اولمقله پیغمبرمزی اتهامه قالقمقدن قارئلرمزی
تحذیر ایده‌رز . بو تنقیدی محمده پروتستانلره وبالخاصه موییر ،
سل کی انکلیز پروتستانلر توجیه ایدرلر . تنقید تاریخی اجرا
ایدیلیرکن صرف فردی اولان وقعه‌لر هانکیلریدر (بونلر
پك آزدر !)؟ مختلف نسللرده بوتون صنوف خلقه حاکم اولان
تمایلاتك محصوللری هانکیلریدر؟ بونلری بربرندن آییرمق لازمدر.
تعبیر دیکرله، هیبسنك الك دوام‌لیسی والك قوتلیسی اولان تاریخی
قوتلری فرق ایتمك ایجاب ایدر. حالبوکه بونلرك ده تمییز ایدیله‌
بیلمسی قولای دکلدر . چونکه آنجق بعض آدملرك آثار
وافعالنده محسوس بر شکل آلیرلر واونلرك شخصیتلری آلتنده
کوزدن نهان اولورلر . بو آدملر یا اتصافاً یاذکا وقابلیت سوقیله
حرکتی اداره ایدرلر، او حرکتله یکوجود اولورلر، اونك بوتون
شرف وقصورلرینی بوکله‌نیرلر. حالبوکه نتایجك وسعتی ، اثرلرینك
امتدادی کوزلریمزی آچمق ویزه بونلرك یالکز بر آدمك ایشی
اولامیه‌جغنی ، عظیم بر حرکت تاریخیه‌نك ، سنه‌لرجه دوام ایتمش
بر جوق صنوف خلقك تأثیرلرینك نتایجی اولدقلرینی اثبات
ایتمك لازم کلیردی .

D

Sayfa 267

Peygamber vefat edince Ömer'in başkanlığındaki bu fırka, kuvvetli bir teşkilâta sahip olduğu, ne istediğini bildiği ve istediğini yapma azmini kendinde bulduğu için iktidarı eline geçirdi, bütün idare siyasetine hakim oldu. Bir katilin hançeri birden bire fırkanın reisi Ömer'in vücudunu saplandı. Bunun üzerine Mekke asilzadeleri, hicrî 27 nci senede Osman'ın hilafetiyle tekrar iktidar mevkisine geldiler. **O zaman bu ihtiyar Kureyşîli'nin hatalı ve taraflı siyaseti, ayinperest namını verebileceğimiz Medine fırkasını muhalefet saflarına** geçmeye mecbur etti. Muhalefet Kureyşîleri ahlâkî fesad ve dinsizlik ile itham etmeye başladı. Emevî**ler'in müşrikane ve dünyaperestane** [Sayfa 268] apaçık eğilimleri gerginliği vahimleştirdi. Sonra bu dinî görünüş altında siyasî bir kavga şekline dönüştü. Emevî**ler aleyhindeki dinî harekatın başlangıcı işte Muhammed'in vasiyetleri üzerinde o kadar nüfuza sahip olan ilerlemeci ayinciler zümresinden çıkmıştır. Bunların arasında Mekke muhacirleri de vardı.** Fakat çoğunluk Medineli idi. Müslüman ayinlerinin büyük kısmını, **hergün beş vakit namaz (Mecusilerden ve Sabei lerden alınmıştır. The Faith of İslâm, 293, not), ezan, Cuma toplantılarını Muhammed'den** ziyade bu fırkaya borçluyuz. Muhammed'in Medine'ye girdiği günün Cuma gününe tesadüf etmesinden dolayı ihtimal ki hafta toplantıları için Cuma gününün seçilmesi bundandır (hicrî birinci sene olaylarına bakınız. § 30 uncu fıkra).

Konunun genişliği, daha ince ayrıntıya girişmekten beni men ediyor. Müslüman ayininin tarihini yazmak niyetinde değiliz. Yalnız İslâmiyet hakkında araştırma yapmak isteyen kişilere gayet cazip görünseler de, hatta bazan pek doğru gibi görünmüş olsalarda pek cüretlice açıklamalara kalkışmakta ihtiyat göstermelerini anlatmak isteriz. Kısacası, **Müslüman ayinlerinin teşkiline bir değil ,birçok unsur iştirak etmiştir.** Bunlar başlıca üçe ayrılabilir: Birincisi hiç şüphe **[Sayfa 269]** yok ki peygamberdir. Fakat onun yaptığı şeyler

sanıldığından çok azdır. Çünkü çok kere ayini vücuda getiren ikinci unsurun yani Muhammed'i Medine'ye çağıran perişan müşrikliğin dağılmaya yüz tutmuş siyasî müesseseleri ve toplum hayatının ıslahı için Muhammed'den faydalanmış olan **ilerici fırkanın tesiri altında kalmıştır.** Üçüncü unsur mağlup kavimlerin ayinperestane eğilimlerinden ortaya çıkmıştır. Bunlar Medine fırkasıyla birleştiler ve Doğu'daki bütün fikrî ve dinî seçimin ve o büyük İslâm hareketinin ruhu oldu. Yukarı ki fıkraların birinde zikrettiğimiz fıkrada Kramer'in çok doğru olarak meydana çıkardığı siyasî ve askerî emeller, peygamberden sonraki bir devreye aittir. Bunları yalnız peygambere atfetmek doğru olamaz. Kramer her günkü namaz ve Cuma namazına İslâmiyet'in fethedici kuvvetine atfa kalkmakla hataya düşmüştür. Çünkü ilk halifeler tarafından Bizans'a ve İran'a karşı sevk edilen ordular, başlangıçtaki Bedevîlerden oluşmuştu. Bunların İslamiyet'i sözde kabul etmeleri âdeta birkaç gün evvel meydana gelmiştir denilebilirdi. Yeni dinin ancak ismini öğrenmişlerdi. Ne ayinlerini, ne gereklerini biliyorlardı. İşte bunun için Kramer'in belirttiği şekilde Cuma namazının manevî kıymeti iddiası ortaya çıkmış değildir. Çünkü **dinî anlamda** bugün Müslümanlar arasında yapılan o despot ayini meydana **getiren eğilimlerin istilâsı altında kaldığı zaman Arap İmparator**[Sayfa 270]**luğu'nun askerî fetihleri kesintiye uğradı.** Bundan dolayı sırf şekilden ibaret olan, hakikî bir dinî duyguyu ihtiva etmeyen bir din konulmuş olmakla, peygamberimizi ithama kalkmaktan okuyucularımızı men ederiz. Bu tenkidi Muhammed'e Protestanlar ve bilhassa Moyer, Şel gibi İngiliz Protestanları yöneltirler. Tarih tenkidi yapılırken sadece kişisel olan olaylar hangileridir (bunlar çok azdır!)? Çeşitli nesillerde bütün halk sınıflarına hakim olan eğilimlerin ürünleri hangileridir? Bunları birbirinden ayırmak lâzımdır. **Diğer bir tabirle, hepsinin en devamlısı ve en kuvvetlisi olan tarihi kuvvetleri, fark etmek icap eder. Halbuki bunlarında fark edilebilmesi kolay değildir. Çünkü ancak bazı adamların eserle-**

rinde ve uygulamalarında özel bir şekil alırlar ve onların şahsiyetleri altında gözden kaçarlar. Bu adamlar ya tesadüfen ya da zekâ ve kabiliyyet sevkiyle hareketi idare ederler. O hareketle tek vücud olurlar, onun bütün şeref ve kusurlarını yüklenirler. Halbuki sonuçların vasıtaları, eserlerinin uzunluğu gözlerimizi açmak ve bize bunların yalnız bir adamın işi olamayacağını, büyük bir tarihi hareketin, senelerce devam etmiş birçok halk sınıfının tesirlerinin sonucu olduklarını isbat etmek lâzım gelir.

Sayfa : 272

(Vadan ١ ابوا یاخود ودّان سفری (صفر)

60 kişi

§ ١٨ . — صفر آیی اثناسنده محمد مدینه‌نك اون ایکی
نقیب یاخود مرخصلرندن بری اولان سعد بن عباده‌یی شهرده
برینه وکیل براقه‌رق ایلك عسکری سفرینی اجرا ایتدی .
عموجه‌سی حمزه بن عبدالمطلب سنجاق طاشیدی. سائر سفرلرده
اولدیغی کبی بو بایراغك رنکی بیاض ایدی. محمد التمش کشیدن
مرکب کوچوك بر قوت ایله قریشیلره وبنو ضمره بن بکر بن
عبد منات بن کنانه‌لره قارشی یورودی . بوکا ودان سفری
دنیلدیکی کبی الابوا سفری نامیده ویریلدی . چونکه محمدك
زیارت ایتدیکی ایکی موقع بربرلرندن آنجق آلتی میل مسافه‌ده
ایدیلر [١] . محمد ودانه‌قدر کیتدی. قریشیلری بولمادی. فقط
بنو ضمره‌لرله قبیله رئیسی مخشی بن عمرو الضمری واسطه‌سیله
صلح ایتدی [٢].

٢٧٢

Sayfa 272

Ebva Yahud Vedar Seferi (Safer)

Safer ayı esnasında Muhammed, Medine'nin on iki nakib yahut murahhaslarından biri olan Sa'd Ubade'yi şehirde yerine vekil bırakarak **ilk askerî seferini** gerçekleşirdi. Amcası Hamza bin Abdülmuttalib sancak taşıdı. Diğer seferlerde olduğu gibi bu bayrağın rengi beyaz idi. **Muhammed altmış kişiden oluşan** küçük bir kuvvet ile Kureyşîler ve Benu Zümre bin Bekir bin Abd Menat bin Kenanelere karşı yürüdü. Buna Vedan Seferi denildiği gibi El-Ebva Seferi adıda verildi. Çünkü Muhammed'in ziyaret ettiği iki mevki birbirlerinden ancak altı mil mesafede idi [1]. Muhammed Vedan'a kadar gitti. Kureyşîleri bulamadı. Fakat Benu Zümrelerle kabile reisi Mehşi bin Amru'z-Zümri aracılığı ile barış yapıldı [2].

Sayfa : 275

سفوانه ياخود بدر اوولى سفرى (ربيع الاول) [١]

§ ١٩ — محمد بواط سفرندن صوكره مدينه‌ده پك آز،
تقريباً اون كون قدر قالدى . زيد بن حارثه‌يى يرينه وكيل
تعيين ايده‌رك ، جما قربنده اوتلايان مدينه سوريلرينه تجاوز
ايدن كرز بن جابر الفهرى عليهنده ربيع الاولده سفره چيقدى.
كرز قاچدى. محمد اونى بدر قربنده سفوانه‌قدر تعقيب ايتدى.
نوندن دولايى بوكا برنجى بدر سفرى [٢] نامى ويرلمشدر .
محمد سفرده پك آز قالدى. كرزه يتيشمكه موفق اولاماديغندن
مدينه‌يه دوندى . بايراغى على بن ابوطالب طاشيوردى

Sayfa : 275

(هشام ، ٤٢٣ ؛ واقدی ، ٢-٣ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٣١ ؛
طبری، برنجی جلد ، ١٢٦٩-١٢٧٠، ١٢٧١ ؛ اثیر، ٨٦-٨٧ ؛
خلدون ، ایکنجی جلد، ذیل ١٧؛ خمیس، برنجی جلد، ٤١١).

Sayfa 275

SüfvanYahut I. **Bedir** Seferi (Rebiülevvel) [1]

Muhammed Buvat seferinden sonra Medine'de pek az, yaklaşık on gün kadar kaldı. Zeyd Bin Harise'yi yerine vekil tayin ederek, Cema kurbunda otlayan Medine sürülerine tecavüz eden Gerz bin Cabir El-Fehri aleyhinde Rebiülevvel'de sefere çıktı. Gerz kaçtı. Muhammed onu Bedir yakınlarında Sıfvan'a kadar takip etti. Bundan dolayı buna birinci **Bedir seferi** [2] namı verilmiştir. Muhammed seferde pek az kaldı. Gerz'e yetişmeye başarılı olamadığından Medine'ye döndü. Bayrağı Ali bin Ebu Talib taşıyordu (Hişam, 423; Vakidī, 2-3; Vakidī Wellhausend, 31; Taberī, birinci cilt, 1269-1270, 1271; Esir, 86-87; Haldun, ikinci cilt, zeyl 17; Hâmis, birinci cilt, 411).

Sayfa : 276

عشیره سفری (جمازی الآخر)

§ ٢٠ . — جمازی‌الآخرده محمد مدینه‌ده سلمه بن
عبدالاسدی مدینه‌ده یرینه وکیل براقه‌رق، سوریه‌یه کیدن
بیوك قریشی کاربانی باصمق اوزره حب کوکلیلردن مرکب
یوز اللی ، ایکی یوز کشیلك بر قوت ایله واوتوز دوه ایله یوله (15F-204
چیقدی[١]. حمزه بن عبدالمطلب علمدارلق ایدیوردی. نقب بنو
دینار بن النجار بوغازندن ، فیفاالخبارden کچدی، نمازقیلمق و بر
پارچه برشی یمك ایچون ذات الساق دیلن بطحا ابن ازهر وادیسنده.

Sayfa : 276

برآغاجك آلتنده برآز توقف ايتدى. شعبه عبداللهدن كچه‌رك
السده دوغرو ايتدى، يليلى كچدى، سخيرات اليمان قربنده
آلچاق ينبع واديسنه سوق ايدن جاده‌يى تعقيب ايله‌دى. بورادە
بولونان عشيره‌يه [٢] واصل اولونجه برقاچ كون اورادە دوردى.

Sayfa 276

Aşire Seferi (Cemazielahir)

Camazielahir'de Muhammed Medine'de Selme bin Abdüssad'ı Medine'de yerine vekil bırakarak, Suriye'ye giden büyük Kureyşî kervanını basmak üzere hep **gönüllülerden oluşan yüz elli, iki yüz kişilik bir kuvvet ve otuz deve ile yola çıktı** [1]. Hamza bin Abdülmuttalib bayrağı taşıyordu. Takip Benu Dinar bin El-Neccar boğazından, Feyfa-i Ahbar'dan geçti. Namaz kılmak ve bir parça bir şey yemek için Zatü'l-sak denilen Batha ibn-i Ezher vadisinde bir ağacın altında durdu. Şibbe Abdullah'dan geçerek El-esd'e doğru indi, Yelil'i geçti, Sahirat limanı yakınlarında alçak Yenbi vadisine ulaştıran yolu takip etti. Burada bulunan Aşire'ye [2] gelmiş olunca birkaç gün orada durdu.

Sayfa : 278

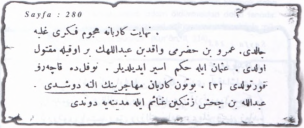
نخله سفرى (رجب)

§ ٢١ . — رجب آينده محمد عبدالله بن جحش الاسدى يى
متعدد مهاجرين ايله مكه‌يه اعزام ايده‌رك كنديسنه ايكى كونلك
يولدن صوكره اچيله‌جق بر قاپالى مكتوب ويردى . بو هيئتك
قاچ كشيدن تركب ايتديكى معلوم دكلدر. يدى ، سكز ياخود
اون ايكى كشيدن عبارت ايديلر .

Sayfa 278

Nahle Seferi (Receb)

Receb ayında Muhammed Abdullah bin **Cahş El-Sedi'yi birçok muhacirle ile Mekke'ye doğru yola çıkararak kendisine** iki günlük yoldan sonra açılacak kapalı bir mektup verdi. Bu heyetin kaç kişiden oluştuğu belli değildir. Yedi, sekiz yahut on iki kişiden ibaret idiler.

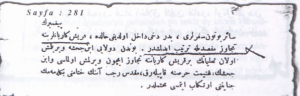

Sayfa : 280

. نهايت كاربانه هجوم فكرى غلبه
چالدى. عمرو بن حضرمى واقدبن عبداللهك بر اوقيله مقتول
اولدى . عثمان ايله حكم اسير ايديلديلر . نوفل‌ده قاچه‌رق
قورتولدى [٣] . بوتون كاربان مهاجرينك النه دوشدى .
عبدالله بن جحش زنكين غنائم ايله مدينه‌يه دوندى

Sayfa 280

Nihayet kervana hücum fikri üstün geldi. Amr bin Hazremî Vakd bin Abdullah'ın bir okuyla öldürülmüş oldu. Osman ile Hekim esir edildiler. Nevfel de kaçarak kurtuldu [3]. Bütün kervan **muhacirinin eline düştü**. Abdullah bin Cahş, zengin ganimetler ile Medineye döndü.

Sayfa : 281

پيغمبرك
سائر بوتون سفرلرى ، بدر دخى داخل اولديغى حالده ، قريش كاربانلرينه
تجاوز مقصديله ترتيب ايدلمشدر . بوندن دولايى ابن جحشه ويرلمش
اولان تعليماتك برقريش كاربانه تجاوز ايچون ويرلمش اولماسى وابن
جحشك، غنيمت حرصنه قاپيله‌رق، مقدس رجب آنك ختامنى بكلمه‌مك
جنايتنى ارتكاب ايتمسى محتملدر .

Sayfa 281

Peygamberin diğer bütün seferleri, Bedir de dahil olmak üzere, **Kureyş kervanlarına saldırmak maksadıyla düzenlenmiştir.** Bundan dolayı İbn-i Cahş'a verilmiş olan talimatın bir Kureyş kervanına saldırmak için verilmiş olması ve İbn-i Cahş'ın, ganimet hırsına kapılarak, mukaddes Receb ayının sonunu beklememek cinayetini işlemiş olması muhtemeldir.

Sayfa : 283

. مجرملر یاپدقلری

شیدن پك زیاده نادم اولدیلر. چونکه کندی آرقداشلری بیله

مؤاخذه‌دن کری قالمایورلردی . محمد ، برآز ترددن صوکره،

کورولتویی یاتیشدیرمق ورزالته نهایت ویرمك وعینی زمانده

سادق طرفدارلرینی قورتارمق ایچون شو آیتلری تبلیغ ایتدی:

« اونلر سکا مقدس آیده یاپیلان حربه دائر سؤال صوراجقلر.

سویله : مقدس آیده حرب پك وخیم بروقعه‌در. فقط بریسنی

طریق حقدن اوزاقلاشدیرمق ، اللهه اینانمامق ، هر کسی

مکه‌نك معبد مقدسندن اوزاق طوتمق، اورادن اونلری قوغمق

دها وخیم بروقعه‌در. فساد اخلاق قتلدن فنادر. اونلر اللرندن

کلسه سزه دینکزی رد ایتدیرنجه‌یه قدر سزکله مجادله‌دن خالی

قالمایه‌جقلردر.» (قرآن ، II ، ٢١٤).

Sayfa 283

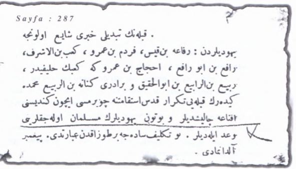
Suçlular yaptıkları şeyden çok fazla pişman oldular. Çünkü kendi arkadaşları bile onlara çıkışmaktan geri kalmıyorlardı. Muhammed, biraz tereddütten sonra, gürültüyü yatıştırmak ve rezalete son vermek, aynı zamanda sadık taraftarlarını kurtarmak için şu ayetleri tebliğ etti: **"Onlar sana mukaddes ayda yapılan savaşa dair soru soracaklar. Söyle: Mukaddes ayda savaş çok vahim bir olaydır. Fakat birisini hak yolundan uzaklaştırmak, Allah'a inanmamak, herkesi Mekke'nin mukaddes mabedinden uzak tutmak, oradan onları kovmak daha vahim bir olaydır. Ahlâk fesadı adam öldürmekten daha fenadır. Onlar ellerinden gelse size dininizi red ettirinceye kadar sizinle mücadeleden geri kalmayacaklardır"** (Kur'ân, II, 214).

Sayfa : 287

. محمد مدینه‌یه مواصلتندن اون‌یدی‌اون
سکز آی صوکره یهودیلرك غایت شدتلی مخالفتندن متنفر اوله‌رق
قدسك آرتق قبله اولماماسی ، اوندن صوکره مکه استقامتنده
نماز قیلینماسنی امر ایتدی [۱]. مدینه جامعنده اسکیسنه مخالف
استقامتنده ایکنجی بر قبله یاپیلدی . بو ، شعبانك اون‌بشنجی
صالی کوننه مصادف ایدی (هشام ، ٤٢٧ ؛ طبری ١٢٧٩).

Sayfa 281

Muhammed Medine'ye gelişinden on sekiz ay sonra Yahudilerin çok sert muhalefetinden nefret etmiş olarak Kudüs'ün artık kıble olmaması, ondan sonra Mekke istikametinde namaz kılınmasını emretti [1]. Medine camisinde eskisine ters istikamette ikinci bir kıble yapıldı. Bu, Şaban'ın on beşinci Salı gününe tesadüf ediyor idi (Hişam, 427; Taberî, 1279).

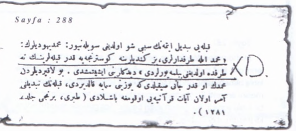

Sayfa : 287

. قبله‌نك تبديلى خبرى شايع اولونجه
يهوديلردن : رفاعه بن قيس، فردم بن عمرو ، كعب بن الاشرف،
رافع بن ابو رافع ، احجاج بن عمرو كه كعبك حليفيدر ،
ربيع بن الرابيع بن ابو الحقيق و برادرى كنانه بن الربيع محمده
كيده‌رك قبله‌يى تكرار قدس استقامتنه چويرمسى ايچون كنديسنى
اقناعه چاليشديلر و بوتون يهوديلرك مسلمان اوله‌جقلرينى
وعد ايله‌ديلر . بو تكليف ساده‌جه بر طوزاقدن عبارتدى. پيغمبر
آلدانمادى .

Sayfa 287

Kıblenin değiştirilmesi haberi duyulunca Yahudilerden: Refae bin Kays, Ferdem bin Amr, Keb bin El-Eşref, Rafi bin Ebu Rafi, Ahcac bin Amr ki Ka'b'in halefidir, Rebi bin El-Rebi bin Ebu'l-Hakik ve biraderi Kenane bin El-Rebi, Muhammed'e giderek kıbleyi tekrar Kudüs istikametine çevirmesi için kendisini **ikna etmeye çalıştılar ve bütün Yahudilerin Müslüman olacaklarını vaad ettiler.** Bu teklif sadece bir tuzaktan ibaretti. Peygamber aldanmadı.

Sayfa : 288

قبله‌يى تبديل ايتمه‌نك سببى شو اولديغى سويله‌نيور: محمد يهوديلرك:
« محمد الله طرفدارلرى، بز كنديلرينه كوستره‌جه‌يه قدر قبله‌لرينك نه
طرفده اولديغنى بيلمه‌يورلردى » ديدكلرينى ايشيتمشدى . بو لاقيرديلردن
محمدك او قدر جانى صيقيلدى كه يوزينى سمايه قالديردى، قبله‌نك تبديلنى
آمر اولان آيات قرآنيه‌يى اوقومغه باشلادى (طبرى، برنجى جلد،
١٢٨١).

Sayfa : 288

§ ۲۵ . — حدیثه نظراً محمد مکه‌ده اولدیغی مدتجه دائما
بر استقامته دوغرو نماز قیلاردی . یعنی قدسه توجه ایدر ،
کعبه کندیسیله سوریه آراسنده‌قالیردی (خمیس ، برنجی جلد ،
٤٦٣ ، سطر ۳۲) .

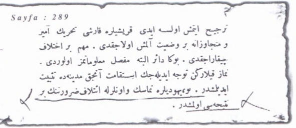
Sayfa 288

Kıbleyi değiştirmiş olmasının sebebinin şu olduğu söyleniyor: Muhammed, Yahudilerin: **"Muhammed ile taraftarları, biz kendilerine gösterinceye kadar kıblelerinin ne tarafta olduğunu bilmiyorlardı" dediklerini işitmişti.** Bu sözlerden Muhammed'in canı o kadar sıkıldı ki yüzünü gökyüzüne kaldırdı, kıblenin yönünün değiştirilmesini emreden Kur'an ayetlerini okumaya başladı (Taberî, birinci cilt, 1281).

Hadise göre Muhammed Mekke'de olduğu müddetçe her zaman belli bir yöne doğru namaz kılardı. Yani Kudüs'e doğru yönelir, Kâbe kendisiyle Suriye arasında kalırdı (Hâmis, birinci cilt, 463, satır 32).

Sayfa : 289

. هم مکه‌ده قبله‌یه قارشی عموماً او قدر حرمت
کوستریلیرکن محمدك نماز قیلارکن قدسه توجه ایدله‌سی بولنده
بر امر ویرمه‌سی پك احتیاطسزجه بر حرکت اولوردی ،
کیمسه‌نك خوشنه کیتمزدی . مکه معبدینه آچیقدن آچیغه
برحرمتسزلك تشکیل ایدردی . بو، مکی دورده قرآنك روحنه
تماميله مغایر برشیدر. بو دورده کعبه‌مناقشه‌یه تحملی اولمایه‌جق
درجه‌ده نازك بر مسئله صفتیله مسکوت کچیلیر . محمد قدسی

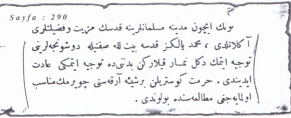

Sayfa : 289

ترجیح ایتمش اولسه ایدی قریشیلره قارشی تحریك آمیز
و متجاوزانه بر وضعیت آلمش اولاجقدی . مهم بر اختلاف
چیقاراجقدی . بوكا دائر البته مفصل معلوماتمز اولوردی .
نماز قیلاركن توجه ایدیله‌جك استقامت آنجق مدینه‌ده تثبیت
ایدیلمشدر . بو، یهودیلره تماسك واونلرله ائتلاف ضرورتنك بر
نتیجه‌سی اولمشدر .

Sayfa 289

Ayrıca Mekke'de kıbleye karşı genel olarak o kadar hürmet gösterilirken, Muhammed'in namaz kılarken Kudüs'e doğru yönelmesi yolunda bir emir vermesi pek tedbirsizce bir hareket olurdu, Kimsenin hoşuna gitmezdi. Mekke mabedine karşı açıktan açığa bir hürmetsizlik sayılırdı. Bu, Mekke devrinde Kur'an'ın ruhuna tamamıyla aykırı bir şeydir. Bu devrede Kâbe tartışmaya tahammülü olmayacak derecede nazik bir mesele sıfatıyla sözedilmeden geçilir. Muhammed Kudüs'ü tercih etmiş olsa idi Kureyşilere karşı tahrik edici ve saldırganca bir vaziyet almış olacaktı. Buna dair elbette ayrıntılı malumatımız olurdu. Namaz kılarken yönelinecek olan istikamet ancak Medine'de tespit edilmiştir. **Bu, Yahudilerle temasın ve onlarla ayrılık zorunluluğunun bir neticesi olmuştur.**

Sayfa : 290

بونك ایچون مدینه مسلمانلرینه قدسك مزیت وفضیلتلری
آكلاتلدی ، محمد یالكز قدسه بیت الله صفتیله دوشونجه‌لرینی
توجیه ایتمك دكل نماز قیلاركن بدتی‌ده توجیه ایتمكی عادت
ایدینیدی . حرمت كوستریلن برشیئه آرقه‌سنی چویرمك مناسب
اولمایه‌جغی مطالعه‌سنده بولوندی .

Sayfa : 291

§ ٢٦ . — مدینه‌یه مواصلت ایدنجه محمدك وظیفه‌سی
جداً واساساً سیاسی ایدی. كچن سنه‌یه عائد وقایع آراسنده
ایضاح ایدیلن وثیقه بونی اثبات ایدر (برنجی سنهٔ هجریه وقایعنه
باقیكز § ٣٨-٤٩). مدینه ایشلرینه كندیسنك مداخله‌سنك
تمل غایه‌سی مدینه جماعتنك تنظیم واصلاحی وتأمین سكونی
ایدی. محمد بوغایه‌یه ایریشمك اوزره آچیقدن آچیغه چالیشمغه
باشلادیغی صیراده دها یوكسك بر غایه‌یی‌ده كوز اوكنده
طوتدی. یعنی برصلح حاكمی اولمقدن ایسه بوتون مؤمنلر اوزرنده
معنوی ومادی نفوذ وقدرتی حائز بر رسول‌الله صفتیله حقیقی
برحاكم مطلق اولمایی ذهننه قویدی. بوكا موفق اولابیلمك
ایچون هرشیدن اول بوتون مدینه سكنه‌سنك اسلامیتی قبول
ایتمه‌لری لازمدی. یهودیلرك اهتداسنه محمد بر قیمت
خصوصه عطف ایدییوردی. چونكه یهودی مؤسسه‌لری
كندیسنك بالخاصه استفاده واستعاره ایتمش اولدیغی مؤسسات ایدیلر.
سیاسی، اجتماعی ودینی مفهوملرینك قسم اعظمنی هپ اونلردن
المقده‌دوام ایدییوردی. اونك ایچون یهودیلره بویوك مساعداتده
بولوندی واونلری كمال حرارتله دینه دعوت ایتدی. مع‌مافیه
یهودیلر عرقلرینه‌خاص عناد ایله، عرب پیغمبرینك تكلیفلرینی
استخفافكارانه رد ایتدیلر؛ كرك دینی كرك سیاسی هردورلو
مقارنت تشبثلرینه قارشی غایت خشین وشدید داوراندیلر.

Sayfa : 292

محمد ، انسانلرله تماسنده کندیسنی تمییز ایدن سریع بر کشف
وانتقال خاصه‌سی سایه‌سنده ، آ کلادی که‌شیمدی‌یه قدر کندیسنه
مودل خدمتنی کورن و کندیسنه فکر ویرن بو آدملردن هیچ
برشی امید ایتمه‌مك لازمدر . یهودیلری کندیسنه جلب ایتمك
خصوصنده نه‌قدر غیرت کوسترمشسه شیمدی‌ده عینی غیرت
وعزم ایله هردورلو مناسبات صمیمه‌یی کسمکه قرار ویردی.
مناسب فرصت ظهور ایدنجه یااونلری سلاح قوتیله تحت
انقیاده آلمق یاخود محو وطرد ایتمك غایه‌سنی ذهننه قویدی .
اولجه اوسلرله خزرجلر آراسنده‌کی منازعاتك ، مقدارلرینك ،
بویوك حرثلرینك ، ثروتلرینك تأثیریله یهودیلر مدینه حیاتنده
هیچ کیمسه‌نك اهمال ایده‌میه‌جکی برعامل اولمشلردی. اسلامیت
مدینه‌ده بوتون تأثیراتنی اجرا ایده‌بیلمك ایچون ، یهودیلرله
اوزلاشمق یااونلری اهتدا ایتدیرمك یا کیتمکه مجبور ایله‌مك
یاخود وجودلرینی قالدیرمق اقتضا ایدردی . اسلامیتی قبوللری
اسلامیتك حقیقی ویکانه دین اولدیغنك الك قناعت بخش دلیلنی
تشکیل ایده‌جکدی. دیکر طرفدن یهودیلرك خصومتی پیغمبرك
تصورلری ایچون الك بویوك ، الك قورقوله‌جق برتهلکه ایدی .
اسلامیت ایله یهودی ایمانلری آراسنده‌کی توافق اونلری محمدی
پیغمبر دیه طانیمغه اقناع ایده‌جك یرده برمتحل و کذاب دیه
تلقی‌یه سوق ایدیوردی . محمدی ، کندی فکرلرینك وآمال
سیاسیه‌سنك تطبیقی ایچون معاونتلرینی دیله‌نن بری کبی

Sayfa : 293

کوریورلردی . یهودیلرك یوردی واسلامیتی تخریب ایچون
استهزالری محمدك هیچ عفو ایده‌میه‌جکی برذلت تشکیل ایتدی
واونی غایت شدید وبی‌امان مقابله مثللره سوق ایله‌دی. ایشته
بوصورتله مسلمانلرك اوشدتلی یهودی علیهدارلغی حسی دوغدی.
بو ، خرستیانلرده‌کی یهودی علیهدارلغندن احتمالکه‌دها شدتلی
ودواملیدر . بوکون بیله مسلمانلر نزدنده یهودی نامی بویوك
برحس استحقاری احتوا ایدر .

محمدك فعالیت عمومیه‌سنك بویکی صفحه‌سنده ایلك خطوه
تاریخیه‌یی قبله‌نك تبدیلی یعنی مرکز دینی اولمق اوزره قدسك
ترك ایدیله‌رك کعبه‌نك یریوزنده بیت الله موقعنه اصعادی کیفیتی تشکیل
ایدر. بو وقعه‌نك غایت عظیم براهمیت تاریخیه‌سی واردر. چونکه
یالکز مؤمنلرك نماز قیلارکن تبدیل استقامت ایتمه‌لری معناسنی افاده
ایله‌مز ، پیغمبرك سیاسی واخلاقی یکی براستقامت تعقیبنه
باشلادیغنه دلالت ایلر . بو ، مکه دوره‌سنده‌کی او مبهم وعمومی
مفکوره‌جیلکك ترکی ، بیت اللهك قدس دکل کعبه اولدیغنك
آچقدن آچیغه ادعاسی ، حقیقت قصوانك عبرانیلرده دکل
عربلرده بولوندیغنك اعلانی ایدی . بوصورتله مکه مسلمانلر
ایچون مرکز دین ، مرکز ملت ، مرکز دنیا اولیوردی .
محمد قدسه قارشی قید اسارتدن قورتولیوردی .

Sayfa 290

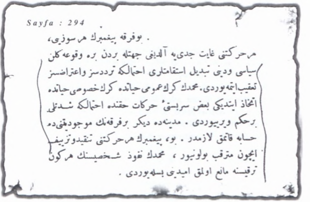
Bunun için Medine Müslümanlarına Kudüs'ün meziyet ve faziletleri anlatıldı, Muhammed yalnız Kudüs'e Beytullah (Allah'ın evi) sıfatıyla düşüncelerini yönlendirmiş olmak değil, namaz kılarken bedenini de yönlendirmeyi âdet edindi. Hürmet gösterilen bir şeye arkasını çevirmek uygun olmayacağı konusunda görüşünü bildirdi.

[Sayfa 291] Medine'ye geldiğinde Muhammed'in vazifesi esasen siyasî idi. Geçen seneye ait olaylar arasında izah edilen belge bunu ispat eder (hicrî birinci sene olaylarına bakınız. § 38-49). **Medine işlerine kendisinin müdahalesinin en önemli sebebi Medine cemaatinin düzenlenmesi, İslahın ve sükunetin temin edilebilmesi idi. Muhammed bu gayeye erişmek için açıktan açığa çalışmaya başladığı sırada daha yüksek bir gayeyi de göz önünde tuttu. Yani bir barış hakimi olmaktan ise bütün müminler üzerinde manevî ve maddî bir kudrete sahip olan bir Resulullah sıfatıyla hakiki bir mutlak hakim olmayı zihnine koydu.** Bunda başarılı olabilmek için her şeyden önce bütün Medine sakinlerinin İslamiyet'i kabul etmeleri gerekliydi. Yahudilerin İslamiyet'e dönmelerine Muhammed özel bir kıymet atfediyordu. Çünkü Yahudi müesseseleri kendisinin özellikle istifade etmiş ve kullanmış olduğu müesseseler idiler. **Siyasî, toplumsal ve dinî kavramların büyük kısmını hep onlardan almaya da devam ediyordu.** Onun için Yahudilere büyük müsadelerde bulundu ve onları tam bir hararetle dine davet etti. Bununla birlikte Yahudiler ırklarına has inat ile, Arap peygamberinin tekliflerini küçümseyerek red ettiler; gerek dinî, gerek siyasî her türlü yakınlaşma teşebbüslerine karşı gayet haşin ve şiddetli davrandılar. [Sayfa 292] **Muhammed, insanlarla temasta kendisini öne çıkaran hızlı bir kavrama ve intikal özelliği sayesinde anladı ki şimdiye kadar kendisine model hizmetini gören ve kendisine fikir veren bu adamlardan hiçbir şey ümit etmemek lâzımdır.** Yahudileri kendisine çekmek hususunda ne kadar gayret göstermişse

şimdi de aynı gayret ve azim ile her türlü samimî münasebeti kesmeye karar verdi. Uygun fırsat ortaya çıkınca ya onları silâh kuvvetiyle egemenlik altına almak, yahut mahvetmek ve ortadan kaldırmak gayesini zihnine koydu. Daha önceleri Evsler'le Hazrecler arasındaki kavgaların, sayılarının, **yüksek hırslarının, servetlerinin tesiriyle** Yahudiler, Medine hayatında hiç kimsenin ihmal edemeyeceği bir gereklilik olmuşlardı. İslâmiyet'in Medine'de bütün tesirlerini gösterebilmesi için ya Yahudilerle uzlaşarak onları İslamiyet'e döndürmek ya da onları gitmeye mecbur etmek yahut onları ortadan kaldırmak gerekli idi. **İslamiyet'i kabulleri İslamiyet'in hakiki ve tek din olduğunun en iyi fikir verici delilini teşkil edecekti. Diğer taraftan Yahudilerin husumeti peygamberin zihninde oluşanlar için en büyük, en korkulacak bir tehlike idi. İslâmiyet ile Yahudi imanları arasındaki uygunluklar onları Muhammed'i peygamber diye tanımaya ikna edecek yerde, bir hırsız ve yalancı diye nitelendirmeye sevk ediyordu. Muhammed'i, kendi fikirlerinin ve siyasî emellerinin tatmini için yardımlarını dilenen biri gibi** [Sayfa 293] görüyorlardı. Yahudilerin bu reddi ve İslamiyet'i tahrip için alay etmeleri Muhammed'in hiç afedemeyeceği bir alçaklıktı. Onu çok sert ve amansız şekilde karşılık vermeye sevk etti. İşte bu suretle Müslümanların o şiddetli Yahudi aleyhtarlığı hissi doğdu. Bu, Hristiyanlardaki Yahudi aleyhtarlığından ihtimal ki daha şiddetli ve devamlıdır. Bugün bile Müslümanlar nezdinde Yahudi adı büyük bir hor görme hissi ihtiva eder.

Muhammed'in genel faaliyetleri bu yeni safhasına ilk tarihi adımı kıblenin değiştirilmesi, yani dinin merkezi olmak üzere Kudüs'ün terk edilerek, Kâbe'nin yer yüzünde Beytullah (Allahın evi) mevkiine yükseltilmesi durumu teşkil eder. Bu olayın çok büyük bir tarihî önemi vardır. Çünkü sadece müminlerin namaz kılarken istikamet değiştirmeleri manasını ifade eylemez. Peygamberin siyasî ve ahlâkî yeni **bir istikamet takibine başladığına delil teşkil eder.** Bu, Mekke devresindeki en mühim ve genel ülkünün terki, Beytullah'ın

Kudüs değil Kâbe olduğunun **açıktan açığa iddiası, hakiki erişilecek son derecenin İbranîlerde değil, Araplar da bulunduğunun ilânı idi.** Bu suretle Mekke, Müslümanlar **için din merkezi, millet merkezi, dünya merkezi oluyordu. Muhammed, Kudüs'e karşı olan esaretten kurtuluyordu.**

Sayfa : 294

. بوفرقه پیغمبرك هر سوزیی،
هر حركتنی غایت جدی یه آلدیغی جهتله بردن بره وقوعه كلن
سیاسی ودینی تبدیل استقامتلری احتمالكه ترددسز واعتراضسز
تعقیب ایتمه یوردی. محمدك كرك عمومی حیاتده كرك خصوصی حیاتده
اتخاذ ایتدیكی بعض سربستی حركات حقنده احتمالكه شدتلی
بر حكم ویریوردی . مدینه ده دیكر بر فرقه نك موجودیتنی ده
حسابه قاتمق لازمدر . بو، پیغمبرك هر حركتنی تنقید وتزییف
ایچون مترقب بولونیور ، محمدك نفوذ شخصیسنك هر كون
ترقیسنه مانع اولمق امیدینی بسله یوردی .

Sayfa 294

Bu fırka peygamberin her sözünü ve her hareketini gayet ciddiye aldığından dolayı birdenbire meydana gelen siyasî ve dinî istikamet değişiklikleri ihtimal ki tereddütsüz ve itirazsız takip etmiyordu. Muhammed'in gerek genel hayatta, gerek özel hayatta koymuş olduğu bazı hareket serbestlikleri hakkında ihtimal ki şiddetli bir hüküm veriyordu. Medine'de diğer bir fırkanın mevcudiyetinide hesaba katmak lâzımdır. Bu, peygamberin her hareketini tenkid ve yalanlamak için oluşmuş bulunuyor ve Muhammed'in şahsî nüfuzunun her gün artmasına mâni olmak ümidini besliyordu.

Sayfa : 295

ایکنجی سنه ٢٨ ﻫ

رمضانده آینده اوروج امر ایدیلمه‌سی (١ § نجی فقره‌یه باقکز)

٢٨ § . — ینه بوشعبان آینده الله مؤمنلره بوتون رمضان آینده اوروج مجبوریتنی تحمیل ایتمه‌سنی محمده امر ایتدی. محمد مدینه‌یه کلدیکی زمان یهودیلرك عاشورا (یوم کپر) کوننده یعنی تشری یهودی آینك اونجی کونی اوروج طوتدقلرینی کورمشدی. (طبری‌یه کوره) او کون یهودیلر سینایه هجرت ایتدکلری زمان الله فرعونی وبوتون مصرلیلری بحراحمرده غرق ایتمشدی . (بوبا کلشدر . ایکنجی سنهٔ هجریه وقایعنه باقکز . ١ § نجی ومتعاقب فقره‌لر). بوندن دولایی محمد کندی طرفدارلرینه‌ده او کون اوروج طوتمالرینی امر ایله‌مشدی شیمدی بو مجبوریتی رفع ایتدی وبوتون رمضان اینده اوروج طوتولماسنی الله نامنه وضع ایلدی. عاشورا کوننده اوروج طوتوب طوتمامقی مسلمانلرك کندی تقدیرلرینه براقدی [١] (طبری، برنجی جلد، ١٢٨١؛ اثیر ، ایکنجی جلد ، ٨٨؛ خمیس ، برنجی جلد ، ٤٠٦، ٤١٥ . یهودیلرك عاشورا یورطیسی ایچون باقکز: Leviticus، XXIII، ٢٧ ؛ مویر Life of Mahomet ، اوچنجی جلد، ٤٧ ، نوط؛ سپره‌نکر ، اوچنجی جلد ، ٥٣ - ٥٤ بورنابی : ١٨٦-١٨٧؛ Jewish Encyclopaedia, ، ایکنجی جلد ٢٨١-٢٨٩).

نوط ١ — محمدك مکه‌ده اوروج طوتوب طوتمادیغنه دائر هیچ

٢٩٥

Sayfa : 296

برموثوق معلومات يوقدر . مويير ، خلافنده برچوق عنعنات موجود
اولمقله برابر محمدك مكهده هيچ برزمان اوروج امر ايتمهمش اولديغنى
ادعا ايديور. بويله اولسه ايدى يهوديلرك اوروجنه ورمضان اوروجنك
منشأنه دائر اولان احاديثك باشقه دورلو اولماسى ايجاب ايدهجكنى سويليور.

Sayfa 295

Ramazan Ayında Oruç Emredilmesi

(§ 1. fıkraya bakınız)

Yine Şaban ayında Allah müminlere bütün Ramazan ayında oruç mecburiyetini getirmesini Muhammed'e emretti. Muhammed, Medine'ye geldiği zaman Yahudilerin **Aşura** (yevm-i keper) gününde yani teşri Yahudi ayının onuncu günü **oruç tuttuklarını** görmüştü (Taberî'ye göre). O gün Yahudiler Sina'ya hicret etdikleri zaman Allah firavunu ve bütün Mısırlıları, Kızıl Deniz'de boğmuştu (Bu yanlıştır. Hicrî 2. sene olaylarına bakınız. § 1. ve takip eden fıkralar). **Bundan dolayı Muhammed, kendi taraftarlarına da o gün oruç tutmalarını emretmişti. Şimdi bu mecburiyeti kaldırdı ve bütün Ramazan ayında oruç tutulmasını Allah adına mecbur kıldı.** Aşura gününde oruç tutup tutmamayı Müslümanların kendi takdirlerine bırakdı [1] (Taberî, birinci cilt, 1281; Esir, ikinci cilt, 88; Hâmis, birinci cilt, 406,415. Yahudilerin aşura yortusu için bakınız: Leviticus, XXIII, 27; Movier Life of Mahomet, üçüncü cilt, 47, not; Sprenger, üçüncü cilt, 53-54; Burnabi: 186-187, Jewish Encyclopaedia, ikinci cilt 281-289).

Not 1 – Muhammed'in Mekke'de oruç tutup tutmadığına dair hiç **[Sayfa 296]** bir sağlam bilgi yoktur. Moyir, karşıtı birçok rivayet mevcut olmakla beraber **Muhammed'in Mekke'de hiçbir zaman oruç emretmemiş olduğunu iddia ediyor.** Böyle olsa idi Yahudilerin orucuna ve Ramazan orucunun kökenine dair olan hadislerin başka türlü olması gerekeceğini söylüyor.

Sayfa : 296

§ ۲۹ . — اوروجك يهودى عاداتى وجهله يالكز بر
كوندن بوتون برآيه چيقارلماسى باشليجه ايكى سببدن ايلرى
كلمشدر . بركره ، اوروج يهوديلر كبى طوتوله‌جق اولورسه
عربلر يا يهودى تقويمنى قبول ايده‌جكلر ياخود هرسنه يهوديلره
عاشورا يورطيسنك هانكى كونه تصادف ايتديكنى صورمغه مجبور
اولاجقلردى. حالبوكه عبرانى تقويمنك قبولى مادةً محال ايدى.

۲٦٦

Sayfa 296

Orucun Yahudi âdetleri şeklinde yalnız bir günden bütün bir aya çıkarılması başlıca iki sebepten ileri gelmiştir. Bir kere, oruç Yahudiler gibi tutulacak olursa Araplar, Yahudi takvimini kabul edecekler, yahut her sene Yahudilere aşura yortusunun hangi güne tesadüf ettiğini sormaya mecbur olacaklardı. Halbuki İbranî takviminin kabulü maddî olarak mümkün değil idi.

Sayfa : 298

بدر محاربه‌سى (يا ۱۷ يا ۱۹ يا ۲۱ رمضانده)

§ ۳۰ . — مسلمان تاريخنده غايت مهم اولان بو وقعه
حقنده قيمتدار بر وثيقه‌يه مالكز . بو ، عروه بن الزبيرك
[وفاتى : ۹٤] خليفه عبدالملكه [وفاتى : ۸٦] يازديغى بر
مكتوبدركه اونده محاربه‌نك باشليجه وقايعى خلاصه ايدلمشدر.

Sayfa : 298

بووثیقه‌یه خصوصی برقیمت بخش ایدن اوچ سبب واردر .
اولا، جریان ایدن محاربه‌دن یاریم عصری برآز متجاوز برزمان
سوکره قلمه آلنمش اولدیغنك محقق بولونماسیدر . برچوق
روایتلرك درجۀ صحتنی تحقیق ایتمك اوزمان هنوز قابلدی .
ایکنجیسی ، تحریری اوله‌رق محافظه ایدیلمشدر ، بطندن بطنه
آغزدن انتقال ایتمه‌مشدر . اوچنجیسی : مکتوب، زمانڭ
اڭ مشهور محدثی طرفندن اموی سلاله‌سنڭ اڭ ذی قدرت
حکمدارینڭ امریله یازلمش اولدیغی جهتله وقایعڭ اڭ حقیقی،
اڭ موثوق تفصیلاتنی احتوا ایتمك لازم کلیر .

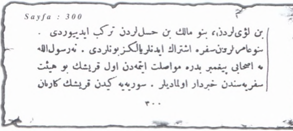
Sayfa 298

Bedir Muhaberebesi (ya 17 ya 19 ya da 21 Ramazan)

Müslüman tarihinde çok önemli olan bu olay hakkında değerli bir belgeye sahibiz. Bu, Urve bin Ez-Zübeyr'in (vefatı:94) halife Abdülmalik'e (vefatı:86) yazdığı bir mektuptur ki onda muharebenin başlıca olayları özet edilmiştir. Bu belgeyi kıymetli kılan üç sebep vardır. İlk olarak, cereyan eden muharebeden yarım asrı biraz geçkin bir zaman sonra kaleme alınmış olduğunun kesin olmasıdır. Birçok rivayetlerin sağlamlık derecesini tahkik etmek o zaman henüz mümkündü. İkincisi, yazılı olarak muhafaza edilmiştir, kuşaktan kuşağa, ağızdan intikal etmemiştir. Üçüncüsü, mektup, zamanın en meşhur hadisçisi tarafından Emevî hanedanının en kudretli hükümdarının emriyle yazılmış olması yönüyle olayların en hakiki, en sağlam ayrıntılarını içermektedir.

Sayfa : 300

. بووقعه‌دن صوكره ابوسفیان
سوریه‌دن قریش سواریلریله برلكده عودت‌ایتدی وبرلكده
ساحل بحر طریقنی طوتدیلر . رسول‌الله بونی خبر آلنجه
اصحابنی طوپلادی ، قریشیلرك یاننده نه قدر ثروت
بولوندیغنی ، (بونی مدافعه ایچون) قوتلرینك آزلغنی
ایضاح ایتدی . بوندن دولایی (مسلمانلر مدینه‌دن)
حركت ایتدیلر . ابوسفیان‌ایله یاننده‌كی سواریلردن (ركب)
باشقه برشی ایسته‌میورلر ، قریش‌اموالنی اغتنامدن باشقه برشی
دوشونمیورلر ، اونلره تصادف ایدرلرسه بویوك‌بر محاربه‌وقوعه
كله‌جكنی تخمین ایتمیورلردی . الله ایشته بومسئله‌یه دائر بونی
بیلدیردی . بونلرك ، سلاحسز ، الكزه دوشمه‌سنی ایسته‌دیكز .
(VIII ، ۷) — ابو سفیان اصحاب رسول‌اللهك كندیسنه
دوغرو یورودكلرینی خبر آلنجه قریشیلره خبر كوندردی :
محمدایله‌اصحابی‌سز ككیلره قارشی‌یورویورلر. كلكز،ماللركزی
مدافعه ایدیكز . قریش بوخبری آلنجه [ابوسفیانك كاربانده
بوتون عائله‌لردن ، بطون ، كعب بن لؤی‌لردن واردی] مكه
اهالیسی سلاحه صاریلدی . هیئت سفریه (نفره) بنو كعب

Sayfa : 300

بن لؤی‌لردن، بنو مالك بن حسل‌لردن ترکب ایدییوردی .
بنو عامرلردن سفره اشتراك ایدنلر یالکز بونلردی . نه رسول الله
نه اصحابی پیغمبر بدره مواصلت ایتمه‌دن اول قریشك بو هیئت
سفریه‌سندن خبردار اولمادیلر . سوریه‌یه کیدن قریشك کاروان

۳۰۰

Sayfa 300

Bu olaydan sonra Ebu Süfyan, Suriye'den Kureyş süvarileriyle deniz kıyısını takip ederek geri döndüler. Resulullah bunu haber alınca ashabını topladı, Kureyşîlerin yanında ne kadar servet bulunduğunu, (bunu korumak için) kuvvetlerinin azlığını izah etti. Bundan dolayı (Müslümanlar Medine'den) hareket ettiler. Ebu Süfyan ile yanındaki süvarilerden başka bir şey istemiyorlar, Kureyş mallarını yağmalamaktan başka bir şey düşünmüyorlar, onlara tesadüf ederlerse büyük bir savaş meydana geleceğini tahmin etmiyorlardı. Allah işte bu meseleye dair şunu bildirdi. Bunların silâhsız, elinize düşmesini istediniz (VIII, 7). – Ebu Süfyan, Resulullah'ın ashabının kendisine doğru yürüdüklerini haber alınca Kureyşîlere haber gönderdi: "Muhammed ile ashabı sizinkilere karşı yürüyorlar. Geliniz, mallarınızı müdafaa ediniz," Kureyş bu haberi alınca (Ebu Süfyan kervanında bütün ailelerden, Batun, Keb bin Luiylerden vardı) Mekke ahalisi silâha sarıldı. Sefer heyeti Benu Keb bin Luiylerden, Benu Malik bin Haslardan meydana geliyordu. Benu Amerlerden sefere katılmış olanlar yalnız bunlardı. Ne Resulullah, ne peygamberin ashabı Bedir'e gelmeden önce Kureyşin bu sefer heyetinden haberdar olmadılar.

Sayfa : 302

کوله قریشیلرك

کلمش اولدقلرینی آکلاندیغی زمان مسلمانلر اسیری دوکمکه

باشلادیلرو یالان سویلدیکنی ادعا ایتدیلر. سن بزدن ابوسفیان ایله

آرقداشلرینی صاقلایورسك، دیبورلردی. دایاق آته‌رق کوله‌یی

خرپالادقدن صوکره ابو سفیان ایله رفیقلری حقنده تکرار

سؤاللر صوردیلر. کوله قریشك روایاسندن یعنی صوحماللرندن

ری اولدیغی جهتله ابو سفیان ایله آرقداشلرینه دائر برشی

بیلمه‌مکله برابر: اوت، بو ابو سفیاندر جوابنی ویردی.

Sayfa 302

Köle, Kureyşîlerin gelmiş olduklarını anlattığı zaman Müslümanlar esiri döğmeye başladılar ve yalan söylediğini iddia ettiler. "Sen bizden Ebu Süfyan ile arkadaşlarını saklıyorsun," diyorlardı. **Dayak atarak köleyi** hırpaladıktan sonra Ebu Süfyan ile arkadaşları hakkında tekrar sorular sordular. Köle, Kureyş'in su hamallarından biri olduğu sebeple Ebu Süfyan ile arkadaşlarına dair bir şey bilmemekle beraber: "Evet, bu Ebu Süfyan'dır" cevabını verdi.

Sayfa : 303

پیغمبرك شو سوزلری سویلدیکی

ظن اونویور: ـ دون ایلك دفعه اونلره کیم ات ویردی؟

(کوله) اتی ویرمش اولان آدمك اسمنی سویله‌دی.

بونك اوزرینه پیغمبر صوردی: ـ اونلر ایچون نه‌قدر حیوان

Sayfa : 303

کسیلدی ؟ ـ دوقوز (دوه) . (پیغمبر) دیدی : ـ ایلك
کونی آتی کیم ویردی ؟ (کوله) بر آدمك اسمنی ذکر ایتدی.
(پیغمبر) دیدی : ـ اونلر ایچون نه قدر حیوان کسدی؟ ـ اون
حیوان . ظن ایدیلدیکنه کوره اوزمان پیغمبر : دوقوز یوز
ایله بیك آراسنده اولمالری لازمدر، دیدی . فی الحقیقه قریشیلرك
هیئت سفریه سی اوزمان دوقوز یوز اللی کشیدن ترکب ایدیوردی.

Sayfa 303

O zaman peygamberin, şu sözleri söylediği zannediliyor: - Dün ilk defa onlara kim et verdi? Köle, eti vermiş olan adamın ismini söyledi. Bunun üzerine peygamber sordu: - Onlar için ne kadar hayvan kesildi? Dokuz deve. Peygamber: - İlk günü eti kim verdi? Köle, bir adamın ismini zikretti. Peygamber: - Onlar için ne kadar hayvan kesti? – On hayvan. Zannedildiğine göre o zaman Peygamber:- Dokuz yüz ile bin arasında olmaları gereklidir, dedi. Gerçekten Kureyşilerin sefer heyeti o zaman dokuz yüz elli kişiden oluşmuş idi.

Sayfa : 305

. مسلمانلر کندیلرینی مکه دن طرد
ایدلمش کبی تلقی ایده رك ، ایشی شقاوته دوکشلردی . محمدك امری
ومثالی کندیلرینی تشویق ایدیوردی. مصادمه صرف بر تصادف سوقیله
وقوعه کلدی.

Sayfa 305

Müslümanlar kendilerini Mekke'den kovulmuş gibi hissettikleri için, **çılgına dönmüşlerdi**. Muhammed'in emri ve verdiği örnek kendilerini teşvik ediyordu. Çatışma sırf bir tesadüf eseriyle maydana geldi.

Sayfa : 306

مسلمانلرك مظفریتی كندی قیمتلرندن زیاده تصادفك نتیجه سیدر.
ایرته سی سنه احد محاربه سی ایكی طرفدن هانكیسنك عسكرلك اعتباریله
دها قوتلی اولدیغنی كوسترمشدر. بدر، نتیجه سی مسعود بر مصادمه دن
عبارتدر. مسلمان عنعنه سی قوتك اهمیت معنویه سنی ادراك ایده رك
بونی اوج بالایه چیقاردی، قانادلی ملك آلایلرینك معاونتیله قازانلمش
بیوك وحقیقی بر محاربه تلقی ایتدی. بدر محاربه سندن صوكره یهودیلرك
محمده سویله دكلری سوزلرك معنیدارلردر: «یا محمد، سن بزی كندی
عملكتنك آدملری كبی ظن ایدیورسك. فقط آلدانما! قارشیكده
فن حربه واقف اولمایان آدملری بولدك. مساعد بر فرصت سایه سنده
اونلری مغلوب ایتدك. فقط بزمله حرب ایده جك اولورسه ك... الخ
(هشام، ٥٤٥؛ طبری، برنجی جلد، ١٣٦٠، سطر ٤؛
بخاری به ده باقكز، اوچنجی جلد، ٥٤، سطر ١٠، ١١. بوراده
بو تمه نك غیر منتظر صورتده وقوعه كلدیكی «غیر معاد» بیان اولونقده در.

Sayfa 306

Müslümanların zaferleri kendi kıymetlerinden daha çok tesadüfler neticesidir. Ertesi sene **Uhud** Savaşı iki taraftan hangisinin askerlik itibarıyla daha kuvvetli olduğunu göstermiştir. Bedir çatışması Müslümanları mutlu etti. Müslüman rivayetleri kuvvetin manevî önemini anladıkları için çatışmanın sonuçlarını abarttılar, üç katına çı-

kardı. Kanatlı melek alaylarının yardımlarıyla kazanılmış büyük ve hakiki bir savaş olarak nitelendirdiler. Bedir savaşı sonrası Yahudilerin Muhammed'e söyledikleri sözler çok anlamlıdır: **"Ya Muhammed, sen bizi kendi memleketinin adamları gibi zannediyorsun. Fakat aldanma! Karşında savaş tekniklerinden anlamayan adamları buldun. Uygun bir fırsat sayesinde onları mağlup ettin. Fakat bizimle harp edecek olursan ... vs.** (Hişam, 545; Taberî, birinci cilt, 1360, satır 4; Buharî'ye de bakınız, üçüncü cilt, 54, satır 10, 11) Burada olayın beklenmeyen bir şekilde meydana geldiği " kötü bir niyet olmaksızın" beyan olunmaktadır.

Sayfa : 307

§ ٣٢ . — بدر محاربه‌سنك تاريخى عروه‌نك مكتوبنده
كوسترلمه‌مشدر . بو ، احتوا ايتديكى بوتون عنعناتى نظردن
دوشوريور . واقدى (آشاغى‌يه باقكز) محاربه‌نك تاريخنى
كمال وضوح ايله ١٧ رمضان ، جمعه اولمق اوزره تعيين ايدر .

Sayfa 307

Bedir Muharebesi'nin tarihi, Urve'nin mektubunda gösterilmemiştir. Bu, içermiş olduğu bütün rivayetleri gözden düşürüyor. Vakidî (Aşağıya bakınız) savaşın tarihini tam olarak **koyarak 17 Ramazan, Cuma olduğunu bildirir.**

Sayfa : 309

بدر محاربه‌سنك امادیمه‌کی تفصیلاتی

§ ۳٤ . — نخله سفرنده ابن الحضرمی‌نك قتلندن براز صوكره ابو سفیان بن حرب امتعه یوكلی بویوك بر كاربان ایله مكه‌دن حركت ایده‌رك یاننده اوتوز قرق قدر سواری اولدیغی حالده سوریه‌یه كیتدی . بوتون مكه عائله‌لرینك منافعنی تمثیل ایدن كاربان بیك دوه‌دن تركب ایدییوردی . امتعه‌نك مجموع قیمتی روایته نظراً اللی بیك دیناره بالغ اولمقده ایدی . بونك قسم اعظمی سعید بن العاص ابواحیحه عائله‌سنه عائد ایدی یاخود بو عائله‌یه كارك یاریسنه اشتراك ایتمك شرطیله محافظه ایدلمك ایچون ویریلن امتعه ایدی . بنو مخزومیلرك ایكی یوز دوه‌سی وردرت بش بیك مثقال آلتونی اولدیغی سویله‌نیور . حارث بن عامر بن نوفل وامیه بن خلف بیكر مثقال مقداری علاقه‌دار ایدیلر . بنو عبد منافلر كاربانه اون بیك مثقال یاتیرمشلردی . حاصلی كاروان آیری آیری مكه عائله‌لرینك مختلف كاربانلرندن وجوده كلمشدی . كاربان فلسطینده غزه بازارینه كیدییوردی (كعبه ایله اولان تجارت حقنده سپرنكره باقكز . اوچنجی جلد ، ۹۱ نجی ومتعاقب صحیفه‌لر) . عودتده حاضر - لاندقلری صراده قریش تاجرلری محمدك اثنای حزیمتده كندیلرینه بر پوصو قورمغه چالیشمش اولدیغنی (§ ۲۰ نجی فقره‌یه وایكنجی نوطه باقكز) ، شیمدی محمدك كاربانك

۳۰۹

Sayfa : 310

عودتندن خبردار اولمق اوزره یول اوزرنده‌کی عربلرله
مناسبتده بولوندیغنی دویدیلر . قریش بو فنا خبری معان
حوالیسنده الزرقاده برجذامیدن آلدیلر. بوتون ماللرینی مبادله
ایده‌رك آرتق یوله چیقمق اوزره بولونیورلردی (واقدی ،
۲۱ ، ۲۲ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۳۹ ـ ٤۰ ؛ هشام ، ٤۲۸ ؛
طبری ، برنجی جلد ، ۱۲۹۱ . بوراده مخرمه بن نوفل بن
اهیب بن عبدمنافك وصوكره‌دن كسب اشتهار ایدن عمرو ابن العاص
بن وائلك كاربانه داخل اولدیغی سویله‌نیور) .

§ ۳۵ . — بو خبر تاجرلری اندیشه‌یه دوشوردی. سلاحسز
وعددجه قلیل ـ چونكه آنجق اوتوز كشی قدر ایدیلر ـ
اولدقلری ایچون بویوك بر تهلكه‌یه معروض اولدقلرینی آكلادیلر.
اونك ایچون ، ایشیتدكلرینی خبر ویرمك اوزره مكه‌یه برینی
كوندرمكه قرار ویردیلر. بومقصدله ضمضم بن عمرو الغفاری‌یی
انتخاب ایتدیلر . بو، ابوسفیانك تعلیمات شفاهیه‌سنی حاملاً
یوله چیقدی. بعضیلرینه نظراً معاندن، بعضیلرینه نظراً تبوكدن
حركت ایتمشدی (هشام ، ٤۲۸ ؛ طبری ، برنجی جلد،
۱۲۹۲ ؛ واقدی ، ۲۲ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٤۰) .

§ ۳٦ . — ضمضمك مكه‌یه مواصلتندن اوچ كیجه اول
عاتكه بنت عبدالمطلب بر رؤیا كوردی، بوندن غایت قورقدی .
پریشان ویورغون بر حالده سواری كلیور ، وادیده توقف

۳۱۰

ایده‌رك یوکسك سسله هایقیریوردی: «یا کافرلر ! مقتلکزه قوشکز ! اوچ کون صوکره ! » ابوقبیس داغنك تپه‌سنه چیقمش اولان دوه‌سی عینی سوزلری تکرار ایدیوردی .

هرکس بو یابانجینك اطرافنه طوپلاندیغی صیراده دوه ابوقبیس داغنك تپه‌سندن آشاغی‌یه بویوك برطاش آتیوردی . طاش وادی‌یه یوارلانه‌رق اوراده پاتلادی. پارچه‌لری مکه‌نك بوتون أولرینه چارپدی. بو رؤیا عاتکه‌نك اوزرنده اوقدر تأثیر یاپدی که اونی قارده‌شی عباس بن عبدالمطلبه نقل ایتدی . اوده رؤیایی کیزلیجه ولیدبن عتبه بن ربیعه‌یه خبرویردی . آز وقت ایچنده رؤیا بوتون مملکته یاییلدی . هپ بونی مناقشه ایدیورلردی. رؤیانك فنا برصورتده تعبیری برچوق کشیلرك ذهنی قاریشدیردی . فقط بالخاصه ابوجهلی قیزدیردی . ابوجهل عباس ایله علناً استهزا ایتمکه باشلایه‌رق اوچ کون ظرفنده برشی وقوعه کلمه‌یه‌جك اولورسه بنوعبدالمطلب عائله‌سنك بوتون عائله‌لرك اك یالانجیسی اولدیغنی تحریراً اعلان ایده‌جکنی سویله‌دی - (هشام ، ٤٢٩ ؛ واقدی ، ٢٢-٢٤ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٤٠-٤١ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٢٩٢ - ١٢٩٤) .

§ ٣٧ . — ابوجهل ایکی کون استهزالرنده دوام ایتدی - اوچنجی کونی نه اولاجغنی هرکس بکله‌یوردی . تعیین ایتدیکی مهلتك ختام بوله‌جغی صیراده ابوجهل بردنبره برفریاد

Sayfa : 312

استمداد ایشیدی . بوفریاد بنوسهمڭ قاپیسندن کلیوردی . ضمضم قوشه قوشه کلهرك مکهنڭ آشاغی وادیسی بوینجه حایقیریوردی : « یاقریش ! یاقریش ! کاربان ! کاربان ! محمد ایله طرفدارلری مالڵرکزی غصب ایدیورلر! امداد! امداد !» ضمضم آجینهجق برحالده ایدی . اکر چارپمش ، اثوابلری پارچهلانمش ، دوهنڭ قولاقلری قویمشدی . اونڭ کتیردیکی بوخبر شهری آلت اوست ایتدی . هرکس کمال غیرتله سلاحه صاریلدی. حاضرلق ایکی اوچ کون سوردی. بواثناده زنکینلر سلاح وحیوان تدارکی خصوصنده فقیرلره یاردم ایتدیلر . بوخصوصده الڭ چوق سهیل بن عمرو ، زمعه بن الاسود وطعیمه بن عدی تمیز ایتمشلردر . بالذات سفره کیدهمهین یرینه بربدل کوندردی . یالکز عاتکهنڭ رؤیاسندن پك متأثر اولمش اولان ابولهب عزیمت ایتمك ایستهمدی . کندیسنه بورجلی اولان عاص بن هشامه درت بیك درهم بورجنه مقابل کندیسنڭ یرینه سفره اشتراك ایتمهسنی سویلهدی(هشام، ۴۳۰ ؛ واقدی ، ۲۴-۲۷ ؛ واقدی والهاوزن ، ۴۱-۴۲ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ۱۲۹۴-۱۲۹۵) .

§ ۳۸ . — شهری مدافعهسز براقمقدن قریشیلری اوصیرادهمنع ایدن یکانه سبب کندیلریله بنوبکر بن عبد منات بن کنانهلر آراسنده اخیراً ظهور ایدن اختلافدن

Sayfa : 313

عبارتدی . بوصیراده ابلیس کنانه‌لرك الك ذی نفوذ رئیسلرندن
بری اولان سراقه بن جعشم‌المدلجی قیافتنده آرالرنده ظهور
ایده‌رك شهری کندی تحت حمایه‌سنه آلدیغنی سویله‌دی ، امین
ومستریح برحالده یوله چیقمالری ایچون تشویقاتده بولوندی .
قریشیلر ابلیسك حیله‌سندن مستریح اوله‌رق وقت غائب ایتمه‌دن
حرکت ایتدیلر ، بدره دوغرو یورودیلر. ابوسفیانك رهبرلك
ایتدیکی کاربان ایله محمدك قوماندا ایتدیکی مسلمانلر آراسنده
برحائل وجوده کتیرمك ایستیورلردی. مکه‌دن بویوك بر کورولتو
ایله چیقمشلردی . یانلرنده کوچوك طامبورلر وسائر آلات
موسیقیه‌یی حامل اوچ کوله واردی . بونلر دوه‌لری صولامق
اوزره مختلف منبعلرده توقف ایدیلدیکی زمان شرقی سویله‌یه‌رك
قریشیلرك نشئه‌لرینی ادامه ایده‌جکلردی .

هیئت سفریه ۹۵۰ کشیدن ، ۷۰۰ دوه ایله ۱۰۰ بارکیردن
ترکب ایدیبوردی . یالکز بنو مخزوملردن اوتوز بارکیر
و ۱۸۰ کشی واردی . بوتون سواریلر ، حتی پیاده‌لر بیله
زره کیمشلردی (هشام ، ۴۳۱-۴۳۲ ؛ واقدی، ۳۲-۳۳،
۳۴؛ واقدی ولهاوزن، ۴۲-۴۴ ؛ طبری، برنجی جلد ، ۱۲۹۶،
۱۳۵۸) .

§ ۳۹ . — تهلکه‌نك وخامتنه رغماً قریش آراسنده اتحاد
حکمفرما دکلدی . برچوغی آرزولری خلافنه اوله‌رق یوله

Sayfa : 314

جیقمشلردی . ربیعه‌نك اوغللری عتبه وشیبه ، حارث بن عامر
وامیه بن خلف کبی بویوك موقعده بولونان کیمسه‌لر بو سفرك
علیهنده ایدیلر . اولرینه دونمکی ترجیح ایدیورلردی . مع مافیه
قوتلی و کورولتوجی بر فرقه واردی که هرچه باد آباد مسلمانلره
قارشی یورومکی ایسته‌یورلردی . بونلری بالخاصه ابوجهل
تحریك ایدیوردی . عنعنه‌یه نظراً بوتون حرکتك روحی
ابوجهل ایدی . عقبه بن ابومعیط ونضر بن الحارث بن کلده ده
اونك تشویقاتنه یاردیم ایدیورلردی . اك اتشلی اوجنك
تأثیری دیکرلرینك عطالته وعدم خواهشلرینه غلبه چالدی .
هیئت سفریه شماله دوغرو حرکت ایتدی . یولده شدتلی
مناقشات ایله اختلاف ونزاعلر یوز کوسترمکدن خالی قالمادی .
مکه هیئت سفریه‌سنك مختلف قسملری آراسنده‌کی انسجام
بو صورتله ضعیفلادی . هر کون مقداری کیتدکجه آرتان بر فرقه
مناسب ایلك فرصتده کیری دونمك فکرنده ایدی [١]
(هشام، ٤٣٠؛ واقدی، ٢٧-٣٢؛ واقدی ولهاوزن، ٤٢-٤٣؛
طبری ، برنجی جلد ، ١٢٩٥-١٢٩٦) .

Sayfa 309

Bedir Muharebesi'nin Hadislerdeki Ayrıntıları

Nahle Seferi'nde İbn-i El-Hazremi'nin öldürülmesinden biraz sonra Ebu Süfyan bin Harb, mallarla yüklenmiş büyük bir kervan ile Mekke'den hareket ederek yanında otuz kırk kadar süvari olduğu halde Suriye'ye gitti. Bütün Mekke ailelerinin menfaatlerini temsil eden kervan, bin deveden oluşmaktaydı. Malların toplam değeri ri-

vayete göre elli bin dinara ulaşmış olmakta idi. Bunun büyük bir kısmı Said bin El-As Ebu Ahihe ailesine ait idi. Yahut bu aileye kârın yarısına ortak olmak şartıyla muhafaza edilmesi için verilen mallar idi. Benu Mehzumilerin iki yüz devesi ve dört beş bin miskal (24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü) altını olduğu söyleniyor. Hars bin Amir bin Nevfel ve Amiye bin Halef biner miskal miktarında ortak idiler. Benu Abdül Menaflar kervana on bin miskal yatırmışlardı. Özetle kervan ayrı ayrı Mekke ailelerinin muhtelif kervanlarından meydana gelmişti. Kervan, Filistin'de ki Gazze pazarına gidiyordu (Kâbe ile olan ticaret hakkında Sprenger'e bakınız. Üçüncü cilt, 91 inci ve takip eden sayfalar). Geri dönüşe hazırlandıkları sırada Kureyş tacirleri Muhammed'in geri dönüş sırasında kendilerine bir pusu kurmaya çalışmış olduğunu (§ 20 nci fıkraya ve ikinci nota bakınız), şimdi Muhammed'in kervanın [Sayfa 310] **dönüşünden haberdar olmak üzere yol üzerindeki Araplarla münasebette bulunduğunu duydular.** Kureyş bu kötü haberi Maan havalisinde Ez-Zerka'da bir cüzzamlıdan aldı. Bütün mallarını değiş tokuş ederek artık yola çıkmak üzere bulunuyorlardı (Vakidî, 21,22; Vakidî Wellhausen, 39-40; Hişam, 428; Taberî, birinci cilt, 1291. Burada Muharreme bin Nevfel bin Ahib bin Abd Menaf'ın ve sonradan şöhret kazanmış olan Amr İbn-i El-As bin Vail'in kervana dahil olduğu söyleniyor).

Bu haber tacirleri endişeye düşürdü. Silâhsız ve sayıca az oldukları için, işittiklerini haber vermek üzere Mekke'ye birini göndermeye karar verdiler. Bu maksatla Zemzem bin Amr El-Gaffari'yi görevlendirdiler. Bu, Ebu Süfyan'ın sözlü talimatını alarak yola çıktı. Bazılarına göre Maan'dan, bazılarına göre de Tebük'ten hareket etmiştir (Hişam, 428; Taberî, birinci cilt, 1292; Vakidî, 22; Vakidî Wellhausen, 40).

Zemzem'ın Mekke'ye gelişinden üç gece övce Atike binti Abdülmuttalib bir rüya gördü. Bu rüyadan çok korktu. Perişan ve yorgun bir halde süvari geliyor, vadide duraksayarak **[Sayfa 311]** yüksek sesle haykırıyordu: **"Ya Kâfirler! öldürülmeye koşunuz! Üç gün sonra!" Ebu Kubeys dağının tepesine çıkmış olan devesi aynı sözleri tekrar ediyordu. Her-**

kes bu yabancının etrafına toplandığı sırada bu deve Ebu Kubeys dağının tepesinden aşağıya büyük bir taş atıyordu. Taş vadiye yuvarlanarak orada patladı. Parçaları Mekke'nin bütün evlerine çarptı. Bu rüya Atike'nin üzerinde o kadar tesir yaptı ki onu kardeşi Abbas bin Abdülmuttalib'e anlattı. O da rüyayı gizlice Velid bin Utbe bin Rebia'ya haber verdi. Az zaman içinde rüyanın kötü bir şekilde yorumlanması çoğu kişinin zihnini karıştırdı. Fakat özellikle Ebu Cehil'i kızdırdı. Ebu Cehil, Abbas ile alenen kavga etmeye başlayarak üç gün zarfında bir şey meydana gelmeyecek olursa Benu Abdülmuttalib ailesinin bütün ailelerin en yalancısı olduğunu yazılı olarak ilân edeceğini söyledi (Hişam, 429; Vakidî, 22-24; Vakidî Wellhausen, 40-41; Taberî, birinci cilt, 1292-1294).

Ebu Cehil iki gün alay etmeye devam etti. Üçüncü günü ne olacağını herkes bekliyordu. Vermiş olduğu sürenin sona ereceği sırada Ebu Cehil birden bire bir imdat feryadı **[Sayfa 312]** işitti. **Bu feryad Benu Sehmelerin kapısından geliyordu. Zemzem koşa koşa gelerek Mekke'nin aşağı vadisi boyunca haykırıyordu: "Ya Kureyş! Ya Kureyş! Kervan! Kervan! Muhammed ile taraftarları mallarınızı gasp ediyorlar! İmdat! İmdat!" Zemzem acınacak bir halde idi. Eğeri çarpılmış, elbiseleri parçalanmış, devenin kulakları kopmuştu. Onun getirdiği bu haber, şehri alt üst etti. Herkes tam bir gayretle silâha sarıldı. Hazırlık iki üç gün sürdü. Bu esnada zenginler silâh ve hayvan sağlanması konusunda fakirlere yardım ettiler. Bu konuda en çok Sehil bin Amr, Zeme bin Es-Suud ve Taime bin Udey çaba göstermişlerdir. Bizzat sefere gidemeyen, yerine bir asker gönderdi. Yalnız Atike'nin rüyasından çok etkilenmiş olan Ebu Leheb gitmek istemedi. Kendisine borçlu olan As bin Hişam'a dört bin dirhem borcuna karşılık kendisinin yerine sefere katılmasını söyledi (Hişam, 430; Vakidî, 24-27; Vakidî Wellhausen, 41-42; Taberî, birinci cilt, 1294-1295).**

Şehri korumasız bırakmaktan Kureyşileri o sırada engelleyen tek sebep, kendileriyle Benu Bekir Abdül Menat bin Kenaneler arasında önceden ortaya çıkmış olan anlaşmazlıktan [Sayfa 313] **ibaretti. Bu sı-**

rada Şeytan, Kenanelerin en nüfuzlu reislerinden biri olan Serake bin Caşim El-Medelci kıyafetinde aralarına girerek şehri kendi himayesi altına aldığını söyledi. Emin ve rahat bir halde yola çıkmaları için teşviklerde bulundu. Kureyşîler şeytanın hilesinden içleri rahat olarak vakit kaybetmeden hareket ettiler. Bedir'e doğru yürüdüler. Ebu Süfyan'ın rehberlik ettiği kervan ile Muhammed'in kumanda ettiği Müslümanlar arasında bir korku ortaya çıkarmak istiyorlardı. Mekke'den büyük bir gürültü ile yola çıkmışlardı. Yanlarında küçük tamburlar ve diğer müzik aletleri olan üç köle vardı. Bunlar develeri sulamak üzere çeşitli kaynaklarda duraklandığı zaman şarkı söyleyerek Kureyşîlerin neşelerini devam ettireceklerdi.

Sefer heyeti 950 kişiden, 700 deve ile 100 attan meydana geliyordu. Yalnız Benu Mehzumlardan otuz at ve 180 kişi vardı. Bütün süvariler, hatta piyadeler bile zırh giymişlerdi (Hişam, 431-432; Vakidî, 32-33, 34; Vakidî Wellhausen, 42-44; Taberî, birinci cilt, 1296, 1358).

Tehlikenin büyüklüğüne rağmen Kureyş arasında uyuşma sağlanabilmiş değildi. Bir çoğu istekleri dışı olarak yola [Sayfa 314] çıkmışlardı. Rebie'nin oğulları Utbe ve Şibe, Hars bin Amir ve Amiye bin Halef gibi yüksek mevkide bulunan kimseler bu seferin karşısında idiler. Evlerine dönmeyi tercih ediyorlardı. Bununla birlikte kuvvetli ve gürültücü bir fırka vardı ki her ne olursa olsun Müslümanlara karşı yürümeyi istiyorlardı. Bunları özellikle Ebu Cehil tahrik ediyordu. Rivayetlere göre bütün hareketin ruhu Ebu Cehil idi. Ukbe bin Ebu Mueyyet ve Nazır bin El-Hars bin Kelde de onun teşviklerine yardım ediyorlardı. En ateşli üçünün tesiri diğerlerinin durgunluğuna ve isteksizliğine üstün geldi. Sefer heyeti kuzeye doğru hareket etti. Yolda şiddetli tartışmalar ile anlaşmazlıklar ve kavgalar ortaya çıktı. Mekke sefer heyetinin çeşitli kısımları arasındaki uyum, bu şekilde zayıfladı. Hergün miktarı gittikçe artan bir fırka uygun ilk fırsatta geri dönmek fikrinde idi [1]. (Hişam, 430; Vakidî, 27-32; Vakidî Wellhausen, 42-43; Taberî, birinci cilt, 1295-1296).

Sayfa : 316

بولیسته موثوق ایسه قریشیلرك مكه‌دن بدره قدر اون
كونده كتدكارینی كوستریر. بوقدیرده كاربانك معروض اولدیغی
تهلكه حقنده‌كی روایتلری وقریشیلرك اونی مدافعه‌یه شتابان
اولمالرینی برآز مبالغه‌لی عد ایتمك لازم كلیر. احتمالكه اختلافات
داخلیه قریشیلرك حركتنی تأخیر ایتمشدر. یوقاریده اسمی
كچنلردن نصفنك بدرده تلف اولمالرینی تصادفی برشی كبی عد
ایتمیورم.

Sayfa 316

Bu liste sağlam ise, Kureyşîlerin Mekke'den Bedir'e on günde gittiklerini gösteririr. Bu taktirde kervanın karşı karşıya kaldığı tehlike hakkındaki rivayetleri ve Kureyşîlerin onu müdafaaya gitmekte olmalarını biraz abartılı kabul etmek lâzım gelir. İhtimal ki içlerindeki anlaşmazlıklar Kureyşîlerin hareketini geciktirmiştir. Yukarıda ismi geçenlerden yarısının Bedir'de telef olmalarını tesadüfî bir şey gibi kabul etmiyorum.

Sayfa : 317

§ ٤١ .— محمد قریشیلرك كاروانك تخمیناً نه‌زمان عودت
ایده‌جكنی بیلدیكی ایچون اصحابدن طلحه بن عبیدالله ایله سعید
بن زیدی كاربانك حركتنی تجسس ایتمك اوزره اولدن كوندرمشدی.
بونلر مدینه‌دن حركتله بحراحمر ساحلنده ذوالمروه‌دن اوته‌ده
حروا قربنده نخاره دوغرو كیتدیلر. پیغمبر ایله اوزلاشمش

Sayfa : 318

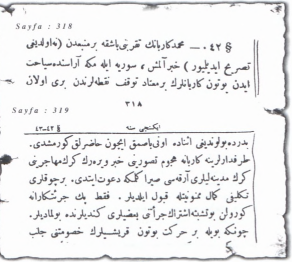
§ ٤١-٤٢ ایکنجی سنه

بولونان کشدالجهنی ایکی صحابه‌یی نزدینه مسافر ایتدی. قریشیلرك
کاربانی کچدیکی زمان اونلری اوزاق بر تپه‌یه کوتوره‌رك
اونلره کوستردی. کشد دها اولجه کاربانده‌کی کیمسه‌لرله
کوروشمش، اونلری تسکین ایچون جوارده مسلمان جاسو-
سلرندن اثر اولمدیغنی سویله‌مشدی. ایرته‌سی صباح طلحه ایله
سعید کری‌یه دوندیلر. کشد اونلره ذوالمروه‌یه قدر رهبرلك
ایتدی. فقط مدینه‌یه تام بدر کونی واصل اولدیلر و محمده
تربان‌ده راست کلدیلر [١]. مظفرانه مدینه‌یه عودت ایدیوردی.
جاسوسلر کیزلی بر صورتده سیاحت ایتمش اولمقله برابر کارباندەکی
قریشیلر بر هجوم تهلکه‌سندن اوقدر اندیشه ایدیورلردی که
یورویشلرینی اوزاتمشلر، تسریع ایتمشلر، کیجه کوندوز یول
قطع ایتمشلردی. بوندن دولایی جاسوسلردن دها اول یتیشدیلر
(واقدی، ١١ - ١٢؛ واقدی ولهاوزن، ٣٧؛ طبری،
برنجی جلد، ١٣٥٨).

Sayfa 317

Muhammed, Kureyşilerin kervanının tahminen ne zaman geri döneceğini bildiği için ashabdan Talha bin Abdullah ile Said bin Zeyd'i kervanın hareketini izlemek üzere önceden göndermişti. Bunlar Medine'den hareket ederek Kızıl Deniz sahilinde Zuü'l-Merve'den ötede Herva yakınında Nehbar'a doğru gittiler. Peygamber ile uzlaşmış [Sayfa 318] bulunan Keşd El-Cehni iki sahabeyi yanında misafir etti. Kureyşilerin kervanı geçtiği zaman on-

ları uzak bir tepeye götürerek gösterdi. Keşd daha önceden kervandaki kimselerle görüşmüş, onları teskin için civarda Müslüman casuslardan eser olmadığını söylemişti. Ertesi sabah Talha ile Said geriye döndüler. Keşd onlara Zuü'l-Merve'ye kadar rehberlik etti. Fakat Medine'ye tam Bedir günü ulaşmış oldular ve Muhammed'e Terban'da rast geldiler [1]. Zafer kazanmış olarak Medine'ye geri dönüyordu. Casuslar gizli bir şekilde seyahat etmiş olmakla beraber, kervandaki Kureyşîler bir hücum tehlikesinden o kadar endişe ediyorlardı ki yürüyüşlerini hızlandırmışlar, sürati arttırmışlar, gece gündüz yol katetmişlerdi. Bundan dolayı casuslardan daha önce yetiştiler (Vakidî, 11-12; Vakidî Wellhausen, 37; Taberî, birinci Cilt, 1358).

Sayfa : 318

§ ٤٢ . — محمدكاربانك تقربنى باشقه برمنبعدن (نه اولديغى تصريح ايديلميور) خبرآلمش ، سوريه ايله مكه آراسنده سياحت ايدن بوتون كاربانلرك برمعتاد توقف نقطه لرندن برى اولان

٣١٨

Sayfa : 319

§ ٤٢-٤٣ — ايكنجى سنه

بدرده بولونديغى أثناده اونى باصمق ايچون حاضرلق كورمشدى. طرفدارلرينه كاربانه هجوم تصورينى خبر ويره رك كرك مهاجرينى كرك مدينه ليلرى آرقه سى صيرا كلمكه دعوت ايتدى. برچوقلرى تكليفى كمال ممنونيتله قبول ايلديلر . فقط بك جرئتكارانه كورولن بوتشبثه اشتراك جرأتنى بعضيلرى كنديلرنده بولماديلر. چونكه بويله بر حركت بوتون قريشيلرك خصومتنى جلب

Sayfa : 319

ایده‌جکدی . زنکین وقولای بر غنیمت امیدینه رغماً بوتصور
شدید مناقشه‌یه سبب اولدی . بو، افکارك متحد اولمقدن نه‌قدر
اوزاق بولوندیغنی کوستریر . محمد اصرار ایتمك ایسته‌مدی .
سفره اشتراکی اختیاری براقدی . کیم ایسترسه اونده قاله‌جقدی .
چونکه سفرك غایه‌سی ساده‌جه اغتنامدن عبارتدی . اوده قالمق
نه مؤاخذه‌یه برسبب تشکیل ایدردی ، نه حیثیتسزلك اولوردی .
برچوق ایی مسلمانلر ، مثلا اسید بن حضیر ، مدینه‌ده قالدیلر [۱]
(واقدی ، ۱۲-۱۳ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۳۷-۳۸ ؛ هشام ،
٤۲۸، ٤۳۲ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ۱۲۹۲، ۱۲۹۹) .

Sayfa 318

Muhammed kervanın yaklaştığını başka bir kaynaktan (ne olduğu açıkça bilinmiyor) haber almış, Suriye ile Mekke arasında seyahat eden bütün kervanların durak noktalarından biri olan [Sayfa 319] Bedir'de bulunduğu sırada kervana baskın düzenlemek için hazırlıklarını yapmıştı. Taraftarlarına kervana hücum düşüncesini haber vererek, gerek muhacirleri, gerek Medinelileri arkası sıra gelmeye davet etti. Fakat pek cüretlice görülen bu girişime katılmak cesaretini bazıları kendinde bulmadılar. Çünkü böyle bir hareket bütün Kureyşîlerin husumetini çekecek idi. Zengin ve kolay bir ganimet ümidine rağmen bu düşünce şiddetli tartışmalara sebep oldu. Bu, fikirlerin uyumlu olmaktan ne kadar uzak bulunduğunu gösterir. Muhammed ısrar etmek istemedi. Sefere katılmayı isteğe bağlı bıraktı. Kim isterse evinde kalacaktı. Çünkü sefer gayesi sadece ganimet elde etmekten ibaretti. Ev-

de kalmak ne çekişmeye bir sebep teşkil ederdi, ne haysiyetsizlik olurdu. Müslümanlardan birçoğu, meselâ Esseyid bin Hızır, Medine'de kaldılar [1] (Vakidî, 12-13; Vakidî Wellhausen, 37-38; Hişam, 428, 432; Taberî, birinci cilt, 1292,1296).

Sayfa : 319

§ ٤٣ . — محمد عسكرلرینی مدینه‌دن خارجده بقع [١]
موقعنده طوپلادی . بورایه بیوت‌السقیاده دنیر . عسكرلرینی

٣١٩

Sayfa : 320

§ ٤٣ — ایكنجی سنه

كوزدن كچیردی. سفره اشتراك ایده‌میه‌جك قدر كنج بولدیغی [٢]
یدی كشی‌یی استثنا ایتمك ایسته‌دی . عمیر بن ابووقاص آنجق
١٦ یاشنده بر دلیقانلی ایدی. محمدك كوزندن قاچه‌رق محاربلره
التحاق ایتمه‌نك یولنی بولدی . تفتیش بیتنجه محمد نماز قیلدی ،
مدینه‌یه الطاف سبحانیه‌سنی دریغ ایتمه‌مسنی اللهدن رجا ایتدی.
محمد بیوت‌السقیادن عدی بن ابو زغبا ایله بسبس بن عمرو‌ی
بدر استقامتنده كاربانك حركتنی تجسس ایچون كوندردی .
و آقشام ، رمضانك ١٢ نجی بازار (عیناً!) آقشامی ، محمد
٣٠٥ كشی و ٧٠ دوه ایله بیوت‌السقیادن حركت ایتدی .

Sayfa 319

Muhammed askerlerini Medine'nin dışındaki Baka mevkiinde topladı. Buraya Büyütü's-sekya'da denir. Askerlerini [Sayfa 320] **gözden geçirdi. Sefere iştirak edemeyecek kadar genç bulduğu [2] yedi kişiyi ayrı tutmak istedi. Umir bin Ebu Vakkas ancak 16 yaşında bir delikanlı idi. Muhammed'in gözünden kaçarak savaşlara**

katılmanın yolunu buldu. Teftiş bitince Muhammed namaz kıldı, Medine'ye ilâhî yardımını ve güzelliklerini esirgememesini Allah'tan rica etti. Muhammed, Büyütü's-sekya'dan Udey bin Ebu Zegba ile Besbes bin Amr'ı Bedir istikametinde kervanın hareketini izlemeleri için gönderdi. Ve akşam, Ramazan'ın 12. Pazar akşamı, Muhammed 305 kişi ve 70 deve ile Büyütü's-sekya'dan hareket etti.

Sayfa : 323

ایرته‌سی کونی ، رمضان اون بشده ، الروحایه کلدی . اوراده
بولونان قویونك قربنده نماز قیلدی. نهایت بدردن آزاوزاقده
برمحله واصل اولدی . قریش عسکرینك کاربانی مدافعه ایچون
مکه‌دن حرکت ایتمش اولدیغنی دویه‌رق بر مجلس طوپلادی
(واقدی ، ۳۹-۴۳ ، واقدی ولهاوزن ؛ ٤٦) .

Sayfa 323

Ertesi gün, Ramazan'ın on beşinde, Er-Ruhva'ya geldi. Orada bulunan kuyunun yakınında namaz kıldı. Nihayet Bedir'den az uzakta bir yere ulaşmış oldu. Kureyş askerinin kervanı müdafaa için Mekke'den hareket etmiş olduğunu duyarak bir meclis topladı (Vakidî, 39-43; Vakidî Wellhausen, 46).

Sayfa : 325

ایکنجی سنه — ق ٤٧-٤٨

حرکتنه دوام ایله وادینك کاه برطرفنه کاه اوبرطرفنه کچه‌رك
خیف موقعندن مرور ایتدی ، بونی صولده براقدی، معترضه
تپه‌لرینه واصل اولدی . اورادن تیایه قدر ایندی. بعضیلرینه

Sayfa : 325

نظراً عدی وبسبس ایله اوراده کوروشمشدر . اونلر کاربان
حوادثی کتیرمشلردر . آرتق مسلمانلر ایله قریشیلر آراسنده
آنجق برقوم تپه‌سی واردی . فقط ایکی طرفدن هیچ بری
دیکرینك بوقدر یقین اولدیغنی بیلمه‌یوردی (واقدی ، ٤٦؛
واقدی ولهاوزن ، ٤٧) .

Sayfa 325

Hareketine devam ederek vadinin kah bir tarafına, kah öbür tarafına geçerek Hayf mevkiinden geçti. Bunu solda bıraktı, Muterize tepelerine ulaşmış oldu. Oradan Tiya'ya kadar indi. Bazılarına göre Udey ve Besbes ile orada görüşmüştü. Onlar kervan ile ilgili bilgiler getirmişlerdi. Artık Müslümanlar ile Kureyşilerin arasında ancak bir kum tepesi vardı. Fakat iki taraftan hiçbiri diğerinin bu kadar yakın olduğunu bilmiyordu (Vakidî, 46; Vakidî Wellhausen; 47).

Sayfa : 326

§ ٤٨-٤٩ ایکنجی سنه

ابوسفیانك کاربانی یقینده بدره کله‌جکنی
بیلدیردیلر (واقدی ، ٣٣-٣٤ ، ٤٦ ؛ واقدی ولهاوزن ،
٤٤-٤٧ ؛ هشام ، ٤٣٦، ٤٣٧ ؛ طبری، برنجی جلد، ١٣٠٥)

§ ٤٩. — ایکی طرفدن ده کاربانی حمایه وکاربانه هجوم ایله‌مك
ایچون بوقدر حاضرلقلر یاپیلدیغی صیراده کاربانك اداره‌سنه

Sayfa : 326

مأمور اولان ابوسفیان مسلمانلردن قورتولمق ایچون الندن کلنی
یاپیوردی . هرشیدن اول ، بدردن کچن داخلی طریقی ترکایله
دکز کنارنده‌کی یولی ترجیح ایله‌دی. محمدبوندن هیچ خبر آلامادی.
ابوسفیان سرعتلی یورویشله مسلمانلر ایله کندی آراسنده ممکن
اولدیغی قدر چوق برمسافه براقمغه چالیشیوردی (واقدی ،
۱۱ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۳۷) . کاربان مدینه جوارندن
کچدیکی صیراده ابوسفیان دوه‌لری بدرك آرقه‌سندن (یعنی غربندن)
سوق ایتمك ایچون قاراکاق برکیجه‌دن استفاده ایتدی. کندیسی
یابه یالکز اك اوکدن یورویه‌رك جوارلری کوزدن کچیردی .
چونکه ایرته‌سی صباح ، قدیم یول پروغرامی موجبنجه بدره
واصل اولماسی اقتضا ایدردی. صوصامش دوه‌لری بدرمنبعلرینه
دوغرو ایلری‌یه آتلمقدن بویوك مشکلات ایله منع ایده‌بیلدیلر
(واقدی، ۳۳ ؛ واقدی ولهاوزن، ٤٤) . کاربان دیکر یولدن
دولاشه‌رق کلیرکن ابوسفیان صباحلین غایت ایرکن بدره واصل
اولدی ومجدی بن عمروالجهنی‌یی استجواب ایتدی. بو، شبهه‌یی

۳۲۱

Sayfa : 327

ایکنجی سنه

§ ۴۹-۵۰

اویاندیره‌جق هیچ برشی وقوعه کلمه‌دیکنی ، یالکز دوه‌یه
راکب ایکی سوارینك صو آلمق ایچون فلان وفلان یرده
توقف ایتمش اولدقلرینی سویله‌دی . بوایکی آدم محمدك ایکی
جاسوسی ایدیلر. ابو سفیان خبر ویریلن یره کیتدی، دوه‌لرك

Şayfa : 327

قازوراتی معاینه ایتدی . بونده خورما چکردکلری بولدی . بونك مدینه دوه‌لرینه ویریلن غدا اولدیغنی آکلادی. درحال کیری‌یه دوندی، کاربانه یتیشدی، اونی ده کیز طریقیله وغایت سرعتله سوق ایتدی. ممکن اولدیغی قدر سرعتله اوزاقلاشدی. آرتق کاربان قورتولمش صاییلابیلیردی (واقدی، ۳۳ – ۳۴؛ واقدی‌ولهاوزن، ٤٤–٤٥؛ هشام، ٤٣٧؛ طبری، برنجی جلد، ۱۳۰۵ – ۱۳۰٦) .

§ ٥٠ . — قریش‌ده مکه‌دن ایلریله‌دیلر . چوق تلاش ایتمیورلردی. حیوانلری صولامق ایچون نرده توقف ایدرلرسه بویوك ضیافتلر چکیورلردی . آنجاك فقدانی ذبر چوقلرینك دفعاتله اظهار ایتدکلری عودت آرزوسی هیئت سفریه‌نك سرعتله ایلریله‌مه‌سنه مانع اولیوردی . مع‌مافیه ابوجهل هردفعه‌سنده بوعودت حرکتنی توقیف ایده‌بیلمش وقریشیلری دوامه قاندیرمشدی . جحفه‌یه واصل اولدقلری زمان ابوسفیاندن طرفندن کلن قیس بن امرؤ القیس کندیلرینه ملاقی اوله‌رق کاربانك امین محله مواصلت ایتدیکنی خبر ویردی وقریشه

Sayfa : 328

عودت ایتملری امرینی تبلیغ ایله‌دی. باشلرنده ابوجهل بولونان مفرطلر سسلرینی یوکسلتدیلر، بدره قدر دوام ایدلمسی ایچون اصرار ایلدیلر. اوراده هرسنه عربلر برکون یورطی یاپیورلر وبر بازار قوریورلردی . « بدره کیده‌لم ! اوراده اوچ کون

Sayfa : 328

قالەلم ، حیوان کسرز، کوزل برضیافت ترتیب ایدر ، شرابلر
ایچرز، شرقیلر سویلەیەرکا کلەنیرز. عربلر بزم بوهیئت سفریەمزدن
بحث ایدرلر واستقبالدە بزدن قورقمقدن خالی قالمازلر » دیەیورلردی.
ابوجهلك مطالعەسی غلبە چالدی، یولەدوام ایتمك قرارلاشدی.
مع مافیه مغتیلر مکەیە اعادە ایدیلدی (واقدی ، ٣٤ ، ٣٦-٣٧ ؛
واقدی ولهاوزن ، ٤٥ ؛ هشام ، ٤٣٧ - ٤٣٨ ؛ طبری ،
برنجی جلد ، ١٢٨٨ ، ١٣٠٦ - ١٣٠٧) .

§ ٥١ . — ایکی آی اول النخلەدە قتل ایدیلمش اولان ابن
الحضرمی نك انتقامنی آلمق ایستەینلر غلبە چالیور کبی کورونمکدە
ایدی . فقط مخالفلر اکسیك دکلدی : بونلرە قارشی اخنس
بن شریق بن عمرو الثقفی نك بنوزهرەلر نامنە سسی یوکسلدی .
اونلرك متفق ایدی . کاربان سلامتدە اولدیغی ، مسلمانلرە
قارشی یورومك ایچون بر سبب قالمادیغی جهتلە آرتق مکەیە
عودت ایتمك تکلیفندە بولوندی . بنو زهرەلر ممنونیتلە بو
توصیەیی قبول ایتدیلر ، هپ دوندیلر . بنو عدی بن کعبلردە
مکەیە عودت ایتمش اولدقلری جهتلە بوایکی قبیلە بدر محاربەسنە

٣٢٨

Sayfa : 329

§ ٥١-٥٢ ایکنجی سنە

اشتراك ایتمەمشلردر . سائر بوتون قریشیلر ابوجهلك دلالتنە
قاندیلر . مسلمانلر قارشیسندە اظهار شجاعت ایتمکسزین
عودت ایدرلرسە عربلرە قارشی حکم ونفوذلرینی غائب ایتمکدن
قورقەرق جحفەدن بدرە دوغرو یورودیلر (طبری ، برنجی

Sayfa : 329

جلد ، ١٣٠٧ ، ١٣١٣ - ١٣١٤ ؛ هشام ، ٤٣٨ ؛ واقدى ،
٣٧ - ٣٩ ؛ واقدى ولهاوزن ، ٤٥) . آيريلان بنو زهره‌لرك
مقدارى يوزه ، بر روايتـه كوره‌ده اوچ يوز كشى‌يه بالغ
اوليوردى. واقدى بنوعديلرك‌ده لفت‌يه‌سى قربنده بنوزهره‌لرك
عزيمتندن برآز صوكره قريشيلرى براقش اولدقلرينى سويليور
(واقدى ، ٣٨ ، سطر ١٣ ، ٢١-٢٢) . آيريلانلرك مقدارى
بك چوق اولماسى ، مظفريتك شرفنى آزالتماق و بونك حقيق ،
بويوك بر محاربه اولديغنى ظن ايتديرمك ايچون منبعلرك بونى
سكوت ايله كچيشديرمه‌سى محتملدر (واقدى ولهاوزن‌ده
باقكز ، ٤٨) .

§ ٥٢ . — برطرفدن قريش ديكر طرفدن عينى زمانده
مسلمانلر بدر استقامتده يورودكلرى جهتله ايكى هيئت عسكريه
همان عينى زمانده قويوجوارينه واصل اولديلر. آرالرنده يالكز
بر قوم تپه‌سى واردى . بربرلرينك موجوديتندن خبردار
دكلديلر (واقدى ، ٤٦ ؛ واقدى ولهاوزن ، ٤٧) . محمد
يانده يالكز ابوبكر اولديغى حالده تپادن حركتله جوارلرى

٣٢٩

Sayfa : 330

§ ٥٢ — ايكنجى سنه

دولاشدى ؛ بر اختياره راست كلدى . اوكا مختلف
شيلر صوردى . فقط صاغلام هيچ بر خبر آلاماديغى جهتله
قرارگاهه دوندى . رمضانك ١٦ نجى پنجشنبه (عيناً !)
اقشامى ايدى . كونش باتنجه محمد ، على ، زبيربن العوامى ،

Sayfa : 330

سعد بن ابو وقاص بدر قویوسنه کوندردی . بونلر قریشیلرك
صوطاشییان برقاچ آدمنی قویوباشنده صو آلیرکن باصدیرارق ایکیسنی
اسیر آلدیلر ، مسلمان قرارکاهنه کوندردیلر . دیکرلری قاچمغه
موفق اولدیلر . ایکی اسیر بنوالحجاجلرك غلامی اسلم ، دیکری
یسارك باباسی (ابویسار) و بنوالعاص بن سعیدلرك غلامی عریض
ایدیلر (طبری ، باشقه یرده ، برنجی جلد ، ۱۲۸٦ برنجیسنه
اسود دیر . عروه بن الزبیرك روایتنه استناد ایدر) . مسلمانلر
ابوسفیانك كاربانی بونلردن صوردیلر . فقط اونلر قریش
اردوسنه منسوب اولدقلرینی سویله‌دیلر .

Sayfa 326

Ebu Süfyan'ın kervanının yakında Bedir'e geleceğini bildirdiler (Vakidî, 33-34, 46; Vakidî Wellhausen, 44-47; Hişam, 436, 437; Taberî, birinci cilt, 1305).

İki taraftan da kervanı himaye ve kervana hücum etmek için bu kadar hazırlıklar yapıldığı sırada, kervanın idaresine memur olan Ebu Süfyan, Müslümanlardan kurtulmak için elinden geleni yapıyordu. Her şeyden önce, Bedir'den geçen iç yolu terk ederek deniz kenarındaki yolu tercih etti. Muhammed bundan hiç haber alamadı. Ebu Süfyan süratli yürüyüş ile Müslümanlar ile kendi arasında mümkün **olduğu kadar çok mesafe bırakmaya çalışıyordu (Vakidî, 11; Vakidî Wellhausen, 38). Kervan Medine civarından geçtiği sırada Ebu Süfyan develeri Bedir'in arkasından (yani batısından) sevk etmek için karanlık bir geceden istifade etti. Kendisi yapayalnız en önde yürüyerek etrafı gözden geçirdi. Çünkü ertesi sabah, eski yol programı gereğince Bedir'e gelmiş olması gerekirdi. Susamış develeri Bedir kuyularına doğru ileriye atılmaktan büyük güçlükler ile engelleyebildiler (Vakidî, 33; Vakidî Wellhausen, 44). Kervan diğer yoldan dolaşarak gelirken, Ebu Süf-**

yan sabahleyin erkenden Bedir'e ulaştı. Mecdi bin Amr El-Cehni'yi sorguya çekti. Bu, şüphe [Sayfa 327] uyandıracak hiçbir şey meydana gelmediğini, yalnız deveye binen iki süvarinin su almak için falan ve filan yerde mola vermiş olduklarını söyledi. Bu iki adam Muhammed'in iki casusu idiler. Ebu Süfyan haber verilen yere gitti. Develerin dışkılarını muayene etti. Bunda hurma çekirdekleri buldu. Bunun Medine develerine verilen gıda olduğunu anladı. Derhal geriye döndü, kervana yetişti. Kervanı deniz yoluyla ve süratle sevk etti. Mümkün olduğu kadar süratle uzaklaştı. Artık kervan kurtulmuş sayılabilirdi (Vakidî, 33-34; Vakidî Wellhausen, 44-45; Hişam, 437; Taberî, birinci cild, 1305-1306).

Kureyşîlerde Mekke'den ilerlediler. Çok telaş etmiyorlardı. Hayvanları sulamak için nerede mola verilirse büyük ziyafetler çekiyorlardı. Aralarındaki en önemli ve büyük anlaşmazlık, birçoklarının defalarca belirttikleri geri dönme arzusu sefer heyetinin süratle ilerlemesine engel oluyordu. Bununla beraber Ebu Cehil her defasında bu geri dönme hareketini engelleyebilmiş ve Kureyşîleri devama ikna etmişti. Cahfe'ye ulaşmış oldukları zaman Ebu Süfyan tarafından gönderilmiş olan Kays bin Amr El-Kays kendilerine yetişerek kervanın güvenli yerlere ulaşmış olduğunu haber verdi ve Kureyş'e [Sayfa 328] geri dönmeleri emrini verdi. Başlarında Ebu Cehil'in bulunduğu grup seslerini yükselttiler. Bedir'e kadar devam edilmesi için ısrar ettiler. Orada Araplar her sene yortu yapıyorlar ve Pazar kuruyorlardı. "Bedir'e gidelim! Orada üç gün kalalım, hayvan keseriz, güzel bir ziyafet tertip eder, şaraplar içeriz, şarkılar söyleyerek eğleniriz. Araplar bizim bu sefer heyetimizden bahsederler ve gelecekte bizden korkmaktan kendilerini kurtaramazlar" diyorlardı. Ebu Cehil'in düşüncesi üstün geldi. Yola devam etmeyi kararlaştırdılar. Bununla birlikte, engel olanlar Mekke'ye geri gönderildi (Vakidî, 34, 36-37; Vakidî Wellhausen, 45; Hişam, 437-438; Taberî, birinci cilt, 1288, 1306-1307).

İki ay önce El-Nahle'de katledilmiş olan İbn-i El-Hazremî'nin inti-

kamını almak istiyenler üstünlük sağlamış gibi görünmekteydi. Fakat muhalifler de eksik değildi. Bunlara karşı Ahnes bin Şerif bin Amr Es-Sekfi, Benu Zehreler adına söz aldı. Onların müttefiki idi. Kervanın selamette olduğu, Müslümanlara karşı yürümek için bir sebep kalmadığından artık Mekke'ye dönmeyi teklif etti. **Benu Zehreler memnuniyetle bu tavsiyeyi kabul ettiler. Hepsi döndüler. Benu Udey bin Kebler de Mekke'ye geri dönmüş oldukları için bu iki kabile Bedir Savaşı'na** [Sayfa 329] katılmamışlardır. Diğer bütün Kureyşîler, Ebu Cehil'in sözlerine kandılar. Müslümanlar karşısında yiğitlik örneği göstermeksizin geri dönerlerse Araplara karşı hüküm ve nüfuzlarını kaybetmekten korkarak Cahfe'den Bedir'e doğru yürüdüler (Taberî, birinci cilt, 1307,1313-1314; Hişam, 438; Vakidî, 37-39; Vakidî Velhavze, 45). Ayrılan Benu Zehrelerin sayıları yüz, bir rivayete görede üç yüz kişiye ulaşmaktaydı. Vakidî, Benu Udeylerin de Lef tepesi yakınlarında Benu Zehrelerin dönüşünden biraz sonra Kureyşîleri bırakmış olduklarını söyler **(Vakidî, 38, satır 13, 21-22). Ayrılan miktarın çok olması, kazanılan zaferin şerefini azaltmamak ve bunun hakiki,** büyük bir savaş olduğunu zannettirmek için kaynakların bunu bahsetmeden geçiştirmesi muhtemeldir (Vakidî Wellhausen'e de bakınız, 48).

Bir taraftan Kureyş, diğer taraftan aynı zamanda Müslümanlar, Bedir istikametinde yürüdükleri için iki askerî heyet hemen aynı zamanda kuyu civarına ulaşmış oldular. Aralarında yalnız bir kum tepesi vardı. Birbirlerinin varlığından haberdar değillerdi (Vakidî, 46; Vakidî Wellhausen, 47). Muhammed yanında yalnız Ebubekir olduğu halde Teya'dan hareketle civarları [Sayfa 330] **dolaştı, bir ihtiyara rastladı. Ona çeşitli şeyler sordu. Fakat sağlam hiçbir haber alamadığı için karargâha döndü. Ramazan'ın 16. Perşembe günü (aynen!) akşamı idi. Güneş batınca Muhammed, Ali'yi Zübeyr bin El-Avam'ı, Sad bin Ebu Vakkas'ı Bedir kuyusuna gönderdi. Bunlar, Kureyşîlerin su taşıyan birkaç adamını kuyu başında su alırken bastırarak ikisini esir aldılar, Müslüman karargâhına gönderdiler. Diğerleri kaçmayı başardılar. İki esir Benu El Haccacların kölesi Eslem, diğeri Yesar'ın babası (Ebu Yesar) ve Benu El-As bin Saidlerin kölesi Ariz idiler (Ta-**

berî, başka yerde, birinci cilt, 1286 birincisine Esved der. Urve bin Ez-Zübeyr'in rivayetine dayanır). Müslümanlar Ebu Süfyan'ın kervanını bunlardan sordular. Fakat onlar Kureyş ordusuna mensup olduklarını söylediler.

Sayfa : 331

ایکنجی سنه   ۵۲-۵۳§

یمك یمك ایچون کونده تقریباً اون دوه کسدکلرینی خبر
آلنجه دشمنك تقریباً بیك کشی قدراولدیغنی حساب ایتدی .

Sayfa 331

Bununla birlikte yemek yemek için günde takriben **on deve** kestiklerini haber alınca, düşmanın yaklaşık bin kişi kadar olduğunu hesap ettiler.

Sayfa : 331

محمد درحال وضعیتك وخامتنی تقدیرایله
قریشیلرك بوتون متحد قوتلری قارشیسنده بولوندقلرینی آکلادی
(واقدی ٤٦-٤٧ ؛ ٤٧-٤٨ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٤٧-٤٨ ؛
طبری ، برنجی جلد ، ١٢٨٨ ، ١٣٠٢-١٣٠٥ ، ١٣٠٨ ،
هشام ، ٤٣٢-٤٣٦) .

§٥٣ . — بوصیراده قریش عقنقل آرقه‌سنده وادینك
الاصوك اوجنه وارنجه‌یه قدر یولده دوام ایتدیلر . بوصورتله

Sayfa : 331

چوقور یلیل حوالیسنك الددرین قسمی کندیلریله بدر آراسنده
قالمشدی . عقنقل اولدقجه آلچاق برقوم تپه‌سی ایدی . مع‌مافیه
مسلمانلرك موجودیتنی قریش عسکرینك کوزندن صاقلامغه
کافی ایدی . بدرمنبعی وادینك مدینه‌یه دهایقین اولان طرفنده

۳۳۱

Sayfa : 332

§ ۵۳-۵۴ ایکنجی سنه

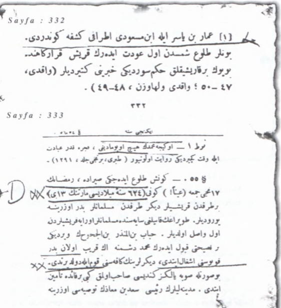
بولونیوردی . کیجه‌لین مبذول بریاغمور یاغدی . مسلمانلری
آغاجلر آلتنه التجایه مجبور ایتدی . برقسمی‌ده مشین قالقانلر
آلتنده تحفظ ایتدیلر (طبری ، برنجی جلد ، ۱۲۸۹) . فقط
اراضی غایت چامورلی اولدیغی ایچون ایرته‌سی کونی بویاغمور
مسلمانلرك یورویشنی تسهیل ایتدی وبدر قویولرینه قریشیلردن
اول واصل اولملرینی تأمین ایله‌دی (هشام ، ۴۳۹ ؛ طبری ،
برنجی جلد، ۱۳۰۸ ؛ واقدی، ۴۹ ؛ واقدی ولهاوزن، ۴۸).

Sayfa 331

Muhammed derhal durumun ciddiyetini anlamakla Kureyşîlerin bütün birleşik kuvvetleri karşısında bulunduklarını anladı (Vakidî, 46-47; Vakidî Wellhausen, 47-48; Taberî, birinci cilt, 1288, 1302-1305, 1308; Hişam, 432-436).

Bu sırada Kureyşîler, Ukankıl arkasında vadinin en son ucuna varıncaya kadar yolda yürümeye devam ettiler. Bu suretle çukur Yelil havalisinin en derin kısmı kendileriyle Bedir arasında kalmıştı. Ukankıl oldukça alçak bir kum tepesi idi. Bununla birlikte Müslümanların varlığını Kureyş askerinin gözünden saklamaya yeterli idi. **Bedir kuyuları vadinin Medine'ye daha yakın olan tarafında** [Say-

fa 332] bulunuyordu. Geceleyin çok fazla yağmur yağdı. Müslümanları ağaçlar altına girmek zorunda kaldılar. Bir kısmı da meşin kalkanlar altına sığındı (Taberî, birinci cilt, 1289). Fakat arazi çok çamurlu olduğu için ertesi gün bu yağmur Müslümanların yürüyüşünü kolaylaştırdı ve Bedir kuyularına Kureyşilerden daha önce ulaşmalarını sağladı (Hişam, 439; Taberî, birinci cilt, 1308; Vakidî, 49; Vakidî Wellhausen, 48).

Sayfa : 332

[١] عمار بن یاسر ایله ابن‌مسعودی اطرافی کشفه کوندردی.
بونلر طلوع شمسدن اول عودت ایده‌رك قریش قرارکاهنده
بویوك برقاریشیقلق حکم‌سوردیکی خبرینی کتیردیلر (واقدی،
٤٧ ـ ٥٠ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٤٨-٤٩) .

٣٣٢

Sayfa : 333

نوط ١ ــ اوکیجه محمدك هیچ اویومادیغی ، صبره قدر عبادت
ایله وقت کچیردیکی روایت اولونیور (طبری، برنجی جلد ، ١٢٩١) .

§ ٥٥ . ــ کونش طلوع ایده‌جکی صبرادہ ، رمضانك
١٧نجی جمعه (عیناً!) کونی (٦٢٤ سنه میلادیسی مارتنك ١٣ ی)
برطرفدن قریشیلر دیکر طرفدن مسلمانلر بدر اوزرینه
یورودیلر. طوپراغك قابلیتی سایه‌سنده مسلمانلر اورایه قریشیلردن
اول واصل اولدیلر . حباب بن‌المنذر بن‌الجموحك ویردیکی
بر نصیحتی قبول ایده‌رك محمد دشمنه اك قریب اولان بدر
قویوسنی اشغال ایتدی، دیکرلرینك کافه‌سنی قوم ایله دولدیردی.
بوصورتله صویه یالکز کندیسی صاحب اولمق کبی برفائده تأمین
ایتدی . مدینه‌لیلرك رئیسی سعد بن معاذك توصیه‌سی اوزرینه

Sayfa : 333

محمد ایچون برقوله یاپلدی (هشام ، ۴۳۹ – ۴۴۰ ، ۴۴۴ ؛
طبری ، برنجی جلد ، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۸؛ واقدی،
۴۸–۴۹ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۴۷ – ۴۹ ؛ حجر ، ایکنجی
جلد ، ۶۳۰ . رمضانک ۱۷ نجی بازارایرتسی کونی دیبور) .

§ ۵۶ . — قریشیلر عققل تپه‌سنی کچوب‌ده مسلمانلرک
بدر قویولرینی اشغال ایتمش اولدقلرینی کورنجه دوردیلر ،
عمیر بن وهب الجمحی‌یی دشمنک عددینی آکلامق اوزره
بارکیر اوزرنده کوندردیلر . عمیر مسلمان قرارکاهنک اوزاقدن
اطرافنی دولاشه‌رق مسلمانلرک تقریباً اوچ یوز کشی یعنی

Sayfa : 334

§ ۵۶–۵۷ / ایکنجی سنه

قریش قوتنک تقریباً برثلثی قدر اولدقلری خبرینی کتیردی .
رؤسادن بری اولان عتبه بن ربیعه مسلمانلره تجاوزدن قریشیلری
واز کچیرمکه چالیشدی . برمقاتله‌نک نتایج الیمه‌سنی تخمین
ایدیبور ، بوتون مکه عائله‌لیره حائز قرابت برچوق کشینک
مقتول دوشه‌جکلرینی دوشونیوردی . فقط ابوجهل یکیدن
شدتله بو اعتدال توصیه‌لرینک علیهنده بولوندی ، آتشلی نطقلریله
بوتون قریشیلری طالع حربی تجربه‌یه سوق ایله‌دی (هشام
۴۴۰، ۴۴۱–۴۴۲ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ۱۳۱۰ – ۱۳۱۱ ،
۱۳۱۲، ۱۳۱۳ ، ۱۳۱۴–۱۳۱۶؛ واقدی ، ۵۷–۶۰؛ واقدی
ولهاوزن ، ۵۱–۵۲) .

§ ۵۷ . — ایکی عسکر ایشته بو صورتله قارشی قارشی‌یه
حرب ایتمکسزین بی‌حرکت دوریبوردی . مسلمانلر غربه ،
قریشیلر شرقه ناظر ایدیلر . اونک ایچون کونش دوغدیغی

Sayfa : 334

زمان شجاعلری قریشیلرك كوزینه كیره‌رك مسلمانلره برقاچ‌قیت
تأمین ایله‌دی . محمد اوقیصه توقفدن استفاده ایده‌رك معیتنده
كیلری صف حرب اوزره دیزدی وموازی صفلر ترتیب ایله‌دی.
دشمنه دها ایی قارشی دورمق اوزره یان یانه صیق صورتده
دورمالرینی وغایت منتظم بر صف وجوده كتیرملرینی سویله‌دی.
كندی بالذات صفلری دولاشدی ، النده طوتدیغی بر اوق
ایله صیرادن بر آز دیشاریده بولونانلرك قارنلرینه خفیفجه

٣٣٤

Sayfa : 335

§ ٥٢–٥٩   ایكنجی سنه

اوردی . صوكره فداكارانه حرب ایتملری ایچون هیسنه بر
نطق ایراد ایتدی (واقدی ، ٥١–٥٢ ؛ واقدی ولهاوزن ،
٤٩ – ٥٠ ، هشام ٤٤٤ ؛ طبری ، ١٢٨٩ ، ١٣١٩) .

§٥٨ . — محمد طرفدارلرینه دائما برلكده ، صیم صیق دورمالرینی ،
دشمن هجومنه اوق آته‌رق مقابله ایتمكی امر ایتدی . آنجق اك
صوك دقیقه‌ده قیلیجلرینی قوللانه‌جقلردی . كندیسی داللردن
یاپیلان قولبه‌یه چكیلدی ، اوقویه دالدی . صوكره بردن بره
اویانه‌رق جناب حقه كندیسنه مظفریت بخش ایده‌جكی حقنده‌كی
وعدینك انجازی ایچون دعا ایتدی . پیغمبر منهیج بولونیوردی .
ابو بكر كندیسنی تشجیع ایتدی . مسلمانلر پیغمبرك ویردیكی
تعلیماتی كمال اعتنا ایله تعقیب ایتدیلر . قریشلر یالین قیلیج هجوم
ایتدكلری زمان اونلری براوق یاغموریله قارشیلادیلر . قالقانلرینه

Sayfa : 335

تحفظ ایده‌رك محمدك امر ایتدیكی انتظامی محافظه وصفلری‌اداما
ایله‌دیلر (هشام، ٤٤٣ ـ ٤٤٤ ؛ واقدی ٦١، ٦٢ ؛ واقدی
ولهاوزن ، ٥٣ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٣١٩) .

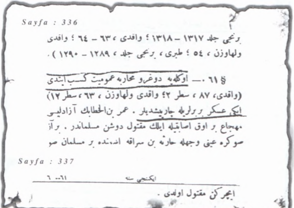
§ ٥٩ .— قدیم عرب عادتنه توفیقاً هرایکی طرفك اك
جسورلری میدانه چیقه‌رق یالکز باشلرینه مصارعه‌یه کیریشمك
اوزره میدان اوقودیلر. اسود بن عبد الاسود المخزومی یالکز
باشنه ایله‌ریلیه‌رك مسلمانلره میدان اوقودی. محمدك عموجه‌سی
حمزه بوتکلیفی قبول ایتدی . بر قیلیج ضربه‌سیله دشمنك

٣٣٥

Sayfa : 336

آیاغنی کسدی ، صوکره اولدردی (هشام ، ٤٤٢ ـ ٤٤٣ ؛
طبری، برنجی جلد ، ١٣١٦ ـ ١٣١٧ ؛ واقدی ، ٦٢-٦٣ ؛
واقدی ولهادزن ، ٥٣) .

§ ٦٠ .— بونك اوزرینه قریش آره‌سندن عتبه بن ربیعه
ایله برادری شیبه و اوغلی ولید بن عتبه بن ربیعه میدانه
چیقدیلر. عبیده بن الحارث نامنده برمسلمان بونلرك برنجیسیله،
حمزه ایکنجیسیله ، کنج علی‌ده اوچنجیسی ایله چارپیشدی .
حمزه ایله علی دشمنلرینی چارچابق مغلوب ایده‌رك عبیده‌نك
امدادینه قوشدیلر . عبیده دشمنی یارالادیغی کبی کندیسی‌ده
وخیم بریاره آلمشدی . قوتدن دوشمش اولان عتبه‌یی اوچی
بردن قولایجه اولدیردیلر . بونك اوزرینه قریش هپ بردن
ایلری‌یه آتیله‌رق مصادمه‌یه کیریشدیلر (هشام، ٤٤٣؛ طبری،

Sayfa : 336

برنجی جلد ١٣١٧ – ١٣١٨ ؛ واقدی ، ٦٣ – ٦٤ ؛ واقدی
ولهاوزن ، ٥٤ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٢٨٩ – ١٢٩٠) .

§ ٦١ . — اوكله‌یه دوغرو محاربه عمومیت كسب ایتدی
(واقدی، ٨٧ ، سطر ٢؛ واقدی ولهاوزن ، ٦٣ ، سطر ١٢)
ایكی عسكر بربرلریله چارپیشدیلر . عمر بن الخطابك آزادلیسی
مهجاع بر اوق اصابتیله ایلك مقتول دوشن مسلماندر . بر آز
صوكره عینی وجهله حارثه بن سراقه اندنده بر مسلمان صو

Sayfa : 337

ایكنجی سنه — ٦١ – ٦

ایچركن مقتول اولدی .

Sayfa 332

Ammar bin Yaser ile İbn-i Mesud'u etrafı keşfe gönderdi. Bunlar güneşin doğuşundan önce geri dönerek Kureyş karargâhında büyük bir karışıklık hüküm sürdüğü haberini getirdiler (Vakidî, 47-50; Vakidî Wellhausen, 48-49).

[Sayfa 333] Not 1 – **O gece Muhammed'in hiç uyumadığı,** sabaha kadar ibadet ile vakit geçirdiği rivayet olunur (Taberî, birinci cilt, 1291).

Güneşin doğacağı sırada, Ramazan'ın 17. Cuma günü **(Milâdî 632 senesi Mart'ının 13'ü)** bir taraftan Kureyşîler, diğer taraftan Müslümanlar Bedir üzerine yürüdüler. Toprağın katılığı sayesinde Müslümanlar oraya Kureyşîlerden önce ulaşmış oldular. Habbab bin El-Münzer bin El-Cehuh'un verdiği bir nasihati kabul ederek Muhammed düşmana en yakın **olan Bedir kuyusunu işgal etti.** Diğer kuyuların **tamamını kum ile doldurttu.** Böylece suya yalnız kendisi sahip olmak gibi bir fayda temin

etti. Medinelilerin reisi Sad bin Muaz'ın tavsiyesi üzerine **Muhammed için bir kulübe yapıldı** (Hişam, 439-440, 444; Taberî, birinci cilt, 1309, 1310, 1311, 1318; Vakidî, 48-49; Vakidî Wellhausen, 47-49; Hacer, ikinci cilt, 630. Ramazan'ın 17 nci Pazartesi günü diyor).

Kureyşîler Ukankıl tepesini geçipte Müslümanların Bedir kuyularını işgal etmiş olduklarını görünce durdular. Umeyr bin Vehb El-Cemhi'yi düşmanın sayısını anlamak üzere keşfe gönderdiler. Umeyr, Müslüman karargâhının uzaktan etrafını dolaşarak, Müslümanların takriben üç yüz kişi yani [Sayfa 334] **Kureyş kuvvetinin takriben üçte biri kadar oldukları haberini getirdi. Reislerden biri olan Utbe bin Rebie, Müslümanlara saldırmaktan Kureyşîleri vazgeçirmeye çalıştı. Bir katliamın acı sonuçlarını tahmin ediyor, bütün Mekke aileleriyle yakınlığı olan birçok kişinin öleceğini düşünüyordu. Fakat Ebu Cehil yeniden şiddetle bu sakin olma tavsiyelerinin aleyhinde bulundu. Ateşli nutuklarıyla bütün Kureyşîleri savaşa girmeye sevk etti (Hişam, 440, 441-442; Taberî, birinci cilt, 1310-1311, 1312, 1313, 1314-1316; Vakidî, 57-60; Vakidî Wellhausen, 51-52).**

İki asker işte bu suretle karşı karşıya savaş etmeksizin hareketsizce duruyordu. Müslümanlar batıya, Kureyşîler doğuya bakıyorlardı. Onun için güneş doğduğu zaman ışıkları Kureyşîlerin gözüne aldığı için Müslümanlara bir fayda temin etti. **Muhammed o kısa duraksamadan istifade ederek emrindekileri savaş saflarına dizdi ve safların mevzilerini düzenledi. Düşmana daha iyi karşı koymak üzere yan yana sıkı bir şekilde durmalarını ve düzenli bir saf meydana getirmelerini söyledi. Kendi bizzat safları dolaştı, elinde tuttuğu bir ok ile sıradan biraz dışanda bulunanların karınlarına hafifçe** [Sayfa 335] **vurdu. Sonra fedakârca savaş etmeleri için hepsine bir konuşma yaptı (Vakidî, 51-52; Vakidî Wellhausen, 49-50, Hişam 444; Taberî, 1289, 1319).**

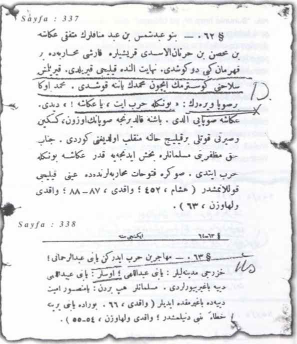
Muhammed taraftarlarına daima birlikte, sımsıkı durmalarını, düşman hücumuna ok atarak karşılık vermelerini emretti. Ancak

en son dakikada kılıçlarını kullanacaklardı. Kendisi dallardan yapılan kulübeye çekildi, uykuya daldı. Sonra birden bire uyanarak Cenab-ı hakka kendisinin zafer kazanacağı hakkındaki vaadinin gerçekleşmesi için dua etti. Peygamber heyecana gelmiş bulunuyordu. Verdiği talimatı tam bir itina ile takip ettiler. Kureyşiler yalın kılıç hücum ettikleri zaman onları bir ok yağmuruyla karşıladılar. Kalkanlarının arkasına sığınarak Muhammed'in emrettiği düzeni ve safları muhafaza ettiler (Hişam, 443-444; Vakidî, 61,62; Vakidî Wellhausen, 53; Taberî, birinci cilt, 1319).

Eski Arap âdetine uygun olarak her iki tarafın en cesurları meydana çıkarak yalnız başlarına mücadeleye girişmek üzere meydan okudular. Esved bin Abdülesved El-Hazumi yalnız başına ilerleyerek Müslümanlara meydan okudu. Muhammed'in amcası Hamza bu teklifi kabul etti. Bir kılıç darbesiyle düşmanının [Sayfa 336] **ayağını kesti, sonra öldürdü** (Hişam, 442-443; Taberî, birinci cilt, 1316-1317; Vakidî, 62-63; Vakidî Wellhausen, 53).

Bunun üzerine Kureyşiler arasından Utbe bin Rebie ile biraderi Şibe ve oğlu Velid bin Utbe bin Rebie meydana çıktılar. Ubeyde bin El-Hars adında bir Müslüman bunların birincisiyle, Hamza ikincisiyle, genç Ali'de üçüncüsü ile çarpıştı. Hamza ile Ali düşmanlarını çarçabuk mağlup ederek Ubeyde'nin yardımına koştular. Ubeyde düşmanını yaraladığı gibi kendisi de kötü bir yara almıştı. Kuvvetten düşmüş olan Utbe'yi üçü birden kolayca öldürdüler. Bunun üzerine Kureyşiler hep birden ileriye atılarak çatışmaya giriştiler (Hişam, 443; Taberî, birinci cilt, 1317-1318; Vakidî, 63-64; Vakidî Wellhausen, 54; Taberî, birinci cilt, 1289-1290).

Öğleye doğru savaş genellik kazandı (Vakidî, 87, satır 2; Vakidî Wellhausen, 63, satır 12). **İki asker birbiriyle çarpıştılar.** Ömer bin El-Hattab'ın azadlısı Mühecca, bir ok isabetiyle ilk şehit düşen Müslümandır. Biraz sonra aynı şekilde Harse bin Seraka isminde bir Müslüman su **[Sayfa 337]** içerken şehit oldu.

Sayfa : 337

§ ٦٢ . — بنو عبدشمس بن عبد منافلرك متفقى عكاشه
بن محصن بن حرثان الاسدى قريشيلره قارشى محاربه‌ده بر
قهرمان كبى دوكوشدى. نهايت الندە قيليجى قيريلدى. قيريلمش
سلاحنى كوسترمك ايچون محمدك يانه قوشدى . محمد اوكا
بر صوپا ويره‌رك : « بونكله حرب ايت ، يا عكاشه ! » ديدى.
عكاشه صوپايى آلدى . باشنه قالديرنجه صوپانك اوزون، كسكين
وصيرتى قوتلى برقيليج حالنه منقلب اولديغنى كوردى . جناب
حق مظفريتى مسلمانلره بخش ايدنجه‌يه قدر عكاشه بونكله
حرب ايتدى . صوكره فتوحات محاربه‌لرنده‌ده عينى قيليجى
قوللانمشدر (هشام ، ٤٥٢ ؛ واقدى ، ٨٧ ـ ٨٨ ؛ واقدى
ولهاوزن ، ٦٣) .

Sayfa : 338

§ ٦٣-٦٤ ايكنجى سنه

§ ٦٣ . — مهاجرين حرب ايدركن يابنى عبدالرحمانى !
خزرجى مدينه‌ليلر : يابنى عبدالله ! اوسلر : يابنى عبيدالله
ديه باغيريورلردى . مسلمانلر هپ بردن : يامنصور اميت
ديه‌ده باغيرمقده ايديلر (واقدى ، ٦٦ . بوراده يابنى بريه
خطاءً بنى دنيلمشدر ؛ واقدى ولهاوزن ، ٥٤-٥٥) .

Sayfa 337

Benu Abdşems bin Abd Menaflar'ın müttefiki Ukkaşe bin Mahsun bin Hersan El-Esdi Kureyşîlere karşı savaşta **bir kahraman gibi döğüştü. Nihayet elinde kılıcı kırıldı. Kırılmış silâhını göstermek için Muhammed'in yanına koştu. Muhammed ona bir sopa vere-**

rek: "Bununla harp et, ya Ukkaşe!" dedi. Ukkaşe sopayı aldı. Başına kaldırınca sopanın uzun, keskin ve sırtı kuvvetli bir kılıç haline dönüşmüş olduğunu gördü. Cenab-ı hak,zaferi Müslümanlara nasip edene kadar Ukkaşe bununla harp etti. Sonra fetih savaşlarında aynı kılıcı kullanmıştır (Hişam, 452; Vakidî, 87-88; Vakidî Wellhausen, 63).

[Sayfa 338] Muhacirler savaşırken ya Beni Abdurrahmanî; Hazreci Medineliler: ya Beni Abdullahî; **Evs'ler:** Ya Beni Abdullahî diye bağırıyorlardı. Müslümanlar hep birden : Ya mansur-ı ümmet [Allah'ın yardımıyla zafer kazanmış topluluk] diye de bağırmakta idiler (Vakidî, 66. Burada ya Beni yerine, hitaben nebi denilmiştir; Vakidî Wellhausen, 54-55).

Sayfa : 338

بوزغونلق اوقدر سريع ، هزيمت
اوقدر تام اولدى كه حيرتلره دوشن مسلمانلر سببنى مافوق طبيعى
صورتده ايضاح اتمكه قالقديلر . عنعنانه نظراً محمد ، اغاج
دالرندن ياپلمش قولبه ده ابوبكر ايله وبعض صحابه لرله بويوك
بر قورقو ايچنده . قالقدن صوكره [١] ابوبكرك سوزلرندن
هيچده مستريح ومطمئن اولامامشدى . نهايت كمال حرارت

٣٣٨

D.D.

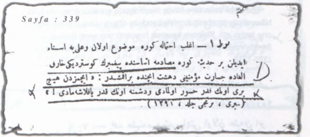
Sayfa : 339

§ ٦٤-٦٥ ايكنجى سنه

ايله ادعا اتمكه باشلادى . صوكره آياغه قالقدى ، بر آووچ
كوچوك طاش آلدى ، بونلرى دشمن استقامتنده شدتله آتدى ،
اونلرى تلعين ايتدى . دشمنك اوزرنه شدتله
هجوم ايتمه لرى ايچون مسلمانلره امر ويردى .

Sayfa 338

Müslümanlar karşılarındakini öyle bir bozguna uğrattılar ve öyle bir yenilgiye uğrattılar ki bunun sebebini insan üstü ilâhî bir güç ile açıklamaya çalıştılar. Rivayetlere göre Muhammed, ağaç dallarından yapılmış kulübede Ebubekir ve bazı sahabelerle büyük bir korku içinde kaldı. [1] Ebubekir'in sözlerinden hiç rahatlama ve ikna olamamıştı. Nihayet tam bir hararet [Sayfa 339] **ile iddia etmeye başladı. Sonra ayağa kalktı, bir avuç küçük taş aldı. Bunları düşman istikametinde şiddetle fırlattı ve onları kınadı. Düşmanın üzerine şiddetle hücum etmeleri için Müslümanlara emir verdi.**

Sayfa : 339

نوط ١ — اغلب احتماله کوره موضوع اولان وعلی‌یه اسناد
ایدیلن بر حدیثه کوره مصادمه اثناسنده پیغمبرک کوستردیکی خارق
العاده جسارت مؤمنینی دهشت ایچنده براقمشدر : « ایچمزدن هیچ
بری اونک قدر جسور اولمادی ودشمنه اونک قدر یاقلاشه‌مادی » ا
(طبری ، برنجی جلد ، ١٢٩١)

Sayfa 339

Not 1 – Büyük ihtimalle konu olan ve Ali'ye dayandırılan bir hadis'e **göre çarpışma esnasında peygamberin gösterdiği harikulade cesaret, müminleri dehşet içinde bırakmıştır: "İçimizden hiçbiri onun kadar cesur olmadı ve düşmana onun kadar yaklaşamadı!"** (Taberî, birinci cilt, 1291).

Sayfa : 342

Ebu Cehil

ابوجهل اوزون مدت میدان حربده مجروحلر آراسنده قالدی.
نهایت پیغمبرك امریله كندیسنی آرایان عبدالله بن مسعود اونی
تشخیص ایتدی ، قفاسنی كسه‌رك حیاتنه نهایت ویردی
(واقدی ، ۸۱-۸۲ ؛ ۸٤-۸٥ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٦۰-٦۱ ؛
هشام ، ٤٥۰-٤٥۲ ؛ طبری ، برنجی جلد ۱۳۲۹-۱۳۳۱) .

Sayfa 342

Ebu Cehil uzun süre savaş meydanında yaralılar arasında kaldı. Nihayet peygamberin emriyle kendisini arayan Abdullah bin Mesud onu teşhis etti. **Kafasını keserek** hayatına son verdi (Vakidî, 81-82; 84-85; Vakidî Wellhausen, 60-61; Hişam, 450-452; Taberî, birinci cilt 1329-1331).

Sayfa : 343

§ ۷۰ .— محمد علیهنده برشعر یازمش اولان عقبه بن ابو
معیط نامنده بر قریشی قاچاركن باركیری كندیسنی یره آتمش
اولدیغی ایچون اسیر ایدیلمشدی . عبدالله بن سلمة العجلانی
بونی طوته‌رق اسیر آلمشدی . محمد ، اوشعرلرك انتقامنی آلمق
ایچون عاصم بن ثابته باشنی كسدیردی (واقدی ، ۷٦-۷۷ ؛
۱۰۸ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٥۸) .

Sayfa 343

Muhammed'in aleyhinde bir şiir yazmış olan Ukbe bin Ebu Mait adında bir Kureyşli kaçarken atı kendisini yere atmış olduğu için esir edilmişti. Abdullah bin Selametü'l-eclani bunu tutarak esir almıştı. **Muhammed, o şiirlerin intikamını almak için Asım bin Sabit'e başını kestirdi** (Vakidî, 76-77; 108 ; Vakidî Wellhausen, 58).

Sayfa : 344

. قريش مكەدن

حركت ايدركن احتمالكه ۹۰۰ كشى ايديلر . فقط بنو زهرەلرك
وبنو عديلرك واسملرى ذكر ايديلەين سائرلرينك آيرلماسى عنعنەنك
غلن ايتديرمك ايستەمديكندن فضله قريشيلرى ضعيفلاتمش وقوة
معنويەلرينى قيرمش اولماسى ايجاب ايلر . مكەليلرك محاربه اثناسنده
غايت جبينانه حركت ايتدكلرى، درحال فراره باشلادقلرى معلومدر .
« فراريلرك كنديلرى بيله قادينلر كبى داورانمش اولدقلرى اعتراف
ايديورلردى . » (واقدى، ۹۰ ، سطر ۲۱ ؛ واقدى ولهاوزن
۶٤ ، سطر ۳۱ ومتعاقب سطرلر)

Sayfa 344

Kureyşliler, Mekke'den hareket ederken ihtimal ki 900 kişi idiler. Fakat Benu Zehrelerin ve Benu Ubeydlerin ve isimleri zikredilemeyen diğerlerinin ayrılması, rivayetlerin zannettirmek istemediğinden fazla Kureyşleri zayıflatmış ve manevî kuvvetlerini kırmış olması gerekir. **Mekkelilerin savaş esnasında çok korkak hareket ettikleri, derhal firara başladıkları bilinmektedir.** "Firarîlerin kendileri bile kadınlar gibi davranmış olduklarını itiraf ediyorlardı" (Vakidî, 90, satır 21; Vakidî Wellhausen 64, satır 31 ve takip eden satırlar).

Sayfa : 345

§ ۷۱ . — قریشیلرك فراری اوكله‌یه دوغرو وقوعه
كلدی (واقدی ، ۱۰۷ ، سطر ۳ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۷۰
سطر ۳۱) . غالبلرك ایلك دوشونجه‌سی اللرینه دوشن عظیم
غنائم اولمشدر . غنائم دوه‌لردن ، اشیا وأثوابدن ومقتوللر ایله
اسیرلرك سلاحلرندن باشقه برچوق اشیادن تركب ایدیوردی
(واقدی ، ۹۶-۹۷ ؛ واقدی ولهاوزن ۶۶-۶۷) . مصادمه
باشلامادن اول محمد شوقدر قریشی اولدیرن كیمسه‌یه شوقدر و براسیر
آلان كیمسه‌یه ده شوقدر مكافات وعد ایتمشدی . قریشیلرك فرارندن
صوكره مسلمانلر قسماً یغمایه باشلادیلر . برقسمی ده دشمنی تعقیب
ایده‌رك برخیلیسنی اولدیردیلر . بعضیلری ده اسیر آلدیلر . صوكره برده
باشقه‌لرنده سعد بن معاذ بولونان برطاقم واردی كه آنی برهجومه قارشی

Sayfa : 346

مدافعه ایتمك اوزره محمدك قولبه‌سنك اطرافنده بكله‌مشلردی .
محاربه‌یه دوام ایدنلر و محمدك شخصنی محافظه ایله‌ینلر بوندن
دولایی هیچ برشی اغتنام ایده‌مه‌مشلردی . چونكه سائرلری
هرشیئی اللرینه كچیرمشلردی . بونك اوزرینه بویوك براختلاف
چیقدی . محمد مداخله ایتمه‌مش اولسه ایدی برمقاتله ظهور
ایده‌جكدی . پیغمبر بوتون غنائمك هپ برآرایه قونوله‌رق
بوتون محاربلر آراسنده عادلانه تقسیمی مؤخراً وقوع بولماسنی
امر ایله‌دی . دها اول یاپیله‌جق مبرم شیلر بولوندیغی نقطه‌سنده

Sayfa : 346

[1] اصرار كوستردى (واقدى ، ٩٢-٩٤ ، ٩٥-٩٧ ؛ واقدى ولهاوزن ، ٦٥ ؛ هشام ، ٤٥٦ ؛ طبرى ، برنجى جلد ، ١٣٣٢-١٣٣٤ ، ١٣٣٤-١٣٣٥) .

Sayfa 345

Kureyşîlerin kaçışı öğleye doğru meydana geldi (Vakidî, 107, satır 3; Vakidî Wellhausen, 70, satır 31). **Galiplerin ilk düşüncesi ellerine düşen büyük ganimetler olmuştur.** Ganimetler develerden, çeşitli eşyalardan ve ölüler ile esirlerin silâhlarından başka birçok eşyadan meydana geliyordu (Vakidî, 96-97; Vakidî Wellhausen 66-67). **Çarpışma başlamadan önce Muhammed, şu kadar Kureyşîli öldüren kimseye şu kadar ve bir esir alan kimseye de şu kadar mükâfat verileceğini vaad etmişti. Kureyşîlerin firarından sonra Müslümanlar kısmen yağmaya başladılar.** Bir kısmı da düşmanı takip ederek bir çoğunu öldürdüler. Bazılarını da esir aldılar. Sonra bir de başlarında Sad bin Muaz bulunan bir takım vardı ki ani bir hücuma karşı **[Sayfa 346]** müdafaa etmek üzere Muhammed'in kulübesinin etrafında beklemişlerdi. Savaşa devam edenler ve Muhammed'in şahsını muhafaza edenler, bu yağmadan hiçbir şey elde edememişlerdi. Çünkü diğerleri her şeyi ellerine geçirmişlerdi. Bunun üzerine büyük bir anlaşmazlık çıktı. Muhammed müdahale etmemiş olsa idi bir katliam olacaktı. **Peygamber bütün ganimetlerin hep bir araya konularak bütün savaşçılar arasında adilce paylaşmanın daha sonra yapılmasını emretti. Daha önce yapılacak belirli şeylerin bulunduğu noktasında ısrar etti** (Vakidî, 92-94, 95-97; Vakidî Wellhausen, 65; Hişam, 456; Taberî, birinci cilt, 1332-1334, 1334-1335).

Sayfa : 347

. محمد، یانده ابوبكر اولدیغی حالده بوتون میدان
حربی دولاشدی . اولولرك اسملرینی اوندن صوردی .
ابوجهلك نعشنك یانندن كچركن بویوك برممنونیت اظهار
ایتدی . بوتون مقتوللر قویویه آتلدقدن واوستلری طوپراق
ایله اورتولدكدن صوكره محمد قویونك آغزینه یاقلاشه‌رق
بوكسك سسله هایقیردی : «ای قویوده كیلر ! اللهكزك سوزی
چیقدیمی ؟ بن اللهمك سوزی دوغرو چیقدیغنی كوریورم!»
اولولره خطاب ایتدیكنی كوره‌رك حیرته دوشن اصحابه محمد
شو جوابی ویردی : «بنم سویله‌دیكمی سز اونلردن دها ای
ایشیتمزسكز . فقط اونلر جواب ویره‌مزلر ! » (واقدی ،
٩٥ ، ١٠٦-١٠٧ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٦٦ ٧٠ ؛ هشام ،
٤٥٣ - ٤٥٥ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٣٣١-١٣٣٢) .

§ ٧٣ . — محاربه زوالده بیتمشدی . محمد بدردن
اوزاقلاشمق ایچون استعجال كوستردیكندن عبدالله بن كعب
ایله سائر بعض اصحابی غنائمی طوپلایه‌رق نقل ایتمكه مأمور ایله‌دی.
اوكله نمازی جماعتله ادا ایدلدكدن صوكره حركت ایدیلدی .
محمد، كونش باتمادن أثیله واصل اولدی واوراده قرارگاه قوردی.

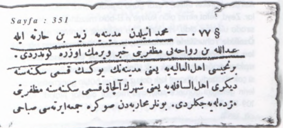
Sayfa : 348

مسلمانلر اوقدر یورغون ایدیلر كه محمد او كیجه نوبت بكله‌یه‌جك
برینی بولامادی (واقدی ، ١٠ ؛ واقدی ولهاوزن ، ٧٠) .
أثیل اوچ میل اوزونلغنده بر وادیدر. بدردن ایكی عرب میلی
مسافه‌ده باشلار (موییر، Mahomet ، اوچنجی جلد ، ١١٥ ،
نوط؛ واقدی، ١٠٧، صحیفه ٦) .

Sayfa 347

Muhammed yanında Ebubekir olduğu halde bütün savaş meydanını dolaştı. Ölülerin isimlerini ondan sordu. Ebu Cehil'in naaşının yanından geçerken büyük bir memnuniyet duydu. Bütün ölüler kuyuya atıldıktan ve üstleri toprak ile örtüldükten sonra Muhammed kuyunun ağzına yaklaşarak yüksek sesle haykırdı: **"Ey kuyudakiler ! Allah'ınızın sözü çıktı mı? Ben Allah'ımın sözünün doğru çıktığını görüyorum!"** Ölülere hitap ettiğini görerek hayrete düşen ashaba Muhammed şu cevabı verdi: **"Benim söylediğimi siz onlardan daha iyi işitmezsiniz. Fakat onlar cevap veremezler!"** (Vakidî, 95, 106-107; Vakidî Wellhausen, 66, 70; Hişam, 453-455; Taberî, birinci cilt, 1331-1332).

Savaş öğle vaktinde bitmişti. Muhammed Bedir'den uzaklaşmak için acelecilik gösterdiğinden Abdullah bin Keb ile diğer bazı ashabı ganimetleri toplayarak nakletmekle görevlendirdi. Öğle namazı cemaat ile kılındıktan sonra hareket edildi. Muhammed, güneş batmadan Asil'e ulaşmış oldu ve orada karargâh kurdu. [Sayfa 348] **Müslümanlar o kadar yorgun idiler ki Muhammed o gece nöbet bekleyecek birini bulamadı** (Vakidî, 10; Vakidî Wellhausen, 70). Asil, üç mil uzunluğunda bir vadidir. Bedir'den iki Arap mili mesafede başlar (Moyer, Mahomet, üçüncü cilt, 115, not; Vakidî, 107, sayfa 6).

Sayfa : 351

§ ۷۷ . — محمد انیلدن مدینه‌یه زید بن حارثه ایله
عبدالله بن رواحه‌یی مظفریتی خبر ویرمك اوزره كوندردی .
برنجیسی اهل العالیه‌یه یعنی مدینه‌نك یوكسك قسمی سكنه‌سنه
دیكری اهل السافله‌یه یعنی شهرك آلچاق قسمی سكنه‌سنه مظفریتی
مژده‌لیه‌جكلردی. بونلر محاربه‌دن صوكره جمعه ایرته‌سی صباحی

Sayfa : 351

«عيناً !) أثيلدن حركت ايتديلر ، بازار كونى اوكلەدن اول
مدينەيە وارديلر . زيد ، وفات ايتمش اولان رقيەيى البقيع
مزارلغنە كوتوردكلرى صيرادە واصل اولدى . هيچ كيمسە
بومژدەيە ايناتمق ايستەميوردى . بالخاصە يهوديلرلە منافقلر ،
بونك مسلمانلرك اوغرادقلرى بر مصيبتى صاقلامق ايچون
اويدورولمش بر ماصال اولديغنى آچيقدن آچيغە سويلەيەرك
پك شبهەلى داوارنديلر . بونلرك شبهەسى چوق سورمدى .
نهايت قرق دوقوز اسيرك و بوتون غنائملە غالبلرك مواصلتنى
كورنجە صوصمغە مجبور اولديلر (واقدى ، ١٠٨ - ١٠٩ ؛
١٠٩-١١٠؛ واقدى ولهاوزن، ٧١-٧٢ ؛ هشام، ٤٥٧-٤٥٨؛
طبرى ، برنجى جلد ، ١٣٣٤) .

Sayfa 351

Muhammed, Asil'den Medine'ye Zeyd bin Harse ile Abdullah bin Revaha'yı kazanılan zaferi haber vermek üzere gönderdi. Birincisi ehlü'l-aliyye yani Medine'nin yüksek kısmı sakinlerine, diğeri ehlü's-süfele'ye yani şehrin alçak kısmı sakinlerine kazanılan zaferi müjdeleyeceklerdi. Bunlar savaştan sonra Cumartesi sabahı Asil'den hareket ettiler, Pazar günü öğleden önce Medine'ye vardılar. Zeyd, vefat etmiş olan Rukiye'yi El-baki mezarlığına götürdükleri sırada ulaşmış oldu. Hiç kimse bu müjdeye inanmak istemiyordu. **Özellikle Yahudilerle münafıklar, bunun Müslümanların uğradıkları bir felâketi saklamak için uydurulmuş bir masal olduğunu açıktan açığa söyleyerek çok şüpheli davrandılar.** Bunların şüphesi çok sürmedi. Nihayet kırk dokuz esiri ve bütün ganimetlerle galiplerin geldiğini görünce susmaya mecbur oldular (Vakidî, 108-109; 109-110; Vakidî Wellhausen, 71-72; Hişam, 457-458; Taberî, birinci cilt, 1334).

Sayfa : 352

§ ۷۹ . — مغلوبیت خبرینی مکه‌ده قریشیلره ایلك کوتورن
حیسمان الخزاعی اولمشدر. کیمسه بوکا اینانمق ایسته‌میوردی .
مکه خلقی بویوك بر یأس والم ایچنده قالدیلر. چونکه هر برینك
اقربالرندن بر قاچی تلف اولمشدی . مع‌ما فیه کدرلرینی علناً
بللی ایتمه‌مك واسیرلرك استردادینه همان طالب اولمامق ایچون
اتفاق ایلدیلر . مسلمانلرك کیفلرینی آرتیرمامق و اقربالرینی
دها اوجوز بر فدیهٔ نجات ایله قورتارمق ایسته‌یورلردی. مع‌مافیه
تقریباً آلتی هفته ظرفنده بوتون اسرانك فدیه‌لری تسویه ایدیلمش
بولونیوردی. فدیهٔ نجات هر اسیرك ثروتنه کوره بیك درهمدن
درت بیکه قدر دکیشیوردی (هشام، ٤٦٠ - ٤٦٢ ؛ واقدی،
١١٤ ، ١١٦ ، واقدی ولهاوزن ، ٧٣ ، ٧٤ - ٧٥ ، ٧٦ ؛
طبری ، برنجی جلد ، ١٣٣٨ - ١٣٣٩ ، ١٣٤٢ ، ١٣٤٣) .

§ ۸۰ . — قریشیلردن بعضیلرینك فقیر و کثیرالاولاد

Sayfa : 353

اولدقلری تحقق ایتدیکی ایچون پاره‌سز سربست براقلدیلر .
فقط بر دها مسلمانلره قارشی سلاح قوللانمامالری شرط ایدیلمشدی .
اوقویوب یازمه بیلن اسرانك هر بری صنعت خطه آشنا اولمایان اون
مدینه‌لی‌یه تعلیم خط ایتمك وظیفه‌سیله مکلف طوتولدیلر. مذا کره
اثناسنده قریشیلردن عمیر بن وهب محمدی قتل ایتمکه یمین
ایله‌دی . صفوان بن امیه‌ده بوکا مقابل بوتون بورجلرینی
اوده‌یه‌جکنی وموفق اولدیغی تقدیرده وفات ایدرسه عائله‌سنه
باقه‌جغنی وعد ایتدی. عمیر زهرلی بر قیلیج ایله یوله چیقدی،
مدینه‌یه واصل اولدی . فقط عمر بن الخطاب طرفندن کشف
اولونه‌رق محمدك حضورینه کوتورلدی . اوراده شاشیردی ،
ککه‌له‌دی ، اسلامیق قبول ایتدی (هشام ، ٤٧١ - ٤٧٤ ؛
طبری برنجی جلد ، ١٣٥٢ - ١٣٥٤ ؛ واقدی ، ١١٨ - ١١٩ ،
١٢١ - ١٢٢ ؛ واقدی والهاوزن ، ٧٥ - ٧٦) .

C. Müh.

Sayfa 352

Yenilgi haberini Mekke'de Kureyşîlere ilk götüren Hisman El-Hezai olmuştur. **Kimse buna inanmak istemiyordu. Mekke halkı büyük bir yas ve hüzün içinde kaldılar.** Çünkü, her birinin akrabalarından birkaçı telef olmuştu. Bununla birlikte kederlerini açıkça **belli etmemek ve esirlerin geri alınmasını hemen istemek için** anlaşmaya vardılar. Müslümanların keyiflerini arttırmamak ve akrabalarını daha ucuz bir kurtuluş fidyesi ile kurtarmak istiyorlardı. Bununla birlikte **yaklaşık altı hafta içerisinde bütün esirlerin fidyeleri** ödenmiş bulunuyordu. Kurtuluş fidyesi her esirin servetine göre bin dirhemden, dört bine kadar değişiyordu (Hişam, 460-462; Vakidî, 114, 116; Vakidî Wellhausen, 73, 74-75, 76; Taberî, birinci cilt, 1338-1339, 1342,1343).

Kureyşîlerden bazılarının fakir ve çok çocuklu **[Sayfa 353]** oldukları anlaşılmış olduğu için parasız serbest bırakıldılar. **Fakat bir daha Müslümanlara karşı silâh kullanmamaları şart koşuldu. Okuyup yazma bilen esirlerin her biri yazı yazmayı bilmeyen on** Medineli'ye yazı dersi vermek vazifesiyle yükümlü tutuldular. Görüşmeler esnasında Kureyşîlerden Ümeyr bin Veheb, Muhammed'i öldürmeye yemin etti. Safvan bin Ümmiye de buna karşılık bütün borçlarını ödeyeceğini ve başarılı olduğu taktirde vefat ederse ailesine bakacağını vaad etti. Ümeyr, zehirli bir kılıç ile yola çıktı, Medine'ye geldi. Fakat Ömer bin El-Hattab tarafından keşfolunarak Muhammed'in huzuruna götürüldü. Orada şaşırdı, kekeledi, İslamiyet'i kabul etti (Hişam, 471-474; Taberî, birinci cilt, 1352-1354; Vakidî, 118-119, 121-122; Vakidî Wellhausen, 75-76).

Sayfa : 354

پیغمبرک دامادی ابوالعاصك قورتارلمسی .

§ ٨٢ . — اسرا اراسنده متوفا خدیجه‌نك یكنلرندن بری
و محمدك قیزلرندن زینبك قوجه‌سی ابوالعاص بن ربیعه‌ده واردی
قوجه‌سیله برابر مكه‌ده قالمش اولان زینب قوجه‌سنك باباسی
محمدك النه اسیر دوشدیكنی خبر آلنجه فدیهٔ نجاتی اولمق اوزره
بر مقدار پاره‌ایله والده‌سی خدیجه‌نك دوكون هدیه‌سی اوله‌رق
ویرمش اولدیغی بر كردانلغی كوندردی . محمد بو فدیهٔ نجاتی
متأثرانه قبول ایتدی ، ابوالعاصی كری كوندردی . قاریسنی

٣٥٤

Sayfa : 355

ایكنجی سنه

§٨٢–٨٤

براقاسنی وزینبك مدینه‌یه كلمه‌سنه مساعده ایتمه‌سنی شرط
قویمشدی . ابوالعاص مكه‌یه عودت ایدنجه ویردیكی وعدی
طوتدی ، قاریسی زینبی مدینه‌یه كوندردی (هشام ، ٤٦٤
–٤٧١ ؛ طبری ، برنجی جلد ، ١٣٤٦–١٣٥١ ؛ واقدی ولهاوزن ،
٧٧ ؛ حجر ، دردنجی جلد ، ٢٢٣ ، نومرو ٦٨٢ ؛ صحیفه
٥٩٨ ، نومرو ٤٦٣) .

VIII

بجی سوره‌نك نزولی

Sayfa : 355

§ ۸۳ . — محمد مدینه‌یه عودت ایدنجه مؤمنلر آراسنده
غنائمت تقسیمی یوزندن تحدث ایتمش اولان اختلافی تسکین
ایچون الانفال یاخود غنائم دنیلان سوره‌یی تبلیغ ایتدی (هشام ،
۴۷۶-۴۸۵ ؛ واقدی ، ۱۲۶-۱۳۳ ؛ واقدی ولهاوزن ،
۷۷-۷۸ ؛ نولده‌قه . قرآن ، ۱۳۷ - ۱۳۹) .

بدر محاربه‌سنده حاضر بولونانلرك ، أولنلرك ، اسیر
آلنانلرك مقداری .

§ ۸۴ . — بدر محاربه‌سنده حاضر بولونان مسلمانلرك ،
أولنلرك واسرانك مقداری حقنده منبعلر آراسنده اختلاف
واردر . مختلف ،، ارقاملری ذکر ایده‌لم .

Sayfa 354

Peygamberin Damadı Ebu'l-Ass'ın Kurtarılması

Esirler arasında rahmetli Hatice'nin yeğenlerinden biri ile Muhammed'in kızlarından Zeynep'in kocası Ebu'l-ass bin Rebie'de vardı. Kocasıyla beraber Mekke'de kalmış olan Zeynep, kocasının babası Muhammed'in eline esir düşdüğünü haber alınca kurtuluş fidyesi olmak üzere bir miktar para ile validesi Hatice'nin düğün hediyesi olarak vermiş olduğu bir gerdanlığı gönderdi. Muhammed bu kurtuluş fidyesini etkilenerek kabul etti. Ebu'l-ass'ı geri gönderdi. Karısını [Sayfa 355] bırakmasını Zey-

nep'in Medine'ye gelmesine müsaade etmesini şart koşmuştu. Ebu'l-ass Mekke'ye geri dönünce verdiği vaadi tuttu, karısı Zeynep'i Medine'ye gönderdi (Hişam, 464-471; Taberî, birinci cilt, 1346-1351; Vakidî Wellhausen, 77; Hacer, dördüncü cilt, 223, numara 682; sayfa 598, numara 463).

VIII. Sûrenin İnmesi

Muhammed Medine'ye geri dönünce müminler arasında ganimet paylaşımı yüzünden ortaya çıkmış olan anlaşmazlığı yatıştırmak için El-İnfal veya **ganaim denilen** süreyi tebliğ etti (Hişam, 476-485; Vakidî, 126-133; Vakidî Wellhausen, 77-78; Noldeke. Kur'an, 137-139).

Bedir Muharebesi'nde Hazır Bulunanların, Ölenlerin, Esir Alınanların Miktarı

Bedir Savaşı'nda hazır bulunan Müslümanların, ölenlerin ve esirlerin miktarı hakkında kaynaklar arasında uyuşmazlık vardır. Çeşitli rivayetleri zikredelim.

Sayfa : 402

اسمانك قتلى (٢٥ رمضانه)

§ ٩٠ . — بنو امیه بن زیدلردن ودانك قیزی ویزید بن
زید بن حصن الخطمی‌نك زوجه‌سی اولان اسما اسلامیت علیهنده
پك شدید بعض شعرلر یازمشدی . محمد بدر محاربه‌سندن
صوكره مدینه‌یه عودت ایتدیکی زمان عمیر بن عدی بن حارثه
(یاخود خرشه) بن امیة الخطمی بوقادینی اولدیره‌رك حقارتك
انتقامنی آلمغه یمین ایتدی . کیجه‌لین اسمانك اولادلریله برابر
اویودیغی یره کیردی . چوجوقلرك اك کوچوکی والده‌سنك

Sayfa : 402

سینه‌سنی امه‌رك او بو بوردی. قیلیجیله قادینك وجودینی دلدی. محمد،
قاتلی هیچ مؤاخذه ایتمدی ، اونی برمثال دیه سائرلرینه
کوستردی . بنو خطمه‌لردن هیچ ری بدبخت قادینك انتقامنی
آلمغه جسارت ایده‌مدی . حتی بالعکس عمیرك ارتکاب ایتدیکی
جنایت ، اساساً کزلیجه اهتدا ایتمش اولان بعض قبیله‌لری
اسلامیتلرینی اعلانه سوق ایله‌دی (واقدی ، ۱۷۲-۱۷٤ ،
واقدی ولهاوزن ، ۹۰-۹۱ ؛ هشام ، ۹۹۵-۹۹٦ اسمانك
شعری بوراده محرردر . خمیس ، برنجی جلد ، ٤٥٨) .

٤٠٢

Sayfa : 403

جلد ۲ — ایکنجی سنه

رمضان بایرامی

§ ۹۱ . — او سنه ، محمد ، طرفدارلرینه زکات الفطر رسمنك
تأدیه‌سنی امر ایتدی . فطردن برایکی کون اول مسلمانلره
برنطق ایراد ایتدیکی روایت اولونیور . رمضان آیی نهایتنده
محمد بوتون اصحاب ایله برلکده شهردن چیقه‌رق مصلایه کیتدی ،
صلاة العیدن نامی‌ان نمازی اوراده قیلدی . اوروجك ختامی بو نماز
ایله تسعید ایدیلیوردی . ایلك دفعه اوله‌رق بویله بر عادت
باشلامقده ایدی . بو مناسبتله مصلایه قدر پیغمبرك او کنده حبش
نجاشی‌سنك زبیر بن العوامه ویرمش اولدیغی قیصه مزراق ،
العنزه ، طاشینمش اولدیغی سویلنمکده‌در . بوندن صوکره
بوتون بایراملرده مزراغك پیغمبرك او کنده طاشینماسی عادت
اولمشدر . طبری زماننده [وفاتی : ۳۱۰] مدینه جامعنك

Sayfa : 403

مؤذنلری اوعادتی محافظه ایتمکده اولدقلری روایت ایدیلیور

[۱] (طبری ، برنجی جلد ، ۱۲۸۱ ؛ اثیر ، ایکنجی جلد،

۸۸-۸۹، یعقوبی، ایکنجی جلد، ٤٧؛ خمیس، برنجی جلد٤٥٨)

Sayfa 402

Esma'nın Öldürülmesi (25 Ramazan)

Benu Ümmiye bin Zeydlerden Veda'nın kızı ve Yezid bin Zeyd bin Hısn El-Hatmi'nin karısı olan **Esma,** İslâmiyet aleyhinde çok **şiddetli bazı şiirler yazmıştı.** Muhammed, Bedir savaşından sonra Medine'ye geri döndüğü zaman Ümeyr bin Udey bin Harse (yahut Harşe) bin Ümmiye El-Hatmi bu kadını öldürerek hakaretin intikamını almaya yemin etti. Geceleyin Esma'nın çocuklarıyla beraber uyuduğu yere girdi. Çocukların en küçüğü validesinin göğsünü emerek uyuyordu. **Kılıcıyla kadının vücudunu deldi. Muhammed katli hiç tenkit etmedi, onu bir örnek olsun diye diğerlerine** gösterdi. Benu Hatmelerden hiçbiri talihsiz kadının intikamını almağa cesaret edemedi. Hatta özellikle Ümeyr'in gerçekleştirmiş olduğu **cinayet, esasen gizlice Müslüman olmuş olan bazı kabileleri İslamiyet'i açıklamaya yöneltti** (Vakidî, 172-174; Vakidî Wellhausen, 90-91; Hişam, 995-996 Esma'nın şiiri burada yazılmıştır. Hâmis, birinci cilt, 458).

(Sayfa 403) **Ramazan Bayramı**

O sene, Muhammed, taraftarlarına fitre zekâtı vergisinin ödenmesini emretti. Bundan bir iki gün önce Müslümanlara bir konuşma yaptığı rivayet olunuyor. Ramazan ayı sonunda Muhammed, bütün ashab ile birlikte şehirden çıkarak Musalla'ya gitti, Salatü'l-iyd (bayram namazı) denilen namazı orada kıldı. Orucun bitimi bu namaz ile kutlanmış oluyordu. İlk defa olarak böyle bir âdet yapılmakta idi. Bu münasebetle Musalla'ya kadar

Peygamber'in önünde, Habeş Neccaşisi'nin Zübeyr bin El-Avam'a vermiş olduğu kısa mızrağın, El-anze, taşınmış olduğu söylenmektedir. Bundan sonra bütün bayramlarda mızrağın peygamberin önünde taşınması âdet olmuştur. Taberî zamanında [vefatı: 310] Medine camiinin müezzinlerinin o âdeti muhafaza etmekte oldukları rivayet ediliyor [1] (Taberî, birinci cilt, 1281; Esir, ikinci cilt, 88-89; Yakubi, ikinci cilt, 47; Hâmis, birinci cilt, 458).

Sayfa : 404

بدر ايله احد آراسنده‌كی وقايعك صيراسی .

§ ٩٢ .— بدری تعقيب ايدن وقايعك صيرالرينی تعيين
خصوصنده منبعلر آراسنده اختلاف واردر . ابن اسحاقه كوره
بوصيرا بروجه آتيدر : (١) محمد بدردن مدينه‌يه رمضان نها-
يتلرنده ياخود شوال ابتدالرنده عودت ايتمشدر . (٢) يدی
كون صوكره ، كدر سفری . (٣) مدينه‌يه عودت ، شوالك
قسم متباقيسيله بوتون ذی‌القعده آيی ظرفنده مدينه‌ده اقامت .
(٤) ايكنجی سنهٔ هجريه ذی‌الحجه‌سی اثناسنده سويق سفری .
(٥) اوچنجی سنهٔ هجريه محرمنده ياخود صفرينك قسم اعظمنده
ذو امر سفری . (٦) همان تكميل ربيع‌الاول آينده مدينه‌ده
اقامت. (٧) ربيع‌الاولك صوك كونلری ايله ربيع‌الآخرده وجا-
ذی‌الاولك قسم اعظمنده فروع سفری. (٨) بوقاريكی سفردن
صوكره وقوعه كلان بنو قينقاع‌لر سفری . هانكی آيده اولديغی

٤٠٤

Sayfa : 405

تصریح ایدیلمه‌یور . (۹) زیدبن حارثه‌نك نجدده قرده سفری.
(۱۰) کعب بن الاشرفك قتلی . (۱۱) اوچنجی سنهٔ هجریه‌ده
احد محاربه‌سی .

واقدی ایسه آتیده‌کی صیرایی کوستریور : (۱) اوچنجی
سنهٔ هجریه نهایتنده بدردن عودت. (۲) بنوقینقاعلر محاصره‌سی،
۱۵ شوال – ۱ ذی‌القعده . (۳) سویق سفری ، ٥–
۱۰ ذی‌الحجه . (٤) کدر سفری ، ۱۵–۳۰ محرم ، اوچنجی
سنهٔ هجریه‌ده . (٥) کعب بن‌الاشرفك قتلی ، ربیع‌الاولده .
(٦) ذو امر سفری ، ۱۲–۲۳ ربیع‌الاول . (۷) فروع سفری،
۱–۱۰ جماذی‌الاول . (۸) قرده سفری، ۱ جماذی‌الآخر .
(۹) احد محاربه‌سی ، ۳نجی سنهٔ هجریه شوالنك بدیسنده .

طبریده (برنجی جلد، ۱۳٦۲ و ۱۳٦۳–۱۳٦٤) آتیده‌کی
روایته تصادف ایدیورز : (۱) بدرك همان عقبنده سویق
سفری. (۲) بنو قینقاعلر سفری . (۳) فروع سفری . (٤)
احد سفری .

بعضلری ایسه بدر ایله احد آراسنده محمدك قوماندا
ایتدیکی اوچ سفر یعنی غزوات ایله صحابه‌لردن برینك قوماندا
ایتدیکی کوچوك بر سفردن یعنی سریه‌دن بحث ایدیورلر :
(۱) ایکنجی سنهٔ هجریه رمضانك ۲۲سنده بدردن عودت .
(۲) شوالك برنده قرقرةالکدر سفری (۳) فروع سفری (٤)
بنو قینقاع سفری ، اوچنجی سنة هجریه‌ده .

٤٠٥

Sayfa 404

Bedir İle Uhud arasındaki Olayların Sırası

Bedir'i takip eden olayların sıralarının belirlenmesi konusunda kaynaklar arasında uyuşmazlık vardır. İbn-i İshak'a göre bu sıra aşağıdaki şekildedir: (1) Muhammed Bedir'den Medine'ye Ramazan sonlarında yahut Şevval başlarında geri dönmüştür. (2) Yedi gün sonra, Keder Seferi. (3) Medine'ye geri dönüş, Şevval'in kalan kısmı ile bütün Zilkade ayı içerisinde Medine'de ikamet. (4) Hicrî ikinci sene Zilhicce'si esnasında Sevik Seferi. (5) Hicrî üçüncü sene Muharrem'inde yahut Safer'inin büyük kısmında Zu Emr Seferi. (6) Hemen bütün Rebiülevvel ayında Medine'de ikamet. (7) Rebiülevvel'in son günleri ile Rebiülahir'de ve Cemazielevvel'in büyük kısmında Feru' Seferi. (8) Yukarıki seferden sonra meydana gelen Benu Kınkalar Seferi. Hangi ayda olduğu belirtilmiyor. (9) Zeyd bin Harse'nin Necid'de Karde Seferi. (10) Ka'b bin El-Eşref'in öldürülmesi. (11) Hicrî üçüncü sene Uhud Savaşı.

Vakidî ise aşağıdaki sırayı gösteriyor: (1) Hicrî üçüncü sene sonlarında Bedir'den geri dönüş. (2) Benu Kınkalar kuşatması, 15 Şevval-1 Zilkade. (3) Sevik Seferi, 5-10 Zilhicce. (4) Keder Seferi, 15-30 Muharrem, hicrî üçüncü senede. (5) Ka'b bin El-Eşref'in öldürülmesi, Rebiülevvel'de. (6) Zu Emr Seferi, 12-23 Rebiülevvel. (7) Feru Seferi, 1-10 Cemazielevvel. (8) Karde Seferi, 1 Cemazielahir. (9) Uhud Savaşı, hicrî üçüncü sene Şevval'inin 7'sinde.

Taberî'de (birinci cilt, 1362 ve 1363-1364) aşağıdaki rivayete tesadüf ediyoruz: (1) Bedir'in hemen sonrasında Sevik Seferi. (2) Benu Kınkalar Seferi. (3) Feru Seferi. (4) Uhud Seferi.

Bazıları ise Bedir ile Uhud arasında Muhammed'in kumanda ettiği üç sefer yani gazavat ile sahabelerden birinin kumanda ettiği küçük seferden yani seriyeden bahs ediyorlar: (1) Hicrî ikinci sene Ramazan'ın 22 sinde Bedir'den geri dönüş. (2) Şevval'in birinde Karkaratü'l-keder Seferi. (3) Feru Seferi. (4) Benu Kınka Seferi, Hicrî üçüncü senede.

Sayfa : 407

ابوعفكك قتلى (شوال) XX

§ ۹۳ . — شوال آینده ابو عفك قتل ایدلمشدر . محمد
مدینه‌یه‌واصل اولدیغی زمان بو، تقریباً یوز یکرمی یاشنده بر
اختیار ایدی . اسلامیتی قبول ایتمه‌یه‌رك متجاوزانه اشعار ایله
هركسی مسلمانلر علیهنه تحریکه چالیشدی . بدر محاربه‌سندن
صوكره ابو عفك محمد علیهنده او قدر حقارت آمیز اشعار
تنظیم ایتدی كه [۱] بنوالنجارلردن سالم بن عمیر محمدك تشویقی
اوزرینه اونی قتل اتمكه قرار ویردی . بریاز كیجه‌سی ابوعفك
آولوده اویودیغی صیراده سالم بن عمیر بر قلیجله كوكسنی دلدی .
بومعمر مشركك اولومنك انتقامنی كیمسه آلمادی (هشام ،
۹۹۴ - ۹۹۵ ؛ واقدی ۱۷٤ - ۱۷٥ ؛ واقدی و لهاوزن ،
۹۱ - ۹۲ ؛ خمیس ، برنجی جلد ٤٥٨-٤٥۹)

نوط ۱ — ابوعفكك شعرلرنده شویله دنیلیوردی : بن چوق
زمان یاشادم . انسانلر آراسنده بوتون بنو قیله‌لر (یعنی مدینه‌لیلر)

٤٠٧

Sayfa : 408

§ ۹۳-۹٤ ایكنجی سنه

قدر تعهداتنه صادق ومتفقلرینك دعوتنه همان اجابت ایدن كیمسه‌لر
كورمدم . داغلر ایكی‌یه یاریلسه بیله اونلر یرلرندن قیمیلدامازلردی .
حالبوكه شیمدی ایچلرینه كلن برذات اونلری تفرقه‌یه دوشوردی .
بو آدم ناموسلی ایله ناموسسزی قاریشدیردی ! نفوذ واقتداری ، XXX
ساكینی الده ایتمك ایسته‌یورسه‌كز بچون تبعی (وقتیله مدینه‌یی ضبطه
قالقشدی) تعقیب ایتمه‌یورسكز ؟ » كورولیوركه بوشعرك محتویاتی
دها زیاده سیاسی ایدی . پیغمبرك نفوذ جسمانیسی علیهنده برهجویه ایدی .
پیغمبر غیر اخلاقی اولان شئی اخلاق عدو اعلان ایده‌رك نفوذ واقتدارینی
توسیعه چالیشیور دنیلمكده ایدی (هشام) . XXD

Sayfa : 408

بنو قینقاع سفری (۱۵ ـ ۳۰ شوال)

§ ۹٤ — بدر محاربه‌سندن صوکره محمد نظر دقتی تکرار
مدینه یهودیلرینه چویره‌رك اونلری اسلامیته جلب ایتمك ایسته‌دی.
فقط کندیسنه قارشی اونلرك هر زمانکندن فنا بر حسله متحسس
اولدقلرینی کوردی . قینقاع یهودیلرینی طوپلایه‌رق اونلره
اسلامیتی ایضاح ایتدی ایسه‌ده هیچ بر نتیجه حاصل اولمادی.
مسلمانلر ایله یهودیلر آراسنده بو خصومت دوام ایتدیکی
صیراده بر مدینه‌لی‌یه وارمش اولان چولده‌کی بر عرب قادینی
یا سوت صاتمق یا قینقاعلرك صنعتی قویومجیلق اولدیغی
جهتله آلتون مزیناتندن برینی تعمیر ایتدیرمك ایچون
بنو قینقاعلرك بازارینه کیتدی . بعض یهودی کنجلری بو قادینی
ایله اکلنمك ایسته‌یه‌رك یوزینی کورمك ایچون اورتوسنی چکمکه
تشبث ایتدیلر . فقط قادین یالکز اولمقله برابر بونلری شدتله

۴۰۸

Sayfa : 409

§ ۹٤ ایکنجی سنه

دفع ایتدی . بونك اوزرینه متجاوزلردن بری یاخود دیکر بر
روایته نظراً قادینك کوروشدیکی قویومجی اثوابنی آرقه‌سندن
بر ایکنه ایله او صورتده ایلیشدیردی که قادین کیتمك اوزره
آیاغه قالقدیغی زمان آرقه‌سی چپلاق قالدی ، هر کس کوردی .
اوراده بولونان بر مسلمان ، یهودینك بو عادی و باعث خجالت
حرکتندن نفرت ایده‌رك بر حمله حدت ایچنده قویومجی‌یی
اولدیردی . یهودیلر غلیانه کلدیلر ، سلاحه صاریلدیلر ، اونلرده

Sayfa : 409

مسلمانی اولدیردیلر . محمد ایله منعقد تعهداتك منفسخ اولدیغنی
اعلان ایتدیلر . صوکره قلعه‌یه (حصن) چکیلدیلر . بونك
اوزرینه پیغمبر کندیلرینی محاصره‌یه تشبث ایتدی [۱] (هشام ،
٥٤٥-٥٤٦ ؛ واقدی ، ۱۷۷-۱۷۸ ؛ واقدی ولهاوزن ، ۹۲ ؛
اثیر ، ایکنجی جلد ، ۱۰٦-۱۰۷ ؛ خلدون ، ایکنجی جلد ،
ذیل ۲۳) .

نوط ۱ ـــ طبری بوحادثه‌دن هیچ بحث ایتمه‌یور . حدیثك
استناد ایتدیکی اسنادلرك قیمتی پك ازدر . چونکه معروف محمد
بن کعب القرظی‌یه [وفاتی : ۱٦۷] منتهی اولیور . بو ذات برچوق
ماصاللر ایجاد ایتمشدر (مدخله باقکز . § ۲۸۱) . هرحالده ،
غیر قابل انکاردرکه محمد ، یهودیلره قارشی بر اعلا محاربه‌سی آچمق
ایچون ایلك معقول فرصتدن استفاده ایتمك ایسته‌مشدر . چونکه
کندیسنك حکم ونفوذینه و مذهبنه مخالفتده مصر ومعند اولدقلرینه
امنیت کتیرمشدی . مسلمان عنعنه‌سی محمد طرفندن یهودیلره آچیلان
حربی معذور کوسترمکه چالیشه‌رق مقصدینی میدانه اوریور . محمدك

Sayfa : 410

§ ۹٤-۹۵ ایکنجی سنه

مدینه‌یه ایلك آیاق باصدیغی آندن اعتباراً محمدك یهودیلری غایت
قارانلیق رنکلرله تصویر ایتمك خصوصنده پك چوق اختیار زحمت
ایدرلر . اونلری اسلامیتك اك معند وحیله‌کار دشمنلری کبی کوستر-
رلر . زهری [وفاتی : ۱۲٤] عروه بن الزبیره استناداً [وفاتی ۹۱]
محمدك قینقاعلره قارشی VIII ، ٦۰ نجی آیتده وقوع بولان امر اوزرینه
یورومش اولدیغنی ادعا ایدر : « بعض کیمسه‌لرك خیانتندن قورقیور-
سه‌ك اونلره عینی صورتده مقابله ایت . جناب حق خائنلری سومز »
بو آیت الهیك عبرانیلرك قوللاندقلری عینی سلاحك یعنی سوء نیت
وحیله‌کارلغك استعمالی امر ایتدیکی یولنده تفسیر ایدیله بیلیر !
(طبری ، برنجی جلد ، ۱۳٦۰ ، سطر ۱۲ ؛ واقدی ، ۱۷۸ ، سطر ۱۳).

Sayfa : 410

§ ٩٥ . — قينقاعلر خزرجلرك حلفاسی یعنی متفقلری
ایدیلر وبالخاصه منافقینك رؤساسی انصاردن عباده بن الصامت
ایله عبدالله بن ابیء مربوط بولونیورلردی . اختلاف تحدث
ایدنجه عباده بن الصامت قینقاعلرله هردورلو رابطه‌یی قیردیغنی
اعلان ایتدی . عهدنده قصور ایتدیکنه دائر ابی طرفندن
وقوع بولان مؤاخذانه شوجوابی ویردی: « قابلر دکیشدی
اسلامیت موجود عهودی سیلدی » . حاصلی، مسلمان خزرجلر
قینقاعلری رد ایتدیلر . دیکر طرفدن مشرك خزرجلر ایسه
قلدامغه جسارت ایده‌مدیلر . ابن ابی یهودیلره تدافعی بر وضعیتده
قالمالرینی نصیحت ایتدی . کندی طرفدارلریله امدادلرینه
کیتمکی ومدافعه‌یه اشتراك ایتمکی وعد ایلدیسه‌ده سوزنده
طوتمادی . اوصورتده‌که هرکس یهودیلری یالکز براقدی .
قینقاعلر یهودیلرك الك دکرلینی دنیه معروف ایدیلر . فقط

Sayfa : 411

§ ٦٥ — ایکنجی سنه

محمده قارشی تجاوزی حرکتده بولونه‌جق یرده قلعه‌نك دیوارلری
آرقه‌سنده راحت اوتوردیلر . احتمالکه موعود معاونته
انتظاراً سلاح قوللانمادیلر ، برتك اوق بیله آتمادیلر . محمد
١٥ شوالده قلعه‌یی محاصره ایتدی . ذی‌القعده‌نك برینه قدر
سورك اوکنده قالدی . اوتاریخده یهودیلر تسلیم اولدیلر .
تسلیم شرائطنك نه‌دن عبارت اولدیغی بك معلوم دکلدر . جونکه

Sayfa : 411

بعضیلری بلاقید وشرط عرض تسلیمیت ایدیلدیکنی ادعا
ایتدکلری حالده بعضیلری اموالك ترکی فقط قادینلرله چوجوقلرك
محافظه‌سی شرطیله یهودیلرك تسلیم اولدقلرینی سویله‌یورلر [۱]
(هشام ، ٥٤٦ ؛ واقدی، ١٧٧، ١٧٨-١٧٩، ١٨٠؛ واقدی
ولهاوزن ، ٩٢، ٩٣، ٩٤ ؛ طبری برنجی جلد ، ١٣٦٠ ؛
خلدون، ایکنجی جلد ، ذیل ٢٣) .

Sayfa 407

Ebu Afk'ın Öldürülmesi (Şevval)

Şevval ayında **Ebu Afk** öldürülmüştür. Muhammed Medine'ye ulaşmış olduğu zaman bu, takriben yüz yirmi yaşında bir ihtiyar idi. İslamiyet'i kabul etmeyerek saldırganca şiirler ile herkesi Müslümanlar aleyhine tahrik etmeye çalıştı. Bedir Muharebesi'nden sonra Ebu Afk'ın Muhammed aleyhinde o kadar hakaret dolu şiirler yazdı ki [1] Benu El-Neccarlardan Salim bin Ümeyr **Muhammed'in teşviki üzerine onu öldürmeye karar verdi.** Bir yaz gecesi Ebu Afk avluda uyuduğu sırada Salim bin Ümeyr bir kılıç ile göğsünü deldi. Bu inatçı müşrikin ölümünün intikamını kimse almadı (Hişam, 994-995; Vakidî, 174-175; Vakidî Velhaven, 91-92; Hâmis, birinci cilt, 458-459).

Not 1 – Ebu Afk şiirlerinde şöyle diyordu: "Ben çok zaman yaşadım. İnsanlar arasında bütün Benu Kıleler (yani Medineliler) [Sayfa 408] **kadar verdiği sözlere sadık ve müttefiklerinin davetine hemen karşılık veren kimseler görmedim. Dağlar ikiye yarılsa bile onlar yerlerinden kımıldamazlardı. Halbuki şimdi içlerine gelen bir zat onları ayrılığa düşürdü. Bu adam namuslu ile namussuzu karıştırdı! Nüfuz ve iktidarı, hakimiyeti elde etmek istiyorsa-**

nız niçin Tebiyi (vaktiyle Medine'yi zabta kalkışmıştı) takip etmiyorsunuz?" Görülüyor ki bu şiirin içeriği daha ziyade siyasî idi. Peygamberin kişisel etkisi aleyhinde bir hicviye idi. Peygamber ahlâk dışı olan şeyi ahlâkî olarak adlandırarak ve ilân ederek nüfuz ve iktidarını genişletmeye çalışıyor denilmekte idi (Hişam).

Benu Kınkalar Seferi (15-30 Şevval)

Bedir Muharebesi'nden sonra Muhammed ilgisini tekrar Medine Yahudilerine çevirerek onları İslamiyet'e çekmek istedi. Fakat, kendisine karşı onların her zamankinden fena bir his içerisinde olduklarını gördü. Kınka Yahudilerini toplayarak onlara İslamiyet'i izah etti ise de hiçbir sonuç elde edemedi. Müslümanlar ile Yahudiler arasında bu husumet devam ettiği sırada bir, Medineli'ye varmış olan çöldeki bir Arap kadının ya süt satmak ya Kınkaların sanatı kuyumculuk olduğu için altın takılarından birini tamir ettirmek için Benu Kınkaların pazarına gitti. Bazı Yahudi gençleri bu kadın ile eğlenmek isteyerek yüzünü görmek için örtüsünü çekmeye teşebbüs ettiler. Fakat kadın yalnız olmakla beraber bunları şiddetle [Sayfa 409] def etti. Bunun üzerine saldırganlardan biri yahut diğer bir rivayete göre kadının görüştüğü kuyumcu, elbiselerini arkasından bir iğne ile öyle bir iliştirdi ki kadının gitmek üzere ayağa kalktığı zaman arkası çıplak kaldı, herkes gördü. Orada bulunan bir Müslüman, Yahudi'nin bu adi ve utandırıcı hareketinden nefret ederek hiddetli bir hamle ile kuyumcuyu öldürdü. Yahudiler galeyana geldiler, silâha sarıldılar, onlar da Müslümanı öldürdüler. Muhammed ile yapmış oldukları sözleşmenin bozulmuş olduğunu ilân ettiler. Sonra kaleye çekildiler. Bunun üzerine Peygamber kendilerini muhasaraya başladı [1] (Hişam, 545-546; Vakidî, 177-178; Vakidî Wellhausen, 92; Esir, ikinci cilt, 106-107; Haldun, ikinci cilt, zeyl 23).

Not 1: Taberî bu hadiseden hiç bahsetmiyor. Hadisin dayandığı dayanakların kıymeti pek azdır. Çünkü Maruf Muhammed bin Ka'b El-Karziye (vefatı: 167) tarafından rivayet olunuyor. Bu kişi birçok ma-

sallar icat etmiştir (girişe bakınız. § 281). Herhalde inkâr edilmesi mümkün değildir ki Muhammed, **Yahudilere karşı bir imha muharebesi açmak için ilk makul fırsattan istifade etmek istemiştir.** Çünkü, kendisinin hüküm ve nüfuzuna ve mezhebine muhalefette ısrarlı ve inatçı olduklarına inanmıştı. Müslüman rivayetleri Muhammed tarafından Yahudilere açılan harbi mazur göstermeye çalışmakla maksadını meydana vuruyor. Muhammed'in **[Sayfa 410]** Medine'ye ilk ayak bastığı andan itibaren hadisçiler Yahudileri gayet karanlık renklerle tasvir etmek hususunda pek çok uğraşırlar. Onları İslâmiyet'in en inatçı ve hilekâr düşmanları gibi gösterirler. Zehri [vefatı: 124] Urve bin El-Zebire dayanarak [vefatı: 91] Muhammed'in Kınkalara karşı VIII, 60. ayette ortaya çıkan emir üzerine yürümüş olduğunu iddia eder: "Bazı kimselerin hiyanetinden korkuyorsan onlara aynı surette karşılık ver. Cenab-ı hak hainleri sevmez." Bu ayet Allah'ın İbranîlerin kullandıkları aynı silâhın yani kötü niyet ve hilekârlığın kullanılmasını emrettiği yolunda tefsir edilebilir (Taberî, birinci cilt, 1360, satır 12; Vakidî, 178, satır 13).

Kınkalar Hezreclerin helefesi yani müttefikleri idiler ve özellikle münafıkların reisi ensardan İbade bin Es-Samet ile Abdullah bin Ebi'ye bağlı bulunuyorlardı. Anlaşmazlık ortaya çıkınca İbade bin Es-Samet Kınkalarla her türlü bağını kırdığını ilân etti. Verdiği sözde kusur ettiğine dair Ebi tarafından yapılan çıkışmaya şu cevabı verdi: "Kalpler değişti, İslâmiyet mevcut anlaşmaları sildi". Özetle, Müslüman Hazrecler Kınkaları reddettiler. Diğer taraftan müşrik Hazrecler ise kımıldamaya cesaret edemediler. İbn-i Ebi Yahudilere hareketsiz bir durumda kalmalarını nasihat etti. Kendi taraftarlarıyla yardımlarına gitmeyi ve müdafaya katılmayı vaad ettiyse de sözünü tutmadı. O surette ki herkes Yahudileri yalnız bıraktı. Kınkalar, Yahudilerin en değerlisi diye bilinirler idi. Fakat [Sayfa 411] **Muhammed'e karşı saldırma hareketinde bulunacak yerde, kalenin duvarları arkasında rahat rahat oturdular. İhtimal ki söz verilen yardımları bekledikleri için silâh kullanmadılar,**

bir tek ok bile atmadılar. Muhammed 15 Şevval'de kaleyi kuşatma altına aldı. Zilkade'nin birine kadar surun önünde kaldı. O tarihte Yahudiler teslim oldular. Teslim şartlarının nelerden ibaret olduğu pek belli değildir. Çünkü bazıları kayıtsız ve şartsız teslim olduklarını iddia ettikleri halde, bazıları mallarını bırakarak fakat kadınlarla çocukların muhafazası şartıyla Yahudilerin teslim olduklarını söylüyorlar [1] (Hişam, 546; Vakidî, 177, 178-179, 180; Vakidî Wellhausen, 92, 93, 94; Taberî, birinci cilt, 1360; Haldun, ikinci cilt, zeyl 23).

Sayfa : 411

محمد يهوديلرى تماماً محو ايتمك ايستردى . فقط خزرجيلرك
ضمنى فقطمؤثر ممانعتلرينه غلبه چالهماديغندن، پك كوزل تخمين ايديله.

٤١١

Sayfa : 412

§ ٩٥-٩٦ ايكنجى سه

بيلهجك ملاحظات سياسيهيه بناءً مساعدهكار داورانمغه مجبور اولدى.
قينقاعلرى محاصره ايتدى . اونلرى سلاح ايله مغلوب ايدهرك دكل ،
خارجله مناسبتلرينى قطع ايدهرك ، مقاومتلرينى آجلق و صوسزلقله قيرارق
عرض تسليميته مجبور ايلهدى . بو صورتله برنوع پازارلق وقوعه كلدى .
يهوديلر يكى احوال و شرائط دائرهسنده آرتق مدينهده اقامت قابل
اولماديغنى كورهرك بوتون عائلهلريله هجرت ايتديلر . آتيدهكى فقرهلرده
حديثك حكايه ايتديكى وقايعى بومعناده آكلامق اقتضا ايدر . قينقا -
عارك چكلبهلرى شرائطى و طرزى حقندهكى بر چوق معلومات بر
برلرينى ناقضدر . بونقطهده شايان دقتدر .

Sayfa : 412

§ ٩٦ . — تسلیم اولدقلری زمان مقدارلری تقریباً یدی
یوز ارکك بالغ اولان قینقاع یهودیلری صاغلام صورتده
باغلاندیلر وحقلرنده نه یاپیله جغنی قرارلاشدیرمق اوزره [١]
منذر بن قدامه نك تحت محافظه سنه ویریلدیلر . بونك اوزرینه
اسکی متفقلری ابن ابی توسط ایده رك اسرایی قورتارمق اوزره
منذری اقناعه چالیشدی . فقط منذر اونی مغرورانه رد ایتدی .
محمدك بوتون یهودیلری قتل ایتمك تصورنده بولونماسندن
قورقان ابن ابی پیغمبره کیده رك متفقلری قینقاعلرك حیاتلرینه
دوقونولمامسنی رجا ایله دی . ابن ابی بی سومه ین پیغمبر آرقه سنی
چویردی . خزرجی محمدك اوموزندن زرهنی طوته رق هایقیردی :
« یا محمد ! متفقلرمه فنالق ایتمه ! » محمد ابن ابیك بو حرکتندن
اوقدر غضبه کلدی که یوزی سیم سیاه کسیلدی . ابن ابی اصرار
ایتدی . پیغمبری براقمق ایسته مدی . محمد قینقاعلری عفو

Sayfa : 413

§ ٩٦-٩٧ ایکنجی سنه

ایدنجه یه قدر النی چکمه یه جکنی سویله دی . قینقاعلر کندیسنك
متفقلری ایدیلر ، بعاث محاربه سنده امدادینه کلمشلردی . محمد
نهایت بوقدر اصراره دایانه مادی . ابن اسحاق ، بوتون اسرایی
ابن ابی یه باغیشلامش اولدیغنی سویله یور . محمد ابن ابیك
او اصرار شدیدینه ، روایت اولوندیغی قدر ، قیزمشسه بو علو جناب
قابل ایضاح کوروله مز . واقدی بالعکس بوتون اسرایه یهود -

Sayfa : 413

یلوك مدینه‌یی ترك ایتمه‌لری شرطیله حربتلرینی بخش ایتمش
اولدیغنی سویله‌یور (هشام ، ٥٤٦ ؛ واقدی ، ١٧٩ ؛ واقدی
ولهاوزن ، ٩٢ ؛ طبری برنجی جلد ، ١٣٦١ ؛ ابوالفدا ،
برنجی جلد ، ٨٦ ؛ خمیس ، برنجی جلد ، ٤٥٩-٤٦١) .

نوط ١ ــــ محمدك بوتون قینقاعلری اولدرمك ایسته‌یه‌جکنه
شبهه یوقدر. شایان اعتماد منبعلر بونی بزه تأمین ایدیورلر (طبری‌یه
باقکز . برنجی جلد ، ١٣٦٠) راویلر : حارث عن ابن سعد
[وفاتی : ٢٣٠] عن محمد بن عمر الواقدی [وفاتی : ٢٠٧] عن
عروه بن الزبیر [وفاتی : ٩٤] . بو امل مدهشنی موقع اجرایه قویه
مامسی مدنه‌ده مخالفت فرقه‌سیله‌ مشکلات چیقارماق مطالعه‌سنه مبنیدر .
عنعنه بو مخالفت فرقه‌سنی ابن ابی‌ده تمثیل ایدیور . بو فرقه پیغمبرك کیتدکجه
متزاید نفوذینه الآن بر مانعه تشکیل ایده‌بیله‌جك قدر قوتلی ایدی .

---

§ ٩٧ . ــــ ابن اسحاق قینقاعلرك صوکره نه اولدقلرینه
دائر باشقه معلومات ویرمیور . آتیده‌کی معلومات بزه یالکز
واقدی واسطه‌سیله انتقال ایتمشدر . تسلیم شرائطندن بری

Sayfa : 414

قينقاعلرك بوتون اموالنك محمده تركى ايدى. قينقاعلرك اراضيسى
يوقدى . ثروتلرينك قسم اعظمى قويومجيلغه عائد اشيادن
واسلحه‌دن عبارتدى . محمد بوتون بوذيقيمت اموالى ضبط
ايتدى. كنديسى ايچون اوچ ياى، ايكى زره، اوچ قيليج ،
اوچ مزراق ايله غنائمك خمسنى آليقويدقدن صوكره متباقيسنى
اصحاب آراسنده تقسيم ايتدى. بو صيراده ابن ابى، محمدك قينقاعلرك
مدينه‌دن هجرت ايتملرى يولنده قويديغى شرطى حكمدن
دوشورمكه چاليشيوردى. يهودى رؤساسيله برلكده بردن بره
محمدك اوطه‌سنه كيره‌رك مدينه‌ده اقامت مساعده‌سنى جبراً
استحصال ايتمك تشبثنده بولوندى . قاپينك اوكنده نوبت
بكله‌ين صحابه‌دن عويم بن ساعده ابن ابى ايله يهوديلره پيغمبردن
استيذان ايتمه‌دن ايچرى كيرمك ايچون مساعده ايتمه‌دى. ابن ابى
اوقدر معجزانه اصرار ايتدى كه عويم اونى شدتله ايتمكه مجبور
اولدى . يوزى ديواره چارپدى . يوزى كوزى قان ايچنده
قالدى. بو غوغادن ذهنلرى قاريشان يهوديلر ابن ابى‌نك كنديلرينه
هيچ بر فائده‌سى اولامايا جغنى، الك اييسى شرطى قبول ايده‌رك
مدينه‌يى ترك ايتمك اولاجغنى آكلاديلر. بويوك مقدارده متفق
غائب ايدن ابن ابى‌نك بوتون رجالرى بيهوده قالدى . محمد
قينقاع يهوديلرينك اسكى متفقى عباده بن الصامتى اونلرك چيقماسى
معامله‌سنى تنظيمه مأمور ايتدى. اوچ كون ظرفنده مدينه‌يى
ترك ايتملرى امرينى ويردى. عباده بن الصامت يهوديلرك حزينملرينه

امنیت کتیرمک ایچون اونلره ذوباب‌دن اوته‌یه قدر رفاقت ایتدی .
مدینه‌ده برچوق آلاجقلری اولمقله برابر بونلری تحصیل ایچون
اوچ کوندن فضله قالمالرینه مساعده اولونمادی . مع‌مافیه
بورجلیلرندن تحصیل ایده‌بیلدکلری پاره‌یی برلکده کوتورملرینه
سس چیقارلمادی. قینقاعلر فلحتین‌دن وادای‌لقرایه دوغرو
کیتدیلر . ارککلر یایان یورویورلردی . قادینلر وچوجوقلر
دوه‌یه بینمشلردی . وادی‌القراده برآی قالدیلر . اورانك
یهودیلری کندیلرینه ییه‌جك وبار کیر ویردیلر. بونلرله سوریه‌ده
اذرعاته قدر کیتدیلر. اوراده تأسیس اقامت ایتدیلر (واقدی،
۱۷۹-۱۸۱؛ واقدی ولهاوزن، ۹۲-۹۴؛ طبری، برنجی جلد،
۱۳۶۱-۱۳۶۲؛ خلدون، ایکنجی جلد، ذیل ۲۳ ، قینقاعلرك
خیبرده برلشدکلری سویلیور. بوعقله دها یقیندر) [۱].

نوط ۱ ــ قینقاعلرك محاصره‌سی اثناسنده مدینه‌ده ابولبابه بشیر
بن عبدالمنذر امامت ایتمشدر . بدر سفری اثناسنده‌ده بووظیفه‌یی
او کورمشدی (هشام ، ۵٤٦ ، واقدی ، ۱۸۱)
بوسفرده اسلامیت تاریخنده ایلك دفعه اوله‌رق (عیناً !)
محمد غنائمك خمسنی کندینه آلیورمش و دیکر درت خمسی صحابه‌لره
ویرمشدر . محمدك حصه‌سنده جاریه صفیه‌ده داخلدی (طبری برنجی
جلد ، ۱۳۶۲) . بودوغرو ایسه یهودیلرك جاریه‌لری‌ده اللرندن
آلنمش دیمکدر. چونکه صفیه‌نك یهودی اولدیغی سویلنمیور . ذاتاً
یهودی اولامازدی . اوله ایدی دینداشلریله برابر هجرت ایدردی.
لواءِ ابیضی پیغمبرك عموجه‌سی حمزه طاشیمشدی (طبری ، عینی صحیفه).
جدیث ، محمدك مالك اولدیغی سلاحلرك کافه‌سنه برر اسم ویرمشدر.

Sayfa 411

Muhammed, Yahudileri tamamen mahvetmek isterdi. Fakat Hazreclerin gizli fakat etkili engellerine üstünlük kuramadığından, tahmin edilebileceği **[Sayfa 412]** gibi, siyasî görüşlerden dolayı hoşgörülü davranmaya mecbur oldu. Kınkaları kuşatma altına aldı. Onları silâh ile mağlup ederek değil, dışarıyla ilişkilerini keserek,direnişlerini açlık ve susuzlukla kırarak teslim olmaya mecbur etti. Bu suretle her çeşit pazarlık imkânı doğdu. Yahudiler yeni durumlar ve şartlar **çerçevesinde artık Medine'de ikametin mümkün olmadığını görerek bütün aileleriyle göç ettiler.** Aşağıdaki fıkralarda hadisin hikâye ettiği olayları bu manada anlamak gerekir. Kınkaların çekilmelerinin şartları ve tarzı hakkındaki bilgilerin çoğu birbirlerine zıttır. Bu noktada dikkat çekicidir.

Teslim oldukları zaman sayıları yaklaşık yedi yüz erkeğe ulaşmakta olan Kınka Yahudileri, sağlam bir şekilde bağlandılar ve haklarında ne yapılacağını kararlaştırmak üzere [1] Münzer bin Kadame'nin muhafazası altına verildiler. Bunun üzerine eski müttefikleri İbn-i Ebi, aracı olarak esirleri kurtarmak üzere Münzer'i iknaya çalıştı. Fakat Münzer onu mağrur bir şekilde reddetti. Muhammed'in bütün Yahudileri öldürmek düşüncesinde bulunmasından korkan İbn-i Ebi Peygambere giderek müttefikleri Kınkaların hayatlarına dokunulmamasını rica etti. İbn-i Ebi'yi sevmeyen peygamber, arkasını çevirdi. Hazreci, Muhammed'in omuzundan zırhını tutarak haykırdı: "Ya Muhammed! Müttefiklerime fenalık etme!". Muhammed İbn-i Ebi'nin bu hareketinden o kadar gazaba geldi ki yüzü simsiyah kesildi. İbn-i Ebi ısrar etti. Peygamberi bırakmak istemedi. Muhammed Kınkaları aff [Sayfa 413] edinceye kadar elini çekmeyeceğini söyledi. Kınkalar kendisinin

müttefikleri idiler. Beas savaşında yardımına gelmişlerdi. Muhammed sonunda bu kadar ısrara dayanamadı. İbn-i İshak, bütün esirleri İbn-i Ebi'ye bağışlamış olduğunu söylüyor. Muhammed, İbn-i Ebi'in o şiddetli ısrarına, rivayet olunduğu kadar kızmışsa bu bağışın izahı mümkün görülemez. Vakidî özellikle bütün esirlerin Yahudilerin Medine'yi terk etmeleri şartıyla hürriyetlerini vermiş olduğunu söylüyor (Hişam, 546; Vakidî, 179; Vakidî Wellhausen, 92; Taberî, birinci cilt, 1361; Ebu El-Feda, birinci cilt, 86; Hâmis, birinci cilt, 459-461).

Not 1 – Muhammed'in bütün Kınkaları öldürmek isteyeceğine şüphe yoktur. Güvenilir kaynaklar bunu bize temin ediyorlar (Taberî'ye bakınız. Birinci cilt, 1360). Raviler: Haris An İbn-i Sad [vefatı: 230] An Muhammed bin Ömer El-Vakidî [vefatı: 207] An Aruh bin Ez-Zübeyr [vefatı: 94]. Bu müthiş emeli gerçekleştirememesi Medine'de muhalefet fırkası ile güçlükler çıkarmamak düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Rivayetler bu muhalefet fırkasına İbn-i Ebi'yi de dahil ediyor. Bu fırka peygamberin gittikçe **genişleyen nüfuzuna her an bir engel teşkil edebilecek kadar kuvvetli idi.**

İbn-i İshak, Kınkaların sonra ne olduklarına dair başka bilgi vermiyor. Aşağıdaki bilgi bize yalnız Vakidî vasıtasıyla intikal etmiştir. Teslim şartlarından biri [Sayfa 414] **Kınkaların bütün mallarının Muhammed'e terk edilmesi idi. Kınkaların arazisi yoktu. Servetlerinin büyük kısmı kuyumculuğa ait eşyadan ve silâhlardan ibaretti.** Muhammed bütün bu kıymetli malları zaptetti. Kendisi için üç yay, iki zırh, üç kılıç, üç mızrak ile ganimetlerin beşte birini alıkoyduktan sonra kalanları ashab arasında paylaştırdı. Bu sırada İbn-i Ebi, Muhammed'in Kınkaların Medine'den göç etmeleri yolunda koyduğu şartı hükümden düşürmeğe çalışıyordu. Yahudi reisleri ile birlikte birdenbire **Muhammed'in odasına girerek Medine'de ikamet izni-**

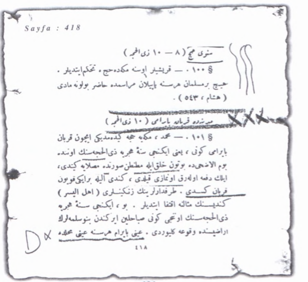
ni zorla verdirmek girişiminde bulundu. Kapının önünde nöbet bekleyen sahabeden Avim bin Said, İbn-i Ebi ile Yahudilere peygamberden izin almadan içeri girmeleri için izin vermedi. İbn-i Ebi o kadar acizce ısrar etti ki Avim onu şiddetle itmeye mecbur oldu. Yüzü duvara çarptı. Yüzü gözü kan içinde kaldı. Bu kavgadan dolayı zihinleri karışan Yahudiler, İbn-i Ebi'in kendilerine hiçbir faydası olamayacağını, en iyisi şartı kabul ederek Medine'yi terketmek olacağını anladılar. Büyük oranda müttefik kaybeden İbn-i Ebi'in bütün ricaları sonuçsuz kaldı. Muhammed, Kınka Yahudilerinin eski müttefiki İbade bin Es-Samet'i onların çıkış işlemlerinin yapılması için görevlendirdi. **Üç gün içerisinde Medine'yi terk etmeleri emrini verdi.** İbade bin Es-Samet Yahudilerin gidişlerinde **[Sayfa 415]** emniyetlerini sağlamak için onlara Zubab'dan öteye kadar refakat etti. Medine'de birçok alacakları olmakla beraber, bunları tahsil için üç günden fazla kalmalarına izin verilmedi. Bununla birlikte borçlularından tahsil edebildikleri parayı birlikte götürmelerine ses çıkarılmadı. Kınkalar, Filistin'den Vadiü'l-kura'ya doğru geçtiler. **Erkekler yaya yürüyorlardı. Kadınlar ve çocuklar deveye binmişlerdi.** Vadiü'l-kura'da bir ay kaldılar. Oranın Yahudileri kendilerine yiyecek ve at verdiler. Bunlarla Suriye'de Ezraat'a kadar gittiler. Orada ikamet kurdular (Vakidî, 179-181; Vakidî Wellhausen, 92-94; Taberî, birinci cilt, 1361-1362; Haldun, İkinci cilt, zeyl 23, Kınkaların Hayber'de birleştiklerini söylüyor. Bu akla daha yakındır) [1].

Not 1 – Kınkaların kuşatılması esnasında Medine'de Ebu'l-baba Beşir Bin Abde'l-menzer imamlık etmiştir. Bedir seferi esnasında da bu vazifeyi o görmüştü (Hişam, 546, Vakidî, 181).

Bu seferde İslâmiyet tarihinde ilk defa olarak (aynen!) Muhammed ganimetlerin beşte birini kendisine alıkoymuş ve diğer dört his-

sesini sahabelere vermiştir. Muhammed'in **hissesinde cariye Safiye de dahildi** (Taberî birinci cilt, 1362). Bu doğru ise Yahudilerin cariyeleri de ellerinden alınmış demektir. Çünkü Safiye'nin Yahudi olduğu söylenmiyor. Zaten Yahudi olamazdı. Olsa idi dindaşları ile beraber göç ederdi. Beyaz sancağı peygamberin amcası Hamza taşımıştı (Taberî, aynı sayfa).

Hadis, Muhammed'in sahip olduğu silâhların tamamına birer isim vermiştir.

Sayfa : 418

منوی حج (٨ — ١٠ ذی الحجه)

§ ١٠٠ . — قریشیلر اوسنه مكه‌ده حج ، تحكم ایتدیلر . حیج بر مسلمان هر سنه یاپیلان مراسمده حاضر بولونه مادی (هشام ، ٥٤٣) .

مدینه‌ده قربان بایرامی (١٠ ذی الحجه)

§ ١٠١ . — محمد ، مكه‌یه حجه كیده‌مدیكی ایچون قربان بایرامی كونی ، یعنی ایكنجی سنهٔ هجریه ذی الحجه‌سنك اوننده یوم الاضحی‌ده بوتون خلق ایله مطنطن صورتده مصلایه كیتدی ، ایلك دفعه اوله‌رق او نمازی قیلدی ، كندی الیله بر ایكی قویون قربان كسدی . طرفدارلرینك زنكینلری (اهل الیسر) كندیسنك مثاله اقتفا ایتدیلر . بو ، ایكنجی سنهٔ هجریه ذی الحجه‌سنك اوتچی كونی صباحلین ایركندن بنوسلمه‌لرك اراضیسنده وقوعه كلیوردی . عینی بایرام هر سنه عینی محلده

٤١٨

Sayfa : 419

§ ١٠١-١٠٢ ایکنجی سنه

اون یدی سنه متمادیاً تطبیق ایدیلدی (طبری ، برنجی جلد ،
١٣٦٢ ؛ اثیر ، ایکنجی جلد ، ١٠٧ ؛ خلدون ایکنجی جلد،
ذیل ٢٣ ؛ خمیس ، برنجی جلد ، ٤٦٢) .

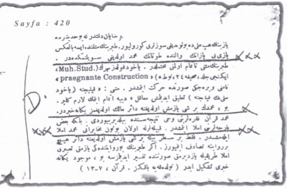
Sayfa 418

Yıllık Hac (8-10 Zilhicce)

Kureyşîler o sene Mekke'de hacca kısıtlama getirdiler. Hiçbir Müslüman her sene yapılan merasimde hazır bulunamadı (Hişam, 543).

Medine'de Kurban Bayramı (10 Zilhicce)

Muhammed, Mekke'ye hacca gidemediği için Kurban Bayramı günü, hicrî ikinci sene **Zilhicce'sinin** onunda kurban günü **bütün halk ile** tantanalı bir şekilde musallaya gitti, ilk defa olarak **o namazı kıldı,** kendi eliyle bir iki koyun **kurban kesti.** Taraftarlarının zenginleri (Ehl-i El-yesr) kendisinin örneğine uydular. Bu, hicrî ikinci sene Zilhicce'sinin onuncu günü sabahleyin erkenden Benu Selmelerin arazisinde meydana geliyordu. **Aynı bayram her sene aynı yerde** [Sayfa 419] **on yedi sene aralıksız olarak tatbik edildi** (Taberî, birinci cilt, 1362; Esir, ikinci cilt, 107; Haldun, ikinci cilt, zeyl 23; Hâmis, birinci cilt, 462).

Sayfa : 420

(Muh. Stud.)

« praegnante Construction »

Sayfa 420

Dikkat çekicidir ki bu hadislerde yazının hep Ali'de bulunduğu sözleri görülüyor. Taberî'nin metninde ise özellikle yazıyı yazanın ve elinde tutanın Muhammed olduğu söylenmektedir. Taberî'nin metninin eksik olması muhtemeldir. Yahut Goldziher'in (Muh. Stud. , ikinci cilt, sayfa 24, not 5) "praegnante Construction" adını vereceği şekilde hareket etmiştir. Metni: "Kılıcına (yahut Ali'nin kılıcına) asılmış olan muakıl" diye tamamlamak gerekir. Bu, Muhammed'in bir şey yazmış olduğuna dair sahip olduğumuz tek haberdir. Muhammed Kur'an fıkralarını vahiy neticesinde bildiriyordu. Belki bazı parçalarını yazdırmıştır. Kabilelerle olan bütün haberleşmeyi Muhammed yazdırmıştır. Fakat bir satır bile bir şey yazmış olduğuna dair hiçbir rivayete tesadüf etmiyoruz. Eğer Taberî'nin bu rivayetindeki yazmak tabiri, imlâ yoluyla yazdırmak şeklinde yorumlanmazsa bu, mevcut tek haberi teşkil eder (Nöldeke'ye bakınız. Kur'an, 7-13).

Sayfa : 424

. اولك بو سوزلری ابو لهبی
اوقدر قیزدیردی که شدتلی بر توقات ایله كوله یی یره سردی.
اوزرینه دیزینی دایایه رق ظالمانه بر دایاق آتدی . عباسك
زوجه سی ام الفضل ابو رافعك امدادینه قوشدی. « افندیسی
بوراده یوق دیه کندیسنه حقارت ایدیورسك ! » دیه رك
بر صوپا ایله ابو لهبی باشندن یارالادی . ابو لهب محجوب
بر حالده چکیلدی ویدی كون صوكره چیچك خسته لغندن
أولدی (هشام ، ٤٦٠ - ٤٦١ ؛ طبری ، برنجی جلد ،
١٣٣٨ - ١٣٤٠) .

Sayfa 424

Onun bu sözleri Ebu Leheb'i o kadar kızdırdı ki şiddetli bir tokat ile köleyi yere serdi. Üzerine dizini dayayarak zalimce bir dayak attı. Abbas'ın eşi Ümmü'l-fazl Ebu Rafiin yardımına koştu. "Efendisi burada yok diye kendisine hakaret ediyorsun!" diyerek **bir sopa ile Ebu Leheb'i başından yaraladı.** Ebu Leheb mahçup bir halde çekildi ve yedi gün **sonra çiçek hastalığından öldü** (Hişam, 460-461; Taberî, birinci cilt, 1338-1340).

Sayfa : 426

. ابن مظعون غایت صیقی بر عفت قاعده سی
تعقیب ایتمكه قالقه رق قادینلر ایله هر درلو مناسبتی كاملاً كسمك
ایسته دی . فقط إغواآته قاپلمقدن وبالخاصه عسكری سفرلر
أثناسنده دشمندن قادین اغتنام ایدیلدیكی زمان نفسنه اویمقدن
قورقدیغی ایچون كندیسنی خادم ایتدیرمكی دوشوندی .

Sayfa : 426

پیغمبره : « سفرلرده پرهیزکارلق بنی پك معذب ایدیور .
بوندن دولایی کندیمی خادم ایتدیرمك مساعده‌سنی سندن
ایسته‌یورم ! » دیدی . پیغمبر موافقت کوسترمدی . حواسنی
تسکین ایچون اوروج طوتماسنی توصیه ایله‌دی (حجر ،
ایکنجی جلد ، ۱۱۰۸ برنجی ومتعاقب سطرلر) . خوله بنت
حکیم اسمنده بر زوجه‌سی بولوندیغی وآنك‌ده پك غریب بر
قادین اولدیغی (مغشوشة الخاطر) روایت ایدیلیور (حلبی ،
ایکنجی جلد ، ۲٤٥ ، سطر ٦) . قادین عطریاته پك مبتلا

٤٢٦

Sayfa : 427

ایدی (سپره نکر ، برنجی جلد ، ۳۸۹) . پرهیزکار وزاهد
ابن مظعونك قاریسی اوله‌جق بر قادین دکلدی . فی الحقیقه
روایت اولوندیغنه کوره خوله پیغمبرك قاریسی عایشه‌نك نزدینه
کیده‌رك قوجه‌سنك کوندوزلری اوروج طوتدیغنی ، کیجه‌لری
نماز قیلدیغنی ، هرآقشام کندیسنك عطریات سوروتمه‌سنه
وزوجنك حواسنی تحریك امیدیله سوسلنمه‌سنه رغماً وظائف
زوجیتی اهمال ایتدیکنی سویله‌مش وشکایتلر ایتمشدی (حجر ،
دردنجی جلد ، ۵۵۷ ، ۱۲ نجی ومتعاقب سطرلر) . پیغمبر
یکیدن مداخله‌یه مجبور اوله‌رق ابن مظعونه اسلامیتده بکارلق
موجود اولمادیغنی (الرهبانیه لم تکتب علینا) سویله‌مشدر .
مسلمان علم حدیثنده بوسوزلر پك‌مشهوردر (حلبی ، ایکنجی
جلد ، ۲٤٥ ، سطر ۹) . دیکر برمنبع (سپره‌نکر ، برنجی

Sayfa : 427

جلد ، ۳۸۹ ، بر معتاد بو منبعك اسمنی ذکر ایتمز) پیغمبرك
ابن مظعونه دها آچیقجه سویله‌دیکنی ادعا ایدیبور : « بن سکا
کوزل برمثال دکلمی‌یم ؟ بن قادینلری سوه‌رم ، ات یرم ،
اوروج طوتارم ، فقط اورروجی‌ده بوزارم ! » . ابن مظعون
جسارت عسکریه‌سیله مشهور بر آدم اولمادی . فقط پك عظیم
تقواسی سایه‌سنده بوتون مسلمانلر نزدنده غایت محترم برموقع
احراز ایتدی . مدینه‌یه کلدیکی زمان هر کس کندیسنی أوینه
مسافر ایتمك ایسته‌یوردی . حسد و خصومت تولید ایتمه‌مك
ایچون نزدنده مسافر اوله‌جغی ذاتی قرعه ایله تعیین ایتدی .

٤٢٧

Sayfa 426

İbn-i Mazun çok sıkı bir namus kuralı takip etmeğe kalkarak kadınlar ile her türlü ilişkiyi tamamıyla kesmek istedi. Fakat pişmanlığa kapılmaktan ve özellikle askerî seferler esnasında düşmandan kadının ganimet olarak elde edildiği zaman nefsine uymaktan **korktuğu için kendisini hadım ettirmeyi düşündü. Peygambere: "Seferlerde perhiz yapmak beni pek zorluyor. Bundan dolayı kendimi hadım ettirmek iznini senden istiyorum!" dedi. Peygamber onay göstermedi. Heveslerini yatıştırmak için oruç tutmasını tavsiye etti** (Hacer, ikinci cilt, 1108 birinci ve takip eden satırlar). Havle Benet Hakim isminde bir karısı olduğu ve onunda çok garip bir kadın olduğu (Mağşuşetü'l-hatır) rivayet ediliyor (Halebi, ikinci cilt, 245, satır 6). Kadın güzel kokuya düşkün **[Sayfa 427]** idi **(Sprenger, birinci cild, 389). Perhizkar Zahid İbn-i Mazun'un karısı olacak bir kadın değildi. Hakikatde rivayet olunduğuna göre Havle peygamberin ka-**

rısı Ayşe'nin yanına gelerek kocasının gündüzleri oruç tuttuğunu, geceleri namaz kıldığını, her akşam kendisinin kokular sürmesine ve kocasının duygularını tahrik etmek ümidiyle süslenmesine rağmen kocalık vazifelerini ihmal ettiğini söylemiş ve şikayette bulunmuştu. (Hacer, dördüncü cild, 557, 12 nci ve takip eden satırlar). Peygamber yeniden müdahaleye mecbur oldu ve İbn-i Mazun'a İslâmiyet'te bekarlık mevcut olmadığını (Bekarlık Allaha mahsustur) söylemiştir. Müslüman hadis ilminde bu sözler çok ünlüdür (Halebî, ikinci cild, 245, satır 9). Diğer bir kaynak (Sprenger, birinci cild, 389 her zaman olduğu üzere bu kaynağın ismini dile getirmez) peygamberin İbn-i Mazun'a daha açıkca söylediğini iddia ediyor: "Ben sana güzel bir örnek değil miyim? Ben kadınları severim, et yerim, oruç tutarım, fakat orucu da bozarım!". İbn-i Mazun askerî cesaretiyle ünlü bir adam olmadı. Fakat çok büyük Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden sakınması sayesinde bütün Müslümanlar arasında çok saygı değer bir yer elde etti. Medine'ye geldiği zaman herkes kendisini misafir etmek istiyordu. Kıskançlık ve düşmanlık meydana getirmemek için yanında misafir olacağı kişiyi kura ile tayin etti.